

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկան 3500 փր. — Հատը 12 փր.

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՕԳՈՍՏՈՍ ★ DIMANCHE 1 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7434 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2845

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԾՆԱՒ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑԱՒ «ՅԱՌԱՋ»Ը

★

1925 Յուլիսի վերջին կիրակին ժամուն դուռը բաժնուած Թռուցիկ մը կը յայտնէր թէ ամսագլխուն Փարիզի մէջ լոյս պիտի տեսնէ «Յառաջ» անուն երկօրեայ թերթ մը :

Ծանուցուած օրը՝ Օգոստոս 1ին կէսօրէ վերջ լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի առաջին թիւը, կրելով Օգոստոս 2 թուականը, հետեւողութեամբ փարիզեան իրիկնաթերթերուն՝ որոնք յաջորդ օրուան թուականով կը հրատարակուէին :

Այն ատեն Հայերը արձակուրդի չէին երթար : Եւ Օգոստոսը գործի ամիս էր միւս ամիսներուն նման :

«Յառաջ» կը հասնէր ճիշդ ժամանակին :

Հողը պատրաստ էր չատոնց : Անհրաժեշտ ու սխրողական պահանջ մը գոհացում կը ստանար վերջապէս :

Խմբագիր – հրատարակիչը ո՛չ ժամանակ եւ ոչ ալ միջոցներ ունէր ներկայանալի եւ հանգստաւէտ տպարան – խմբագրատուն մը ճարելու համար :

Ու «Յառաջ» ծնունդ առաւ աւելի քան համեստ, խոնարհ տպարանի մը մէջ, որ շատ կը յիշեցնէր Բեթլեհէմի մսուրը : Քանի մը սնտուկ մաշած գիր եւ հին մեքենայ մը կը կազմէին վեթերան տպագրիչ՝ ծերունի Կ. Ց. Ներսէսի «տպարանը», Փաւքալ փողոցի բակին մէջ :

«Խմբագրատուն»ը քովի սենեակին մուտքին մէջ հագիւ մէկ մեթր լայնք եւ երկու մեթր երկայնք ունէր : Մեծ դժուարութեամբ կարելի եղած էր հոն տեղաւորել փոքրիկ սեղան մը եւ աթոռ մը, զորս փոխն ի փոխ կը գործածէին խմբագիրն ու մնայուն գլխաւոր աշխատակիցը : Երբ մէկը նստած ըլլար, միւսը ոտքի վրայ յօղուած կը գրէր կամ լուր կը թարգմանէր :

« Խմբագրատան » ետեւի մասը, ուր ո՛չ լոյս կը թափանցէր, ոչ ալ օդ, յատկացուած էր «վարչութեան», բաղկացած մէկ հոգիէ (Կ. Պետուչ) :

Վարիչը միաժամանակ բաժանորդներու հասցէները կը գրէր, թերթ կը ծալլէր, հաշիւները կը պահէր, առաքումի համար նամականին եւ կայարան կ'երթար ու եկած նամակներուն կը պատասխանէր :

Թերթը տպուիլ սկսելուն պէս, խմբագիր, աշխատակից ու գրաշար ձեռք ձեռքի տուած՝ կ'օգնէին վարիչին՝ թերթ ծալլելով եւ հասցէ փակցնելով :

Այն ատեն շաբաթը երեք օր միայն կը հրատարակուէր թերթը, — Կիրակի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ :

Այս նախնական պայմաններուն մէջ լոյս տեսաւ «Յառաջ» ամբողջ երեք ամիս, անհուն գոհունակութեանց գնով :

Չորրորդ ամսուան սկիզբը փոխադրուեցաւ Հ. Տ. Ներսէսեանի նորաբաց « Մասիս » տպարանը, Լաֆայէթ փողոցի վրայ, ուր խմբագրութիւն եւ վարչութիւն ունեցան իրենց առանձին սենեակները :

Առաջին օրէն իսկ մեծ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ թերթին երեւումը, մանաւանդ երիտասարդութեան կողմէ :

1925ի երիտասարդները հայերէն գրել – կարդալ գիտէին : Շատեր անապատներէն ազատուելէ վերջ որբանոցներու մէջ պատսպարուած եւ որոշ չափով ուսում առած էին : Իսկ որբանոցներու փակումէն վերջ հիմա ալ նետուած էին Ֆրանսայի ագարակներն ու գործարանները՝ ի խնդիր հացի :

Հեռու հայկական շրջանակներէ, իրենց նոր հայրենիքի օտար միջավայրին մէջ բոլորն ալ կարօտն ունէին հայ գիրը կարդալու, ազգային լուրերը իմանալու, հայ բեկորներու վիճակին ծանօթանալու :

Շատ չանցած «Յառաջ» ծաւալեցաւ ու տարածուեցաւ մինչեւ Ֆրանսայի ամէնէն մութ անկիւնները, ուր որ հայրենակից մը կրցեր էր տեղաւորուիլ՝ գլուխը պահելու համար :

« Զայներ գաւառէն»ը դարձաւ թերթին ամէնէն կենդանի բաժինը : Ամէն կողմ մեր հայրենակիցները սկսան կազմակերպուիլ, բարի նախանձէ մղուած՝ օրինակ առին իրարմէ, զանազան միութիւններ կազմելու, հայերէնի դասընթացքներ բանալու եւ հանդէսներ սարքելու համար :

«Յառաջ» յաջողեցաւ առաջին օրէն իսկ իր չուրջ համախմբել բազմաթիւ կարող աշխատակիցներ, մեծանուն դէմքեր, յայտնի գրագէտներ, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին նախարարներ, որոնցմէ շատեր այսօր յաւէտ բաժնուած են մեզմէ :

«Յառաջ» դարձաւ դպրոց մը մասնաւորաբար որբերու սերունդին համար, որ դժբախտ պայմաններու բերումով կիսատ ուսում միայն առած էր : Շատեր հայերէն սորվեցան, կամ իրենց գիտցածը զարգացուցին՝ յարատեւ կարդալով թերթը :

Ոմանք ալ ժամանակի ընթացքին վարժուեցան ո՛չ միայն թղթակցութիւն, այլ յօդուած գրելու : Այս կերպով կազմուեցան «Յառաջի սաներ»ը, որոնք պատեհ բացմէն առաջ արդէն հրապարակ հանեցին իրենց աշխատանքին երախայրիքը՝ փոքրիկ հատորով մը :

«Յառաջ» միութեան կապ մը եղաւ ո՛չ միայն Ֆրանսայի զանազան անկիւնները ցրուած հայութեան, այլ նաեւ Սփիւռքի հայկական գաղութներուն միջեւ :

Երկօրեայ Յառաջ 17 ամիս ետք վերածուեցաւ մեծ ծաւալով օրաթերթի, շնորհիւ հանրային քաջալերութեան եւ ընդ առաջ երթալով ամէն կողմէ յայտնուած փափաքին :

Իր ծնունդէն մինչեւ այսօր «Յառաջ» դարձած է հայելին հայկական կեանքին, հարազատօրէն պատկերացնելով տարագիր բազմութեանց եւ հայրենիքի ցաւերն ու ճիգերը, արձագանգ դառնալով բոլոր մարզերու մէջ մեր հայրենակիցներու ձեռք բերած յաջողութեանց :

Հաւատարիմ հաւատոյ հանգանակին այն մեծ կազմակերպութեան, որ 64 տարիէ ի վեր կը ծառայէ հայ ժողովուրդին, « Յառաջ » պաշտպան կանգնած է միշտ հայութեան անուրանալի իրաւունքներուն՝ ազգային-քաղաքական դետնի վրայ, պայքար մղած է բոլոր անոնց դէմ, որոնք փորձած են դպչիլ հայկական սրբութեանց եւ հայրենի աւանդութեանց, դատափետած է բոլոր անոնք, որ յանդգնած են ուրանալ մարդկային տարրական ազատութիւնները եւ աղճատած մեսրոպեան ոսկեղինիկ լեզուն : Իր գուրգուրանքին առարկայ դարձուցած է նոր սերունդը եւ քաջալերած անոնց ձեռնարկները :

Կանգնած իր երեսնամեակի սեմին, Յառաջ նոյն հաւատքով ու եռանդով պիտի շարունակէ իր առաքելութիւնը, մինչեւ որ վերջ գտնեն մեր տարագրութեան դառն օրերը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Ի ՊԱՏԻՒ ԵԹՈՎՊԻՈՅ ԿԱՅՍԵՐ

ՍԱՆ ՖՐԱՆՋԻՍԿՕ, (Յառաջ). — Ամէն անգամ որ պետական կամ հանրային դէմք մը կ'այցելէ Սան Ֆրանչիսկօ, այն երկիրներէն ուր ապաստան գտած են կարեւոր թիւով Հայեր, Պ. Ճորճ Մարտիկեան կը հիւրասիրէ անձամբ, երբ ներկայ է, իսկ բացակայութեան ատեն՝ իր գրասենեակին միջոցաւ :

Յունիս 14ին Սան Ֆրանչիսկօ կ'այցելէր Եթովպիոյ կայսրը, Հայլէ Սէլասիէ : Պ. Մարտիկեան բացակայ ըլլալով, մասնաւոր կարգադրութեամբ կայսեր եւ իր ազգական իշխանուհի Սելլայի ղրկած էր Քալիֆորնիոյ հատընտիր պտուղներով լեցուած եւ ամերիկեան գեղեցիկ վարդերով զարդարուած կողով մը : Իր քարտուղարը, Տիկին Աբեղեան կողովը կայսեր ներկայացուց Պ. Մարտիկեանի նամակին հետ եւ ներկայ եղաւ ի պատիւ կայսեր սարքուած ճաշին :

Այս առթիւ Հայլէ Սէլասիէի անձնական քարտուղարը նամակ մը ուղղելով Պ. Մարտիկեանի, կ'ըսէ թէ «Ն. Կայս. Վեհափառութիւնը մեծապէս կը գնահատէ ձեր գեղեցիկ նամակը որ ոչ միայն կը ներկայացնէ ձեր սեփական, այլեւ շատ մը հայածին Ամերիկացիներու ազնիւ զգացումները : Իշխանուհի Սելլա եւս իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ղրկուած պտուղներուն համար » :

Կայսրը նոյնիմաստ նամակ մը ուղղած է ԱՆԶԱՅԻ Լոս Անճելըսի մասնաճիւղի ատենապետին՝ Պ. Զաչուտեանի որ նոյնպէս փութացած էր բարի գալուստ մաղթել :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

★

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՀԱՄԱՄԻՏ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԾՐԱԳՐԻՆ

Հնդկաչինի զինադադարին ստորագրութենէն ի վեր, դահլիճը անընդհատ նիստ կը գումարէ, զբաղելով երկրին համար այլապէս կենսական խնդիրներով : Վաւերացնելէ վերջ վարչապետին եւ ելմտական նախարարին տնտեսական տարածման եւ ելեւմուտքի հաւասարակշռութեան համար պատրաստած ծրագիրը, ուրբաթ օրուան նիստին մէջ ալ զբաղեցաւ Թունուզի խնդրին քննութեամբ : Հինգ ժամ տեւող վիճաբանութենէ մը վերջ, ժողովը համամիտ գտնուեցաւ վարչապետին կազմած բարենորոգման ծրագրին :

Բարենորոգման այս ծրագրին պայմանները տակաւին գաղտնի կը պահուին : Պէյին հաւանութիւնը ստանալէ վերջ միայն պիտի հրատարակուին անոր մանրամասնութիւնները : Սակայն համաձայն իրազեկ շրջանակներէ քաղուած տեղեկութիւններուն, կառավարութիւնը որոշած է երկրին տալ ներքին անկախութիւն, Ֆրանսայի վերապահելով արտաքին քաղաքականութեան եւ զինուորական խնդիրները : Բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան այս հիման վրայ : Եւ ատոնց արդիւնքն է որ պիտի վճռէ Թունուզի ապագան : Սակայն Ֆրանսա երկրին իշխանութիւնը բնիկներուն փոխանցելէ առաջ, պիտի պահանջէ զօրաւոր երաշխաւորութիւններ՝ երկրին ապահովութեան եւ Ֆրանսայի շահերուն պաշտպանման մասին : Այս նկատումներով եւ փարատելու համար կարգ մը շրջանակներու մտահոգութիւնները, կառավարութիւնը որոշեց ղրկել վեց հազար զինուոր եւս, պաշտպանելու համար երկրին բարեկարգութիւնը :

Մարզպանը Պ. Վուազար, ուրիշ կարեւոր պաշտօնի կոչուած է : Իր պաշտօնը փոխանցուեցաւ զօր. Փիէռ Պուայէի, որ միաժամանակ պիտի վարէ ընդհ. հրամանատարի եւ մարզպանի կրկնակ պաշտօնները :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Այս շաբթու երեսփ. ժողովին մէջ պիտի սկսին վիճաբանութիւնները՝ տնտեսական ծրագրին, Մարոքի եւ Թունուզի դէպքերուն եւ Եւրոպայի Միացեալ բանակի դաշինքին շուրջ : Տնտեսական նոր ծրագրով կառավարութիւնը կը մտածէ ապահովել երկրին անկախութիւնը եւ բարելաւել Ֆրանսայի ժողովուրդին ապրուստի պայմանները, ամսական նուազագոյն սակ ընդունելով 23.100 Ֆրանք : Բնակարանի տագնապը լուծելու համար 1955ին աշխատաւորներուն համար պիտի շինուին 240.000 տուներ : Պիտի շարու–

(Լուրերու շար. ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

★

Յուլիս 15ին լրացաւ ռուս մեծ գրագէտին մահուան յիսնամեակը :

Այս առթիւ արտակարգ հանդիսութիւններ կատարուեցան Խ. Միութեան բոլոր հանրապետութեանց, անշուշտ նաեւ Հայաստանի մէջ :

Տեղի ունեցան գրական ասուլիսներ, ցուցահանդէսներ եւ թատերական ներկայացումներ :

Թերթերը ծանուցին թէ որոշուած է հրատարակել Չեխովի ամբողջական գործերը, 12 հատորներով, իւրաքանչիւրէն 200.000 օրինակ, ինչ որ անբաւական կը համարուի :

Տարուէ տարի կ'աճէր Չեխովի ժողովրդականութիւնը : Թերթ մը կը գրէ թէ 1918էն ի վեր քառասուն՝ միլիոն օրինակ տպուած է Չեխովի գործերէն, որոնք թարգմանուած են 68 լեզուներու :

Յարական շրջանին, Կովկասի մէջ ալ հայերէնի թարգմանուեցան մեծատաղանդ գրագէտին կարգ մը գրուածքները :

Պոլսոյ մէջ, մասնաւոր սիրով մը կապուած էի ռուսական գրականութեան, եւ ամէն շաբթու հատոր մը կը գնէի, ֆրանսերէն կամ անգլերէն թարգմանութեամբ :

Միեւնոյն ատեն կը փորձէի հայերէնի վերածել զանազան վիպակներ, որքան թոյլ կուտային գրաքննութեան կաշկանդումները :

Այսպէս լոյս տեսան թարգմանութիւններ Մաքսիմ Կորքիէն, Չեխովէն, Լէոնիդ Անդրեյեւէն եւ Թոլսթոյէն, կարգ մը թերթերու եւ մասնաւորապէս մեր *Ազդակ* շաբաթաթերթին մէջ :

Մինչեւ այսօր ալ խանդաղատանքով կը յիշեմ Չեխովի մէկ պատմուածքը, այնքան պարզ, ինչպէս իր միւս գրութիւնները, բայց խորապէս մարդկային, իր եղերական պատկերներով :

Միտքս չէ խորագիրը, բայց կը յիշեմ պատմութիւնը :

Ձիւն – ձմեռ գիշերով, անոյշայ երիտասարդ մը — ազնուական — կը կանչէ անճար կառապան մը եւ կը հրամայէ քշել այսինչ ուղղութեամբ :

Կառապանը շուարուն, մտահոգ վիճակ մը ունէր եւ հազիւ կրնար վարել կառքը :

Հանած – վարած երիտասարդը կը սաստէ, կը հայհոյէ : Նոյնիսկ հարուածներ կ'իջեցնէ անտէր մարդուն վզին, կռնակին .

— Շո՛ւտ... Անասո՛ւն, անբա՛ն, խո՛զ, կոպիտ գիւղացի... ուշ պիտի մնամ ...

Դժբախտ կառապանը, միշտ գլուխը կախ եւ տրտում, հազիւ կը համարձակի թոթովել .

— Մեծարոյ պարոն, այո... շո՛ւտ... Ներողութիւն ... Տղաս ... մե...ռաւ այս գիշեր ...

Անշուշտ յիշողութեամբ արձանագրուած այս տողերը չեն կրնար գաղափար մը տալ բուն պատմուածքի մասին :

Ի ծնէ ըմբոստ, այլ միշտ բարի, մեծ գրագէտը իր պատմուածքներով, պատկերներով եւ թատերախաղերով կ'ըմբոստանար քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային բռնութեանց եւ անիրաւութեանց դէմ :

Կը ծաղրէր, կը ձաղկէր այլանդակ բարքերը եւ կեղեքումները, միշտ հաւատալով լաւագոյն օրերու :

Ինչպէս Մաքսիմ Կորքին, ինքն ալ համոզուած էր թէ պիտի չուշանայ Մրրկահաւը (Այլատրոս) :

Եւ պայթեցաւ յեղափոխութիւնը . ահագնադղորդ փլուզումներով :

Բայց, ա՞յս էր իր սպասածը :

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ Կորքին անգամ յուսախաբ եղած էր ...

ՎԱՀԷ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԴՐԱԽՏԸ

Հրաշքները, ողեհարցութեան վերաբերեալ անբացատրելի երեւոյթները, ձեռքի հպումով կամ հեռուէն, կամքի ուժով եղած բուժումները բացատրելու ճիգեր կ'ըլլան տեւէնէ մը ի վեր։ Գաղտնի համագումար մը տեղի ունեցած է վերջերս այս հարցերուն շուրջ, ուր տեղեկատուութիւններ եղած են զանազան երկիրներէ եկած բժիշկներու, եւ գիտուններու կողմէ։ Կապրիէլ Մարսէլ նախագահած է այս համագումարին։ Գոյապաշտութեան քրիստոնէական ճիւղին այս ներկայացուցիչին քով, որ ճանչցուած է իբրեւ իմաստասէր եւ թատերագիր, ներկայ եղած է նաեւ Ա. Հըքսլի, մարդկութեան ապագայով զբաղող մեծ փիլիսոփան։

Ա. Հըքսլի ներկայացուցած է մէսքալինը ըսուած արբեցուցիչ մը՝ որուն շնորհիւ կարելի է արուեստական դրախտ մը տալ մարդոց։ Գրքոյկ մը գրած է արդէն այս մասին — The door of perception (Տեսողութեան դռները)։

Կեանքը շատ աւելի ծանր է այսօր, կ'ըսէ Ա. Հըքսլի, մարդիկ շատ աւելի կը չարչարուին առաջացած քաղաքակրթութեան պատճառով, շատ աւելի ջղային են կամ շատ աւելի կը ձանձրանան։ Պէտք է անվնաս արբեցուցիչ մը տալ անոնց։ Ա. Հըքսլի փորձած է այդ արբեցուցիչը — մէսքալինը — եւ անվնաս գտած է զայն։ Ու կը խորհի թէ մարդիկ, գործածելով զայն, կրնան մեծապէս օգտուիլ անկէ։ Կրնան հրաշալի աշխարհ մը տեսնել եւ երանութեան հասնիլ։

Փիլիսոփան նկատի առած է թէ ամէն հոգի աշխարհէն եւ ինքզինքէն հեռանալու պէտքը կը զգայ։ Նկատած է թէ աշխարհի բոլոր կրօնքներն ալ գոհացում կուտան մարդուն էվազիօնի այս պահանջին, ինչպէս գոհացում կուտան նաեւ ոգելից ըմպելիներն ու թմրեցուցիչները՝ որ գոյութիւն ունեցած են դարերէ ի վեր, աշխարհի սկիզբէն ի վեր թերեւս։ Հոգիները, հողերէն վեր ելլելու, փախուստի ճամբայ մը փնտռած են միշտ եւ դրախտի մը երազը ունեցած են միշտ։ Ընթերցանութիւն, գրօսանք, ներկայացում, ծէս, հաւաքական տօնակատարութիւն, ճամբորդութիւն, բնութիւն՝ մեզ մենէ դուրս բերող, մեզի ժամանակաւոր մոռացում մը պարգեւող, մեզ երջանկացնող տեսակ մը արբեցուցիչներ են։ Ա. Հըքսլի կը խորհի հետեւաբար թէ էվազիօնը անհրաժեշտ է եւ կարելի է տալ զայն անվնաս կերպով, շնորհիւ մէսքալինին։

Այս նոր արբեցուցիչը պատրաստուած է մէքսիկեան բոյսով մը՝ զոր կը գործածէին արդէն ամերիկեան Հնդիկները՝ հաւաքաբար միսթիք արբեցումի մը հասնելու համար։ Ա. Հըքսլի նկատի առած է անոնց ինքնատիպ մշակոյթը եւ խօսած է տակաւին մէսքալինի տարբեր առաւելութիւններուն մասին։ Կը խորհի թէ, անոր շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ պեղել հոգին ուր արտակարգ աշխարհ մը կայ հրաշալի բուսականութիւնով, հսկայ ծառերով, նախաջրհեղեղեան կենդանիներով, լեռներով եւ առասպելական երկիրներով, կ'ըսէ։

×

Նկատելի է խոյն թէ էվազիօնը այսքան օգտակար, կրնայ վնասակար ըլլալ նաեւ։ Ան կրնայ բարձր ներշնչումներ տալ մարդուն եւ կրնայ դէպի խաթարում առաջնորդել զայն։ Ոմանք էվազիօնին կը վերագրեն մարդոց կեղծիքները։ Անոնք կը դիմեն ոչ միայն ոգելից ըմպելիին, թմրեցուցիչներուն, այլ եւ սուտերուն՝ հասնելու համար փափաքելի առասպելականին, եւ, ի հարկէ, կ'այլափոխեն մարդերն ու դէպքերը, առասպելներու կը վերածեն նաեւ զանոնք։ Էվազիօնը այսպէս, պատճառ կ'ըլլայ չարիքներու, կեղծիքներու։ Ազատութիւն մըն է որ գերութիւն կուտայ։ Մխիթարութիւն մըն է որ կը հեռացնէ մարդը իրականութենէն, սուտերի կը վերածէ զայն, կը բարոյալքէ, մինչ ուրիշներ աւելի խիտ ապրում մը կ'ունենան այդ էվազիօնով, աւելի կը մօտենան իրենց ինքնութեան։

Ա. Հըքսլի, որուն մասին յօդուածագիր մը լայն տեղեկութիւններ կուտայ մեզի, նկատի ունի այս բոլորը։ Խօսելով այս նոր արբեցուցիչին մասին, կ'ըսէ յօդուածագրի մը ·

« Չեմ կարծեր թէ մէսքալինը վերջնական փրկութիւն մը բերէ, բայց աստուածներուն տուած մէկ շնորհն է, պէտք է ընդունինք զայն»։ Այս արբեցուցիչը չէ որ մեզի պիտի տայ այն բարձր վերացումը՝ որուն կը հասնինք հոգեկան ճիգով։ Ան չի կրնար տալ աստուածային տեսիլը որուն կը հասնին ոմանք։ Բայց եւ այնպէս, այս նոր արբեցուցիչը կը ստեղծէ միսթիքներու տեսիլին մօտ մթնոլորտ մը զայն առնողին առջեւ։ Զայն առնողը պիտի ըլլայ աւելի իմաստուն, կ'ըսէ Ա. Հըքսլի, բայց նուազ ինքնավստահ, աւելի երջանիկ, բայց նուազ գոհ՝ ինքզինքէն, պիտի ըլլայ աւելի համեստ եւ սակայն աւելի կարող՝ հասկնալու համար խօսքերուն եւ իրերուն միջեւ եղած յարաբերութիւնը, եւ արարչական անհունը։

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ Ա. Հըքսլի կը ձգտի լաւագոյն էվազիօնին, որուն գէշ կողմերը նկարագրած է ուրիշ յօդուածի մը մէջ՝ խոր վերլուծումով։ Թունաւորում մը կը տեսնէ, օրինակի համար հաւաքական խանդավառութեան մէջ եւ մօքի անկում մը՝ յաճախ։ Կը նկարագրէ խուժանին վայրագ արբեցումը՝ նոյնիսկ քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ։ Կը յիշէ այդ արբեցումը չահագործող ամբոխավարներն ու կառավարութիւնները։ Ա. Հըքսլի կը փափաքի էվազիօն մը՝ որ բռնէ կրօնքին տեղը՝ որուն ազդեցութիւնը նուազած է երթալով։ Կ'ուզէ արբեցուցիչ մը՝ որ կրօնքին վիզիօնը տայ եւ ըլլայ մխիթարիչ, զօրացուցիչ՝ նաեւ։ Մէսքալինը կը լրացնէ մասամբ այս պայմանները։ Կուտայ դրախտային պատկեր մը, կը թեթեւցնէ հոգին, աւելի կորով կուտայ, կը նպաստէ հոգեկան հաւասարակշռութեան՝ որ բացառաբար գոյութիւն ունի միայն։

Ա. Հըքսլի համախոհ կ'երեւայ իր եղբօր՝ Ժ. Հըքսլիի, մեծ գիտունին, որ փափաքելի կը գտնէ գիտութեան եւ կրօնքին միացումը (essais d'un biologiste)։

×

Բայց քանի մը մտածումներ՝ վարանումներ կ'ունենանք ի հարկէ։ Ինչ դժբախտ էակ է մարդը՝ որ կը գտնուի իր հոգիէն ներս խորանալու անհրաժեշտութեան առջեւ եւ ինքզինքէն դուրս գալու պահանջը կը զգայ։ Կը սիրէ ինքզինք եւ ինքզինք ժխտելու, մոռնալու պէտքը կը զգայ։ Մինակ է իր հոգիին խորը, մարդոց կը դիմէ եւ կը մնայ աւելի մինակ։ Կը սիրէ կեանքը։ Եւ սակայն հեռանալ կ'ուզէ անկէ։ Կը զգայ պատրանքը, կը զգայ աշխարհին ունայնութիւնը, յաւիտենականին կը ձգտի, խորհելով մահուան, կը մտածէ իր անմահութեան եւ կը մնայ կեանքին կառչած, միշտ դրախտի մը տեսիլը՝ աչքերուն առջեւ։ Թափառական, մոլորեալ էակ մըն է մարդը, երբ կը նայինք հաւաքականութեան։ Խորհուրդներ կը տեսնէ եւ բան չի հասկնար։ Բան չի հասկնար նոյնիսկ իր էութենէն։ Դժբախտ է իրապէս։ Երանութիւն կը գտնէ սրբազան ներշնչումներով։ Երանութիւն կը գտնէ ոգելից ըմպելիներով եւ արբեցուցիչներով։ Ուրախ է ապրելով։ Եւ սակայն տխուր է իր խորքին մէջ։

Կը տեսնենք թէ երազը անհրաժեշտ է մարդոց։ Գիտութիւնը այդ երազին է որ կը դիմէ, կը քալէ կրօնքին ու բանաստեղծութեան ետեւէն։ Կը ջանայ միսթիք եւ արտակարգօրէն գեղեցիկ աշխարհ մը տալ մէսքալինով, նման անոր՝ զոր հաւատքը կուտայ։ Գիտութիւնը կ'ուզէ բացատրել հրաշքներն ու խորհուրդները։ Իրականութիւն մը կը տեսնէ անոնց մէջ։

Եւ կը խորհինք անշուշտ թէ ոչ մէկ արբեցուցիչ կրնայ այդ հաւատքին տեղը բռնել, ոչ մէկ գիտութիւն կրնայ մեծութիւն ըլլալ առանց կրօնքի եւ բանաստեղծութեան։

Թերեւս փարատին մեր այս վարանումները եթէ կարդանք տեսողութեան դուռը։ Բայց եւ այնպէս, կը մտածենք, ինչ քաղաքակրթութիւն, որ կը ստիպուի արբեցուցիչներու դիմելու։ Միսթիքներ, բանաստեղծներ խսկ դիմած են անոր անշուշտ եւ մեծ գեղեցկութիւններ բերած։ Բայց վարանումով կը նայինք այդ արբեցուցիչին ընդհանրացման։ Պզտիկութիւններն են որ պիտի քաջալերուին յանուն երջանկութեան։

Եւ ո՞ւր կը մնայ հոգիին առաքինութիւնը՝ երբ ան արուեստական միջոցներու կը դիմէ դրախտ մը, գեղեցկութիւն մը տեսնելու համար։ Վերելքը, երջանկութիւնը, զօրութիւնը իրական են այն ատեն միայն երբ անոնք կ'ըլլան ճիգերով եւ մարտնչումներով, գիտակից կորովով եւ իմացականութիւնով։

Մտածումներ եւ վարանումներ՝ որ կը մղեն մեզ՝ աւելի մօտէն հետեւելու Ա. Հըքսլիի կարծիքներուն։

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Ա. ՉԵԽՈՎ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

ԿԵԱՆՔԸ

Յուլիսի 2ին լրացաւ ռուս գրող Անտօն Պաւլովիչ Չեխովի մահուան 50ամեակը։ Այդ օրը նշուեցաւ ոչ միայն Սով. Միութեան մէջ, ոչ միայն ռուսական Սփիւռքում, այլ նաեւ Եւրոպական զանազան երկրների մէջ։ Ռուս տարագիրներից Պ. Կովալեվսկին, Ա. Չեխովի յիշատակին նուիրած իր յօդուածի մէջ, խօսում է ռուս ականաւոր գրագէտի համաշխարհային համբաւի մասին։ Եթէ մինչեւ 1917 թուի յեղափոխութիւնը, գրում է նա, աշխարհում ամենամեծ ազդեցութիւնը ունէր, Լ. Տոլստոյը, իսկ երկու պատերազմների միջեւ ընկած ժամանակաշրջանում՝ Դոստոեվսկին, ապա երկրորդ պատերազմից յետոյ Չեխովի ազդեցութիւնը աճեց այն աստիճան, որ նա այժմ գտնւում է ռուս գրականութեան վերոյիշեալ երկու տիտանների կարգը։ Ամերիկայում Ա. Չեխովը մուծուած է բոլոր ժողովուրդների եւ բոլոր ժամանակների 25 ամենակարեւոր գրողների թւի մէջ։

Այս ամէնը իրաւունք է տալիս եւ, եթէ կ'ուզէք, պարտականութիւն է դնում Սփիւռքահայութեան վրայ, որ մի համեստ հատուածն է մշակութային ժողովուրդների, նոյնպէս նշելու ռուս մեծանուն գրողի մահուան 50ամեակը։

ԿԵՍԱՐԻ ՋԻՆ ԿԸ ՎՐՆՋԷՐ

1.- Royat guérit le cœur!

Եթէ չեմ սխալիր, 1938ին էր։

Ողբացեալ ընկեր Ստեփան Եսայեան «Յառաջ»ի նախորդ խմբագրատան սանդուղներէն վեր կ'ելլէր յամրաբար, ձմեռուկ մը ձեռքը։

Տիկինն ալ միասին էր։

— Ե՞րբ մեկնեցաք Եգիպտոսէն։

— Տասնոց է որ Ֆրանսա կը գտնուիմ։ Ջերմուկ մը գացած էի, դարմանուելու։ Ատենէ մը ի վեր կը տառապիմ սրտի տկարութենէ մը։

— Ո՞րն է այդ ջերմուկը։

— Ռօայա, Փիւի տը Տօմի նահանգին մէջ։

Ինչ մեղքս պահեմ, պահ մը չփոթեցի Բուայանի հետ, որ կը գտնուի Ատլանտեանի ափերուն վրայ։

Դժբախտ ընկերը բաւական կազդուրուած կ'երեւար, եւ կարծեմ տարի մը կրցաւ դիմանալ, ի վերջոյ թաղուելու համար Գահիրէի ազգ. գերեզմանատան մէջ։

Այդ օրէն ի վեր, ընտանի անուն մը դարձած է այս ջերմուկը, իբրեւ բուժավայր արեան շրջանի, սրտի եւ երակներու տկարութեանց։

Աշխարհի ամէն կողմերէն հիւանդներ կը հոսին այս գիւղը, որ հաստատուած է լերան մը ստորոտը, եւ ունի միայն 2600 բնակիչ։

Ինչպէս բոլոր ջերմուկներու, այս բուժավայրին մէջ ալ եղանակը վեց ամիս է Ապրիլէն Հոկտեմբեր։

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ պիտի չգտնէք այնքան այլազանութիւն ցեղի, տարիքի եւ դաւանանքի, որքան այս ջերմուկին մէջ։

Մասնաւորապէս Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, իրար կը հրմշտըկեն սեւն ու ճերմակը։ Այրն ու կինը։ Երիտասարդն ու տարեցը։ Անհաւատն ու ջերմեռանդ բարեպաշտը։

Եւ դեռ բազմազան ներկայացուցիչները ընկերային դասակարգերու, — աշխարհական։ Կղերական։ Ազնուական կամ գիւղացի։ Առեւտրական։ Արհեստաւորբանուոր։ Փարիզի սալոններուն մէջ յղփացած տիկինը եւ վանքին մէջ դեղնած մայրապետը։

Ծովակալը, զօրավարը, հաշմանդամ սպան, Միջին Արեւելքի փաշան, շէյխը կամ պէյը իրենց ազգային տարազներով։ Յաղթանդամ լեռնականը եւ գպրոցական պատանին։ Անգլիացի լորտը եւ հնդիկ մահարաճան։ Սեփ – սեւ խափշիկ մը եւ մինչեւ ուսերը բաց օրիորդը կամ տիկինը, առանց տարիքի խտրութեան։

Բուժւորներու (ճիւրիսթ) ամենօրեայ ցանկին մէջ կը գտնէք անուններ՝ իրենց եկած քաղաքներով։

Միջին Արեւելքէն մեծամասնութիւն կը կազմեն Հրեաները եւ Արաբները։

— Հայեր ալ չկա՞ն։

— Կան ու չկան։ Հատ – հատ։ Հարիւրին ոչ իսկ մէկ։ Երբեմն Փարիզէն, աւելի յաճախ Պոլսէն եւ Եգիպտոսէն։

Չորրորդ անգամն է որ կը հանդիպիմ այս ջերմուկը, եւ միշտ ուշադրութիւնս գրաւած է այս պարագան, — Հայերու չափազանց փոքր թիւը։

Մինչդեռ, բաղդատաբար աւելի կարեւոր թիւ մը կը կազմեն այն ջերմուկներուն մէջ որ յատուկ են լեարդի, ստամոքսի, աղիքներու եւն. տկարութեանց եւ յօդացաւի (Վիշի, Էքս լէ Պէն, Շաթէլ Կիւյոն եւն.)։

Երեւի Հայերը ամէն տեսակ տառապանք եւ ճնշում կրած ըլլալով, ամուր սիրտ ունին։

Իսկ լեարդը, աղիքները, ստամոքսը միշտ նեղութիւն կը պատճառեն, վասն զի շատ կը ծանրաբեռնուին, իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ։

Շատեր իրարու հետ կը շփոթեն ուտելը եւ թխելը։ Եւ իրար կը խառնեն ամէն տեսակ աղի – լեղի։ Անուշը, կծուն, իւղոտը, թթուաշը, ամէն տարիքի մէջ։

×

Երբ առաջին անգամ այստեղ եկայ, ջերմուկին դրան առջեւ, մարմարի վրայ արձանագրուած էր·

— Ռուայա կէռի լը քէօռ։

Այս անգամ սրբած են այս արձանագրութիւնը։ Եւ իրաւամբ։

Գիտնականները ի վերջոյ խոստովանեցան թէ ջերմուկը չի կրնար բուժել բոլորովին ուժասպառ, տառապանքէն եւ տարիքէն մաշած, անդամալոյծ սիրտ մը։

Եւ բժիշկները խորհուրդ չեն տար որ այդպիսիները հրաշք սպասեն Կեսարի Աղբիւրին ջուրը խմելով, անոր կազը ծծելով տաքուկ մը մէջ, կամ սանդի միջոցաւ։

Այս բոլորը կը նպաստեն կազդուրելու յոգնած սիրտ մը, աշխուժացնելու երակները, կանոնաւորելու արեան շրջանը, զօրացնելու սրունքին երակները եւ ջիղերը եւայլն։

Եթէ արեան շրջանը շատ բարձր է, 21 օրուան դարմանը կը ծառայէ զայն իջեցնելու։

Երբեմն ալ կը բարձրացնէ, եթէ շատ վար է։

Հաստատութիւնը մնացած է հռոմէական – գալլիական շրջաններէն եւ հետքեր կը մնան տակաւին, հինգ աղբիւրներուն վրայ։

Առաջին աղբիւրը, Սուրս Էօժէնի, բացուած է 1862ին, երբ կայսրուհին այս շրջանը կ'այցելէր։

Աւանդութեան մը համաձայն, երբ Հռոմայեցիները արշաւանքներ կը կատարեն, ձիւն – ձմեռ օրերու, կը տեսնեն որ ձիերը կը փնտռեն եւ ձիւները կը հալին։

Իբրեւ թէ այսպէս գտած կ'ըլլան կապոյն ջուրերը։

Ուրիշներ կը պատմեն թէ այս երեւոյթը պարզուած է տիրապետութեան շրջանին։

Ամէն պարագայի մէջ, տարակոյս չկայ թէ ձիերու վրնջիւնը կապ ունեցած է այս կազդուրիչ, վերանորոգիչ, պետնահոս աղբիւրներուն յայտնութեան հետ։

Անշուշտ ասոր համար է որ աղբիւրներուն ամէնէն ազդուն կը կոչուի Սուրս Սեզար = Կեսարի աղբիւր։

Արդարեւ, անփոխարինելի են այս աղբիւրին շնորհները։

Այլապէս պերճախօս են այդ շնորհներէն օգտուելու ձեւերը, եւ մանաւանդ իբարանցումը, — կենդանի համայնապատկեր մարդկային թշուառութեան ...

ՇԱՏԵՐԻՆ ՄԷԿԸ

Ա. Չեխովը ծնուել է 1860 թ. յունուարին Ռուսաստանի հարաւում՝ Ազովեան ծովի նաւահանգիստներից Տագանրոգ քաղաքում: Ռուս այս տիպար ինտելիգենտը (մտաւորականը) բնաւ իր միջավայրի ծնունդ չէ: Նրա պապը եղած է գործնական ընդունակութիւններ ունեցող մի ճորտ, որ կարողացել է նիւթական միջոցներ կուտակել եւ գնել իր տիրոջից իր ազատութիւնը: Հայրը եղել է մանրավաճառ («պախկալ») Տագանրոգում եւ միայն մայրը քիչ թէ շատ հետաքրքրութիւն է ցոյց տուել դէպի գիրքն ու ընթերցանութիւնը :

Ա. Չեխովը իր ուսումը սկսել է Տագանրոգի յունական դպրոցում, իսկ յետոյ անցել է տեղական գիմնազիան (լիսէն), որ աւարտելուց յետոյ, գնացել է Մոսկուա եւ մտել համալսարանի բժշկական ճիւղը :

«Մանկութեանս ժամանակ ես մանկութիւն չեմ ունեցել», «ես ծնուել եմ, մեծացել, սովորել եւ գրել սկսել մի միջավայրում, որտեղ դրամը այլանդակօրէն մեծ դեր էր խաղում», գրում է Չեխովը: Եւ Տագանրոգի գիմնազիայում եղած ժամանակ նա յաճախ ստիպուած էր փոխարինել հօրը խանութում եւ այնտեղ սովորել իր դասերը :

Շուտով Ա. Չեխովի ծնողները փոխադրւում են Մոսկուա եւ պատանի գիմնազիստը (լիսէականը) ստիպուած է լինում անձամբ հոգալ ոչ միայն իր, այլ եւ իր եղբօր ապրուստի միջոցները: Նոյն ծանր կեանքն է վարել նա նաեւ ուսանողական տարիներին: Մոսկուայում եւս նա ստիպուել է ցերեկները հետեւել դասախօսութիւններին, իսկ գիշերները աշխատել՝ ապահովելու համար իր եւ իր ընտանիքի կեանքը: Հակառակ այս ամէնին նրա հոգին չի լցւում դառնութեամբ ու չարութեամբ այս աշխարհի կարգերի ու իր շրջապատի դէմ, այլ ընդհակառակն, Ա. Չեխովը, հասունանալով, կազմաւորւում է իբրեւ տիպար ռուս ինտելիգենտ՝ անձնուէր, զոհաբերող, մարդասէր եւ այլասէր :

1884 թուին Ա. Չեխովը աւարտում է Մոսկուայի համալսարանի բժշկական ճիւղը եւ մեծ եռանդով սկսում է զբաղուել բժշկութեամբ: «Բժշկութիւնը իմ օրինաւոր կինն է, իսկ գրականութիւնը՝ սիրուհիս»: Հակառակ այս կատակով ասուած խօսքերին՝ Ա. Չեխովը ունեցաւ յետագային միայն մէկ կենակից՝ գրականութիւնը, որին ծառայեց նա իր ամբողջ կեանքում եւ որի շնորհիւ ձեռք բերաւ անմահութիւն :

Բայց բժշկական մասնագիտութիւնը իր կարգին մեծապէս օգտակար եղաւ գրող Չեխովի համար: Բժշկութիւնը հնարաւորութիւն տուաւ նրան ծանօթանալու այն միջավայրին, որի մէջ աշխատում էին ռուս մտաւորականութեան մէկ կարեւոր հատուածը կազմող բժիշկները, որոնցից շատերին նա դուրս բերաւ յետագային իր ստեղծագործութիւնների մէջ: Միւս կողմից բժշկական մասնագիտութիւնը զարգացրեց Չեխովի մէջ մարդոց ներքաշխարհը վերլուծելու եւ նրանց հոգիները ճանաչելու այն քլինիկական մեթոդը, որ գործ են դնում բժիշկները հիւանդութիւնների ախտաճանաչութիւնը կատարելու :

Իր եղբօր շնորհիւ ծանօթանալով բանտային գործի եւ աքսորականների կեանքի պայմանների հետ, Ա. Չեխովը որոշում է գնալ Սախալին կղզին եւ ուսումնասիրել անձամբ այնտեղ գտնուող աքսորականների կեանքը: 1890 թուին նա ճանապարհ է ընկնում դէպի Հեռաւոր Արեւելք: Տեղ հասնելով՝ անմիջապէս անցնում է գործի: Գրեթէ ոտքով չափում է Սախալինը հիւսիսից հարաւ (կղզին այդ ժամանակ, ինչպէս եւ այժմ, գտնւում էր ամբողջովին ռուսական տիրապետութեան տակ), շփւում է աքսորականների հետ, կազմում է նրանց մարդահամարը եւ վերադարձին գրում է իր յայտնի հատորը Սախալինի մասին:

1891–1892 թ. թ. Ռուսաստանի որոշ մասերում սով է առաջ գալիս: Ա. Չեխովը գնում է այդ սովեալ շրջանը եւ լծւում է սովի դէմ մղուող պայքարին :

Յօգուտ սովեալների հրատարակուող ժողովածուների համար գրում է ձրիաբար պատմուածքներ, տալիս է դրամ, անձամբ ժողովում է դրամ եւ մեկնում է Նիժնի-Նովգորոդի նահանգը եւ օգնութիւն հասցնում սովեալ գիւղացիներին :

1892 թ. Ա. Չեխովի նիւթական վիճակը այնքան է բարւոքւում, որ նա հնարաւորութիւն է ստանում գնել իր համար մի փոքրիկ կալուած Մելիխովոյում՝ Մոսկուայից ոչ հեռու: Այդ նոյն տարին Ռուսաստանում տարածւում է քոլերա հիւանդութիւնը: Ա. Չեխովը նորից լծւում է գործի, այս անգամ ոչ միայն իբրեւ հանրային գործիչ, այլ նաեւ իբրեւ բժիշկ: Նա դառնում է Մելիխովայի շրջանի առողջապահական գործի վարիչ, նորից դրամ է հաւաքում եւ կազմակերպում բժշկական եւ պարէնային կէտեր շրջակայ գիւղերում: Իր կալուածում նա զբաղւում է ձրի բժշկութեամբ, շինում է նաեւ դպրոց գիւղացիների համար եւ ամէն կերպ աշխատում է բարձրացնել նրանց մշակութային մակարդակը :

Ա. Չեխովը մի քանի անգամ այցելում է Արեւմտեան Եւրոպա 1891, 1894 եւ 1897 թ. թ., բայց երկար չի մնում այնտեղ: Հակառակ իր նախորդ գրողներից ոմանց (Տուրգենեւ, Դոստոեւսկիյ), Ա. Չեխովը իր բոլոր գործերը գրում է Ռուսաստանում: Արտասահմանում նա ստեղծագործել չի կարողանում :

Ա. Չեխովը, ինչպէս յայտնի է, մեռնում է թոքախտից: Իր կեանքի վերջին տարիներին հիւանդութիւնն այնքան է ծանրանում, որ նա ստիպուած է լինում ձգել Մոսկուան ու հաստատուել Ռուսաստանի հարաւում՝ Եալտայում: Չեխովի համար բախտ է եղած ունենալ սեփական հող, այգի՝ ծաղիկներով լեցուն: Եալտայում նա ձեռք է բերում սեփական տուն եւ փոքրիկ այգի ու ապրում եւ ստեղծագործում է գրեթէ մենութեան մէջ: Նրա կինը՝ Մոսկուայի գեղարուեստական թատրոնի յայտնի դերասանուհի Օ. Կնիպերը ապրում էր տարուայ մեծ մասը Մոսկուայում: Նրանց նամակագրութիւնը, որ հրատարակուեցաւ պատերազմից առաջ, կարդացւում է իբրեւ քնարերգութեամբ թաթաւուն բանաստեղծութեանց մի ժողովածու: Սկսած 1898 թուից Ա. Չեխովը կապւում է Մոսկուայի գեղարուեստական թատրոնի հետ, որ ձեռք է բերում նրա թատերակները առաջինը ներկայացնելու մենաշնորհը: Այդ կապակցութեամբ անուանի գրողը յաճախ գնում է Մոսկուա, բայց կարճ ժամանակով: Եալտայում եղած ժամանակ եւս նա ընդունում է յաճախակի այցելութիւններ ռուս գրական աշխարհի ներկայացուցիչների: Ա. Չեխովը չունէր թշնամիներ, իսկ նրա անուանի բարեկամների թիւը շատ մեծ էր: Լ. Տոլստոյ, Մ. Գորկիյ, Ֆ. Շալեապին, Վ. Կորոլենկօ եւ Ռուսաստանի փառքը կազմող բազմաթիւ ուրիշ գրողներ ու արուեստագէտներ ոչ միայն գնահատում էին նրա տաղանդը, այլեւ բարեկամական կապերով կապուած էին նրա հետ :

1903 թուականի աշնանը Եալտայում Չեխովը աւարտում էր իր վերջին գործը՝ «Բալենու այգին» թատերգութիւնը : Գեղարուեստական թատրոնը շտապեցնում էր նրան, որ շուտ աւարտի: Չեխովը գանգատւում է իր քրոջը, ասելով որ հիւանդ է եւ աշխատել չի կարողանում: Հոկտեմբերին նա այնուամենայնիւ աւարտում է այդ պիէսը, իսկ Դեկտեմբերին գնում է Մոսկուա՝ ներկայ լինելու թատերգութեան առաջին ներկայացումին: Հիւանդութիւնը բաւական առաջացած էր: Նա ապրում էր իր կեանքի վերջին ամիսները: Որոշել էր մեկնել արտասահման: «Գնում եմ մեռնելու», ասում էր իր ընկերներին: Նոյն տարուայ ամառը իր կնոջ հետ միասին մեկնում է Գերմանիայի Բադէն – Վէյլէր բուժավայրը (Շվարցվալդ): Սաստիկ տաք ամառ է լինում այդ տարին նոյնիսկ Շվարցվալդում : Ոչ մէկ ապաքինում : Ընդհակառակն, հիւանդի վիճակը քանի գնում աւելի ծանրանում է եւ Յուլիս 2ին (հին տոմարով) ռուս մեծ գրողը աւանդում է իր հոգին :

Դիակը փոխադրում են Մոսկուա: Յուղարկաւորութեան թափորին մասնակցում է ծովածաւալ բազմութիւն, բաղկացած մեծ մասամբ ուսանող երիտասարդներից եւ արուեստի ու գրականութեան ներկայացուցիչներից : Մաքսիմ Գորկին եւ Ֆ. Շալեապինը երգում են յուղարկաւորութեան կարգը կատարելու ժամանակ: Ուսանողները՝ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ արտասւում են: Մարմինը ամփոփւում է Մոսկուայի Նովո – Դէվիչէւ վանքի գերեզմանատանը:

«Յուլիս 2ը, գրում է թաղման ներկայ եղող ռուս գրագէտ Ս. Եաբլոնովսկին, զարհուրելի օր էր: Բոլորն էլ զգում էին չէ թէ տխրութիւն, այլ տառապանք՝ սարսափը մեծ կորուստի» :

Այդ օրը մնացել է նաեւ իմ յիշողութեան մէջ: Այո՛, 50 տարի սրանից առաջ էր: Գտնւում էի անծայրածիր Ռուսաստանի գաւառական մի խուլ անկիւնում՝ Իրգիզում, երբ առի Չեխովի մահուան լուրը: Զգացի ափսոսանք եւ ցաւ: Ռուս մեծ գրողը սիրուած էր նաեւ հայ նորահաս երիտասարդների կողմից, որոնք ծանօթ էին արդէն նրա գործերին եւ գնահատում էին նրան ու հիանում նրա տաղանդին:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ԵՓՐԱՏԻ ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

★

Ժայթքը ջուրին՝ սէգ լեռներու բարձրերէն,
Անհղավազ ընժոյգ մըն էր բալխտակ,
Որ կը դոփէր, կը վրընջէր մարմնիս տակ.
Ու ե՛ս բռնա՛ծ անոր փրփուր բաշ–բէն ···

Ըզգայնութիւնն, որ ունեցայ առաջին,
— Ա՛յն վայրկեանէն, երբ ձեռք մ'հուժկու զիս նետեց
Այդ փրփրադէզ հեստ ջուրերուն քամակին,—
Զօրութիւն մ'էր··· Ոյժն այն բազկին, որ պատռեց
Վիշապներուն օր մը բերանն հրբեղէն···
Ազա՛տ նախ, ես ծննդրութեան օրէնքէն,
Որ կը պահէ մարմինը մեր այս երկրին՝
Գամուած տըխուր մակերեսին, այսինքին՝
Կ'ընէ մեզ քոյլ բընակիչները սողուն ···
Մինչ բզզըլիչ վազք մ'էր հիմա կեանքն հոսուն ···

. . . . . .

Աշխարհն էր նո՛ր, ու շատ հին ճոյն ժամանակ:
Կը բաժնուէր խառնակ ծոցէն քաոսին,
Արարչութեան առաջին օրն անապակ,
Ինչպէս անկէ՝ կ'առնէր բնիկքն ալ զետին···:

Այս ա՛յն պահն էր, երբ գիշերը կը լուսնայ,
Հըսկայ աստղին երեւումով մօտակայ:
Եւ երբ յանկարծ, հորիզոնէն ան կարմիր,
Կը յայտնուի, ու կը նետէ հրրդեհն իր
Ձիւնասպիտակ լեռներուն մէջ մանաւանդ,
Կ'ըլլայ երկիրն զըմրուխտէ ծո՛վ մ'ադամանդ:

Գագաթներուն օ՛, լոյսն ամբիծ, որուն դեռ,
Ո՛չ մէկ պիղծ շո՛ւնչ, ո՛չ մէկ նայուածք չէ հպեր···
Կ'ողողէր զիս իր բարութեամբը անհուն,
Վըրաս կ'իջնէր հօ՛րըս կարծէք օրհնութիւն:
Եւ պլիճները ձեռքեր էին լուսագէս,
Կը հանուէի մէկիկ մէկիկ մեղքերէս···

··· Ու կ'իջնէի լաստիս վըրան ապահով,
Հոսանքն ի վար, որ էր յաճախ թաւալող
Զըրպէժ մ'ահեղ, լեռնէն դէպի անդունդներ:
Իսկ այդ լաստն իմ, ինծի այնպէս կը թուէր,
Թէ տիկ մըն էր, զոր իմ նախնիքս գիտէին,
Նոյն այդ գետով նամբորդութիւն կ'ընէին ···

. . . . . .

Չէի տեսներ, բայց կը զգայի, որ զըլխուս՝
Կեցած ուղիղ, ան կը հըսկէր··· եւ ըզգո՛յշ,
Ձեռքն իր ուսիս՝ կուտար ինծի ուղղութիւն:

Ա՛լ գիտէի, տէ՛րն էր մարմնիս, ան արթուն.
Եւ՝ բանտարկեալ ,ինքը բարի պահապան՝
Որ ըզգալի չըներ դըրրած իր շղթան ···

Կ'առաջնորդէր թիավարի ձեռքն իրվարժ,
Անդրընդասպար զիս կիրճերուն ընդմէջէն··
Առանց անոր, զի այս վազքէն վայրաշարժ
Ելլել չըկա՛ր,— մա՛հ էր ամէն մէկ րոպէն···

Ու գիտէի թէ հո՛ղ էի, այդ գետի
Բերուած ակին՝ նըպատակով մը գաղտնի···
Նեքադրութիւնս ուրեմն ճիշդ էր··· յիրաւի···

. . . . . .

Հիմա այլեւս հայելի մ'էր շողշողուն
Քիչ մ'հանդարտած մակերեսն այդ ջուրուն,
Կը տեսնէի, որ անոնց մէջ կը ցոլար,
Երկու ափին, ինչ որ տեղի կ'ունենար ···

. . . . . .

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՁԿՆՈՐՍԸ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԻՆ

●

Հոգին ամայի ծովափին վրայ կեցած անոնք կը դիտէր :

Երբ երկուքն ալ ծովուն յատակը անյայտացան, Հոգին լալով դէպի դաշտ ուղղուեցաւ :

×

Երբ տարի մը անցաւ, Հոգին ծովեզր եկաւ եւ երիտասարդ ձկնորսը կանչեց, ան ծովուն խորերէն բարձրանալով, ըսաւ.

— Ինչո՞ւ կը կանչես զիս:

Ոգին պատասխանեց ·

— Աւելի մօտ եկուր, որպէսզի կարենամ խօսիլ, որովհետեւ շատ հիանալի բաներ տեսայ:

Ան մօտեցաւ եւ երկնցաւ ծովուն վրայ, իր գլուխը յենլով ձեռքին եւ սկսաւ մտիկ ընել:

Հոգին ըսաւ.

— Քեզմէ բաժնուելէս յետոյ դէպի արեւելք ճամբորդեցի: Բոլոր իմաստութիւնը արեւելքէն կուգայ: Վեց օր ճամբորդեցի, եօթներորդ օրուան առաւօտուն բլուրի մը կողին տեսայ որ Թաթարներու երկրին մէջ կը գտնուի: Մոշի շուքին տակ նստայ: Հողը շատ չոր էր եւ տաքէն կը բռնկէր: Մարդիկ կ'երթեւեկէին ձորադաշտին մէջ ինչպէս ճանճեր կը մագլցին ողորկ պղինձէ սկաւառակի մը վրայ:

Կէսօրին կարմրորակ փոշիի ամպ մը բարձրացաւ հորիզոնէն դաշտին մէջ: Երբ Թաթարները տեսան, իրենց նկարակերտ աղեղները կապեցին եւ երիվարները հեծնելով անորոշ կողմ մը սկսան արշաւել: Կիները պոռչտալով կը փախէին դէպի իրենց թաւալակառքերը եւ կը պահուըտէին թաղիքէ վարագոյրներուն ետեւ:

Թաթարները մթնշաղին վերադարձան, բայց անոնցմէ հինգ հոգի պակաս էր, իսկ անոնք որ կրցան վերադառնալ, գրեթէ մեծ մասը վիրաւորուած էին:

Անոնք իրենց ձիերը կապելով շտապով կը հեռանային: Երեք շնագայլեր քարանձաւէ մը դուրս ելան ու զանոնք լրտեսեցին: Յետոյ թարմ օդը ծծելով դէպի հակադիր կողմը սկսան երթալ:

Երբ լուսինը բարձրացաւ դաշտին մէջ, տեսայ կրակ մը, բանակատեղի մըն էր եւ դէպի այն կողմը ուղղուեցայ: Անոնք խումբ մը վաճառականներ էին որ գորգերու վրայ՝ կրակին շուրջ նստած էին ու խափշիկ սպասաւորներ աւազին վրայ մորթազէ վրաններ կը կանգնէին ու Պէրպէրիտանի թզենիներէ բարձր պատեր կը շինէին :

Երբ անոնց մօտեցայ, վաճառականներու պետը ոտքի ելաւ, սուրը քաշեց եւ հարցուց թէ ի՞նչ կ'ուզէի :

Պատասխանեցի թէ իմ քաղաքիս մէջ ես ալ իշխան մըն էի, փախած էի ձեռքէն Թաթարներու, որոնք փորձեցին զիս գերի ընել:

Վաճառականներուն պետը խնդաց եւ ինծի ցոյց տուաւ հինգ հատ գլուխներ, որոնք երկար հնկեղէգներու վրայ անցուած էին:

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

(Շար.)

նակուի պայքարը ալքոլամոլութեան դէմ : Բարւոքել ժողովուրդին գնման կարո–ղութիւնը, երաշխաւորել աշխատանքը եւ նման ուրիշ խնդիրներ :

ՃԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ երեքշաբթի պիտի սկսին բանակցութիւնները Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչնե–րուն միջեւ Խ. Միութեան ծանուցագրին մասին : Քաղ. շրջանակներու մէջ կը կար–ծուի թէ՝ արեւմտեան երեք պետութիւն–ները պիտի մերժեն Մոսկուայի առաջար–կած եւրոպական երկիրներու մեծ խոր–հրդաժողովը, ուր պիտի քննուին Եւրո–պայի պաշտպանութեան միջոցները : Սա–կայն բաց դուռ մը պիտի ձգուի ապագայ խորհրդակցութիւններու համար :

ԻՐԱՆԻ քարիւղին եւ անգլիական ընկե–րութեան միջեւ ստեղծուած երեք տար–ուան վէճը կը թուի թէ վերջացած է : Երկար բանակցութիւններէ վերջ կազ–մուած էր ուրիշ ընկերութիւն մը չահա–գործելու համար Իրանի հանքերը : Իրանի եւ միացեալ ընկերութեան համաձայնա–գիրը պիտի ստորագրուի քանի մը օրէն : Վարչական խորհուրդ մը կազ–մուած է բաղկացած ընկերութեան 5 ներկայացուցիչներէ եւ երկու անգամ ալ Իրանի ընկերութեան ներկայացուցիչնե–րէն : Վէճի մը պարագային խնդիրը պիտի յղուի Լահէյի միջազգային ատեանին ի–րաւարարութեան : Առաջին տարուան ար–տադրութիւնը պիտի ըլլայ մօտ 12 միլիոն 500.000 թոն, յետագային հասնելով մին–չեւ 32ուկէս միլիոն թոնի : Արտադրու–թեան 12 առ հարիւրը պիտի զտուի Աբա–տանի զտարաններուն մէջ : Իւրաքանչիւր թոնէն Իրան պիտի ստանայ երկու շիլին : Պայմանագիրին տեւողութիւնն է 25 տա–րի, որ լրանալէն վերջ պիտի երկարաձգ–ուի տասնըհինգ տարի եւս :

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Պ. Մենտէս Ֆրանս Թու–նուզ մեկնեցաւ երէկ առտու, Պէյին ան–ձամբ յանձնելու համար բարենորոգու–մի նոր ծրագիրը : Իրեն կ՚ընկերանա–յին Թունուզի եւ Մարոքի գործերուն նա–խարարը եւ Մարեշալ Ժիւէն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօն–ուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 30ի գիշերը, «Միւթիւալիթէի» մեծ սրահին մէջ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Տէսինի քոյր մասնաճիւղերու :

Կիրակի, 8 Օգոստոս, առաւօտէն մին–չեւ երեկոյ, Քաֆէ Լամարկի մօտ զովա–սուն ծառաստաններուն մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, երգարը–նակներու վրայ հայկ. երգեր եւ զանա–զան անակնկալներ :

Տէսինի դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ըլլան հայկական պարեր :

Առատ կերուխում :

Տեղւոյն վրայ սառնորակ ըմպելիներ եւ համադամ ուտելիքներ, խորոված միս եւ պաղպաղակ : Գիները ժողովրդական :

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքառերը Փլաս Կիշառէն կը մեկնին ժամը 9.15ին :

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

օդափոխութեան կայանի Բ. խումբը պի–տի մեկնի Օգոստոս 9ին : Արձանագրու–թիւնները կը փակուին Օգոստոս վեցին, հետեւաբար կը յանձնարարենք ծնողնե–րուն որպէսզի փութան արձանագրու–թիւնները փոքրիկներուն որոնք պիտի եր–կուին օդափոխութեան կայան :

Օգոստոս վեցի առաւօտուն պէտք է կա–տարուին բժշկական քննութիւնները այն մանուկներուն որոնք դեռ քննուած չեն : Օգոստոս 9ին, մեկնումը տեղի պիտի ու–նենայ ժամը 8.30ին : Ուստի մանուկները պէտք է 15 ոփ. ժամ կոտօն ըլլան ժա–մը 8ին :

Նոյն օրը առաջին խումբի օդափոխու–թեան մանուկները պիտի վերադառնան :

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԵՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սասնոյ ապստամբութեան 50ամեակին առթիւ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մար–սէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանիս ենթակոմիտէներուն եւ խումբե–րուն : Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վար–չութեան եւ իր մասնաճիւղերուն, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

8 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Լէ Քայօլ Սէփտէմի ծառախիտ անտառին մէջ :

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

Այս տօնակատարութեան ներկայ պիտի ըլլայ Սէփթէմի քաղաքապետը իր խոր–հրդականներով :

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ զա–նազան անակնկալներ, բարձրախօսով կը նուագուին հայկական եւ եւրոպական ըն–տիր եղանակներ :

Շրջանի ենթակոմիտէները եւ անհատ հայրենակիցները որոնք օթօքար չեն վար–ձած, կրնան առնել քս տանող թրօլէպիւ–սը եւ իջնել Սէփթէմէն մէկ կայարան յե–տոյ, Լէ Քայօլ ոստիկանական շէնքին առջեւ :

Հայ ազատագրութեան նախանձախնդիր մեր բոլոր հայրենակիցները սիրով կը հը–րաւիրուին ներկայ ըլլալու այս բացառիկ տօնակատարութեան :

Մուտքը ազատ է :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Սեբաստիոյ Մա–րատ Ուսումնասիրացը իր խորին ցաւակ–ցութիւնը կը յայտնէ այրի տիկին Մաք–սուտեանին, Պ. Գրիգոր Վահանին եւ պարագաներուն իրենց ամուսնոյն եւ եղ–բօր՝ Սարիմ Մաքսուտեանի մահուան առ–թիւ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան մասնակ–ցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ֆը–րանսայի շրջանի մասնաճիւղերուն, տեղի կ՚ունենայ Ժիւռա նահանգին Պէլ Ֆօնթէն բարձունքին վրայ Օգոստ. 5էն մինչեւ Օ–գոստոս 31 :

Այն բոլոր երիտասարդ – երիտասար–դուհիները որ մաս չեն կազմեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ կազմակերպութեան եւ կ՚ուզեն մասնակցիլ այս բանակումին, պէտք է դիմեն իրենց քաղաքի կամ ար–ուարձանի Նոր Սերունդի վարչութեանց :

Պայմաններ՝ ա) Ամէն մասնակցող իր հետ կը բերէ սաւան, վերմակ եւ բարձ :

բ) Մասնակցողները առնուազն մէկ շաբթուան ապրուստի կանխավճարը կ՚ը–նեն, իրենց բանակավայր ժամանումին ա–տեն :

գ) Ամէն մէկ բանակողի ապրուստին համար կը պահանջուի օրական 550 ֆր., այս գինին մէջ հաշուուած է նաեւ սենեա–կին վարձքը :

Արձանագրութեանց եւ տեղեկութեանց համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերու վարչութեանց եւ

Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

226 Rue Saint-Denis, Paris

Հեռ. Սանթրալ 28–34 ժամը 10էն 12 կամ 15էն 18ը :

Շոգեկառքի ժամերը

- GARE DE LYON -
Descendre MORBIER
23h. 05, Voiture Directe
PARIS - BELLEGARDE
8h. 20, Train rapide
PARIS - SUISSE
Changer à ANDELOT Corresp. Micheline Direction MOREZ
Descendre MORBIER.

×

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ խոհարարու–հի մը, բանակումին համար : Դիմել Պ. Գ. Փափազեանի, նոյն հասցէին :

Օր. ՍԻՐՎԱՐԴ ՏԱՏՕԵԱՆ
Պ. ԶԱՔԱՐ ՏՕՆԻԿԵԱՆ
Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ Պ. Փանոս Ասլան–եանի :

Ալփորվիլ, 25 Յուլիս, 1954

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԷՕՏՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Ֆ. Կ. Խաչը կազմակերպած է դաշտահանդէս մը, այս կիրակի Մէօ–տօնի պաղ աղբիւրին քով : Մատչելի պիւ–ֆէ : Բարձրախօս եւ անակնկալներ, տեղ–ւոյն վրայ :

Օթօքարները կը մեկնին առաւօտուն ժամը 8.30ին, Պուլ. Քառնոյէն, իսկ միւ–սը Փլաս տիւ Փըթի Փօնէն : :

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԿԱՄ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի դպրոցին հա–մար : Նախընտրութիւն կը տրուի այր եւ կնոջ : Գոհացուցիչ պայմաններ (բնակա–րանը ապահովուած) : Մանրամասնու–թեանց համար դիմել՝ Ս. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ, 12 Ռիւ Նանսէն, Տէսին (Իզէռ) :

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI 3 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7435 30e ANNEE — խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2846

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ծանօթ գրագէտ Ժօրժ Տիւհամէլ, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր Թուրքիոյ մէջ եւ մեծ պատիւներու արժանացած, Ֆիկարօ–ի մէջ հրատարակեց իր տպաւորութիւնները:

Մեզ չեն հետաքրքրեր Ֆրանսայի ակադեմականին գաղափարները Թուրքիոյ մասին: Իրմէ առաջ ճանչցած էինք արդէն Փիէռ Լոթին եւ Քլօտ Ֆարէրը:

Ժօրժ Տիւհամէլ չուզեր ետ մնալ իր երէց գրչեղբայրներէն՝ պանծացնելու համար Թուրքիան: Ասիկա իր կատարեալ իրաւունքն է եւ ոչ ոք կրնայ մեղադրել զինքը:

Խնդիրը կը տարբերի սակայն, երբ իր ուղեւորական նկարագրութեանց ընթացքին կը պարզէ քաղաքական տեսակէտներ ալ, որոնք շատ ջուր կը վերցնեն:

Այսպէս, իր առաջին յօդուածին մէջ, յիշելով որ «Ս. Յովհան Ոսկեբերան ծնած է Անտիոքի մէջ, զոր Թուրքերը Անթաքիա կը կոչեն», բոլորովին անտեղի կերպով կ'աւելցնէ թէ այդ քաղաքը կը գտնուի «Ալէքսանտրէթի Սանճաքին մէջ, զոր Ֆրանսա շատ լաւ ըրաւ Թուրքիոյ վերադարձնելով»:

Մեր նպատակը չէ հոս վերարծարծել Սանճաքի ցաւոտ խնդիրը, որ արդէն պատմութեան կը պատկանի եւ որ շատ մելան հոսեցուց ժամանակին: «Միջերկրականեան Կոմիտէ»ի եւ Ֆրանսացի ծանօթ դէմքերու դիմումները, ինչպէս նաեւ Սանճաքի ոչ–Թուրք, մանաւանդ հայ բնակչութեան բողոքները ոչ մէկ արդիւնքի յանգեցան այն ատեն: Հարկ չտեսնուեցաւ նոյնիսկ հարցնել կարծիքը տեղական ժողովուրդին եւ հոգատարութեան ենթակայ Սուրիոյ կառավարութեան: «Միւնիխեան» օրեր էին:

Սանճաքը պարզապէս նուէր տրուեցաւ Թուրքիոյ, որ մէկ գնդակ իսկ չարձակեց անոր տիրանալու համար: Միայն քանի մը ամիս վերջ, 1939 Հոկտ. 19ին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ ստորագրեց դաշնագիր մը, որով յանձնառու կ'ըլլար զինուորական աջակցութիւն ընծայել անոնց, երբ պատերազմը Միջերկրականի փոխադրուէր:

Իտալիա 1940 Յունիսին պատերազմ յայտարարեց Ֆրանսայի դէմ եւ Միջերկրականը պատերազմական դաշտ դարձաւ: Եւ սակայն Թուրքիա չկատարեց յիշեալ դաշնագրով իր ստանձնած պարտականութիւնը: Ոչ մէկ փորձ ըրաւ օգնելու իր դաշնակիցներուն:

Յարգելի գրագէտը կրնա՞յ ըսել թէ ինչ շահեցաւ ուրեմն Ֆրանսա՝ Թուրքիոյ զիջելով Սանճաքը:

Մենք գիտենք սակայն թէ՝ Իսկէնտէրունի, Անտիոքի եւ Հերոսական Մուսա Տաղի վեց գիւղերուն տասնեակ հազարաւոր հայութիւնը երկրորդ անգամ տեղահան եղաւ, նիւթական մեծ զոհողութիւն պատճառելով Ֆրանսայի:

Քանի որ առիթը ներկայացած է, ըսենք նաեւ թէ Թուրքիոյ ամբողջական Հայաստանէն կամովին հրաժարած էին «Միլլի» շարժման վարիչները, տակաւին քանի տարի առաջ:

Կարնոյ առաջին Համագումարէն (23 Յուլիս 1919) վերջ, Մուսթաֆա Քէմալ 1919 Սեպտ. 1ին Սեբաստիոյ մէջ նախագահեց երկրորդ Համագումարի մը, ուր ընդունուած «Ազգային Ուխտ»ին 3րդ յօդուածը հետեւեալ կերպով կը ճշդէր Միլլիականներու հողային պահանջները.—

«Մէկ թիզ հող անգամ պիտի չտանք Հայաստանի կամ ուրիշ ոեւէ օտար պետութեան: Սահմանորոշ գիծ մը պիտի քաշուի Մուսուլի հարաւէն ուղիղ մինչեւ Ալէքսանտրէթ. այս գիծին հիւսիսը գտնուող ամբողջ հողամասը պիտի մնայ Օսմանեան կայսրութեան: Չենք կրնար այս հողամասէն պատառիկ մը իսկ թողուլ օտար տիրապետութեան տակ. երդում ըրած ենք զինեալ դիմադրութիւնը շարունակել՝ մինչեւ այս որոշումին լրիւ գործադրութիւնը»:

«Ախորժակը ուտելով կը բացուի»: 1918ի զինադադարին ծունկի եկած Թուրքիան քանի մը տարուան մէջ դիւրին յաղթանակներ շահեցաւ՝ շնորհիւ Մեծերուն, որոնք մրցումի ելած էին իրենց երէկուան թշնամին ոտքի կանգնեցնելու համար:

Քէմալականներու «Ազգային Ուխտ»ը լրիւ գործադրուած էր արդէն՝ Հայկական նահանգներու, Կիլիկիոյ եւ Իզմիրի գրաւումով: Սանճաքը չսպասուած պարգեւ մը եղաւ:

Սուրիա իր անկախութեան տիրանալէն ի վեր, չէ դադրած պահանջելէ Սանճաքը, որուն կեդրոնը՝ Իսկէնտէրունը՝ իր գլխաւոր նաւահանգիստն էր:

Ժօրժ Տիւհամէլի անտեղի ակնարկութեան առթիւ, ուզեցինք պարզապէս արձանագրել պատմական ճշմարտութիւն մը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԾՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

★

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԷՆՏԷՍ ՖՐԱՆՍ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՊԷՅԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՄԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄՈՒԻ

Վարչապետ Մենտէս–Ֆրանս շաբաթ օր օդանաւով Թունուզ մեկնեցաւ Պէյին ներկայացնելու համար բարենորոգման այն ծրագիրը, զոր երեսփոխանական ժողովը ընդունած էր նախորդ օրը:

Անակնկալ որոշումներ ու դէպքեր իրարու յաջորդեցին կայծակի արագութեամբ: 30 Յուլիսին Անտրէ Փըլապօն գաղտնօրէն մեկնեցաւ էլ Աուինա, իր հետ ունենալով բարենորոգման ծրագիրը: Նոյն օրը, երեկոյին զօրավար Տը լա Թուռ Թունուզի մարզպան նշանակուեցաւ Վուազարի տեղ, իսկ շաբաթ առաւօտ վարչապետը, մարշալ Ժիւէն, զօրավար Տը լա Թուռ եւ տասնեակ մը Ֆրանսացի բարձր պաշտօնատարներ պաշտօնապէս մտան Թունուզ եւ կէսօրին՝ ընդունուեցան Պէյին կողմէ:

Վարչապետը Պէյին ներկայացուց բարենորոգման ծրագիրը, որուն գլխաւոր կէտերն են.

1.— Ներքին ինքնավարութիւն Թունուզի:

2.— Ժամանակը եկած է այլեւս Թունուզի ինքնավարութիւնը ապահովելու կազմելով տեղական կառավարութիւն մը, որ պատասխանատու ըլլայ երկրի բնակչութեան կողմէ ընտրուած Երեսփոխանական Ժողովի մը: Ֆրանսա աստիճանաբար նորընտիր կառավարութեան պիտի փոխանցէ իր վարչական եւ ոստիկանական իշխանութիւնները:

Պէյը գոհունակութեամբ ընդունեց այս ծրագիրը եւ յայտնեց որ 31 Յուլիսը պիտի նկատէ իր երկրին համար «Խաղաղութեան օր»:

Մարաջախտ Ժիւէն, որ արձակուրդի շրջան մը կը բոլորէր, յատկապէս հրաւիրուած էր վարչապետին կողմէ, որովհետեւ մեծ վարկ ու ժողովրդականութիւն կը վայելէ Թունուզի Ֆրանսացիներուն մօտ: Վարչապետին այս ռազմավարութիւնը ընդհանուր գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ ոչ միայն Թունուզի մէջ, այլ նաեւ Ֆրանսական բոլոր թերթերուն կողմէ:

Առաջին անգամն է որ Ֆրանսայի վարչապետ մը անձնապէս Թունուզ կ'երթայ քաղաքական այսքան ծանրակշիռ հարց մը լուծելու համար:

Զօրավար Տը լա Թուռի մարզպան նշանակումով ալ Թունուզի վերջին ահաբեկչական դէպքերը տրամաբանօրէն պէտք է վերջ գտնեն:

Թունուզի Պէյը իսկոյն սկսած ըլլալով անհրաժեշտ խորհրդակցութեանց, հաւանաբար յաջորդ 48 ժամուան ընթացքին կազմել նոր կառավարութիւն մը, որ պիտի սկսի բանակցիլ Ֆրանսական կառավարութեան հետ:

Կը կարծուի որ առնուազն չորս նախարարութիւններ պիտի յանձնուին Նէօ–Տէսթուրականներու:

Ֆրանս. Երեսփ. Ժողովը վստահ ըլլալով որ Թունուզի ինքնավար կառավարութիւնը շուտով պիտի կազմուի, իր 10 Օգոստ.ի նիստին որոշած է վճռել ապագայ բանակցութեանց հիմնական կէտերը:

Վերջին պահուն կը տեղեկանանք որ Թունուզի վարչապետութեան զօրաւորագոյն թեկնածուն է Թահար Պէն – Ամմար՝ նախագահ Թունուզի Երկրագործական Սենեակին:

ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ֆէսի մէջ կիրակի օր զրոյց շրջած է որ նախկին Սուլթանը պիտի վերադառնայ եւ այս պատճառով խռովութիւններ ծագած են: Չորս կիներ եւ տղայ մը մեռած են իրարանցումի մը ընթացքին եւ երեք մարոքցիներ վիրաւորուած են:

ՍԻԿՄԱՆ ՌԻ ՅՈՒՍԱԽԱԲ

Սիկման Ռի Քորէա վերադարձաւ հինգ օր մնալէ ետք Ուաշինկթըն:

Ամերիկա Քորէայի խոստացաւ տնտեսական ու ռազմանիւթի կարեւոր օգնութիւն մը, բայց մերժեց ընթացք տալ Սիկման Ռիի այն առաջարկին, որ համայնավար Չինաստանի դէմ պատերազմի մը բնոյթը ունէր:

Սիկման Ռի «Նիւ–Եորք Թայմզ»ի խմբագրին յայտնեց իր յուսախաբութիւնը եւ քննադատեց Ամերիկայի «կարճատես» քաղաքականութիւնը, որ արգելք կը հանդիսանայ զէնքի ուժով արագօրէն իրագործել Քորէական միութիւնը:

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

«ԹԷ ՄԷԿ ԱՆՁՆՈՒԷՐ...»

★

Հնօրեայ երգի մը այս տողը կ'իյնայ միտքս ամէն անգամ որ կը կարդամ հետեւեալ կոչը.

—«*Ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի կ'ուզուի Ֆր. Կապոյտ Խաչի դպրոցին համար: Նախընտրութիւն կը տրուի այր եւ կնոջ: Գոհացուցիչ պայմաններ*» (բնակարանը ապահովուած):

Չեմ գիտեր թէ ոեւէ պատասխան ստացա՞ծ են մինչեւ հիմա:

Ամէն պարագայի մէջ, անձկութեամբ կը հետեւիմ ազդին:

Եւ վախ մը կը կրծէ սիրտս. — «Եթէ չկրնան գտնել, ուսուցիչ մը եւ ուսուցչուհի մը: Զատ – զատ կամ այր եւ կին:

Գիտէ՞ք ինչ կը նշանակէ, եթէ չկարենան գտնել...:

Մօտաւորապէս տասը տարի է որ ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի մը, Տէր եւ Տիկին Մ. Փափազեան, վառ կը պահեն այս դպրոցը, աջակցութեամբ եռանդուն հոգաբարձութեան մը եւ հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի, որ կ'օգնէ բարոյապէս եւ նիւթապէս:

Գաղութն ալ գուրգուրանքով կապուած է այս ազգասէր գործին:

Դպրոցը ատեն մը ունէր մինչեւ 120–130 աշակերտ եւ աշակերտուհի:

Եւեւէջներ տեղի ունեցան տարիներու ընթացքին: Բայց կը կարծեմ թէ միջին թիւը հարիւրի վրայ մնաց:

Տէր եւ Տիկինը, ասպարէզով ուսուցիչ, որ անձնուիրութեամբ կը վարէին այս դպրոցը, հանգստեան կոչուած են այժմ եւ իրենց տեղը կը մնայ թափուր:

Երկուքն ալ, մանաւանդ տիկինը, որ միեւնոյն ատեն հեղինակ է, տարիներէ ի վեր կը տքնին այս ճակատին վրայ, Պոլսէն Յունաստան եւ մինչեւ Տէխին:

Եւ անշուշտ կսկիծով կը բաժնուին իրենց այնքան սիրած գործէն:

Պիտի գտնուի՞ն յաջորդներ, շարունակելու համար դպրոցը, որ բարեբախտաբար ամենօրեայ է:

Հարցումն անգամ սրտադող կը պատճառէ:

Վասն զի, եթէ չգտնուին, նրագ մըն ալ պիտի մարի:

Պիտի փճանայ տարիներու աշխատանքը, փողոց նետելով 100 – 120 մանչեր եւ աղջիկներ:

«Եթէ մէկ անձնուէր մարդ ունենայինք» — շատ մեծ էր երազը, երէկուան համար:

Դարձեալ փրկութեան խնդիր է: Բացառիկ անձնուիրութիւն մըն ալ չի պահանջուիր, այլ քիչ մը հաւատք եւ աշխատանք, յանուն սերունդի փրկութեան:

Անշուշտ ձեր սիրտն ալ պիտի հանգըստանայ, եթէ ազդին հրատարակութեան յաջորդէ դպրոցին վերաբացման ծանուցումը:

ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը եւ վարչապետը Պելկրատ պիտի այցելեն Սեպտ. 2ին եւ պիտի մնան մէկ շաբաթ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը, Մոշէ Շարէթ ճառ մը խօսելով պահեստի սպաներու առջեւ, մեղադրեց Մ. Նահանգները թէ կ'ուզէ զէնք եւ ռազմանիւթ ճարել Եգիպտոսի: Այս առթիւ բացատրեց թէ ցորչափ Եգիպտոսի վարիչները կը շարունակեն ծովային պաշարումը, թշնամական քարոզութիւններ կը կատարեն եւ միջադէպեր կը ստեղծեն, Իսրայէլ այն կարծիքն ունի թէ Եգիպտոսի տրամադրած բոլոր զէնքերը կրնան գործածուիլ Իսրայէլի դէմ: Իրաքէն վերջ զէնք ճարել Եգիպտոսի՝ կը նշանակէ երկրորդ ոճիր մը գործել: Իսրայէլ նկատի առնելով նոր վտանգը, պիտի զօրացնէ իր բանակը եւ պատրաստ պիտի ըլլայ պարտութեան մատնելու ոեւէ նախայարձակ:

ԱՆԳԼԻՈ-ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ դաշնագրին կնքումէն ի վեր, Մ. Նահանգները աւելի ուշադրութեամբ կը հետեւին Միջին Արեւելքի անցուդարձին: Մօտերս բանակցութիւններ պիտի կատարուին, զինուորական եւ տնտեսական օգնութեան մասին: Կ'ըսուի թէ Մ. Նահանգները առաջին առթիւ 50 միլիոն տոլար պիտի տրամադրեն:

«ՖՈՐՄՈԶԱՆ պէտք է ազատագրենք», յայտարարեց զօր. Սու Եու՝ Համայնավար Չինաստանի սպայակոյտի նախագահը: Չին. Համայնավար բանակին 27րդ տարեդարձին առթիւ է որ զօր. Սու Եու այս ռազմաշունչ խօսքերը ըրաւ Ֆորմոզան Չինաստանի իբրեւ անբաժան մէկ մասը ներկայացնելով:

ԱՍԻՈՅ Հարաւ–արեւելեան դաշինքը շուտով կնքելու համար ճիգեր կը թափուին: Կ'ենթադրուի որ Սեպտեմբերի ընթացքին Ֆիլիփինեաններու մէջ կարելի պիտի ըլլայ գումարել անհրաժեշտ խորհրդաժողովը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ կը զբաղի Մաք Արթիւրի խնդրով: Ծերակուտական Ֆլանտըրս բուռն ամբաստանութիւններով կը հրաւիրէ ծերակոյտը վճռաբար արտայայտուիլ Մաք Արթիւրի մասին, որ

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Ա. ՉԵԽՈՎ

•

(ՄԱՀՈՒԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Բ.— ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

« Ա. Չեխովի մասին, *ասում է Մ. Գորկին*, կարելի է շատ բան գրել, բայց գրել նրա մասին պէտք է դիպուկ եւ պարզորոշ, մի բան, որ ես չեմ կարող» :

Եւ այնուամենայնիւ Մ. Գորկին գրել է Ա. Չեխովի մասին եւ գրել է շատ լաւ :

Կրկնելով Մ. Գորկիի ասածը Ա. Չեխովի մասին, դժբախտաբար պիտի չկարողանամ կրկնել նաեւ նրա արածը, այսինքն պիտի չկարողանամ լաւ ձեւով *ներկայացնել Ա. Չեխովի ամբողջ գրականութիւնը: Եթէ անգամ գրական փորձ քննադատ լինէի, դարձեալ անհնարին պիտի լինէր լրագրական մէկ յօդուածի մէջ ներկայացնել այն մեծ վաստակը, որ թողել է Չեխովը ոչ միայն ռուս ազգին, այլ համայն մարդկութեանը :*

Ուրեմն «Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի սպասեն ինձնից ոչ թէ Ա. Չեխով գրականութեան ամբողջական վերլուծութիւնն ու նրա արժէքի վերհանումն, այլ նշումը այդ գրականութեան մի քանի յատկանշական գծերի :

Ա. Չեխովը գրել սկսել է դեռ եւս իր ուսանողութեան տարիներին: Իր գրական երկերը նախապէս տպագրել է ռուսական երգիծաբանական թերթերում: Լրագրական մանրուք էր նրա այդ շրջանի գրածները, որոնք նա ստորագրում էր Անտոշա Չեխոնտէ *գրչանունով: Այդ սկզբնական շրջանին նա շատ էլ լուրջ չէր վերաբերում իր գրական գործին, գրում էր շտապ, շատ, եւ, ինչպէս արձանագրուած է գրականութեան պատմութեան մէջ, նիւթական հոգը գլխաւոր խթան էր հանդիսանում նրա գրական ստեղծագործութեանց համար: Ինչպէս անցեալ յօդուածում նշել էինք, Չեխովը ինքն էր, որ պահում էր սնանկացած ծնողներին ու ընտանիքի միւս անդամներին: Սկզբնական շրջանում նրա գրածները երգիծական կատակներ էին, կենցաղային անեկդոտներ, տոմսեր եւ անողնաշար ու գաղափարազուրկ պատմուածքներ : Բայց անգամ այդ կարգի գրութիւնների մէջ նշմարւում էր վարպետութիւն եւ տաղանդ: Այդ ժամանակուայ ռուս յայտնի գրողներից Գրիգորովիչը մէկն է լինում նրանցից, որ տեսնում է Չեխովի թեթեւ գրուածների մէջ հեղինակի թաքնուած տաղանդը եւ մի նամակով ողջունելով երիտասարդ գրողին, խորհուրդ է տալիս չնչին բաների վրայ չսպառել իր եռանդը եւ ոյժ հաւաքել «իսկական գեղարուեստական երկեր ստեղծելու համար »:*

Շատ բնորոշ է Չեխովի պատասխանը : « Եթէ ես շնորհք ունիմ, որ պէտք է յարգել, ապա պիտի խոստովանիմ ձեր ազնիւ սրտի առջեւ, որ ես ցարդ զայն չեմ յարգած... ինչպէս լրաբերները գրում են իրենց լուրերը պատահած հրդեհների մասին, այնպէս էլ ես էի գրում իմ պատմուածքները՝ մեքենայաբար, կիսագիտակցաբար, բնաւ չմտածելով ոչ ընթերցողի եւ ոչ էլ ինքս իմ մասին...» :

Այդ թուականը (1886) *համարւում է շրջադարձային Ա. Չեխովի ստեղծագործութեան համար: Անտոշա Չեխոնտէն մեռնում է եւ գրական ասպարէզ է իջնում մի նոր գրող՝ Անտոն Չեխովը :*

Անշուշտ այս բաժանումը՝ երկու շրջանների պայմանական է, որովհետեւ Չէխոնտէի շատ գրուածների տակ կարելի է գտնել Չեխովի ստորագրութիւնը, ինչպէս եւ ընդհակառակն :

Ա. Չեխովը գրական ասպարէզ է մտնում ուրեմն 80ական թուականներին: Այդ տարիները Ռուսաց պատմութեան մէջ յայտնի է Բէզվրեմէնիէ *անունով: Անթարգմանելի մի բառ է այս, որ նշանակում է մօտաւորապէս ձախորդ ժամանակներ: Ալէքսանդր Գ. ցարի թագաւորութեան տարիներն էին: «Ժողովրդական ազատութիւն» կուսակցութեան յեղափոխական ընդվզումները, որոնցից վերջինը Ալեքսանդր Բ.ի սպանութիւնն էր, վերջացել էին առանց արդիւնք տալու: Կուսակցութիւնը ջախջախուել էր եւ Ռուսաստանում թագաւորում էր սեւ յետադիմութիւն: Պատմական այդ իրադարձութիւնները յեղաշրջում էր առաջ բերել նաեւ ռուս մտաւորականութեան հոգեբանութեան մէջ: Բարձր իտէալները խորտակուել էին, կորսուել էր հաւատը յեղափոխութեան միջոցով հանելու Ռուսաստանը իր յետամնաց վիճակից եւ ձեռք բերելու անհրաժեշտ ու ցանկացած փոփոխութիւններ ռեժիմի մէջ: Հիասթափուած մեծ իտէալներից, մտաւորականները անձնատուր էին եղել «մանր գործերի» տեսութեանը: Կեանքը լճացել էր, մարդիկ մանրացել էին, քաշուել իրենց պատեանի մէջ: Յուսաբեկուած մտաւորականները դառել էին անկամ երազում էին լաւ օրերի մասին, կամ համակերպուել էին ամենակուլ միջավայրին ու դարձել «աւելորդ մարդիկ» :*

Գրական ասպարէզ իջնելով այդ «ձախորդ ժամանակներում», *Ա. Չեխովը դարձաւ ամէնատաղանդաւոր պատկերողը այդ ժամանակուայ ռուս կեանքի ու այդ ժամանակաշրջանի ռուս մարդոց ու գերազանցապէս ռուս մտաւորականների:*

Սկզբնական շրջանում Չեխովը այդ կեանքը պատկերում էր զուարճաբանական (կոմիկական) ձեւով, ծիծաղ յարուցանելով: Նրա պատմուածքների հերոսները քաղքենիութեան եւ պաշտօնատարութեան (չինովնիկութեան) ներկայացուցիչներ են, որոնց հիմնական գիծն է՝ կաշառակերութիւնը, գողութիւնը, քծինքը, ստորաքարշութիւնը եւ երկիւղը մեծաւորների առջեւ: Տիպական է այդ կարգի գրուածներից, օրինակ, «Պաշտօնեայի (չինովնիկի) մահը» *պատմուածքը : Թատրոնում նստած մանր չինովնիկը յանկարծ փռնգտում է իր դիմացը նստած զօրավարի ճաղատին եւ մեռնում է վախից: Այս կարգին են պատկանում նաեւ մի շարք փոքրիկ պատմուածքներ, որոնց նիւթն է նոր տարուայ շնորհաւորութիւնները («Ապրուածը» եւ միւսները): Ամէնից շատ Չեխովը ծաղրում է ապիկարութիւնը, մտքի սահմանափակութիւնը այն քաղքենիների, որոնք յաւակնութիւններ ունին ճառելու բարձր նիւթերի, յառաջդիմական գաղափարների կամ ազնիւ զգացումների մասին, բայց իրականի մէջ զուրկ են այդ բոլորից: Այդ յաւակնութիւնները Չեխոնտէի գրչի տակ ծիծաղ են յարուցանում, բայց յետոյ՝ Չեխովի պատմուածքների մէջ համակում են ընթերցողին տրտմութեամբ ու թախիծով:*

80ական թուականների կէսերին զուարթ տոնը աստիճանաբար վերանում է Չեխովի գրուածքների միջից: Աւելի յաճախ սկսում են լոյս տեսնել այնպիսի պատմուածքներ, որոնց մէջ կատակը տեղի է տալիս թախիծին: 1887ից սկսած նրա նորավէպերի մէջ տեղ է բռնում հոգեբանական մոմենտը: Ծաղրը փոխարինւում է հիւմորով: Չեխովի հիւմորը, սակայն, խայթող չէ: Ի զուր չէ որ ռուս մեծ գրողը տիրացել է մեծ մարդասէրի համբաւի: Չեխովը սիրում է մարդոց, սիրում է անգամ նրանց, որոնց ներկայացնում է բացասական գծերով: Նա չի չարախնդում, որ մարդիկ յիմար են, որ, ապիկար են, անպէտք են եւ ոչնչութիւններ են: Նա ոչ թէ մարդկանց է խարազանում, այլ նրանց պակասութիւնները, նրանց այլանդակ կողմերը: Ոչ թէ չարախնդում է, այլ տառապում է ինքը, մերկացնելով մարդկանց արատները Մի նուրբ, հազիւ չօշափելի հիացմունք ունի Չեխովը հանդէպ մարդկային վշտի: Նրա հոգեբանական նորավէպերի մէջ մարդկային այդ վիշտը նկարագրուած է յուզիչ գոյներով: Սքանչելի է նրա «Թախիծ» *պատմուածքը: Կառապանը թաղել է իր զաւակը եւ դուրս է եկել աշխատելու: Այդ գիշեր նա մի քանի յաճախորդներ է ունենում, որոնց փորձում է պատմել իր «դարդը», բայց նրանցից ոչ մէկը չի ուզում լսել նրան: Վերջանում է նրանով, որ կառապանը իր սիրտը բաց է անում իր ձիու առջեւ եւ նրան է պատմում իր վիշտը :*

80ական թուականների վերջերին Չեխովը փոքրիկ պատմուածքների կարգին գրում է նաեւ մի քանի վիպակներ, որոնց մէջ հոգեբանական մոմէնտը ձեւափոխուելով դառնում է պրոբլեմ եւ միւս կողմից հանդէս է գալիս վիպակի մէջ որպէս կեդրոնական դէմք գլխաւոր հերոսի կերպարը, յանձինս ռուս ինտելիգէնտի *: Այդ գրուածները դասւում են Ա. Չեխովի գլխաւոր գործերի շարքը: Դրանց թւին են պատկանում* «Ձանձրալի պատմութիւն», Հիւանդասենեակ թիւ 6», «Անյայտ մարդու պատմութիւնը»: *Թէման, որ շօշափուած է այս երկերի մէջ, հեռանկարից զուրկ մտաւորականի թեման է, ռուսական գրականութեան մէջ յայտնի այն «աւելորդ մարդու», որին միջավայրը դարձնում է կամ անգոհ, տրտնջացող, ամէն բանից դժգոհ, բայց անկամ մի անձնաւորութիւն, կամ ստիպում է անտրտունջ անձնատւութեան եւ անկումի:* «Ձանձրալի պատմութիւն»*ի մէջ Նիկոլայ Ստեպանովիչը, յայտնի պրոֆէսոր եւ գիտնական, համաշխարհային համբաւով, մահուան նախօրեակին, իբրեւ հետեւանք խոր հիասթափութեան իր շրջապատից, որտեղ «ամէն ինչ գորշ է, ապիկար է, փքուն է յաւակնութիւններով», զգում է որ իր աշխատանքը նպատակ չունի եւ ինքը անկարող է այլեւս ստեղծագործել:*

Ո՞ւր է ելքը: Շատերը կշտամբել են Չեխովին, որ նա չի ցոյց տալիս ելք, որ նա անյոյս յոռետես է իբրեւ գրող: Տարածուածը եւ ճիշդը, սակայն, այն կարծիքն է, որի համաձայն Չեխովը վերհանելով կեանքի յոռի կողմերը, պատկերելով զայն սեւ գծերով, դրանով իսկ ասած է լինում, որ «այդպէս ապրել չի կարելի», *որ պէտք է փոխել այն այլանդակ կարգուսարքը, որ ծնունդ է տալիս Ունտէր Պրիշիբէեւներին եւ միւս «չեխովեան տիպարներին» :*

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԳԱՐՇԵԼԻ

•

Բ.

Ռամկավար Պ. Մ. Գույումճեանի խոստովանութիւնը Գահիրէի Քաղաքական Ժողովի 1954 Փետրուար 23ի նիստին, թէ «մենք» էինք, եւ ոչ «անպատասխանատու մարդիկ», որ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը արգիլելու համար անցեալ տարի դիմած էին կառավարութեան միջամտութեան՝ լրիւ եւ յստակ չէր: Մութի մէջ ծածկուած կը մնային «մենք»ը ներկայացնող դէմքերը, առաւել եւս անորոշ՝ ներկայացուած «ժուռնալ»ներու բովանդակութիւնը :

Հետագային, այս տարի Մայիս28ի նախօրեակին, եգիպտական ներքին գործոց նախարարութեան մօտ կատարուած նոր դիմումներու հետեւանքով, իշխանութիւններու ներկայացուցիչներու կողմէն կատարուած քննութիւններու ընթացքին է, որ կը պարզուին մութին մէջ պահուած անպատիւ ու ողորմելի դէմքերը եւ իրենց աւելի քան գարշելի արարքները :

Զկրկնելու համար այս նոյն սիւնակներու մէջ ներկայացուած մանրամասնութիւնները, յիշենք անգամ մը եւս, Մայիս 28ի եւ Դաշնակցութեան դէմ տրուած նոր «ժուռնալ»ներու տակ եղող չորս ստորագրութիւններէն երեքը՝ Ռամկավար կուսակցութեան պարագլուխներն էին, միաժամանակ անդամ՝ Գահիրէի Թեմական Ժողովի: Չորրորդը՝ «չէզոք», նոյնպէս Թեմականի անդամ եւ նախորդ Քաղաքականի ատենապետ :

« Իրենց «ժուռնալ»ին մէջ այս վատերը իշխանութեանց հետեւեալը կը յայտնեն.

Ա.— Դաշնակցութիւնը միապետական, արքայական կուսակցութիւն մըն է եւ սերտ կապեր ունէր Գահընկեց Ֆարուք թագաւորի արքունիքին հետ :

Բ.— Դաշնակցութիւնը հակաժողովր —

<u>ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ</u>

ՋԿՆՈՐՍԸ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԻՆ

•

Յետոյ ինծի հարցուց որ ո՞վ է Աստուծոյ Մարգարէն, ես ալ Մուհամմէտն է ըսի :

Երբ որ Մարգարէին անունը իմացաւ, խոնարհութիւն մը ընելով ձեռքէս բռնեց եւ իր քովը նստեցուց: Խափշիկ մը փայտէ պտուկի մը մէջ դամբիկի մը կաթը բերաւ եւ կտոր մըն ալ գառնուկի խորոված :

Առաւօտուն կանուխ ճամբայ ելանք : Ուղտի մը վրայ հեծայ եւ պետին քովէն կ'ընթանայի ու առաջնորդ մը ձեռքի նիզակով առջեւէն կ'երթար: Զինուորներուն պաշտօնն էր ապրանքներով բեռնաւորուած ջորիներու քովէն քալել: Կարաւանը քառասուն ուղտերէ եւ կրկնապատիկ ջորիներէ կազմուած էր :

Երբ լեռները անցանք, Թաթարներու աշխարհէն գացինք երկիրը այն մարդերուն որոնք լուսինը կ'անիծէին, տեսանք կորճերը որոնք իրենց ոսկին կը պահէին սպիտակ ապառաժներու վրայ եւ վիշապներ իրենց թանձր պատեանով կը քնանային քարայրներու մէջ: Երբ անցանք լեռները, բռնեցինք մեր շունչը որպէս զի ձիւնահիւսերը չթաւալենք եւ մեզմէ իւրաքանչիւրը իր աչքերը կապեց շղարշէ լաչակով մը: Երբ հովիտը անցանք, Թզուկներ ծառերու ետեւէն կը նիզակահարէին մեզ եւ երբ գիշերը վրայ հասաւ, վայրենիներու թմբկահարումին ձայնը լսեցինք :

Երբ կապիկներու մօտ հասանք, անոնց առջեւ պտուղներ նետեցինք եւ անոնք մեզի ոչ մէկ վնաս հասցուցին: Երբ օձերու մօտ եկանք, պղինձէ ամաններու մէջ կաթ տուինք եւ անոնք թոյլ տուին որ անցնինք : Մեր երեք անգամ տեւած ճամբորդութեան ատեն Օքսիւսի եզերքին մօտէն անցանք: Մեր անցած լաստերը փչուած մեծ մորթէ տիկճորներով բռնուած էին: Գետաձիեր յարձակեցան մեր վրայ եւ փորձեցին մեզ մեռցնել: Բայց երբ ուղտերը տեսան, վախցան :

Բոլոր երկիրներու թագաւորները մեզմէ տուրք չէին առներ, բայց չէին թոյլատրեր որ ներս մտնենք: Մեզի պատուհաններուն ետեւէն հաց ու մեղրի մէջ թաթխուած եգիպտացորենէ շինուած կարկանդակներ, ինչպէս նաեւ ամենաընտիր ալիւրէ արմաւով շինուած անուշեղէններ տուին:

Երբ գիւղերու բնակիչները մեր ժամանումը կը տեսնէին կը թունաւորէին հորերը եւ կը փախչէին դէպի բլուրներու կատարը: Կռուեցանք Մակատաններու դէմ, որոնք ծերունի կը ծնին, կ'երիտասարդանան ամէն տարի ու կը մեռնին երբ մանուկ դարձած են: Պայքարեցանք Լաքթրուաններու դէմ, որոնց համար կ'ըսուի թէ վագրի սերունդ է երբ կը ներկուին դեղին ու սեւ: Եւ Օրանթները որոնք իրենց մեռելները կը զետեղեն ծառերու վրայ ու իրենք կ'ապրին մթին քարայրներու մէջ որպէս զի արեւը, որ իրենց Աստուածն է զիրենք չփճացնէ : Եւ Քրիմնիար, որոնք կը պաշտեն կոկորդիլոս մը ու անոր կուտան կանանչ ակնեղէններ օղեր եւ զանոնք կը սնուցանեն կարագով, մատղաշ թռչնազգիներով եւ Ակադոնպանները, որոնք շունի գլուխ ունին եւ Սիպանները որոնք ձիու ոտքեր ունին եւ լաւագոյն երիվարէ մը աւելի արագ կ'արշաւեն :

Մեր խումբին մէկ երրորդը պատերազմին մէջ մեռան, ուրիշ մէկ մասը զրկանքէ մեռաւ: Իսկ մնացեալները ինծի դէմ սկսան տրտնջալ առարկելով որ ես անոնց դժբախտութիւն բերած եմ :

Չորրորդ ամսուն Իլլէլ քաղաքը հասանք: Գիշեր էր երբ բերդերէն դուրս գտնուող ծառերուն հասանք: Օդը շատ հեղձուցիչ էր: Հասունցած նուռեր քաղեցինք խմելու համար անոր քաղցրահամ մրգաջուրը : Յետոյ մեր գորգերուն վրայ երկարելով առտուան սպասեցինք:

Առաւօտուն կանուխ գացինք քաղաքին դուռը ափ առինք: Կարմրապղինձէ դրան վրայ ծովավիշապներ ու թեւաւոր վիշապներ քանդակուած էին: Պահապանները որմածակերէ մեզ գննելով հարցուցին թէ ի՞նչ կը փափաքէինք: Կարաւանին թարգմանը ըսաւ թէ մենք սուրիական կղզիներէ կուգանք եւ շատ ընտիր ապրանքներ ունինք: Պատանդները մեզմէ առնելով ըսին թէ կէսօրին պիտի բանան դռները եւ հրամայեցին որ մինչեւ այդ ժամուն հոն սպասենք :

Կէսօրին բացին դուռը եւ երբ ներս մըտանք, բնակիչները խմբովին տուներէն դուրս կ'ելլէին մեզ դիտելու համար, մունետիկ մը քաղաքին շրջանը ըրաւ խեցեփողէ մը փչելով: Մենք տեղաւորուեցանք վաճառափողոցը եւ սեւամորթները խոշոր ճամկաւոր ծրարներ սկսան քակել: Բացին ժանտաթզենիէ շինուած սնտուկները: Եւ երբ Խափշիկները իրենց պարտականութիւնը աւարտեցին, վաճառորդները տարածեցին իրենց իրեղէնները :

Եգիպտոսի մոմաղօծ վուշը եւ Եթովպիոյ նկարուն վուշը, Տիւրոսի ծիրանի սպունգները եւ Սիտոնի կապոյտ վարագոյրները, թարմ սաթէ բաժակներ եւ հետաքրքրաշարժ խեցանօթներ :

Տան մը կտուրէն խումբ մը կիներ մեզ կը դիտէին, անոնցմէ մէկը ոսկեզօծ կաշիէ դիմակ մը կը կրէր :

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

(10) (Տար.)

դավար կազմակերպութիւն մըն է եւ կը գործէ բռնութեամբ :

Գ.— Բռնութեամբ կ'ուզէ պարտադրել տօնակատարումը նաեւ Մայիս 28ի, որուն դէմ Ազգ. իշխանութիւններու որոշում ունին :

Դ.— Մայիս 28ի տօնակատարման դէմ են անձնապէս նաեւ թեմիս Առաջնորդը՝ Մամբրէ արք. Սիրունեան եւ Քաղաքական ժողովի ատենապետը՝ Պ. Հրանտ Նասիպեան » :

Երբ այլեւս ծանօթ են մինչ այդ մութին մէջ գործող դերակատարները, իրենց անուններով ու տիտղոսներովը, երբ հանրութեան սեփականութիւն է դարձած՝ Մայիս 28ի եւ Դաշնակցութեան դէմ անորակելի քսութիւններ պարունակող փաստաթուղթերը, իրենց՝ մեր քաջարի հակառակորդներուն մէկ բան կը մնար ընելիք.— քաջաբար խոստովանիլ իրենց կատարած արարքը :

Եւ խոստովանիլ Պ. Մ. Գույումճեանի նման, այն սրբագրութեամբ միայն, որ այս անգամ անոր «մենք»ի տեղ, պիտի յիշուէր Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւնը :

Դժբախտաբար, մեր անարի հակառակորդները՝ միշտ անվախ, քաջ եւ անգուսպ մութին մէջ կատարուած իրենց քայլերուն մէջ, պայծառ լոյսին տակ կը զրկուին մարդկային ամէն տեսակի ընդունակութիւններէ :

Եւ այսպէս է, որ Գահիրէի Ռամկավար օրգանը՝ «Արեւ» իր հինգ խմբագրականներովը, փոխանակ պարզ ու յստակ բացատրութիւններ տալու իր կուսակցութեան անունով կատարուած արարքներու մասին, հազարումէկ միջոցներու կը դիմը քօղարկելու ապացուցուած ճշմարտութիւնները :

Ռամկավար օրգանը՝ չի խոստովանիր, որ «ժուռնալ»ներ տրուած են իր կուսակցութեան հեղինակաւոր դէմքերու կողմէ Մայիս 28ի եւ Դաշնակցութեան դէմ : Իր յամառութիւնը սակայն, «ժուռնալ» բառին դէմ է : Ենթադրե՞լ, որ այս բառի անպատիւ եւ նողկալի բացատրութիւնը ծանր եւ սպաննիչ վիրաւորանք կը նկատէ իր կուսակցութեան բարոյականին :

Անտարակոյս ոչ :

Խօսք տանք սակայն «Արեւ»ին :

« Ռամկավար – Ազատականը ժուռնալ չի տար, բայց գիտէ ինքզինք պաշտպանել ժուռնալներու դէմ : Գիտէ, թէ իր հակառակորդը այնքան վատոգի է, որ չի հանդուրժեր, որ իր զոհը ինքնապաշտպանութեան դիմէ, իսկ իր զոհին ինքնապաշտպանութիւնը զայն կը մղէ կեղծ ու խուլոտ վայնասուն փրցնելու, եղերամայրի արցունքներով ողողելու իր թերթը եւ կոկորդիլոսի կեղծ հեծկլտուքներ արձակելու, որպէսզի կարծել տալ, թէ ինք ժուռնալներու զոհ է, երբ իրողութիւն է, որ իր բազմաթիւ եւ անվերջ ժուռնալները են չարիքի եւ անպատուութեան աղբիւրը» («Արեւ», 19 Յունիս) :

«Ձեղչեցէք այս քաղուածքէն կոյտը աւելորդ բառերու, որոնք կոչուած են բուն հարցը քօղարկելու, եւ տակը կը մնայ այն, որ ռամկավար «զոհ»ը իբրեւ թէ «ժուռնալ» տուած չէ, այլ... «ինքնապաշտպանութենէ » մղուելով՝ Իշխանութեանց մօտ բանով մը — չուզեր ըսել ... «ժուռնալ»ով — «ինքնապաշտպանութեան դիմած է»... (Յուսաբեր, 29 Յունիս) :

Միշտ անկարող հերքելու փաստերն ու իրողութիւնները, եւ ազատելու իր կուսակցութիւնը հանրային դատաստանի մահացու վճիռէն, Ռամկավար օրգանը սիրտ կ'առնէ ի վերջոյ հետեւեալ մասնակի խոստովանութիւնը ընելու .

«Յուսաբեր» իր խաբէութիւնն ու զրպարտութիւնը գերակատարելով, հանրային դատաստանին դիմելու խեղկատակութիւնը կը սարքէ : Արդ, մենք պատրաստ ենք մեր խնդրագիր բացատրագիրը հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելու, եթէ իրենք «Յուսաբեր» յօժարի հրատարակութեան տալ վերոյիշեալ իր երկու «ժուռնալ»ները, որպէսզի հանրային դատաստանէն իր վճիռը արձակէ » :

Այսպէս ուրեմն, Ռամկավար կուսակցութիւնը կը խոստովանի վերջապէս, որ Դաշնակցութեան զրպարտութիւններու դէմ պաշտպանելու, «խնդրագիր – բացատրագիր» տուած է, եւ կը խոստանայ հրատարակութեան տալ, պայմանով, որ «Յուսաբեր» նոյնպէս հրատարակութեան տայ Դաշնակցութեան կողմէ տրուած «ժուռնալ»ները :

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՍԻՊԵՐԻՈՅ ՀՐԷԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

« Նիւ Եորք Թայմզ»ի թղթակիցը վերջերս պտոյտ մը կատարած ըլլալով Սիպերիոյ մէջ, այցելած է նաեւ Բիրոբիճանի Հրէական ինքնավար շրջանը, որ հաստատուեցաւ քանի տարի առաջ, Մոսկուայի կառավարութեան կողմէ :

Բնակչութեան թիւը կը հաշուեն մօտ երկու հարիւր հազար, այսինքն երկու անգամ աւելի, բաղդատելով 1939ի մարդահամարին հետ : Հրեաներուն համեմատութիւնն է յիսուն առ հարիւր : Մեծ մասով հաստատուած են քաղաքներու մէջ : Մայրաքաղաքը ունի քառասուն հազար բնակիչ, այսինքն տասը հազար աւելի՝ բաղդատելով 1945ի հետ : Վերջին տարիներու ընթացքին Հրեաներու ներգաղթը մեծ մասով եւրոպական Ռուսիոյ զանազան շրջաններէն, Խրիմէն քշուած Թաթարներ եւ Ուկրայնացիներ են : Թաթարները չորրորդ տեղը կը գրաւեն ազգութեան տեսակէտով եւ աւելի շատ կը հաստատուին գիւղերու մէջ :

Թղթակիցը, որ Հրեայ մըն է եւ իր տեղեկութիւնները քաղած է նահանգապետէն, կ'ըսէ թէ արտագաղթն ալ զգալի է Հրեաներուն մէջ, որոնք չեն հետաքրքրուիր արտասահմանի կրօնակիցներով, սիոնականութեամբ կամ Իսրայէլով : Բայց եւ այնպէս հաստատուած Հրեաները կարեւոր դեր կը կատարեն երկրի կեանքին մէջ : Շատերը պաշտօններ կը վարեն պետական եւ տեղական վարչութեան մէջ : Քաղաքին բոլոր փողոցներուն անունները նշանակուած են ռուսերէն եւ եբրայերէն . երկու լեզուները կը գործածուին հանրային եւ ճարտարագործական հաստատութեանց մէջ, բայց կուսակցութեան եւ կառավարութեան գրասենեակներուն մէջ միայն ռուսերէնը կը գործածուի : Կը հրատարակուին երկու թերթեր : Ամէնէն կարեւորը ռուսերէն օրաթերթ մըն է որ կը տպուի տասը հազար օրինակ եւ որուն խմբագիրը Թաթար մըն է : Միւսը շաբաթը երեք անգամ կը հրատարակուի, հազար օրինակ, եբրայերէն : Խմբագիրը երիտասարդ կին մըն է : Ռատիօն եբրայերէն զեկուցումներ կուտայ շաբաթը երկու ժամ : Մատենադարանը ունի հարիւր հազար հատոր որոնց 29.000ը եբրայերէն : Հրէական թատրոն մըն ալ հաստատուած էր, բայց փակուեցաւ, նկատելով որ ծախքերը չի զոցեր :

Թղթակցին եզրակացութիւնը այն է թէ ձախողած է Հրէական Ազգ. Տուն մը հաստատելու ծրագիրը, որ կը ձգտէր դէպի Սիպերիա քաշել արեւմտեան Ռուսիոյ Հրեաները :

Միւս կողմէ, կը թուի թէ Բիրոբիճան մնացած հարիւր հազար Հրեաները կորսնցուցած են իրենց ազգ. զգացումը եւ մայրենի լեզուին տեղ ռուսերէնը կը սորվին : Ուկրայնայի եւ Սպիտակ Ռուսիոյ աւելի քան երկուքուկէս միլիոն Հրեաները կը նախընտրեն մնալ իրենց նախահայրերու հողերուն վրայ կամ հեռանալ Խ. Միութենէն :

ՊՐՈՖ. ԴԱՒԻԿ ԱԼԷՔՍԱՆԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Միջազգային բիւրեղաքանութեան (քըրիսթալօկրաֆի) երրորդ համաժողովին առթիւ :

Այս համաժողովը, որ չորս տարին անգամ մը տեղի կ'ունենայ, այս անգամ գումարուեցաւ Փարիզ, Յուլիս 21էն 31, Սորպոնի կամարներուն տակ, աւելի քան երկու տասնեակ մը երկիրներու 1100 ներկայացուցիչներ եւ գիտնականներ՝ մեծ մասով անգլեւսաքսոններ, հաւաքուած էին, բիւրեղաբանութեան մասին դասախօսութիւնները ունկնդրելու :

Բիւրեղաբանութիւնը ուսումնասիրութիւնն է բիւրեղներու ներքին յարաբերութեանց, կազմութեանց եւ զարգացումին :

Այս բարդ գիտութեան շուրջ տեղի ունեցող վիճաբանական դասախօսութիւններուն ներկայ եղանք իմանալու համար հայ մասնագէտ գիտնական, բրոֆ. Գառնիկ Ալէքսանեանը, որ յանուն Ֆրանսայի, իբր դասախօս կը մասնակցէր այս համաժողովին :

Միջազգային հեղինակաւոր մասնագէտներու եւ գիտնականներու առջեւ, մեր հայրենակիցը մօզական լապտերի ընկերակցութեամբ լուսաբանութիւններ տուաւ նոր մեթոտներով իր վերջին հետախուզական աշխատանքներէն եւ անոնց շնորհիւ աւելի արագ կերպով ձեռք բերուած արդիւնքներու մասին :

Այս հետախուզութիւնները կը կայանան Ք. ճառագայթներու միջոցաւ, որակի եւ քանակի տեսակէտով, հանքային նիւթերու տարրալուծման շուրջ : Այս մեթոտը, որուն հեղինակն է մեր հայրենակիցը, կը զարտուղի մինչեւ հիմա ընդունուած դասական կիրարկումներու եղանակէն, որ կը կատարուէր քիմիական տարրալուծութեամբ :

Բրօֆ. Ալէքսանեանի այս նորագոյն եղանակով ձեռք բերած արդիւնքներուն գլխաւոր յատկանիշն է արագութիւն եւ ճշգրտութիւն : Ահա թէ ինչու համար մեր հայրենակիցին դասախօսութիւնը դարձաւ չափազանց շահեկան ներկայ մասնագէտ ունկնդիրներու համար, որոնք իրենց հարցումներով զանազան լուսաբանութիւններ ուզեցին դասախօսէն, այս նոր մէթոտին մասին, որ անկասկած ապագայ կիրարկելի ձեւը պիտի ըլլայ :

Սակաւաթիւ Հայերս, որ հաճոյքը ունեցանք ներկայ ըլլալու այս դասախօսութեան, ուրախութեամբ եւ հպարտութեամբ հաստատեցինք այն համբաւն ու համակրանքը որ մեր հայրենակիցը կը վայելէր միջազգային հեղինակաւոր ընկերներուն մէջ :

Աւելցնենք որ բրօֆ. Ալէքսանեան, իբր պետական ինժէնիէօր ան շէֆ տէ Քարպիւռան, մնայուն դասախօսն է նաեւ Քարիւզի Ֆրանսական Կաճառին մէջ եւ կը վարէ նոյն հաստատութեան Ք. ճառագայթներու աշխատանքը :

ՍԻՄՈՆ ԶԱԼԵԱՆ

«ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐ »Ը

ՇԱՒԻԼ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս, հայրենասէր ու հաւատաւոր Հայերու հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Շաւիլի գերեզմանատան քովի անտառը, Յուլիս 25ի կիրակի օրը, տօնելու համար հայ հերոսամարտի օրը, Խանասորի Արշաւանքի 57րդ տարեդարձը եւ Սասնոյ ապստամբութեան յիսնամեակը :

Հայեր Փարիզի բոլոր շրջաններէն, առաւօտէն սկսեալ, երթեւեկի բոլոր միջոցներով եւ անհատական կառքերով խումբ խումբ կը հասնէին հանդիսավայրը, ծանրաբեռնուած ուտելիքի ծրարներով : Ամբողջ ընտանիքի անդամներ, ամէն տարիքի հայրենակիցներ, ծերերէն մինչեւ մանուկները, մանաւանդ երիտասարդութիւն մը, կէս օրին արդէն լեցուցած էին անտառին այդ անկիւնը՝ որ կարծես վարժուած է տարին մէկ օր հայանալու :

Հանդէսի պաշտօնական տօնակատարութիւնը կատարուեցաւ ժամը 3ին Շաւիլի գերեզմանատան մէջ : Ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան խօսելով Իշխան Արղութեանի եւ Բժ. Տէր Դաւիթեանի շիրիմներուն վրայ, համառօտ մէկ պատմականը ըրաւ մեր հերոսամարտներուն, բացատրեց պատճառները « Խանասորի Արշաւանք»ին եւ փառաբանեց մեր բոլոր յայտնի եւ անյատ հերոսները, որոնք զոհաբերուեցան հայ ժողովուրդին ազատագրութեան ճանապարհին :

Անտառին մէջ բարձրախօսը կը հնչեցնէր հայկական երգեր մինչեւ ուշ երեկոյ : Եղան արտասանութիւններ, երգեր՝ երիտասարդներու կողմէ : Այստեղ ալ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան պատշաճ բանախօսութեամբ մը պանծացուց մեր հերոսամարտը : Կերուխումը ու ուրախութիւնը տեւեցին մինչեւ ուշ երեկոյ, ընտանեկան սեղաններու շուրջ, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ : Թղթակից

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտը միաձայնութեամբ վաւերացուց որոշում մը, որուն համաձայն նախագահ Այզընհաուըրի իրաւասութիւն կը տրուի անհրաժեշտ բոլոր միջոցները գործածել՝ վերահաստատելու համար Գերմանիոյ գերիշխանութիւնը, այն պարագային երբ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ խորհրդարանները մերժեն վաւերացնել Միացեալ Եւրոպայի բանակին դաշինքը :

ԲԺԻՇԿԸ.— Ի՞նչ եղաւ կնոջդ հիւանդութիւնը, ըսածիս պէս կրցա՞ւ երկու շաբաթէն ինքնաշարժով պտոյտի երթալ :

Ա.— Այո :

ԲԺԻՇԿԸ.— Տեսա՞ր որ զուշակութիւնս ճիշդ է եղեր :

Ա.— Կինս մեռաւ, եւ ինքնաշարժով գերեզմանատուն տարինք ...

«ՅՈՒՍԱՉ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ

Գ.

Կիրակոս աղբար, իր կարգին իր հաւաչանքները կը միացնէր տանը չորս անկիւններէն փրթած այդ տխրաղօղանջ աւազներուն, որոնք սուգի սեւ քօղով մը կարծես կը ծածկէին այդ տունը :

— Ձեմ հասկնար էս մարդկանց դարդը. ինչ էղաւ, ի՞նչ դարձաւ : Աստուած բարին անէ, կը մրմռար :

Սեղանին վրայ ուր բոլոր տնեցիները կը միանային իրիկունները, լռութիւնը կը տիրապետէր, չարժող կոչնականներուն շչնկոցը եւ դանակներուն ու պատառաքաղներուն աղմուկը միայն կը լսուէր, կամ, առ առաւելն, Սարգիս աղային մէկ հարեւանցի հարց մը՝ Բենիամինի ուղղուած, օրուան ազգային կամ քաղաքական խնդրի մը մասին, որուն կը պատասխանէր Բարսեղեան կարճ բառով մը :

Մնաց որ, Բենիամին, հակառակ իր մտադրութեանը խորին տխրութեամբ մը կը համակուէր հետզհետէ : Իր հոգին կը հիւանդանար երբ զաւկի այդ պատմութիւնը որուն ոչ ոք տանը մէջ կ'անդրադառնար՝ լուին կարգախօսի մը հնազանդելով կարծես, այն օրէն ի վեր ուր դիտութիւնը իր վճռական խօսքը ըսած էր, այս պատմութիւնը հիմա իր մտքին յաճախանքը կը դառնար եւ ինք որ ամէնէն աւելի կը փափաքէր այլեւս չլսել անոր մասին բառ մը, այդ տան մէջ, քիչ քիչ, կ'ուզէր որ նորէն խօսուի անոր մասին, անոր շուրջը տիրապետող լռութիւնը սարսափ տալ սկսաւ իրեն, մայր աղջիկ, հօրեղբայր կարծես խօսք մէկ ըրած էին բնաւ բառ մը չարտասանել ընտանիքը գեբազանցապէս շահագրգռող այդ կենսական գործին նկատմամբ : Ոճրագործի մը պէս, որ իր գործած ոճրին վրայ խօսուիլը կ'ուզէ իր շուրջը, Բենիամին կը փափաքէր, երբեմն, լսել ծանօթ պատմութիւնը :

Սիրտը միշտ երկիւղով լեցուն, կը մղուէր իրեն դէմ լարուած ծուղակ մը կամ դաւադրութիւն մը կասկածիլ՝ անոր շուրջը տիրող գերեզմանական լռութեան մէջ : Անոր մասին երբեմն խօսուիլը աւելի բնական կը թուէր իրեն եւ նուազ վտանգաւոր : Միւս կողմէ, դէմքերը, կեցուածքները, շարժումներն ու խօսուածքները զգալի փոփոխութիւն կրած էին՝ ամէնուն ալ վրայ, անշուշտ իր ալ վրայ : Ո՞ւր էր երբեմնի տաքութիւնը . Նեղացուցիչ պաղութիւն մը կար հիմա այդ տան մթնոլորտին մէջ :

Անգամ մը, անօրինակ յանդգնութեամբ մը, ինք փորձեց կնոջը հետ խօսքը բանալ մոռցուած պատմութեան, գիշեր մը, երբ առանձնացած էին իրենց սենեակը :

— Մալվին, կեանքերնիս աստնկ միօրինակ ու ձանձրացուցի՞չ կ'ըլլար եթէ պզտիկ մը ունենայինք, ըսաւ առանց իսկ կնոջը երեսը նայելու :

— Սպասէ եւ յուսա, պատասխանեց մանկամարդ կինը, պաղ եւ կտրուկ կերպով :

Եւ խօսակցութիւնը փակուեցաւ :

Ո՞ւր մնացած էր Մալվինէի սրտաշարժ պերճախօսութիւնը այդ նիւթին վրայ, Տօքթ. Ոզորեանին այցելութենէ առաջ :

Իր առողջութեանը մասին լրջօրէն սկըսաւ մտածել Բենիամին : Եղեռնական անփութութեամբ մը եւ չնչին հաճոյքներու համար իր երջանկութիւնը փճացուցած էր : Սակայն աններելիութեան վճիռը, զոր արձակած էր Տօքթ. Ոզորեան իր մասին. իրօք վերջնակա՞ն էր ու անդառնալի՞ : Տօքթ. Ոզորեան բժշկական բացարձակ հեղինակութիւն չէր. Եւրոպայի, մանաւանդ Փարիզի մէջ, աւելի հեղինակօրէն պիտի ըսէին իրեն՝ գիտութեան վերջնական խօսքը այդ մասին :

Եւ ահա այս տառապագին որոճացումներէն ծնաւ Եւրոպա ճամբորդելու գաղափար մը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ
(Շար.)

«կառավարութիւնն ու Ծերակոյտը կը վարկաբեկէ»։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ արիւնալի դէպքեր տեղի ունեցան Ուրբաթ օր։ Ցուցարարները կը բողոքէին որ ցարդ տեւէ դատավճիռ չէ տրուած Ժորժ Շաքարի դատավարութեան համար։ Շաքար հեղինակն էր գրքոյկի մը որ կը դատապարտէր մահմետական կրօնքին ու մարգարէին սկզբունքները։ 54 վիրաւորներ կը հաշուեն։ Աւելի քան 50 ձերբակալութիւն տեղի ունեցաւ, բայց ըստ վերջին տեղեկութեանց ցոյցերը վերջ գտած եւ քաղաքը նորէն ստացած է հանդարտ երեւոյթ մը։

ՉՈՒ–ԷՆ–ԼԷ, որ քանի մը օրէ ի վեր հիւրն էր Խորհ. Միութեան, ուրբաթ օր մեկնեցաւ Չինաստան։ Օդակայան եկած էին Պ. Մոլոթով եւ ուրիշ կառավարական արձնաւորութիւններ բարի ճանապարհ մաղթելու Կարմիր Չինաստանի Հանրապետութեան նախագահին։

ՖԱՐՈՒՔ՝ Եգիպտոսի նախկին թագաւորը շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեց Անգլիոյ վարչապետին Սուէզի համաձայնութիւններուն առթիւ։ Գահընկէց թագաւորը կը յուսայ թէ ասկէ ետք Եգիպտոս եւ Անգլիա պիտի ունենան բարեկամական սերտ կապեր։

ՆԻՒ–ՏԵԼՀԻԻ մէջ բացուեցաւ կիրակի օր Հնդկաչինի ժողովը, որուն կը մասնակցին Լեհաստան, Հնդկաստան եւ Քանատա։ Ժողովին պաշտօնն է քննել զինադադարի պայմանները Վիէթ–Նամի, Լաոսի եւ Քամպոճի մէջ։ Յաջորդ նիստը, որ տեղի պիտի ունենայ այսօր, երեքշաբթի, խորհրդակցութեան պիտի կանչէ նաեւ Ֆրանսան, Լաոսը, Վիէթ–Նամը եւ Քամպոճը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ վերջացաւ կիրակի օր Ֆրանսայի ախոյեան Պօպէի յաղթանակով։ Երկրորդ հանդիսացաւ զուիցերիացի Քիւպլէր։

ՍԱՍՏԻԿ ՊԱՅԹՈՒՄ մը տեղի ունեցաւ կիրակի առաւօտ Քէ տը լա Թուռնել իբրեւ հետեւանք անձնաշպանութեան փորձի մը։ 4 հոգի մեռան եւ բազմաթիւ վիրաւորներ ալ հազիւ ազատեցան։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն արձակուրդէն առաջ փակել իրենց հաշիւները։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք նաեւ թէ արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան համար անհրաժեշտ է նշանակել ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ կցել 100 ֆրանք։

Ընթերցողներու համար արձակուրդի բաժանորդագրութիւններ կ'ընդունինք։ Մէկ ամսուան բաժնեգին՝ 300 ֆր.։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ-Ի

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի ,23 Յունուար, 1955

ՍԱԼ ՌԻՇԻԼԻԷՕ

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը։

PREUVES

Revue Mensuelle Littéraire et Politique

Գրական եւ քաղաքական ամսաթերթ, ճոխ բովանդակութեամբ։ Թիւ 41 (Յուլիս)։

C. C. P. 178.00 Paris. Adresse 23, Rue de la Pépinière, Paris (8e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի խնամակալութիւնը 1954 – 1955 դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ.—

Ա) Ուսուցչուհի մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն քաջ տեղեակ, որ միեւնոյն ատեն, իբրեւ դիշերօթիկ, հսկողի պաշտօն պիտի կատարէ։

Բ) Երկու ուսուցչուհի հայերէնի լաւատեղեակ, ֆրանսերէնի եւ ձեռական աշխատանքներու բաւականաչափ ծանօթ, գարձեալ դիշերօթիկ եւ հսկողի պաշտօնով։

Թեկնածուները պէտք է դիմեն մինչեւ Յուլիսի վերջը, վարժարանի խնամակալութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի, Սէն է Ուազ։

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը։ Իջնել Փավիյյօն սու Պուա։

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԵՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սասնոյ ապստամբութեան 50ամեակին առթիւ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանիս ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն։ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ իր մասնաճիւղերուն, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն։

8 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Լէ Քայօլ Սէփէմի ծառախիտ անտառին մէջ։

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Այս տօնակատարութեան ներկայ պիտի ըլլայ Սէփէմի քաղաքապետը իր խորհրդականներով։

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ, բարձրախօսով կը նուագուին հայկական եւ եւրոպական ընտիր եղանակներ։

Շրջանի ենթակոմիտէները եւ անհատ հայրենակիցները որոնք օթօքար չեն վարձած, կրնան առնելքս տանող Թրօլէպիւսը եւ իջնել Սէփթէմէն մէկ կայարան յետոյ, Լէ Քայօլ ոստիկանական շէնքին առջեւ։

Հայ ազատագրութեան նախանձախնդիր մեր բոլոր հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս բացառիկ տօնակատարութեան։

Մուտքը ազատ է։

Նահատակ – բանաստեղծ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

Վերջին գործը (իսկական)

Տրամադրելի է գրավաճառներու հարիւր հատի գին

Ֆօպ Մարօք հատը 100 ֆրանք

Դիմել նաեւ իր միւս գործերուն մասին

Adept Inc

B. P. 989 Casablanca (Maroc).

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Հոկտեմբեր 24ին։

Ուսանողներու Տիկնանց խնամակալութեան անդրանիկ հանդէսը Նոյեմբեր 7ին։

★

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

Տարեկան պարահանդէսը, Հոկտեմբեր 31ին։

★

Կիրակի 17 Հոկտեմբեր, հանդէս ի պատիւ ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԸ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երկրորդ, սան մը Սեւրի Մխիթարեան գոլէժը ուսանելու, 1954 Հոկտեմբերի վերամուտէն սկսեալ։

Թեկնածուն պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները։

Ա.—Պատանին պէտք է ծագումով Սեբաստիոյ նահանգի գիւղերէն կամ քաղաքներէն ըլլայ։

Բ.— 11–12 տարեկան, գիտնայ հայերէն խօսիլ։

Գ.— Ունենայ բժշկական վկայագիր եւ իր յաճախած դպրոցի տեսուչէն վկայական, իբրեւ յառաջադէմ եւ ապագայ խոստացող։

Դ.— Պէտք է որբ կամ չքաւոր ընտանիքի զաւակը ըլլայ։

Մէկէ աւելի թեկնածուներու պարագային Մխիթարեան հայրերու հովանաւորութեան տակ, մուտքի քննութիւն պիտի անցընեն եւ յառաջադէմը պիտի որդեգրուի ուսումնասիրացի կողմէ, վեց տարուան համար, մինչեւ պաքալորիա։

Կը հրաւիրենք Ֆրանսայի բոլոր վայրերու հայրենակիցներէն եւ մեր մասնաճիւղերէն որ կարելի եղածին չափ շուտ ներկայացնեն ընդունակ պատանի մը։

Եթէ թեկնածուն Մարսէյլի շրջանէն է, դիմել՝ Պ. Մ. Մեսիկեանի՝

20 Rue Thubaneau, Marseille.

Եթէ Տեսինէն է, գրել Պ. Մ. Պարտաքճեանի՝

28 Rue Arago, Decines (Isère)

Այլ վայրերէ գրել Յ. Յակոբեանի՝

60, Av. A. Briand (Bagneux (Seine)

Փարիզի Կեդր. վարչութեան հասցէով։

Թեկնածուներուն մասին տեղեկացնել Փարիզի Կ. վարչութեան, ամէնէն ուշը մինչեւ 20 Օգոստոս։

Սեբ. Մուրատ Ուսումնասիրացի

Կեդր. վարչութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.— ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր։ Գին 6000 ֆրանք։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք։

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով)։ Գին 1000 ֆրանք։

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 30ի գիշերը, «Միւթիւալիթէի» մեծ սրահին մէջ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Տէսինի քոյր մասնաճիւղերու։

Կիրակի, 8 Օգոստոս, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քաֆէ Լամարկի մօտ զովասուն ծառաստաններուն մէջ։

Գեղարուեստական բաժին, երգապնակներու վրայ հայկ. երգեր եւ զանազան անակնկալներ։

Տէսինի դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ըլլան հայկական պարեր։

Առատ կերուխում։

Տեղւոյն վրայ սառնորակ ըմպելիներ եւ համադամ ուտելիքներ, խորոված միս եւ պաղպաղակ։ Գիները ժողովրդական։

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքառերը Փլաս Կիշառէն կը մեկնին ժամը 9.15ին։

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԿԱՄ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի դպրոցին համար։ Նախընտրութիւն կը տրուի այր եւ կնոջ։ Գոհացուցիչ պայմաններ (բնակարանը ապահովուած)։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Ս. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ, 12 Ռիւ Նանսէն, Տէսին (Իզէռ)։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954 1955 ուսումնական տարեշրջանի համար։ Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար։

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ։

Direction Collège Arménien

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)

Tél. : OBS. 18-28

ԿՈՄՍԻ

(ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ)

«Խոնարհ հերոսները» եւ «Իմ Յուշերը» տրամադրելի են տակաւին։

Դիմել Գավէզեանի՝

Cavezian, 37 Rue de Trevise

Paris (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Երաժշտապետ Լ. ՃէՐԱՀԵԱՆԻ

«ԱՌՁԵՌՆ ՏՕՆԱԿԱՐԳ»Ը

Որ կը պարունակէ գիշերային, առաւօտեան եւ Ս. Պատարագի երգեցողութիւնները, հինգ տաղաւարներու, Տեառնընդառաջի, Մեծ Պահոց կիրակիներու, Շաբաթ երեկոներու, Խաղաղականի եկեղեցիի եւ հանգստեան շարականները՝ հանդերձ ծանօթութեամբ։ Անհրաժեշտ առաջնորդ մը եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու։ Իր տեսակին մէջ աննախընթաց մատեան։

Գին՝ 500 ֆր. Թղթատարի ծախքով 550 ֆրանք։ Յանձնարարութիւնք կանխիկ վճարումով։ Դիմել՝

Levon Djérahian

32 bis, Bld. des Fauvettes

Beaumont-Marseille.

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

օդափոխութեան կայանի Բ. խումբը պիտի մեկնի Օգոստոս 9ին։ Արձանագրութիւնները կը փակուին Օգոստոս վեցին, հետեւաբար կը յանձնարարենք ծնողներուն որպէսզի փութացնեն արձանագրութիւնները փոքրիկներուն որոնք պիտի ղրկուին օդափոխութեան կայան։

Օգոստոս վեցի առաւօտուն պէտք է կատարուին բժշկական քննութիւնները այն մանուկներուն որոնք դեռ քննուած չեն։ Օգոստոս 9ին, մեկնումը տեղի պիտի ունենայ ժամը 8.30ին։ Ուրեմն մանուկները պէտք է 15 ռիւ ժան Կուժօն ըլլան ժամը 8ին։

Նոյն օրը առաջին խումբի օդափոխութեան մանուկները պիտի վերադառնան։

-Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 փր. Հատը 12 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI 4 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7436 30e ANNEE
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2847

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

●

Քանի որ խօսեցանք Ժորժ Տիւհամէլի մասին, յիշողութիւնները թարմացնելու համար արձանագրենք նաեւ ուրիշ դէպք մը, որ կապ ունի Ֆրանսայի ականաւոր գրագէտին հետ:

1945–46ին բովանդակ Հայութիւնը կ'ապրէր յոյսի եւ խանդավառութեան բացառիկ օրեր:

Ամէն կողմէ դիմումներ կը կատարուէին Մեծ Դաշնակիցներուն՝ պահանջելով Սեվրի դաշնագրին գործադրութիւնը եւ նախագահ Ուիլսընի գծած սահմաններով Միացեալ Հայաստանի կազմութիւնը:

1945 Մայիսին Հայ Գաղթականաց Խորհուրդի եւ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնախումբի նախագահները՝ իբրեւ ժառանգորդները Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Ազգային զոյգ Պատուիրակութեանց՝ առաջին յուշագիրը կը ներկայացնէին այս ուղղութեամբ Հինգ Մեծերուն (5րդը Չինաստանն էր այն ատեն):

Նոյն տարուան Օգոստ. 15ին կը կազմուէր Թրքահայ Դատի Պաշտպան յանձնախումբը՝ մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքներու:

Իր գործունէութեան դաշտը ընդարձակելով, Յանձնախումբը իր շուրջ համախմբեց «Թրքահայ Դատի Ֆրանսացի բարեկամներ»ը, որոնցմէ յիշենք Ռընէ Կրուսէն եւ զօրավար Պրէմոնը, երկուքն ալ այժմ հանգուցեալ:

Յանձնախումբը որոշեց 1946 Յունիսին Փարիզի մէջ գումարուած Հաշտութեան Խորհրդաժողովին ներկայացնել յուշագիր մը հայկական պահանջներու մասին՝ ստորագրուած ականաւոր Ֆրանսացիներու կողմէ — ակադեմական, ուսուցչապետ, գրագէտ եւ այլն:

Յուշագիրը խմբագրեց Ռընէ Կրուսէ, որ սակայն յարմար չնկատեց ստորագրել զայն՝ որոշ նկատումներով: Պետական պաշտօնեայ էր եւ իրաւունք չունէր քաղաքական խնդիրներով զբաղելու:

Յանձնախումբի անդամները դիմեցին զանազան յայտնի անձնաւորութեանց, մասնաւորապէս Սորպոնի փրոֆէսէօրներուն, բժշկապետներու եւ մտաւորականներու, որոնք՝ քիչ բացառութեամբ՝ բոլորն ալ սիրով դրին իրենց ստորագրութիւնը:

Ողբացեալ Արշակ Զօպանեանին վիճակուած էր տեսնել Ժորժ Տիւհամէլը՝ անոր ալ ստորագրութիւնը առնելու համար:

Տիւհամէլ մերժեց ստորագրել եւ իր մերժումին պատճառները բացատրեց յօդուածով մը, որ լոյս տեսաւ Ֆիկարօի 28 Յունիս 1946ի թիւին մէջ:

Քանի մը հատուածներ իր բացատրականէն.

«Ամէն մարդ գիտէ թէ Հայկական հարց մը կայ, թէ այդ հարցը ցաւոտ է եւ շատ հին: Ամէն մարդ գիտէ թէ հայ ժողովուրդը իր զօրաւոր դրացիներու դրդումներուն եւ ճնշումներուն միջեւ մնացած, երկար ատենէ ի վեր կը տառապի եւ արդարութիւն կը պահանջէ: ... Բոլոր անոնք, որ մեր յոգնաբեկ ընկերութեանց համար խաղաղութիւն կը ցանկան, կը կարծեն թէ հայկական հարցի խելացի եւ իմաստուն կարգադրութիւնը կրնայ մաքրել հրդեհի հին հնոց մը Եւրոպայի սահմաններուն վրայ եւ հանդարտեցնել շատ մը խիղճեր:

«Ահա՛ ինչ որ կրնամ ըսել, ահա՛ ու րեմն ինչ որ կ'ըսեմ բաց սրտով»:

Տիւհամէլ Պիղատոսի նման ձեռքերը կը լուար եւ խիղճը կը հանդարտեցնէր:

Պէտի ըսուի թէ ի վերջոյ մեր այն ատենի բոլոր ձեռնարկները ոեւէ արդիւնքի չյանգեցան: Մեծերը կրկին լքեցին Հայկական Դատը:

Պատմութիւնը կ'արձանագրէ սակայն ամէն բան:

Հայ ժողովուրդը միշտ երախտապարտ պիտի մնայ հանդէպ անոնց, որոնք իր նեղ օրերուն փորձեցին օգնութեան հասնիլ իրեն:

Ժորժ Տիւհամէլ կամովին դուրս ձգեց իր անունը՝ Հայ Դատի Բարեկամներու ցանկէն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

★

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ — ՊԷՅԻՆ ԿՈՉԸ
ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ՄԵՆՏԷՍ-ՖՐԱՆՍԻ ԴԷՄ

Թունուզի Պէյը ընդունելով Ֆրանսայի վարչապետին անակնկալ առաջարկը, իր նորաստեղծ կառավարութեան պետ նշանակեց Թահար պէն Ամմարը, նախագահ Թունուզի երկրագործական սենեակին:

— Այս ընտրութիւնը գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ, որովհետեւ նոր վարչապետը վստահութիւնը կը վայելէ թէ անկախութեան կուսակից Նէօ-Տէսթուրի եւ թէ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակած է միշտ Ֆրանսայի հետ: Նաեւ մեծ յարգ կը վայելէ երկրին երկրագործական շրջանակներուն մէջ:

Պէն Ամմար խոստացաւ երեք օրէն կազմել իր դահլիճը, որ միատարր պիտի չըլլայ: Երեք կարեւոր վարչութիւններ՝ ինչպէս Ելմտականը, Հանրային շինութեանը եւ Կրթականը պիտի շարունակեն վարել Ֆրանսացիները, ինչպէս նաեւ Թղթատարական վարչութիւնը: Այս վարչութիւնները պիտի փոխանցուին Թունուզցիներու, երբ վերջնական համաձայնագիրը կնքուի երկու երկիրներու միջեւ:

Թունուզի նոր դահլիճը առ այժմ պիտի բաղկանայ երեք կամ չորս անպաշտօն նախարարներէ, որոնք պիտի կնքեն համաձայնութիւնը Ֆրանսայի հետ: Թէեւ կը կարծուի թէ Պէն Ամմար կրնայ պաշտօնի կոչել Թունուզի նախկին վարիչներէն ոմանք, սակայն Նէօ-Տէսթուր կը պահանջէ որ բոլորովին նոր անձեր գան իշխանութեան գլուխը: Նոյնիսկ չեն ուզեր Պէյին փեսան Տօքթ. Պէն Սալէմը: Հաւանաբար այսպէս ալ ըլլայ:

× Թունուզի Պէյը հանդարտութեան կոչ մը ուղղած է, ուր կ'ըսէ.

«Փառք Միակ Աստուծոյ,

«Նոր շրջան մը կը բացուի մեր ամենասիրելի հայրենիքին պատմութեան մէջ: Դժնդակ է յիշել այն ցաւագին օրերը զոր ապրեցաւ մեր բոլոր երկիրը: Այսօր պէտք է փառք տանք Աստուծոյ որ իր անսպառ ողորմութեամբը ցրուեց մեր հորիզոնները ծածկող, երկրին ծանր փառքներ սպառնացող մութ ամպերը:

«Ֆրանսական Հանրապետութեան կառավարութիւնը պատմութեան մէջ իրեն պատուաբեր շարժումով մը չվարանեցաւ ճանչնալ մեր քաղաքական հասունութիւնը եւ ձեր ցանկութեանց օրինաւորութիւնը, իր Պետին իրաւասու յատակ ու անկեղծ ձայնովը յայտարարելու մեր երկրին ներքին անկախութիւնը:

«Պէտք է մեր հանդիսաւոր մեծարանքն ուղղենք նշանաւոր պետական մարդուն, որ հիացման արժանի իրապաշտութեամբ կը վարէ Ֆրանսայի ճակատագիրը:

«Մեր ազգային կեանքին այս վճռական հանգրուանին առջեւ, մեր ճակատագրին բարձրութեան վրայ պէտք է ըլլանք, աշխարհի ընծայելու տեսարանը ժողովուրդի մը որ միաբան է դէպի յառաջդիմութիւն իր յառաջ գնացքին մէջ, որ համերաշխութեամբ ու ներդաշնակօրէն կ'աշխատի մեր թագաւորութեան բոլոր տարրերուն հետ, լաւագոյն ապագան կառուցանելու համար:

«Շինարարական այս մեծ ճիգը արդիւնաբեր կրնայ ըլլալ միայն կարգապահութեամբ, խաղաղութեամբ եւ ապահովութեամբ, որուն իրաւունք ունին այս երկրին բոլոր բնակիչները:

«Պէտք չունինք բնաւ կրկնելու մեր կամքը դատապարտելու ամէն բռնական ցոյց, որովհետեւ այսպիսի ամէն արարք պիտի նկատուի ծանր սպառնալիք մը մեր թագաւորութեան գերագոյն շահերուն դէմ:

«Զենք կասկածիր որ այս կոչը պիտի լսուի եւ խորապէս նկատի պիտի առնուի ամէնուրեք կողմէ, պիտի մղէ երկրին բնականոն գործունէութեան վերսկսման, եւ պիտի ծառայէ սեղմումին ֆրանքօ-թունուզեան վաղեմի բարեկամութեան, որ թոյլատրեց Թունուզը անցնիլ այնքան դեղեցիկ հանգրուաններ յառաջդիմութեան ճամբուն մէջ»:

× Թունուզի անկախութեան շարժումին պետ երեսփոխան Պուրկիպա, որ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ արգելափակուած է, իր կարգին կ'որդեգրէ Պէյին կոչն եւ հանդարտութիւն կը յորդորէ իր կուսակիցներուն:

× Վարչապետ Մենտէս-Ֆրանսի անակնկալ վարմունքը առանց խորհրդարանին հաւանութեան անկախութիւն տալու Թունուզի, մեծ իրարանցում եւ խռովք պատճառեց ֆրանսական շրջանակներու մէջ: Մամուլին մեծ մասը վերապահ է — մանաւանդ կիսապաշտօն թերթերը — ձախերը կը պաշտպանեն վարչապետը, իսկ Լ'Օռօր մանաւանդ խիստ պայքար մը բացած է անոր դէմ եւ կը քննադատէ իր արարքը իբր հակասահմանադրական: Խորհրդարանի շրջանակներն ալ երկուքի բաժնուած են եւ կը պահանջեն գումարել անմիջապէս Երեսփ. Ժողովը եւ տապալել զայն:

Իսկ Մենտէս-Ֆրանս նպատակ չունի տեղի տալու: Կ'ըսէ թէ գործադիր իշխանութիւնը պէտք չունի նախապէս խորհրդակցելու ժողովին հետ, այլ համաձայնութիւն մը ընել անոր, որ կրնայ զայն մերժել ու տապալել: Արդէն ժողովը Օգոստ. 10ին որոշած էր զբաղիլ Թունուզի խնդրով, մինչեւ այդ Մենտէս-Ֆրանս իր ձեռնարկին պիտի տայ աւելի որոշ հանգամանք: Մնաց որ Մենտէս-Ֆրանս Խորհրդարանին առջեւ պիտի գայ նաեւ եւրոպական բանակի եւ ելմտական օրէնքներու խնդրով ալ: Դեռ յայտնի չէ թէ ո՞ր կողմը պիտի յաղթէ:

× Թունուզի ընկերվարական դաշնակցութիւնը կ'ողջունէ անկախութեան յայտարարութիւնը, իսկ Թունուզի տէսթուրեան աշխատաւորներուն սենդիքան այս առթիւ կը պահանջէ պաշարման վիճակը վերցնել եւ ազատ արձակել քաղաքական պատճառներով բանտարկուած ու աքսորուածները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԶՔՕՍԱՆՔ

★

Օրուան թերթերը կը գրեն թէ Յունաստանի թագաւորը եւ թագուհին մասնաւոր հրաւէրներ ուղղած են մօտ հարիւր անցեալ, ներկայ եւ ապագայ վեհապետներու, որպէսզի զբօսական պտոյտ մը կատարեն Օգոստոս 22էն սկսեալ:

Այս առթիւ կը տրամադրեն շքեղ զբօսանաւ մը, — *Ակամեմնոն*, որ նամբայ պիտի ելլէ Նափոլիէն եւ հոն պիտի վերադառնայ Սեպտ. 2ին:

Ուրեմն, պտոյտը պիտի տեւէ մօտաւորապէս երկու շաբաթ, գլխաւորաբար յունական կղզիներուն մէջ:

Թագաւորը եւ թագուհին խնդրած են հրաւիրեալներէն որ շատ պարզ հագուին: Առանց պաշտօնական տարազի:

Թագուհիները և իշխանուհիները կրնան իրենց ուզածին պէս հագուիլ. բայց ոչ *պիքինի* կամ տափատ փորձել:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ներկաներուն մէջ պիտի գտնուին արքայական գերդաստանի երիցագոյն անդամը, Յունաստանի Եորկիոս իշխանը, որ ութսունը անցած է, եւ կրտսերագոյնը, Իրենէ իշխանուհին, որ հազիւ 13 տարու կայ:

Ներկայ եւ նախկին թագաւորները եւ իշխանները ոչ միայն պիտի այցելեն պատմական վայրերը, այլ եւ պիտի զբաղեցնեն, լողալով, ապրելով եւ ուրիշ արքայական կամ իշխանական զբօսանքներ կատարելով:

Ինչպէս կը տեսնէք, նորէն դասակարգային պայքար մըն է որ կը մղուի:

Յունաստանի թագաւորը եւ թագուհին կ'ուզեն մխիթարել իրենց նախկին կամ ներկայ դասակիցները, որոնք հետզհետէ շուքերու կը վերածուին:

Այս օրինակէն ներշնչուելով, Չորս կամ Հինգ Մեծերէն մէկն ալ չի՞ կրնար աւելի փառաւոր զբօսանաւ մը տրամադրել բոլոր անոնց որ երկիրներու եւ ազգերու իրական վարիչներն են այսօր:

Արդարեւ, այսօր աշխարհի ճակատագիրը կը վարեն անթագ արքաներ, — վարչապետ, առաջնորդ, նախագահ, դիկտատոր, նախարար, զօրավար և այլն: Անցեալ ըլլան թէ ներկայ:

Այս բոլորը համախմբել շքեղ մարտանաւի մը մէջ, եւ պտոյտ մը սարքել Ատլանտեան ովկիանոսէն մինչեւ Միջերկրական ծով, շատ աւելի օգտակար է մարդկութեան համար, քան արքաներու զբօսական պտոյտը:

Մանաւանդ եթէ երկար տեւէ ձեռնարկը եւ հրաւիրուողները միասին տանին ազգային ըմպելին, — *վոտկա*, *ուիսքի*, *ճին*, *օղի*, *փեռնօ* եւ այլն, նաեւ համեմներ:

Անշուշտ արեւելեան «լոքում»ն ալ իր պատուոյ տեղը պիտի ունենայ:

Հրաւիրեալները օրերով կը զուարճանան: Կը լողան: Կը պարեն: Մօտէն կը ճանչնան իրար: Եւ շատ մը թիւրիմացութիւններ կը հարթուին:

Պայմանաւ որ լման երկու ամիս նաւէն դուրս չելլեն:

ՎԱՀԷ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց մեր մարզական աշխատակիցը Պ. Մաքս Պարոնեան, Թենիսի ախոյեան:

Պ. Պարոնեան Սպանիա մեկնեցաւ: Գերմանիա վերադառնալէ առաջ կրկին պիտի անցնի Փարիզէն:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

Կուաթեմալայի մայրաքաղաքին մէջ յեղափոխական նոր շարժումներ տեղի ունեցան Ազատութեան Ուժերուն կողմէ, որոնք յարձակեցան նախագահին անձնապահներուն եւ բազմարուեստեան վարժարանին մարզոց դէմ: Փողոցներու մէջ զինեալ կռիւներ տեղի ունեցան: Օդանաւեր ալ կրակ թափեցին, յայտնի չէ թէ ո՞ր կողմին կը պատկանէին անոնք:

Երկու կողմէ բազմաթիւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան: Յեղափոխական շարժումներ սկսած են նաեւ երկրին արեւելեան նահանգներուն մէջ:

× Պոմպէյէն կը հաղորդեն թէ Կոայի մէջ Բորթուկալի իշխանութեանց դէմ յեղափոխական շարժումները կը շարունակուին երկրին ազատագրութեան եւ անկախութեան համար: Լիզպոնի կառավարութիւնը նոր ուժեր ղրկեց Հնդկաստան, զապելու համար շարժումը:

ՍՈՒՐԻՈՅ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Շիւքրի Քուաթլի, որ ժողովրդական շարժման մը հետեւանքով Եգիպտոս ապաստանած էր, յայտարարած է որ մօտ օրէն իր երկիրը կը վերադառնայ եւ թէ ոեւէ կուսակցութեան չի պատկանիր:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ ԵՒ ՀԱՅ ԸՆԹԵՐՑՈՂԸ

●

Հայ գրքի ճակատագիրը խնդրոյ առարկայ է դարձեալ: — Ամէն մարդ համաձայն է, որ հայալեզու հրատարակութիւններ սպառում չունին. սահմանափակ «շուկայ» ունին. ոչ միայն չեն կշտացներ հայ հեղինակը, այլ նաեւ՝ չեն փակեր, յաճախ, հրատարակութեան ծախսերը:

Հետեւա՞նք: — Հայ գրագէտը կը յուսալքուի, հայ գրականութիւնը կ'աղքատանայ, հայ միտքը կը տուժէ, հայ ընթերցողը կը դժգոհի: Կը նահանջենք նաեւ Մշակոյթի ճակատին վրայ:

Խնդրոյ առարկայ է, նաեւ, ճար մը գտնելու, չարիքը խափանելու միջոցը. — Ամէն մարդ համաձայն է, որ միջոցներ գտնենք՝ մեղմելու համար տագնապը, թափ տալու համար հայալեզու հրատարակութեանց սպառումին, խրախուսելու համար հայ մտաւորականը, կուաններ պատրաստելու համար հայ մտքին ու մշակոյթին:

Հետեւա՞նք: — Թերթերու սիւնակներէն կարծիք ու տեսակէտ կը պարզուի, առաջարկներ կ'ըլլան, սրտամորմոք հաստատումներ կը տրուին թուղթին: Կարելի չէ կասկածիլ անկեղծութեան մասին բոլոր անոնց՝ որոնք, ախտաճանաչումի իրենց փորձին մէջ, ցաւագին եզրակացութիւններու կը յանգին կամ յուսադրիչ առաջարկով մը կը փակեն իրենց տրտում խորհրդածութիւնները:

Մենք ալ նոր բան չունինք ըսելիք: «Պարպուելու», ընդհանուր չարժումին խառնուած ըլլալու պահանջ մըն է՝ որ մեզ կը մղէ գրիչ շարժելու: Յաճախ տխրելու փափաք կ'ունենան մարդիկ...

Եթէ անկեղծ պիտի ըլլանք մենք մեզի հանդէպ, պիտի խոստովանինք՝ նախ, որ մեր մէջ «ընթերցող» հաւաքականութիւն գոյութիւն չունի տակաւին: — Քաղաքակրթական ընդհանուր պայմաններու հետ զուգահեռ կը ստեղծուի այդ հաւաքականութիւնը: Ճակատագիրը ուզեց, որ քաղաքակրթութեան առակ մեծագոյն ժողովուրդներէն մէկը, Հայը, բնաւեր ու տարագրուած, իր մեծագոյն տոկոսով մնայ աւուր հացի հետամուտ, չարքաշօրէն թշուառ, իմացական ընդհանուր շարժումներէ կամ ներքին հետաքրքրութիւններէ խզուած, իր տան ու անմիջական շրջապատին ինքնաբաւութեան պատսպարանին: Ամէնէն լուսացնցուղ պողոտաներէն, ամէնէն արեւոտ անապատներէն, ամերիկեան ու եւրոպական ոստաններէն մինչեւ Միջին Արեւելքի աւազուտները, Հայը ստրուկ դարձած է կամ մեքենային ու հեշտասիրութեան, կամ հեւ ի հեւ աշխատանքին ու թշուառութեան: Ֆրանսայի ու Ամերիկայի քաղաքակրթութիւնը՝ իր կլափին մէջ առած, կորսնցուցած է հայ մարդը: Հարուստը այլասերած է, օտարացած, անտարբեր ու ինքնագոհ: Եթէ պիտի կարդայ՝ իր փառասիրութիւնն ու սնափառութիւնը չեն ներեր, որ... հայ գիրք կարդայ: Եթէ պիտի չկարդայ, իր նիւթական աղբիւրները պիտի բանայ հաճոյքի լպրծուն դետնի մը վրայ, իր միսերը գոհացնելու կամ հեշտանքի պապակին յագուրդ տալու մոլեգին տենչանքով մը: Աղքատը կամ գործաւոր դասակարգը, — իր Հայուցեին, գրկանքին ու տառապանքին հետ՝ նաեւ հայերէն կարդալու անտարակուսելի եւ անհուն պապակով — երբեք պիտի չկարենայ հասնիլ իր երազին, որովհետեւ առօրեան ծանր կը կշռէ իր ուսերուն, ու ի վիճակի չէ վճարելու...:

Նոյնն է, գրեթէ, կացութիւնը՝ նաեւ այս ափերուն վրայ: Հեշտանքը վարակած է ամբողջ սերունդներ: Դարուն մեծագոյն ծարաւն է հաճոյքի պահանջն ու փնտռտուքը: Սինեմա, մարզական խաղեր, ցնցող ապրումներ եւ զգայացունցին սէրը՝ ժամանակ ու պահանջ չեն թողուր հանդարտ ու խորասոյզ ապրումներու, մտքի գրաղումներու: Այս գաղութներուն մէջ ալ՝ հարուստը... ոսկիին պաշտամունքով կ'ապրի, անյագուրդ «կլինայէ», միշտ «չունի», գրքին ու թերթին համար վճարել, կը նկատէ ժամանակավրէպ շքեղանք...: Դարձեալ չքաւոր ու աղքատիկ դասակարգն է՝ որ կարդալու պապակ ունի, կը սիրէ Հայ Գիրքը, յարգանք ունի հայ արժէքներու հանդէպ, կը զգայ թէ իր Հայութեամբ կ'ապրի...:

Քաղաքակիրթ ոստաններէ մինչեւ կիսավայրենի շրջաններ՝ կայ ու կ'ապրի նաեւ դասակարգը ունայնամիտներուն. անոնց՝ որոնք սնափառութիւնը ունին հաւատալու եւ հաւատացնելու, թէ հայ մտաւորականն ու գիրքը չեն գոհացներ զինք, չեն կշտացներ զինք, աղքատիկ են ու անբովանդակ, անարժէք ու ապաշընորհ: — Աւելորդ է ըսել՝ թէ կարելի չէ պայքարիլ այս համաճարակին դէմ, խըրատ կամ յորդոր բանաձեւելով: Որքան ատեն որ Հայ Գիրքը տարածելու միջոցներ կը պակսին, այս չքախումբը պիտի կարծէ... իրաւունք ունեցած ըլլալ իր վերապահութեանց մէջ:

Արդ, բոլոր կարծիքներն ու տեսակէտները կուգան յանգիլ հիմնական հարցականին.

— Ինչպէ՞ս ընել, որ Հայ Գիրքը «շուկայ» ունենայ, սպառի, ընթերցողը բաղձութիւններ գտնէ.

Հաւատացած ըլլալով հանդերձ, որ հայ գրքի տագնապը կարելի չէ արմատապէս դարմանել Սփիւռքի մէջ՝ կ'ենթադրենք թէ կարելի է համեմատական հետաքրքրութիւն ու ընդհանուր շարժում ստեղծել մատչելի գիներով գրքերու հրատարակութեամբ:

Եթէ հայ գրքի ընթերցողները չքաւոր ու միջակորեար դասակարգեր են առաւելապէս՝ ապա, ուրեմն, մեր հրատարակչականներու եւ հեղինակներու հիմնական ձգտումը պիտի ըլլայ հրատարակել «էժանագին» հատորներ:

Բայց, ինչպէ՞ս իրագործել տեսական այս սկզբունքը, երբ թուղթ, տպագրութիւն ու գրաշար շատ սուղ կ'արժեն մեր օրերուն, ու հրատարակչականներու կամ հեղինակներու «ճար»ը կը սահմանափակուի միայն ու միմիայն լաւորակ, միջակ կամ ցածորակ թուղթ գործածելու անկարելիութեան մը մէջ:

Մեր համեստ կարծիքն այն է՝ որ Հայ Գրքին համար ալ պէտք է փնտռենք փրկութեան տարբեր միջոցներ: Պէտք է ունենանք կամ ստեղծենք Համագաղութային կազմակերպութիւն մը՝ որ միջոցներ խորհի մեկենասներ գտնելու, նուիրատուներ զօրակոչի ենթարկելու, հայ մտքին ու մշակոյթին համար նիւթական զոհողութեանց յանձնառու քաջ մարդիկ ի մի համախմբելու:

Կը հանգանակենք մեր վարժարաններուն, մեր եկեղեցիներուն, մեր հանրային բազմաճիւղ կազմակերպութեանց համար: Ինչո՞ւ ամչնանք հանգանակելու՝ նաեւ Հայ Գիրքին համար:

Կը նուիրենք, կը զոհաբերենք, լիաբուռն կուտանք հանրային մեր բոլոր ձեռնարկներուն առթիւ: — Ինչո՞ւ չնուիրենք, չզոհաբերենք ու լիաբուռն չտանք Հայ Գրքին համար:

Տնտեսական եւ նիւթական պայմաններ թող ստեղծուին, ու պիտի տեսնէք՝ թէ ինչպէ՞ս պիտի ընձիւղին հայ տաղանդները, ինչպէ՞ս պիտի աշխատի հայ մտաւորականը, ինչպէ՞ս պիտի փրկուինք լճացումէ եւ թմրութենէ: — Շարժումը պիտի փոխանցուի գործօնէ գործօն, ու թաւալող մեքենաներուն հետ՝ պիտի խանդավառուի նաեւ հայ մտաւորականն ու հեղինակը:

Եթէ այս նախաձեռնութեան համար Համագաղութայինները, Կրթ. Հիմնարկութիւններն ու Բարեգործականը հրապարակ չիջնեն, Հայ Գիրքը պիտի շարունակէ իջնել դամբարան...

Խմբագրական «ԱՐԵՒԵԼՔ»ի

ԱՆԳԼԻԱ 72 ՏԱՐԻ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

●

Յուլիս 27ին վերջացաւ անգլիական գրաւումը Սուէզի մէջ: Անգլեւեգիպտական վէճ մըն էր որ կը տեւէր երկար ատենէ ի վեր եւ դարձած էր նաեւ Միջին Արեւելքի հրատապ հարցերէն մէկը:

Անգլիոյ ներկայութիւնը Սուէզի շրջանին մէջ տեւեց 72 տարի: Ստորեւ քանի մը պատմական թիւեր, քաղելով «Լը Մոնտ»էն.—

1879. — Ֆրանքեւանգլիական հսկողութիւն մը հաստատուեցաւ եգիպտական ելեւմտացոյցին վրայ եւ նոյն թուականին Աղեքսանդրիա միջազգային դարձաւ:

1882. — Հականգլիական ցոյցեր տեղի ունեցան Աղեքսանդրիոյ մէջ, որոնք կազմակերպուած էին սպայի մը՝ Ահմէտ Արապիի կողմէ: Բրիտանական տորմիղը ռմբակոծեց քաղաքը, առաջարկելէ ետք Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ ընդհանուր գործողութիւն: Անգլիացիները Իսմայիլիա ցամաք ելան եւ ջախջախեցին Արապիի ուժերը: Եգիպտոս փաստօրէն ինկաւ բրիտանական պաշտպանութեան տակ: Անգլիական զօրավար մը «սերտար» տիտղոսով, ստանձնեց եգիպտական բանակին հրամանատարութիւնը:

1883. — Սուտանի արշաւանքը:

1892 – 1895. — Զգտումի շրջան Գահիրէի եւ Լոնտոնի միջեւ, հետեւանք նոր Խտիւ Աբբաս Հիլմիի հակաանգլիական քաղաքականութեան:

1899. — Ֆրանսա կը հրաժարի ոեւէ պահանջէ Նեղոսի հովտին վրայ: Սուտանի համար անգլեւեգիպտական միաժամանակ տիրապետութիւնը կը հաստատուի:

1904. — Սիրալիր համաձայնութիւն: Փարիզ կը ճանչնայ Եգիպտոսի վրայ Մեծն Բրիտանիոյ տիրապետութիւնը:

1907 – 1911. — Սկզբնաւորութիւն ազգային շարժման:

1913. — Հիմնադրութիւն ներկայացուցչական վարչաձեւի:

1914 Դեկտ. 18. — Պատերազմի պատճառով Եգիպտոս պաշտօնապէս կը դրուի Բրիտանիոյ պաշտպանութեան տակ:

1919. — Հականգլիական խռովութիւններ: Երկարատեւ բանակցութիւններ Գահիրէի եւ Լոնտոնի միջեւ:

1922. — Ջնջում պաշտպանութեան: Եգիպտոս կը յայտարարուի իբրեւ գերիշխան: Սակայն «գոյավիճակը» կը պահուի մինչեւ որ զանազան հարցեր լուծուին, ինչպէս բրիտանական կայսրական հաղորդակցութեան ապահովութիւնը Եգիպտոսի մէջ, օտար յարձակման դէմ, օտար եւ փոքրամասնութեան շահերու պաշտպանութիւնը, եւ վերջապէս Սուտանը:

1924. — Նոր ձգտում բանակցութեանց ոտնձգութեանց առթիւ: Սուտանի ընդհ. կառավարիչի սպանութիւնը:

1927. — Անգլեւեգիպտական համաձայնութեան մը խմբագրութիւնը, որով Մեծն Բրիտանիոյ կը ձգտէր իր ուզածին պէս պաշտպանելու իր կայսրական հաղորդակցութեանց գիծերը: Ի վերջոյ եգիպտական դահլիճը կը մերժէ ստորագրել:

1929. —Վաֆտի յաղթութիւնը ընդհ. ընտրութեանց մէջ: Նահաս փաշա կը վերսկսի բանակցութիւնները:

1928. — Ֆուատ թագաւորը բռնապետութիւն կը հաստատէ:

1936. — Արքայական բռնապետութեան շրջաններէ ետք, Նահաս փաշա իշխանութեան գլուխ կուգայ եւ կը ստորագրէ Օգոստ. 22ին համաձայնութեան դաշնագիր մը Անգլիոյ հետ, որ սկզբունքով վերջ կը դնէր եգիպտական հողին վրայ բրիտանական գրաւման:

Գահիրէի անգլիական պահակազօրքը պէտք էր քաշուէր, սակայն տասը հազար զինուորներ եւ 400 օդանաւորդ կը պահուէին Ջրանցքի մօտերը քսան տարուան համար: Ասկէ զատ, բրիտանական զօրքը պէտք է բանակէր կամ Աղեքսանդրիոյ եւ կամ անոր շուրջը, ութը տարի: Նախատեսուած էր որ այս թիւը կրնար աւելնալ պատերազմի ատեն եւ կամ միջազգային վտանգի մը պարագային: Ծնունդէն երկու օր առաջ բրիտանացի վերջին զինուորը կը մեկնէր Գահիրէի Մեծն Բրիտանիոյ դեսպանատունէն, որուն պահպանութիւնը կ'ապահովուէր եգիպտական ոստիկանութեան կողմէ:

1937. — Եգիպտոս կ'ընդունուի Ազգերու Ընկերակցութեան մէջ: Ջնջում քափիթիւլասիոններու: Գահակալութիւն Ֆարուքի:

1939. — Կէօպէլս եւ Պալպօ կ'այցելեն Եգիպտոս:

1940. — Եգիպտոս կը յայտարարէ իր չէզոքութիւնը:

1942. — Ալի Մահէր փաշա, նախկին վարչապետը կը ձերբակալուի, Առանցքի հանդէպ իր համակրութեան պատճառով:

1945. — Եգիպտոս կը պահանջէ 1936ի դաշնագրին վերաքննութիւնը:

1946. — Լոնտոն կ'ընդունի վերաքննութեան սկզբունքը: Բանակցութիւնները կը

ՕՍԱՐ ԷՋԵՐ

ՋԿՆՈՐՍԸ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԻՆ

●

Եւ առաջին օրը փոխանակութեան համար քուրմեր եկան, երկրորդ օրը ազնուականներ, իսկ երրորդ օրը արուեստագէտներ եւ գերիներ: Եւ այդ ձեւով վաճառքը ստիպեց մեզ որ երկար ատեն հոն մնանք:

Իլլէլ մնացինք լուսին մը ամբողջ եւ երբ գիշերին մեծ աստղը սկսաւ հատնիլ, ձանձրացայ ու սկսայ թափառիլ փողոցէ փողոց եւ հասայ քաղաքի Աստուծոյն պարտէզը: Դեղնագոյն պատմուճաններ հագած քուրմեր լուռ շարժումներ կը կատարէին կանաչ ծառերու միջեւ ու սեւ մարմարէ սալաքարերու վրայ: Կը կանգնէր աստուածարնակ տաճարը կարմիր բուստով կառուցուած, տանէ դռները ցուլերով էին զարդարուած եւ փայլուն ոսկեզօծ սիրամարգներ քանդակուած էին: Տանիքին կղմինտրները ծովու գոյնով յախճապակի էին, իսկ շուրջը՝ զանգակներով եզերուած էր, սպիտակ աղաւնիներ անցած ատեննին եթէ հպէին իրենց թեւերով, կը հնչէին:

Մեհեանին առաջքը երկարաձեւ եղընդաքարերով սալարկուած էր: Եզերքը երկնցած ու դունատ մատներովս լայնատերեւ տունկերը կը գնէի: Քուրմերէն մին յառաջանալով եկաւ ու ետիս կեցաւ, ոտքերուն սանտալներ հագած էր, մին կակուղ օձի մորթէ, իսկ միւսն ալ փետուրներէ շինուած էր: Իսկ իր սեւ խոյրը, մահիկաձեւ արծաթներով զարդարուած էր: Իր հագուստը եօթը տեսակ կերպասէ հիւսուած էր եւ իրարմէ տարբեր դեղին գոյներով, իր գանգուր մազերը ծարիրով ներկուած էր:

Քանի մը վայրկեան վերջ, ինծի հետ խօսելով փափաքս հարցուց. ըսի թէ միակ փափաքս է աստուածը տեսնել:

Քուրմը իր փոքր աչքերովը շեշտակի ինծի նայելով ըսաւ թէ աստուած որսի էր ելած:

— Ըսէ ինծի, ո՞ր անտառը գնաց, ես ալ իրեն պիտի ընկերանամ:

Իր երկար ու սրծայր եղունգներովը սկսաւ իր մետաքսայ պարեգօտին եզերքները շտկել:

— Աստուածը կը քնանայ, ըսաւ:

— Ըսէ ինծի, ո՞ր ննջասենեակն է, իր մօտ երթալով արթնցնեմ զայն:

— Աստուածը խնջոյքի գացած է, պոռաց քուրմը:

— Եթէ գինին անուշ է, իրեն հետ միասին պիտի խմեմ: Եթէ լեղի է՝ հաւասար պիտի խմեմ անոր հետ:

Մեծ զարմացումով մը գլուխը խոնարհեցուց եւ ձեռքէս բռնելով օգնեց ինծի որպէսզի ոտքի ելլեմ ու զիս մեհեան առաջնորդեց:

Առաջին սրահի մէջ տեսայ այսպիսի կոճղի մը վրայ զետեղուած կուռք մը, որուն վրայ խոշոր ու փայլուն մարգարիտներ շարուած էին: Ան եփենոսէ քանդակուած էր ու մարդու մը հասակը ունէր: Ճակատը կարկեհանով մը զարդարուած էր, եւ թանձր իւղ մը կը կաթէր իր մազերէն մինչեւ զիստերը: Իր ոտքերը կարմրած էին նոր խողխողուած այծի մը արիւնով: Իր մէջքին անցուած պղինձէ գօտիին վրայ եօթը հատ բիւրեղաքար կը գտնուէր:

Քուրմին հարցուցին թէ աստուածը ա՞յս է: Ասիկա է պատասխանեց:

— Ցոյց տուր ինծի աստուածը ապա թէ ոչ պիտի սպաննեմ քեզ, բացագանչեցի: Ձեռքին դպայ, որ անմիջապէս անդամալուծուեցաւ:

Քուրմը հառաչելով ըսաւ.

— Նորին ամենապատուութիւնը եթէ բժշկէ իր ծառան, իրեն ցոյց պիտի տամ աստուածը:

Ձեռքին վրայ փչեցի ու առողջացաւ, քուրմը սոսկաց ու զիս երկրորդ սրահը առաջնորդեց, ուր տեսայ կուռք մը յասմկաքարէ որ լոտոսի վրայ կանգնած էր: Ան փղոսկրէ կերտուած էր եւ կրկին մարդու հասակ ունէր: Խոշոր զմրուխտներով զարդարուած էր: Իր ճակատին վըրայ ոսկեքար մը կար ու ստինքները զմուռսով եւ կինամոնով մալակոնուած էին: Կուռքը մէկ ձեռքին մէջ յասմկաքարէ կոր արքունական գաւազան մը բռնած էր, իսկ միւս ձեռքին մէջ ալ բիւրեղեայ գունդ մը կար: Անագապղինձ կօշիկներ հագած էր եւ իր հաստ վիզն ալ լուսնաքարէ բոլորակով մը շրջանակուած էր:

— Ասիկա՞ է Աստուածը, հարցուցի քուրմին:

— Այո, ասիկա Աստուածն է, ըսա.

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

(Շար.)

սկսին Լոնտոնի մէջ Մայիս 9ին։

1947 Յունուար.— Եգիպտական խորհրդարանը կը մերժէ համաձայնութեան ծրագիրը։ Բանակցութիւնները կը խզուին։ Գահիրէ ապահովութեան Խորհուրդին կը յանձնէ Սուէզի եւ Սուտանի երկու հարցերը։

1951 Ապրիլ.— Լոնտոն առաջարկութիւններ կ'ընէ բրիտանական զօրքը քաշելու հինգ տարուան միջոցին, միայն կը նախատեսուէր խորհուրդ պահել ապագային ոչ-զինուորականներու կողմէ եւ նկատի առնել օդային հասարակաց պաշտպանութիւն մը Սուէզի շրջանին մէջ։

Ապրիլ 24ին Եգիպտացիները կը պատասխանեն թէ կը պահանջեն այդ շրջանին պարպումը մէկ տարուան միջոցին, եւ Սուտան եւ Եգիպտոս կը մնան եգիպտական թագին տակ։

1951 Հոկտեմբեր.— Բրիտանական նոր առաջարկներ, որուն թեւ կուտային Ֆրանսան, Մ. Նահանգները եւ Թուրքիան. Եգիպտոսի մէջ բրիտանական հրամանատարութիւնը փոխելու համար։

1951 Հոկտ. 15.— Եգիպտական կառավարութիւնը կը հրատարակէ հրամանագիրը որ կը ջնջէ միակողմանի անգլեւեգիպտական դաշինքը 1936ին եւ 1899ի համաձայնութիւնը անգլեւեգիպտական միաժամանակ տիրապետութիւնը Սուտանի վրայ։ Բրիտանական կառավարութիւնը չընդունիր այս միակողմանի դաշնագրի ազդարարութիւնը։

1952 Յուլիս.— Զինուորական պետական հարուած։ Հրաժարում Ֆարուքի։

1952 Նոյեմ.— Սուտանի համար բանակցութեան սկզբնաւորութիւն։

1953 Փետր. 12.— Համաձայնութեան մը ստորագրութիւնը, որով Սուտանը կը ստանայ իր ինքնորոշումը եւ իր ճակատագիրը տնօրինելու իրաւունք, որ երեք տարին պէտք չէ անցնի, եւ որ պիտի սկսի Սուտանի խորհրդարանի ընտրութենէն ետք։

1953 Ապրիլ 27.— Վերսկսում Սուէզի մասին խօսակցութեանց։

1953 Մայիս 6.— Խզում խօսակցութեանց։

1953 Մայիս 12.— Պ. Ֆոսթըր Տըլըս կը գնահատէ Սուէզի պարպումը Անգլիացիներու կողմէ։

1953 Յուլիս 30.— Վերսկսում պաշտօնական խօսակցութեանց։

1954 Փետր.-Մարտ.— Գահիրէի պետական հարուածներու յաջորդականութիւն։ Խռովութիւն Խարթումի մէջ։

1954 Յունիս 23.— Միջին Արեւելքի բրիտանական ուժերու դէպի Կիպրոս փոխադրութիւնը։

1954 Յուլիս 26.— Պաշտօնական վերսկսում խօսակցութեանց երբ Անթոնի Հէտի Գահիրէ հասաւ։

1954 Յուլիս 27.— Ստորագրութիւն համաձայնութեան։

ՍԿՈՎՏԱՑԻՆ.— (Որ իր կինը յանցանքի վրայ բռնած է սիրահարին հետ) Անպատիւ կնիկ, անցիր նայիմ սիրահարիդ ետեւը, երկուքդ մէկ գնդակով պիտի մեռցնեմ…

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅ ՄԸ ԳՈՐԴԻՆԱՅԻ ՄԷՋ

*

Գորդինա Տամբէցցօ, 26 Յուլիս (Յառաջ)

Գորդինա Տամբէցցօ Իտալիոյ սահմանագլխին մօտ 1200 մեթր բարձրութեան վրայ անզուգական տեսարանով շրջապատուած գիւղաքաղաք մըն է։ Ժանագրավայր միջազգային աշխարհի մը՝ թէ ամառը եւ թէ ձմեռը։ Պաղ ջուրեր, գոյնզոյն ծաղիկներով լեցուն բլուրներ, եւ ահա ձիւնապատ լեռները եւ անոնց վերեւ խիկապէս կապոյտ երկինք մը։

Ներկայիս այս 6000 բնակչութեամբ գիւղաքաղաքը վերածուած է գործարանի մը։ Հին ճամբաները կը լայնցուին, կը բացուին նոր ճամբաներ, կը կառուցուին պանդոկներ ու հանրային նոր շէնքեր։ Այս բոլոր եռուզեռը՝ պատրաստ ըլլալու համար 1956ի ձմրան Ողիմպիական խաղերուն, որ տեղի պիտի ունենան այստեղ։

Կառուցուող շէնքերուն մէջ ամենակարեւոր տեղը կը գրաւէ Ստադիոմը։ Այդ շէնքին նախագիծը պատրաստած են երեք ճարտարապետներ՝ Կէտինա, Ուրաս եւ Նալլի։

Տեղեկութիւններ ստանալու նպատակով կը դիմենք մրցումներու կազմակերպիչ մարմնին։ Մեզ կ'ընդունի Պ. Ուրնօն եւ մեր հարցումներուն պատասխանելով կ'ըսէ.

«Գորդինան կը քալէ լեռնականի հանդարտ եւ սակայն վստահ քայլերով, եւ պիտի հասնի իր նպատակին, այսինքն Իտալիոյ ձմեռնային մարզանքներու կեդրոնը դառնալ։ Ինչպէս կը տեսնէք, աշխատանքները բաւական յառաջած են։ Ստադիոմի տարողութիւնը պիտի ըլլայ 6000 հանդիսականներու համար, բայց բացառիկ պարագաներուն այդ թիւը կարելի պիտի ըլլայ բարձրացնել 10.000ի։ Շէնքը օժտուած պիտի ըլլայ ամէն յարմարութիւններով։ Ձմեռուան եղանակին ամփիթատրոնը պիտի տաքցուի։» Այստեղ չենք յիշեր այն ինչ որ կը վերաբերի խաղերուն եւ զետեղումներուն մասին։ Այդ աշխատանքը կը թողունք մասնագէտներուն։ Շնորհակալութիւն յայտնելով կը բաժնուինք Պ. Ուրնօնէն։

Գորդինան Միլանօ չէ։ Հանգստի այս չատ կարճ օրերուն վերջապէս մեզի ալ կարելիութիւն տրուած է հանդարտ կերպով քալելու, աջ ու ձախ նայելու, խանութներուն ցուցափեղկերը դիտելու։

Գլխաւոր պողոտային վրայ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ հայկական անուն մը՝ Տօքթ. Ծանիկեան։ Կը մտնենք ներս եւ կը բարեւենք մեր հայրենակիցը։ Նախկին սան Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի՝ ներկայիս դեղագործ։

Կ'ուզենք անմիջապէս իմանալ թէ ինչո՞ւ այս հեռաւոր գիւղաքաղաքը ընտրած է իբր բնակավայր։

«Կը տեսնէ՞ք այս լուսանկարը՝ իմ ծննդավայրս Խոտորջուր՝ Կարին։ Նայեցէք այդ լեռներուն եւ այս լեռներուն եւ անմիջապէս պիտի հասկնաք թէ ինչու այստեղ հաստատուած եմ»։

Կէսօրին իր մօտն ենք ճաշի։ Մեզ կ'ընդունի իր տիկինը, ազնիւ Իտալուհի մը, որ կը բարբառէ հայերէն եւ խօսակցութիւնը կը շարունակէ միեւնոյն լեզուով։ Ժամանակ չենք ունենար մեր հիացումը յայտնելու եւ ահա մեզի կը ներկայանան կարգով իր զաւակները՝ Երուանդ, Նուպար, Վարդան եւ Շուշանիկ։

Փոքրիկ Հայաստան մը հեռաւոր Գորդինայի մէջ, շնորհիւ Հայու մը, որ իր ազգին կ'ուզէ վճարել իր պարտքը։

Ա. ՍԱՐԵԱՆ

1953Ի ԳԱՂԹԱՅԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐԷՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

★

ԽՄԲ.— Ա. մասը տես «Յառաջ» շաբաթ 31 Յուլիս

Նկատելի է որ մօտիկ ազգականներու պարագային՝ օրէնքէն կրնան օգտուիլ նաեւ գաղթականներու զաւակները, ինչպէս եւ ամուսինները, պահպանելու համար ընտանիքներու միութիւնը։

3.— Որբեր որդեգրողները պէտք է որ ամէն երաշխիք տան թէ իրենք պատասխանատու պիտի ըլլան որբին ապրուստին ու դաստիարակութեան։ Ստուգումներ պիտի կատարուին թէ որդեգրողը յարմարութիւն ունի՞ որբ մը որդեգրելու, իսկ միւս կողմէն՝ թէ որբը մարմնապէս եւ մտքով առո՞ղջ է։ Որդեգրութիւնը պէտք է կատարուի կառավարութեան կողմէ ճանչցուած կազմակերպութեան մը միջոցով։ Օրինական ձեւակերպութեանց ընթացքին այս կազմակերպութիւնը պիտի ստանձնէ որբին վերհսկողութիւնը, իսկ եթէ որդեգրութիւնը այս կամ այն պատճառով ձախողի, Կամաւոր Կազմակերպութիւնը պիտի ստանձնէ որբին հոգածութիւնը ու տեղաւորումը։

4.— Գալով այն 5000 օտարականներուն որ 1953 Յուլիս մէկէն առաջ այս երկիրը կը գտնուէին եւ չեն վերադարձած իրենց երկիրը ու այժմ կ'ուզեն օգտուիլ այս օրէնքէն, մնայուն բնակութիւն ունենալու Ամերիկայէ մէջ, անոնք պէտք է ապացուցանեն թէ իրենց Ամերիկա մտնելէն ի վեր՝ այնպիսի դէպքեր տեղի ունեցած են իրենց երկիրներուն մէջ, որ կը վախնան վերադառնալ որովհետեւ քաղաքական կամ կրօնական հալածանքներու ենթակայ պիտի ըլլան։

Այս բացառիկ օրէնքի գործադրութիւնը պիտի կատարուի Պետական Բաժանմունքի Ապահովութեան Բիւրոյի եւ Հիւպատոսական Սպասարկութեան հսկողութեամբ։ Սակայն, անոնց պիտի աջակցին Գաղթային եւ Քաղաքացիական, Առողջապահական, Կրթական ու Բարօրական սպասարկութեան, ինչպէս նաեւ Բանակի հակալրտեսական ծառայութիւնը եւ Գանձային Քարտուղարութիւնը։

Բոլոր գաղթականները որ կ'ուզեն գալ Ամերիկա, պիտի քննուին Գաղթային կանոնաւոր պաշտօնեաներու կողմէ, հաստատելու համար անոնց ընդունելութիւնը, որքան կարելի է վերջնականապէս, որպէսզի որքան կարելի է կրճատուին այն մերժումները որ կը կատարուին Ամերիկա մտնելու ժամանակ։ Ամերիկայի մէջ գտնուող 5000 օտարականներու քննութեան գործն ալ պիտի կատարուի Գաղթային կանոնաւոր պաշտօնեաներու կողմէ։

Օրէնքի գործադրութիւնը դանդաղած է այն պատճառով որ Օրէնքի պահանջներէն մին այն է, թէ գաղթական մը երբ այս օրէնքով կուգայ Ամերիկա եւ կը գտնուի որ ան խաբէութեամբ յաջողած է մտնել այս երկիրը ու այդ պատճառով ընդունելի չէ այս երկրին համար, այդպիսի գաղթականը պէտք է ետ ընդունուի այն երկրէն, ուրկէ եկած է ան։

Ամերիկեան կառավարութիւնը խնդրոյ առարկայ շատ մը երկիրներու հետ բանակցութիւններ կը կատարէր երկար ժամանակէ ի վեր։ Տասնեակ մը պետութիւններ հաւանութիւն տուած են որ իրաւունք պիտի տան իրենց երկրէն Ամերիկա եկողի մը վերադառնալու, եթէ Ամերիկեան կառավարութիւնը գտնէ որ անոնք խաբէութեամբ մտած են այս երկիրը։

Այլ պատճառ մը՝ նիւթական նկատումն է։ Կառավարական մարմինները չէին կրնար գուշակել թէ ինչ թուով երաշխագրեր ղրկուած են եւ ե՞րբ անոնք պիտի հասնէին այս ու այն երկիրը, որպէսզի ըստ այնմ մարդիկ ղրկէին գործին վայրերը։ Կառավարութիւնը ի զուր վատնում մը կը նկատէ ղրկել բազմաթիւ պաշտօնեաներ այս ու այն երկիրը, երբ բաւական թիւով երաշխագրեր չեն ղրկուած այնտեղ։ Մինչեւ անցեալ Ապրիլ 30ը միայն 5046 երաշխագրեր յանձնուած են Ուաշինկթընի պատկան իշխանութեանց, փախստականներու, տարագիրներու եւ որբերու համար։ Ասոնցմէ 138ը որբերու համար է, 880ը Գերմանիոյ մէջ գտնուող փախստականներու եւ տարագիրներու, 357ը Աւստրիոյ, 2726ը Յունաստանի եւ 8ը Հոլանտայի մէջ գտնուող տարագիրներու եւ փախստականներու համար. մնացեալ 937ը ղրկուած են Պելճիքա, Ֆրանսա, Նորվեկիա, Փորթուկալ, Շուէտ, Ճափոն, Հոնք Քոնկ, Իսրայէլ, Անդրյորդանան Միջ. Արեւելեան եւ Ծայր.Արեւելեան երկիրներ։

Միւս կողմէ չափէ աւելի մեծ թիւով դիմումներ կատարուած են Ամերիկեան քաղաքացիներու կողմէ Իտալիոյ եւ Յունաստանի մէջ գտնուող ազգականներու համար։ Օրինակ Իտալացի ազգականներու համար այս օրէնքով յատկացուած է միայն 15.000 վիզա. ասոնց դէմ 42.111 դիմումներ կատարուած են։

Կամաւոր կազմակերպութիւնները կրնան աջակցիլ երաշխաւորներու պատրաստութեան եւ վաւերացման գործին մէջ, ինչպէս եւ յարմար աշխատաւորներ գտնելու այն գործատէրերուն, որոնք պատրաստուած աշխատաւորներ կը փնտռեն արտասահմանի մէջ։ Անոնք կրնան նաեւ օգնել անոնց որ կ'ուզեն որբեր որդեգրել։

ԱՆՁԱ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ

●

Գ.

Մտովի սապէս հրաշալի ծրագիրներ կը յօրինէր, Փարիզ կ'երթար, էն վարպետ բժիշկներուն քննել կուտար ինքզինքը, քանի մը ամսուան մէջ առողջացած Պոլիս կը դառնար, կ'իյնար իր կնոջը գիրկին մէջ եւ կուտար անոր այն երջանիկ վիճակը, որուն կը սպասէր անձկագին, իր հէք կինը։ Այս ճամբորդութեան գաղափարը լայնցաւ, հսկայացաւ հետզհետէ իր գանկին մէջ։ Այլեւս գիշեր ցերեկ անոր վրայ խորհեցաւ. բայց եթէ կինն ալ իրեն ընկերանալ ուզէ՞ր։ Անպատեհ բան կ'ըլլար։ Առանց անոր պէտք էր որ երթար, Պրոպատիկէի աւազանը մտնէր ու վերադառնար բժշկուած։ Ի՜նչ անչափելի երջանկութիւն։

Խորամանկութիւն մը մտածեց։ Գիշեր մը ըսաւ կնոջը.

— Մալվին, վաղը գործով կարճ ճամբորդութիւն մը պիտի ընեմ մինչեւ Սօֆիա, կ'ուզէի քեզ ալ հետս առնել, բայց այնքան կարճ եւ արագ ճամբորդութիւն մը պիտի ըլլայ որ չիտակը չարժեր անհանգիստ ըլլալ. իսկ եթէ շատ կը փափաքիս, եկուր։

Ճամբորդութեան այս գաղափարը կ'եբեւայ ժպտեցաւ Մալվինէի, որովհետեւ շատ զուարթ արտայայտութիւն մը ունեցաւ։

— Բայց, վրայ բերաւ Բենիամին, կը խոստանամ վերադարձիս միասին աւելի երկար ճամբորդութիւն ընել, կ'ըլլա՞յ, հոգիս։

— Քանի՞ օր կը տեւէ այս ճամբորդութիւնը, հարցուց Մալվինէ։

— Առաւելն տասնըհինգ օր։

— Մայիսին վերջը հոս ես ուրեմն։

— Անպատճառ։

— Շատ լաւ, գնա։

Լայն շունչ մը առաւ Բենիամին։ Անգամ մը որ հեռանար Պոլսէն, առանձինն շատ դիւրին էր զանազան պատրուակներով մինչեւ Փարիզ երթալ ու հոն մնալ քանի մը ամիս։

Հետեւեալ օրը Բենիամին մեկնեցաւ՝ համբուրելէ յետոյ իր կինը։ Քաղցր երազներով օրօրուած, թողուց Իսթամպուլը երթալու համար գիտութեան օրրանը, Փարիզ եւ անկէց իր դժբախտութեան դարմանը խնդրելու։

Զարմանալի թեթեւութիւն մը զգաց Մալվինէ, երբոր ամուսինը այդպէս անակնկալ կերպով մեկնեցաւ։ Այն օրն իսկ կառք մը նստաւ եւ երկար պտոյտ մը կատարեց մօրը հետ, որ նմանապէս հաղորդակից էր իր աղջկանը այդ զուարթութեանը։ Մինչեւ Քեառհանէ իջան, Մայիսի բոյրերը վայելելու այդ ծաղկաւէտ հովտին մէջ։ Կառքէն իջնելով Մալվինէ մակոյկ մը նստաւ գետակին վրայ պտոյտներ կատարելու։ Գնչու երգչուհիներու կանչուըռտուքը եւ «չիֆթէ նաղարա»ին մեծաժխոր թափահարումը՝ վայրիօրէն զուարթ, չափազանց զուարճացուցին զինքը։

Օ, ինչ գեղեցիկ էր կեանքը այդպէս, բնութեան ծոցին մէջ, քաղքենի տաղտուկներէ զերծ, պայմանադրական ծեքծեքումներէ ազատ։

Կիրակոս աղբար, խոհարարը, երբ հետեւեալ առտուն կանուխ ելաւ աշխատելու, տանը զանազան անկիւններէն երկարաձգուող հառաչներ չլսեց։

— Թոհաֆ բան, էֆէնտին գնաց Փոլըտոյը դադրեցաւ… կը մտածէր, իր գաւառացիի ուշիմութեամբը տանը եւ էֆէնտիին մէջտեղ պժտութեան խնձորի մը գոյութիւնը գդալով։

Ամուսինին մեկնելէն տասը օր ետքը, Մալվինէ, պտոյտէ մը վերադարձին հիւր մը գտաւ տունը, Վահէ Ղուկասեանը, իր մօրը հօրեղբօրորդին, որ երկու օր առաջ Փարիզէն Պոլիս եկած էր, Փոնդ'է Շօսէի ընթացքը աւարտած։ Տասը տարիէ ի վեր Փարիզ կը բնակէր։ Գրեթէ տարեկից էր Մալվինէի։ Կոմիտասեան էֆէնտիի ողջութեանը, Մալվինէ տակաւին տասներկու տարեկան աղջիկ մըն էր վառվռուն եւ անուշիկ, շատ անգամ ընտանիքով հիւր կ'երթային Առնաուտքիւղ Ղուկասեաններուն տունը։

Վահէ, որ աշխոյժ եւ կանխահաս տղայ մըն էր, կը խենթանար իր զարմուհիին, Մալվինէի վրայ. ձեռք ձեռքի տուած կը պտտէին ծովեզերքը, քարափին վրայ եւ իրենց տանը ընդարձակ պարտէզին մէջ՝ ածուներով ու ծաղիկներով կը զբաղէին։

Վահէին հայրը բարեկեցիկ վիճակ ունէր եւ տակաւին ողջ էր երբ իր զաւակը տասնըչորս տարեկանին՝ Փարիզ ղրկած էր, ուսման համար անոր ունեցած փափաքն ու տրամադրութիւնը ի նկատի առնելով։ —

Վահէ, հօրը մահուամբը բոլորովին որբ կը մնար, մայրը շատոնց մեռած ըլլալով։ Երբ երկու հազար ոսկիի ժառանգութեան մը կը տիրանար, որուն շնորհիւ ոչ միայն աւարտած էր իր ուսման շրջանը, այլեւ տակաւին բաւական կլորիկ գումար մըն ալ կը տրամադրէր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ տեղ տեղ պայթուցիկներ արձակուեցան, նիւթական վնասներ միայն պատճառելով: Նախագահին կոչին վրայ գործադուլը դադրած եւ հանդարտութիւնը վերահաստատուած է:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ վէճին կարգադրութեան համար իտալական կառավարութեան մօտ դիմում կատարեցին անգլիական դեսպանն ու ամերիկեան գործակատարը:

ԱՐՏԷՇԻ մէջ, Օպընայի մօտերը, քարայր մը երեւան հանուեցաւ որ կը պարունակէ 40.000 տարի հնութիւն ունեցող արուեստի բեկորներ:

ՀԻՆ ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ թատրոն մը երեւան հանուեցաւ Սեվաստաբոլի մօտ, հելլենական Քէրսոնէզի գաղութին հին տեղին վրայ:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ անպատիժ վճարման թըւականը (15 Օգոստ.) յետաձգելու համար Փարիզի քաղաքապետ Պ. Պեռնար Լաֆէ դիմեց ելմտական նախարարութեան, որ խոստացաւ նկատի առնել զայն:

ԾԱՆՐ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ տեղի կ'ունենան Պարսկաստանի, Փաքիստանի, Հնդկաստանի եւ Ջինաստանի մէջ: Հազարաւորներ անպատսպար են: Թէհրանէն 100 քիլոմեթր հիւսիս-արեւմուտք կաղուինի շրջանին մէջ առջի օր 180 զոհեր կային: Շատ մը ընտանիքներ կղզիացած են: Մայրաքաղաքին մեծ մասը մթութեան մէջ է, ելեքտրակայանը ողողուած ըլլալով: Հնդկաստանի Պահար գաւառին մէջ 50.000 հոգի անպատսպար են եւ քոլերայի վախ կայ: Պրահմափութրա գետին յորդումները կ'ողողեն Փաքիստանի արեւելքը: Ջինաստանի կարգ մը մասերուն մէջ ալ կացութիւնը նոյնն է:

ՄԱՐՈՔԻ մէջ շարժումները չեն դադրած: Ընդհ. գործադուլ մը որոշուած է սպառնալիքով բոլոր անոնց դէմ որ կարգախօսին չեն հպատակիր: Շաբաթէ մը խալամական մեծ տօնն է՝ Այիտ-էլ-Քէպիր (Քուրպան պայրամը): Ըստ տըրուած հրահանգին՝ ընդհակառակը այն օրը խանութները բաց պիտի ըլլան արտայայտելու համար Մարոքցիներու փափաքը, իբր սուգի նշան, չտօնելու աւանդական այդ տօնը: Ոչխար պիտի չմորթուի, իսկ խանութները պիտի փակուին այդ թուականէն ետքը:

× Մարոքի գահընկէց Սուլթանին վերադարձին համար ցոյցեր տեղի կ'ունենան, ինչ որ ներքին ընդհարումներու տեղի կուտայ հակառակորդներու միջեւ: Գահընկեց Սուլթանը դիմում պիտի կատարէ Մենտէս-Ֆրանսի, վերաքննելու համար իր կացութիւնը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ծերակոյտը, ինչպէս գրեցինք, միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը, որով արտօնութիւն կը տրուի Նախագահ Այզընհաուըրի ձեռք առնել որեւէ միջոց՝ վերահաստատելու համար Արեւելեան Գերմանիոյ դերիշխանութիւնը, երբ Խորհրդարանը արձակուրդի մէջ է: Այս որոշումը տրուած է նկատի առնելով նաեւ այն պարագան որ Ֆրանսա եւ Իտալիա կրնան դեռ ձգձգել Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքին վաւերացումը: Միեւնոյն ատեն Ծերակոյտին յանձնուած է օրինագիծ մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ. — մինչեւ 500.000 տոլար պարգեւ տալ ոեւէ մէկուն որ կը յայտնէ թէ հիւլէական նիւթեր կամ զէնքեր ներածուած են Ամերիկա, մաքսանենգութեամբ եւ կամ ապօրինաբար շինուած եւ պահուած են Մ. Նահանգներուն մէջ: — Կառավարական տեղեկագիր մը կը հաստատէ թէ Մ. Նահանգներուն հիւլէական սպառազինութիւնները կ'աճին արագօրէն: Նախագահը հրամայած է շարունակել հիւլէական զէնքերու արտադրութիւնը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՏԸՆՏԻՐ, Վահան Թէքէեան, Տպ. Խտաման, Պէյրութ 1954: Գին 75 սէնթ:

Հասցէ. —

Edwan Press B. P. 3261 Beyrouth

ՀԱՅՐԵՆԻՔ Ամսագիր, Յուլիս 1954.

Հասցէ.—

212 Stuart St. Boston (Mass) U.S.A.

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԵՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սասնոյ ապստամբութեան 50ամեակին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանիս ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն: Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ իր մասնաճիւղերուն, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

8 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Լէ Քայօլ Սէփտէմի ծառախիտ անտառին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

Այս տօնակատարութեան ներկայ պիտի ըլլայ Սէփթէմի քաղաքապետը իր խորհրդականներով:

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ, բարձրախօսով կը նուագուին հայկական եւ եւրոպական ընտիր եղանակներ:

Շրջանի ենթակոմիտէները եւ անհատ հայրենակիցները որոնք օթօքար չեն վարձած, կրնան առնելէքս տանող թրօլէպիւսը եւ իջնել Սէփթէմէն մէկ կայարան յետոյ, Լէ Քայօլ ոստիկանական շէնքին առջեւ:

Հայ ազատագրութեան նախանձախնդիր մեր բոլոր հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս բացառիկ տօնակատարութեան:

Մուտքը ազատ է:

Խանասորի տարեդարձին մասնակցող հայրենակիցները կրնան արձանագրուիլ Պոմոնի մէջ ընկ. Նշան Դարբինեանի եւ Ժիրայր Տ. Վարդանեանի մօտ:

Իսկ Լա Ռոզիէռէն ընկ. Յ. Գարաքէհեանի եւ Երուանդ Տ. Մեսրոպեանի մօտ: Օթօքարը կը մեկնի առաւօտեան ժամը ճիշդ 7ին:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ-Ի

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի, 23 Յունուար, 1955

ՍԱԼ ՌԻՇԻԼԻԷՕ

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԸ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երկրորդ, սան մը Սեւրի Մխիթարեան գոլէժը ուսանելու, 1954 Հոկտեմբերի վերամուտէն սկսեալ:

Թեկնածուն պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները:

Ա.—Պատանին պէտք է ծագումով Սեբաստիոյ նահանգի գիւղերէն կամ քաղաքներէն ըլլայ:

Բ.— 11–12 տարեկան, գիտնայ հայերէն խօսիլ:

Գ.— Ունենայ բժշկական վկայագիր եւ իր յաճախած դպրոցի տեսուչէն վկայական, իբրեւ յառաջադէմ եւ ապագայ խոստացող:

Դ.— Պէտք է որբ կամ չքաւոր ընտանիքի զաւակը ըլլայ:

Մէկէ աւելի թեկնածուներու պարագային Մխիթարեան հայրերու հովանաւորութեան տակ, մուտքի քննութիւն պիտի անցընեն եւ յառաջադոյնը պիտի որդեգրուի ուսումնասիրացի կողմէ, վեց տարուան համար, մինչեւ պաքալորիա:

Կը հրաւիրենք Ֆրանսայի բոլոր վայրերու հայրենակիցներէն եւ մեր մասնաճիւղերէն որ կարելի եղածին չափ շուտ ներկայացնեն ընդունակ պատանի մը:

Եթէ թեկնածուն Մարսէյլի շրջանէն է, դիմել՝ Պ. Մ. Մեսիկեանի՝

20 Rue Thubaneau, Marseille.

Եթէ Տեսինէն է, գրել Պ. Մ. Պարտաքճեանի՝

28 Rue Arago, Decines (Isère)

Այլ վայրերէ գրել Յ. Յակոբեանի՝

60, Av. A. Briand (Bagneux (Seine)

Փարիզի Կեդր. վարչութեան հասցէով:

Թեկնածուներուն մասին տեղեկացնել Փարիզի Կ. վարչութեան, ամէնէն ուշը մինչեւ 20 Օգոստոս:

Սեբ. Մուրատ Ուսումնասիրացի

Կեդր. վարչութիւն

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ. — Պ. Լ. Համբարձումեան ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Գրիգոր – Վահանի իր եղբօր Սարիմ Մաքսուտեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՕՐ ՆՈՒՐԻՑԱ ՏԱՎՈՒԼՃԵԱՆ
Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Գըրգըլեանի:

Պոլիս 31 Յուլիս 1954 Փանթէն

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ Հ.Յ.Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 30ի գիշերը, «Միւթիւալիթէի» մեծ սրահին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ 5000 ֆրանք Պ. Ն. Զաքարեանէ, իր մօր մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, յատկացուելու համար օժանդակութեան կայանի նոր գնուած շէնքին:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Տէսինի քոյր մասնաճիւղերու:

Կիրակի, 8 Օգոստոս, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քաֆէ Լամարկի մօտ զովասուն ծառաստաններուն մէջ:

Գեղարուեստական բաժին, երգապընակներու վրայ հայկ. երգեր եւ զանազան անակնկալներ:

Տէսինի դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ըլլան հայկական պարեր:

Առատ կերուխում:

Տեղւոյն վրայ սառնորակ ըմպելիներ եւ համադամ ուտելիքներ, խորոված միս եւ պաղպաղակ: Գիները ժողովրդական:

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքառները Փլաս Կիշառէն կը մեկնին ժամը 9.15ին:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԿԱՄ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ
Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի դպրոցին համար: Նախընտրութիւն կը տրուի այր եւ կնոջ: Գոհացուցիչ պայմաններ (բնակարանը ապահովուած): Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Ս. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ, 12 Ռիւ Նանսէն, Տէսին (Իզէր):

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 փր. Հատը 12 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 5 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7437 30e ANNEE · Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2848

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ն. Գ. Բ.Ի ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ

Ճիշդ քառորդ դար առաջ, 1929 Սեպտեմբերին, փարիզաբնակ խումբ մը մատենագիրներ հիմնեցին հրատարակչական ընկերութիւն մը, զոր մկրտեցին Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ անունով:

Իրենց նպատակն էր անմահացնել յիշատակը մեր այն գրագէտներուն, որոնք զոհ գացած էին 1915ի Մեծ Եղեռնին: Անոնցմէ շատեր տպագրուած գիրքեր չունէին. իրենց գրական երկերը ժամանակին հրատարակուած էին զանազան լրագիրներու եւ պարբերաթերթերու մէջ կամ բոլորովին անտիպ մնացած:

Ոմանց գործերը տպուած էին, սակայն շատոնց սպառած ըլլալով, կարելի չէր ճարել:

Նահատակ Գարագէտներու Բարեկամները պիտի հաւաքէին արեւմտահայ նահատակ գրագէտներու ցիրուցան գրութիւնները եւ իբրեւ գիրք հրատարակելով պիտի դնէին հայ ընթերցողին տրամադրութեան տակ, մատչելի գինով մը:

«Ն. Գ. Բ.»ը — ինչպէս շատ հանգած ժողովրդականացաւ այս անունով — բաժնետիրական կամ շահակցական ընկերութիւն մը չէր: Այդ պատճառով ալ ձեռնարկի առաջին օրէն իսկ գտնուեցաւ գրասէր բարերար մը — ողբացեալ Վահան Խորասանճեան — որ ամբողջովինստանձնեց տպագրական ծախքը առաջին հատորին՝ Ռուբէն Զարդարեանի գրքին՝ որ լոյս տեսաւ 1930ին, գեղարուեստական կողքով մը:

Մեծ ընդունելութեան արժանացաւ այս հատորը, որ շատոնց սպառած է և արդէն անգտանելի դարձած:

Մտքի անխոնջ աշխատաւոր մը՝ Հ. Արսէն Ղազիկեան փոշեթաթախ թերթերու մէջէն նախանձելի համբերութեամբ ընդօրինակեց մեր նահատակ գրողներու գործերը, որոնք հետզհետէ հրատարակութեան տրուեցան: Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ), Գեղամ Տէր Կարապետեանի եւ Գեղամ Բարսեղեանի ցիրուցան գործերը այս ձեւով կորուստէ փրկուեցան:

Առաջին չորս հեղինակները Մեծ Եղեռնի նահատակներ էին:

Յաջորդ հատորի հրատարակութեան առթեն «նահատակ» բառին լայն ու բարեացակամ մեկնութիւն մը տրուեցաւ եւ մատենաշարի 5րդ հեղինակը եղաւ Արփիար Արփիարեան, որ 1907ին Գահիրէի մէջ եղբայրասպան գնդակի մը զոհ գացած էր:

1932ին Գրիգոր Զօհրապի, 1933ին Տիգրան Չէօկիւրեանի գրքերը կազմեցին Մատենաշարի 6րդ եւ 7րդ հատորները:

Նոյն տարին համեմատաբար երիտասարդ տարիքի մէջ մեռաւ «Ն. Գ. Բ.»ի հիմնադիրներէն Օհան Կարօ, որ կենդանի նահատակի կեանք մը ունեցած էր: Ընկերները ուզելով անմահացնել իր բարի յիշատակը, 8րդ հատորը յատկացուցին անոր անտիպ մէկ գործին՝ «Խրճիթներէն մինչեւ Խորհրդարան»:

9րդ հեղինակը եղաւ Երուանդ Օտեան, որ թէեւ նահատակ չէր, սակայն 1915-18ին լիուլի ճաշակած էր տարագրութեան դառնութիւնները: Իր հրաշակերտը՝ «Ընկեր Փանջունի»ն լոյս տեսաւ 1935ին:

10րդ հատորէն վերջ, որ յատկացուեցաւ բանաստեղծ ու քննադատ Արտաշէս Յարութիւնեանի գործերուն, 1937ին, «Ն. Գ. Բ.»ը կարծես սկսաւ յոգնութեան նշաններ ցոյց տալ:

Պայմաններու բերումով չկրցաւ յարգել իր սկզբնական խոստումը, այն է՝ 12 հատոր տալ կանխիկ վճարող բաժանորդներուն: Այդ շրջանին Ֆրանսա ցնցուած էր տնտեսական աննախընթաց տագնապով մը, որ տեւեց 1931ի սկիզբէն մինչեւ Համաշխարհային երկրորդ Պատերազմը:

«Ն.Գ.Բ.»ի ինը հիմնադիրներէն մէկը մեռած, երեքը հրաժարած, մէկն ալ Փարիզէն մեկնած ըլլալով, երկու նոր անդամներ առնուած էին պակասածներուն տեղը:

Բաժանորդներու հաշիւը տասը հատորով փակելէ վերջ, «Ն.Գ.Բ.» անունը փոխելով դարձաւ «Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ» (Հ.Գ.Բ.), վեց հոգինոց կազմով:

Այդ մասին յաջորդով:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

ՎԵՑ ՀՐԵԱՅ ԵՒ ՉՈՐՍ ԱՐԱԲ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ

Մարոքի երկու քաղաքներուն՝ Փըթիժանի եւ Ֆէզի մէջ արիւնահեղ նոր դէպքեր պատահեցան:

Փըթիժանի մէջ, առաւօտեան ժամը 6ին 7-800 հոգի, պահընկէց Սուլթանը պաշտպանող ցուցատախտակներով սկսան շրջիլ քաղաքին մէջ: Ոստիկանութիւնը ուզեց արգիլել, բայց փոքրաթիւ ըլլալով, ստիպուեցաւ ամբոխին քարկոծումին վրայ քաշուիլ պահականոց:

Նոր ուժերու ժամանումով կռիւ մը սկսաւ, որուն միջոցին ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ կրակել: Չորս ցուցարարներ սպաննուեցան եւ երկու՝ վիրաւորուեցան: Ցուցարարները ուղղուեցան տեղական Քoopերաթիվի կողմը եւ զայն հրդեհեցին:

Այդ պահուն, ուրիշ խումբ մը ուղղուեցաւ հրէական թաղը ուր շուկայ մը հրդեհեցին ու թալանեցին: Վեց հրեաներ սպաննուեցան եւ մարմինները այրուեցան: Ասոնց մէջ կար տասներկու տարեկան աղեկ մը:

Ուրիշ քաղաքներէ հասնող ոստիկաններու եւ ամբոխին միջեւ նոր բախումներ կատարուեցան որու ընթացքին վիրաւորուեցան բազմաթիւ ցուցարարներ: Վերջապէս զինուորական ուժերու օգնութեամբ հանդարտութիւնը վերահաստատուեցաւ:

Ֆէզի մէջ ալ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան: Քաղաքին բազմաթիւ կողմերէն խումբեր շարժեցան նախորդ Սուլթանին պատկերները եւ անունը կրող ցուցատախտակներով: Խումբ մը քարկոծեց ոստիկանութիւնը, որ զէնքի դիմեց եւ ցուցարարները քշուեցան երկու վիրաւոր ձգելով:

Նախորդ Սուլթանին մէկ եղբայրը, որ ցուցարարները կը գրգռէր, հսկողութեան տակ առնուեցաւ Մէքնէսի պալատին մէջ:

Մարոքի անկախութեան կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակելով կը պահանջէ որ Թունուզի պէս Մարոքի ալ անկախութիւնը հռչակուի:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԽՆԴՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Վարչապետ Թահար պէն Ամմար իր նախարարներուն ցանկը ներկայացուց Պէյին վաւերացման: Տասը նախարարներուն հինգը Նոր-Տէսթուրեան են, ինչ որ կը նշանակէ որ անկախութեան այդ կուսակցութիւնները նոր վարչապետին կողքին են, ինչպէս յայտարարեց իրենց նախագահը երեսփոխան Պուրկիպա:

Պէն-Ամմար յայտարարեց թէ Ֆրանսայի վարչապետին այնքան բարեդէպ եւ սիրալիր այցելութիւնը փոխադարձելու համար մօտ օրէն Փարիզ պիտի գայ:

Մենտէս-Ֆրանսի քաղաքականութեան հակառակորդները կը փորձեն շուտով բանալ հրապարակային վիճաբանութիւն մը: Խորհրդարանի խմբակցութիւնները առանձին առանձին կը քննեն խնդիրը մինչեւ գալ երեքշաբթի օր, երբ վարչապետը խոստացած է լուսաբանութիւններ տալ: Այդ օրը վճռական պիտի ըլլայ Թունուզի խնդրին համար: Յոյս կայ որ Մենտէս-Ֆրանս յաղթական ելլէ:

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ԺԻՒԷՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

Մենտէս-Ֆրանսի Թունուզի անկախութեան անակնկալ յայտարարութիւնը շատ դիւանագիտական ձեւով կատարեց, իրեն ընկերակից ունենալով մարաջախտ Ժիւէնը, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէր Թունուզի մէջ եւ ուր մեծապէս յարգուած է: Ժիւէնի ներկայութիւնը Մենտէս-Ֆրանսի մօտ, Թունուզի մէջ, լաւութեամբ կը հասկցնէր թէ մարաջախտը ամէն կերպով համախոհ է վարչապետին հետ, ինչ որ դժգոհներուն տրուած կանխիկ պատասխան մըն էր, նկատի առնելով Ֆրանսայի մեծ զինուորին վայելած համբաւն ու վարկը:

Իրաւ ալ, Թունուզի մէջ, Փրանսական նախկին ռազմիկներու պատուիրակութեան մը մարաջախտը յայտարարեր է հետեւեալը. —

«Թունուզի ընծայուած ներքին անկախութիւնը հետեւանքն է միանգամայն թէ նախկին յանձնառութեանց եւ թէ տեղական պէտքերուն: Ֆրանքեւթունուզ նոր յարաբերութեանց ճշդումը պէտք չէ հասկցուի սեւէ ձեւով, նուաստումի իրաւունքներու կամ վնասում Թունուզի Ֆրանսացիներու շահերուն, ոչ այժմ եւ ոչ ալ ապագային համար»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԿԻՊՐՈՍԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Հելլէն կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Կիպրոսի խնդիրը պիտի ներկայացնէ Ազգերու ընկերութեան: Լոնտոնի հելլէն դեսպանը բողոքեց անգլիական կառավարութեան, Գաղթային նախարարին կողմէ Խորհրդարանին մէջ բրած հետեւեալ յայտարարութեան համար թէ՝ «Կիպրոսի համար չկայ ուրիշ միտակար քաղաքականութիւն քան զայն յանձնել անկայուն թէեւ բարեկամ ակութեան մը»:

Կիպրոսի անգլիական իշխանութիւնները խիստ միջոցներու դիմած ըլլալով բաժանման շարժումին դէմ, երեք յունարէն օրաթերթեր չհրատարակուեցան իբր բողոքի ցոյց:

Խստութեանց դէմ բողոքագիրներ ղրկուեցան նաեւ վարչապետ Չըրչիլի եւ Ազգերու ընկերութեան:

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

Ի՞ՆՉ ՓԱՓԿԱՆԿԱՏՈՒԹԻՒՆ...

Ժորժ Տիւհամէլ, ակադեմական, բժիշկ եւ գրագէտ, անցեալ յուլիսին իր տպաւորութիւնները հրատարակեց Նոր Թուրքիոյ մասին, զոր կը կոչէ «Արեւելեան պետութիւնը»:

Բժիշկը նախապէս այցելած էր Միջին Արեւելք, — Եգիպտոս, Լիբանան եւն.:

Իբրեւ ակադեմական, բառերը կշռելով, նուխադասութիւնները յղկելով, Ժորժ Տիւհամէլ Նոր Թուրքիան կը ներկայացնէ ակներեւ հաճոյակատարութեամբ:

Խորագիրներն անգամ բարի վկայութիւններ են:

Այսպէս, առաջին յօդուածին վերնագիրն էր «Ժողովուրդի մը Յարութիւնը»:

Հեղինակը միջանկեալ «զարմանքով եւ ցաւով» դիտել կուտայ թէ «իր հայրենակիցները մեծ մասով չեն ճանչնար Նոր Թուրքիան, նոյնիսկ գրքերու միջոցաւ»:

Այս առթիւ կը յիշէ շարք մը նոր հրատարակութիւններ Թուրքիոյ մասին:

Եւ իր կարգին կը ներբողէ Թուրքիոյ կատարած յառաջդիմութիւնները, վերջին տարիներու ընթացքին, — մասնաւորապէս յատիներէն տառերու հաստատումը փոխան արաբականի:

Ամէն պարագայի մէջ, դրական է իր տպաւորութիւնը Նոր Թուրքիոյ մասին: Եւ տողերը այնպէս կը հիւսէ որ չվիրաւորուի Թուրքերուն դիւրազգածութիւնը:

Օրինակ, խօսելով իր պտոյտներու մասին, կը գրէ.

—«Կը ցաւիմ որ չկրցայ երթալ մինչեւ Արարատ լեռը, որ կը բարձրանայ արեւելեան Անատոլուի մէջ, այն լեռը որուն վրայ իջեցաւ Նոյի տապանը, ինչպէս կ'ըսէ Հին Կտակարանը»:

Քիչ մը վարը, յիշելով Քսենոփոնի պատմութիւնը «Նահանջ Բիւրից»ի մասին, կը գրէ թէ դէպքը տեղի ունեցաւ «արեւելեան Անատոլուի մէջ»:

Պ. Ժորժ Տիւհամէլ անշուշտ գիտէ որ Անատոլուն Փոքր Ասիան է, իսկ ինչ որ «Արեւելեան Անատոլու» կը կոչեն, հնարած է «Հայաստան»ը մոռցնելու համար:

Թուրքերը իրենք ալ «Արեւելեան Նահանգներ» կ'անուանեն արեւելեան Հայաստանը, եւ կը սրտնեղին, եթէ «Արմենի» գրուած ըլլայ քարտէսի մը վրայ:

Ինչ որ ներելի է Թուրքին, անշուշտ ներելի չէ ակադեմականի մը: Մանաւանդ երբ խնդիրը կը վերաբերի պատմական դէպքի մը:

Քսենոփոն գրած է *Հայաստան*, ոչ թէ «արեւելեան Անատոլու»:

Ժորժ Տիւհամէլ պատահաբար կը յիշէ «Արմենի» բառը, ըսելու համար թէ ծիրանը Հայաստանէն եկած է, ինչպէս դեղձը՝ Պարսկաստանէն:

Բայց, այս «արկածը» չի կրնար պարտկել վերի բացատրութեանց վրիպումը:

Կարդալով Արարատ, Քսենոփոն եւ «արեւելեան Անատոլու» բառերը, միտքս ինկան այն ֆրանսացի ուղեւորները որ Արարատ բարձրացած էին անցեալ տարի:

Լեռնագնացները գիրք մըն ալ հրատարակեցին այս առթիւ, գիտակցօրէն զանց առնելով պատմական եւ աշխարհագրական գիտելիքներ:

Ամբողջ գրքին մէջ ի զուր պիտի փնտռէք *Հայ* կամ *Հայաստան* բառերը:

Ուղեւորները իրենց քաշած շարժանկարներն ալ ցուցադրեցին Փարիզի մէջ, միշտ խուսափելով որ եւ է հայկական ակնարկէ:

Եւ երբ մէկը դիտողութիւն կ'ընէր, կը պատասխանէին.

— Մենք չենք ուզեր գէշ մարդ ըլլալ մեծ պետութեան մը հետ, փոքր ազգի մը պատճառով...

Թղթատեցէք Հայոց Պատմութիւնը եւ պիտի տեսնէք որ ճիշդ կը խօսին...

ՎԱՀԷ

ՔՈԼԵԹԻ ՄԱՀԸ

Ֆրանս. եւ միջազգային գրական աշխարհը մեծ ցաւով լսեց Քօլէթի մահը, որ տեղի ունեցաւ երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Փալէ-Ռուայեալի իր բնակարանը:

Քօլէթ որ զոհ գնաց սրտի տագնապի մը 81 տարեկան էր, բայց մնացած էր բացառապէս «երիտասարդ կին մը»:

Սիտոնի-Կապրիէլ Քօլէթ արդի մեծագոյն գրագէտներէն մէկն էր: Գրական աշխարհ մտաւ շնորհիւ իր առաջին ամուսնութեան, թէեւ դժբախտ, բայց որ առիթ տուաւ իրեն գրելու իր առաջին վէպերը՝ «Քլօտին»ները, զոր իր ամուսինը Վիլլի կը ստորագրէր իրեն հետ:

Իր կեանքին եւ գրականութեան մասին կը խօսինք առանձին:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութեան հետ առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքեց Ֆրանսա, որ հոն պիտի ղրկէ հում փամփակ, կերպաս, կօշիկ, թիթեղեայ արտադրութիւններ, ձուկի ալիւր եւ գայլուկ խոտ (գարեջուրի պատրաստութեան համար):

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԳԱՐՇԵԼԻ

●

Գ.

Մեր նախորդ յօդուածով ներկայացուցինք Մայիս 28ի եւ Դաշնակցութեան դէմ տրուած ժուռնալին չորս հիմնական կէտերը: Տուինք անունները այն չորս անձնաւորութիւններուն, որոնք այդ ժուռնալին տակ փռուած էին իրենց ստորագրութիւններով:

Գիտենք նաեւ այն, որ Ցուսաբեր արդար եւ ուժգին զայրոյթով Հանրային դատախազին առջեւ հանած էր այս անորակելի արարքին հեղինակները:

Տեսանք, թէ ինչպէս Ռամկավար օրգանը, փոխանակ յստակ ու որոշ կերպով ժխտելու, կամ հաստատելու իր կուսակցութեան դէմ հանուած մեղադրանքները, կակազելով եւ ծամծմելով հազիւ կարողացաւ ըսել, որ իր կուսակցութիւնը «խնդրագիր – բացատրագիր» տուած է:

Այս խոստովանութիւնը, որքան ալ տարտամ եւ անորոշ, վճռապէս ու անառարկելիօրէն կը հիմնաւորէ Ռամկավար երեւելիներու հասցէին ուղղուած մեղադրանքը:

Էականը այն է, որ Ռամկավար օրգանը, չի կրնար ժխտել եգիպտական գաղտնի սպասարկութիւններուն տրուած փաստաթուղթերը, ստորագրուած չորս ականաւոր հերոսներու կողմէն:

Եւ որովհետեւ, ռամկավար օրգանը, քաջութիւն չունեցաւ իր հինգ երկար խմբագրականներով ըստ էութեան անդրադառնալու «Ցուսաբեր»ի կողմէն հրատարակութեան տրուած այդ վաւերաթուղթերու բովանդակութեան, կը նշանակէ, որ մեր ողորմելի հակառակորդը, ակամայից տէր կը կենայ իր հեղինակի իրաւունքին:

Այսքան բացորոշ խոստովանութենէն ետք, ի՞նչ միտք եւ արժէք ունի հազար անգամ կրկնել, թէ «Ռամկավարը ժուռնալ» չի տար, այլ «խնդրագիր – բացատրագիր» կուտայ:

Կարեւորը այն է, որ բան մը տրուած է, եւ տրուած է որոշ ու յստակ նպատակով, եւ նոյնքան յստակ բովանդակութեամբ:

Ռամկավար փաստաբանը կրնայ անշուշտ իր այս քստմնելի արարքին տալ ուզած բացատրութիւնը: Բայց սոր փոխարէն, ընդհ. եւ պարտադիր օրէնքներ ալ կան, որոնք գերիվեր են մասնակի բոլոր շահերէ եւ նախասիրութենէ:

Ուրանալ ժողովուրդիմը սրբազան նուիրականութիւնը՝ ծով արիւնով սրբագործուած ազատագրութեան թուականը՝ Մայիս 28 մէկն է այն ոճրային արարքներէն, որմէ աւելի ծանր ոչինչ գիտէ ազատ աշխարհի մտածող մարդկութիւնը:

Այս տխուր փաստը, Ռամկավար թշուառականներու պայքարը Դաշնակցութեան վրայով ուղղուած է բացառաբար Մայիս 28 ի դէմ, եւ, այս պայքարը կատարուած է մութին մէջ, բարեկամ երկրի մը գաղտնի սպասարկութիւններուն հայթայթելով սուտի, կեղծիքի, ուրացումի եւ մատնութեան վրայ հիմնըւած վաւերաթուղթեր: Որեւէ ճիգ անզօր է «Ցուսաբեր»էն տարբեր գնահատութիւններ տալ դերակատարներուն եւ իրենց ստորագրած վաւերաթուղթերուն:

Կը թուի, թէ Ռամկավար օրգանը՝ ինքն ալ համոզուած ըլլալով, որ անհնար է հերքել իր կուսակցութեան վրայ ծանրացող անքաւելի մեղքը, զուր փորձեր կը կատարէ մեղմացուցիչ պարագաներ գտնել:

«Խնդրագիր – բացատրագիր» տուած են «ինքնապաշտպանութեան» համար, սակայն մէկն է այն դասական միջոցներէ, որ կը գործածուի բոլոր երկիրներու դատարաններու մէջ, փրկելու յանցանքի վրայ բռնուած, կամ յանցանքը հաստատուած մեղապարտը:

Հիմա տեսնենք, թէ որքան հիմնաւոր է մեղմացուցիչ այս փաստարկութիւնը:

Ռամկավար օրգանը իր հինգ խմբագրականներովը, անդադար հայհոյելով և զրպարտելով իր հակառակորդը, կ՚ուզէ աշխարհը համոզել, որ իրենք բնական իրաւունք ունին պաշտպանուելու: Ոչ ոք պիտի չառարկէ իրենց այս արդար իրաւունքին դէմ:

Որո՞ւ եւ ի՞նչ արարքներու դէմ է սակայն, որ Ռամկավարները կ՚ուզեն պաշտպանուիլ:

Դժուար չէ գտնել ճիշդ հարցումին պատասխանը. — Դաշնակցութիւնն է, այսօր ինչպէս եւ երէկ, որ կը մնայ ռամկավարի սարսափելի սպառնալիքն ու թշնամին, եւ որ կը հանդիսանայ իր գոյութեան միակ իմաստը:

Կարեւոր է ճշդել այս հակառակորդի արարքները: Յստակ եւ որոշ ձեւակերպումներու փոխարէն, Ռամկավար օրգանը՝ այս պարագային ալ կ՚ապաւինի անիմաստ բառակոյտերու եւ նախադասութիւններու կրկնութիւններուն:

Իրեն այս անելէն դուրս բերելու համար, իր քողարկուած եւ անըմբռնելի արտայայտութիւններէն, հաստատապէս կրնանք ըսել, որ Ռամկավար օրգանը, կը ձեւակերպէ հետեւեալ մեղադրանքները. —

ա.— Դաշնակցութեան ղեկավարները, Մայիս 28ի եւ ուրիշ առիթներով տեւապէս զրպարտած են Ռամկավար – ազատականները:

բ.— «Ժուռնալ»ներ տուած են «Մայիս 28ը անկախութեան եւ ազգային տօն ըլլալէ դադրող «տեսակէտ ունեցողներու դէմ, «զանոնք ներկայացնելով» բոլշեւիզմին ծառայող վտանգաւոր ու վնասակար» տարրեր:

Դժուար է ճշդել, Դաշնակցութեան կողմէ այս կարգի ժուռնալներու քանակն ու թուականը: Ընդհանուր արտայայտութիւնները սահմանափակելով, վերջ ի վերջոյ ռամկավար օրգանը՝ «ժուռնալ»ներու թիւը կ՚իջնէ երկուքի, որոնք տրուած պէտք է ըլլան այս տարի:

Աւելի ետքը, կը պարզուի, որ ակնարկուած «ժուռնալ»ները «Ցուսաբեր»ի չորս ներկայացուցիչներու բացատրութիւններն ու յայտարարութիւններն են, Ռամկավարներու կողմէ տրուած «ժուռնալ»ներու առթիւ, Իշխանութիւններու կատարած քննութիւններու ընթացքին:

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԷ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

●

(Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՅԱՐԱՃՈՒՆ ՎԵՐԵԼՔԸ)

Հայ իրականութեան մէջ Հ.Մ.Ը.Մ. կը գրաւէ բացառիկ տեղ մը: Իբրեւ հայ մարմնամարզական ընդհանուր միութիւն, իր քանի՜ աւելի մասնաճիւղերով եւ հազարաւոր երիտասարդներով ու մարզիկներով, արաբական Արեւելքի բոլոր երկիրներէն ներս, գերազանցապէս սխոյեաններու միութիւնն է ան մարզական բոլոր ճիւղերու մէջ, եւ որպէս այդպիսին՝ կը վայելէ հայ ժողովուրդի անվերապահ համակրանքն ու գուրգուրանքը:

Մարզական այս հզօր կազմակերպութեան հանդէպ ժողովուրդին ցոյց տուած սրտագին վերաբերմունքը գործնականօրէն կը փաստուի ամէն անգամ երբ Հ. Մ. Ը. Մ. ձեռնարկներ կազմակերպէ մեր գաղութին մէջ:

Ամսուան սկիզբը տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան մեծ քէրմէսը: Հակառակ ուշ եղանակին, հակառակ նախընթաց չարաթներու ընթացքին տրուած նմանօրինակ ձեռնարկներու խճողումին, Հ.Մ.Ը.Մ.ի քէրմէսը պսակուեցաւ բացառիկ յաջողութեամբ՝ նիւթական եւ բարոյական անգերազանցելի արդիւնքով:

Հայ ժողովուրդի առողջ զանգուածը համախմբուած է այս միութեան շուրջ, կ՚ուրախանայ անոր յաղթանակներով եւ կ՚ապրի անոր խոյանքներով: Բացի զանգուածներու այս գուրգուրոտ վերաբերումէն, Հ.Մ.Ը.Մ. կ՚արժանանայ նաեւ մեր ունեւոր դասակարգի անվերապահ աջակցութեան: Փաստը այն հանգամանքն է, որուն շնորհիւ Հ.Մ.Ը.Մ. կրցաւ տիրանալ եօթանասունեւհինգ հազար լ. ոսկի արժողութեամբ սեփական ակումբի եւ դաշտի. փաստը այն սրտաբուխ նուիրատուութիւններն են, որոնք քէրմէսի օրը եղան քաղաքիս ծանօթ առեւտրականներէն Պ. Գառնիկ Թիւֆէնկճեանի եւ նախկին Հ.Մ.Ը.Մ.ական ազնիւ հայրենակցի մը՝ Պ. Մակար Թիւթիւնճեանի կողմէ: Պ. Գ. Թիւֆէնկճեան ոչ միայն հազար լ. ոսկի նուիրատուութեամբ քաջալերեց Հ.Մ.Ը.Մ.ը, այլ նաեւ անոր գործունէութեան գնահատութիւնը ըրաւ քէրմէսին տրամադրելով Հանրային Պարտէզը, որ սարքուած էր Ինքնաշարժի Գ. Ցուցահանդէսին համար:

Յուսներամ բազմութիւն մը ներկայ եղաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի քէրմէսին, որ թէեւ ուշ կազմակերպուած էր, բայց նախորդ տարիներու հետ համեմատած՝ ունեցաւ անբաղդատելի հասոյթ եւ բարոյական յաջողութիւնը:

Այս բոլորը արդիւնք են Հ.Մ.Ը.Մ.ի վայելած մեծ ժողովրդականութեան, այն յաղթանակներուն, որ մարզական այս մեծ միութիւնը կը տանի Լիբանանի մարզական կեանքէն ներս:

Վերջինը այդ յաղթանակներուն, Հ.Մ.Ը.Մ.ական հեծելանուորդները արձանագրեցին անցեալ կիրակի Թրիփոլի – Պէյրութ ճամբուն վրայ, ժամանակի դէմ մրցումին: Հ.Մ.Ը.Մ.ական երկու խումբերը շահեցան առաջին եւ երկրորդ տեղերը՝ մեծ յաղթանակ մը պարգեւելով իրենց միութեան:

Հ.Մ.Ը.Մ. կը վայելէ ոչ միայն հայ ժողովուրդի սրտագին վերաբերմունքը, այլ նաեւ առարկայ կը դառնայ լիբանանեան ժողովուրդին ու պետութեան գնահատանքին ու գուրգուրանքին:

Այս գնահատանքին ակնբախ արտայայտութիւնն էայն իրողութիւնը որ երկու Հ.Մ.Ը.Մ.ական վարիչներ՝ Յովհաննէս Շահինեան եւ Ժօզէֆ Նալպանտեան պատիւն ունեցան Լիբանանը ներկայացնելու Ֆութպօլի Միջազգային Դաշնակցութեան համագումարին եւ այդ առթիւ շնորհիւ իրենց թղթակցութիւններուն, մեր ընթերցողները տեղեակ պահեցին Աշխարհ Բաժակի ախոյենական մրցումներուն:

Հ.Մ.Ը.Մ. իր այս դիրքին հասած չէ ինքնաբերաբար: Ժողովուրդը կը դատէ միայն գործը: Իր գնահատանքը արդիւնք է տարիներու փորձով գոյացած այն հաստատ համոզումին, թէ գաղթաշխարհի մէջ, հայ երիտասարդութեան անվիճելի ներկայացուցիչը Հ. Մ. Ը. Մ.ն է, ու ատիկա ոչ միայն իր, այլ նաեւ այս հիւրընկալ երկիրներու պետութեանց եւ ժողովուրդներու աչքին:

Հասարակութեան այս ջերմ վերաբերմունքը չպակսեցաւ երէկ, պիտի չպակսի նաեւ վաղը: Հ.Մ.Ը.Մ. վստահ է այս իրողութեան, որ կը զօտեպնդէ զինքը՝ ի խնդիր նոր նուաճումներու, յաղթանակէ յաղթանակ նոր սլացքներու:

Խմբագրական «ԱԶԴԱԿ»ի

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ ՊԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Երեւանի դրամաթիք թատրոնը մեկներ է Բաքու կարգ մը ներկայացումներ տալու համար: Խաղացանկին մէջ են մտցուած Գ. Սունդուկեանի յայտնի «Խաթաբալան», Յ. Պարոնեանի «Պաղտասար աղբարը», Լերմոնտովի «Դիմակահանդէսը», Շէքսպիրի «Օթէլլօ», Նայիրի Զարեանի «Փորձադաշտը», կատակերգութիւնը, Սեւունցի եւ Ռացինսկիի «Թեհրանը» եւ Արաքսմանեանի ու Զ. Վարդանեանի «Միքայէլ Նալբանդեան» պատմառեւոլուցիոն պիէսը, որուն մէջ Ստ. Նազարեանը ներկայացուած է իբրեւ ցարական գործակալ, տեսակէտ մը, որ Միկոյեանի յայտնի ելոյթէն յետոյ, կը մերժուի հայ համայնավար նոր ղեկավարներու կողմէ:

«Ս. Հ.» 30 Յունիս

ՕՍԱՐ ԷՋԵՐ

ՁԿՆՈՐՍԸ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԻՆ

●

— Ցոյց տուր ինծի Աստուածը, բացագանչեց, ապա թէ ոչ պիտի մեռցնեմ քեզ: Աչքերուն գպայ եւ կուրցաւ:

Քուրմը սկսաւ աղերսել որ եթէ նորին ամենապատուութիւնը բժշկէ իր ծառան, պիտի ցոյց տայ Աստուածը:

Իր աչքերուն փչեց, ան կրկին վերսկըսաւ տեսնել: Քուրմը սարսռաց եւ գլխ երրորդ սրահ մը առաջնորդեց, բայց այս սենեակին մէջ ոչ կուռք, ոչ պատկեր, ոչ մէկ բան գոյութիւն ունէր, միայն կար մետաղէ կլոր հայելի մը որ քարէ բագինի մը վրայ դրուած էր:

Եւ ես հարցուցի քուրմին.

— Ո՞ւր է Աստուածը:

Եւ ան ինծի պատասխանեց.

— Չկայ Աստուած քան այն հայելին զոր կը տեսնես, որովհետեւ ասիկա իմաստութեան հայելին է եւ ան կը ցոլացնէ երկնային եւ երկրային իրերը, բացի դէմքէն անոր որ ներս կը նայի, այդ հայելին չի ցոլացներ որպէսզի իրեն դիմողը իմաստուն կարենայ ըլլալ: Շատ հայելիներ կան, բայց անոնք կեղծիքի հայելիներ են: Միայն ասիկա է իմաստութեան հայելին, եւ անոնք որ կը տիրանան այս հայելիին, ամէն բան գիտեն ու անոնց համար ոչինչ կայ թաքուն: Իսկ անոնք որ չունին, իմաստութեան չեն տիրացած, հետեւաբար այդ է աստուածը եւ մենք զայն կը պաշտենք:

Եւ ես նայեցայ հայելիին մէջ ու տեսայ որ ըսածին պէս էր:

Եւ ես տարօրինակ բան մը ըրի, բայց ըրածս քիչ կարեւորութիւն ունի, որովհետեւ հովիտին մէջ որ ասկէ օրուան մը ճամբայ է, պահեցի իմաստութեան հայելին: Թոյլ տուր միայն որ քու մէջ մտնեմ եւ քու աղախինդ ըլլամ ու դուն իմաստուններէն աւելի իմաստուն պիտի ըլլաս եւ իմաստութիւնդ քուկդ պիտի ըլլայ: Թոյլատրէ որ քու մէջ մտնեմ եւ ոչ ոք քեզմէ աւելի իմաստուն պիտի ըլլայ:

Բայց երիտասարդ ձկնորսը սկսաւ խնդալ:

— Սէրը իմաստութենէն աւելի կ՚արժէ, որովհետեւ փոքրիկ ծովանուշը զիս շատ կը սիրէ, բացագանչեց ան:

— Ոչ, ըսաւ հոգին, իմաստութեան չափ ոչ մէկ բան արժէք ունի:

— Սէրը ինծի համար աւելի կ՚արժէ, պատասխանեց երիտասարդ ձկնորսը:

Եւ ծովուն յատակը խորասուզուեցաւ, հոգին լալով դէպի դաշտ ուղղուեցաւ:

×

Եւ երբ երկրորդ տարին վերջացաւ, հոգին եկաւ մինչեւ ծովեզրը եւ ձկնորսին ձայնեց, ան ծովուն խորէն բարձրանալով ըսաւ.

— Ինչո՞ւ կը կանչես զիս:

Ու հոգին պատասխանեց.

— Աւելի մօտ եկուր որպէսզի կարենամ քեզ հետ խօսիլ, որովհետեւ շատ հիանալի բաներ տեսայ:

Ան մօտեցաւ, երկնցաւ ծովուն վրայ, գլուխը ձեռքին յենած սկսաւ մտիկ ընել:

— Քեզ թողելէն վերջ դէպի հարաւ ինկայ: Հարաւէն կուգայ ինչ որ թանկագին է: Ճամբորդեցի վեց օր եղերելով մեծ պողոտաներ, որ Աշթիրի տաճարը կը տանին, եղերելով փոշելից եւ կարմիր ճանապարհներ զոր կ՚ընտրէին ուխտաւորները եւ եօթներորդ օրուան առաւօտուն բարձրացուցի աչքերս, եւ ահաւասիկ որ քաղաքը կը տարածուէր ոտքերուս առջեւ, որովհետեւ հովիտի մը մէջ կը գտնուէր:

Քաղաքը ինը դռներ ունի, իւրաքանչիւր դրան առջեւ կը կանգնի արոյրէ ձի մը որ կը վրնջէ երբ պետուինները կ՚իջնեն լեռներէն, պատերը պղինձով ծածկուած են եւ դէտերու աշտարակները անագապըղինձէ տանիքներ ունին: Եւ ամէն աշտարակի մէջ աղեղնաւոր մը պահակ կանգնած է՝ աղեղ ի ձեռին: Արեւածագին, կ՚արձակէ նետ մը որ կուգայ բախիլ կոնկին եւ արեւմուտին կը փողահարէ:

Երբ ներս մտնել փորձեցի, պահակները բռնեցին զիս եւ հարցուցին թէ ո՞վ էի: Պատասխանեցի թէ տէրվիշ մըն էի եւ Մէքքէ կ՚երթայի, ուր կանաչ քողի մը վրայ, Գուրանը հրեշտակներու ձեռքով ու արծաթաթել գիրերով ասեղնագործըւած է: Անոնք հիացան ու հրաւիրեցին զիս որ ներս մտնեմ:

Ներքնամասը տօնավաճառի մը երեւոյթը ունէր, ինչո՞ւ համար դուն ինծի հետ չէիր: Նեղ փողոցներու մէկ կողմէն միւսը թուղթէ լապտերներ կը թռչկոտէին թիթեռնիկներու նման: Երբ հովը կը փչէ տանիքներու վրայէն, անոնք կը բարձրանան եւ կ՚իջնեն ակնախտիղ լուսագունդերու պէս:

Իրենց խրճիթներուն առջեւ, վաճառորդները նստած են մետաքսայ գորգերու վրայ, անոնք սեւ կարծր մօրուք մը ունին եւ անոնց ապարօշը ծածկուած է ոսկեայ զարդանիշներով ու սաթէ դեղձի դրուագուած կորիզներէ համրիչներ կը սահին իրենց դիւրաշարժ մատներուն մէջէն:

Երիտասարդ թագաւորը ներկուած առիւծի մորթէ անկողնի մը վրայ երկարած էր եւ բազէ մը դաստակին վրայ թառ էր եկած: Իսկ ետին մինչեւ կէս մէջքը մերկ փաթթոցաւոր Նիւպեանցի մը կար, իր խոշոր ծակ ականջներէն ծանր օղակներ կախուած էին: Պղպատէ լայնաբերան հաստատուն դաշոյն մը անկողնի սեղանին վրայ էր:

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

(Շար.)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՒԱՑԼՆ...

Ցամի Տեառն 2004:

Տեսարանը կ'անցնի Հայաստանի Ծերակոյտին մէջ: Ներկայ են 77 Ծերակուտականներ՝ ամէնէն երիտասարդը վաթսուն տարեկան: Քանի չափ ութսուննոցները բացակայ են, որովհետեւ յողացաւէ կը տառապին:

Օրակարգի նիւթն է «Մեր արտաքին քաղաքականութիւնը:

Ընդդիմադիր Սամավար խմբակցութիւնը, վարչապետին յայտարարութիւնները լսելէ ետք, սկսած է իր հարցապնդումներուն շարքը:

— Վարչապետը ինչո՞ւ մանրամասնօրէն չի պատմեր իր զրոյցը՝ Վրաստանի դեսպանին հետ:

— Հանրապետական կառավարութիւնը չի կրնար գոհացնել Ղըզըլ Զախչախի յարգելի անդամին հետաքրքրութիւնը...

— Կը բողոքեմ. այս ժողովը ամէն իրաւունք ունի պետութեան գաղտնիքներուն ծանօթանալու...

— Կը յիշեցնեմ Ղըզըլ Զախչախի յարգելի անդամին որ պետութիւն մը պետութիւն ըլլալէ կը դադրի երբ իր բոլոր գաղտնիքներ հրապարակէ...

— Ատիկա պատասխան չէ. ես ալ կը պահանջեմ որ ամէն բան մանրամասնօրէն պատմուի...

— Գուրուչէչմէի յարգելի անդամը թիւրիմացութեան մէջ է...

— Հարցում մըն ալ ես ունիմ Պ. վարչապետ...

— Նախագահութիւնս անհրաժեշտ կը դատէ յիշեցնել մեր յարգելի ժողովականներուն թէ ամէն հարցում պէտք է ուղղուի Աթոռին...

— Թող աւտանկ ըլլայ աղբար, ի՛նչ եւեր էք հաւկիթին մէջ մազ կը փնտռէք... Հարցումս հետեւեալն է — իրա՞ւ է որ արտաքին Նախարարը Անգլիոյ խոստացած է մեր աղամանդի հանքերուն մենաշնորհը...

— Հարցում մըն ալ ինձմէ.— ինչո՞ւ ելմտացոյցին մէջ նշանակուած չէ Գաղտնի Սպասարկութեան յատկացուած վարկերուն գումարը...

— Սալմաթոմբուքի յարգելի անդամը թող բարեհաճի յիշել թէ պետութիւնները չեն հրապարակեր իրենց գաղտնի վարկերը...

— Ապօրինի է, ես կը բողոքեմ:

— Դուն տեղդ նստէ...

— Դուն մէջը մի խյնար, քեզի հետ խօսող չկայ...:

— Շնորքով խօսէ,... անկիրթ:

— Սուս կեցիր... չատախօս:

— Ձեմ կենար...: Ըսելիք ունի՞ս...:

— Կը կեցնենք...

— Իրա՞ւ է որ Թուրքիոյ սահմանին վըրայ պէտք եղած թիւով թնդանօթներ չունինք եղեր...

— ...

— Ճի՞շդ է որ հիւլէական զէնքերու նոր գործարան մը շինել կուտաք Սեւանի ափը...

— ...

— Կառավարութիւնը ինչո՞ւ չի պատասխաներ. կը պահանջենք որ հրաժարի...

— Քուէի դրէք...

— Քուէի պէտք չկայ...

— Կա՛յ...

— Դուն ձայնդ քեզի քաշէ...

— Ձեմ քաշեր...

— Հիմա գլխուդ կ'իջեցնեմ...

— Ախ, ուր էր աւտանկ բան մը ընէիր..

— Հրաժարեցէք...

— Դուն բերանդ քեզի ժողվէ...

— Ձեմ ժողվեր...

— Ժողվել կուտամ...

— Աղեմ որ չհոտիս...

Եւ այլն, եւ այլն, եւ այլն...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէները այս տարի գեղեցիկ գաղափարը յղացած էին միասնաբար տօնելու Խանասորի Արշաւանքին և Սասնոյ ապստամբութեան զոյգ տարեդարձները՝ Տէսինի ծառախիտ դաշտին վրայ:

Այնտեղ են Մշեցին, Տիգրանակերտցին, Պարտիզակցին, Բալուցին, Խարբերդցին, Բարձր Հայքցին ու զանազան շրջաններէ Դաշնակցական ընկերներ եւ գաղափարակիցներ: Հակառակ եղած խաչաձեւումին՝ անոնք եկած էին իրենց յարգանքի տուրքը տալու այն հերոսներուն՝ որոնք տարիներու դիւցազնական մարտնչումներով ժամանակակից պատմութեան էջերը փառքի ու պարծանքի դրուագներով լեցուցին:

Կային նաեւ բաւական թիւով նոր սերընդականներ, որոնց երգերն ու արտասանութիւնները արժանացան ներկաներու գնահատութեան: Մանաւանդ Փոն տը Շէբիւէն եկած երիտասարդին Ֆրանսերէն ճառը:

Նախագահը՝ ընկ. Այվազեան, որ ամէն առթիւ չի զլանար բերելու իր գործօն մասնակցութիւնը, քանի մը խօսքով կը բացատրէ օրուան տօնին նշանակութիւնը: Գործի վրայ են Տէսինի եւ Լիոնի բոլոր ընկերները. Մովսէսը մսագործ է դարձեր, Գուրգէն Պոյաճեանը սպասարկող, Սարգիսը ամէն կողմ:

Բանախօսը ընկ. Միրզէ, ինչպէս միշտ՝ այս անգամ ալ միեւնոյն ոգեւորութեամբ կը խօսի բացատրելով օրուան տօնին նշանակութիւնը: Կարելի է ըսել թէ քանի մը հարիւր տարի ալ անցնի, նոյնիմաստ բանախօսութիւններ մտիկ կ'ընեն սիրով ու հետաքրքրութիւնով: Սրբազան նահատակներու ձայնն է որ կը լսուի բանախօսին շրթներէն:

Դաշտահանդէսը շարունակուեցաւ մինչեւ երեկոյ ուշ ատեն, խանդավառ մըթնոլորտի մէջ:

Մ. Տ. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՒԱՐՏԵՑԱՒ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Այս տարի Հայաստանի տարրական, եօթնամեայ եւ միջնակարգ դպրոցներու մէջ աւարտական եւ հասունութեան (պաքալորէա) վկայականի քննութիւններուն մասնակցեր են աւելի քան 240 հազար աշակերտ: Միջնակարգ դպրոցները աւարտեր են 12 հազար պատանիներ եւ պատանուհիներ: Առանց իրենց աշխատանքը ձգելու եօթնամեայ եւ միջնակարգ դըպրոցներու աւարտական քննութիւնները անցուցեր եւ վկայական ստացեր են 40 հազար գիւղական եւ բանւոր երիտասարդներ: «Սով. Հայաստան» 29 Յունիս

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Հայաստանի բարձրագոյն դպրոցներու տարեկան եւ աւարտական քննութիւններուն մասնակցեր են այս տարի աւելի քան 12 հազար ուսանողներ: Աւարտական վկայականներ ստացեր են մօտ երկու հազար հոգի՝ ճարտարապետներ, գիւղատնտեսներ, մեքենագէտներ, երկրաբաններ, բժիշկներ, անասնաբոյժեր, մանկավարժներ, լրագրողներ եւ այլ կարգի մասնագէտներ:

Նոր շրջանաւարտները աշխատանքի են կարգուեր Հայաստանի եւ «եղբայրական ռեսպուբլիկաներու« արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու, հաւաքական ագարակներու (կոլխոզներու) եւ մեքենա-թրաքթորային կայաններու մէջ:

«Ս. Հ.» 4 Յուլիս

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

1954–55 ուսումնական տարուան համար պետական համալսարան են ընդունուելու 600 հոգի, պոլիտեխնիկական ինստիտուտ՝ 500 հոգի: Գիւղատնտեսական եւ անասնաբուծական — անասնաբուժական ինստիտուտները՝ 620 հոգի, ընդմէնը բարձրագոյն բոլոր դպրոցները պիտի ընդունուին մօտ երեք հազար ուսանողներ:

«Ս. Հ.» 6 Յուլիս

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երկարատեւ ծանր հիւանդութենէ հետեւանքով մեռեր է թատերագիր Անուշաւան Վարդանեանը:

Ծնած է 1879 թուին: Դեռ պատանի իր հայրենի գիւղէն (Ցղնա, Հին Նախիջեւանի գաւառ) մեկներ է Թիֆլիս եւ մտեր ծառայութեան իբրեւ բանւոր – վարպետ կաշեգործարան: 1907 թ. անդամակցեր է Ռուսաստանի Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութեան: Գրել սկսեր է 1906 թ.: Առաջին թատերակը կը կոչուի «Գործադուլ»: Սովետական կարգերու ժամանակ գրեր է բազմաթիւ «ռեւոլուցիոն» բնոյթի փիէսներ, ինչպէս, օրինակ, «Դանիէլ աղա»ն, «Ժողովը», «Նախօրեակին», (նիւթը առնուած է Հայաստանի խորհրդայնացման ժամանակաշրջանէն), «Ազդանշան», «Մասնաւոր մարդիկ», «Արաքսի Ափին», «Կովկասի դարպասների մօտ», «Դատաստան» եւ այլն:

«Ս. Հ.» 7 Յուլիս

ԿԻՊՐԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

Կիպրոսի մէջ, Յոյն Կանանց Միութեան Քառասնամեայ Յոբելեանի հանդիսութեանց ընթացքին բանախօսեց Նուպար Մազլումեան յունարէն լեզուով «Հայուհին Պատմութեան առջեւ» նիւթին շուրջ, սկսելով Ուրարտուի նախահայկական շրջանէն, ամփոփելով Երուանդունեաց, Արտաշէսեան, Արշակունեաց, Բագրատունեաց ու Ռուբինեանց հայ թագուհիներուն ըրած մշակութային, բարեգործական ու շինարարական մեծ կիրարկութիւնները, ու յետոյ ծանրացաւ արդի հայ կին յայտնի գրողներուն ու խմբագրուհիներուն գործունէութեանց շուրջ՝ յիշատակելով Տիւսաբը, Սիպիլը եւ այլն:

Նուպար Մազլումեանին հետաքրքրական նիւթը արձագանգ գտաւ յոյն մամուլին մէջ:

×

Ողբացեալ Արշակ Չօպանեանի մահուան լուրը ցաւ պատճառեց Կիպրոսի հելլէն մտաւորականներուն, որոնք զինքը անձնապէս ճանչնալու առիթը ունեցած էին անցեալ տարի, երբ ողբացեալ գրագէտը Կիպրոս ժամանած էր իր Յոբելենական հանդէսին ներկայ գտնուելու համար:

Յունաստանի Կիպրոսի հայասէր ու մտաւորական հիւպատոսը՝ Անտրէա Ե. Բարաս, որ անցեալ տարի Ա. Չօպանեանին հետ ներկայացուած ու մտերմացած էր, հետեւեալ ցաւակցական նամակը ղրկեց Պ. Ն. Մազլումեանին:

«Խորապէս ցաւեցայ ու անհուն կսկիծով լսեցի մահը հայ պատմական մեծ ազգին ամենաբացառիկ մտաւորականին, գրագէտ–բանաստեղծ ու մեծանուն գրական քննադատին, ողբացեալ Արշակ Չօպանեանին, զոր ձեր միջոցաւ անցեալ տարի ճանչնալու ու իր մտաւոր հազուագիւտ դանձերուն վրայ հիանալու առիթը ունեցայ:

Ձեր միջոցաւ հայ ազգին կը յայտնեմ ցաւակցութեանս հաւաստիքը»:

Յունաստանի ընդհանուր հիւպատոսը ամէն առիթով ցոյց կուտայ իր հայասիրական ազնիւ զգացումները: Ա. Չօպանեանին տուած այցելութեան յաջորդող օրն իսկ այցելութիւնը փոխադարձեց «Մելգոնեան Կրթ. հաստատութեան» մէջ, ուր առաջին անգամ ըլլալով կ'այցելէր: Ի պատիւ հիւրին Հաստատութեան մէջ ներկայ եղան Կիպրոսի Առաջնորդը եւ ուրիշ ազգայիններ:

Անկէ առաջ գնահատելով երաժշտագէտ Համբարձում Պէրպէրեանի համերգը, զինքը անձամբ ճաշի հրաւիրած էր 1953 Նոյեմբերին: Իսկ 1950ին, Յունաց Ծննդէն երկու օր վերջ, Կիպրոսի Հայոց Սբ. Մակարայ վանքը այցելեց, ընկերակցութեամբ Յունաց Մեծ Արքեպիսկոպոսին:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ

●

Գ.

Գեղադէմ եւ ազնուական դէմքով երիտասարդ մըն էր, կապոյտ հմայքոտ աչքերով եւ տափոտ, զեղուն շրթներով, զոր խարտեաշ նուրբ պեխեր կը զարդարէին իր շարժումները: Համարձակ էր, դիւրաթեք եւ հրապուրիչ: Խօսուածքը եռանդուն եւ գրաւիչ, ձայնի անուշ թըրթռացումով մը:

Առաջին ակնարկով Մալվինէ չճանչցաւ այս փայլուն երիտասարդը, որ հիւրասրահին մէջ կը խօսակցէր իր մօրը հետ եւ որ զինքը տեսնելուն պէս ընդառաջ վազեց, ձեռքերը իրեն երկարելով մտերմօրէն.

— Մալվինէս, այո՛, դուն ես, ըսաւ խորապէս յուզուած ձայնով... ի՞նչ, չճանչցա՞ր զիս...

— Օ՛հ, Վահէ՛ն...

Եւ փարիզեան համարձակութեամբ մը Վահէ, առանց ժամանակ տալու իր զարմուհիին որ ընկրկի, ծռեցաւ եւ խանդակաթօրէն համբուրեց անոր թուշանման այտը:

Այս հպումը, որքան անակնկալ այնքան քաղցր, սարսուռով պատեց ամբողջ մարմինը մանկամարդ կնոջ: Մայրը, թէեւ նմանապէս յանկարծակիի եկած այս սրտաբուխ ողջագուրումէն, խոյն անոր նշանակութիւնը ճշդեց:

— Մալվին, Վահէն եղբայրդ կը սեպուի, այնչափ տարի է զիրար չէք տեսած անշուշտ կարօտցած էք զիրար:

Մալվինէ, որուն այտերը ազնիւ ու կենդանի արեան խուժումէն կարմրերփնուած էին, վանելով աժգոյն մռայլութիւնը որ երկար ատենէ ի վեր վարագուրած էր զանոնք, նստաւ իր զարմիկին քով, սրտի ուժգին բաբախումներով որոնց իսկական պատճառը չէր կրնար ըմբռնել:

— Մալվի՛ն, ըսաւ Վահէ՝ գուրգուրալից նայուածքի մը մէջ պարուրելով իր զարմուհին, կը յիշե՞ս այն քաղցր օրերը որոնք միասին անցուցինք, մեր պզտիկութեանը, Անտառտաքէօյի մեր տան մէջ: Այն ատեն երկուքիս ալ հայրերը ողջ էին եւ որքա՛ն կ'ուրախանային մեր այդ անուշ ընկերակցութիւնը դիտելով...

— Կարելի՞ է մոռնալ այդ օրերը, հաստատեց Մալվին՝ այդ քաղցր յիշատակներուն վերարթնումէն իրապէս ուրախացած...

— Փարիզի իմ երկարամեայ առանձնութեանս մէջ՝ այդ օրերուն յիշատակը իմ սփոփանքս էր: Մեծ քաղաքին ահաւոր ժխորին մէջ, ուրկէ բնաւ չէիախորժեր, հին օրերու այդ անուշ խաղաղութիւնը յիշելով կը մխիթարուէի: Երէկ առաջին գործս եղաւ խոյն երթալ տեսնել հօրենական տունս: Ամայի էր, պարտէզը, այն սիրուն պարտէզը, մի՞տքդ է Մալվին, աւերակ դարձեր է, մեր սիրական ածուները անհետացեր են:

— Մե՛ղք, մրմնջեց Մալվին, խոր յուզուած հին բարի օրերու այս վերյիշումներէն: Եթէ խեղճ հայրդ չմեռնէր...

— Զկրցաւ զիս փայելել, ըսաւ Վահէ տխրութեամբ:

Եւ խօսակցութեան զուարթ ձեւ մը տալու համար խոյն նիւթը փոխելով.

— Է՛հ, Մալվին, ըսէ ինծի տեսնեմ, վրայ բերաւ, ի՞նչպէս ժամանակ կ'անցընես, ի՞նչ զբաղում ունիս, ի՞նչ գիրքեր կը կարդաս, կեանքը ինչպէ՞ս կը գտնես, զուա՞րթ ես, երջանի՞կ ես...

— Կարգաւ պատասխանենք, ըսաւ Մալվինէ՝ մէկէն ի մէկ տխրութեամբ համակուած. նախ, թերեւս չգիտնաս, ամուսնացայ...

— Հէ՞, պոռաց Վահէ, նստած տեղէն վեր ցատկելով, ափիբերան... Հէ՞, ամուսնացա՞ր, մայրդ բան մը չըսաւ:

— Այո, Վահէ, հաստատեց Սօֆիկ հանըմ, չորս տարի է վեր:

— Մալվինը ամուսնացաւ եւ ինծի չգըրեցի՞ք Փարիզ, ըսաւ Վահէ յանդիմանական շեշտով մը, իր հօրեղբօրաղջկանը դարձած, զարմանքի ու ցաւի յայտնի արտայայտութեամբ:

— Մեղի մի այպաներ անոր համար, Վահէ, միջամտեց Մալվինէ, նախ որ Փարիզ եկթալէդ եւ մանաւանդ հօրդ մահուընէ ետք մեր յարաբերութիւնները գրեթէ խզուած էին. չէինք գրեր իրարու. հասցէդ չէինք գիտեր. եւ յետոյ վերջապէս ամուսնութիւն մը այնքան երեւելի պատահար մը չէ որ այդ մասին քեզի գրուած չըլլալուն համար կը վիրաւորուիս. այո, ամուսնացայ, ինչպէս ամէն մարդ սովորաբար կ'ամուսնանայ...Չորս տարի ետքը իմանալով բան մը կորսնցուցած չես ըլլար, այնպէս չէ՞, Վահէ...

— Ոչ, այո, թերեւս, ըսաւ երիտասարդը իր շփոթութիւնը ծածկելու անկարող: Ինչ եւ իցէ, ըսել է ամուսնացա՞ծ ես հիմա Մալվին...

— Պատիւ ունեցայ արդէն յայտարարելու, պատասխանեց մանկամարդ կինը՝ կեղծ հպարտութեամբ մը երիտասարդին նայելով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ անպատիժ գանձումի թըւականը Օգոստ. 15էն փոխադրուեցաւ Սեպտ. 15ի, կառավարութեան որոշու-մով: Այդ թուականէն ետք հարիւրին 10 յաւելում պիտի կատարուի:

ՏԱՔԸ իր բարձրագոյն աստիճանին (35) հասաւ երեքշաբթի օր Փարիզի մէջ: Երէկ ամպամած էր եւ աւելի մեղմ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ծերակոյտը կէս միլիառ տոլար զեղչեց օտար երկիրներու ըլլալիք օգնութեան գումարին վրայէն, որ 3110 միլիառ տոլար էր:

ՓԱՐԻԶ–ՄՈՍԿՈՒԱ օդանաւային գիծին բացումը կատարուեցաւ Մոսկուայի մօտ Վնուքովօ օդակայանին մէջ: Այս գիծը, որ ամենօրեայ է, կը տեւէ 14 ժամ, Փըրակայի մէջ փոխանցումով մը: Ֆրանսական օդանաւերը մինչեւ Փրակա պիտի երթան իրենց բեռն ու ճամբորդները փո-խանցելու Մոսկուայէն հոն եկած օդանաւերու:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Ալպանիոյ եւ Պուլկարիոյ ամբողջ սահմանագծին վրայ միասնաբար ամրութիւններ կառուցանելու համար:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ բնակչութիւնը 602 միլիոն կը հաշուեն այժմ, նոր մարդահամարի մը համաձայն:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ վերականգնումի մասին կառավարութեան պատրաստած ծրագիրը քննեց Խորհրդարանի ելմտական յանձնաժողովը եւ լսեց վերջ Մենտէս–Ֆրանսի եւ Էտկար Ֆօրի բացատրութիւնները, սկզբունքով ընդունեց զայն:

ԹՈՒՐՔ կառավարութիւնը իր դրամին անկումին դարման մը գտնելու համար որոշեց սեղմել ճամբորդութեան իրաւունքները դէպի արտասահման: Անցագիր պիտի չտրուի այն ճամբորդներուն որ տըվիզի արտօնագիր չունին իրենց ձեռքը, մինչ ցարդ առանց այդ արտօնագրին անցագիր կը տրուէր դիմողներուն: Տըվիզի չափն ալ սահմանափակուեցաւ:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ թերթերը կը գրեն թէ Արաբական Միութիւնը Թուրքիոյ դէմ պոյքօթ պիտի հռչակէ, նկատելով որ Իսրայէլի դրամադլուխով պատրաստուած ապրանքները իբրեւ թրքական արտադրութիւն կը ղրկէ արաբական երկիրներ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ հարիւրեակ մը դաղտնի ոստիկանական գործակալներ ձերբակալուած են:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ողողումներուն հետեւանքով Ղազվինի շրջանին մէջ 500 հոգի մեռած եւ 10.000 հոգի անպատսպար են:

ՕԴԱՆԱՒԻ ՄԸ ԱՆԿՈՒՄԸ

Էր–Ֆրանսի մեծ օդանաւերէն մին Սիւփէռ Քօնսթէլլասիոն, որ Փարիզէն Ամերիկա կ'երթար, Նիւ–Եորքի վրայ փոթորիկի հանդիպելով ինքզինքը ուղղեց դէպի Պոսթոն եւ ի վերջոյ մօտակայ դաշտի մը վրայ ինկաւ ու կրակ առաւ: Իր 28 ճամբորդները եւ 8 նաւաստիները յաջողեցան ազատուիլ ոմանք փոքր վէրքերով: Հսկայ օդանաւը քանի մը ժամէն մոխիր դարձաւ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Երաժշտապետ Լ. ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ
«ԱՌՋԵՌՆ ՏՕՆԱԿԱՐԳ»Ը

Որ կը պարունակէ գիշերային, առաւօտեան եւ Ս. Պատարագի երգեցողու-թիւնները, հինգ տաղաւարներու, Տեառնընդառաջի, Մեծ Պահոց կիրակիներու, Շարաթ երեկոներու, Խաղաղականի եւ կեսցիի եւ հանգստեան շարականները՝ հանդերձ ծանօթութեամբ: Անհրաժեշտ առաջնորդ մը եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու: Իր տեսակին մէջ անխընթաց մատեան:

Գին՝ 500 ֆր. Թղթատարի ծախքով 550 ֆրանք: Ցանձնարարութիւնք կանխիկ վճարումով: Դիմել՝

Levon Djérahian
32 bis, Bld. des Fauvettes
Beaumont-Marseille.

X Դպրոցասէրի խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն: Ծնողները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէսօր:

Դիմել վարժարանը, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, էկլիզ Փանթէնէն 146 թիւ հանրակառք առնելով:

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽԱՆԱՍՈՐԻ
ԵՒ
ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սասնոյ ապստամբութեան 50ամեակին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանիս ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն: Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ իր մասնաճիւղերուն; ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

8 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Լէ Քայօլ Սէփտէմի ծառախիտ անտառին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Այս տօնակատարութեան ներկայ պիտի ըլլայ Սէփթէմի քաղաքապետը իր խորհրդականներով:

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ, բարձրախօսով կը նուագուին հայկական եւ եւրոպական ընտիր եղանակներ:

Շրջանի ենթակոմիտէները եւ անհատ հայրենակիցները որոնք օթօքար չեն վարձած, կրնան առնելքս տանող թրօլէյպիւսը եւ իջնել Սէփթէմէն մէկ կայարան յետոյ, Լէ Քայօլ ոստիկանական չէնքին առջեւ:

Հայ ազատագրութեան նախանձախնդիր մեր բոլոր հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս բացառիկ տօնակատարութեան:

Մուտքը ազատ է:

Խանասորի տարեդարձին մասնակցող հայրենակիցները կրնան արձանագրուիլ Պոմոնի մէջ ընկ. Նշան Դարբինեանի եւ Ժիրայր Տ. Վարդանեանի մօտ:

Իսկ Լա Ռոզիէռէն ընկ. Յ. Գարաքէհեանի եւ Երուանդ Տ. Մեսրոպեանի մօտ: Օթօքարը կը մեկնի առտուան ժամը ճիշդ 7ին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն արձակուրդէն առաջ փակել իրենց հաշիւները:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք նաեւ թէ արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան համար անհրաժեշտ է նշանակել ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ կցել 100 փրանք:

Ընթերցողներու համար արձակուրդի բաժանորդագրութիւններ կ'ընդունինք: Մէկ ամսուան բաժնեգին՝ 300 փր.:

Վարպարելի (Մարսէյլ) բաժանորդները կրնան իրենց վճարումները ընել ընկեր Պետիկեանի:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԱՍՆՈՅ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 50ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Վարուժան Կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Սէնթ'էթիէնի «Անտոք» կոմիտէի:

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Փօն–Նանթանի մօտ ծանօթ դաշտավայրը:

Կը նախագահէ ընկ. Ս. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ:

Կը խօսին ընկերներ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր:

Ճոխ պիւֆէ, առատ ըմպելիք, հայկական պաղպաղակ:

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Ս. Կ. երգչախումբին յաջորդ պտոյտը Վալանթօնի լիճին եզերքը այս կիրակի:

Ժամադրութիւնը Կար տ'Օսթերլից
Հօլ Պանլիէօ, ժամը 9.30ին:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ օդափոխութեան կայանի երկրորդ խումբը պիտի մեկնի Օգոստ. 8ին, կիրակի օր, եւ ոչ թէ երկուշաբթի, ինչպէս յայտարարուած էր նախապէս: Հետեւաբար մանուկները պէտք է Հայոց եկեղեցին ըլլան, 15, ռիւ Ժան կուժոն, ժամը ճիշդ 8.30ին, կիրակի առաւօտ:

Նոյն օրը պիտի վերադառնան առաջին խումբի օդափոխութեան մեկնած մանուկները:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ-Ի

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի ,23 Յունուար, 1955
ՍԱԼ ԲԻՇՈՖԼԻՅՕ

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ Հ.Յ.Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ.Յ.Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 7ի գիշերը, «Միւթիւալիթէի» մեծ սրահին մէջ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Տէսինի քոյր մասնաճիւղերու:

Կիրակի, 8 Օգոստոս, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քաֆէ Լամարկի մօտ զովասուն ծառաստաններուն մէջ:

Գեղարուեստական բաժին, երգապըտնակներու վրայ հայկ. երգեր եւ զանազան անակնկալներ:

Տէսինի դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ըլլան հայկական պարեր:

Առատ կերուխում:

Տեղւոյն վրայ սառնորակ ըմպելիներ եւ համադամ ուտելիքներ, խորոված միս եւ պաղպաղակ: Գիները ժողովրդական:

ՄԱՆՕԹ.— Օթօքարները Փլաս Կիշառէն կը մեկնին ժամը 9.15ին:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԿԱՄ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ ԿՈՒԶՈՒԻ

Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի դպրոցին համար: Նախընտրութիւն կը տրուի այր եւ կնոջ: Գոհացուցիչ պայմաններ (բնակարանը ապահովուած): Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Ս. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ, 12 Ռիւ Նանսէն, Տէսին (Իզէռ):

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954 1955 ուսումնական տարեշրջանի համար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ:

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի խնամակալութիւնը 1954 – 1955 դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ.—

Ա) Ուսուցչուհի մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն քաջ տեղեակ, որ միեւնոյն ատեն, իբրեւ գիշերօթիկ, հըսկողի պաշտօն պիտի կատարէ:

Բ) Երկու ուսուցչուհի հայերէնի լաւապէս տեղեակ, ֆրանսերէնի եւ ձեռական աշխատանքներու բաւականաչափ ծանօթ, դարձեալ գիշերօթիկ եւ հսկողի պաշտօնով:

Թեկնածուները պէտք է դիմեն մինչեւ Յուլիսի վերջը, վարժարանի խնամակալութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի, Սէն է Ուազ:

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը: Իջնել Փավիյյօն սու Պուա:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով): Գին 1000 ֆրանք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻի «Պատմութիւն տըրդի Հայ Գրականութեան»: Գին 800 ֆրանք:

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ:

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI 6 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7438 30e ANNEE Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2849

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»

•

Հ. Գ. Բ.ը 1929էն մինչեւ 1937՝ ութ տարուան ընթացքին հրատարակած էր 10 հատոր, որոնց 7ին հեղինակները 1915ի Եղեռնին զոհերն էին:

Դժուար էր նահատակ գրագէտներու ցիրուցան գործերը հաւաքել՝ գիրքի վերածելու համար: Մանաւանդ Հ. Օրուճեան Ղազիկեանի մահէն վերջ, կարելի չէր եղած գտնել զինքը փոխարինող մը:

Աւելի դիւրին գործ էր կենդանի գրողներու երկերուն հրատարակութիւնը:

Այդ պատճառով ալ 10րդ հատորը լոյս ընծայելէ վերջ, «Նահատակ Գրողներու Բարեկամներ»ը դարձան «Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ»:

1929ի բուն հիմնադիրներէն մնացած էին միայն չորս հոգի: Հ. Գ. Բ.ը դարձաւ Ն. Գ. Բ.ի ժառանգորդը եւ գործին շարունակողը, այն տարբերութեամբ, որ նահատակները երկրորդական աստիճանի վրայ դրուեցան այլեւս:

Յստակացնելով հանդերձ, որ «նահատակ կամ մեռած գրագէտներուն հրատարակութիւնը վերջացած չէ եւ մէկէկ աւելի դէմքեր իրենց կարգին կը սպասեն», Հ. Գ. Բ.ը կը յայտնէր թէ «անցեալի անըսպառ նիւթերու կարգին, արդէն կազմուած է Արտասահմանի նոր գրականութիւն մը, գրական բոլոր սեռերով»:

Ու քանի որ չկար հրատարակչական ուրիշ մարմին այդ նոր հոգը ստանձնելու համար, Ն. Գ. Բ. հրատարակչական մարմինը նպատակայարմար կը գտնէ ինքզինքը կոչել աւելի յետոյ Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ: Առանց երբեք չեղելու իր հիմնական նպատակէն, կ'ընդարձակէ իր գործունէութեան գաւառը եւ կ'առաջադրէ հրատարակել նաեւ երկրասէրդ կամ տարեց, կենդանի հեղինակներուն գործերը եւս, պահանջին եւ կարելիութիւններու սահմանին մէջ:

Վերականգնեալ ընկերութիւնը 1939-1941 երեք հատորներ կատարեց «Արդի Հայ Գրականութեան» երկուքը Արտասահմանի, մէկը՝ Հայաստանի նոր գրողներուն (Ամսենաշար, թիւ 11, 12 եւ 13):

1942ին ուրիշ գրքոյկ մը — Գ. Բ. Տամլամեան — իր նահատակ հարազատներուն յիշատակին հաւաք ծախքերը նահատակ Երուխանի գիրքին, որ կազմեց Ամսենաշարի 14րդ հատորը:

Ուրիշ նահատակ գրող մը՝ բանաստեղծ ու բժիշկ Ռուբէն Սեւակի գործերը (թիւ 15) լոյս տեսան 1946ին՝ շնորհիւ Գ. Խ. Սեւաճեանի առատաձեռնութեան:

Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ»ուն վերջին հրատարակութիւնը եղաւ Գարեգին եպսկ. Յովսէփեանցի «Համով-Հոտով»ը, որ լոյս տեսաւ երկու հատորով (1949-50), կազմելով շարքին 16րդ եւ 17րդ թիւերը:

Զորս տարիէ ի վեր ոչ մէկ նոր գիրք լոյս տեսած է:

Կը տեղեկանանք թէ վերկայիս ճամբուն վրայ է եւ յառաջիկայ աշնան լոյս պիտի տեսնէ Հ. Գ. Բ.ի 18րդ հատորը, նուիրուած ուրիշ կենդանի նահատակի մը՝ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի գործերուն: Գրութեր մը կը ճառանկէ տպագրական ծախքերուն:

Երբ աչքի առջեւ պատկերացնենք «Գրագէտներու Բարեկամներ»ուն 25 տարուան գործունէութիւնը, կը տեսնենք, որ անոնք աւելի բեղմնաւոր աշխատանք կատարած են առաջին շրջանին, երբ Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ էին: Ինչպէս տեսանք, ութ տարուան ընթացքին մէջ տուած էին 10 հատոր:

Մինչդեռ երկրորդ շրջանին՝ երբ Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ դարձան, աւելի լայն առաջադրութիւններով, իրենց գործունէութիւնն ալ թուլցաւ: 17 տարուան մէջ հրատարակեցին միայն եօթը հատորներ, որոնցմէ «Համով-Հոտով»ը երկու մասով եւ երկու տարիէն (1949-50):

Ո՞վ է մեղաւորը այս վիճակին: Ընկերակցութի՞ւնը թէ հայ ընթերցողը:

Կարելի չէ մեղադրել մէկը եւ արդարացնել միւսը:

Առաջին տարիներու խանդավառութենէն վերջ, Ն. Գ. Բ.ը քաջալերելու խոստում տուողները հետզհետէ քաշուեցան հրապարակէն: Ամերիկայի մէջ կազմուած օժանդակ մարմինը չարդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը: Գրավաճառները իրենց կարելին ըրին՝ փոխանակութեան ձեւով արտասահմանի մէջ տարածելու համար Ն. Գ. Բ.ի հրատարակութիւնները:

Առաջին շրջանին լոյս տեսած հատորներէն երեքը միայն (Զարդարեան, Գեղամ եւ Օտեան) սպառած են: Միւսներէն հարիւրաւոր օրինակներ տրամադրելի են դեռ: Հակառակ նշանակուած մատչելի գինին (300 Ֆր. հատորը), սպառումը օրէ օր կը նուազի:

Գլխաւոր պատճառն այն է անշուշտ, որ արտասահմանի, մասնաւորաբար Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ հայերէն կարդացողներու թիւը հետզհետէ կը պակսի:

Հայերէն գիրքի տագնապը դարձած է գաղթահայ ընդհանուր ցաւ մը, որմէ կը տառապին նաեւ «Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ»ը:

Բաժանեհինգամեակին առթիւ պիտի թելադրենք, որ Հ. Գ. Բ.ը բացառիկ ճիգ մը ընէր՝ աւելի լայն ատտիճանի վրայ տարածելու համար իր հրատարակութիւնները, որպէսզի փոշիներու տակ չփճանան անոնք:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

★

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՎԷՃԸ ՊԱՐԳԱԴՐԵԼ ԿՈՒԶԷ ԵԳԻՊՏՈՍ — ԻՐԱՔ ԿՈՒԶԷ ՎԵՐԱՔՆՆԵԼ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ — ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ — ՍՈՒԷԶԻ ՊԱՐՊՈՒՄԸ ՄՕՏԱԻ

Եգիպտոսի վարչապետ Գնդապետ Նասէր երկար յայտարարութիւն մը ընելով խօսքեկէյմէրդ Փրէսի, ըսած է ի միջի այլոց.

— «Ուրախ պիտի ըլլանք եթէ Ամերիկա օժանդակէ մեզ մեր տնտեսութիւնը ուժեղացնելու համար: Կ'ենթադրենք որ երբ ուրիշ պետութիւն մը մեր վրայ յարձակի՝ Մ. Նահանգները մեզի օգնութեան պիտի փութան: Անանք կը կարծեն թէ Սուէզի պարպումը մեզի պիտի ծառայէ յարձակելու Իսրայէլի վրայ: Մենք խաղաղութեան պէտք ունինք մեր կենսական գործերը կարգի դնելու համար: Ամերիկա կրնայ միջնորդել Իսրայէլի եւ արաբական երկիրներու միջեւ, քանի որ անոր Մերձ. Արեւելքի քաղաքականութիւնը որոշ փոփոխութիւններ ցոյց կուտայ: Մենք կ'ուղղուինք դէպի Արեւմուտք, քան դէպի Արեւելք: Մենք բացէ ի բաց կը պայքարինք համայնավարութեան դէմ, համոզուած ենք որ Արեւմուտքը մեր վրայ չի յարձակիր եւ թէ հակառակ Իսրայէլի թշնամական ընթացքին, կ'ուզենք Իսրայէլի եւ Արաբներու միջեւ տիրող տագնապը վերջ տալ, բայց պէտք է որ գործադրուին Միաց. Ազգերու կողմէ այդ մասին տրուած որոշումները»:

Այս յայտարարութենէն առաջ իսկ Եգիպտոս մեղմացուցած էր իր քաղաքականութիւնը Իսրայէլի հանդէպ, արտօնելով որ Սուէզէն անցնին հրէական նաւահանգիստները դացող նաւերը եւ վերցուած էր Իսրայէլի դէմ ուղղուած բոլոր գանգատները:

Եգիպտոսի այս քաղաքականութիւնը հաւանաբար որդեգրեն նաեւ միւս արաբ երկիրները եւ այսպէս ստեղծուի հանդարտ մթնոլորտ մը Միջին Արեւելքի մէջ:

× Իրաքի մէջ նոր կառավարութիւն մը կազմուեցաւ ծերակուտական Նուրի Սայիտի նախագահութեամբ, որ որոշեց լուծել անցեալ ամիս ընտրուած արդի խորհրդարանը եւ նոր մը ընտրել գալ ամիս: Լոնտոնի Իրաքեան դեսպան Մուսա Շապանտար պիտի վարէ արտաքին նախարարութիւնը: Իրաք պիտի պահանջէ անգլիւիրաքեան դաշնագրին վերաքննութիւնը, քանի որ բրիտանական ուժերուն պարպումը Սուէզէն նոր կացութիւն մը կը ստեղծէ Մերձ. Արեւելքի մէջ: Անգլիա սկզբունքով ընդունած էր արդէն վերաքննութիւնը եւ անգլիասէր Նուրի Սայիտի իշխանութեան գալը հաւաստիք մը կը նկատուի այդ վերաքննութեան բարւոք ելքին համար, հիմ ունենալով Մերձ. Արեւելքի պաշտպանութեան խնդիրը:

× Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ Թէլ-էլ-Քէպիրի աշխարհի անգլիական ամենամեծ զինուորական մթերանոցը, որ 300.000 թօն նիւթ կը պարունակէ, սկսաւ պարպուիլ: Պարպումը պիտի վերջանայ մինչեւ մէկ ամիս: Ցամաքային ուժերուն ընդհ. բանակատեղի Ֆայէտի մէջ գործողութիւնները սկսած են արդէն եւ ամբողջական պարպումը պիտի լրանայ քսան ամիսէն: Անգլիայէն մասնագէտներ պիտի գան հսկելու գործողութեանց: Սարքաւորման կարեւոր քանակ մը պիտի ծախուի աճուրդով:

ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՄԷՋ

Մարոքի շարժումները կը շարունակուին մանաւանդ Ֆէզի մէջ, ուր փողոցային նոր ցոյցեր եւ բախումներ տեղի ունեցան: Նախորդ օրուան զոհերուն յուղարկաւորութեան առթիւ մեծ համախմբում մը կատարուած է Մուլայի Իտրիսի մզկիթին մէջ եւ խանութները փակուած էին առեն մը:

Մարոքի ֆրանսական մարզպան Ֆըրանսիս Լաքօսթ զեկոյց մը հրատարակեց յայտնելով որ «առելութեան եւ անկարգութեան մէջ լաւ բան մը չարտադրուիր, թէ ցոյցերը պատճառ կ'ըլլան որ ուշանայ փափաքուած յառաջդիմութիւնը, եւ թէ կարգապահութիւնը պահելու կոչուած ուժերը չեն կրնար թոյլատրել նման խռովութիւններ, լաւ խորհեցէք»:

Ֆէզի եւ Փըթիժանի մէջ տեղի ունեցած դէպքերու պահուն սպաննուած են 24 հոգի, բազմաթիւ վիրաւորներ եւ 200 ձերբակալութիւն: Զինուորական շղթաներ եւ փշաթելեր սարքուած են ամէն կողմ հանդարտութիւնը ապահովելու համար:

Փըթիժանի հրեայ հասարակութիւնը հեռագրած է Մենտէս-Ֆրանսի պաշտպանութիւն խնդրելով:

× Թունուզի կառավարութիւնը դեռ չէ կազմուած, որովհետեւ վարչապետ Պէն Ամմար կ'աշխատի ազգային միութեան դահլիճ մը կազմել՝ ամէն հոսանքէ ներկայացուցիչներ առնելով:

Թէեւ «Արաբական Ձայն»ը Եգիպտոսի իր ձայնասփիւռէն կը շարունակէ պայքարիլ՝ Ֆրանսայի բռնած ժողովուրդը խաբել նկատելով, բայց Նոր Տեսթուրը մեծամասնութեամբ իր ամբողջական հաւանութիւնը կը յայտնէ լրացնելու համար երկրին անկախութեան գործը: Մաս մը տեսթուրեաններ վերապահ են:

Սուս քաղաքին մէջ ցոյց մը կատարուած ըլլալով հաւաքական ձերբակալութեամբ 700 հոգի կալանաւորուեցան որոնցմէ միայն 56 հոգի վար դրուեցան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Լոնտոնի խորհրդային դեսպան Ժաքօպ Մալիք առջի օր ծանուցագիր մը յանձնեց Արտաքին նախարարութեան, որով կ'առաջարկէն այս ամսու կամՍեպտեմբերի մէջ Զօրսերու ժողով մը գումարել (Ֆրանսա, Անգլիա, Մ. Նահանգներ եւ Խ. Միութիւն), զբաղելու համար «Եւրոպայի ապահովութեան» խնդրով: Նըման ծանուցագիրներ տուած են նաեւ

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ԾԻԾԵՌՆԱԿԻ ԲՈՅՆԵՐ

★

Փարիզի թերթերը կը գրեն թէ Յուլիսի 31էն Օգոստ. 1-2 մօտ 1.400.000 բնակիչներ հեռացած են մայրաքաղաքէն, տարեկան արձակուրդի առթիւ:

Կ'ըսեն՝ գետ մըն է որ կը հոսի դէպի լեռները, դաշտերը, ծովերն ու ջերմուկները, գոնէ երկու շաբաթ օգտուելու համար բնութեան բարիքներէն:

Ունեւորները ամրան չեն սպասեր: Անոնք ունին նաեւ ձմեռնային վայելքներ:

«Օր ու արեւ չտեսնողներուն» եղանակն է այժմ, շնորհիւ 1936ին հաստատուած օրէնքի մը, որ վճարովի արձակուրդ կը պարգեւէր բոլոր վարձու աշխատաւորներուն:

Օրէնքէն կ'օգտուին ամէնքն ալ, առանց ազգի, սեռի եւ տարիքի խտրութեան:

Մեր հայրենակիցները եւս վարժուեցան տարին քանի մը շաբաթ հանգստանալ, համաձայն իրենց նախընտրութեան:

Արձակուրդի առթիւ, անշուշտ նոր յարաբերութիւններ կը հաստատուին: Կամ կը նորոգուին հին կապեր:

Անոնք որ գիւղական շրջաններ կ'իջնեն, ի՜նչ սրտագին իրողութիւններ պիտի տեսնեն, եթէ քիչ մը հետաքրքրուին:

Անցեալ օր պատեհութիւն ունեցայ գիւղ մը հանդիպելու, Գլերմոն Ֆերանի մէջ:

Քաղաքին Հայերուն թիւը կը հաշուեն մօտ 75: Անհատական, արհեստաւոր եւ բանուոր: Այրեր, կիներ եւ զաւակներ: Աճխարական քայերու ձեռքին տակ հանգած շատ ուիղներ:

Ամէնքն ալ տուքի կանգնած են առեւտուրով կամ ճակտի քրտինքով: Մեծամասնութիւնը վաճառականին հետ՝ մեքենավարը, սափրիչը, դերձակը, կօշկակարը:

Զուլին որ եւ է կազմակերպութիւն: Ազգային կեանքէն լուր ունին, եթէ բաժանորդ են Յառաջի:

Գիւղին մէջ, տարապած մայր մը կը պատմէր.

— Աղջիկս, փեսաս եւ ես շինեցինք այս տունը: Ամէն աշխատանք մենք կատարեցինք: Հողը շաղուել, քարերը շարել, ներսով-դուրսով ներկել: Միայն պատուհան համար որմնադիր կանչեցինք: Աղջիկս կար կը կարէ տասը տարեկանէն սկսեալ...:

Եւ դեռ կը կարէ, միւնոյն ատեն արդար հպարտութեամբ ցոյց տալով իրենց աշխատանքին արդիւնքը, — երկու համեստ սենեակներ, խոհանոց եւ պարտէզ մը պտղատու ծառերով:

Ուրիշ մը, կօշկակար, նոյնպէս յաջողած է տնակի մը տէր դառնալ, արուարձանի մը մէջ:

Զեմ խօսիր ունեւորներու մասին:

Այսպէս, ծիծեռնակի բոյներ ամէն տեղ: Ֆրանսայի ամբողջ տարածութեան վրայ:

Ծիծեռնակի ոգին հետեւեր է իրենց, ամէն տեղ: Ուժ տուեր է իրենց թեւերուն:

Սակայն, ծիծեռնակը ինք չերեւար: Թոռը գացեր է, եւ հոգիները կը ցամքին անհուն կարօտով մը:

— Տղաս քիչ մը հայերէն կը խօսի: Աղջիկս ալ կարդալ գրել գիտէ: Ի՞նչ օգուտ: Հինգ հոգի չես գտներ որ իրարու քով գան...

Կսկծալի ողբերգութիւն մը հազարաւոր ծալքերէն մէկը: Գոց գրքի մը մէկ էջը...

ՎԱՀԷ

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ԱՓԵՐԷՆ

ՕՐՏՈՒ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԻՍ

Պոնտական ծովեզերեայ սիրուն քաղաք մըն է Օրտու. մինչեւ 1914ի պատերազմը գայմագամանիստ, Տրապիզոնի կուսակալութեան մէջ, պատերազմի շրջանէն ի վեր դարձած է առանձինն կուսակալութիւն:

Մօտերս հոնկէ եկող հայ տիկինէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները: 1918ի զինադադարին աքսորէն վերադարձող հայ բեկորներ կազմած են 70–80 տուն Հայութիւն մը, (պատերազմէն առաջ 600 տուն):

Բաւական թիւով երկսեռ որբեր հաւաքելով Որբանոց մը բացած են, ինչպէս դպրոց եւ եկեղեցի: Հայ կեանքը վերսկսած է մտնել բնականոն հունի մէջ: Թուրքերը սկիզբէն զուսպ եւ վերապահ, երեւութապէս ալ բարեացակամ դիրք բռնած են:

Քէմալական կառավարութեան հաստատուելէն վերջ սակայն մէկէն փոխուած է պատկերը: Թօփալ Օսմանի չէթէական խումբի անպատիժ չահատակութիւնները Հայերու վստահութիւնը բոլորովին խախտած են, որու հետեւանքը եղած է արտագաղթը դէպի Պոլիս: Որբանոցը փակուած, որբերը բոլորը փոխադրուած եւ անոնց հետ միաժամանակ նոր տուն տեղ եղած Հայեր լքելով ամէն ինչ, դիմած են կամաւոր նոր դրկանքներու Պոլսոյ եւ Եւրոպայի ճամբան բռնելով:

Ներկայիս դեռ կը մնան 35 տունի չափ Հայութիւն. կը զբաղին մանր առեւտուրով եւ պարզ արհեստներով: Ձունին եկեղեցի և ոչ ալ առանձին դպրոց: Եկեղեցին, ինչպէս նաև բողոքական համայնքի (պատերազմէն առաջ յիսուն տուն) ժողովարանը քանդուած է: Հայոց դպրոցը երկյարկանի քարաշէն ու հոյակապ, եկեղեցիին մօտ կը գտնուէր եւ շինուած էր ժողովրդական միջոցներով: Նոյնպէս աղջըկանց դպրոց մը Հայերու հին գերեզմանատան մէջ սկսուած էր շինուիլ Պ. Ի. Անդրէասեան եղբայրներու միջոցաւ: Քէմալական կառավարութիւնը գրաւած է երկուքն ալ. աղջկանց դպրոցի շինութիւնը լրացնելէ վերջ կը գործածեն ներկայիս իբր Թրք. դպրոց: Հայերու զաւակներն ալ կը յաճախեն այդ դպրոցները, լատինական տառերով կը սորվին Թուրք լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն եւ այլն:

Գրաւած են նաեւ Հայերու նոր գերեզմանատունը և Հայերու մեռելը կ'երթայ հանգչելու Թուրքերու գերեզմանատունը, եղբայրանալով Թուրք մեռելներու հետ, հայ քահանայով, հայկական ծէսով. այսպէս Աւետարանը եւ Գուրանը եւս համերաշխած են իրարու հետ Օրտուի գերեզմանատան մէջ:

Աքսորէն առաջ Հայ Առաքելական եւ Հայ Բողոքական համայնքներու գերեզմանատուններն անգամ անջատ էին: Այս ալ դեմոկրատիկ երկրի մը յառաջդիմութեան ապացոյցը չէ՞ միթէ...:

Տ. Գէորգ անուն անուս քահանայ մը աքսորէն վերջ եկած է Օրտու բաւական հեռու գիւղէ մը Հօչ–Կելիւր անունով. իր տան մէջ կը կարդայ եկեղեցական կարգերը:

Նախապէս զուտ հայկական թաղին մէջ, Հայերու քանդուած տուներու եւ հողերու վրայ, նոր գեղեցիկ տուներ շինելով եկած հաստատուած են դրսեցի եւ տեղացի Թուրքեր: Հայերը իրենքզիրենք նուաստ կը զգան, միշտ զգոյշ: Կան թըրքացած ընտանիքներ, որոնք կը շարունակեն նոյն անունով ալ մնալ, անոնց բարքերով ապրիլ. կան այնպիսիներ ալ որոնք թէեւ անունով Թուրք, բայց հայ ընտանեկան բարքերը եւ զգացումները կը պահեն: Հայ աղջիկներ երբեմն կամովին կ'ամուսնանան Թուրք երիտասարդներու հետ: Հայ եւ Թուրք յարաբերութիւնները առ հասարակ երեւութապէս բնականոն եւ հանդարտ են: Մասնագիտական ասպարէզները մնացած են Թուրքերուն՝ բժիշկ, փաստաբան եւ այլն:

Նոր սերունդը դպրոցներով հետզհետէ կը քաղաքկըրթուի:

Յոյներու ծովեզերեայ քարաշէն մեծ եկեղեցին վերածուած է բանտի. իսկ շուկայի թաղին Օրթոտոքս եւ Բողոքականներու եկեղեցիները դպրոցի:

Մէկ հատ Յոյն մնացած չէ, Յունաստանի Թուրքերուն հետ փոխանակուած ըլլալով:

Թապխայի նախկին յոյներու թաղին ծովեզերքը սկսած են շինել արդիական նաւահանգիստ, ուր ծովը աւելի խոր է: Աւարտելուն, շոգենաւերը նաւահանգիստ պիտի մտնեն, մինչդեռ ցարդ շոգենաւերը կը մնան ծովուն բացը, եւ ճամբորդ ու ապրանք փոքր նաւակներով կը փոխադրուին:

Քաղաքէն ոչ հեռու երեք գետեր կը թափին ծով՝ Տուռնա–Սու, Մելեթ եւ Ճիվիլ անուններով: Բայց քաղաքացին ոչ գործածելու եւ ոչ ալ խմելու բաւարար ջուր ունի: Քանի մը փորձեր եղած են ժամանակին մեծ ջուրերէն օգտուելու, գիւղացիներէն տուրք ալ վերցուցած են ջուր բերելու համար արմտիքին վրայ դրամ գանձելով, բայց ծրագիրը մնացած է անգործադրելի:

Նոր կառավարութեան օրով միայն մաքուր ջուր բերած են: Քաղաքացին այժմ լիուլի կը բաւարարուի, թէեւ վճարովի:

Ելեկտրականութիւնը լոյս կը ցանէ ամէն կողմ: Պետական նոր ճանապարհներ կը շինուին միշտ տոլարներով: Երթեւեկութիւնները կը կատարուին ինքնաշարժերով, թէ ներքին եւ թէ ծովեզերեայ շրջանները: Զամպաշը յայտնի ամարանոցը, ուր ձիով երկու օրէն կը հասնէին, այժմ հինգ ժամէն: Երթեւեկի գիծեր հաստատուած են Համխտէ, Կէօլ–Քէօյ, Սեբաստիա: Ծովեզերքէն Քաթսայ–Սամսոն: Միւս եղերքէն Կիրասոն–Տրապիզոն:

Ծովու երթեւեկը առ հասարակ թրքական նաւերով կ'ըլլան: Օտար նաւեր մասնաւոր գործերով կը հանդիպին: Վաճառականութիւնը, ներքին թէ արտաքին, Թուրքերու ձեռքն է, թէեւ շատ տկար:

Տաշ–Պաշը ծովեզերեայ թաղը նախապէս քանի մը հայու տուներ կային՝ Յովակիմ Անդրէասեան, Պօղոս Զիլճեան, Ղարախաչիկեան, Յակոբ Զօրպաճեան: Այս վերջինին տունը, աքսորի առաջին օրէն վերածած են քաղաքային հիւանդանոցի: Նոյն տան կից, ծովեզերքի երկայնքին շինած են կոկիկ քաղաքային պարտէզ մը ծաղկանոցով, պիւֆէներով, նուագախումբով, բարձրախօսով: Ունին բեմ մը բանախօսութեան համար, թէ հանդիսաւոր օրերու եւ թէ քաղաքը այցելող պետական անձերու համար: Թըրքուհիները եւս կը փայլին նման հանդիսութիւններու մէջ երեսը բաց, կուրծք եւ թեւ կիսամերկ:

Թապխան (նախապէս զինուորական բանակատեղի) բրած են բացօթեայ զբօսավայր, մանաւանդ ամառուան եղանակին, ուտելիք–խմելիքներով, ինճէ–սազերով:

Պօզդէբէ, որ կ'իշխէ քաղաքին վրայ, իր քանի մը հարիւր մեթր բարձրութեամբ, աքսորէն առաջ Հայերու մօտիկ ամարանոցն էր, 60ի հասնող զուտ հայկական տուներով (փոքրիկ Հայաստան մը), այժմ մնացեր է քանի մը տուներով միայն: Հոն կայ ներկայիս պահականոց մը զինուորներով:

Կաղնիի բերքը նոյնն է: Ծխախոտի մըշակոյթը դադրած է (Հայերը կ'ընէին): Նախկին ընտիր պտուղներուն վրայ ներկայիս աւելցած է նարինջի, մանտարինի եւ լիմոնի լաւ տեսակներու մշակութիւնը, մինչ նախապէս քանի մը տուներ միայն ունի քանի մը ծառեր:

Իսկ Սեւ ծովու նշանաւոր խամսի՞ն...:

Բ. ԶԻԼՃԵԱՆ

ՍԱՐԻՄ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ

Երկուշաբթի օր հողին յանձնեցինք մեր սիրելի Սարիմը:

Փարիզահայ թատրոնը կորսնցուց իր արժէքաւոր անդամներէն մին եւ հայ ժողովուրդը՝ զրկուեցաւ բացառիկ մտաւորական պաշարով օժտուած իր մէկ զաւակէն:

Ծնած Պոլիս, Գատըգիւղ, 30 Յունիս 1894ին, ազնուական ընտանիքի մը ծոցին մէջ, Սարիմ պէյ Մաքսուտեան անդրանիկ որդին էր Օննիկ պէյ Մաքսուտեանի՝ Օսմանեան կայսրութեան արտաքին գործոց նախարարութեան օտար թղթակցութեանց դիւանին պետը, շառաւիղ Ճէզայիրլեան, Տատեան և Շնորհք Ամիրաներու գերդաստանին:

Իր մայրը՝ Տիկին Սերենա Մաքսուտեան, նոյնպէս ազնուական ընտանիքէ, սերած էր Թիւյսիւզեան գերդաստանէն:

Այս ազնուապետական ընտանիքին մէջ Սարիմ Մաքսուտեան ստացաւ լայն զարգացում մը եւ շնորհիւ իր բնատուր ձիրքերուն, արդէն երիտասարդ տարիքին դարձաւ գնահատուած մտաւորական մը:

Շնորհիւ իր ստացած զարգացման Սարիմ Մաքսուտեան կրցաւ պաշտօնի կոչուիլ Օսմանեան Հանրային Պարտուց վարչութեան մէջ, ուր արժանաւորապէս պաշտօնավարեց երկար տարիներ, արժանանալով մասնաւոր գնահատանքի:

Գրական եւ գեղարուեստական ասպարէզը զինքը կանուխէն առինքնած ըլլալով, Սարիմ Պոլսոյ մէջ հրատարակած է թերթ մը «Մօտա» անունով եւ երկար տարիներ ալ աշխատակցած է պոլսահայ թատրոնին եւ եղած է Պոլսոյ Տրամաթիքին հիմնադիրներէն մին:

Ուսուցչական ասպարէզը անմասն չէ մնացած անոր ծառայութենէն: Պաշտօնավարած է Սկիւտարի Կարապետեան, Ս. Խաչ եւ Գատըգիւղի Արամեան վարժարաններուն մէջ եւ արհամարհելի չէ թիւը այն աշակերտներուն, որոնք այսօր երախտագիտութեամբ կը յիշեն իրենց ուսուցչին անունը:

1923ի արտագաղթէն ետք, Սարիմ հաստատուեցաւ Փարիզ եւ քիչ ատենէն մեծ անունի մը տիրացաւ ֆրանսական եւ միջազգային շրջանակներուն մէջ:

Ֆաքիր Պիրման անունին տակ երկար տարիներ հասարակութիւնը եւ մամուլը խօսեցան իր մասին եւ ատեն մը դարձաւ օրուան մարդը:

Իր ֆաքիրութիւնը սակայն նման չէր բոլոր այն աճպարարութեանց, որոնց ընթացքին զանազան շառլաթանութիւններով այդ ասպարէզին մարդիկը ամբոխը կը շլացնեն դաշոյններ խօթելով իրենց մարմնոյն զանազան կողմերը, գամերու վրայ պառկելով եւ ծանր քարեր կոտրել տալով իրենց փորին վրայ: Սարիմի ֆաքիրութիւնը աւելի մօտ էր բժշկական արուեստին, տեսակ մը հոգեբան էր ան, իր խոհուն եւ իմացական զատողութեամբ, իր ներհուն տրամաբանութեամբ ան կը բժշկէր կեանքի մէջ յուսահատութեան զուռները հասածները եւ բոլոր անոնք որոնք կը ներկայանային իրեն խոր հըրդակցութեան մը համար, իր տպաւորիչ խօսքերուն շնորհիւ յուսահատութիւնը կը վերնար իրենց վրայէն:

Իր ֆաքիրութեան ընթացքին հաստատած էր մեծ ծանօթութիւններ: Անվերապահ բարեկամութիւնը վայելած է բազմաթիւ ականաւոր անձնաւորութիւններու, որոնց կարգին կարելի է յիշատակել մեծանուն դերասանուհի Սէսիլ Սօռէլ, ակադեմական Հանրի Պօրտօ եւ Սպանիոյ թագաւորը Ալֆօնս ԺԳ., որուն հետ բարեկամացած էր Սան–Սէպասթիէնի մէջ:

Հմուտ ֆրանսագէտ էր Սարիմ պէյ Մաքսուտեան:

Հանրի Պոռտոյի «Եամիլէ Մայրենինե–

ՕՍԱՐ ԷՋԵՐ

ՋԿՆՈՐՍԸ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԻՆ

Երբ Թագաւորը զիս նշմարեց, յօնքերը պռստելով հարցուց.

— Ի՞նչ է անունդ, չե՞ս գիտեր որ ես այս քաղաքին Թագաւորն եմ:

Բայց ես բնաւ չպատասխանեցի:

Իր մատովը դաշոյնը ցուցուց, Նիւպիվէցին բռնեց զայն եւ շտապով առաջ նետուեցաւ, եւ ուժգնօրէն զարկաւ, սուրը սուլելով զիս կիսեց անցաւ, բայց ինծի սեւէ վնաս չկրցաւ հասցնել: Մարդը ինկաւ գետին, երբ ոտքի ելաւ, վախէն ակռաները կը կափկափէին եւ մահիճին ետեւ պահուըտեցաւ:

Արքան մէկ ոստումով ոտքի ելաւ եւ զինաշարէն նիզակ մը առնելով ինծի նետեց: Օդին մէջ զայն բռնեցի: Աղեղ մը առնելով նետ մը արձակեց, բայց ձեռքերս բարձրացուցի եւ ինծի չդպած արդէն բռնած էի զայն:

Այն ատեն իր սպիտակ կաշիէ գօտիէն դաշոյնը քաշեց եւ Նիւպիացիին կոկորդը մխրճեց, վախնալով որ գերին իր պարտութիւնը չպատմէ: Մարդը ճզմուած օձի մը նման գալարուեցաւ եւ իր շրթներէն կարմիր փրփուր մը ժայթքեց:

Երբ գերին մեռաւ, արքան դէպի իմ կողմս դառնալով մետաքսէ կարմիր, երգերը ասեղնագործուած թաշկինակով մը ճակտին քրտինքը սրբեց եւ ըսաւ.

— Դուն մարգարէ՞ մըն ես որ չկրցայ վնաս հասցնել եւ կամ թէ մարգարէի մը զաւա՞կ ես որ չկրցայ վիրաւորել: Կը խնդրեմ որ այս գիշեր հեռանաս այս քաղաքէն, որովհետեւ դուն որքան որ այստեղ ապրիս, ոչ մէկ ատեն պիտի կարենամ իշխել:

Եւ իրեն պատասխանեցի.

— Պիտի երթամ բայց պայմանաւ որ հարստութեանդ կէսը ինծի տաս:

Ձեռքէս բռնելով զիս պարտէզ առաջնորդեց: Երբ պահապաններուն պետը զիս տեսաւ անտարբեր մնաց, երբ ներքին ծառաները տեսան ծունկերնին կը դողար եւ վախերնուն գետին կ'իյնային:

Պալատին մէջ սենեակ մը կար, որ ութը հատ կարմիր պորփիւրէ պատեր ունէր եւ առաստաղին վրայ անագապղինձէ պատեաններէն ջահեր կախուած էին: Արքան պատի մը դպաւ, բացուեցաւ եւ մենք նրբանցքի մը մէջ մտանք ուր շատ մը ջահեր կը վառէին: Բոլոր որմախորշերուն մէջ գինիի մեծ կարասներ կային մինչեւ բերանը դրամով լեցուն: Երբ նրբանցքին մէջտեղը եկանք, արքան բառ մը ըսաւ որ երբեք պէտք չէ ըսուի, գաղտնի զսպանակը հպատակեցաւ եւ կըրանիթէ դուռ մը իր ծխնիներուն վրայ դարձաւ, ան իր ձեռքերը աչքերուն տարաւ որպէս զի չշլանայ:

Երեւակայէ անգամ մը ինչ հիանալի տեղ մըն էր: Հոն խոշոր կրեայի պատեանները, խոշոր մարգարիտներով եւ փիղի մորթէ շինուած սնտուկներու մէջ մինչեւ բերանը ոսկի լեցուած էր, իսկ փոշիներն ալ կաշիէ տոպրակներու մէջ դրուած էին: Բիւրեղեայ ամաններու մէջ շափիւղաներ լեցուած էին, իսկ արեւաքարերն ալ յասմկաքարէ ամաններու մէջ: Փղոսկրէ բղկուքներու մէջ մեղսիկներ լեցուած էին, իսկ պղինձէ բղկուքներու մէջ ալ քաղկեդոնեան ակատներ ու ակնաքարեր: Ջուաձեւ տափարակ վահաններու մէջ ալ գինիի գոյն եւ խոտի գոյն յակինթներ կային: Դեռ հոն գտնուածներուն մէկ տասներորդը անգամ չըսի:

Երբ Թագաւորը դէմքին վրայէն ձեռքերը վար իջեցուց, ըսաւ ինծի.

— Ահաւասիկ գանձերուս սրահը, բոլոր գտնուածներուն կէսը քուկդ է, ինչպէս որ խոստացած էի: Քեզի ուղտերուն հետ ուղտապաններ ալ պիտի տամ որպէս զի այս գանձերը տանիս աշխարհի որ կողմը որ ուզես, պայմանաւ որ այս գործը այս գիշեր ըլլայ, որովհետեւ չեմ ուզեր որ Արեւ հայրս տեսնէ թէ այս քաղաքին մէջ մէկը կայ զոր չկրցայ մեռցնել:

— Բայց, պատասխանեցի, թէ այս ոսկիները, դրամները, գեղեցիկ գանձերը, բոլոր արժէքաւոր բաները որոնք հոս կը գտնուին, ամէնքն ալ իրեն կը պատկանին: Ինծի համար միակ բան մը կարելի է: Միայն պիտի առնեմ այն մատանին, զոր մատիդ վրայ կը կրես:

Արքան յօնքերը պռստեց: Ասիկա անարժէք կապարէ մատանի մըն է, գոչեց: Բոլոր հարստութեանս կէսը առ եւ հեռացիր այս քաղաքէն, ըսաւ:

— Ոչ, ոչ, պատասխանեցի, միայն այդ կապարէ մատանին պիտի առնեմ, որովհետեւ գիտեմ թէ նկարներէն մէկուն տակը ինչ գրուած է:

Եւ արքան սոսկաց, աղաչելով ըսաւ.

— Ինծի մնացած բոլոր հարստութիւնն ալ առ եւ հեռացիր ասկէ:

Ես տարօրինակ բան մը ըրի, բայց ըրածս քիչ կարեւորութիւն ունի, որովհետեւ քարայրի մը մէջ, որ ասկէ օրուան մը ճամբայ է, հոն պահեցի Հարստութեան մատանին: Ասկէ օրուան մը ճամբայ է եւ քու գալուդ կը սպասէ: Եւ ով որ այս մատանին կը պահէ, բոլոր Թագաւորներէն ալ աւելի հարուստ է: Արդ, եկուր փնտռէ եւ բոլոր աշխարհի հարըստութիւնը քուկդ պիտի ըլլայ:

Բայց երիտասարդ ձկնորսը սկսաւ խընդալ:

— Սէրը աւելի կ'արժէ քան թէ հարըստութիւնը, պզտիկ ծովանուշը զիս շատ կը սիրէ, բացագանչեց ձկնորսը:

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

(Շար.)

լու տակ»ի բեմադրութեան ընթացքին, ուր հրաւիրուած էր նոյնինքն հեղինակը, Սարեմ խօսեցաւ ֆրանսերէն ճառ մը, որուն պատասխանեց Հանրի Պոտօ։ Եւ ներկայացումէն վերջ, մտերմական ճաշի մը ընթացքին մեծանուն ակադե-մականը շնորհաւորեց մեր հայրենակիցը իր մաքուր ֆրանսերէնին համար։

Ֆաքիրական ասպարէզին մէջ ձեռք բե-րած իր յաջողութիւնները երբեք ալ պատճառ չեղան որ Սարեմ Մաքսուտեան մնար հայ թատրոնին Սարեմը։

Երկար տարիներ աշխատակցացաւ փա-րիզահայ թատրոնին եւ իր օգտակար մասնակցութիւնը անելցուց անոր փայլը։

Բեմական գործունէութեան ընթացքին Սարեմ Մաքսուտեան մարմնաւորած է զանազան բարդ տիպարներ եւ ամէնատեն ալ ունեցած է պատուաբեր յաջո-ղութիւն։

Իր լաւագոյն դերերէն կարելի է յիշատա-կել Ձերմակաւոր («Հին Աստուածները»), Ռեւոյական («Համլէթ»), Բարխուտար («Նամուս»), Տարասնեան («Երկու ճամ-բայ»), Զէյլէպիխմիրա («Նոր Բիւզանդիոն») եւ տակաւին ուրիշներ որոնք դժբախտա-բար կը վրիպին յիշողութենէս։

Եւ այս բոլոր դերերը Սարեմ Մաք-սուտեան կը մարմնաւորէր բծախնդիր ճշգրտութեամբ մը։

Հեզահամբոյր էր Սարեմը, մինակ դե-րասանն էր որ երբեք եւ երբեւիցէ կռիւ չէր ըրած ոեւէ ընկերոջ հետ··· բացառիկ դէպք դերասանական ընտանիքին մէջ ուր կաղն ու կռիւը անպակաս եղած են։ Այս պարագան ցայտուն կերպով վեր կը հանէ դիմագիծը ողբացեալին որպէս խոհուն եւ ճաշակի ու կրթութեան տէր անձ։

Իր ստանձնած բոլոր դերերուն Սարեմ կը մօտենար հաւատացեալի մը երկիւ-ղածութեամբ։

Բեմը իրեն համար նուիրական ու վսեմ էր եւ ամէն անգամ որ ոտքը կը դնէր ա-նոր տախտակներուն վրայ, կը նոյնանար իր դերին հետ եւ կը խզէր իր կապերը բեմէն դուրս գտնուող բոլոր իրականու-թիւններէն։

Մտաւորական ճոխ պաշարը իրեն տը-ուած էր արտակարգօրէն ճարտար մօտե-ցում եւ ըմբռնում դէպի թատրոնը։ Հո-գեբանօրէն կը վերլուծէր բոլոր դերերը բոլոր մանրամասնութիւններովը եւ ճար-տարօրէն կը բեմադրէր ամէն անգամ որ իրեն կը վստահուէր ոեւէ խաղի բեմա-դրութիւնը։

Մենք, փարիզահայ դերասաններս, յարգանքով կը խոնարհինք մեր սիրելի ընկերոջ՝ Սարեմ Մաքսուտեանի յի-շատակին առջեւ եւ կը բաժնենք վիշտը իր սիրեցեալ եղբօր Գրիգոր–Վահան Մաքսուտեանի։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹՈՄՍԵՐ

Ի ՊԷՏՍ ՈՉ-ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

●

Կարգ մը հայրենակիցներ նեղը կը մը-նան, երբ բեմ կը հրաւիրուին յաւուր պատշաճի «երկու խօսք» ըսելու՝ հանդէ-սի մը կամ հարսանիքի մը մէջ։ Շատ ան-գամ, մեր վարդապետներուն եւ Տէր պա-պաններուն մթերքն ալ կը սպառի։ Ահա-ւասիկ քանի մը նմոյշներ, որոնցմէ կըր-նան օգտուիլ չահագրգռուողները։

Քարոզ մը.

— Ունայնութիւն ունայնութեանց ամե-նայն ինչ ընդունայն է···։ Սողոմոն ի-մաստունի այս խօսքը որ մեզի կուգայ հին, հին դարերէ, շատ ճիշդ խօսք մըն է։ Այո, սիրելի հաւատացեալ ժողո-վուրդ, այս աշխարհիս մէջ ամէն բան պարապ է··· Տիկին սա գլխարկդ վար առ որ ետեւիններուն երեսն ալ տեսնեմ··· Ինչպէս ըսի, այս աշխարհը պարապ է··· Ուրեմն, աղօթեցէք որ Աստուած օգնու-թեան հասնի եւ այդ պարապութիւնը լե-ցնէ··· Օրիորդ ոտքդ ոտքիդ վրայէն վար առ··· Սողոմոն իմաստունը, որ··· Սար-կաւագ, սա չոճուխները ժողվէ, դուրս տար··· Աւետարանին մէջ կան շատ մը իմաստուն··· Ետեւը նստող պարոններ, ֆիչ մը լռեցէք որ սա ըսելիքս ըսեմ, լմնցնեմ··· Օրհնեալ եղերուք եւ Տէր Աս-տուած եղիցի ընդ ձեզ ամենեսեանդ, ա-մէն···

×

Քաղաքաքական ճառ մը.

— Ես ըսելու պէտք չունիմ եւ դուք ամէնքդ ալ գիտէք որ աշխարհը հիմա երկու մասի բաժնուած է··· Մէկ կողմը Ամերիկան, Անգլիան եւ Ֆրանսան, միւս կողմը Ռուսը··· Այսինքն երկու ճակատ-ներ, որոնք իրարու դէմ դիմաց կեցած են եւ ակռայ կը կճրտեն··· Ասիկա կը նշանակէ որ մարդկութիւնը 2–ի բաժ-նուած է, որ վտանգաւոր է։ Ասոր վերջը աղէկ պիտի չըլլայ. պատերազմը հետըզ-հետէ կը մօտենայ, բայց տակաւին մօտե-ցած չէ··· Երբ պատերազմ ըլլայ — կա-րելի է որ չըլլայ, բայց կարելի է որ ալ ըլլայ — այն ատեն··· Ըսելս ան է որ շատ պէտք օրեր կ՚ապրինք եւ վերջերնիս Աստուծոյ մնացած է··· Ամերիկան կ՚ըսէ որ··· է՛հ, իր ըսածներէն որ մէկը յիշեմ ··· Անգլիան ալ, անդիէն ուրիշ քարոզ կը կարդայ։ Մէկ խօսքով կացութիւնը ծանր է, բայց կրնայ թեթեւնալ։ Եթէ չթեւթեւնայ, ուրեմն կը նշանակէ թէ չափէն աւելի ծանրացած էր··· Եթէ թե-թեւնայ, կը նշանակէ թէ եղածը պար-զապէս փքքրքը էր։ Ես վերջացուցի։

×

Ցետ դրութիւն—Քարոզը ծափահարե-լու պէտք չկայ. ձեր գնահատանքը կը յայտնէք «չէն եւ պայծառ մնաք»ի պնակը լեցնելով։ Իսկ հանդէսին ատենապետը պէտք է յայտարարէ.

— Զափահարեսէք···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

★

Արշակ Զօպանեանի արկածահար եւ դառնաղէտ մահը սուգի մէջ ձգեց նաեւ Պերլինի հայ գաղութը։ Հետեւաբար յու-լիս 23ին, մահուան քառասնօրեակին, յարգուեցաւ յիշատակը, հանգուցեալին նուիրուած սգահանդէսի մը մէջ։

Գաղութին նախագահ Տոքթ. Հ. Եագ-ճեան բացման ճառով մը դրուատեց մեծ գրագէտին եւ անփոխարինելի Հայուն կարողութիւնները եւ հրաւիրեց ներկա-ները յոտնկայս լռութեամբ յարգելու ա-նոր յիշատակը։

Օր. Ա. Ֆրունճեան կարդաց գերմանե-րէնի թարգմանուած հայկ. գրականու-թեան եւ բանահիւսութեան նուիրուած այն բանախօսութիւնը, զոր ըրած է Ար-շակ Զօպանեան 3 Յունիս 1913ին Փարիզի մէջ։ Այսպէս կը թեւածէր գրագէտին եւ քարոզիչին հոգին ներկաներուն վրայ ծա-նօթացնելով եւ սիրցնելով հայկական գը-րականութիւնն ու բանահիւսութիւնը։ Այնտեղ մէջբերուած երգերու թարգմա-նութիւններու արտասանութիւնը, մա-նաւանդ «Կուզան ու կ՚երթան» եւ «Ըսէ Լուսնակ» շատ տպաւորիչ էին։

Օրուան պատշաճ տաղն էր Պետրոս Դուրեանի «Իմ մահը», որ կարդացուեցաւ Պ. Ա. Վամփուշի կողմէ եւ պատեց մեզ սգաւոր մթնոլորտի մը մէջ։ Իսկ պատա-նի Գրիգոր Սեւաչունի շատ գեղեցկօրէն արտասանեց գերմաներէն թարգմանու-թիւնը Զապէլ Ասատուրի «Խունկը»ին, տանելով մեզ հայ եկեղեցիի խնկաբոյր ոլորտներուն···։

Օրուան բանախօսն էր Պ. Ֆրունճեան, որ «Զօպանեանի կեանքն ու գործը» նիւթ ունենալով, ներկայացուց զայն գրաւոր աշխատութիւնով մը։ Վեր հանեց յատ-կապէս այն հանգամանքը որ Զօպանեան Ներսէսեան Պատրիարքի հիմնած Կեդրոնական վարժարանի հասցուցած հայ մտաւորա-կանն էր որ զարգացում ունենար, լեզու-ներ գիտնար, գրական կարողութիւններ ունենար եւ ազգին նուիրուելու սիրտ ու խիղճ ունենար···։ Բանախօսը վերջացնե-լով Զօպանեանի մէկ նորավէպը՝ «Ես ի՞նչ ընեմ հողիով» ոգեկոչեց՝ «Ուրեմն ալ պի-տի չխօսի՞ս մեզի, ալ պիտի չնախագա-հե՞ս մեր հանդէսներուն, ուրեմն ալ պի-տի չտեսնե՞նք քու անմեղ դէմքդ, ով Ար-շակ Զօպանեան···։ «Մենք ի՞նչ ընենք հողիով»···։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԻՆԸ.— Ուղղակի սարսափելի է։Մարդ իր ամուսնութեան մատանին կը կորսըն-ցնէ՞։ Նկհարցած չես, որ ըսենք մատէդ ինկաւ։

ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Քեզի խօսքին բայց ը-սեմ. եթէ բաճկոնիս գրպանին ծակը կա-րած ըլլայիր, հիմա կորսուած պիտի չըլլար···

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Առնուվիլի Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի «Կառվարենց» մասնաճիւղին արձակուրդի փակման խնջոյքը տեղի ունեցաւ շա-բաթ երեկոյ 24 յուլիսին, եկեղեցիի խորհրդարանին մէջ։

Բացառաբար այս անգամ հրաւիրուած էին միմիայն Նոր սերնդականներուն ծը-նողները եւ գաղութիս քոյր մասնաճիւ-ղերու ներկայացուցիչները։

Ներկայ էին նաեւ Փարիզի մասնաճիւ-ղէն ընկերներ եւ Շրջ. վարչութենէն ընկ. Պարոնվարդեան։

Բացման խօսքը կատարուեցաւ տեղւոյս Նոր Սերունդի նախագահին կողմէ, որ պարզեց մասնաճիւղիս գործունէութիւնը եւ ձեռնարկները։

Յետոյ խօսք առաւ ընկ. Պարոնվարդ-եան, որ յայտնեց իր գոհունակութիւնը, յիշելով այն օրերը երբ մեր մասնաճիւղը նոր կազմուած էր, մինչդեռ այսօր անի-կա կը համարուի շրջանին լաւագոյն մասնաճիւղերէն մէկը։ Թելադրեց յարա-տեւ աշխատանք իրականացնելու համար Նոր Սերունդի վրայ դրուած յոյսերը։

Մասնաճիւղին երգչախումբը երգեց «Լուսին չկար»ը, «Մշակ Բանուոր»ը եւ ուրիշ երգեր։

Ընկեր Հրաչ Քերեսթեճեանի ջութակին կ՚ընկերանար Նուրիկ Եաղճեան դաշնա-կով։ Անոնց նուագած երգերը արժանա-ցան խանդավառ ծափահարութիւններու։

Սարսել Առնուվիլի Հ.Յ.Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէին կողմէ ընկ. Արփիար Մարտիրոսեան եւ տեղւոյս Կապոյտ Խա-չի նախագահուհի Տիկին Արսինէ Պառա-եան ջերմապէս շնորհաւորեցին մեր ձեռ-նարկը, տալով բարի խրատներ։

Սեղանապետ Պ. Նիկողոս Նիկողոսեան շատ լաւ կատարեց իր պարտականու-թիւնը, հրաւիրելով որ ներկաները ցոյց տան իրենց շնորհքը։

Խնջոյքը վերջացաւ խանդավառ տրա-մադրութեամբ։

ԱՐԱՄ ԵՐԱՆՈՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).—Պոմոնի Հ.Յ.Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի կազմակեր-պած դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ մեծ յաջողութեամբ 18 յուլիս կիրակի օրը Քրօթ Մօնարի օդասուն պարտէզին մէջ։

Օրուան նախագահը Պ. Բենիկ Միլ-տոնեան իր բացման խօսքով ոտքի հրա-ւիրեց ներկաները, պատմական ապստամ-բութեան առթիւ ինկած հերոսներուն յի-շատակը յարգելու համար։ Եւ ապա հե-րասամարտի զանազան ելեւէջները նկա-րագրելէ ետք քանի մը գեղեցիկ օրինակ-ներով հրաւիրեց նոր սերունդը որ պա-հով տանի այն դրօշակը որ հին սերունդը իրենց փոխանցած է։

Անդրադառնալով այն նոր սերնդական-ներուն, որոնք օտար դափնիներ խլեցին այս ափերուն վրայ, մոռնալով ազգային ոգին, յիշեց Քամառ Քաթի-պայի նշանաւոր «Թքել եմ»ը, եւ միան-գամայն նմանցնելով զանոնք Նափոլէոնի այն զօրավարին, որ անհամար յաղթա-նակներէ վերջ դերի էր տուեր իր ազգա-յին դրօշը, Նափոլէոնը բացագանչեր է զօրավարին.«Քեզի ըլլան յաղթութիւննե-րըդ, ո՞ւր է քեզ յանձնուած դրօշը»։

Յետոյ սկսաւ գեղարուեստական բա-ժինը։

Մեներգ Պ. Ժիրայր Գասպարեանէ, ա-րուն յաջորդեց ջութակ՝ Պ. Յարութիւն Իշխանեանէ։ Ամերիկաբնակ Օր. Տէր-տէրեանի յուզիչ արտասանութիւնը, ինչ-պէս եւ Տ. Ագատուհի Տէր Վարդանեանի կրկնակ մեներգները խանդավառեցին ներկաները։

Սուրիաբնակ ընկերոջ մը քանի մը կը-տոր հայկական, արեւելեան երգերը ա-ւելի ոգեւորեցին մթնոլորտը։

Գեղարուեստական բաժինէն ետք բէմ հրաւիրուեցաւ ընկերուհի Քիպրիթճեան, որ յանպատրաստից, ինքնայատուկ եղա-նակով մը վեր առաւ օրուան տօնակատա-րութեան իմաստը, պանծացնելով հերոսներու յիշատակը եւ յուզուած բա-ցագանչեց. «Ըսէք ինծի, ի՞նչ պիտի ըլ-լայ այս ազգին վիճակը առանց Դաշնակ-ցութեան»։

Ընկերուհիի բանախօսութեան յաջոր-դեցին հայկական–եւրոպական պարերը։ Եւ սակայն բան մը պակաս էր։ Ներկանե-րը անհամբեր կը սպասէին օրուան բանա-խօս՝ Կ. Փոլատեանի խիստ տպաւորիչ ճառին։

Ե. Տ. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ

●

Գ.

—Աղէկ, ուրախ եմ. բայց ո՞վ առիր նայինք, Մալվին, անշուշտ քեզի ամէն կերպով յարմար մէկն է. անշուշտ պա-թիւ պիտի ունենամ զինքը տեսնելու, կ՚ըսէր երիտասարդը ջղաձգօրէն մատները գալարելով, իր յուզումը ի զուր ջանալով պարտկել։

— Բաւական յարմար, պատասխանեց Մալվին ակնարկը գետնասեւեռ. սակայն առայժմ պիտի չկրնաս զինք տեսնել. քանի մը օր առաջ Սօֆիա մեկնեցաւ գոր-ծի համար. մօտերս կը դառնայ։

— Չորս տարիէ ի վեր ամուսնացած ես ուրեմն, կը կրկնէր Վահէ՝ տակաւին շա-րունակելով յայտնել զարմանք մը, որ կը սկսէր տարօրինակ երեւիլ թէ Մալվինէի եւ թէ Սօֆիկ հանըմի։

«Այն ատեն, կ՚աւելցնէ երիտասարդը, զաւակներ ալ ունենալու ես, ո՞ւր են. չեմ տեսներ կոր։

Ամօթի շառագունանք մը պատեց ման-կամարդ կնոջ դէմքը. մօրը երեսը նայե-ցաւ՝ կարծես անկէ օգնութիւն սպասե-լով իր զարմիկին այս հարցման պահա-խանելու համար։

— Կը սպասեմ կոր թոռան մը, որ տա-կաւին չեկաւ, փութաց պատասխանել Սօֆիկ հանըմ, ինքն ալ խռոված։

Առանց ոեւէ յետին մտքի մը, շատ բը-նական կերպով իր ուղղած հարցումին ա-ռաջ բերած շփոթութիւնը թէ մօրը եւ թէ աղջկան վրայ՝ ուշադրութիւնը գրաւեց Վահէի։ Մահուան մը կասկածը ունեցաւ։

— Արդեօք դժբախտութի՞ւն մը պատա-հած է, հարցուց։

— Օհ, ոչ, ըսաւ Մալվինէ, խնպէս տակաւին զաւակ չենք ունեցած։

— Եւ սակայն չորս տարուան մէջ կըր-նայիր, Մալվինէ, երկու զաւակ ունենալ. կը հասկնամ. կան որ իրենց ամուսնու-թեան առաջին տարիները հանդարտ ան-ցընել կ՚ուզեն. իրաւունք ունիք։ Եւ յե-տոյ Ֆիզիքապէս փոխուիլը կայ···

— Ոչ թէ ատոնց համար, բողոքեց Մալվինէ՝ իր արժանապատուութեանը մէջ սաստիկ վիրաւուած, բայց, այդպէս ··· տակաւին զաւակ չունինք, հակառակ մեր սաստիկ փափաքին···

Վահէ, հասկնալով որ այս նիւթը ա-խորժելի չէր իր խօսակցուհիներուն, ու-րիշ նիւթի մը անցաւ։

— Որչափ փոխուած ես, Մալվին, մի-այն աչքերդ նոյնն են. մեծցեր, փառաւո-րն մը եղեր ես···Չեմ գիտեր թէ, աւել-ցուց ժպտելով, եթէ ամուսինդ հոս ըլլար այս գովեստներուն համար կը նեղանա՞ր ինծի դէմ։

— Ինչո՞ւ, չեմ կարծեր, ըսաւ Մալվի-նէ, մանաւանդ որ այդ գովեստները հեղ-նութիւն են անշուշտ։ Կը յիշեմ որ պզտի-կութեանդ ալ չար հեգնող մըն էիր։ Զիս ծաղրելով հոգիս կը հանէիր։

Վահէ քահ քահ սկսաւ խնդալ։

— Ճիշդ է, ճիշդ, բայց հաւատա, Մալվին, որ հիմակ այլեւս դադրած եմ հեգնող ըլլալէ։

Երիտասարդը ոտքի ելաւ մեկնելու հա-մար։ Սօֆիկ հանըմ պնդեց որ հիւր մնայ այն գիշերը իրենց։ Մալվինէ ձայնակցե-ցաւ իրեն։ Վահէ քիչ մը նազ ըրաւ, բայց յետոյ հաւանեցաւ։

— Պայմանաւ որ սա դաշնակը խօսե-ցնես քիչ մը, Մալվին, ըսաւ, անփութօ-րէն տեղաւորուելով բազմոցին անկիւնը եւ սիկառ մը վառելով։

Մայրը դուրս ելաւ։ Մալվինէ դաշնա-կին առջեւ անցնելով «Թրօվաթօյէ»ն հատուած մը սկսաւ նուագել։ Շատոնց ի վեր այդքան աւիւնով եւ յուզումով չէր հպանցած փղոսկրեայ ստեղնաշարները. ապահովապէս իր զարմիկին ներկայու-թիւնը կը ներշնչէր զինքը։ Երիտասարդը, որ արտասովոր խանդավառ մըն էր ար-դէն, հեշտութեամբ վառուած աչուըներ-բովը կը պարուրէր գեղանի դաշնակահա-րուհին, որ իրեն կ՚երեւար քովնտի, կուրծքին գեղարուեստական կառոյցքո-վը, կանոնաւոր եւ ճոխ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

Ֆրանսականեւ ամերիկեան կառավա - րութեանց :

Նոր ծանուցագիրը չարունակութիւնը ըլլալով Յուլիս 24ի խորհրդային ծանուցագրին, Լոնտոնի մէջ գումարուող երեք երկիրներու մասնագէտները պիտի քննեն զայն, պատասխան տալէ առաջ, քանի որ Խ. Միութեան այս նոր ձեռնարկը կը նըկատեն դիւանագիտական խաղ մը՝ հանրային կարծիքին վրայ ազդելու համար:

× Խորհ. նոր ծանուցագիրը Մ. Նահանգներու յանձնուած պահուն դեսպան Զարուպին յայտնած է թէ Զորսերու նոր ժողովին մէջ կարելի է զբաղիլ «գերմանական հարցին կարգ մը երեւոյթներո - վը » :

Միւս կողմէ Արեւելեան Գերմանիոյ Ժողովրդական Խորհրդարանը միաձայնութեամբ ընդունեց վարչապետ Կրօթվօլի մէկ առաջարկը բանակցելու համար Արեւմտեան Գերմանիոյ հետ:

Այս որոշման համաձայն հանդիսաւոր կոչ մը պիտի ուղղուի Զորս մեծ պետութեանց, որ վերսկսին Գերմանիոյ մասին ընդհատուած բանակցութիւնները, որուն հաւասար իրաւունքով մասնակցին երկու Գերմանիաները: Նաեւ կոչ ուղղել Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան, որ երկու կողմէն լիազօրներ կարգուին զբաղելու համար երկու կողմը շահագրգռող հարցերով՝ Եւրոպայի ապահովութեան շրջանակին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետ Ապտալլահ Եաֆի իր հրաժարականը ներկայացուց նախագահ Քամիլ Շամունի, որ զայն նկատի պիտի առնէ խլամական Մեծ Տօնէն վերջը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ինքնաշարժ մը երեքշաբթի օր Պարսելոնէթի եւ Քասթելլանի միջեւ (Ստորին Ալպեան) երբ կը բարձրանար Ալլօսի բարձունքը, յանկարծ անիւը պայթելով անդունդ գլորեցաւ 300 մեթր բարձունքէ մը: Մէջիններն էին Անգարայի վաճառականներէն Սէյլանի, իր կինը, զաւակը, սպասուհին եւ ֆրանսացի բարեկամ մը Մարապէօֆ, որ կը վարէր Թուրքիայէն բերուած այս կառքը: Երբ օգնութեան հասան, ինքնաշարժն ու մէջինները բզիկ-բզիկ եղած էին:

Հակառակ եղած ազդարարութեանց, վերջին օրերս ինքնաշարժի արկածները շատցած են եւ նոր կոչեր կը հրատարակեն թերթերը խոհեմութեան եւ ուշադրութեան հրաւիրելով կառուղիղները:

Տէր եւ Տիկին Արամ Տէր Յարութիւնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Տէր Յարութիւնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մեսաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Թուխտարեան եւ զաւակները ինչպէս եւ Քիւրքճեան, Յակոբեան եւ Ունանեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՈՍԿԻԱՆ-ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տիլտիլեան, Սեբաստացի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը:

Թաղումը պիտի կատարուի այս շաբաթ (7 Օգոստ.) ժամը 10·15ին:

Հաւաքուիլ իր բնակարանը,

5, Sentier St. Médard, Epinay-s-Seine

ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Հաղորդակցութիւն. — Օթոպիւս՝ Carrefour Pleyel, 138 Porte Clichy էն et descendre Eglise d'Epinay.

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Փեփրոնէ Սարգիսեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՀԱԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԿԱՄ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի դպրոցին համար: Նախընտրութիւն կը տրուի այր եւ կնոջ: Գոհացուցիչ պայմաններ (բնակարանը ապահովուած): Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Ս. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ, 12 Ռիւ Նանսէն, Տէսին (Իզէռ):

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԵՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սասնոյ ապստամբութեան 50ամեակին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանիս ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն: Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ իր մասնաճիւղերուն, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

8 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Լէ Քայօլ Սէփտէմի ծառախիտ անտառին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Այս տօնակատարութեան ներկայ պիտի ըլլայ Սէփթէմի քաղաքապետը իր խորհրդականներով:

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ, բարձրախօսով կը նուագուին հայկական եւ եւրոպական ընտիր եղանակներ:

Շրջանի ենթակոմիտէները եւ անհատ հայրենակիցները որոնք օթօքար չեն վարձած, կրնան առնել՛քս տանող Թրօլէպիւսը եւ իջնել Սէփթէմէն մէկ կայարան յետոյ, Լէ Քայօլ ոստիկանական շէնքին առջեւ:

Հայ ազատագրութեան նախանձախնդիր մեր բոլոր հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս բացառիկ տօնակատարութեան:

Մուտքը ազատ է:

Խանասորի արշաւին մասնակցող հայրենակիցները կրնան արձանագրուիլ Պոմոնի մէջ ընկ. Նշան Դարբինեանի եւ Ժիրայր Տ. Վարդանեանի մօտ:

Իսկ Լա Ռոզիէռէն ընկ. Յ. Գարաքէհեանի եւ Երուանդ Տ. Մեսրոպեանի մօտ: Օթոքարը կը մեկնի առտուան ժամը ճիշդ 7ին:

ՍԱՐԻՄ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆԻ մահուան առթիւ ՈմՆ հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընէ.

10·000 Յառաջի բարգաւաճման ֆոնտին, 2500ական ֆրանք Ֆ. Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանի շէնքին, Կարմիր Խաչին եւ Ազքատախնամին:

Ստանալ Յառաջի վարչութենէն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԱՍՆՈՅ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 50ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Վարուժան Կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Սէնթ'էթիէնի «Անտոք» կոմիտէի:

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Փօն-Նանթանի մօտ ծանօթ դաշտավայրը:

Կը նախագահէ ընկ. Ս. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ:

Կը խօսին ընկերներ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ և ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր:

Ճոխ պիւֆէ, առատ ըմպելիք, հայկական պաղպաղակ:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Ս. Կ. երգչախումբին յաջորդ պտոյտը Վալանթօնի լիճին եզերքը այս կիրակի:

Ժամադրութիւնը Կար տ'Օսթերլից Հօլ Պանլիէօ, ժամը 9·30ին:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ օգափոխութեան կայանի երկրորդ խումբը պիտի մեկնի Օգոստ. 8ին, կիրակի օր, եւ ոչ թէ երկուշաբթի, ինչպէս յայտարարուած էր նախապէս: Հետեւաբար մանուկները պէտք է Հայոց եկեղեցին ըլլան, 15, ռիւ Ժան կուժոն, ժամը ճիշդ 8·30ին, կիրակի առաւօտ:

Նոյն օրը պիտի վերադառնան առաջին խումբի օգափոխութեան մեկնած մանուկները:

× Դպրոցասէրի խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն: Ծնողները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէս օր:

Դիմել վարժարանը, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, էկլիզ Փանթէնէն 146 թիւ հանրակառք առնելով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ Հ.Յ.Դ. «Արամ» ենթակեմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ.Յ.Դ. Շրջ.կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՐՏԱՆ.—Համախմբերգ. Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին Համախմբերգ. Միութեան սրահը:

Օրակարգ՝ 1. Դաշտահանդէսի հաշուետուութիւն: 2. Պատգամաւորներու ընտրութիւն:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ ոչ անդամ բոլոր խմբերգցիները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հրաչեայ Ամիրայեան, Տէր եւ տիկին Գրիգոր Ամիրայեան եւ զաւակը, Պ. Վահրամ Ամիրայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Հրաչեայ Ամիրայեանի մահուան քառասունքին առթիւ, եւ իրենց մօր եւ մեծ մօր մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 7ի գիշերը, «Միւթիւալիթէի» մեծ սրահին մէջ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Տէսինի քոյր մասնաճիւղերու:

Կիրակի, 8 Օգոստոս, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քափէ Լամարկի մօտ զովասուն ծառաստաններուն մէջ:

Գեղարուեստական բաժին, երգապընականներու վրայ հայկ. երգեր եւ զանազան անակնկալներ:

Տէսինի դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ըլլան հայկական պարեր:

Առատ կերուխում:

Տեղւոյն վրայ սառնորակ ըմպելիներ եւ համադամ ուտելիքներ, խորոված միս եւ պաղպաղակ: Գիները ժողովրդական:

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքառերը Փլաս Կիշառէն կը մեկնին ժամը 9·15ին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Պ. Սահակեան (Մարսէյլ) դժբախտաբար կարելի չէ ձեր ըսածը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954 1955 ուսումնական տարեշրջանի համար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ:

Direction Collège Arménien

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)

Tél. : OBS. 18-28

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI 7 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7439 30e ANNEE
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2850

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵԴԷՊ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

●

Մայրագոյն Արեւելքէն վերջ համաշխարհային քաղաքականութեան ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուեցաւ Մերձ. Արեւելք։

Քորէայի եւ Հնդկաչինի մէջ լուած են այլեւս թնդանօթները։ Առկախ խնդիրները ժամանակի ընթացքին պիտի կարգադրուին կողմերուն միջեւ, փոխադարձ զիջումներով։

Հնդկաչինի զինադադարը կարծես ազդանշան մը եղաւ՝ խաղաղ միջոցներով կարգադրելու համար բազմաթիւ քաղաքական կնճռոտ հարցեր, որոնք երկար տարիներէ ի վեր սպառնալիք դարձած էին աշխարհի խաղաղութեան համար։

Մասնաւորաբար Մերձ. Արեւելքի երկիրները խռովայոյզ վիճակ մը կը ներկայացնէին վերջին պատերազմէն ասդին, իբրեւ հետեւանք ժողովուրդներու մտայնութեան մէջ առաջ եկած յեղաշրջումին։

Եգիպտոս, Իրան, Թունուզ եւ Մարոք զանազան պատճառներով դժգոհ էին արեւմտեան պետութիւններէն, որոնք երկար տարիներէ ի վեր քաղաքական, զինուորական եւ տնտեսական որոշ առանձնաշնորհներ կը վայելէին այդ երկիրներուն մէջ։

Վերջին շաբաթներու իրադարձութիւնները մեծ յոյս կը ներշնչեն։

Ֆրանսայի վարչապետը Մենտէս — Ֆրանս Հնդկաչինի խնդիրը կարգադրելէ ետք, նախաձեռնարկ եղաւ լուծելու նաեւ Թունուզի թնճուկը, ներքին ինքնավարութիւն շնորհելով այս երկրին, որ 1881էն ի վեր ենթակայ է ֆրանսական թեւարկութեան։

Արաբական աշխարհը, որ միացեալ ճակատ կազմելու ճիգեր կ'ընէ տարիներէ ի վեր, կեդրոն ունենալով Եգիպտոսը, աւելի կերպ կը քաջալերէր Հիւսիսային Ափրիկէի իսլամ-արաբ ժողովուրդներու ազատագրական ձգտումները։

Վարչապետին ձեռնարկը գոհունակութիւն պատճառեց ոչ միայն Թունուզի ազգայնական տարրերուն, որոնց վարիչ կազմակերպութիւնն է Նոր-Տեսթուր կուսակցութիւնը, այլեւ արաբական բոլոր երկիրներուն մէջ։

Քանի մը օր առաջ կարգադրուեցաւ նաեւ եգիպտական խնդիրը, որ երկար տարիներէ ի վեր կը ցնցէր Փարաւոններու երկիրը։

Անգլիացիք 1882ին Արապի փաշայի ապստամբութիւնը զսպելով տէր եւ տիրական դարձած էին Եգիպտոսի։ Երկար պայքարներէ վերջ, որոնց ընթացքին նշանաւոր հանդիսացաւ անկախութեան աշխոյժեան Սաատ Զաղլուլ փաշա, Վաֆտի վարչապետ Նահաս փաշա 1936 Օգոստ. 22ին յաջողեցաւ Անգլիոյ հետ կնքել զինակցութեան դաշնագիր մը, որով Եգիպտոս սկզբունքով անկախ պետութիւն կը դառնար։ Անգլիա իրաւունք կը ստանար քսան տարի՝ մինչեւ 1956՝ Սուէզի ջրանցքի շրջանին մէջ պահելու 10.000 զինուոր եւ 400 օդանաւ։

Եգիպտացիք փափաքելով կանխել այս թուականը, 1951 Հոկտ. 15ին ջնջեցին 1936ի դաշնագիրը եւ այդ օրէն սկսեալ ցոյցեր տեղի կ'ունենային Անգլիացիներուն դէմ, պահանջելով Սուէզի պարպումը։

Յուլիս 27ին կնքուած նոր դաշնագրով գոհացում կը տրուի Եգիպտոսի, որուն երիտասարդ կառավարութիւնը՝ 23 Յուլիս 1952ին իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր չէր դադրած պահանջելէ Սուտանի եւ Սուէզի խնդիրներուն կարգադրութիւնը։

Այժմ այս երկու հարցերն ալ գտած են իրենց լուծումը։

Ճիշդ այս օրերուն կարգադրուեցաւ նաեւ Իրանի քարիւղի խնդիրը, որ երեք տարիէ ի վեր կը գրաւեցնէր ոչ միայն Պարսկաստանն ու Անգլիան, այլ միջազգային տրամադրութիւնն ու քաղաքական աշխարհը։

Մոսատեղ իր սկզբնական յաջողութիւններէն եւ չահած ժողովրդականութենէն վերջ, բոլորէն լքուեցաւ եւ անփառունակ վախճան մը ունեցաւ։ Այժմ իր «դաւաճան» բանտի մը մէջ կը քաշէ ծայրայեղ ազգայնականութիւն ծախելու իր մարմաջը։

Այս բարեդէպ երեւոյթները մեծ յոյսեր կը ներշնչեն թէ արեւելքի մէջ խաղաղութիւնը հետզհետէ հաստատուն հիմերու վրայ պիտի դրուի։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

★

ՏՆՏԵՍ. ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԼԻԱԶՕՐՈՒԹԻՒՆ

Երկրին տնտեսական եւ դրամային վերականգնումին համար նոր դահլիճին պատրաստած ծրագիրը վիճաբանութեան դրուիլ սկսաւ Երեսփ. ժողովին մէջ, ուր ելմտ. յանձնախումբը արդէն սկզբունքով ընդունած էր զայն։

Ամէնէն աւելի կարեւոր կէտն այն էր որ կառավարութիւնը լիազօրութիւն կը պահանջէր հրամանագիրներ հրատարակելու իր ծրագիրներուն գործադրութեան մասին։ Բազմաթիւ երեսփոխաններ կը հակառակին այս տեսակէտին, յայտնելով թէ առանց նիւթին գիտակցութեան աչքերնին գոց չեն կրնար լիազօրել կառավարութիւնը։

Ելմտական յանձնաժողովին բանբերը հարցուց թէ այս ծրագրին գործադրութեան ծախքերը ինչպէս պիտի հոգայ կառավարութիւնը։ Եթէ տուրքերու միջոցով, ժողովուրդը արդէն ծանրաբեռնուած է տուրքերով, իսկ եթէ փոխառութեան միջոցով, այդ ալ չի յաջողիր եւ անորակական է։ Եթէ, ինչպէս կառավարութիւնը կ'ըսէ, կարգ մը ձեռնարկներու վերակազմութեան վրայ դրած է յոյսը, այդ բանը գլուխ հանելու համար հարկ է նախ օրավարձերը ներդաշնակել եւ զայն դնել մեր տնտեսական կացութեան համապատասխան վիճակի մը մէջ։

Աշխատանքի յանձնաժողովին բանբերն ալ յայտնեց թէ կառավարութիւնը կ'ըսէ որ արտադրութիւնը պիտի աւելցնէ. այս խօսքը միշտ կը կրկնուի բոլոր կառավարութեանց կողմէ եւ սակայն այդ ուղղութեամբ բնաւ հոգ չի տարուիր աւելորդ ծախքերը ջնջելու, որպէսզի կարելի ըլլայ աշխատավարձն ալ բերել իր արդար սահմանին։

Ուրիշ շատ մը խօսողներէ ետք խօսք առաւ ելմտական նախարար Էտկար Ֆոր, որ երկու ժամ բացատրեց ու մեկնաբանեց իրենց ծրագիրը, որուն հիմը կը կազմէ երկրին արտադրողական կարողութիւնը աւելցնել եւ ելեւմուտքը հաւասարեցնել։ Ըսաւ թէ 1950էն ի վեր երկրին ճարտարարուեստական արտադրութիւնը հարիւրին 15 միայն աւելցած է, մինչ արեւմտեան Գերմանիայինը հարիւրին 30։ 1896էն ի վեր յառաջդիմութեան չափանիշը Ֆրանսայի համար տարեկան եղած է հարիւրին մէկուկէս, Անգլիոյ մէջ երկու, Միացեալ Նահանգներու մէջ՝ երեք։

Նախարարը յայտնեց որ ելմտացոյցին բացը 740 միլիառ ֆրանք է, որ տակաւ կը պակսի արտածումներու յաւելումով։ Անցեալ տարի Ֆրանսա իր առեւտրական բացը փակեց ամերիկեան օգնութեամբ, զինուորականն ալ մէջը ըլլալով։ Այս տարի այդ բացը կարելի է գոցել միայն տնտեսական օգնութեան գումարով։ Կառավարութիւնը ծրագրած է երկրագործական շուկային կազմակերպումը, արտադրութեանց եւ շինարարութեանց զարգացումը, գնման կարողութեան յաւելումը, եւլ. բայց գործել կարենալու համար կը պահանջէ մասնաւոր լիազօրութիւն՝ մինչեւ մարտ 31, խոստանալով խորհրդարանին քուէարկած ելմտացոյցին մէջ փոփոխութիւն չկատարել։

Գիշերը եւ երէկ ալ շարունակուեցաւ վիճաբանութիւնը եւ վարչապետ Մենտէս Ֆրանս երկար բացատրութիւններ տուաւ։

Ժողովին տրամադրութիւնը պահանջուած լիազօրութիւնը տրուելու կողմն է։

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

ԱՊՐԻՄ — ՄԵՌՆԻՄ

★

Ձեր գիտցած խաղը չէ այս, — հատ-հատ փրցնել ծանօթ ծաղիկին թերթերը, իբրեւ զուարճութիւն կամ սփոփանք։

Այս անգամ պատկառելի դատաւորներ են որ ապրիմ-մեռնիմ կը խաղան տաղանդաւոր այլ անօպայ գրագէտի մը գլխուն, չորրորդ անգամ յետաձգելով անոր մահապատիժին գործադրութիւնը։

Վեց տարի առաջ Քալիֆորնիոյ Գերագոյն Ատեանը մահուան դատապարտած էր Չեսմէն անուն երիտասարդ մը, որուն կը վերագրուին շարք մը վայրենի ոճիրներ, — առեւանգում, բռնաբարում, սպանութիւն եւ ուրիշ խայտառակութիւններ։

Վերջին պայմանաժամը լրացաւ Յուլիս 31ին։

Մահապարտը կազարձակ խցիկ մը կ'առաջնորդուէր ուրիշ երկու դատապարտեալներու հետ, երբ Գերագոյն Ատեանին անդամներէն մէկ անդամը պահանջեց յետաձգել մահավճիռին գործադրութիւնը, որպէսզի Մ. Նահանգներու Գերագոյն Ատեանը կարենայ քննել մահապարտին փաստաբաններուն աղերսագիրը։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, փաստաբանները 1948էն ի վեր կը պահանջեն ջնջել մահավճիռը, ձեւական թերութիւններ մատնանշելով։

Կ'ըսեն թէ դատավարութեան պաշտօնական սղագիրը մեռած է, ամբողջ ատենագրութիւնը լրացնելէ առաջ։

Ատեանին միւս սղագիրները մերժած են լրացնել այս աշխատանքը, առարկելով թէ չեն հասկնար գրի առնուածները։ Ատեանը ուրիշ սղագիր մը վարձած է, բայց փաստաբանները վաւերական չեն գտներ ատենագրութիւնը։

Այս կէտը քննելու համար է որ յետաձգուած է վճռին գործադրութիւնը։

Եւ որովհետեւ Ուաշինկթընի Գերագոյն Ատեանը այժմ արձակուրդի մէջ է, մահապարտը ողջ պիտի մնայ առ նուազն մինչեւ յառաջիկայ աշուն։

Չեսմէն գիրք մը գրած է մահապարտներու սրահին մէջ, «Խցիկ թիւ 2455», որ ահագին սպառում ունեցաւ։ Քանի մը տասնեակ միլիոն տոլար կը հաշուեն իր շահած դրամը, իբրեւ հեղինակ, արտատպման եւ շարժանկարի վարձք։

Փաստաբանները փորձած են այս պարագան ալ օգտագործել, փրկելու համար մահապարտը, իբրեւ գրական տաղանդ։

Ուրեմն, ապրիմ-մեռնիմը պիտի շարունակուի։

Օրուան Հզօրներն ալ, որոնց թիւը հետզհետէ կ'անի, նոյն խաղը չե՞ն խաղար տկար եւ անճար ժողովուրդներու գլխուն։

Մտքէս չանցնիր այդ ժողովուրդները բաղդատել սանձակոտոր, թերեւս խելագար ամբաստանեալի մը հետ։

Բայց, որքա՞ն նմանութիւններ, իբրեւ երեւոյթ։

Բազմութիւններ, ամբողջ ժողովուրդներ կը պատժուին իբրեւ ըմբոստ կամ դաւադիր։

Երբեմն արիւն կը հոսի գետերու պէս։ Երբեմն ալ պատուհասը կը տեւէ տարիներով եւ կը վերածուի թիապարտութեան։

Եթէ դուրսէն ձայներ լսուին, իբրեւ պաշտպանութիւն, պատասխանը պատրաստ է։

«Փաստաբանները» օրինական թերութիւններ կը փնտռեն, ոչ թէ դատապարտեալը փրկելու, այլ բռնակալը արդարացնելու համար։

Եւ ապրիմ-մեռնիմը կը շարունակուի անարգել, իբրեւ «ներքին գործ»։

Առտու մըն ալ, երբ ոչ վերաքննութիւն պահանջող կ'երեւայ, ոչ ալ միջամտութիւն, ի յառաջագունէ տրուած վճիռը կը գործադրուի, համաձայն ընկալեալ սովորութեանց։

Եւ մարդիկ պատմութիւնը կը նոխացնեն ցեղասպանութիւն մը եւս արձանագրելով։

ՎԱՀԷ

ԻՐԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԸ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԲԵՐԷ

Իրանի քարիւղին շահագործման համար Իրանի կառավարութեան եւ քարիւղի ութը ընկերութիւններու միջեւ երկար ժամանակէ ի վեր կատարուող բանակցութիւնները վերջացան եւ համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ անցեալ օր Թեհրանի մէջ։

Ութը ընկերութիւնները մինչեւ 40 տարի հաւաքաբար պիտի շահագործեն Ապատանի զտարանները եւ շրջակայ քարիւղային հողերը։ Պիտի գնեն արտահանուած ապրանքը եւ պիտի ապահովեն արտասահմանի մէջ վաճառումը, բայց Իրան անուանապէս պիտի մնայ հորերուն եւ հողերուն սեփականատէրը։

Իրան կէս առ կէս շահակից պիտի ըլլայ։ Պիտի ստանայ առաջին երեք տարիներուն համար 420 միլիոն տոլար, չորս տարիէն պիտի առնէ տարեկան 187 միլիոն տոլար, աւելի շատ քան ինչ որ կը ստանար ազգայնացումէն առաջ։ Ընկերութիւններուն բաժինին հարիւրին 40ը, Անգլօ-Իրանեան հին ընկերութեանն է, 40ը Սթանտըրտ Օյլինը, 14 Ռոյըլ Տէջը, 6 Ֆրանսական ընկերութեան եւ այլն։ Անգլօ-Իրանը, որ սեփականազրկուած էր պիտի ստանայ 80 միլիոն տոլար հատուցում։

Երկու ամիսէն պիտի սկսի հոսիլ Իրանի քարիւղը։

× Իրանի արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ձեռք բերին ազգայնացման նպատակին իրագործումը։ Ամերիկայի արտաքին նախարար Ֆօսթըր Տըլըս յայտնեց որ այս համաձայնութիւնը պիտի ծառայէ Իրանի բարգաւաճման եւ նոր շրջանը պիտի բացուի Իրանի ժողովուրդի կենցաղին բարելաւման։

Թերթերը կը գրեն թէ այս համաձայնութիւնը Միջին Արեւելքի խաղաղութեան համար նոր հանգրուան մըն է։ Սուէզի պարպումը եւ Թեհրանի համաձայնութիւնը զիրար կը լրացնեն։

Երբ Անգլիա կը քաշուի Սուէզէն, միւս կողմէ կը վերահաստատուի Ապատանի մէջ։ Այսպէս, երբ հին վէճ մը կը կարգադրուի, միւս կողմէ Արեւմուտքի եւ արաբական երկիրներու միջեւ մերձեցում մը կը նախապատրաստուի։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսայի առաջարկին վրայ եւրոպական բանակի համաժողովը պիտի գումարուի Պրիւքսէլի մէջ ամսոյս 19ին։ Արեւմտեան Գերմանիա, Պելճիքա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ ընդունած են այս թուականը, բայց Իտալիա խնդրած է մէկ երկու օր յետաձգել։ Ժողովը պիտի տեւէ երկու օր։ Վեց արտաքին նախարարները պիտի խորհրդակցին Եւրոպական Բանակին խնդրով։

Մենտէս-Ֆրանս է որ թելադրած է այս

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԿԵՍԱՐԻ ՋԻՆԿԸ ՎՐՆՋԷՐ

●

2. ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԻՒՆ ՋԵՐՄԱՆՑ

Պիտի ուզէի Արտաձոր կոչել այս գիւղը, Royat.

Որ եւ է նմանութիւն չունի մեր պատմական Արտաձորին հետ, որ ի Կարին:

Բայց, սերտ է իր կապը սիրտին հետ:

Ձորակ մը, կոչուած՝ հրաբխային ցրնցումներէ, եւ ծորակներ հանքային ջուրերու, որոնց առջեւ կը հառաչեն հազարաւոր սիրտեր, ի խնդիր կազդուրման:

Ամփոփուած՝ հովտի մը չուքին տակ, մէկ ժամ հեռու՝ Վիշիէն, գիւղը իր բոլորտիքն ունի բլրակներ:

Աւելի անդին, դէպի արեւմուտք, Puy de Dômeի վեհապանծ գագաթն է որ կը ցցուի: (1465 մեթր):

Եւ լեռներ, լեռնե՜ր, միացեալ ճակատ կազմած իրարու հետ, հրաբխային ամդունդներով:

Լեռնե՜ր, սէգ լեռներ, ես կը սիրեմ ձեզ···

Բարձրաբերձ լերան գլխաւոր բուժավայրն է Մոն Տոր, ուր յաճախ կ՚երթար ողբացեալ Միքայէլ Վարանդեան, շնչարգելութիւնը դարմանելու համար: Վերջին անգամ ղրկած էր լուսանկար մը ճերմակ չապիկով եւ կնգուղով մը, — այն տարազը որով մասնաւոր խցիկները կը մտնեն շոգի շնչելու համար:

Ներողութիւն: Ջերմուկներու նկարագրութիւնը չէ որ պիտի փորձեմ, այլ քանի մը պատկերներ՝ օրուան կեանքէն:

Միջանկեալ ըսեմ որ գիւղին որ եւ է բարձունքէն, նոյնիսկ պանդոկի մը պատշգամէն ձեր առջեւ կը պարզուի սքանչելի համայնապատկեր մը, — Քլերմոն Ֆերանը, իսկ աւելի անդին՝ անհուն տարածութիւն մը որ կրնայ ձեզի յիշեցնել Արարատեան դաշտը: Կամ Կարինի և Տարօնի բարեբեր դաշտերը: Անշուշտ պահելով բոլոր համեմատութիւնները:

Իբրեւ բնութեան եւ միջավայրի համապատկեր, շատ են Օվերնիայի նահանգին նմանութիւնները՝ մեր հայրենի աշխարհին հետ:

Բուն գիւղացին ալ մեր լեռնաշխարհի երբեմնի շինականը կը յիշեցնէ, — տոկուն, չարքաշ եւ բարեմոյն:

Անշուշտ կը փոխուին երբ քաղաք քաղաք շրջին, աշխատանքի համար: Ինչպէս փոխուեցան մերինները, ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի: Իրենց աչքերը եւ թեւերը բանալով աշխարհի բոլոր հովերուն···

×

Ջերմուկին արարողութիւնը կը սկսի առաւօտեան ժամը 6ին:

Բուժուորները յուշիկ-յուշիկ իրենց յատուկ բաժինները կը դիմեն նախ հատ հատ, յետոյ խումբ խումբ, տեղ գրաւելու համար:

Որ եւ է բաժինէ ներս մտած ատեն, կը դառնաս թիւ, սպասելով կարգիդ:

Շատ մը հիւանդներ ընդհանրապէս զոյգ են: Բուժուորը կա՛մ այրն է, կա՛մ կինը: Մեծ մասով կիներն են որ կ՚ընկերանան իրենց հիւանդկախ «գլխաւոր»ին, իբրեւ խնամակալ:

Որքա՜ն դժբախտներ, իրապէս կարօտնեցուկի մը···

Ահաւասիկ նախկին ռազմիկ մը, մէկ թեւը կորսուած, որ հազիւ կրնայ քալել, կաղն ի կաղը:

Ահաւասիկ ուրիշ մը, գնդապետ, որ հինգ տարիէ ի վեր կուգայ զօսացած ոտքը դարմանելու: Զգալապէս կ՚օգտուի, ձմեռը կ՚անցընէ, ամրան դարձեալ կուգայ:

Ի՞նչ ունի սա յաղթանդամ երիտասարդը, որ կը քալէ դաւազանով, աչքերը միշտ գետին, առաջնորդութեամբ խաթուն կնոջ մը, որ միշտ նախապատուութիւն կը վայելէ, իբրեւ բացառիկ պարագայ: Իրազեկներ բաներ կը պատմեն փսփսուքով:

Իսկ սա տակառաչափ մա՞րդը, որ միշտ կը քրթմնջէ, իր կարգին սպասած ատեն:

— Կայի տոպրակը պիտի մտնէ, բայց իր մարմնին մեծութեամբ տոպրակ միայն մէկ հատ ունին: Ուրեմն ստիպուած է սպասել որ տոպրակը պարպուի···

Սա գերապայծառը, կիսովին կաղ, ագօթագիրքը ձեռքէն չի ձգեր, թէ կարգի սպասած եւ թէ տոպրակը մտած ատեն:

Երբեմն կը փորձուիմ առաջարկել որ հատուած մը կարդայ մեր անմահական Նարեկէն.

— Ձայն հառաչանաց, հեծութեամբ սրտի, ողբոց աղաղակի···

Անշուշտ պիտի ուզէիք իմանալ թէ ի՛նչ է տոպրակի գործողութիւնը:

Խցիկ մը կ՚առաջնորդեն: Կը մնաք միայն չապիկով եւ չապընկերով:

Գետնին վրայ պատրաստ են երկու տոպրակներ, մէջէ մէջ անցուած, ներքինը կտաւ, արտաքինը՝ ձգախէժ: Կը քաշէք վեր, մինչեւ վիզը:

Ձեր մէջքէն կը կապեն պարանով մը, եւ կը փռուիք անկողնին վրայ: Կը բանան ծորակը, եւ Կեսարի աղբիւրի ջուրին կազը կը ծաւալի ձեր մարմնին վրայ, հինգէն մինչեւ քսանհինգ վայրկեան, համաձայն բժշկական պատուէրին:

Կ՚ըսեն թէ կազը կը մաքրէ, կ՚աշխուժացնէ երակները, դարձնելով աւելի ճըկուն:

Այս գործողութեան ենթականերէն շատեր միեւնոյն ատեն կ՚անցնին ներարկումի սենեակէն, ուր մասնաւոր բժիշկներ «սեղնագործութեամբ» կը զբաղին:

Ներարկում՝ կռնակին, թեւին կամ սրբունքին վրայ: Շատերուն՝ քանի մը հատը միասին:

Միայն տարեցները, զօսացեալները չեն որ կը կրեն այս տառապանքը, այլեւ երիտասարդներ: Առանց սեռի խտրութեան:

Եւ այնքան շատուոր են որ սպասման սրահը կը խճողուի վերէն վար: Իսկ երբ հինգ-վեց խցիկներէն մէկը բացուի, հինգ հոգի մէկէն ներս կը խուժեն:

Կան ալ որ ցաւին չեն դիմանար (մորթ, մկան, ջիղ):

Ինչո՞ւ կուլայ սա 25 տարեկան երիտասարդուհին.

— «Ասեղնագործութեան» ցաւէն:

— Ի՞նչ ունի:

— Թանսիոն:

Ըսի թէ բուժուորներու մեծ մասին համար տեսակ մը «յաւիտենական ուսանողութիւն» եղած է այս սկարութիւնը:

Շատեր, մանաւանդ կիներ կան որ ամէն տարի կուգան: Արեան ճնշումը երբ 28էն 25ի իջած ըլլայ, ուրախ զուարթ կը վերադառնան սպասելով յաջորդ եղանակին···

Ուրիշներ ալ կազդուրուած կ՚ըլլան, երբ 11ը 14–15ի բարձրացած ըլլայ:

Իրիկուան դէմ ալ արարողութիւն մը տեղի կ՚ունենայ, — ջուր խմել, համաձայն յանձնարարուած աղբիւրին եւ նշանակուած չափին, որ 25 կրամէն կը սկսի եւ կրնայ բարձրանալ մինչեւ 200ի: Խմել ումպ-ումպ, եւ շիշը լեցնելով տուն տանիլ, առտուն կանուխ ըմպելու համար:

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԳԱՐՇԵԼԻ

●

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ռամկավար օրգանը, հակառակ իր հըրապարակային չոնթալից յայտարարութեան եւ խոստումին՝ թէ «մենք պատրաստ ենք մեր խնդրագիր-բացատրագիրը հանրութեան սեփականութիւն դարձնելու» պայմանով, որ «Յուսաբեր»ը նոյնպէս հրատարակէ իր ժուռնալները, քաջութիւն չունեցաւ իր խօսքը յարգելու:

Հրատարակելով «Յուսաբեր»ի խմբագրած ժուռնալին տակ ստորագրող հոգիանձերէն մէկուն՝ Մ. Յակոբեանի առաջին նամակը, որով նամակագիրը հրապարակով կը հաստատէր Իշխանութիւններու մօտ իրենց եղած հարցումները եւ տրուած պատասխանները, չհրատարակեց երկրորդը:

Ռամկավար օրգանը քաջութիւն չունեցաւ տպագրելու իրեն հասցէագրուած հերքմնագրերը եւ իր կարգին հերքելու ներկայացուած փաստերու վաւերականութիւնը: Այսպէս, ան մերժեց հրատարակել «Յուսաբեր»ի խմբագրած ժուռնալը, որու հրատարակութիւնը պահանջած էր ռամկավար օրգանը, իր 19 յունիսի խմբագրականով:

Այս «հերքմնագրերու հրատարակութիւնը մերժելով՝ ռամկավար օրգանը խօսուն ապացոյցը տուած եղաւ իր ճըշմարտախօսութեա՜ն ու պարկեշտութեա՜ն···» (Յուսաբեր 8 Յուլիս):

Ըսենք անմիջապէս, որ ռամկավար օրգանը, միշտ իր 19 յունիսի խմբագրականին մէջ, Յուսաբերին կը վերագրէ «ոչ թէ մէկ, այլ երկու», եւ տարբեր տեղ մը մինչեւ իսկ «բազմահարիւր ժուռնալներ»:

«Որքան մենք կրցանք հասկնալ, կը դրէ Յուսաբեր, այս զոյգ ժուռնալներէն մէկը Յուսաբերի 1954 Յունիս 4ի խմբագրականին մէջ տեղ գտած հետեւեալ հատուածն է, նոյն յայտարարութիւնը, որ ռամկավար ժուռնալին առիթով մեր ներկայացուցիչները ըրած են իշխանութեան. «Մեր երկրի անկախութիւնը բոլշեւիզմը կործանեց եւ բոլշեւիզմն է ամէնէն կատաղի թշնամին Մայիս 28ի: Ու բոլոր անոնք, որոնք, բոլշեւիկ չըլլալով հանդերձ Մայիս 28ի դէմ կը պայքարին, անոնք, խորքին մէջ բոլշեւիկեան գործ կը կատարեն եւ բոլշեւիզմին կը ծառայեն»:

«Ահաւասիկ այն ժուռնալը, կը փութար հաստատել ռամկավար օրգանը, որուն դէմ բովանդակ համայնքը պէտք է պաշտպանէ ինքզինք:»

Եթէ այս է Յուսաբերի կողմէն խմբագրուած ժուռնալներէն մէկը, ինչո՞ւ չյիշել նաեւ երկրորդը եւ «բազմահարիւր» միւսներէն՝ գոնէ մէկ քանի հատը եւս:

Հակառակ իր քամնելի յանդգնութեան, անկարող է ժուռնալի վրայ բարձրացած իր փառքին ու հարստութեան մրցակից դարձնել Դաշնակցութիւնը:

Իր անզօր կատաղութեան այս մոլուցքին մէջ է, որ ռամկավար օրգանը յուսահատօրէն ժուռնալներ կը տեսնէ Դաշնակցութեան օրգաններու կողմէն տեւապէս իր եւ իր նմաններուն ուղղուած քննադատութիւնները:

Այս բոլորէն ետք, անկարելի է չընդունիլ, որ բոլշեւիկեան բարքերը ծանրօրէն նստած են մեր ամէն տեսակի եւ գոյնի հակառակորդներու մաքի եւ հոգիի վրայ: Այս ազդեցութիւնը կերպարանափոխեր է իրենց մէջ ՄԱՐԴը, ստեղծելով նոր թիփ մը, որուն «ճիւաղային» անունը կուտայ «Մարմարայ» թերթը՝ տարբեր առիթով մը:

Այս մարդակերպ «ճիւաղներ»ը, ապրելով եւ գործելով ազատ աշխարհի ազատ կարգերուն մէջ, կը մոռնան սակայն, նոյն պարտականութիւնները, որուն ենթակայ են իրենք, եթէ կը յամառին պահանջել կատարեալ մարդոց համար սահմանուած իրաւունքները:

Կը պնդեն, թէ իրենք օրինապահ, պարկեշտ, ազգասէր, բարոյականի եւ արժանապատուութեան նախանձախնդիր մարդիկ են: Իրենք հարկադրուած են պաշտպանուիլ, երբ տեւապէս կը դըրպարտուին, կը հալածուին «միապետական, արքայական, հակաժողովրդական, Ֆարուքի արքունիքին կապուած» կուսակցութենէ մը՝ Դաշնակցութենէն, որ կ՚ուզէ բռնութեամբ տօնակատարել Մայիս 28ը:

Վստահաբար եւ ստորնաբար զրպարտելով, սուելով, մատնելով Դաշնակցութիւնը, հայհոյելով մեր ազգային մեծագոյն նուիրականութիւնը՝ Մայիս 28ը, անոնք՝ կը համարձակին ի լուր աշխարհի յայտարարել թէ.

«Հայ ժողովուրդը ամենուրեք լռութեամբ կ՚անցնէ Մայիս 28ը, որ թրքա –

ՕՍԱՐ ԷՋԵՐ

ՁԿՆՈՐՍԸ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԻՆ

●

— Ոչ, հարստութեան չափ ոչ մէկ բան կ՚արժէ, ըսաւ հոգին:

— Սէրը աւելի կ՚արժէ, պատասխանեց ձկնորսը:

Եւ ան ծովուն յատակը խորասուզուելով անյայտացաւ, հոգին լալով դէպի դաշտ ուղղուեցաւ:

×

Երբ երրորդ տարին լրացաւ, հոգին մինչեւ ծովեզրը եկաւ եւ ձկնորսին ձայնեց, ան ծովուն յատակէն վեր բարձրանալով ըսաւ.

— Ինչո՞ւ կը կանչես զիս:

Եւ հոգին պատասխանեց.

— Աւելի մօտս եկուր որ կարենամ խօսիլ, որովհետեւ շատ հիանալի բաներ տեսայ:

Ան մօտեցաւ, գլուխը ձեռքին յենած սկսաւ մտիկ ընել:

Եւ հոգին ըսաւ.

— Գիտեմ քաղաք մը որ գետեզրը պանդոկ մը ունի: Օր մը, ծովայիններու հետ հոն գացինք խմելու, ուր երկու տարբեր գոյնով գինի կը խմէին եւ գարիով շինուած հաց կ՚ուտէին, ինչպէս նաեւ պըղպեղ աղած ձուկեր որոնք քացախոտ դափնիի տերեւներու մէջ դրուած էին:

Մինչ մենք կը զուարճանայինք, ծերունի մը ներս մտաւ, գորգ մը եւ վին մը կը կրէր որ երկու սարէ եղջիւրներ ունէր: Երբ ան գորգը փռեց գետինը, մետաղէ թելերուն վրայ դպցուց փետրիկը, երիտասարդ պարուհի մը ներս մտաւ եւ մեր առջեւը սկսաւ պարել: Անոր մերկ ոտքերը փոքրիկ ու սպիտակ գեղեցիկ աղաւնիներու նման էին, ան գորգին վրայ իր պարերովը այլազան շարժումներ կ՚ընէր:

Այսքան գեղեցիկ երբեք տեսած չէի, եւ այն քաղաքին մէջ ուր կը պարէ, հեռաւորութիւնը սակէ օրուան մը ճամբայ է:

Երբ ձկնորսը մտիկ ըրաւ հոգիին ըսածը, յիշեց որ իր փոքրիկ ծովանուշը ոտքեր չունէր եւ չէր կրնար պարել: Փափաքեցաւ տեսնել այն պարուհին եւ ըսաւ.

— Քանի որ մէկ օրուան ճամբայ է, յետոյ պիտի կարենամ վերադառնալ սիրուհիիս մօտ:

Դէպի ծովուն ցած կողմը եկաւ եւ սկըսաւ խոշոր քայլերով դէպի ծովեզրը քալել:

Երբ չոր աւազին հասաւ, խնդաց եւ ձեռքերը դէպի հոգիին երկարեց: Եւ հոգին ուրախութեան բացագանչութիւններով վազեց դիմացինին եւ անոր մէջ մտաւ: Երիտասարդ ձկնորսը ծովափին վրայ իր առջեւ տեսաւ իր ստուերը երկարած, մարմնին շուքն էր, իր հոգին:

Հոգին ըսաւ.

— Բնաւ ատեն չկորսնցնենք, դէպի դաշտ երթանք, որովհետեւ ծովուն աստուածները նախանձոտ են. անոնք ծովու հրէշներու կ՚իշխեն, որոնք անոնց հրամանին ներքեւ կը գտնուին:

Արդ, անոնք բոլոր գիշերը լուսնի լոյսով արագօրէն քալեցին, յաջորդ օրն ալ նոյնպէս: Երեկոյեան քաղաք մը հասան: Երիտասարդ ձկնորսը ըսաւ հոգիին.

— Այս քաղա՞քն է որ այն պարուհիին մասին խօսեցար ինծի:

Հոգին պատասխանեց.

— Այս քաղաքը չէ, ան ուրիշ տեղ կը գտնուի, առ այժմ մտնենք հոս:

Անոնք մտան փողոցները, շրջագայելով, մինչ ոսկերիչներու գտնուած փողոցէն կ՚անցնէին, երիտասարդ ձկնորսը խանութի մը ցուցափեղկին մէջ շատ գեղեցիկ արծաթէ բաժակ մը տեսաւ: Հոգին ըսաւ անոր.

— Առ այն գեղեցիկ արծաթէ բաժակը եւ պահէ:

Ան առնելով բաժակը հագուստին մէկ ծալքին մէջ պահեց ու արագօրէն հեռացաւ քաղաքէն:

Բաւական տեղ վազելէ յետոյ, երիտասարդ ձկնորսը իր յօնքերը պռստեց, բաժակը նետելով հեռուն, հոգին ըսաւ.

— Ինչո՞ւ ըսիր որ այս բաժակը առնեմ, սակայն շատ տգեղ արարք մըն էր:

Բայց հոգին պատասխանեց.

— Հանդարտ եղիր, հանդարտ եղիր:

Երկրորդ օրուան գիշերը քաղաք մը հասաւ, երիտասարդ ձկնորսը հոգիին ըսաւ.

— Այս քաղաքի՞ն մէջ կը գտնուի այն պարուհին որուն մասին ըսած էիր:

Հոգին պատասխանեց.

— Այս քաղաքը չէ, հիմա մտնենք հոս:

Անոնք մտան փողոցները եւ սկսան պըտտիլ, անցան սանդալ վաճառող փողոցները եւ նշմարեցին տղեկ մը որ ջուրով լեցուն կարասի մը քով կեցած էր: Հոգին ըսաւ.

— Զարկ այս տղուն:

Ձկնորսը ծեծեց տղեկը մինչեւ որ լալ սկսաւ, այն ատեն արագօրէն հեռացան քաղաքէն:

Բաւական տեղ վազելէ յետոյ երիտասարդ ձկնորսը բարկացած, հոգիին ըսաւ.

— Ինչո՞ւ ըսիր որ ծեծեմ այդ տղան ըրածս շատ դէշ արարք մըն էր:

Հոգին պատասխանեց.

— Հանդարտէ, հանդարտէ:

Եւ երրորդ օրուան երեկոյեան քաղաք մը հասան, երիտասարդ ձկնորսը ըսաւ հոգիին.

— Ա՞յս է այն քաղաքը ուր այն պարուհին կը գտնուի:

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

(Շար.)

ՏՈՄՍԵՐ

Կ'ՈՒԶԷ, ԲԱՅՑ ՉԻ ՎՃԱՐԵՐ

★

— Ըսէ նայիմ, պարոն խմբագիր, ինչո՞ւ համար սա մեր լրագիրներուն մէջ քարտէսներ չկան… Օրուան անցուդար – ձերը կը պատմէք, երկիրներու, քաղաքներու, գետերու, ծովերու, լեռներու անուններ կուտաք, բայց կարդացողը բան մը չի հասկնար… Երէկ գիշեր կնկանս հետ նորէն առինք տուինք… Կնիկս կ'ուզէ որ ասկէ ետք հայերէն թերթ չառնեմ, որովհետեւ, կ'ըսէ, «մէջը ոչ պատկեր կայ, ոչ ալ քարտէս…» Խօսքը մէջերնիս, իրաւունք ալ ունի… Պապանձումն Զաքարիայի եղայ, երբ ելաւ հարցուց թէ սա Հանոյի քաղաքը ո՞ւր է… Աշխարհագրութեան հին դասագիրք մը ունէի… Բացի… Գործ չունիս, փնտռէ… Վերջապէս գտայ, բայց հոգիս ալ բերանս եկաւ …Զըլլար աղբար, չըլլար — ղաղէթա բսածդ առեն, առեն քարտէսներ հրատարակելու է… Ասանկով ձեր ընթերցողները կը պաղեցնէք… Եղա՞ծը ինչ է, լուրերը չինողը թող քանի մը գիծ քաշէ, լմնցաւ գնաց… Երբեմն անանկ բաներ կ'ընէք որ արիւնս գլուխս կը ցատկէ, չիտակը… Լիւքսէնպուրկ անունով քաղաք մը կայ եղեր որ Եւրոպական Բանակին անդամ պիտի ըլլայ եղեր… Ես աս տարիքս եկայ, ատանկ անուն իմացած չէի …Տղաս, երբեմն, Փարիզի Լիւքսէնպուրկ պարտէզին մասին կը խօսի… Ա՞դ է… Ֆրանսայի քարտէսը ունէինք, բայց մէջը ատանկ տեղ չկար… Ինչ որ է, կարճ կապեմ… Ըսէ ձեր աղաներուն որ քարտէսներ չինել տան… Ախ, ինչ ընեմ որ լեզու չեմ գիտեր որ ֆրանսերէն թերթ առնեմ, կարդամ… Լեզու գիտնայի, հայերէն լրագի՞ր կ'առնէի…

— Լմնցուցի՞ր…

—Ուրիշ ըսելիքներ ալ ունիմ, բայց այսօրուան համար այսչափը կը բաւէ. Հիմա ըսելիքդ ըսէ նայիմ…

— Եթէ հայերէն թերթերը քարտէս ու պատկեր հրատարակելու սկսին, կը սնանկանան…

— Պարապ խօսք… Ջուրի պէս դրամ կը շահիք կոր… Տուածնի՞դ ինչ է, աղբար — պատառ մը թուղթ… Թուղթէն աժան բա՞ն կայ… Ինծի դայլի աւետարան մի կարդար…

— Եւ որպէսզի չսնանկանան, պէտի ստիպուին բաժնեգինները յիսուն առ հարիւր բարձրացնել… Բաժանորդներէն մէկն ալ դուն — կը վճարե՞ս…

— Զըսե՞ս, անձրեւէն փախանք, կարկուտի բռնուեցանք… Չէ, աման չէ, ատանկ բան չընէք… Ես վազ անցայ, աղբար, ոչ պատկեր կ'ուզեմ, ոչ ալ քարտէս…

— Զմոռնաս, արտասահմանի հայերէն թերթերէն հազիւ մէկ, երկուքը ինքնաբաւ են. մնացածներուն վիճակը, Աստուած ողորմի բան մը…

— Թող չհրատարակեն…

— Եթէ չհրատարակեն, քեզի պէս անեբուն վիճակը ո՞ւր կը հասնի…

— Իրաւ է… Բեզի բան մը ըսե՞մ — Եկուր մոռցիր ըսածներս… Աղաներուն ալ բան մի պատմեր. քարտէսն ալ թող տեղը մնայ, պատկերն ալ. ես կնկանս խօսք կը հասկցնեմ. ըը… Աման, բաժնեգինը չբարձրացնէք հա…

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

կան ծագում ունի եւ այսպէս ըլլալուն պատճառաւ՝ հողային կորուստներու, ջարդի, սովի եւ համաճարակներու թուական մը կը հանդիսանայ»: («Արեւ» 19 յունիս):

Այս բոլորէն յետոյ, ինչպէ՛ս չհարցնել.

— «Եթէ Երեւանը Մայիս 28ի դէմ չպայքարեր, իր «ուղեկից»ները Սփիւռքի մէջ այդ տօնին դէմ պիտի պայքարէի՞ն արդեօք:

«Ի ՀԱՐԿ Է ՈՉ:

«Եթէ խորհրդային դեսպանատունները, միջամտութիւններ կատարելով հիւրընկալ կառավարութեանց մօտ, ճաջալեր չհանդիսանային «ուղեկից»ներուն իրենց շղթայազերծ պայքարին մէջ Մայիս 28ի դէմ, այս վերջինները *ժուռնալ*ներով պիտի ողողէի՞ն արդեօք Գաղտնի Սպասարկութեան գրասենեակները:

Եւ վերջապէս վերջին հարցում.

«Ուղեկից»ները, կոյր հնազանդութեամբ բոլշեւիզմի բոլոր հրահանգները կատարելով, բոլշեւիկնե՞ր են:

«Ի հարկէ, ոչ:

«Բնաւ եւ երբեք:

«Ամենեւին:

«*Սակայն աւելի վտանգաւոր են, քան բուն բոլշեւիկները*:» (Յուսաբեր 1 *յուլիս*):

Ասոնք, նոր օրերու իրական ճիւաղներն են, «հայանուն ստրուկը, որ երէկ Թուրքին գարշապարը կը լիզէր, իսկ այսօր կը լիզէ Ռուսին գարշապարը:»

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՄԸ Կ'ԱՌԵՒԱՆԳԵՆ

●

Ղպտիներու Եգիպտոսի Պատրիարքը Գահիրէի մէջ առեւանգուեցաւ յիսուն զինեալ Ղպտիներու կողմէ: Պատրիարքարանին պահակը վիրաւորելէ ետք, զէնքի սպառնալիքի տակ կարգ մը փաստաթուղթեր ստորագրել տուին Պատրիարքին:

Այս թուղթերէն մէկովը կը հրաժարէր Պատրիարքութենէ, իսկ միւսով ալ անձնական ամբողջ հարստութիւնն ու կալուածները ղպտի համայնքին կը թողուր: Յարձակողները այս թուղթը ստորագրել տալէ յետոյ Պատրիարքն ալ միասին առնելով հեռացան Պատրիարքարանէն եւ անծանօթ տեղ մը տարին զայն:

Ոստիկանութիւնը լսելով դէպքը, Պատրիարքարան փութաց, սակայն տեսնուեցաւ որ երեսուն եգիպտացի քրիստոնեաներ գրաւած են շէնքը, բոլորն ալ զինեալ: Յայտնի եղած է որ Ղպտի Պատրիարքը՝ Ամպա Եուսուֆ ուրիշ եկեղեցի մը տարուած է:

Ներկայիս Եգիպտոսի մէջ այս Պատրիարքին ենթակայ 2–3 միլիոն եգիպտացի քրիստոնեաներ կան որ Ղպտի կը յորջորջուին:

Պատրիարքը առեւանգուած է որովհետեւ բռնաբարած էր իր իրաւասութեանց սահմանը եւ զբաղած քաղաքական խընդիրներով: Յուլիս 26ի Գահիրէի տեղեկութեանց համաձայն Պատրիարքը վերադարձուած է:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

«ՆՈՐ ԱՐԱՔՍ» ԳԻՒՂԸ

★

ՓԱՐԻ 29 Յուլիս.— «Նոր Արաքս» գիւղը քանհինգ տարի առաջ, Հրանդ Նազարեանցի ջանադրութեամբ ու իտալական կառավարութեան օժանդակութեամբը հիմնուեցաւ, կը տեւէ տակաւին, բարգաւաճ պայմաններու մէջ: Բնակչութիւնը բազմապատկուած է: Գիւղին բնակիչները այլեւս գաղթականներ չեն համարուիր, այլ քաղաքացիներ, որոնք իրենց ժրաջան աշխատասիրութեամբ տիրած են բարեկեցիկ դիրքի: Մինչեւ այսօր չեն վճարեր տան վանձք ու ձրիաբար կը ստանան ելեկտրական լոյս ու ջուր ու բժշկական խնամք:

Գիւղին բնակիչներէն Պ. Գառնիկ Սուքիասեան գորգաշինութեան գործարան մը հիմնած է: Իր արտադրած գորգերը շատ գնահատուած են: Յարգուած դէմք մըն է եւ կը վայելէ լայն վարկ: Պ. Տիրան Թիմուրեան կը զբաղի վաճառականութեամբ ու միլիոնատէր մը կը համարուի: Պ. Մաքսուտ Գարագաշեան Պարիի մեծագոյն պանդոկին մէջ տնօրէնի պաշտօն կը վարէ: Իր դուստրը այս տարի աւարտեց Պարիի համալսարանը:

«Նոր Արաքս» ունի իր եկեղեցին ու Միլանոյէն Զգօն վարդապետը յաճախ կուգայ պատարագելու ու հոգեւորապէս մխիթարելու գաղութը:

Գիւղը ունի նաեւ դպրոց մը՝ չորս Ֆրանչիսկեան քոյրերու վարչութեան տակ, ուր կը յաճախեն հայ եւ իտալացի մանուկներ: Գաղութին առողջապահական պայմանները լաւ են: Յաճախ Պարիէն անցնող Հայեր կուգան այցելելու «Նոր Արաքս»ը: Վերջերս գիւղը այցելեցին Միլանոյէն Պ. Ալեքսանեան ու Պէյրութէն Էլմասեան քոյրերը: Գիւղին բնակիչները ջերմ ընթերցասէրներ են ու կը ստանան Յառաջ, Յուսաբեր, Արեւ եւ Մարմարա:

Գիւղին նախագահն է միշտ Հրանդ Նազարեանց, որ կը վայելէ գաղութին երախտագիտութիւնը: ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

5000 Լ. ՈՍԿԻ նուիրած է Պէյրութի ազգային հաստատութեանց ամերիկաբնակ Պ. Ս. Փոլատեան, եղբայրը Անթիլիասի դպրեվանքի վերատեսուչ Դերենիկ եպիսկոպոսի:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ ԿԱՅՍՐԸ Հայլէ Սելասիէ Նիւ – Եորքի Աստորիա պանդոկին մէջ, Ուաշինկթընի եթովպական դեսպանին ձեռքով ճաշ մը տուած է, ուր ներկայ եղած են բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, դեսպաններ, ծովակալներ եւն. ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Հազարեան (Եթովպիայէն): Ժամանակին Հայլէ Սելասիէ կայսրը Եւրոպայէն վերադարձին քառասուն հայ որբեր տարած էր, անոնց օգնած, նիւթապէս, ներկայիս ալ հոգեր տուած է որպէսզի տուն չինեն:

Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ ալ հացկերոյթի մը միջոցին, տեսակցութիւն մը ունեցած է Հայոց Առաջնորդին՝ Շնորհք Ծ. Վ. Գալուստեանի եւ կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչներուն հետ: Պատասխանելով Առաջնորդին ուղերձին, կայսրը ըսած է թէ «Եթովպիոյ մէջ մենք ունինք մեծ թիւով Հայեր, որոնք մեր ժողովուրդին հետ կ'ապրին եղբայրօրէն: Մենք շատ կը յարգենք ձեր ժողովուրդը եւ ձեր եկեղեցին:»

Եթովպիոյ մէջ կ'ապրին 1000ի մօտ Հայեր, որոնք բարեկեցիկ վիճակ ունին: Ատիս Ապեպայի մէջ կան դպրոցներ, հայկ. հաստատութիւններ, կազմակերպութիւններ եւ Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցի:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Լոս Անճելըսի մէջ մեռած է ընկեր Խաչիկ Եագըճեան: Հաւատաւոր Դաշնակցական էր 45 տարիէ ի վեր: Իր փափաքին համաձայն դագաղը ծածկուած էր եռագոյնով, կը գրէ «Ասպարէզ»:

Բալուի Սագրաթ գիւղէն էր, ծնած 1878ին: Գործօն անդամ եղած է Հ. Յ. Դ. Նիւ Եորքի կոմիտէի, նաեւ Լոս Անճէլըսի կոմիտէի: Գրած է «Ցիշատակարան» փոքրիկ գրքոյկ մը բաղկացած 104 էջերէ:

ԵՐԳՉՈՒՀԻ Արաքսի Սվաճեանի մասին Պուքրէշի ձայնասփիւռը գրուատալից խօսքեր ըրաւ: Սոփրանօ Արաքսի Սվաճեան տասնհինգ տարիէ ի վեր մեներգիչն է Պուքրէշի պետական օփերայի: Կատարած է «Ֆաուստ»ի Մարկարեթայի, «Թրավիաթա»ի Վիօլեթթայի դերերը եւ այլն:

ՇՐՋԻԿԸ.— Ի՞նչպէս կարելի է որ ոչ մէկ բժիշկ չըլլայ գիւղին մէջ. ուրեմն ի՞նչ կ'ընէք երբ մէկը հիւանդանայ:

ԳԻՒՂԱՑԻՆ.— Ոչինչ. բնական մահով կը մեռնի..

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ

●

Գ.

Նրբակերտ եւ ազնուաշուք կիսադէմքովը, սեւ, խոշոր ու ստուերաւոր աչուըներով լուսաւորուած եւ կարմիր մսեղ շրթներով ճոխացած, քունքերէն իջնող մատռնայի թուխ վարսերուն առատ գիսակները, որոնք մինչեւ ականջներուն կէսը ծածկելով ծոծրակին վրայ վայելչօրէն կ'ամփոփուէին, իրեն կը յիշեցնէին Ճոքոնտան, որուն առջեւ այնքան հիացիկ վայրկեաններ ապրած էր Լուվրի մէջ:

Մալվինէ վերջացնելով դարձաւ իր զարմիկին.

— Փարիզէն եկողի մը անշուշտ դժուար է բան հաւնեցնել, ըսաւ:

— Ընդհակառակը, առանց հեգնութեան կ'ըսեմ, Մալվին, թէ փարիզեան սալոնի մը մէջ իսկ կրնաս աղէկ ֆիկիւռ մը ընել թէ անձովդ եւ թէ արուեստովդ:

— Հեգնող, ըսաւ Մալվինէ, մատովը սպառնալով երիտասարդին:

Այդ միջոցին ներս մտաւ Սարգիս աղան, իր երկար բըտէնկոդին մէջ կոճկուած:

— Վայ, Վահէ, բարի տեսութիւն. վերջապէս եկար Փարիզէն:

Երիտասարդը թէեւ ներքնապէս նեղացած՝ իր հաճելի գլուխ գլխին մէջ ընդհատուելուն, յարգանքով համբուրեց ծերունիին ձեռքը, եւ երկայնամտօրէն պատասխանեց անոր հարցումներուն:

Այն իրիկունը բոլոր ընտանիքը սրահին մէջ հաւաքուեցաւ: Վահէ իր փարիզեան կեանքէն զուարճալի մանրադէպեր պատմեց, համեմատ ոճով մը, եւ ամէնուն զարմանքին առարկայ եղաւ:

Մալվինէ, երբ կէս գիշերը անցած իր ննջասենեակը քաշուեցաւ, ակամայ բաղդատութիւն մը ըրաւ այդ երիտասարդին եւ իր էրկանը միջեւ: Այս վերջինը որքան գռեհիկ ու տափակ կ'երեւար հիմա իր աչքին: Թերեւս երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով չմտածեց այն զաւկին վրայ, որ չէր դար իր կեանքը զուարթացնել եւ փոխել: Անբաղդատելի նեղութիւն մը զգաց մտածելով որ քանի մը օրէն ամուսինը պիտի վերադառնար իր ճամբորդութենէն:

Թերեւս կը վախնար Վահէն խնդացնել իր վրայ, երբ անոր ներկայացնէր իր ամուսինը, որ՝ անշուշտ՝ խաթանպուլահայ ընկերութեան համար՝ ոչ արհամարհելի քանակ մը, որ զարմիկին պէս նրբացած անձի մը քով գռեհկութիւն մը կ'ըլլար:

Սակայն, հետեւեալ օրն իսկ նամակ մը առաւ Բենիամինէն, որ կը գրէր թէ առեւտրական «անակնկալ» պատճառով մը ստիպուած էր երկարել ճամբորդութիւնը մինչեւ Փարիզ եւ ալ որոշապէս չէր կըրնար ըսել թէ երբ պիտի վերադառնար. ամէն պարագայի մէջ երկու կամ երեք ամիսը չէր անցներ:

Այս լուրը ուրախացուց Մալվինէն, որ այն օրը երգեց ու նուագեց: Իրիկուան պտոյտի ելաւ: Վերադարձին, բակին մէջ խօսեցաւ Կիրակոս աղբօրը հետ, որուն հարցուց թէ ընտանիքէն ի՞նչ լուր կար: Կիրակոս աղբար, ներքնապէս սաստիկ զարմացած հանըմին այս նորօրինակ հոգածութեան շարժումէն, պատասխանեց խոնարհաբար.

— Կիրակոս աղբար, ըսաւ Մալվինէ, կէս ոսկի դնելով խոհարարին ափը, սակս աղջկանդ դրկէ որ հագուստ մը շինէ իրեն:

Վանեցին դրամը պաղաւ ճակատը դրաւ:

— Հանըմը փոխուեցաւ, վերջը խերով լինի, կը մրմռար վանեցին, ոսկին ափին մէջ սեղմելով խանդաղատանօք:

Ալ ատկէ ետքը Վահէ այդ տան անձանձիր հիւրը եղաւ. եւ արդէն գրեթէ իր տունը կը սեպուէր, քանի որ շատ մօտիկ ազգականութիւն կար:

Փարիզ, ամուսնին ուղղած իր նամակին մէջ Մալվինէ իմացուց իր զարմիկին Փարիզէն Պոլիս վերադարձը, զոր հեռուէն, Բենիամին ողջունեց, համակրալից եւ սրտագեղ տողերով, եւ թախանձանօք խնդրեց թէ տունիններէն եւ թէ Վահէէն որ, այս վերջինը, բոլոր իր բացակայութեան միջոցին, իր տեղը բռնէ տանը մէջ եւ հոգ տանի որ Մալվինէ, արդէն տըրտմութեան հակամէտ, չձանձրանայ եւ չհիւանդանայ:

Փարիզէն եկած այս ստիպողական պատուէրը խղճմտօրէն գործադրուեցաւ: Մալվինէ այդ նամակը կարդաց Վահէին, որ, նուրբ հեգնութեամբ մը ժպտելէն, ըսաւ.

— Մալվին, ամուսինդ բաւական խելացի եւ ընտանեսէր մարդ կ'երեւայ. այս տեսակէտով երջանիկ ես:

— Աչքի չերեւս մեզի, պատասխանեց մանկամարդ կինը, հեգնութեամբ, աչքերը քովնտի սեւեռելով փարիզեան չարաճճիին:

Այլեւս երեկոյեան կառքի պտոյտները միասին կատարուեցան, մինչեւ Շիշլիի վերին սահմանները: Զար լեզուներ, մանաւանդ Ֆէրիգիէի նման հայաբնակ փողոցի մը մէջ, բնականաբար այլ ընդ այլոց զրոյցներ սկսան պատցնել՝ Բենիամին Բարսեղեանի յեղակարծ մեկնումին վաղայաջորդ օրն իսկ մէկէն ի մէկ գետնէն բուսած չնաշխարհիկ զարմիկին եւ Տիկին Բարսեղեանի չափազանց մտերմիկ յարաբերութեանց վրայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

հաւաքոյթը, որպէսզի, պարզ չէ իր ծրագիրը, քանի որ Եւրոպական Բանակի հարցը չուտով պիտի դրուի Ֆրանսայի խորհրդարանին առջեւ, դաշնակիցներու փափաքին ընդառաջելով:

× Հանրապետական ժողովին մէջ ծեբակուտականի մը հարցումին պատասխանելով զօր. Բէօնիկ յայտնեց որ թէեւ Ամերիկա օտար երկիրներու յատկացուած վարկերը գեղջեց, բայց այդ կապ չունի բնաւ Եւրոպական Բանակի ծրագրին վաւերացման խնդրին հետ:

ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՄԱՍԻՆ

Ֆէզէն կը հաղորդեն թէ նախորդ Սուլթանին կողմնակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ կռիւներ տեղի կ'ունենան, երկու կողմէ սպանեալներով եւ վիրաւորներով:

Մարոքի 19 Քայիտները գիր մը ղրկած են Մենտէս–Ֆրանսի յայտնելով թէ իրենց ցեղախումբերը նոր Սուլթանին կողմն են եւ զայն պիտի պաշտպանեն մինչեւ իրենց արեան վերջին կաթիլը:

Ֆրանսասէր կուսակցութեան գլխաւորը Էլ–Կլաուի Բաշա գալով ներկայացաւ Սուլթանին եւ Ֆրանսական մարզպան Լաքօսթի, որուն յանձնեց գիր մը, յայտարարելով թէ հին Սուլթանին կողմնակիցները աննշան մէկ փոքրամասնութիւնը կը կազմեն եւ չեն ներկայացներ Մարոքի ժողովուրդը եւ թէ անոնք անգիտակ գործիքներ ու ոճրապարտներ են միայն, որոնց հանդէպ պէտք է վարուիլ վճռապէս ու խստօրէն:

× Թունուզի վարչապետ Պէն–Ամմար կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները ուժեղ դահլիճ մը կազմելու համար:

Փարիզի մէջ ալ Մենտէս–Ֆրանս կը շարունակէ իր լսաքանութիւնները տալ այս խնդրով չահագրգռուող կազմակերպութեանց:

Խորհրդարանի խմբակցութիւնները միշտ կը գումարուին իրենց դիրքը ճշդելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՕԼԵԹԻ յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ: Փարիզի Առաջնորդարանը մերժած ըլլալով կրօնական արարողութիւնը, հակառակ ընտանիքին դիմումին (արգիլման պատճառը գրագիտուհիին երկու ամուսնալուծումներն են), Փալէ–Ռուայեալի պատւոյ բակին մէջ պիտի ցուցադրուի Քօլեթի մարմինը ժամը 8·30էն 10: Դամբանականներ պիտի խօսին կրթական Նախարարը եւ յանուն Կոնքուրի ակադեմիին՝ Պ. Ռոլան Տորժըլէսը: Զինուորական պատիւ ալ պիտի մատուցուի, քանի որ ողբացեալը մեծապայ էր Լեգէոնի, ապա մարմինը պիտի թաղուի մաեռիմ չրջանակին մէջ, Փեռ–Լաշեզ:

ՀԱՐԱՒ–ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Ասիոյ պաշտպանութեան համար դաշինք մը կազմակերպելու միտքով Ամերիկա եւ Անգլիա ձեռնարկ մը կատարած են, մասնակցելու հրաւէր ղրկելով շահագրգռուող պետութեանց: Ֆրանսա հաւանած է մասնակցիլ: Հրաւիրուած են նաեւ Թայլանտ, Ֆիլիփեանները [illegible] Նոր Զելանտա, Հնդկաստան, Փաքիստան, Պիրմանիա, Աէյլան եւ Ինտօնեզիա: Հնդկաստան մերժած է մասնակցիլ, իսկ խալամ Փաքիստան հաւանած է: Գումարումը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 6ին Ֆիլիփեաններու մայրաքաղաք Մանիլա մէջ: Հնդկաստանի վարչապետ Նեհրիւ կ'առաջարկէ որ հարաւ–արեւելեան Ասիոյ մէջ «խաղաղութեան չրջան մը» նշանակուի եւ զայն յարգելու ապահովութիւն տալ նաեւ երկու պլօքները:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ պիտի չկրնայ ընդունուիլ Ազգերու Միութեան մէջ՝ ցորչափ իր քաղաքականութիւնը չփոխէ՝ յայտարարեց նախագահ Այզընհաուըր, մամուլի ասուլիսի մը մէջ:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ դաշինքը պիտի ստորագրուի Սեպտ.ի առաջին չաբթուն, Պելկրատի մէջ: Թուրքիոյ նախագահ Ճելալ Պայար եւ վարչապետ Ատնան Մենտերես Սեպտ.ի սկիզբը Պելկրատ երթալով ութը օր հիւր պիտի ըլլան մարաջախտ Թիթոյի: Այս պահուն պիտի ստորագրուի դաշնագիրը:

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ մէջ խռովութիւնները չեն դադրած, հակառակ կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցներուն:

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

★

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽԱՆԱՍՈՐԻ
ԵՒ
ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սասնոյ ապստամբութեան 50ամեակին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ չրջանիս ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն: Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ իր մասնաճիւղերուն, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

8 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Լէ Քայօլ Սէփտէմի ծառախիտ անտառին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

Այս տօնակատարութեան ներկայ պիտի ըլլայ Սէփթէմի քաղաքապետը իր խորհրդականներով:

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ, բարձրախօսով կը նուագուին հայկական եւ եւրոպական ընտիր եղանակներ:

Շրջանի ենթակոմիտէները եւ անհատ հայրենակիցները որոնք օթօքար չեն վարձած, կրնան առնելքս տանող Թրօլէպիւսը եւ իջնել Սէփթէմէն մէկ կայարան յետոյ, Լէ Քայօլ ոստիկանական չէնքին առջեւ:

Հայ ազատագրութեան նախանձախնդիր մեր բոլոր հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս բացառիկ տօնակատարութեան:

Մուտքը ազատ է:

ԿՈՄՍԻ

(ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ)

«Խոնարհ հերոսները» եւ «Իմ Յուշերը» տրամադրելի են տակաւին:
Դիմել Գավէզեանի՝
Cavezian, 37 Rue de Trevise
Paris (9e)

× Դպրոցասէրի խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն: Ծնողները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէս օր:

Դիմել վարժարանը, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, էկլիզ փանթէնէն 146 թիւ հանրակառք առնելով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 7ի գիշերը, «Միւթիւալիթէի» մեծ սրահին մէջ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԱՍՆՈՅ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ
50ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Ս. Կ. երգչախումբին յաջորդ պտոյտը Վալանթօնի լիճին եզերքը այս կիրակի:
Ժամադրութիւնը Կար տ'Օսթերլից
Հօլ Պանլիէօ, ժամը 9·30ին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Գ. Պ. (Տեսին) — Դեռ չէ վերադարձած, դուք որոշեցէք:

Տէր եւ Տիկին Արամ Տէր Յարութիւնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Տէր Յարութիւնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մետաքսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Թուխտարեան եւ զաւակները ինչպէս եւ Քիւրքճեան, Յակոբեան եւ Ունանեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՈՍԿԻԱՆ–ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տիլոիլեան, Սեբաստացի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը:

Թաղումը պիտի կատարուի այս շաբաթ (7 Օգոստ.) ժամը 10·15ին:

Հաւաքուիլ իր բնակարանը,
5, Sentier St. Médard, Epinay-s-Seine
ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Հաղորդակցութիւն. — Օթոպիւս՝
Carrefour Pleyel, 138 Porte Clichy էն
et descendre Eglise d'Epinay.

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն արձակուրդէն առաջ փակել իրենց հաշիւները:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք նաեւ թէ արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան համար անհրաժեշտ է նշանակել ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ կցել 100 փրանք:

Ընթերցողներու համար արձակուրդի բաժանորդագրութիւններ կ'ընդունինք: Մէկ ամսուան բաժնեգին՝ 300 փր.:

Վարպարելի (Մարսէյլ) բաժանորդները կրնան իրենց վճարումները ընել ընկեր Պետիկեանի:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ.Յ.Դ. Շրջ.կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՐՏԱՆ.—Համախարբերդ. Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին Համախարբերդ. Միութեան սրահը:

Օրակարգ՝ 1. Դաշտահանդէսի հաշուետուութիւն: 2. Պատգամաւորներու ընտրութիւն:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ ոչ անդամ բոլոր խարբերդցիները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հրաչեայ Ամիրայեան, Տէր եւ տիկին Գրիգոր Ամիրայեան եւ զաւակը, Պ. Վահրամ Ամիրայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Հրաչեայ Ամիրայեանի մահուան քառասունքին առթիւ, եւ իրենց մօր եւ մեծ մօր մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են1954 1955 ուսումնական տարեշրջանի հ·մար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ:

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 8 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7440 30e ANNEE Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2851

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԵՌԵԱԿ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

●

Քանի մը անգամ ձգձգուելէ ետք, վերջապէս Պլետի մէջ պիտի ստորագրուի Պալքանեան Զինակցութիւնը՝ Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ:

Այս երեք երկիրները տարի մը առաջ «բարեկամութեան եւ գործակցութեան» դաշնագիր մը կնքած էին արդէն: Մ. Նահանգները եւ Անգլիա մեծ աշխատանք տարին տարիէ մը ի վեր՝ զինակցութեան վերածելու համար «բարեկամութիւն»ը:

Դիւրին չեղաւ հասնիլ այս արդիւնքին: Թուրքիա եւ Յունաստան անդամ էին Ատլանտեան կազմակերպութեան: Մինչ Եուկոսլաւիա, որ տարիներէ ի վեր վէճի մէջ է Իտալիոյ հետ Թրիէսթի համար, դուրս կը մնար անկէ: Այժմ այս ցաւոտ խնդրին համար ալ լուծման եղանակ մը գտնուած ըլլալով, բոլոր արգելքները վերցուած կ'ըլլային Պալքանեան Եռեակ Զինակցութիւնը կնքելու համար:

Եւրոպայի ամէնէն փափուկ կէտն է Պալքանեան թերակղզին: Անցեալին մէջ քանի-քանի պատերազմներ ծագած են անկէ: Քառասուն տարի առաջ ալ Սերայեւոյի դէպքն էր որ բռնկեցուցած էր համաշխարհային առաջին պատերազմը: Որմէ վերջ Մեծերը փորձեցին Պալքանեան համաձայնութեան միջոցաւ խաղաղութիւնը պահպանել աշխարհի այդ կողմը եւ պատուար դառնալ Գերմանիոյ ծաւալապաշտ քաղաքականութեան դէպի արեւելք:

Երկրորդ աշխարհամարտը ցոյց տուաւ թէ ինչպէս Պալքանեան երկիրները—Եուկոսլաւիա, Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա — իրարու ետեւէ ինկան գերմանական տիրապետութեան տակ: Դաշնակիցներու բոլոր գոհողութիւնները ոչ մէկ արժէք ունեցան:

Պալքանեան նոր Զինակցութիւնը այժմ մաս կը կազմէ պաշտպանողական այն մեծ յատակագիծին, որ Հիւս. Ատլանտեանի կազմակերպութիւնը պիտի լրացնէ եւ պիտի երկարի մինչեւ Փաքիստան, Թուրքիոյ, Եգիպտոսի եւ Իրաքի ճամբով:

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն ետք, մեծ Դաշնակիցները վստահութիւն չունենալով Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ, զինակցութեանց նման ցանցեր կազմած էին Գերմանիոյ շուրջ: Բայց այն ատեն Ամերիկա «դիտող» էր միայն:

Փոքր Համաձայնութեան կողքին սահմանուած էր Պալքանեան Համաձայնութիւնը՝ երկարելով մինչեւ Թուրքիա: Յետոյ ալ ծնունդ առաւ Սաատապատի խմբակցութիւնը, որուն մէջ կը մտնէին Թուրքիա, Իրաք, Իրան եւ Աֆղանիստան:

Անցեալ ապրիլին Թուրքիոյ եւ Փաքիստանի միջեւ կնքուեցաւ բարեկամական դաշինք մը, իբրեւ նախաքայլ Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան:

Երկու երկիրները սահմանակից չեն: Եգիպտոս եւ արաբական երկիրները, ինչպէս նաեւ Պարսկաստան պէտք է միանան այս նոր խմբակցութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ լրացնել միջոցը, որ կը բաժնէ երկու երկիրները: Անգլիոյ զիջումը եգիպտական խնդրին մէջ, կապ ունի նաեւ այս հարցին հետ:

Անդրադառնալով Պալքանեան Եռեակ Զինակցութեան, խաղաղութեան ժամանակ Թուրքիա, Յունաստան եւ Եուկոսլաւիա միասին կը պահեն 30–40 զօրաբաժին: Պատերազմի պարագային կրնան մինչեւ երկուքուկէս միլիոն զինուոր շարժման մէջ դնել:

Ըստ դաշնագրի, երեք երկիրները պարտաւոր են փոխադարձ զինուորական աջակցութիւն ընծայել իրարու, երբ յարձակում գործուի իրենցմէ մէկուն վրայ:

Գործնականին մէջ սակայն շատ դժուար պիտի ըլլայ իրագործել այս պայմանը:

Թայմզի Պոլսոյ թղթակցին համաձայն, «անհեթեթ պիտի ըլլայ ակնկալել, որ բոլոր Եուկոսլաւ եւ յոյն ուժերը կռուելու համար Կովկաս պիտի երթան, կամ թրքական ուժերը՝ Դանուբ: ... Տարակոյս չկայ որ Նեղուցներն ու Պոլիսը — Թուրքիոյ ամէնէն մեծ քաղաքը — թանկագին ստացուածքներ են, որոնց համար թուրք ժողովուրդը որոշած է բուռն կռիւ մղել, սակայն Անատոլուն՝ օսմանեան Թուրքերու օրրանն ու գլխաւոր կեդրոնը, բացարձակապէս էական է Թուրքիոյ անկախութեան համար: ... Թուրքիա վճռած ըլլալով մինչեւ վերջին մարդը կռուիլ Անատոլուի համար, դաշնակիցներով կամ առանց դաշնակցի, կը հետեւի թէ՝ որքան ապահով զգայ ինքզինքը Ասիոյ մէջ՝ շնորհիւ Միջին Արեւելքի դաշինքին, այնքան արագօրէն զինուոր կրնայ արտամղել Պալքանեան պաշտպանութեան համար...»:

Պալքանեան Եռեակ Զինակցութիւնը օղակ մըն է Դաշնակիցներու պաշտպանողական երկար ցանցին մէջ: Մաղթենք որ ծառայէ ամրապնդելու խաղաղութիւնը աշխարհի մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

★

ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ — ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴԷՄ

Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ սկսած գործադուլի շարժումը տակաւ ընդհանուր հանգամանք կը ստանայ, բան մը որ պատերազմի աւարտէն ի վեր պատահած չէր: Գործադուլի շարժումը սկսաւ Համպուրկէն, որ դրկուած է ելեկտրականութենէ, կազէ, ջուրէ, փոխադրութիւններէ եւ մեռեալ վիճակ մը ունի:

Շարժումը տարածուած է նաեւ Պաւարիոյ մէջ, ուր 235.000 մետաղագործներ, իսկ Ռուրի մէջ 260.000 հանքագործներ կը սպառնան միանալ շարժումին եթէ աշխատավարձը չաւելնայ:

Գործադուլները ամէն կողմ կարգապահութեամբ տեղի կ'ունենան, սենտիքաներու հրահանգները կը գործադրուին եւ այս կ'ապացուցանէ թէ բանուորները ամէն տեսակէտով համախոհ են իրարու:

Սենտիքաներու եւ գործատէրերու միջեւ բանակցութիւնները չեն յաջողիր, վարձքի յաւելումը կը մերժեն գործատէրերը: Սենտիքաները կը յայտարարեն թէ գործաւորները իրենց լաւագոյնը կու տան՝ ապացոյց գերման ճարտարարուեստին վերելքն ու յառաջդիմութիւնը, որմէ կ'օգտուին գործատէրերը եւ սակայն չեն ուզեր աշխատաւորին վարձքը աւելցնել:

Նկատի առնելով գերման բանուորին նկարագիրը, չի կարծուիր որ գործի վերադառնան դրամական գոհացում չստացած: Արդէն զանազան կեդրոններու մէջ նոր գործադուլներ կը միանան ընդհանուրին:

× Ամերիկեան գրաւման շրջանին մէջ, Պրէմէրհաւէն, առջի օր բանուորներուն եւ գրաւման զօրքերուն միջեւ կռիւ մը տեղի ունեցաւ, ինչ որ հակամերիկեան ցոյցի մը հանգամանքը առաւ: Հիւսիսային Գերմանիոյ ամերիկեան նաւային մեծ խարիսխին գործաւորները ընդդիմացան ամերիկեան ծրագրի մը գործադրութեան: Ամերիկացիները կ'ուզէին փլցնել տալ 60ի չափ բնակարաններ, որպէսզի անոր տեղը կառուցուի ամերիկացի զինուորական բնակարաններու համար խոշոր երկաթբետոն շէնք մը: Իրաւ է որ ցուցարարները իրենց զայրոյթը ուղղեցին գերման ոստիկանութեան, սակայն շարժումը յոյժ ուղղուած էր ամերիկեան գրաւման մեթոտներուն դէմ:

× Վարչապետ Ատենաուէր ձայնասփիւռ յայտարարութիւն մը ուղղեց զգուշացնելով գործատէրերն ու բանուորները թէ ընկերային պայքարով կը խաթարեն երկրին քաղաքական [illegible] պահուս մանաւանդ վտանգի մէջ է:

Ատենաուէր յայտարարեց նաեւ թէ հիթլերական վերածնութիւն մը չի կրնար պատահիլ, թէ գերման քաղաքականութեան սկզբունքն է խաղաղութեամբ եւ համերաշխութեամբ գործել եւ թէ Գերմանիա բնաւ պիտի չքաշուի Եւրոպական Բանակին մասնակցութենէն:

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Մարոքի մէջ երկու կուսակցութիւններու պայքարը կը շարունակուի: Ուրբաթ օր վախ կար որ ընդհարումներ տեղի ունենային աղօթքի օրուան առթիւ, բայց հանդարտ անցաւ: Կը կարծուի որ Մեծ Տօնին առթիւ, երկուշաբթի եւ երեքշաբթի կիրքերը գրգռուին:

Զինուորական նոր ուժեր ղրկուեցան օգնելու եւ զօրացնելու, տեղւոյն կարգը պահպանելու համար:

Նախորդ Սուլթանին կողմնակիցները բաւական ուժ ունին: Ֆէզի մէջ, ուրբաթ օր, 8000 հոգի մզկիթները հաւաքուած աղօթեցին նախորդ Սուլթանին անունով: Իսկ նոր Սուլթանին հաւատարմութիւնը ապահովելու համար էլ-Կլաուի իր բոլոր ազդեցութիւնը ի գործ կը դնէ փաշաներու, քաիտներու եւ շէյխերու մօտ, որոնց միաբանութեամբ գահ բարձրացուցած էր անցեալ տարի Մուլայի Արաֆան:

Կցկտուր դէպքեր անպակաս են գաւառական անկիւններու մէջ: Քանի մը սպաննուեցան եւ մասնակի հրդեհներ եւ թալաններ կատարուեցան նախորդ Սուլթանին մարդոց կողմէ: Ֆէզի մէջ արդէն Սուլթանին կողմնակից մը իր կնոջ հետ սպաննուեցան եւ մարդուն գլուխը չուանի մը կապուած քաշքշուեցաւ փողոցներէն, մինչեւ որ ոստիկանութիւնը հասաւ: Սֆաքսի մէջ ալ շէյխ մը առեւանգուեցաւ եւ սպաննուեցաւ:

Ռապաթի մէջ նոր Սուլթանը մզկիթ գնաց 250 երեւելիներէ շրջապատուած եւ 300 զինեալ կողմնակիցներէ պաշտպանուած: Բայց աղօթատեղ իմամը եկած չըլլալով, ուրիշ մը վարեց աղօթատեղութիւնը:

Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են Սուլթանին եւ մայրաքաղաքին պաշտպանութեան համար: Մարդպան Գ. Լաքոսթ, որ Փարիզ պիտի գար, յետաձգեց կացութեան փափկութեան պատճառով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ

★

Բլերմոն Ֆերանի մէջ, բարեկամի մը տունը հայերէն գիրք փնտռած ատեն, ձեռքս անցաւ շահեկան հատորիկ մը, — «Դէպի Արարատ ուղեւորութիւն», Թիֆլիս, 1904:

Ուրեմն, յիսնամեայ հրատարակութիւն մը:

Գրողն է Արշ. Մխիթարեան: Հրատարակիչը՝ Հ. Առաքելեան (*Հանրամատչելի Գրադարան*):

Յառաջաբանը այս առթիւ դիտել կու տայ.

— *«Ընթերցանութեան համար նիւթի մենք շատ քիչ ունինք: Եւ տակաւին մեր գրականութիւնը զուրկ է ճանապարհորդական նկարագրութիւններից, որոնք, ինչպէս յայտնի է, սահուն ոճով, թեթեւ լեզուով, ընթերցանութեան համար շատ գեղեցիկ նիւթ կարող են լինել»:*

Ուրեմն, կը ձեռնարկեն նոր շարքի մը, «Բնութեան նկարագրութիւններ», եւ առաջին հատորը կը կազմէ «Դէպի Արարատ»ը:

Կոկիկ հատոր մըն է, 159 էջ, եւ կը նկարագրէ վերելք մը՝ վեց ուղեւորներով, որոնցմէ երեքը Հայ, երեքը օտար (մէկը տիկին):

Վերելքը տեղի ունեցած է 1902ին:

Հաճելի է նկարագրութեան ընթերցումը: Պարզ եւ սրտառուչ պատկերներ: Եղբայրասիրական սարսուռներ եւ հայրենասիրական խանդավառութիւն:

Սարէ սար մագլցելով, իրիկունը վրանի մը տակ հանգստացած ատեն, Ա. Մխիթարեան կը սկսի կարդալ ռուսերէն գրքոյկ մը՝ Արարատի մասին:

Եւ յանկարծ կը զայրանայ:

Գրքոյկին հեղինակը, Ե. Վէյդէնբաում, որ գիտնականի համբաւ կը վայելէ եղեր, փորձեր է վարկաբեկել Հայերը, անոնց վերագրելով Նոյի Տապանին առասպելը:

Կրնա՞ք երեւակայել թէ ի՛նչ գրած կ'ըլլայ.

— *«Շատ հաւանական է որ Նոյեան Տապան աւանդութեան վերագրումը Մասիսին առաջ է եկել էջմիածնի Աթոռի խաւարամիտ կրաւոնքները ամրապնդելու ցանկութիւնից՝ կրօնական տեսակէտից առաջնակարգ դիրք գրաւելու համար: Նոյեան Տապանի հանգիստը Մասիսի գագաթի վրայ կարող էր վկայել անհերքելի եւ չօշափելի կերպով, որ Այրարատեան Նահանգը, ամենահին ժամանակներից սկսած, դեռ քրիստոնէութեան մուտքից շատ առաջ, ընտրուած էր Նախախնամութեան կողմից մարդկութեան փրկութեան համար»:* եւ այլն:

Ինչպէս կը տեսնէք, հայկական միտքը շատ համեղ կը համարուէր դեռ այդ օրերէն. եւ գիտնականներ անգամ թուղթ կը մրոտէին, խեղաթիւրելու համար պատմական աւանդութիւնը:

Ա. Մխիթարեան չի գոհանար միայն զայրոյթ յայտնելով, այլ դաս մըն ալ կու տայ: Միեւնոյն ատեն կը հասկցնէ թէ ինք չի հաւատար Նոյի Տապանին գոյութեան:

— *« Ես չգիտեմ ինչ ձեւ ունէր հին տապանը, որի հետքը գտնելու համար մեզանից ոչ ոք նեղութիւն յանձն չառաւ»:*

Բայց, ամենայն հանդարտութեամբ կը ծանուցանէ թէ՝ Արարատի «հարաւ-արեւելեան կէտի վրայ, 1902 թուականից սկսած, նստած է մի նոր... տապան, Ա. Եւանգուլեանի օդերեւութաբանական կայանը, զանազան գործիքներով»: (Օդաչափ, ծանրաչափ, ջերմաչափ եւն.):

ՎԱՀԷ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Երեսփ. ժողովին առջեւ տնտեսական վերականգնումի վիճաբանութիւնը կը շարունակուի: Խօսողներուն վերջը չի գար, վարչապետին եւ ելմտական նախարարին երկար բացատրութիւններէն վերջն ալ: Վիճաբանութիւնները պիտի փակուին երեքշաբթի: Երէկ հանրապետութեան նախագահին ներկայութեան գումարուած նախարարաց խորհուրդը որոշեց որ Մենտէս-Ֆրանս վստահութեան քուէ պահանջէ ժողովէն: Բայց, նկատելով որ դեռ բազմաթիւ խօսք ուզողներ կան, վարչապետը շաբաթ օր իսկ որոշեց դնել վստահութեան հարցը:

Ամսոյս 19ին Մենտէս-Ֆրանս պիտի երթայ Պրիւքսէլ մասնակցելու Եւրոպական Բանակի ժողովին, ուր իր տեսակէտները պիտի պարզէ, եւ վերադարձին, ամսոյս 24ին երեսփ. ժողովը պիտի զբաղի այդ խնդրով:

Իսկ ամսոյս 27ին ժողովին առջեւ պիտի բերուի Թունուզի խնդիրը:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

COLETTE

(1873 – 1954)

●

Ոչ եւս է Ֆրանսայի մեծագոյն գրագիտուհին, Մեծ Քոլեթը, ինչպէս կ'ըսեն բոլորը:

Դժուար է ներկայացնել Քոլեթի կեանքն ու գրականութիւնը առանձին: Անոր կեանքը ամբողջ գրականութիւն մըն է, անոր գրականութիւնը կեանքն իսկ է:

Գաւառացի էր, Քոլեթ, ծնած 1873 Յունուար 28ին, Իոնի նահանգին մէկ գիւղը՝ Սեն-Սովէօր: Անկէ պահած էր բնական սէր մը հանդէպ բնութեան, կենդանիներուն, ծաղիկներուն: Ունէր հազուագիւտ ձիրք մը տեսնելու, զգալու եւ գծագրելու ոճ մը նկարագրելու:

Քսան տարեկան էր երբ ամուսնացաւ Անրի Վիլառի հետ, որ Վիլլի կեղծանունին տակ կը գրէր եւ այն ժամանակին բաւական յաջողութիւն ունէր: Այս ամուսնութիւնը, թէեւ դժբախտ, ճակատագրական եղաւ Քոլեթի համար: Վիլլին մեծ արժանիքն է «ստեղծած» ըլլալ Մեծ Քոլեթը: Ինքն էր որ սորվեց կնոջը որ մանկական յուշերը գրէ, եւ յաջորդաբար լոյս տեսան երկուքին ստորագրութեամբ «Քլոտին դպրոցը», «Քլոտին Փարիզ», «Քլոտին ամուսնացած» եւ «Քլոտին կ'երթայ»:

Ամուսնալուծումէն վերջն էր որ գրագիտուհին տուաւ «Որթունկ սանթիման-թալ»ը, «Ընժենիւ Լիպեռթին»ը եւ աքանչելի «Անասուններու զրոյցներ»ը:

Սակայն միայն գրագիտուհի չի մնար Քոլեթ: Երգասացող, խեղկատակ, տաղանդաւոր, եփուն աղջիկ մըն է: Բեմէն վերջ կ'ըլլայ պարուհի, Միւզիք-Հոլի արուեստագիտուհի, նոյնիսկ միմոս: Իր այս զանազան արհեստները բան մը աւելցուցած են իր վրայ եւ ճոխացուցած իր գրականութիւնը: Ամէն մէկ դէպք, ամէն օրուան ապրումէ, մէկ ժամուան տպաւորութիւն մը առած է անմոռանալի, անջնջելի բան մը եւ տուած յաւիտենական պատկեր մը:

1912ին կ'ամուսնանայ լրագրող մը հետ՝ Անրի տը Ժուվընէլ, եւ կ'ունենայ աղջիկ մը: Այս զաւակն ալ ներշնչումի աղբիւր մը եղած է իրեն համար եւ քանի մը գիրքեր, որոնց մէջ «Պատմութիւն Պէլ Կազուի համար», գրուած են աղջկան համար:

Երբ մեռաւ անդենալ դիպէր, իր մօտ կային միայն իր աղջիկը եւ երրորդ ամուսինը, հրեայ մը՝ Մորիս Կուտքէ:

Վէպերէն, թատերգութիւններէն վերջ, Քոլեթ ունի նաեւ փարիզեան կեանքի հիանալի քրօնիքներ, յետոյ թատերական քննադատութիւններ «Ռըվիւ տը Փարի»ի մէջ եւ վերջապէս կը գրէ իր ամէնէն նշանաւոր գիրքերը՝ «Շէրի», «Լա Ֆէն տը Շէրի», «Լա Սըգոնտ», «Լա Նէսանս տիւ Ժուր»:

1935ին Անիտա տը Նոայլին կը յաջորդէ Պելժիքայի Ֆրանսական Լեզուի եւ Գրականութեան Արքայական Ակադեմիային: 1945ին անդամ ընտրուեցաւ Կոնքուրեան Ակադեմիային, եւ հակառակ իր հիւանդութեան, շարունակեց գրել: Այդ տարիներն են «Ժիժի», «Լը Ֆանալ Պլէօ», «Լ'Էթուալ Վեսփեռ» եւ այլն:

Պատուոյ Լեգէոնի մեծ-սպայ էր:

Քոլեթի գրականութիւնը բացառիկ բնոյթ մը կը կրէ մանաւանդ երբ նկատի առնենք որ գրողը տկար սեռին կը պատկանի: Ան ունի առնական գրիչ մը, կենսունակ է իր մտքերուն մէջ, բայց ունի իգական զգայնութիւն մը, եւ ինչ որ բնորոշ է եւ համակրելի՝ կին Քոլեթն է:

Երբ բնազդ կ'ըսենք արդէն բնորոշած կ'ըլլանք տաւերլայն չափով մեծ գրագիտուհին ամբողջ երկը: Քոլեթի գրականութիւնը սէր է, բնազդ, ներդաշնակութիւն, ոճ, հարուստ եւ անձնական լեզու, ճոխ բառամթերքով մը, տեսնելու բացառիկ ձիրք, գեղեցկութիւն:

Եթէ երբեք կին գրող իր գրականութիւնը ունի նաեւ որոշ անբարոյականութիւն, ինչպէս Շերի եւ Շերիի վերջը, պէտք չէ մոռնալ սակայն որ Քոլեթ արուեստը, անոր անկեղծութիւնը եւ պատմելու խորայատուկ եւ հրապուրիչ ձեւը բացատրելի եւ ներելի կը դարձնեն ամէն բան:

Քոլեթ ինքնատիպ է եւ ունի բացառիկ պարզութիւն մը: Մօտ՝ բնութեան, կենդանիներուն, ծառերուն եւ ծաղիկներուն, ան կրցած է տալ անոնց հոգին, կեանքը, երազը այնպէս ինչպէս պիտի կրնար ըսել միայն մեծ մէկը: Պարզութիւնը միշտ կարելի է մեծերուն մօտ գտնել: Եղած է բնական եւ իրաւ, ներկայացուցած է բաւերը, այր թէ կին, ինչպէս որ են իրենց խեղճերով, անխոստովանելի երազներով:

Քլոտինէներէն վերջ, ուր արդէն ամբողջ Քոլեթը կայ, տուած է բազմաթիւ գիրքեր, որոնց մէկ մասը վերածուած է թատրոնի եւ շարժանկարի: Լէօփոլտ Մառշանի հետ աշխատելով թատերգութեան վերածած է Շերին 1925ին եւ ինք իսկ խաղցած Լէային ապերախտ բայց այնքան իրական դերը: «Շերի»ն վերջերս ներկայացուեցաւ Վալանթին Թեսիէի եւ Ժան Մառէի խաղարկութեամբ: 1923ին գրած է իր լաւագոյն գործերէն մէկը՝ «Լը Պլէ ան Էռպ» որ վերջերս շարժանկարի վերածուած էր:

Միայն Քոլեթն էր որ իր նուրբ, բծախնդիր, բանաստեղծական եւ խեղկատակ գրիչով կրնար առանց կծելու գռեհիկին մէջ, տալ երկու պատանիներու սէրը, ոչ տակաւին ֆիզիքական, բայց արդէն հեռու պլատոնականէն:

Միայն Քոլեթն է որ կրնար արտայայտել դրեթէ լուռ ձեւով երիտասարդութեան առաջին զարթնումը սիրոյ մը առջեւ, որ տակաւին անծանօթ, ունի Արգիլուած Պտուղին համը:

Մեծ գրագիտուհին յաճախ վէպէն հեռանալով գրած է յուշեր, տպաւորութիւններ իր մանկութենէն, երիտասարդութենէն, ընտանիքէն, եւ անոնց տուած է ամբողջ համանուագի մը երաժշտութիւնը, անսահման եւ մտերիմ:

Եթէ սակայն կեանքին ամենօրեայ տափակութեան, Քոլեթ — մեծ արուեստագէտը — կրցած է տալ բանաստեղծական եւ երազային շեշտ մը, երբեք չէ հեռացած կեանքէն, ինչպէս որ է, յաճախ տգեղ, երբեմն ապերախտ, միշտ անիմաստ:

Քոլեթ ճանչցած է մարդը եւ կինը խորապէս եւ զանոնք տուած է առանց կեղծիքի, արուեստական տաքնութիւններու:

«Փարիզը Պատուհանէս», «Ժիժի», « Ծանօթ երկրի մէջ» իր վերջին գործերն են:

1949ին «Ֆանալ Պլէօ»ի մէջ արդէն կը խօսի կեանքէն հրաժարած էակ մը, որ կարծես միայն հանդիսատես է այլեւս եւ դիտէ օր սատորիկ յօդացաւէն վերջ անկողին ալ օր մը պիտի դաւաճանէ մէկը որ կենսալից եղած է աւելի քան 80 տարի:

Իր գրական հանճարը ամբողջացնելու համար Քոլեթ ունէր բացառիկ ոճ մը: Ոճ մը, որ յստակ, ուժեղ, երբեմն ջղային բայց միշտ կենսունակ, կը բաւէր զանելու համար զինքը Վալէրիներու եւ Ժիտերու կողքին:

Ինք որ կ'ըսէր թէ երկինքին եւ գերեզմանին միջեւ հողը կայ զոր այնքան սիրած է, վերադարձաւ Հողին, եւ ան ձգեց ետին կէս դարու գրական աշխարհ մը, եւ անհամար բարեկամներու բազմութիւն մը, որ տակաւին չէ կրցած բնական գտնել ծերունիի մը, եւ մանաւանդ Մեծ Քոլեթին մահը:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ա. ՉԵԽՈՎ

●

(ՄԱՀՈՒԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Գ.

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

I

Նախորդ յօդուածով փորձեցի մի քանի համառօտ գծերով բնութագրել Ա. Չեխովի արձակը: Այսօր այլեւս վէճ չկայ այն մասին, որ Չեխովի արձակը, մանաւանդ նրա կարճ պատմուածքները անգերազանցելի են: Սորբոնի պրոֆ. Օմանը (յայտնի սլաւոնագէտ) Չեխովին բարձր է դասում Մոպասանից: Լ. Տոլստոյն հիացած էր Չեխովի արձակով եւ այն կարծիքին էր որ ռուս գրողներից ոչ մէկին չի կարելի համեմատել նրա հետ:

Ա. Չեխովի թատերական գրականութեան խնդրում, սակայն, կարծիքները բաժանւում են: Նոյն Տոլստոյը, որ արձակագիր Չեխովին համարում էր բացառիկ արուեստագէտ, այն կարծիքին էր, որ «թատերականներ գրելը նրա գործը չէ»: Վերապահութիւն յայտնել են Չեխովի թատերական գրականութեան մասին նաեւ ուրիշները:

Ի՞նչ է կազմում նրանց առարկութիւնների հիմքը:

Չեխովի պիէսների մէջ, ասում են նրանք, չկան հերոսական տիպարներ, չկան գործողութիւններ եւ կոնֆլիկտներ (բախումներ), իսկ գաղափարները, որ հեղինակը արտայայտել է ուզում, անորոշ են եւ տարտամ: Այս բոլորի հետեւանքով նրա պիէսները բեմական չեն եւ նրանց ներկայացումները որեւէ տպաւորութիւն չեն ձգում դիտողի վրայ:

Ուշագրաւ է այս տեսակէտից այն պարագան, որ 1889 թ. նրա «Անտառի ոգի» (Լէշիյ) թատերախի ներկայացումը Մոսկուայում ոչ մէկ յաջողութիւն չգտաւ, իսկ 1896 թուին կատարելապէս տապալուեց Պետերբուրգի թատրոնում Չեխովի յայտնի «Ճայ»ը, որ յետագային դարձաւ Մոսկուայի գեղարուեստական թատրոնի խաղացանկի գլխաւոր պիէսներից մէկը, որի ներկայացումները գտնւեցան միշտ մեծ հիացումով: Նոյնչափ եւ աւելի յաջողութիւններ ունեցան նաեւ Չեխովի յետագային գրած թատերականները՝ «Մօրեղբայր Վանեան», «Երեք քոյրերը» եւ «Բալենու այգին»: Այդ պիէսները կէս-հարիւրամեակ անց պահել են իրենց հետաքրքրութիւնը եւ մինչեւ այսօր էլ ներկայացւում են ոչ միայն ռուսական, այլ նաեւ օտար բեմերի վրայ: Չեխովի թատերականները եւ մանաւանդ «Բալենու այգին» շատ սիրուած են մանաւանդ Անգլիայում, որովհետեւ անգլիական միջին դասակարգը երկու պատերազմների միջեւ ընկած ժամանակաշրջանում ենթարկուել է նոյն այլասերման եւ սնանկացման, ինչ որ Չեխովի դրամաների մէջ դուրս բերուած ռուս կալուածատէր ազնուականութիւնը:

Ա. Չեխովի թատերգութեան շուրջը ստեղծուած ամբողջ «թիւրիմացութեան» պատճառն այն էր, որ նրա թատերականները իրենց ձեւի նոյնպէս եւ խորքի կողմից պարունակում էին նորութիւններ, որոնք խորթ էին համեմատած թատերգութեան ու թատրոնի մասին գոյութիւն ունեցող ըմբռնումներին:

Թատրոնի նպատակն է, ասում էր Չեխովը, ներկայացնել կեանքը այնպէս ինչպէս որ կայ: Իսկ կեանքում «ամէն վայրկեան մարդիկ զնդակ չեն արձակում իրենց ճակատին, կամ պարանով խեղդամահ լինում եւ կամ սիրոյ մէջ բացատրւում: Եւ ամէն անգամ խելացի բաներ չեն ասում: Մարդիկ աւելի յաճախ ուտում են, խմում են, թրեւ են գալիս յիմարութիւններ ասում: Եւ ահա այս ամէնը պէտք է որ տեսնուի բեմի վրայ: Պէտք է այնպիսի պիէս գրել, որի մէջ մարդիկ գային, գնային, ճաշէին, խօսէին եղանակի մասին, վինտ (թղթախաղ) խաղային: Թող բեմի վրայ ամէն ինչ նոյնքան բարդ լինի եւ դրա հետ միասին

ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ – ՀԻՆՑԱԾ ԹՈՒՂԹԵՐ(*)

ՋՈՒՐԻ ԽԱՂ, ՍԻՐՏԻ ԽԱՂ

★

Այն տանն Վարդավառը ուրիշ էր:

Այսօր երբ մեծցած, երբ «խլօք»ցած ենք կեանքով մը, երբ տալու այն անուշ ու դրդոտ խաղերուն տեղ տարուստի հողը, ընկերային քրտնցնող նկատումները բերած զետեղած ենք, սիրտ անգամ չեմ ըներ կաթիլ մը ըսել փայր՝ երբ Վարդավառ է կ'ըսեն:

Սակայն այդ բառը ինծի կը տանի դէպի պարզամտութիւն, դէպի մանկութեան ժամերու բեհեզ փափկութիւնները:

×

Այդ տարին ալ — տարի որ մտացօնքի մշուշին մէջ է թաղուած — ճիշդ այս տարուան պէս անձրեւ էր եկած Վարդավառի շաբթուն, եւ մեր պարտէզին ջրամբարը լիք-լեցուն էր եղած յանկարծ, երբ արդէն իր դատարկ պորտը ցուցնել էր սկսած՝ ստակած անասունի մը ակլած սրովայնին պէս:

Անձրեւը զուարթացուց ու արեւը՝ բաղնիքէն ելած հարսի մը պէս — ինչպէս պիտի ըսէր հնդիկ բանաստեղծը — առհեղասրբուած կապոյտին վրայէն, ծիրանի գօտի մը անցընելով մեր պարտէզին կանաչներուն կռնակէն:

Ծափելով խոր գարկի, վեր ցատկեցի այն խենդ, խօլ ստամոքով որ խենդը, կայտառները կը բերէ, մեր կուրծքին տակէն անցնող հողի ուժգին թափ մը պարպելու:

— Նուարդ, նայէ ինծի պիտի թրջեմ ես քեզի:

— Նա՜ ... բաւ ան իր խարտեաշ գլուխը անդին դարձուցած եւ պզտիկ փափուկ ափը դէպի ինծի ուղղելով, նա՜ ... գըն՝ ալ ...

Այս արհամարհանքէն բարկացեր էի ես որ էրիկ-մարդ էի եւ ուժիս վրայ ալ վստահ. ծեծելու պիտի վազէի երբ ան փախաւ մայրիկիս քով ապաստանելու եւ հոն իր փէշին մէջ իսկ, երկիւղական խեղճութիւն մը տալով աչերուն՝ ջաղացկ փարձուհիի մը պէս ցուցամատը շարժելով, շարունակեց իր էգի բնոյթը.

— Նա՜ ... վայ գլխուդ ...

Այս անգամ փրփրեցայ. քայլ մը առի բայց մայրս իր խիստ շեշտովը բառ.

— Է՜, է՜, բաւծէ կը վայլէ՞ ... Նուարդը հիւր է նէ ... :

Ես քաշուեցայ ու պարտէզ գացի ակռաներս սեղմած: Շունս եկաւ սրունքներուս մէջէն մտնել եւ ալխուիլ ծեծել ինծի. բարկութենէս ոտքի հարուած մը տուի գլխուն. դռաւ, դուրս տարը քաշեց ու արցունքոտ աչքերով անկիւն մը գնաց շնթռկեցաւ:

Ախտաւորի մը ջղագրգռութեամբ ծառերը կը փեթթէի, ճիւղերը կը կոտրէի, ձեռքս անցածը կը նետէի, կը ջնջէի՝ մէկ կողմէն մտածելով վրէժ լուծել անկէ, անանկ վրէժ մը, որ չմոռցուէր երբեք. առտուն Վարդավառ էր. խաղերուն խաղը ընել կ'ուզէի անոր. եւ հազարումէկ ծրագիրներ շարժանկարի տեսարաններու պէս մտքիս մէջ իրարու կը յաջորդէին:

×

Առտուն աղմուկը փրթեր էր տանին մէջ. գոյներու, բարչերու աղմուկը: Ջուրի շատաչիչները, կանչերը, կնկան սուր ծիծաղներ աչքերս բացին: Արագ պարտէզ վազեցի ջրորդ սանդուխներէն, գոյլ մը ջուր լեցուցի, եւ սրունքներուս մէջ պէտի առաջքս երկու ձեռքով բռնած՝ սկսայ վեր ելլել: Տանիքները չեւոտն ինծի, որովհետեւ ցննեակի մը դուռը բանալ կը ճգնէին հայրիկս թրջելու համար, որ ներսէն կ'ընդդիմանար ամէնքին: Թափելով թափթփելով հասայ Նուարդին պառկած սենեակը. ներս մտայ, անկողնին մօտեցայ եւ հոն դրի գոյլը: Շունչս կտրած էր եւ կուրծքս, մրկ-ժիս արթնցած. սատանայի ուրախութեամբ մը նայեցայ ջուրին որ կ'ալեկոծէր տակաւին եւ հաճոյք մը զգացի. նարէն մօտեցայ Նուարդին:

Վերմակը մինչեւ մէջքը իջեր էր եւ սրունքներէն մէկը, կլոր, ողորկ, դուրս՝ դէպի եա՝ նետեր էր անոր վրայ: Թեւերը բաց մինչեւ ուսերը, թոյլ ձգած էր մէկը դէպի կռնակը եւ միւսը դէմքին տակ, որ անուշ, դրդիչ կարմրութիւն մը ունէր հիմա. խարտեաշ մազերը եկեր ծածկեր էին քունքը եւ անկից անցեր էին ընչաւութեան տակ երեւէջով հոյանի պարանոցին: Երեսոյթին մէջ անանկ անմեղութիւն մը եւ քաղցրութիւն մը կար որ շաբթուան մը սէրը — այլ սէր — ուրիշ ոյժ մը տառ կարծես հիմա եւ զիս ալ դիւրեց չարութիւն գործելէ: Այս միջոցին գլուխը քիչ մը դարձուց ու շրթունքը խաղցուց. ծռեցայ, ինչէ՞ն չեմ գիտեր, եւ իրեն մօտեցայ. թմրեցնող տաք մը կը շողխար մարմինէն եւ իր կարմիր շրթունքները դէպ մը չինած էին օդին մէջ: Ուզեցի շրթունքներս կպցնել այդ շրթունքին եւ վայրկեանի այս քը-մաղը ցաղափար մը ծնցաւ մտքիս մէջ. Վարդավառ ըսել ...: Բերանս ջուր առի եւ կամաց մը մօտեցայ անոր, ձեռքերս բարձին երկու կողմերը դրած ծռեցայ, բերանս բերնին դրի եւ քիչիկ մը թրջեցի անոր տաքուկ շրթներն ալ: Անդին դարձաւ, աչքերը բացաւ, արթնցաւ անմիջապէս. եւ սրտէս ալ անցաւ թեւի էրիկմարդու արժանապատուութիւնս, վրան ինկայ, բերանս բերնին դրի ու ջուրը թող տուի: Առաջ ուժով մը կլլեց, ատ–

(*) Այս խորագրով հրատարակելի հատորէ մը:

նոյնման պարզ ու հասարակ, ինչպէս կեանքում: Մարդիկ ճաշում են, միայն ճաշում, իսկ այդ պահին կառուցւում է նրանց երջանկութիւնը, եւ խորտակւում նրանց կեանքը...»:

Ա. Չեխովը կարողացաւ կերտել թատերական գործեր իր վերոյիշեալ ըմբռնումների համապատասխան: Նա կարողացաւ պարզ ձեւով բարդ բաներ ցոյց տալ բեմի վրայ: Նա կարողացաւ վեր հանել աննշան մարդոց առօրեայ կեանքին նկարագրութեամբ եւ մի զարմանալի նուրբ արուեստով «ձախորդ ժամանակների» ողբերգութիւնը: Հին թատրոնը նրան չհասկացաւ եւ չգնահատեց: Բայց 1898 թուին Մոսկուայում հիմնադրուեց գեղարուեստական թատրոնը, որ իրաւամբ կոչուեցաւ չեխովեան թատրոն, եւ որ կարողացաւ տեսնել սովորականի եւ առօրեայի մէջ գեղեցկութիւն ու արժէք եւ բեմի վրայ ցուցադրել երջանկութիւնն ու դժբախտութիւնը այդ ճաշով, վինտ խաղալով, յիմարութիւններ դուրս տալով, յաճախ փիլիսոփայող ու միշտ երազող մարդով:

Ա. Չեխովի թատերականների հիմնական գիծը գործողութեան, էնտրիգի բացակայութիւնն է: Բախումը (կոնֆլիկտ) երեւան է հանւում ոչ թէ հերոսների արարքների, գործողութիւնների միջոցով, այլ մէկ կողմից իդէալի եւ երազանքի եւ միւս կողմից՝ անշարժութեան ու կեանքի արտաքուստ երեւոյթների ընդհարումի հետեւանքով:

Ա. Չեխովի թատերական գրականութիւնը բաժանւում է երկու շրջանների, ինչպէս եւ նրա արձակը: Առաջին շրջանին են պատկանում նրա մէկ գործողութիւնից բաղկացած վոդէվիլները, որոնք յար եւ նման են Անտոշա Չեխոնտէի պատմուածքներին: Այդ կարգից են՝ Արջը, Առաջարկութիւնը, Ակամայ ողբերգակը, Հարսանիքը, Կարապի երգը եւ Յոբելեանը: Կատակերգութիւններ են դրանք, որոնք ծիծաղ շարժելու համար են գրուած:

Բայց Չեխովի թատերգութիւնները այդ զաւեշտներով չեն սահմանափակւում: 1888 թուին լոյս տեսնում է նրա Իվանով պիեսը, որին յաջորդում են Ճայը (1896), Մօրեղբայր Վանեան (1899), Երեք քոյրերը (1901) եւ նրա վերջին գործը՝ Բալենու այգին (1904):

Ա. Չեխովի առաջին մեծ պիեսը՝ Իվանովը բոլորովին տարբեր ընդունելութիւն է գտնում հասարակութեան կողմից, քան Ճայը: Պատճառը պիտի բացատրել նրանով, որ Իվանովը գրուած է հին դրամաների ձեւով: Դրամատիկական գործողութիւնը այստեղ ծաւալւում է ցցուն կերպով, մարդկային ապրումներն ու կիրքերը երեւան են գալիս անմիջականօրէն, եւ գաւառային կեանքի կենցաղային պատկերները ցոյց են տրուած վառ գոյներով:

Իվանովի գլխաւոր հերոսը հիասթափուած ինտելիգենտ է, որ կորցնելով իր հաւատը կեանքը վերափոխելու հնարաւորութեան նկատմամբ, վերջ է տալիս իր կեանքին:

Իվանովը ծառայում է գիւղացիական գործերի վարչութեան մէջ: Նա իր աշխատանքը չի սիրում: Նրա կալուածը պարտքերի տակ է: Թէեւ 35 տարեկան է, բայց հոգով զառամած է: Երիտասարդ ժամանակ ամուսնացել է հրեայ աղջկայ հետ, որ կարել է իր ընտանիքի հետ եւ քրիստոնէութիւն ընդունել: Կինը թոքախտաւոր է: Գաւառական կեանքը «ձախորդ ժամանակները» քամել են երբեմնի խելացի Իվանովի հոգեկան հիւթերը: Նա արագ քայլերով գնում է դէպի անկում: Իր վերաբերմունքով արագացնում է կնոջ մահը: Հազիւ մէկ տարի անց նշանւում է դրացի կալուածատիրոջ աղջկայ հետ, որին սիրահարւում է դեռ կնոջ ողջութեան ատեն: Իվանովին թւում է, որ այդ աղջիկը կը փրկէ իրեն, դուրս կը հանի ճահիճից: Բայց անզօրութիւնից ու իդէալից դուրկ Իվանովը տանջում է նաեւ այս աղջկան իր տարակուսանքներով, իր թախիծով: Վերջանում է նրանով, որ պսակադրութեան նախօրեակին Իվանովը վերջ է տալիս իր կեանքին:

Չեխովի թատերականների մէջ շատ մեծ ժողովրդականութեան է արժանացել Մօրեղբայր Վանեան: Չեխովը դա յանուանել է «պատկերներ գիւղական կեանքից»: Ուրեմն ոչ դրամա է եւ ոչ էլ կատակերգութիւն:

Պրոֆէսոր Սերեբրեակովը հանգստի կոչուելով, վերադառնում է գիւղ՝ իր կալուածը, որ ժառանգել է իր առաջին կնոջից: Նա ամուսնացել է երկրորդ անգամ մի երիտասարդ աղջկայ հետ, որ հիասթափուել է պրոֆէսորից եւ ձանձրանում է ու չգիտէ իր անելիքը կեանքում:

Կալուածում 25 տարի ապրել են պրոֆէսորի աղջիկը՝ Սոնիա, առաջին կնոջից եւ նրա մօրեղբայրը՝ Վանեան: Երկուսով չարաչար աշխատել են, խնայելով իւրաքանչիւր կոպէկը որպէսզի ուղարկեն պրոֆէսորին: Պրոֆէսորը մի քանի շաբաթ ապրելով գիւղում, գալիս է այն եզրակացութեան, որ այստեղ գիւղը իր տեղը չէ, որ պէտք է վերադառնայ քաղաք, իսկ կալուածն էլ պիտի ծախի, դրամ ձեռք բերելու համար: Մօրեղբայր Վանեան տեսնում է սարսափով, որ իր ամբողջ կեանքը զոհ է բերել մի ոչինչ մարդու, որովհետեւ մօտիկից ծանօթանալով պրոֆէսորին, այն համոզումն է գոյացնում, որ Սերեբրեակովը ոչ գիտնական է, բայց իսկական պարտաւորած, եսական եւ ուրիշի քրտինքով ապրող մէկը: Անգիրը բարդանում է նաեւ նրանով, որ 50ը անց Վանեան սիրահարւում է պրոֆէսորի երիտասարդ կնոջ, որը, սակայն, պատրաստ է փոխադարձել բժիշկ Աստրովին, որին իր կարգին շատոնց սիրում է տգեղ, բայց ազնիւ հոգի ունեցող Սոնիան: Տեղի է ունենում ընտանեկան խայտառակութիւն:

Վանեան ջղային նոպայից տարուած՝ կրակում է պրոֆէսորի վրայ, բայց գնդակը վրիպում է: Վերջանում է նրանով, որ պրոֆէսորը մեկնում է կնոջ հետ եւ ամէն ինչ վերստին խաղաղւում է: Մարդկանց կեանքը շիջւում է աստիճանաբար, առանց որ նրանք կարողանային ապրել այնպէս, ինչպէս որ երազում էին: Սոնիան մխիթարւում է նրանով, որ նրանք ապրում են արդար կեանքով ուրիշների համար, որով կը հանգստանան այն կեանքում: Իսկ Աստրովը, որին նոյնպէս միջավայրը «կերել է», որ անձնատուր է եղել օղիի, հաւատարիմ «փոքրիկ գործերի» տեսութեան, զբաղւում է անտառատնկութեամբ, համոզուած որ այդ փոքր գործը օգտակար է հանդիսանալու ուրիշների համար:

Չեխովի ամբողջ համակրութիւնը այն փոքրիկ, խեղճուկ մարդոց՝ Սոնիայի եւ մօրեղբայր Վանեայի կողմն է, որոնք իրենց ամբողջ կեանքը նուիրել են մի «կուռք»ի, բայց սխալ է եղել նրանց զոհաբերութիւնը: Սրա մէջ է Սոնիայի եւ Վանեայի ողբերգութիւնը:

Հետաքրքրական է նաեւ Աստրովի տիպարը: Նրան նոյնպէս, ինչպէս ասացինք «կերել է» միջավայրը, որից նա զզւում է եւ երազում է ապագայի մասին, երբ «մարդու ամէն ինչը կը լինի գեղեցիկ՝ եւ դէմքը, ե՛ւ զգեստը, ե՛ւ հոգին, ե՛ւ միտքերը: Աստրովը ապագայի մասին է երազում, որովհետեւ ներկան մխիթարական ոչինչ ունի այդ ձախողած ինտելիգէնտի համար:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՃԱՆՃ ԿՈՐՍԱՆ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Քայսերիի քաղաքապետութիւնը ճանճերու արշաւանքին դէմ պայքարելու համար յայտարարած է մէկ քիլօ ճանճ բերողին վճարել 30 ոսկի (3750 ֆրանք): Այս որոշման հետեւանքով Իզմիրի բնակիչները, որոնք ճանճերու առատ բանակներ ունին, ծրար ծրար ճանճ կը ղրկեն Քայսերիի իրենց բարեկամներուն, որ ծախեն քաղաքապետութեան:

Հիմա, կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի այս անակնկալ սեւ շուկան արգիլելու համար:

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ՔՕԼԵԹԻ ՄԱՍԻՆ

★

Քօմպայի աշխատակիցը մեծ վիպասանին մահուան առթիւ կարծիքներ հաւաքած է կարգ մը անուանի գրագէտներէ.—

ANDRE MAUROIS

Շատ կը հիանայի իրբեւ գրագիտուհի եւ կը սիրէի իրբեւ բարեկամ: Արդէն երբեք չեմ հանդիպած Ֆրանսայի գրագէտի մը որ չհիանար Քօլեթին:

Ան կը ներկայացնէ անզուգական բան մը: Առաջին կինն է որ գրած է իրբեւ կին: Ժորժ Սանտ կը գրէր այր մարդու-նիւթերու շուրջ, Քօլեթ ունէր ուրեմն, կը կրկնեմ, մասնայատուկ տեղ մը: Վերջին անգամ զինքը տեսայ ապրիլին Մօնթէ Քարլօ: Դէմքին վրայ արդէն եկած էր մահը: Բայց տակաւին որքան ազնիւ էր մեզի հետ:

MONTHERLANT

Քօլէ՞թ. մեծագոյն ֆրանսացի բնական գրագէտը.— Իր ոճը, զմայլելի բնականով մը, շատ բարձր է ինծի համար Ժիտէն եւ Վալերիէն:

Ի հարկէ չէր պատկաներ հոգիի առաջնորդներու շարքին, ուրիշ բան էր:

Քօլեթ կարծեմ միակն է որուն առթիւ խօսած եմ «հանճարի» մասին, ասկէ 20 տարի առաջ թերթի մը մէջ, որուն անունն ալ մոռցած եմ:

RENE LALOU

Մեծ գրագէտ մըն է որ կը կորսուի: Ու իր առանձնաշնորհն է գրագէտ մը եղած ըլլալ աւելի քան վիպասան մը կամ թատերագիր մը:

Իր ոճին մասնայատկութիւնն է տեսակ մը ճշգրտութիւն ածականներու ընտրութեան մէջ, եւ ձգտում նախադասութեան, աւելի քան վէպ մը կառուցանելու արուեստ: Կը յիշեմ ճաշ մը, որուն նախագահն էր Լէօն Պեռար, երբ լատիներէնի համար մեծ հոսանք կար: Պեռար անդրադարձութիւնը ունեցաւ ըսելու.— «Կարելի չէ երեւակայել Ֆրանսայի մեծ գրագէտ մը որ լատիներէն գիտցած չըլլայ»: 50 հոգի էինք, բոլորս ընազդաբար դարձանք դէպի Քօլեթը: Պեռար, գլուխը կախ աւելցուց. «Ներողութիւն, բացառութիւններ կան»:

JEAN PAULHAN

Մեր լաւագոյն լրագրողն էր որ կորսուած էր վէպին մէջ:

կայն ետքը ուժով մը դուրս փչեց. կուրծքը եւ իր կուրծքը զովութիւն մը զգաց. աչքերուն մէջ արցունք մը իջաւ, ջուրին դժուար ումպէն առաջ եկած. բայց ժպտեցաւ:

Նորէն լեցուցի բերանս, նորէն եկայ. Նուարդ փախչիլ կ'ուզէր, բռնեցի պինդ մը ու նորէն կրկնեցի առջի խաղը որ արօրինակ հաճոյք մը թրթռացուցած էր կուրծքիս տակ. աղերսեց, ժպտեցաւ, համակերպեցաւ: Ջուրը դարձեալ հատած էր եւ շապիկնիս թրջած՝ կեցանք վայրկեան մը ու իրարու նայեցանք. աչքերս անանկ շեշտով մը ուղղեցի անոր այս հրեշտակի ամբողջութեան վրայ, որ զայն մշտական ընկեր ընել կ'ուզէի ինծի, արքայական խաղի ընկեր, մինչեւ ետքը մէկտեղ անցընելու համար: Նորէն ջուր առնելու իղձ մը ունէի եւ վարանքով կը տատանէի՝ երբ

— Մէկ մըն ալ... ըսաւ:

Կրկնեցի, խնդրանքը աւելցաւ. գլուխ քովերնիս առած, իրարու դէմ ծունկ չոքած ու ձեռքերով պինդ մը իրար սեղմած, շրթունքնիս մէկ մէկու կը փակցնէինք զոյգ մը տատրակի կտուցներուն պէս, ու ջուրը կը խաղար մեր բերաններուն մէջ իրարու երեսին փչելով: Անկողինը թրջած էր վրա-գլուխնիս թաց-խոնաւ եւ տակաւին կը շարունակէինք... «Մէկ մըն ալ հա՞...»

Ու չէինք կշտանար Վարդավառի այս խաղը կրկնելէ, որ այսու միամիտ քմահաճութիւն մը ըլլալէ աւելի՝ սիրոյ զարթօնք մըն էր պարզապէս եւ տարփանքին ընազդը:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՁԿՆՈՐՍԸ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԻՆ

●

Հոգին պատասխանեց.

— Կարծեմ թէ այս քաղաքն է, ներս մտնե՞նք:

Անոնք մտան քաղաքին փողոցները, բայց երիտասարդ ձկնորսը ոչ գետը եւ ոչ պանդոկը գտաւ: Քաղաքին մարդիկը հետաքրքրութեամբ կը դիտէին, ձկնորսը սկսաւ վախնալ եւ հոգիին ըսաւ.

— Հեռանանք այս վայրէն:

Բայց հոգին պատասխանեց.

— Ոչ, ոչ, հոս մնանք, որովհետեւ գիշերը շատ մութ է եւ ճամբաները աւազակներ կը գտնուին:

Անոնք վաճառատողոցին ծայրը՝ տեղ մը նստան հանգստանալու համար, բաւական ատեն մը անցնելէ յետոյ, վաճառորդ մը կ'անցնէր գլուխը գդակով մը ծածկուած, ան վերարկու մը կը կրէր թաթարներու հիւսած կերպասէն եւ հնդկեղէգ ղաւազան մը բռնած էր, ձեռքը՝ ծակուած եղջերէ լապտեր մը ունէր:

Վաճառորդը ըսաւ.

— Ինչո՞ւ վաճառատողոցը նստած էք, քանի որ բոլոր խանութները գոց են եւ իրենց ապրանքները ծրարած ու կապած են:

Երիտասարդ ձկնորսը պատասխանեց.

— Այս քաղաքին մէջ պանդոկ չգտանք եւ ոչ ալ մէկը տեսանք որ հարցնենք:

— Միթէ մենք եղբայրներ չե՞նք, ըսաւ վաճառականը: Արարիչը չէ՞ որ մեզ ստեղծեց, եկուր ինծի հետ, որովհետեւ բարեկամներու համար սենեակ մը ունիմ:

Եւ երիտասարդ ձկնորսը ոտքի ելլելով մինչեւ անոր բնակարանը ընկերացաւ:

Նռնենիներու պարտէզէն անցան եւ տուն մտան: Վաճառորդը պղինձէ տափարակ աման մը մէջ վարդի ջուր բերաւ որպէսզի ձեռքերը լուայ, պապակը յագեցնելու համար հասունցած սեխ բերաւ եւ աման մը մէջ ալ խորոված այծի միս ու եղինձ:

Ճաշը աւարտելէ վերջ վաճառորդ զայն առաջնորդեց մինչեւ ննջասենեակ բարի հանգիստ մաղթելով: Երիտասարդ ձկնորսը շնորհակալութիւն յայտնեց եւ անոր մատին վրայի մատանին համբուրեց: Ներկուած այծի մորթէ գորգերու վրայ երկարեցաւ, բուրդէ վերմակը վրան գցած տանէն իսկ քունը տարած էր:

Արշալոյսին երեք ժամ մնացած էր, մինչդեռ մութ էր, հոգին արթնցուց զայն եւ ըսաւ.

— Ելիր գնա մինչեւ վաճառորդին սենեակը, այն սենեակը ուր կը քնանայ եւ մեռցուր զայն, առ ոսկիները, որովհետեւ պէտք ունինք անոր ոսկիներուն:

Երիտասարդ ձկնորսը ոտքին մատներուն վրայ կոխելով ուղղուեցաւ վաճառորդին սենեակը: Վաճառորդին քով աթոռ մը կար ուր թուր մը եւ դրամապանակը կը գտնուէր եւ անոր մէջ ինը հատ ոսկի: Ան ձեռքը երկարեց թուրին հալու համար, վաճառորդը արթնցաւ, առաւ թուրը եւ ըսաւ ձկնորսին:

— Բարիքը չարիքով կը փոխանակես, կրնաս ապացուցանել բարիքը զոր քեզ ըրի:

Հոգին ըսաւ երիտասարդ ձկնորսին.

— Զարկ անոր:

Ան այնքան ուժգին զարկաւ վաճառորդին որ մարեցաւ, եւ ան ինը ոսկին առնելով փախաւ նռնենիներու պարտէզէն եւ ուղղուեցաւ դէպի այն աստղին կողմը որ առաւօտեան աստղն էր:

Բաւական տեղ վազելէ յետոյ, իր կուրծքը ծեծելով ըսաւ հոգիին.

— Ինչո՞ւ հրամայեցիր որ վաճառորդը մեռցնեմ ու ոսկիները առնեմ: Ըրածդ շատ գէշ արարք մըն էր:

Հոգին պատասխանեց.

— Հանդարտէ, հանդարտէ:

— Ոչ, ոչ, բացագանչեց երիտասարդ ձկնորսը, հանդարտ չեմ կրնար ըլլալ, այն արարքները զոր ինծի ընել տուիր, կ'ատեմ բոլորն ալ: Կ'ատեմ քեզ ալ եւ կը հարցնեմ քեզ թէ ինչո՞ւ ինծի հետ այսպէս վարուեցար:

Հոգին պատասխանեց.

— Երբ զիս աշխարհ ղրկեցիր, սիրտ չտուիր ինծի հետ եւ այս բոլորը գործադրել կ'ուսում ու սիրով կը գիտեմ:

— Ի՞նչ կ'ըսես, մրմնջեց երիտասարդ ձկնորսը:

— Գիտես, շատ լաւ գիտես, պատասխանեց հոգին: Մոռցա՞ր որ երբեք սիրտ չտուիր ինծի հետ: Ոչ մէկ բանի կը հաւատամ: Օն, իրարու սիրտ չվիրաւորենք, հանդարտէ, վասնզի ոչ մէկ ցաւ կայ զոր կարենաս հեռացնել եւ ոչ ալ երջանկութիւն զոր կարենաս ունենալ:

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ կառավարութիւնը կազմըւած պիտի ըլլայ մինչեւ երկուշաբթի օր։ Բանակցութիւնները կը շարունակուին վարչապետին եւ Ֆրանսական մարզպանին միջեւ, քանի որ Ֆրանսա պէտք է հաւանի նախարարներու ընտրութեան եւ Նոր Տեսթուրեաններու թիւը որոշուածէն աւելի գտնուած է։

× Եգիպտոսի «Իսլամ Եղբայրներ»ու միութիւնը դժգոհ է Թունուզի մէջ Նոր Տեսթուրեաններու բռնած հաշտարար ընթացքէն։ Յայտարարութեան մը մէջ կ'ըսեն թէ երդուած էին ամբողջական անկախութիւն ձեռք բերել՝ Ֆրանսական Միութենէն դուրս եւ մաս կազմել Արաբական Միութեան։ «Թունուզի ներքին անկախութեան հետեւանքով՝ Նոր Տեսթուր բարձր դաւաճանութեան արարք մը կատարած եւ ազատագրութեան շարժումին դէմ դաւադրած կ'ըլլայ» կ'ըսեն Իսլամ Եղբայրները։

× Ամէն հաւանականութեան դէմ նոր ուժեր կը ղրկուին Թունուզ, տեղւոյն զօրքերուն թիւը 50.000ի բարձրացնելու համար։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ անկախութեան նոր ապացոյց մը տալու համար Խ. Միութիւնը ջնջեց այն բոլոր հրահանգները, որ տրուած են Մոսկուայի կողմէ, 1945էն սկսեալ, քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային խնդիրներու վերաբերեալ։

ԱՆԿԱՐԳԵԼՈՒԹԵԱՆ միջազգային մըրցումին վերջինը տեղի ունեցաւ Սէն-Եանի մէջ, ուր առաջնութիւնը շահեցան Ռուսները, շնորհիւ իրենց մասնաւոր սարքաւորման։ Չեխոսլովաքները դասուեցան երկրորդ, իսկ Ֆրանսացիները՝ երրորդ։ Յետոյ կուգան Եուկոսլաւիա, Անգլիա, Իտալիա եւ Մ. Նահանգները։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Պաշտպանութեան գնանը կը յայտարարէ թէ զօրակոչի պիտի ենթարկուին Էրզրումի շրջանէն 15 հազար, իսկ Կէլիպօլուի շրջանէն 5000 պահեստի սպաներ եւ զինուոր, նոր զէնքերուն վարժեցնելու համար, որ պիտի տեւէ ամիս մը։

× Արտասահմանի ճամբորդութեանց սեզոնին հետեւանքով օրական քանի մը հազրի միայն արտօնութիւն տրուած է։ մինչ առաջ 100է աւելի անձեր անցագիր կը պահանջէին։

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԻ մէջ (Ճապոն) զանգակները հնչեցին իններորդ տարեդարձին առթիւ հիւլէական առաջին ռումբին գործածութեան, որ պատճառած էր 78.000 մահ։ Քաղաքը այժմ 300.000 բնակիչ ունի։ Արարողութիւններ ըկատարուեցան այն կամուրջին մօտ ուր ինկաւ ռումբը եւ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ պահանջելով հիւլէական զէնքերու արգիլումը։ Երկուշաբթի օր ալ նոյն արարողութիւնը պիտի կատարուի հիւլէական երկրորդ ռումբը ընդունող Նակազաքի քաղաքին մէջ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ նոր նախարարութիւն մը ստեղծուեցաւ քաղաքային ու երկրագործական շինութիւններով զբաղելու համար։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Չըրչիլի անունով կոչըւող փողոցը ասկէ վերջ պիտի կոչուի «Կիպրոս փողոց», ըստ Թաղապետութեան ժողովի որոշման եւ իբր բողոքի ցոյց Կիպրին Յունաստանի չմիացնելու համար։

ՄԱՐԴ ՄԸ ԿԱԽՈՒԱԾ գտնուեցաւ Օրլիի թաղապետական պարտէզին մէջ ծառէ մը։ Գրպանէն թուղթ մը գտնուած էր. — «Մասնակցած եմ 14–18ի պատերազմին նաեւ 39–45ն արտաքոյ պատերազմին։ Երկրագործական արժանիքի եւ Պատերազմական Խաչի պատուանշաններն ունիմ։ Անունս Բ–ով կը սկսի, ազգանունս Ս–ով, բնակած քաղաքս Ն–ով։ 13 մահ ընտանիքի մը մէջ գժբախտաբեր է։ Ոստիկանութիւնը զօրաւոր է կ'ըսեն։ Եթէ զօրաւոր էք, փորձեցէք գտնել իմ ինքնութիւնս»։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ շրջանակներու մէջ յեղափոխական նորութիւն մը ստեղծուեցաւ։ Ամերիկայի մէջ օդանաւ մը շինուեցաւ որ կեցած տեղէն ուղղահայեաց կերպով կը բարձրանայ, իր շրջանը կատարելէ ետք, նոյն ձեւով, ցիտակ գիծով գետին կ'իջնէ։ Այս գիւտը պիտի ջնջէ ընդարձակ կայաններու անհրաժեշտութիւնը։

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

★

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽԱՆԱՍՈՐԻ
ԵՒ
ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սասնոյ ապստամբութեան 50ամեակին առթիւ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանիս ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն։ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ իր մասնաճիւղերուն, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն։

8 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Լէ Բայօլ Սէփտէմի ծառախիտ անտառին մէջ։

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

Այս տօնակատարութեան ներկայ պիտի ըլլայ Սէփթէմի քաղաքապետը իր խոր-հրդականներով։

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ, բարձրախօսով կը նուագուին հայկական եւ եւրոպական ընտիր եղանակներ։

Շրջանի ենթակոմիտէները եւ անհատ հայրենակիցները որոնք օթօքար չեն վարձած, կրնան առնել քս տանող թրօլէյպիւսը եւ իջնել Սէփթէմէն մէկ կայարան յետոյ, Լէ Բայօլ ասփիկանական չէնքին առջեւ։

Հայ ազատագրութեան նախաձեռնողներ մեր բոլոր հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս բացառիկ տօնակատարութեան։

Մուտքը ազատ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 7ի գիշեր, «Միւթիւալիթէի» մեծ սրահին մէջ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն արձակուրդէն առաջ փակել իրենց հաշիւները։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք նաեւ թէ արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան համար անհրաժեշտ է նշանակել ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ կցել 100 փրանք։

Ընթերցողներու համար արձակուրդի բաժանորդագրութիւններ կ'ընդունինք։ Մէկ ամսուան բաժնեգինը՝ 300 ֆր.։

Վարպարեյի (Մարսէյլ) բաժանորդները կրնան իրենց վճարումները ընել ընկեր Պետիկեանի։

× Դպրոցական խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն։ Մնացները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէսօր։

Դիմել վարժարանի, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, էկլիզ Փանթէնէն 146 թիւ հանրակառքով առնելով։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ-Ի
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի, 23 Յունուար, 1955
ՍԱԼ ՈՒՇԸԼԻԷՕ

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

●

Ճնորհակալութեամբ ստացանք Տիկին Փ. Լ. (Քլերմոն-Ֆերան) 2000 ֆրանք։
Պ. Ս. Սահակեանէ (Լիոն) 1000 ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

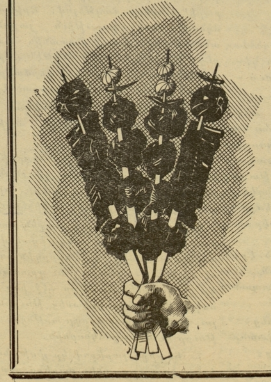
ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր։ Գին 5000 ֆրանք։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք։

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտոն Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով)։ Գին 1000 ֆրանք։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «Պատմութիւն արդի Հայ Գրականութեան»։ Գին 800 ֆրանք։

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ։

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ ★ MARDI 10 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ —ԹԻՒ 7441 30e ANNEE · Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2852

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

1920 ՕԳՈՍՏՈՍ 10

Երեսունեւչորս տարի առաջ փարիզեան արուարձան Սեւրի յախճապակիներու թանգարանին մէջ կը ստորագրուէր դաշնագիր մը, յաղթական մեծ ու փոքր դաշնակիցներուն եւ պարտեալ Թուրքիոյ միջեւ :

Օսմանեան մեծազօր կայսրութիւնը ծունկի եկած էր : Ոչ միայն կորսնցուցած էր Սուրիան, Լիբանանը, Իրաքը, Պաղեստինը, Յորդանանը, Եմէնը եւ Հիճազը, որոնք ընդմիշտ բաժնուելով անկէ՝ այսօր դարձած են մէկ մէկ անկախ պետութիւններ, այլ եւ Դաշնակիցները իրենց զինուորներով եւ մարտանաւերով եկած նստած էին իր մայրաքաղաքին՝ Պոլսոյ մէջ, Հելլենական բանակը գրաւած էր Իզմիրը եւ կը յառաջանար դէպի Անատոլուի խորքերը, Ֆրանսա եւ Հայկական Լեգէոնը տեղաւորուած էին Կիլիկիոյ մէջ :

Թուրքիոյ գործած ոճիրներուն եւ ջախջախիչ պարտութեան բուն պատասխանատուները չատոնց փախուստ տուած էին եւ Եւրոպայի մէջ հանգիստ կեանք կը վարէին : Փախչելու հնարաւորութիւն չունեցող իթթիհատական պարագլուխներն ալ 1920 մարտ 20ին Պոլսոյ մէջ ձերբակալուելով Մալթա աքսորուած էին :

Տամատ Ֆերիտ փաշայի դահլիճին վիճակուած էր ստորագրել Թուրքիոյ մահավճիռը : Նախապէս իր պատուիրակները պարտաւորուեր էին լսելու Լոյտ Ճորճի եւ Քլեմանսոյի պատմական խիստ յանդիմանութիւնները :

Հայաստան անկախ պետութիւն դարձած էր 1918 Մայիս 28էն ի վեր : Դաշնակիցները պաշտօնապէս ճանչցած էին զայն : Այժմ իր ներկայացուցիչը՝ Հ. Հ. Պատուիրակութեան Նախագահ Աւետիս Ահարոնեան հրաւիրուած էր ստորագրելու Սեւրի դաշնագիրը՝ Մեծերու կողքին :

Թուրք պատուիրակները, Հատի փաշա, փէյլոզոֆ Րիզա Թեւֆիք եւ Բեչատ Խալիս գլխիկոր դրին իրենց ստորագրութիւնը միջազգային այդ մուրհակին տակ, որ իր 88րդ յօդուածով անկախ կը հռչակէր Հայաստանը եւ 89րդ յօդուածով կը վաւերացնէր Միացեալ Հայաստանը :

Մ. Նահանգներու նախագահ Ուիլսընին պարտականութիւն կը տրուէր ճշդել միացեալի սահմանները, իբրեւ իրաւարար Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ :

Նախագահը 1920 նոյեմբեր 22ին Սան Րեմոյի դաշնակիցներու ժողովին ներկայացուց Իրաւարարական վճիռը, որով Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներու որոշ մասերը պիտի կցուէին Հայաստանի Հանրապետութեան :

Շուտ չըջնցաւ սակայն բախտին անիւը :

Օգոստ. 10ի եւ Նոյեմ. 22ի միջեւ դժբախտ դէպքեր պատահած էին : Թուրքիա, շնորհիւ բազմաթիւ մեղսակիցներու, որոնց առաջին շարքին վրայ պէտք է դասել Մոսկուայի բոլշեւիկ կառավարութիւնը, սպառազինուած, ոտքի կանգնած եւ յարձակած էր Հայաստանի վրայ : Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որուն անդամ դարձած էր Հայաստան՝ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրած վայրկեանին իսկ, չէր ուզեր օգնել երէկի «փոքրիկ դաշնակցին» :

Ուիլսընի վճիռէն շաբաթ մը վերջ, Հայաստան ինկած էր բոլշեւիկեան լուծին տակ : Դաշնակիցները այլեւս իր բախտին ձգեցին զայն :

1923 յուլիս 24ին Լօզանի մէջ ստորագրուած դաշնագիրը չեղեալ նկատեց Սեւրինը : Դաշնակիցները զլացան Հայերուն շնորհել նոյնիսկ փոքր «օճախ» մը, ինչպէս կը պահանջէին մեր զոյգ Պատուիրակութիւնները :

Լօզանի դաշնագիրը ուրացումն եղաւ հայկական արեան, որ առատօրէն թափուած էր 1914էն մինչեւ 1920՝ Դաշնակիցներու եւ արդարութեան յաղթանակին, հայ ժողովուրդի ազատութեան համար :

Լօզանի մէջ, երբ պահ մը Թուրք առաջին պատուիրակ Իսմէթ Ինէօնիւ անհաշտ դիրք բռնած էր եւ չէր ուզեր զիջիլ Մուսուլը, Լորտ Քըրզըր անոր երեսին ցցեց Հայկական ջարդերու պատմութիւնը :

Յաջորդ օր Մուսուլի խնդիրը կարգադրուած էր ի նպաստ Անգլիոյ : Սեւ քարիւղը յաղթած էր հայկական կարմիր արիւնին :

Սեւրի տարեդարձին առթիւ կ'ուզէինք անգամ մը եւս շեշտել թէ՝ երբեք պիտի չմոռնանք դաշնակիցներու հանդիսաւոր ու գրաւոր յանձնառութիւնները, որոնք կը մնան յաւիտենական պահանջները հայ անիրաւուած ժողովուրդին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

★

ՄԻՇՏ ԱՐԻՒՆ ԿԸ ՀՈՍԻ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

●

13 ՍՊԱՆԵԱԼ. 70 ՎԻՐԱՒՈՐ

●

Արիւնալի ընդհարումները եւ ահաբեկումները հետզհետէ աւելի յաճախադէպ կը դառնան Մարոքի մէջ :

Կիրակի օր միայն Փոռ Լիոթէի մէջ սպաննուեցան առ նուազն երկու Եւրոպացիներ եւ վիրաւորուեցան 16 բնիկներ : Շաբաթ օր նոյն քաղաքին մէջ սպաննուած էին 11, վիրաւորուած՝ 30 հոգի : Ուրիշ հեռագիր մը 70 կը հաշուէ միայն վիրաւորներուն թիւը :

Փոռ Լիոթէ խարիսխ մըն է որ կը գործածուի Ամերիկացիներու կողմէ : Կը գտնուի Քազապլանքայի հիւսիսակողմը . Կիրակի օրուան կռիւը ծագեցաւ բնիկներու թաղին մէջ : Ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ յարձակում կրեցին 6–7000 հոգինոց ամբոխի մը կողմէ, երբ կը փորձէին աւելուր փոխադրել քանի մը Ֆրանսացի ընտանիքներ Ոստիկանութիւնը ինքնապաշտպանութեան դիմեց : Այն ատեն ամբոխը նոյնէն յարձակեցաւ եւ քանդեց դպրոց մը, սինեմա մը, նոր նամակատուն մը եւ բուժարան մը : Շատ մը ծառեր եւ հեռագրական ձողեր արմատախիլ եղան :

Շաբաթ օրուան խռովութիւնները ծագեցան երբ ոստիկանութիւնը կը փորձէր վերաբանալ խանութները, որոնք փակուած էին նախորդ Սուլթանին կուսակիցներուն յանձնարարութեամբ :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ըմբոստները տունէ տուն շրջելով տեղն ու տեղը կը սպաննեն Եւրոպացիները : Ցեխոյ աւարի եւ կրակի կուտան ամէն բան :

— Մարոքի մարզպանը, Պ. Լաքոսթ . մասնաւոր կոչ մը ուղղեց Ֆէսի բնակիչներուն, վերջին շաբթուան դէպքերուն առթիւ.—«Բնակիչներ Ֆէսի, վերջ տուէք այս խլրտումներուն, վերսկսեցէք ձեր սովորական աշխատանքը : Միայն խաղաղութեան շնորհիւ կրնաք վերստանալ բարեկարգութիւն եւ բարգաւաճում : Կը կրկնեմ, հարկ է վերջ տալ այս խլրտումներուն : Մի սխալէք որ ձեռնհաս իշխանութիւնը աւելի խստօրէն միջամտէ : Գիտէք որ ան պատրաստ է ի հարկին խստօրէն միջամտելու եւ թէ ունի անհրաժեշտ միջոցները» :

× Արաբական Դաշնակցութիւնը հեռագիր մը ուղղեց Ազգաժողովին, ազդարարելով թէ Մարոքի կացութիւնը «վտանգ մը կը կազմէ խաղաղութեան համար» : Կազմակերպութիւնը Ազգաժողովին միջամտութիւնը կը խնդրէ, վերջ տալու համար այս կացութեան :

× Մարոքի Ֆրանսացի, Հրեայ եւ տեղացի բնակչութեանց ներկայացուցիչները հեռագիր մը ուղղեցին Ֆրանսայի վարչապետին, խնդրելով. — 1. Վերահաստատել բարեկարգութիւնը : 2. Վերջ տալ անիշխանութեան : 3. Երաշխաւորել անհատներու ապահովութիւնը :

× Սուլթանը ձայնասփիւռ կոչ մը ուղղեց իր հաւատարիմ հպատակներուն, ցաւ եւ մտահոգութիւն յայտնելով պատահած դէպքերուն առթիւ, որոնք կը սպառնան ապահովութեան եւ անդորրութեան : Այս առթիւ կը դատապարտէ չարերու «անասելի վայրագութիւնը» որ արգիլուած է իսլամական կրօնքին կողմէ : Դիմելով ժողովուրդին ողջամտութեան, վեհապետը յոյս կը յայտնէ թէ անկարգութիւնները պիտի դադրին :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ

Թունուզի վարչապետը, Թահար Պէն Ամմար, վերջապէս կազմելով իր դահլիճը, գործի ձեռնարկեց շաբաթ օր : Պէյը վաւերացուց նոր դահլիճին կազմութիւնը Կարթագինէի պալատին մէջ, համաձայն հանդիսաւոր արարողութեան մը որ տեղի կ'ունենար տարիներ առաջ, երբ իր նախորդները կառավարիչ կը նշանակուէին Թուրքիոյ կողմէ : Վարչապետը համբուրեց Պէյին աջ ձեռքը եւ ձախ ուսը : Վեհապետը ողջունեց զինքը իբրեւ «մեր որդին» եւ Արեան պատուանշանը շնորհեց :

Թահար պէն Ամմար, որ Թունուզի ամէնէն հարուստ հողատէրերէն մէկն է, պիտի վարէ բանակցութիւնները Ֆրանսայի հետ, լրացնելու համար խոստացուած ինքնավարութիւնը : Երկու տարուան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Թունուզի դահլիճին կը մասնակցին չափաւոր ազգայնական կուսակցութեան՝ Նոր Տեսթուրի անդամները : Դահլիճը կը բաղկանայ տասը Թունուզցիներէ, չորսը Նոր Տեսթուրեան, եւ չորս Ֆրանսացի պաշտօնատարներէ :

Մինչ այս մինչ այն, ահաբեկումները կը շարունակուին :

ԱՄՊԱՄԱԾ ԵՐԿԻՆՔ ԵՒ ԱՆՁՐԵՒ . — Ահա Փարիզի օդը, օրերէ ի վեր : Բուռն քամի մըն ալ կը փչէ հիւսիսային շրջանին մէջ, ծառերը արմատախիլ ընելով :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

ԱՍԴԻՆ ՁԱՁՈՒ, ԱՆԴԻՆ ՁԱՁՈՒ

★

Ափաշը ծնաւ *չարլսթօնը* :
Չարլսթօնը ծնաւ *Սուինկը* :
Սուինկը ծնաւ *Ջազուն* :

Եւ գանգատ ամէն կողմ : Նոյնիսկ աշխարհի ամէնէն երջանի՜կ հանրապետութենէն :

Վերջերս առիթ ունեցայ արձանագրելու Խ. Միութեան, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, մինչեւ անգամ «ֆիթապուրզ» կոչուած Ալպանիոյ «զազու»ներու դէմ բացուած պայքարը :

Այս անգամ ձայնը Հունգարիայէն կուգայ, — այն երկրէն որ հռչակաւոր է իր ցիկաններով եւ իրենց նուագով :

Փեշթայի երիտասարդութեան պաշտօնաթերթը՝ *Տարսատալմի Զեմլէ* խիստ ազդարարութիւն մը կ'ուղղէ Հունգարիոյ նոր սերունդին :

Իր ամբաստանագրին համաձայն, երկրին երիտասարդութեան մէկ մեծ մասը լիբք է եւ կոշտ՝ երէցներուն հանդէպ : Լկտի լեզու մը կը գործածէ : Զազուներու պէս կը հագուի : Կը ծխէ եւ կը խմէ գրպանը ծակ : Եւ շնական դիրք կը բռնէ սիրոյ եւ սեռական կեանքին հանդէպ :

— « Շատ մը աղջիկներ ոչ իրենց պատիւը նկատի կ'առնեն, ոչ ալ վայելչութիւնը և թեթեւսօլիկ յարաբերութիւններ կը հաստատեն» :

Այս խայտառակութիւնը միայն քաղաքներու մէջ սահմանափակուած չէ :

— « Գիւղերու մէջ հետզհետէ կ'անհին խառնակութիւնները : Յաճախ բազմութիւն մը կը խռնուի «ցեղապետ»ի մը բոլորտիքը եւ գայթակղութիւններ կը յարուցանեն» :

Պաշտօնաթերթը յետոյ կը յիշէ բազմաթիւ պարագաներ ակներեւ ծուլութեան, գողութեան, աւազակութեան, բռնաբարման եւն. :

Ու վերջապէս ցաւով դիտել կուտայ թէ շնութիւնն ալ անհետացած չէ, մասնաւորապէս գիւղերէն քաղաք փոխադրուած երիտասարդուհիներու մէջ :

Կարմիրները ցարդ կը պնդէին թէ այս բոլոր մոլութիւնները արեւմտեան քաղաքակրթութեան հետեւանքներն են :

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Լենին–Սթալինի արեւին տակ ալ ծաղկեցան, աւելի սանձարձակ համեմատութիւններ ստանալով :

Բարեկամի մը հետ կը խօսէի այս մասին, եւ հետեւեալ ձեւով պատասխանեց .

— Խեղճերը ի՞նչ տեսան որ ի՛նչ սորվին : Կամ, ինչե՛ր չտեսան, հապա նետած ատեն : . . .

Անշուշտ կը յիշէք թէ երբ Մոսկուայի թերթերը կը մատնանշէին այս վէրքերը, Խ. Միութեան մէջ, Երեւանի անունն ալ արձանագրած էին :

Ուրեմն, չարիքը ծաւալած է կեդրոններէն մինչեւ ծայրագաւառ, սահմանները անցնելով եւ վարակելով արբանեակ երկիրներու երիտասարդութիւնը :

Կատարեալ ողբերգութիւն :

Աղին ճոխութիւնը եւ սանձարձակ ազատութիւնը կ'ապականեն բարքերը : Անդին՝ բռնութիւնը եւ . . . «դիալեգտիկան» :

Մեծերը ծրագիրներ կ'որոճան, համակեցութիւն հաստատելու համար :

Ահա համակեցութիւն մը ուր իրար խառնուած են գոյները : Առանց ազգի եւ միջավայրի խտրութեան . . .

ՎԱՀԷ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԽԱՉԻ ՏՈՒՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 7 Օգոստ. (Յառաջ). — Հինգշաբթի օր, 5 Օգոստ., Լիբանանի Առաջնորդ Խորէն եպսկ. կատարեց Օգնութեան Խաչի Տան հիմնարկէքը Նոր Մարաշի մէջ, ի ներկայութեան Պուրճ Համուտի Թաղապետ Հայր Պօղոս Արիսի, Խորէն քահանայի եւ զուիցերիահայ բարերար Պ. Միհրան Թընկրեանի, Օգն. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու ներկայացուցիչներուն :

Այն գետինը որուն վրայ պիտի կառուցուի Օգնութեան Խաչի Տունը, կը գտնուի Գերմանիկ սրահին դիմացը եւ ունի բաւական ընդարձակ տարածութիւն : Շէնքը պիտի կառուցուի Պ. Մ. Թընկրեանի տրամադրած գումարով, տասը հազար լիբ. ոսկի : Առաջին յարկը պիտի յատկացուի «Պնակ մը կերակուր»ի խոհանոցին եւ ճաշարանին, երկրորդ յարկը՝ բարեբարին բնակութեան :

Սրտաշարժ էր հիմնարկէքի արարողութիւնը : Առաջնորդին աղօթքէն վերջ ոչխար մը մորթուեցաւ : Խորէն եպսկ. շնորհակալութիւն յայտնեց Օգն. Խաչին եւ բարերարին : Շրջ. վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Տիկին Է. Պալեան, պարզելով «Պնակ մը կերակուր»ի ձեռնարկին արժէքը եւ շնորհակալութիւն յայտնելով բարերարին : Ընկեր Ե. Տարօնեան խօսք առնելով գրուագներ պատմեց Պ. Թընկրեանի կեանքէն :

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԱԹՈՌԷՆ

Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքին պաշտօնաթերթ Սիոնի Յունիսի թիւէն.

Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան, ինչպէս նախապէս, Ժառանգաւորաց վարժարանի եւ Ընծայարանի կրթ. ծախքերուն ի հաշիւ երեք տարուան համար կը նուիրէ 1000ական սթերլին (մօտ մէկ միլիոն ֆրանք) :

Նաեւ Լոնտոնէն Պ. Ներսէս Կիւլպէնկեան ի յիշատակ իր վաղամեռիկ որդւոյն Պօղոսի, տարեկան 360 սթերլինի տեւական նուիրատուութիւն մը յատկացուցած է տեղւոյն Ս. Թարգմանչաց վարժարանին :

Ա. ՉԵԽՈՎ

●

(ՄԱՀՈՒԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(Դ. եւ վերջին մաս)

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

2.

Յայտնի բեմադիր Ստանիսլաւսկին, իր մահից (1938 թ.) առաջ, յամառօրէն կրկնում էր, որ «Չեխովը մեր թատրոնի (Մոսկուայի գեղարուեստական թատրոնի) մշտնջենական հեղինակն է»։ Բոլշեւիկները, սակայն, Չեխովի ստեղծագործութիւնների հետ սերտօրէն կապուած թատրոնը կոչեցին Մ. Գորկի որովհետեւ Գորկին իրենց մարդն էր։ Բայց չի փոխուել Գեղարուեստական թատրոնի նախկին վարագոյրը եւ նրա վրայի առաջուայ խորհրդանիշը՝ դէպի վեր սաւառնող ճայը։ Այս խորհրդանիշը ծագել է Չեխովի համանուն պիէսից՝ Ճայից։ Այդ թատերակը առաջին անգամ ներկայացուեց Պետերբուրգում (1896 թ.) եւ ոչ մէկ յաջողութիւն չգտաւ, թէեւ դերակատարների մէջ էր հռչակաւոր Կոմիսարժեւսկայան։ Երկու տարի յետոյ երբ Ճայը բեմադրեց Գեղարուեստական թատրոնը, արժանացաւ արուեստասէր հասարակութեան հիացմունքին։ Պատճառն այն էր որ Մոսկուայի թատրոնը կարողացաւ ըմբռնել եւ տալ Չեխովի թատերական գրական մասնայատկութիւնները, որոնք, նորութիւններ էին այն ժամանակուայ համար։

Ճայ թատերակը թէ իր անունով եւ թէ բովանդակութեամբ յիշեցնում է ռուսական խիստ տարածուած երգը այն «հրաշք աղջկայ» մասին, որ ապրում էր հանդարտ ու խաղաղ կեանքով լճի վերը գտնուող բարձունքում, բայց անծանօթ մի մարդ գրաւում էր նրա սիրտը եւ ապա խորտակում գայն ճիշդ այնպէս, ինչպէս այն որսորդը, որ կատակելով ու խաղ անելով սպաննում է լճի վրայ դէպի երկինք սլացող ճայը եւ առանց նոյնիսկ նայելու իր զոհին, անհետանում է լեռներում։

Չեխովի թատերակի մէջ ճայը երազկոտ երիտասարդուհի Նինա Զարեչնայան է, որին սիրահարած է սկսնակ գրող Տրեպլեւը, որ սակայն բախտ չունի ոչ արուեստի եւ ոչ էլ սիրոյ մէջ։ Զարեչնայային գայթակղեցնում է Տրիգորինը, յայտնի գրող, որ մեծ յաջողութիւն ունի կանանց մօտ։ Եւ Տրեպլեւի մօր սիրականն է։ Տրիգորինի այս յաջողութիւնները երեւութական են։ Ներքնապէս նա եւս բաւարարուած չէ, որովհետեւ զգում է, որ նոր խօսք ասել գրականութեան մէջ չի կարող։ Միւս կողմից չփացած կանանցից, նա չէ կարողանում գնահատել, ինչպէս որ պէտքն է, նրանց սէրը։

Զարեչնայան հոգեկան մեծ տառապանքների ու ցնցումների է ենթարկւում Տրիգորինի պատճառով եւ, ի վերջոյ, հիասթափուելով նրանից, խզում է նրա հետ իր կապը, թէեւ շարունակում է սիրել նրան, նա գնում է գաւառ եւ անձնատուր լինում բեմին։ Գաւառական դերասանուհին յամառ եւ տոկուն աշխատանքով յառաջդիմում է, շնորհիւ գլխաւորապէս այն բանի, որ կարողանում է ստեղծել իր մէջ, խանդավառութիւն դէպի արուեստը։ «Ես խաղում եմ հաճոյքով, հիացմունքով, արբենում եմ բեմի վրայ եւ զգում եմ ինձ գեղեցիկ», խոստովանում է նա անկեղծօրէն Տրեպլեւին։ Շնորհիւ այդ խորախորհուրդ ոյժին, նա ոգեւորում է իր խաղով հասարակութիւնը եւ այսպէս ծառայում է մարդկանց։

«Ծառայել մարդկութեանը» Չեխովի փայփայած եւ քարոզած ամենագլխաւոր գաղափարն է։ Նրա կարծիքով սէրը միայն բաւական չէ իմաստաւորելու համար մարդու կեանքը։ Սէրը լաւ է այն դէպքում, երբ ներդաշնակուած է հանրօգուտ աշխատանքի հետ։ Տրիգորինի համար այս վերջինը երկրորդական տեղ է բռնում, այստեղից էլ նրա անբաւականութիւնը կեանքից, իսկ Տրեպլեւը, որ ձախողել է ստեղծագործ աշխատանքում եւ ապրում է միայն Նինայի հանդէպ ունեցած իր խորտակուած սիրով, կքում է կեանքի ծանրութեան տակ եւ ինքնասպանութիւն է գործում։

Ա. Չեխովի բոլոր թատերակների մէջ ամէնից շատ չեխովեան է «Երեք քոյրեր» դրաման։ Նա գրուած է թատերգութեան մասին Չեխովի ունեցած ըմբռնումների համաձայն։ Դրամայի մէջ ամենասովորական մարդիկ, «գալիս են, գնում, ճաշում, խօսում եղանակի մասին», բայց նրանց այդ առօրեայ կեանքի բեմադրութիւնը մեզ ականատես ու հաղորդակից է դարձնում մի խոր դրամայի, որ ապրում են այս մարդիկ եւ որ հանդիսանում է ողբերգութիւնը «ձախորդ ժամանակներում» ապրած ռուս մարդոց։ Երեք քոյրերի մէջ բացակայ է գրեթէ գործողութիւնը, չկան նաեւ հերոսական տիպարներ ու ցնցող տեսարաններ։ Գործող անձինք մեծ մասամբ ազնիւ եւ լաւ մարդիկ են, բայց կամազուրկ, անօգնական, անընդունակ պայքարելու այն լաւ ապագայի համար, որի մասին խօսում են շարունակ ու երազում։

Մոսկուայից պաշտօնով նահանգական քաղաք է փոխադրւում այրիացած զօրավար Պրոզորովը։ Տասը տարի անց նա մեռնում է։ Առաջին գործողութեան վարագոյրը բացւում է նրա մահից մէկ տարի յետոյ։ Բեմի վրայ են զօրավարի երեք աղջիկները՝ Օլգան, Մաշան, Իրինան եւ տղան՝ Անդրէյը։ Մաշան ամուսնացած է տեղական գիմնազիոնի ուսուցչին հետ։ Հիասթափուած է ամուսնուց, որ մի նշանաւոր ապուշ է՝ մի իսկական Վոտեվիլեան։ Օլգան սիրադեղ սիրտ ունի, բայց անտրտունջ ենթարկւում է քմահաճոյքներին իր եղբօր կնոջ՝ Նատաշայի, եսամոլ ,դատարկագլուխ քաղքենի, որ ձանձրոյթից եւ պարապութիւնից տարուած դաւաճանում է իր ամուսնուն։ Իրինան 20 տարեկան մի աղջնակ, որ ապրում է միայն մէկ երազով՝ վերադառնալ Մոսկուա։ Օլգայի երազն է նոյնպէս՝ գնալ շուտով Մոսկուա։ Նրանց թւում է, որ իրենց եղբայրը պէտք է դառնայ պրոֆէսոր Մոսկուայի համալսարանում, իսկ Մաշան էլ ամէն ամառ կուգայ Մոսկուա եւ կ'երջանկանայ իրենց հետ միասին Մոսկուայում ապրելով։

Պրոզորովների մօտիկ ծանօթները քաղաքում հաստատուած զօրամասի սպաներն են, որոնցից Վերշինինը ամուսնացած է, ունի երկու աղջիկներ, բայց դժբախտ է իր այդ երկրորդ ամուսնութեան մէջ։ Նրա սիրահարում է երեք քոյրերից Մաշան, որ, ինչպէս ասացինք, ամուսնացած է։ Սպաներից է նաեւ Տուզէնբախը, որ սիրահարած է Իրինային եւ այդ հողի վրայ բախում է ունենում մի ուրիշ սպայի հետ եւ սպանւում իրենց պսակադրութեան օրուայ նախօրեակին։ Նոյն այդ օրը զօրամասը փոխադրւում է Լեհաստան եւ մեկնում է, բնականաբար, նաեւ Վերշինինը։ Երեք քոյրերի կեանքը վերստանում է իր նախկին վիճակը եւ թերեւս աւելի անմխիթար կացութիւն է ստեղծւում նրանց համար, որովհետեւ նախ՝ խորտակւում է Մոսկուա գնալու երազը (Անդրէյը թղթախաղի մէջ կորսնցնելով, գրաւ է դնում հօրից ժառանգութիւն մնացած տունը եւ ինքն էլ խրւում է ընդմիշտ գաւառական գռեհիկ կեանքի ճախճախուտին մէջ) եւ ապա՝ էլ աւելի է դատարկւում նրանց կեանքը զօրամասի եւ ծանօթ սպաների մեկնումի հետեւանքով։

Չեխովեան հերոսի տիպարը կենդանի կերպով վերարտադրուած է Անդրէյի հետեւեալ խօսքերի մէջ.

— Ինչո՞ւ մենք դեռ նոր սկսանք մեր կեանքը, դառնում ենք ձանձրանալի, գորշ, անհետաքրքրական, ծոյլ, անտարբեր, անօգուտ, դժբախտ... (Մեր քաղաքում) միայն ուտում են, խմում, քնում, ապա մեռնում... Ծնւում են ուրիշներ եւ նրանք էլ ուտում են, խմում, քնում եւ, որպէսզի չբթանան ձանձրոյթից, զանազանութիւն են մտցնում իրենց կեանքի մէջ զզուելի բամբասանքներով ,օղիով, թղթախաղով, դատավէճերով, եւ կանայք խաբում են իրենց այրերին, եւ այրերը ստում են, այնպէս են ցոյց տալիս, որ իբր թէ ոչինչ չեն տեսնում, ոչինչ չեն լսում, եւ անողոք գռեհկութիւնը ճնշում է երեխաներին եւ Աստուածային կայծը հանգչում նրանց մէջ, եւ նրանք էլ դառնում են այնպիսի ողորմելի, միմեանց նման, մեռեալներ, ինչպէս իրենց հայրերն ու մայրերը...։

Անկարող փոխել այս վիճակը, Չեխովի հերոսները անձնատուր են լինում երազանքի եւ մխիթարում են իրենց նրանով, որ «200 կամ 300 տարի յետոյ կեանքը այս աշխարհում կը լինի աներեւակայելիօրէն գեղեցիկ, զմայլելի»։ Մարդուս, փիլիսոփայում է Վերշինինը, այդպիսի կեանք է պէտք ,իսկ եթէ այդպիսին առայժմ չկայ, նա պէտք այն նախզգայ, սպասի, երազի։

Բայց այդ ապագայ կեանքը ո՞վ կը դարձնի զմայլելի, հարցնում է իրաւացիօրէն Մ. Գորկին, եթէ մենք Վերշինինների հետ միասին ոչինչ չենք անի եւ միայն կը սպասենք եւ կ'երազենք։

Իր մահուանից մի քանի ամիս առաջ Ա. Չեխով գրեց իր վերջին թատերակը՝ Բալենու այգին։

Բովանդակութիւնը երկու խօսքով հետեւեալն է։ Գարնանը Փարիզից իր կալուածն է վերադառնում այրի Տիկին Ռանէվսկայան։ Նա դեռեւս պառաւ չէ։ Փարիզում վարում էր զուարճալի կեանք։ Ունէր սիրական։ Ռանէվսկայի հետ է նրա երիտասարդ աղջիկը Անեան եւ եղբայրը՝ Գաեւը։ Այս վերջինը տիպար ռուս ազա է (բարին), վարժուած անաշխատ կեանքի եւ տնտեսութիւնից ոչինչ չհասկացող, անգործնական մի պորտաբոյծ արարած։ Կալուածում է գտնւում չփացած եւ ծէբծէքուն աղախինը, Փարիզի աժան հաճոյքները վայելած Եաշկա ծառան եւ դժբախտ ու ծիծաղելի դաստիարակուհի Շարլոտը։ Գործող անձանց թւում է նաեւ «յաւիտենական ուսանող» Տրոֆիմովը, նոր զարգացող կապիտալիզմի ներկայացուցիչ Լոպախինը եւ ծերացած հաւատարիմ ծառան՝ Ֆիրսը։

Ռանէվսկայայի կալուածը յայտնի է իր հնամենի բալենու այգիով, որ գարնան այդ օրերին վերին աստիճանի գեղեցիկ է։

Կալուածը գրաւ է դրուած, տերէրը պարտքերի մէջ թաղուած են, բայց այդ մասին ոչ ոք հոգ չէ տանում։ Նրանք զբաղւում են հանդէսներ եւ զանազան տեսակի «քէյֆեր» կազմակերպելով։ Ի վերջոյ գործը յանգում է այնտեղ, որ ստիպուած են լինում վաճառել այդ կալուածը, իր գեղեցիկ բալենու այգու հետ միասին։ Գնում է, ի հարկէ, Լոպախինը, մտադրելով կտրել բալենու ծառերը եւ այնտեղ գործարան կառուցանել։ Վերջին տեսարանը նշանակալից եւ յուզիչ է։ Կառքերը սպասում են կալուածի դրան առջեւ։ Մարդիկ տեղաւորւում են նրանց մէջ, իսկ բեմի յետեւից լսւում է կացինի հարուածների ձայնը՝ կտրում են բալենու ծառերը։ Շտապելուց մոռանում են տանել իրենց հետ ծերուկ ծառային՝ Ֆիրսին։

Ռանէվսկայան վերադառնում է Փարիզ, իր նախկին կեանքը շարունակելու, բայց Անեան, Տրոֆիմովի քարոզների ազդեցութեան տակ, որոշում է նոր կեանք սկսել նրա հետ միասին։ Նոր կեանքը նրանց համար ուսման եւ գիտելիքներ ձեռք բերելու մէջ է, որ անհրաժեշտ է հանրային օգտակար ծառայութեան ու աշխատանքի համար։

Բալենու այգու հիմնական գաղափարը նոյնն է, ինչ որ Մօրեղբայր Վանեաի մէջ։ Չեխովը դատապարտում է մեռնող ազնուականութիւնը, թէեւ բարի խօսք չունի նաեւ Լոպախինների համար։ Միւս կողմից նա տուել է նաեւ Անեայի ու Տրոֆիմովի տիպարները, որոնք ձգտում են նոր կեանքի, ինչպէս Տուզէնբախը Երեք քոյրերի մէջ։

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՁԿՆՈՐՍԸ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԻՆ

●

Երբ այս խօսքերը իմացաւ, սարսռաց եւ հոգիին ըսաւ.

— Ոչ, ոչ, շատ գէշ ըրիր, ինծի մոռցնել տուիր սէրս, ինծի փորձութիւն թելադրեցիր, գիս մեղքի ճամբին մէջ ուղարկեցիր։

Հոգին ըսաւ.

— Մոռցա՞ր որ գիս երբ ուրիշ երկիրներ ղրկեցիր, ինծի բան մը չտուիր։ Եկուր երթանք ուրիշ քաղաք մը եւ երջանիկ ապրինք, որովհետեւ դրամապանակին մէջ ինը ոսկի ունինք։

Բայց երիտասարդ ձկնորսը առնելով ինը հատ ոսկին գետին նետեց եւ ոտքերովը ճզմեց զանոնք։

— Երբեք, երբեք, պոռաց ան, բնաւ քեզի հետ միասին չեմ ուզեր որ մնամ, այս վայրկեանէս իսկ չեմ ուզեր որ քեզ հետ ճամբորդեմ, այսպիսով այժմէն իսկ հեռացած եմ, կը բաղձամ հիմա քեզ ղրկել, վասնզի ինծի բնաւ բարիք չըրիր։

Կռնակը դարձուց լուսնին եւ իր պզտիկ կանաչ իժի մորթէ կոթով դանակը հանեց ու աշխատեցաւ կտրել իր ոտքերուն միջև գտնուած մարմնին շուքը, որ մարմնին հոգին էր։

Հոգին բնաւ չշարժեցաւ, նոյն վիճակին մէջ կը մնար, բայց ըսաւ անոր.

— Կախարդուհին որ այն գիւթանքը սորվեցուցած էր, այսուհետեւ ի զօրու չէ, որովհետեւ ալ քեզմէ պիտի չբաժնուիմ, ոչ մէկ առեն պիտի կարենաս գիս վտարել։ Մարդ կեանքին մէջ մէկ անգամ կրնայ բաժնուիլ իր հոգիէն, բայց կրկին վերադառնալ, պարտաւոր է յաւիտեան պահել եւ ատիկա իր պատիժն ու վարձատրութիւնը կ'ըլլայ։

Երիտասարդ ձկնորսը գունատեցաւ, եւ իր բռունցքները սեղմելով գոչեց.

— Կախարդուհին որ ատիկա ինծմէ պահեց, գիս խաբած եղաւ ։

— Ոչ, պատասխանեց հոգին, անիկա հաւատարիմ է անոր որ կը պաշտէ եւ անոր միշտ ծառան կ'ըլլայ։

Երբ երիտասարդ ձկնորսը զգաց թէ պիտի չկարողանայ ալ հոգիէն բաժնուիլ, հասկցաւ թէ իր չար հոգիին հետ միասին պիտի մնայ, յուսահատութենէն գետին ինկաւ ու դառնօրէն սկսաւ լալ։

×

Երբ արշալոյսը ծագեցաւ, երիտասարդ ձկնորսը ելաւ եւ հոգիին ըսաւ.

— Ձեռքերս պիտի կապեմ որպէսզի չհնազանդիմ հրամաններուդ, շրթներս գոց պիտի մնան որպէսզի խօսքերդ չկրկնեմ։ Եւ պիտի վերադառնամ հոն ուր սիրուհի մը ունիմ։ Պիտի վերադառնամ մինչեւ փոքրիկ ծովափը ուր ան սովորութիւն ունէր երգելու, պիտի կանչեմ զայն, եւ ըրածներս իրեն պիտի ըսեմ, ինչպէս նաեւ ինծի ըրած չարիքներդ։

Հոգին համոզելով ըսաւ.

— Ո՞վ է սիրուհիդ որուն համար պէտք է որ վերադառնաս։ Աշխարհի մէջ շատ աւելի գեղեցիկներ կը գտնուին։ Կան Սամարացիներ որ ամէն տեսակ թռչուններու եւ անասուններու նման կը պարեն, անոնց ոտքերուն մատները հինայով ներկուած են եւ ձեռքերու մէջ պղինձէ զանգակներ ունին։ Բոլոր պարի միջոցին կը խնդան, անոնց ծիծաղը աւելի վճիտ է քան փայլուն ջուրի մը ակը։ Եկուր ինծի հետ, եւ քեզի ցոյց պիտի տամ։

Աղէկ միտքս ինկաւ, ի՞նչ նշանակութիւն ունի չփոթութիւնդ մեղք բաներու համար։ Այն որ հաճելի է ուտելու, միթէ՞ ուտողին համար չէ շինուած։ Այն որ անուշ է խմելու համար, միթէ թոյն չի՞ պարունակեր։ Բնաւ մի նեղուիր, հոս մօտը պզտիկ քաղաք մը կայ ուր կանաչենի մը կը գտնուի։ Այս հաճոյալի պարտէզին մէջ կան սպիտակ սիրամարգներ եւ կապոյտ վիզով սիրամարգներ։ Անոնք իրենց պոչերը երբ արեւին տակ տարածեն, նման են փղոսկրէ եւ ոսկիէ սկուտեղներու։ Իսկ անոնք որ կը կերակրեն, անոնց զուարճութեան համար կը պարեն ,երբեմն անոնց ձեռքերուն վրայ ,երբեմն ալ գետինը։ Անոնց աչքերը շատ կենդանի գոյներով ծարիրուած են, ռունգերնին ծիծեռնակներու թեւերուն կերպարանքը ունի։

Մի տխրիր, եկուր ինծի հետ երթանք դէպի այն գիւղը։

Բայց երիտասարդ ձկնորսը բնաւ չպատասխանեց։ Ան իր շրթները կնքեց լռութեան կնիքով ,չուանով մը սեղմօրէն կապեց ձեռքերը եւ ուղղուեցաւ այն կողմը, ուրկէ որ եկած էր, այն պզտիկ ծովափը ուր սիրուհին սովորութիւն ունէր երգելու։ Սակայն հոգին անդադար փորձեց համոզել, բայց բնաւ պատասխան չստացաւ, որովհետեւ սէրը իր մէջ շատ աւելի զօրաւոր էր։

Երբ ծովեզր հասաւ, քակեց իր ձեռքերը, հանեց իր շրթներէն լռութեան կնիքը եւ փոքրիկ ծովանուշը կանչեց։ Թէպէտեւ մինչեւ երեկոյ ձայնեց անոր ու պաղատեցաւ ,սակայն ոեւէ պատասխան չստացաւ։

Երիտասարդ ձկնորսը ժայռի մը խոռոչին մէջ եղէգէ հիւղակ մը շինեց եւ հոն ամբողջ տարի մը մնաց։ Ան ամէն առաւօտ ծովանուշը կը կանչէր, կէսօրին կրկին կը ձայնէր եւ երեկոյեան անոր անունը կու տար։ Բայց ան ոչ մէկ անգամ ջուրերուն մէջէն դուրս եկաւ, եւ ծովուն ոչ մէկ կողմէն կրցաւ գտնել։ Ան փնտռեց տեղատուութենէ մնացած ջրակոյտերուն մէջ, փնտռեց նաեւ խորութիւններու յատակը գտնուող հորերուն մէջ։

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

(Շար.)

ՄԻՇՏ ՔԱՐԻՒՂԻ ՊԱՅՔԱՐ

●

(Քաղուած «Լը Մոնտ»ի Պ. Սապլիէի մէկ յօդուածաշարքէն)

Յունուարին կարեւոր համաձայնութիւն մը գոյացաւ Սէուտի Արաբիոյ Թագաւորին եւ Պ. Օնասիսի միջեւ (*):

Այս համաձայնութեամբ կազմուեցաւ Սէուտի Արաբիոյ Ծովային Ընկերութիւնը, փոխադրելու երկրին քարիւղը արաբական նաւերով:

Օնասիս պիտի տրամադրէ իր երեսուն քարիւղատար արդիական նաւերը, 500 հազար թոն տարողութեամբ, իսկ Սէուտի Թագաւորը ընկերութեան կ'երաշխաւորէր, 30 տարուան համար, իր երկրէն ելած քարիւղին ամբողջ նաւածախքը:

Բացի արտօնատէր Արամքոյէն (Արաբ-Ամերիկեան քարիւղի ընկերութիւն) նաւերու փոխադրութիւններէն, այս վերջինը կրնայ օգտագործել միայն 1953 Դեկտ. 31էն առաջ յատկացուած նաւերը: Պ. Օնասիս մէկուկէս շիլինկ պիտի վճարէ թոն գլուխ, Սէուտի Թագաւորին:

Բացի չէզոք գետինէ մը, որ տրուած էր օտար ընկերութեան մը, Արաբիոյ ամբողջ քարիւղը Արամքոյի շահագործած դաշտէն է: 1953ին 42 միլիոն թոն էր արտադրութիւնը, որուն 26 միլիոնը դէպի Միջերկրական ղրկուեցաւ խողովակներու միջոցով, միւս 16 միլիոն թոնը ծովային ճամբով արտածուեցաւ:

Ցարդ «Արամքօ»ն եւ իր ուղղակի յաճախորդները իրենց սեփական նաւերով փոխադրուած ապրանքին 40%ը վար կը դնէին, այսինքն վեց միլիոն թոն: Օնասիսի ընկերութիւնը ուրեմն տարեկան տասը միլիոն թոնի բեռ մ կը նախատեսէ: Այս քանակը պիտի աւելնայ երբ Արաբիոյ արտադրութիւնը աւելի զարգանայ եւ Արամքոյի քարիւղատար նաւերը, որոնց համար համաձայնութիւն գոյացած է յունուար 20էն, դադրին գործելէ: Այսպէս Օնասիս մենաշնորհը պիտի ունենայ Սէուտի քարիւղի փոխադրութեան:

Յունուար 20ի համաձայնութիւնը բազմաթիւ հակառակորդներ ունեցաւ: Ոչ միայն Արամքօն, գլխաւոր շահակիցը, այլեւ բազմաթիւ նաւատէրեր բողոքեցին այս մենաշնորհին դէմ, նկատելով զայն ոտնձգութիւն մը նաւերու ազատութեան դէմ: Անկէ զատ ցեղային խտրութիւն մըն ալ ցոյց տուին: Ապրիլ 7ին գաղտնի յօդուած մըն ալ աւելցուցած էին, որով կ'արգիլէին Պ. Օնասիսի օգտագործելու ուղղակի կամ անուղղակի Իսրայէլի սպասարկութիւնները իր ձեռնարկին մէջ:

Ամէնէն բուռն պայքարը մղուեցաւ Անգլիոյ մէջ, թէեւ ան ուղղակի չէր ազդուած այս համաձայնութենէն:

Գլխաւոր վնասուողը Արամքօն է, որուն գործունէութեան ազատութիւնը սահմանափակուեցաւ: Կը կարծուի թէ իր մըցակիցը կրնայ նաեւ ազդել Սէուտի Թագաւորին քաղաքականութեան վրայ, բացի մենաշնորհի տուրքէն:

Ոչ միայն Արամքօն, այլեւ Ուաշինկթըն պիտի կրէ հակահարուածը: Արդէն իսկ Սէուտի Թագաւորը յայտնեց թէ կը մերժէ ամերիկեան օժանդակութիւնը 1954-ի համար, զայն անբաւարար նկատելով: Սէուտի կառավարութիւնը կը շեշտէ թէ իրեն տրուած 1.700.000 տոլարը համեմատական չէր Իսրայէլի տրուած 52 միլիոն տոլարին հետ:

Միեւնոյն ատեն Սէուտիները համաձայնագիր մը ստորագրեցին եգիպտական կառավարութեան հետ Թուրքեւփաքիստանեան դաշնագրին դէմ, որ կամուրջը կը կազմէ ամերիկեան քաղաքականութեան Արեւելքի մէջ:

Արամքօն կը վայելէ ամերիկեան կառավարութեան թեւարկութիւնը եւ ունի աշխարհի քարիւղին կէսը:

Օնասիս առանձին չէ պայքարին մէջ: Ծնունդով Յոյն, հպատակութեամբ Արժանթինցի, եւ կը բնակի Մօնթեվիտէոյի մէջ, որով զեղջեալ գիներով իր տրամադրութեան տակ կ'ունենայ քարիւղատարներէն կարեւոր մաս մը: Իր մրցակիցներէն մէկն է իր ազգական Սթավրոս Նիարքոսը: Երկուքն ալ միանալով, պիտի ունենան 30, 40, մինչեւ իսկ 45.000 թոննոց սքանչելի նաւեր, օժտուած ռատարներով եւ արհեստագիտական վերջին կատարելութեամբ:

Առեւտրական տեսակէտով արդիւնքը շատ կարեւոր չէ: Քորէայի պատերազմի դադարումէն ետք քարիւղատար նաւերու գինները շատ ինկան: Հըլ – 596 նաւը, որ 30 հազար թոն տարողութիւն ունի, ութը միլիոն տոլար կ'արժէ, տակաւին չէ յանձնուած Օնասիսի: Նիւ-Եորքի Թայմզ-ի համաձայն, երկու միլիոն տոլարը չէ կրցած վճարել:

Սակայն ուրիշներ յուսահատական չեն գտներ անոր վիճակը: Սէուտի Արաբիոյ հետ իր համաձայնագիրը գործադրութեան չէ դրուած տակաւին, եւ Օնասիս տրամադրութիւն ցոյց տուած է ամերիկեան կառավարութեան, վերաքննելու իր համաձայնութիւնը Սէուտի Արաբիոյ հետ:

Անգլիա Մ. Նահանգներու համաձայնութիւնը առաւ քարիւղ ծախելու խորհրդային խմբակին: Խ. Միութիւնը ոչ միայն նեղուած չէ քարիւղէ, այլ արտածող մըն է համաշխարհային շուկայի մէջ: Այս տարի չորս միլիոն թոն արտածեց արեւմտեան երկիրներուն, առջի տարուան երկու միլիոն թոնի դէմ:

Ռուսիոյ քարիւղի արտադրութիւնը 10 առ հարիւր կ'աւելնայ տարուէ տարի: Հնգամեայ ծրագրով 1955ի վերջը 60 միլիոն թոնի պիտի հասնի: Թէեւ այս արտադրութիւը շատ քիչ է բաղդատմամբ ամերիկեանին: Ատլանտեանէն անդին ընկերութիւնները 317 միլիոն թոն կրցած են արտահանել 1953ին: Մասնագէտներու կարծիքով բաղդատութեան պէտք չէ դնել այս երկու երկիրներու արտադրութիւնը: Մ. Նահանգներու մէջ իրենց պէտքերուն 60 առ հարիւրը կը ստանան քարիւղէն եւ բնական կազէն, մինչդեռ Խ. Միութեան մէջ աւելի շատ կը գործածեն ածուխ եւ ելեկտրականութիւն:

Ամերիկացիները իրենց 50 միլիոն կառքերուն համար քարիւղը կը վերածեն հրբանիւթի: Խ. Միութեան համար իր արտադրութիւը մեծապէս կը բաւարարէ իր ներքին պէտքերուն: Ժողովուրդի կեանքի մակարդակը աւելի ցած է, փոխադրական միջոցները եւ երկրագործութեան մեքենականութիւնը դանդաղ կը յառաջդիմեն:

Փրոֆէսօր Համմանի կարծիքով Խ. Միութեան կարմիր բանակին 175 զօրաբաժիններէն մէկ երրորդը մեքենականացած է: Վերապահելով մէկ չորրորդը իրենց արտադրութեան ազգային պաշտպանութեան համար, Ռուսերը կրնան մեծ պահեստներ կազմել: Որով կարելի է ենթադրել թէ, կ'աւելցնէ, Խ. Միութիւնը աւելի պահեստ ունի իր պէտքերուն համար քան Մ. Նահանգները:

Անկէ զատ երկրաբանութեան մէջ, ռուսական արհեստագիտութիւնն ալ շատ յառաջացած է: Քարիւղի տեսակէտով, բազմաթիւ հորեր փորուեցան 1950ին, 20 հատ ալ կը փորուին Կասպից Ծովուն տակ: 1951ին վաթսուն զտարաններ շինուեցան, սպառման վայրերու մօտ: Շնորհիւ գերմանական սարքաւորումներուն, որոնք գրաւուած էին, արուեստական քարիւղին արտադրութիւնը հասաւ անցեալ տարի եօթը միլիոն թոնի: Ասոնց վրայ եթէ աւելցուի արբանեակ երկիրներու արտադրութիւնը, հասկնալի կը դառնայ Խ. Միութեան յաւելեալ քարիւղը:

Միւս կողմէ համայնավար Չինաստանի առեւտրական պատուիրակութիւնը բանակցութեան մէջ է Լոնտոնի հետ: Տարիներէ ի վեր Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ Ծայր. Արեւելքը գրաւել իր քարիւղով: Սակայն շնորհիւ ամերիկեան վէթօին, արեւմտեան քարիւղը չի կրնար Չինաստան ղրկուիլ:

(*) Պ. Օնասիս այն մեծահարուստն է որ վերջերս գնեց Մօնթէ Քարլոյի խաղինոն եւ Ծովային Լոգանքի ընկերութիւնը:

ՋՈՒՐԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

★

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ձեռնհաս իշխանութիւնը նորէն կը քննէ զանազան ծրագիրներ, լուծելու համար Փարիզի ջուրի տագնապը, որ հետզհետէ կը ծանրանայ:

«Լը Մոնտ» կ'ըսէ թէ ամէն տարի երբ օդերը կը բացուին, այս խնդիրը սեղանի վրայ, աւելի ճիշդ՝ ջուրին երեսը կու գայ: Նախարարութիւնները մէջտեղ կը հանեն փոշեթաթախ թղթածրարներ, որոնց մէջ կայ ծրագիր մը՝ ջուր բերելու Լուառի հովիտէն: Այսքանը կը բաւէ, որպէսզի յուզումի մատնուին այդ շրջանին բնակիչները:

— Ծարաւի ենք թարմ եւ մաքուր ջուրի, կ'աղաղակեն հինգ միլիոն փարիզցիներ, իրենց ներկայացուցիչներուն միջոցաւ:

— Ուրիշին ստացուածքը մի՛ գողնաք, կը պատասխանեն Լուառի հովիտին բնակիչները:

Եւ խնդիրը կը մնայ առկախ: Կ'ըսուի թէ այս խօսակցութիւնը կը շարունակուի Հենրիկոս Դ. Թագաւորի օրերէն ի վեր, համաձայն պատմական վաւերաթուղթերու: Վերջերս նախարարական յանձնախումբ մը մէջտեղ հանած էր 1931 Սեպտ. 11 թուակիր հրամանագիր մը, որ անհրաժեշտ կը գտնէր Փարիզի ջուրի տագնապը լուծել օգտուելով Լուառի հովիտէն: Լանիէլի դահլիճը վերջնական ծրագիր մը կը մշակէր, երբ ստիպուեցաւ հրաժարիլ: Վարչապետը աւելի ստիպողական հոգեր ունի այժմ:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, երեսուն տարի առաջ փարիզեան շրջանը կը սպառէր օրական 500.000 խորանարդ մեթր ըմպելի ջուր: Այս թիւը աւելի քան կրկնապատկուած է այժմ, քանի որ Փարիզը պէտք ունի մէկ միլիոնէն մինչեւ 1.200.000 խորանարդ մեթր ջուրի պահանջը տարեկան կ'աճի 3% հաները, փողոցներու մաքրութիւնը եւ հրդեհի դէմ գործածելի ջուրն ալ հաշուելով, Փարիզ յաւելուածաբար պէտք ունի օրական 600.000 խորանարդ մեթր ջուրի: Մասնագէտները կը հաշուեն թէ Փարիզի ջուրի պահանջը տարեկան կ'աճի 3% համեմատութեամբ, վաթսուն տարիէ ի վեր:

Տագնապը ծանրացած է այս անգամ: Փարիզցիները միշտ վարժուած ըլլալով առատ ջուրի, չեն գիտեր թէ վերջին երաշտ տարիներուն, մասնաւորապէս 1949ին, քիչ մնաց որ օրական քանի մը ժամ դադրէր ջուրի հայթայթումը:

Եթէ Լուառէն ջուր բերելու ծրագիրը գործադրուի, ծախքը կը հաշուեն ութսուն միլիառ ֆրանք, որուն 15 միլիառը միայն ջուրը Փարիզի մէջ բաշխելու համար: Փարիզի քաղաքապետութիւնը կը յուսայ այդ գումարը ճարել զանազան միջոցներով եւ մասնաւոր փոխառութեամբ: Կ'ըսեն թէ ջուրը շատ աւելի աժան պիտի ըլլայ այն ատեն:

Լուառցիները հիմակուընէ կ'ազդարարեն թէ գետը պիտի ցամքի, եթէ այս ծրագիրը գործադրուի:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի պետական հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեր է հայկական ժողովրդական երգերու եւ պարերգերու ժողովածու մը, զոր մշակեր է ժողովրդական արտիստ Թ. Ալթունեան: Ժողովածուին մէջ զետեղուած են երգերու հայերէն եւ ռուսերէն բնագիրները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ

●

Գ.

Դարցի աչուըները անձանձրոյթ հըսկողութեան մը տակ առին Ղուկասեաններուն տունը, եւ ամէն անգամ որ Վահէ, հետի կամ կառքով, կը կենար դրանը առջեւ, զանազան պատուհաններու վարագոյրները կը շարժէին, աչքեր կը քթթուէին հեռուէն հեռու, ժպիտներ ու ծաղրական ծամածռութիւններ կ'ուրուագծուէին կանացի դէմքերու վրայ:

— Ազգական է եղեր կ'ըսէին ոմանք:

— Ինչի՞ս ազգականը. այսօր ուզեն կրնան կարգուիլ, կ'առարկէին ուրիշներ:

Թեւ թեւի դուրս կ'ելլէին առանց լսելու այս չար փսփսուքներն ու տեսնելու նենգ գիմաշարժութիւնները: Մալվինէ բարձր եւ շլացուցիչ արդուզարդերով կը պճնուէր՝ հոյակապօրէն արժեցնելով իր շքեղ մարմինն ու դիւթիչ շարժուձեւերը: Վահէ փարիզեան մանրակրկիտ ու անթերի նրբութեամբ կը հագուէր, կատարեալ ճենթըլմէնի մը պէս, աջ աչքը միակնոցով մը զինուած, որ բոլորովին եւրոպական հով մը կուտար իրեն:

Փարիզ ղրկուած նամակի մը մէջ՝ ըսուեցաւ Բենիամինի թէ իր փափաքը կը յարգուէր պէտք եղածին պէս եւ ամէն ուշադրութիւն կ'ընծայուէր իր մեկնումէն յետոյ երեւան ելլող այդ սիրուն զարմիկին: Ի պատասխան մեծ գոհունակութիւն եւ խորին շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ Փարիզէն:

Գիշերները, պերճազարդ դահլիճին մէջ այս նամակները կը կարդացուէին ի ներկայութեան Տիկին Բարսեղեանի, Վահէի, Սոֆիկ հանըմի եւ մերթ Սարգիս աղայի, միշտ կոճկուած իր սեւ բըտենկոթին մէջ:

Վահէ լըջօրէն կը գովաբանէր Մալվինէին էրիկը եւ երջանիկ կը յայտարարէր մանկամարդ կինը այդքան պատուական ամուսին մը ունենալուն:

— Հակառակը պնդող չկայ, կ'ըսէր Մալվինէ, նոյնքան լըջութեամբ:

Յուլիսին, Մալվինէ տեսնելով որ ամուսնին բնակութիւնը կ'երկննար Փարիզի մէջ՝ պատճառով մը որ իրեն անծանօթ կը մնար, գաղափարը յղացաւ ամիս մը երթալ Մեծ Կղզին անցընել, պանդոկի մը մէջ քանի մը սենեակ վարձելով:

Վահէ, որ այլեւս ինքզինքը այդ ընտանիքին մէկ անդամը կը նկատէր, սքանչացման բացագանչութիւններ արձակեց այս գաղափարին համար եւ յայտնեց թէ ինքն ալ սիրով իրենց կ'ընկերանար Փրէնքիփօ, որուն անունը միայն լսած էր տակաւին: Բնականաբար ոչ ոք ընդդիմացաւ այս առաջարկին: Մինակ, հեռանալու օրը, Սոֆիկ հանըմ ըսաւ իր աղջկանը.

— Մալվին, չար լեզուները աւելի չերկննան մեր վրայ, երբ Վահէ միասին գայ կղզի:

Մանկամարդ կինը արհամարհանքի շարժումով մը — այդ չար լեզուներուն ուղղուած — ըսաւ.

— Մամա, յիմար բաներ կը մտածես. մենք ոեւէ մէկէն կախում ունի՞նք աշխարհիս վրայ. Վահէն քուրջն է. միասին մեծցած ենք. ինչո՞ւ ամօթ կ'ըլլայ կոր մեզի հետ կղզի գալը:

— Ատ ալ շիտակ է, աղջիկս, ըսաւ Սոֆիկ հանըմ, թեթեւ հառաչով մը:

Եւ Մեծ Կղզի գացին, բացի Սարգիս աղայէն, որ երբեք չէր բաժնուեր Բերայէն եւ իր առանձնակեացի սենեակէն:

Օթէլ Փրէնքիբոյի մէջ երկու սենեակ վարձեցին, մէկը մայր ու աղջկան, միւսը Վահէին համար:

Երիտասարդը, առաջին անգամ որ կըղզիին շրջանը ըրաւ կառքով, սքանչացման բացագանչութիւններով օդը թնդացուց: «Մոռցայ Փարիզը, մոռցայ Ֆրանսան» կը պոռար դիտելով հրաշափառ Մարմարան՝ արեւմուտքի ցոլքերուն տակ վառ ի վառ, սափրական եզերքին հոյակապ բնանկարը, եւ ամէն կէտէ դիտելով՝ բնութեան պարգեւած դիւթական այլազանութիւնները, իրարմէ գերազանց, իրարմէ շքեղ:

— Հոս, բնութեան այս ներշնչող ծոցին մէջ, անկարելի է որ մարդ բանաստեղծ չըլլայ, Մալվին, կ'ըսէ Վահէ, եւ ես, հակառակ գիտութեան մարդ ըլլալուս, ահա քերթողական փորձութիւններով կը տառապիմ: Եւ չեմ գիտեր թէ ամիս մը վերջը ի՞նչ կերպարանքով դուրս պիտի ելլեմ այս կղզիէն:

Օթէլին բնակիչները, մեծ մասամբ օտարազգի, երկու նշանածներ նկատեցին Մալվինէն ու Վահէն, այնքան մտերմական եղան հոն անոնց յարաբերութիւնները:

Սոֆիկ հանըմ, թէեւ ներքնապէս ոչ այնքան ներողամիտ այս մտերմութեան անմռունչ համակերպութիւն մը ցոյց տըւաւ: Առաւօտեան եւ յետ միջօրէի պըտոյտներուն չէր մասնակցեր ամէն ատեն. իրեն համար յոգնեցուցիչ էր ատիկա. մանաւանդ որ Մալվինէ եւ Վահէ շատ անգամ, թեւ թեւի, կը մխրճուէին կղզիին ծառաստաններուն մէջ կամ կը մագլցէին դժուարանցիկ բարձրութիւններու վրայ, առանձին ձգելով զինքը: Օթէլին պատշգամը բաւական սեպեց իբրեւ վայելք: Կիրակի օրերը միայն կառքով մասնակցեցաւ կղզիին պայմանադրական շրջանին: Լուսնի գիշերներ իսկ Վահէ եւ Մալվինէ գլուխնին առին գացին եւ ուշ ատեն վերադարձան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին լուրերու համաձայն, ընկերային խլրտումները եւ գործադուլները կը ծաւալին արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, Համպուրկէն տարածուելով մինչեւ Պաւարիա եւ Ռուրի շրջանը:

Շաբաթ օր Համպուրկի փոխադրութեանց եւ ուրիշ հանրային սպասարկութեանց աշխատաւորները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ որոշեցին շարունակել ընդհ. գործադուլը, որ ամէն օր 70.000 տոլարի կը նստի կառավարութեան: Քուէարկութիւնը տեղի ունեցաւ 15.000 բանուորներու միջեւ, որոնք մերժեցին իրաւախոհութիւնը, 90-% մեծամասնութեամբ: Համպուրկի բանուորները կը պահանջեն ժամական տասը ֆենինկ յաւելում բանուորներուն, վեց առ հարիւր՝ հանրային սպասարկութեանց պաշտօնեաներուն համար, որոնք կ'ապահովեն 1.700.000 բնակիչներու երթեւեկը, մաքրութիւնը, կազը, ջուրը, ելեկտրականութիւնը եւն.: Քաղաքին 6500 ոստիկանները արթուն կը հսկեն, բարեկարգութիւնը ապահովելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայանայ այսօր, երեքշաբթի, վստահութեան քուէ պահանջելու համար իր ընկերային եւ տնտեսական ծրագրի մասին: Այս առթիւ նոր լուսաբանութիւններ պիտի հաղորդէ, կրկնելով լիազօրութեան պահանջը: Շաբաթ օր շարունակելով իր ընտանեկան ասուլիսը, Պ. Մենտէս-Ֆրանս բացատրեց թէ «երկար ատենէ ի վեր ժամանակներէն ետ մնացած ենք, մինչ մեր դրացիները եւ մրցակիցները յառաջ կ'երթան սրընթաց: Անհրաժեշտ է աւելի շատ, աւելի լաւ եւ աւելի աժան արտադրութիւն»:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգներ, որոշած են մերժել Խ. Միութեան առաջարկը, նոր խորհրդաժողով մը գումարելու մասին, ինչպէս կը հաղորդեն իրազեկ աղբիւրէ:

ԻՐԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԻ շահագործման մասին կնքուած համաձայնութեամբ, շահակից ութ ընկերութիւններ 600 միլիոն սթերլին պիտի վճարեն, իրենց վաթսուն առ հարիւր բաժնին համար: Նախկին Անգլօ-Իրանեան ընկերութիւնը 46.365.000 սթերլին հատուցում պիտի ստանայ Իրանի փոխանցուած ստացուածքին համար: Քսանեւհինգ միլիոն սթերլին պիտի վճարուի մեքենական կազմածներուն համար, 14.435.000 սթերլին ալ՝ Ապատանէն դուրս եղած ստացուածքներու համար: Այս համաձայնութեան մէջ գործօն դեր կատարած է Մ. Նահանգներու նախկին նախագահին՝ Հուվըրի տղան, որ 14 անգամ կտրած է Ատլանտեանը, Լոնտոն երթալու համար, իսկ վեց անգամ ալ Թեհրան հանդիպած է:

214.000 նոր տարագիրներու ընդունելութեան համար առաջին յանձնախումբը կազմուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ: Նախագահ Այզընհաուըր կոչ մը ուղղած է 48 նահանգներուն, որպէսզի այժմէն միջոցներ ձեռք առնեն, նորեկներուն բնակարան ու գործ ճարելու համար:

ՔՈԼԵԹԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ առթիւ, որ տեղի ունեցաւ շաբաթ օր, առաջին դամբանականը խօսեցաւ գրագէտ Ռոլան Տորժըլէս, պարզելով հանգուցեալին արուեստը, արդիւնք տեւական աշխատանքի եւ բծախնդրութեան: Պելժիոյ Ակադեմիային կողմէ յարգանքի խօսք արտասանեց Պ. Լիւք Հոմել, բացատրելով թէ Քոլեթի համար «գրելը ապրելու տարբեր եղանակ մըն էր»: Վերջին դամբանականը խօսեցաւ կրթ. նախարար Պ. Ժան Պերթուան: Հանրապետական պահակախումբը զինուորական պատիւներ ընծայեց յուղարկաւորութեան առթիւ:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ զինակցութեան դաշինքը ստորագրուեցաւ երէկ, երկուշաբթի, Պլետի մէջ (Եուկոսլաւիա, Յունաստան, Թուրքիա):

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ մեռած է Ուխտին մայրապետներէն Ատափազարցի Բարիս Ունանեան, որ առաջին մեծ պատերազմէն ետք Մարսիլիա հաստատուած ըլլալով, 1935ին Երուսաղէմ գացած եւ 1948ին Ս. Աթոռին մայրապետներու շարքին մէջ ընդունուած էր իբրեւ կարուհի:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԸ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երկրորդ, սան մը Սեւրի Մխիթարեան գոլէժը ուսանելու, 1954 Հոկտեմբերի վերամուտէն սկսեալ:

Թեկնածուն պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները:

Ա.— Պատանին պէտք է ծագումով Սեբաստիոյ նահանգի գիւղերէն կամ քաղաքներէն ըլլայ:

Բ.— 11-12 տարեկան, գիտնայ հայերէն խօսիլ:

Գ.— Ունենայ բժշկական վկայագիր եւ իր յաճախած դպրոցի տեսուչէն վկայական, իբրեւ յառաջադէմ եւ ապագայ խոստացող:

Դ.— Պէտք է որբ կամ չքաւոր ընտանիքի զաւակը ըլլայ:

Մէկէ աւելի թեկնածուներու պարագային Մխիթարեան հայրերու հովանաւորութեան տակ, մուտքի քննութիւն պիտի անցընեն եւ յաջողագոյնը պիտի որդեգրուի ուսումնասիրացի կողմէ, վեց տարուան համար, մինչեւ պաճալորիա:

Կը հրաւիրենք Ֆրանսայի բոլոր վայրերու հայրենակիցներէն եւ մեր մասնաճիւղերէն որ կարելի եղածին չափ շուտ ներկայացնեն ընդունակ պատանի մը:

Եթէ թեկնածուն Մարսէյլի շրջանէն է, դիմել՝ Պ. Մ. Մեսիկեանի՝
20 Rue Thubaneau, Marseille.

Եթէ Տեսինէն է, գրել Պ. Մ. Պարտաքճեանի՝
28 Rue Arago, Decines (Isère)

Այլ վայրերէ գրել Յ. Յակոբեանի՝
60, Av. A. Briand (Bagneux (Seine)

Փարիզի Կեդր. վարչութեան հասցէով:

Թեկնածուներուն մասին տեղեկացնել Փարիզի Կ. վարչութեան, ամէնէն ուշը մինչեւ 20 Օգոստոս:

Սեբ. Մուրատ Ուսումնասիրացի
Կեդր. վարչութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 7ի գիշերը, «Միւթիւալիթէի» մեծ սրահին մէջ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն: Ծնողները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէս օր:

Դիմել վարժարանը, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, էկլիզ Փանթէնէն 146 թիւ հանրակառք առնելով:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ-Ի
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի, 23 Յունուար, 1955
ՍԱԼ ՌԻՇԸԼԻԷՕ

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ շրջ. Ազգային Միութիւնը կը յայտարարէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 15ին կիրակի օր, Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, նոյնպէս մատաղի եւ խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջ. բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալու Ս. Պատարագի, ինչպէս նաեւ խաղողի եւ մատաղի օրհնութեան:

Այն հաւատացեալները որոնք կը փափաքին մատաղի նուիրատուութեան բաժին առնել, հաճին եկեղեցւոյ խորհրդարանը յանձնել իրենց նուէրները փոխան ստացագրի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի եկեղեցաշէն Տիկնանց յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան:

Պ. Մարտիրոս Յովհաննէսեանէ հազար ֆրանք իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ:

Վիլ Ֆրանշէն Պ. Անտոն Ղազարեան եւ Պ. Փանոս Գազանճեան Վիլ Ֆրանշի հայութենէ հաւաքած ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան 54.000 ֆրանք:

Պ. Մ. Էժտահարեանէ 5000 ֆրանք իր թոռնիկին մկրտութեան առթիւ: Պ. Մ. Պեխլեանէ 5000 ֆրանք իր թոռնիկին մկրտութեան առթիւ: Փոքրիկին Էժտահարեանի մկրտութեան պնակէն 1500 ֆրանք:

Աղքատախնամի Տիկնանց միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնը, Պ. Մարտիրոս Յովհաննէսեանէ հազար ֆրանք, իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ: Պ. Մ. Էժտահարեանէ երկու հազար ֆրանք իր թոռնիկին մկրտութեան առթիւ:

Վիլ Ֆրանշի Հայութեան կողմէ, որոնք հաւաքած են 54.000 ֆրանքի գումարը ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան համար.—

ՊՊ. Ս. Սանենեան 25.000 ֆր. Ժ. Եազուպեան 4000 ֆր. Զ. Գաբրիէլեան, Փանոս Գազանճեան, Ահարոն Ղազարոսեան, Խաչիկ Չիլինկիրեան, Մարտիրոս Պետանեան, Մեսրոպ Բրուտեան, Յարութիւն Կարապետեան, Կարապետ Թագւորեան, Սարգիս Գույումճեան, Կարապետ Չէօմլէկճեան, Արմենակ Հապէշեան, Նազար Էլիզեան, Կ. Եղիազարեան, Գէորգ Խիկարեան հազարական ֆրանք: Պետրոս Տէմիրճեան, Խաչիկ Տէմիրճեան, Յար. Գույումճեան, Տիկին Մարիամ Գույումճեան, Տիկ. Սանդուխտ Բրուտեան, Տիկ. Մարգրիտ Բրուտեան, Տիկին Պայծառ Թուրսարգիսեան, Յակոբ Թագւորեան, Կարապետ Հացագործեան, Գրիգոր Չիլինկիրեան, Մանուկ Գազանճեան, Պետրոս Թուրսարգիսեան, Զատիկ Եղիազարեան, Յակոբ Յարութեան, Յովհաննէս Եանկապիչեան, Գէորգ Քիլիճեան, Արսէն Մարաշեան, Աւետիս Չէօմլէկճեան 500ական ֆրանք: Յարութ. Եղիազարեան, Վահան Խաչատուրեան 300ական ֆրանք: Գուրգէն Կուրկինեան 250 ֆրանք: Յովհաննէս Տէմիրճեան 200 ֆրանք: Նազար Խաչատուրեան 150 ֆրանք: Գէորգ Մոմճեան, Յովակիմ Եղիազարեան 100ական ֆրանք: Երեմիա Յովհաննէսեան 500 ֆրանք:

Ընդհ. գումար 54.000 ֆրանք:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954-1955 ուսումնական տարեշրջանի համար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ:

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél.: OBS. 18-28

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ
*
MERCREDI 11 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7442 30e ANNEE Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2853

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍԸ

●

Այն պահուն, երբ Անգլիա, 72 տարուան տիրապետութենէ ետք, կը քաշուի Փարաւոններու երկրէն, հետաքրքրական է համառօտ ակնարկ մը նետել այն դէպքերուն վրայ, որոնք 1882ին յանգեցան Եգիպտոսի գրաւման:

Եաւուզ Սուլթան Սէլիմ Ա. (1512–1520) իր յաղթական արշաւանքներու ընթացքին 1517ին գրաւեց Եգիպտոսը, անոր վերջին տէրերէն խլելով նաեւ խալիֆայութիւնը: Այդ թուականէն սկսեալ Սուլթանները դարձան խալիֆա եւ Եգիպտոս մաս կազմեց Օսմ. կայսրութեան:

1798ին Նափոլէոն գրաւեց Եգիպտոսը, զոր ստիպուեցաւ պարպել 1801ին:

Ֆրանսացիներու քաշուելէն վերջ Անգլիացիք գրաւեցին զայն մինչեւ 1803 մարտ 11, երբ պարպեցին Աղեքսանդրիան:

Օսմանեան բանակին մէջ կարեւոր դեր մը կը խաղային ալպանացի զինուորականները: Անոնցմէ մէկը՝ Մէհէմմէտ Ալի փաշա յաջողեցաւ 1804 մարտին Գահիրէէն դուրս քշել Մեմլուքներն ու ասպարէզէն հեռացնել մրցակիցները եւ 1805 մարտ 12ին Գահիրէի երեւելիներուն եւ բնակչութեան հաւանութեամբ դարձաւ Եգիպտոսի «փաշա»:

Գլխաւոր գործերէն մէկն եղաւ բոլորովին բնաջնջել Մեմլուքները, որոնք ենիչերիներու տեսակ դեր կը խաղային Եգիպտոսի մէջ ԺԳ. դարէն ի վեր:

Մէհէմմէտ Ալի մէկ կողմէ, ընդարձակեց Եգիպտոսի սահմանները մինչեւ Սուտան, միւս կողմէ մեծ զարկ տուաւ երկրագործութեան ամբողջ Նեղոսի հովիտին մէջ եւ բազմաթիւ դպրոցներ բացաւ: Իր շինարարական ձեռնարկներու շնորհիւ, մեծապէս զարգացաւ երկիրը: Մահամերձ Եգիպտոսը յարութիւն առաւ:

Ամբողջ 44 տարի իշխանութեան գլուխ մնաց եգիպտական նոր Հարստութեան հիմնադիրը, մինչեւ իր մահը (1849): Իր որդին, Իպրահիմ փաշա մեծ աջակից մը եղաւ իրեն՝ զինուորական փառաւոր յաղթանակներ տանելով օսմ. բանակին դէմ երկու անգամ՝ 1832ին եւ 1839ին:

Իր յաջորդը Ապպաս փաշա 1854ին խեղդամահ սպաննուեցաւ իր պալատին մէջ:

Մուհամմէտ Սայիտ փաշայի (1854–1863) օրով Ֆերտինան տը Լէսէփս, որ 1853էն 1838 Ֆրանս. հիւպատոս եղած էր Աղեքսանդրիոյ մէջ, 1854–ին ներկայացուց Սուէզի պարանոցը ջրանցքի վերածելու: Կարմիր ծովը պիտի միացուէր Միջերկրականին եւ Հնդկաստանի ճամբան պիտի կարճնար:

Այս ծրագիրը իրագործուեցաւ Իսմայիլ փաշայի օրով, որ Խտիվ տիտղոսը ստացաւ Բ. Դուռնէն եւ որուն նախարարապետն էր Նուպար փաշա:

Սուէզի ջրանցքի բացումը կատարուեցաւ 1869ին մեծ հանդիսութեամբ: Անգլիացիք սկիզբէն թշնամի, սկեպտիկ էին եւ չէին հաւատար որ ծրագիրը կը յաջողի: Յետոյ սակայն մեծապէս հետաքրքրուեցան եւ 1875ին Խտիվ Իսմայիլ փաշայէն 100 միլիոն ֆրանքի գնեցին Սուէզի արժեթուղթերու ամբողջ եգիպտական բաժինը:

Խտիվ Իսմայիլ պարտաւորուած էր ծախել իր 176.602 արժեթուղթերը, որովհետեւ Եգիպտոս ծանր պարտքերու տակ ինկած էր, մեծ մասամբ Ջրանցքին պատճառաւ (700 միլիոն ֆրանք): Օփերայի եւ զանազան պալատներու շինութիւնը (100 միլիոն), Հապէշիստանի պատերազմը (500 միլիոն), Ֆրանս. Սօսիէթէ Ժէնէրալ դրամատան 1868ին փոխ առած գումարը (300 միլիոն), Ֆրանքօ-եգիպտական փոխառութիւնը (175 միլիոն) եւ 1873ին Խտիվ Իսմայիլի կնքած 800 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւնը սնանկութեան դուռը հասցուցած էին Եգիպտոսը:

Գլխաւոր պահանջատէրերը՝ Ֆրանսա եւ Անգլիա՝ Իսմայիլ փաշան պարտադրեցին, որ ընդունի երկու պետութեանց հակակշիռը Եգիպտոսի ելմտական գործերուն մէջ: 1876 մայիս 2ին հաստատուեցաւ Հանրային Պարտքի սնտուկը: Նուպար փաշայի դահլիճին մէջ առնուեցան մէկ Ֆրանսացի եւ մէկ Անգլիացի նախարարներ լայն իրաւասութիւններով: Նուաստացուցիչ պայմաններու ճնշման տակ Խտիվը հրաժարեցաւ 1879 յունիս 29ին եւ իրեն յաջորդեց որդին Թէվֆիք փաշա:

Այս իրադարձութիւնները ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ բերին ժողովուրդի, մանաւանդ բանակին մէջ: Չէրքէզ զինուորականներուն եւ Խտիվին դէմ ծագած ապստամբութեան գլուխն անցաւ գնդապետ Արապի, որ շատ չանցած պատերազմական նախարարի եւ վարչապետի պաշտօնները ստանձնեց, դառնալով փաշա:

Անգլիացիք, Խտիվը պաշտպանելու եւ երկիրը հանդարտեցնելու պատրուակով 1882 յուլիս 11ին ռմբակոծեցին Աղեքսանդրիան: Արապի փաշա եգիպտական բանակի դիմադրութիւնը կազմակերպեց, սակայն չկրցաւ երկար դիմանալ Անգլիացիներուն դէմ, որոնք շատ չանցած Փորթ Սայիտ զինուոր ցամաք հանելով 1882 Սեպտ. 14ին գրաւեցին Գահիրէն:

Ահա այդ թուականէն ի վեր տէր եւ տիրական դարձած էին Եգիպտոսի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ (ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, ԹՈՒՐՔԻԱ)

●

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, օգոստ. 9ին զինակցութիւն մը կնքուեցաւ Պլետի մէջ, Եուկոսլաւիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ: Դաշնագրին պայմանաժամն է քսան տարի: Երեք զինակիցները այս դաշինքով յանձն կ'առնեն հաւաքաբար գործել, եթէ անոնցմէն որեւէ մէկը յարձակում կրէ: Դաշնագիրը գործադրելի է անմիջապէս որ իւրաքանչիւր երկրի խորհրդարան վաւերացնէ զայն: Թուրքիոյ կողմէ դաշինքը ստորագրեց արտաքին նախարարը, Ֆուատ Քէօփրիւլի, Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ կողմէ ստորագրեցին արտաքին նախարարները: Խորհրդաժողովը տեւեց չորս օր:

Իրազեկներ գիտել կու տան թէ դաշինքը խմբագրուած է մասնաւոր ուշադրութեամբ, նկատի առնելով այն պարագան որ Եուկոսլաւիա անդամ չէ Ատլանտեան կազմակերպութեան: Դաշնագիրը կը նախատեսէ հաւաքական ապահովութիւն խորհրդային յարձակման դէմ: Ստորագրելով այս դաշինքը: Եուկոսլաւիա քայլ մը եւս կը մօտենայ արեւմտեան ճակատին:

Ահաւասիկ դաշնագրին գլխաւոր կէտերը. —

1. Կրկնակի հաւատարմութիւն Ազգաց Ժողովին: Երեք զինակիցները կը խոստանան զէնքի չդիմել որ եւ է պարագայի մէջ որ չի համապատասխաներ Ազգաց Ժողովին նպատակներուն:

2. Երեք զինակիցները հաւաքաբար պիտի գործեն, եթէ զինակցութեան անդամներէն մին յարձակում կրէ:

3. Խաղաղութեան առեն երեք զինակիցները պիտի խորհրդակցին զօրացնելու համար իրենց ազգային պաշտպանութիւնը: (Զինուորական տեղեկութիւններ փոխանակելով, միացեալ ռազմափորձեր կատարելով եւն.):

4. Պիտի կազմուի մնայուն խորհուրդ մը նախագահութեամբ երեք պետութեանց արտաքին նախարարներուն: Խորհուրդը նիստ պիտի հրաւիրէ տարին երկու անգամ. բայց կրնայ արտակարգ նիստեր ալ գումարել տագնապալից պարագաներու մէջ:

5. Երեք զինակիցները համաձայն են անմիջական խորհրդակցութիւններ կատարելու երբ լրջօրէն խանգարուի միջազգային կացութիւնը: Այս համաձայնութիւնը ուղղակի կապ ունի Ազգաց Ժողովին հետ: Եթէ զինեալ յարձակում կատարուի Ատլանտեան դաշնակցի մը դէմ, երեք զինակիցները պիտի խորհրդակցին թէ ինչ միջոցներ ձեռք առնելու են, համաձայն Ազգաց Ժողովի նպատակներուն, վերահաստատելու համար կացութիւնը իրենց շրջանին մէջ: Օրինակ, եթէ արեւմտեան Եւրոպայի մէկ երկիրը յարձակում կրէ, Յունաստան կամ Թուրքիա, իբրեւ անդամ Ատլանտեան դաշինքին, կրնան խորհրդակցութեան հրաւիրել Եուկոսլաւիան, ճշդելու համար թէ պալքանեան զինակցութիւնը ինչ զինուորական միջոցներ ձեռք պիտի առնէ: Այս չի նշանակեր թէ Եուկոսլաւիա պարտաւոր է ուղղակի մասնակցիլ իր զինեալ ուժերով:

6. Երեք զինակիցները յանձն կ'առնեն պարբերաբար տեղեկութիւններ հաղորդել Ազգաց Ժողովին՝ իրենց գործունէութեան մասին:

7. Նոյնպէս յանձն կ'առնեն չմասնակցիլ որ եւ է խմբակցութեան որ ուղղուած է երբեւէ զինակցութեան մէկ անդամին դէմ:

8. Դաշնագիրը կը ճանչնայ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ իրաւունքները եւ պարտաւորութիւնները Ազգաց Ժողովին հանդէպ եւ կ'ըսէ թէ զինակցութիւնը պիտի չխանգարէ զանոնք:

Ինչպէս ըսինք, դաշինքը կնքուած է քսան տարուան համար, բայց կրնայ նորոգուիլ փոխադարձ համաձայնութեամբ:

× Անգլիա եւ Մ. Նահանգներ ջերմապէս ողջունեցին զինակցութիւնը: Աւելորդ է ըսել թէ երկուքն ալ գործօն դեր կատարած են անոր յաջողութեան մէջ: Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնն ալ գոհ կ'երեւայ: Իրազեկներ կը կարծեն թէ ի հարկին Իտալիան ալ կրնայ միանալ դաշինքին, եթէ Թրիէսթէի խնդիրը կարգադրուի եւ աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատուին Հռոմի եւ Պելկրատի միջեւ:

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

«ՊԱՐԿԵՇՏ ՄԻՋՆՈՐԴԸ»

★

[illegible] աչքեր եւ միտքեր կը բացուին, [illegible] անգլիական թերթերու [illegible] բաժինը. — «Նամակներ խմբագրութեան»:

Ինչպէս յաճախ բացատրած եմ, այդ բաժինին մէջ ամէն օր կ'երեւան շահեկան դիտողութիւններ: Տեսութիւններ կամ հակաճառութիւններ, ընթերցողներու կողմէ:

Նամակագիրներուն մէջ կը գտնէք անցեալ կամ ներկայ դիւանագէտներ: Դեսպաններ, նախարարներ, զօրավարներ կամ կղերականներ:

Անոնց մէջ, հաւասար գծի վրայ, ժողովուրդի զաւակներ: Բանուոր եւ արհեստաւոր: Քաղքենի կամ պրոլետար: Նաեւ տիկիններ եւ օրիորդներ:

Լորտին հետ միեւնոյն սիւնակին մէջ կը փայլի հասարակ աւելածուն: Կը բաւէ որ ըսելիք մը ունենայ:

Դեռ չկրցանք այս գեղեցիկ սովորութիւնը հաստատել մեր մամուլին մէջ:

Երբեմն կը հրատարակենք «Նամակներ Յառաջ»ի:

Բայց, պատահմունք է, ոչ թէ շարժում:

Վերջերս անգլիական թերթի մը մէջ, նամակագիր մը «պարկեշտ միջնորդ» կոչած էր տխրահռչակ Տիզրայելին, այն անուամբ լորտ Պիքընսֆիլտ, որ այնքան չարաբաստիկ դեր մը կատարեց 1878ին, երբ Հայկ. Հարցը պիտի քննէին Պերլինի վեհաժողովին մէջ:

Յաջորդ օրը, ուրիշ նամակագիր մը դիտել կու տար թէ Տիզրայելի Թուրքերուն շահերը կը պաշտպանէր Ռուսերուն դէմ, եւ թէ բուն «պարկեշտ միջնորդը» Պիսմարքն էր:

Չեմ գիտեր, նամակագիրը տառապէս ըմբռնելով «պարկեշտ միջնորդը» պարսաւե՞լ կ'ուզէ անգլիացի դիւանագէտը, ի նպաստ կայս. Գերմանիոյ երկաթեայ վարչապետին:

Ծուռ կամ շիտակ, այսօր ալ պակաս չեն պարկեշտ միջնորդի նմոյշներ՝ միջազգային հրապարակին վրայ:

Բազմաթիւ ականաւոր դէմքեր, դիւանագէտ կամ գրագէտ, նոյն դերը կը կատարեն ի հաշիւ մեծ կամ փոքր պետութեանց:

Մասնաւորապէս մեր ժամանակակից պատմութիւնը կը յորդի «պարկեշտ միջնորդ»ներու գործունէութեամբ:

Մարդիկ շատ բարակը չեն փնտռեր: Կը բաւէ որ գործի վրայ երեւան:

Շատեր ալ գիտակցօրէն կը կատարեն նոյն դերը, հաւատալով իրենց առաքելութեան:

Գոյապաշտութեան հիմնադիրը, Ժան-Փօլ Սարթր, որ վերջերս Մոսկուա եւ մինչեւ Ուզպեկիստան այցելած էր, իր տպաւորութիւնները հրատարակեց «Լի-պերասիոն»ի մէջ:

Ինք չգրեց, ինչպէս Անտրէ Ժիտ, այլ պատմեց եւ թերթին մէկ աշխատակիցը գրի առաւ:

Կ'արժէ առանձին զբաղիլ այդ հինգ յօդուածներով:

Ուշագրաւ պարագայ մը, այսօրուան համար:

Ժան-Փօլ Սարթր կը պանծացնէ քննադատութեան ազատութիւնը Խ. Միութեան մէջ: Կ'ըսէ թէ այնտեղ բանուորները օրուան վարիչները կը քննադատեն ազատ համարձակ, հրապարակային ժողովներու ընթացքին: Իսկ այստեղ, ֆրանսացի բանուորը կը քրթմնջէ սրճարաններու անկիւնը:

Խորհրդածութիւնը ձեզի կը ձգեմ:

ՎԱՀԷ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՄԷՋ

●

ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Քազապլանքայէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսացի եւ բնիկ զինուորներ ընդհանուր աւլում մը կատարելով, ձերբակալեցին հազար կասկածելիներ, իբրեւ հետեւանք վերջին խռովութեանց որոնց ընթացքին 13 հոգի սպաննուած, 48 հոգի վիրաւորուած էին: Միեւնոյն առեն արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուեցան, իսլամական մեծ տօնին՝ Այտ էլ Քեպիրի առթիւ, որուն կատարման կ'ընդդիմանան թունդ ազգայնականները եւ անկախութեան կուսակիցները, գրգռելու համար բարեպաշտ Արաբները:

Մասնաւոր հսկողութիւն հաստատուած է Սպանիական Մարոքի սահմանին վրայ, խափանելու համար յարաբերութիւնները այնտեղ ապաստանած ազգայնականներու հետ:

Այս միջոցին Մարոքի գլխաւոր քաղաքները խճողուած են խառնակ տարրերով: Միեւնոյն առեն գիները բարձրացած են, քանի որ արաբական խանութները փակուած էին մասնաւոր ազդանշանի մը վրայ: Համայնավարներն ալ կը

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿ

ԽՄԲ.— Պ. Ժան Պալառ «Քալէ տիւ Սիւտ»ի վերջին՝ 323րդ թիւին մէջ կը հրատարակէ իր տպաւորութիւնները Եգիպտոս, Լիբանան եւ Սուրիա կատարած իր ճամբորդութենէն, «Նամակ Արեւելքէն» խորագրին տակ: Առաջին մասին մէջ կը խօսի Եգիպտոսի շուրջ, իսկ երկրորդ մասը ամբողջովին նուիրած է հայ կեանքին, «Հայկական Զատիկ» խորագրով: Կը քաղենք հիմնական մասերը. —

Ա.

Գահիրէ հրաւիրուած էինք հայկական գաղութին կողմէ, տօնելու համար Հայոց ազգային բանաստեղծը՝ Գրիգոր Նարեկացին, որուն քերթողագիրքէն Լիւք-Անտրէ Մարսէլ ներկայացուցած էր այս պարբերագրին մէջ (1950–1951ին) քանի մը անմոռանալի թարգմանութիւններ:

Գիտենք, որ Հայերը կը յարգեն այս մեծ դէմքը, իբրեւ տեսանող մը կամ սուրբ:

Հազուագիւտ երեւոյթ մը գրականութեան մէջ. այս քերթողը կենդանի փառք մը անցած առասպելական մեծ մեռելներէն ներշնչեալ ջերմեռանդութեան մը, կը չքրունակէ ըլլալ լուսահեղ պաշտամունքի մը առարկան բոլոր անոնց համար, որոնք բաժնուած կը մնան բանաստեղծէն՝ իր լեզուին պատճառով: Հայերը կը նկատեն Գ. Նարեկացին ներշնչեալ մոգ մը, գրեթէ բարեխօս եւ հրաշակերտ անձնաւորութիւնը իրենց Ոսկի Աւանդավէպին:

Այսպէս՝ ան կ՚ապրի անոնց մտածումին մէջ, Վիրգիլիոսի նման, որ, Միջնադարին, իր ժողովուրդին կողմէ պերճախօսութեր մը կը համարուէր: Բայց նաեւ հայ ժողովուրդը Նարեկացիի անուան շուրջ հիւսած է սրտերու համայնութիւնը, ինչ որ հազուագիւտ առանձնաշնորհ մըն է Հայաստանի մէջ:

Մենք, ուրեմն հրաւիրուած էին «Համազգային» Մշակութային Ընկերակցութեան եւ Գահիրէի մէջ լոյս տեսնող մեծ օրաթերթին՝ «Յուսաբեր»ի կողմէ արժանուորապէս տօնելու մեծ բանաստեղծը եւ իրմով՝ ապրելու անյողդողդ կամքը այս ժողովուրդին, որ տասանորդուած է կանոնաւոր կերպով: Պէտք է մանաւանդ հասկնալ թէ ինչ կը նշանակէր այսօրինակ բանաստեղծի մը վերապրումը. եւ միեւնոյն ատեն ըմբռնել այն առաքինութիւններուն եւ պարտականութեանց, որոնք կը յայտնուէին անոր այս վերապրումին շնորհիւ: Եւ Հայերը, զրկուած իրենց միակ դարաւոր հայրենիքէն, կ՚ուզէին այս առիթով զայն սահմանել, մարմնացնել հաւատքով եւ խօսքով:

Ոչ մէկը եւ ոչ միւսը պակսեցան, ի փառս իրենց, եւ թերեւս իրենց դժբախտութեան համար, Հայերը խօսելու ձիրք ունին, կը վայելեն զայն ինչպէս հրաշագործ ընծայ մը, եւ անոր, իրաւամբ, հողիներու վրայ ազդող կախարդական զօրութիւն մը կը վերագրեն: Այս տեսակէտով անոնք մեզի շատ կը նմանին եւ այս իսկ պատճառով մեզ այնքան կը սիրեն:

Ուրեմն շրջանն ըրինք մեր համակրութեանց եւ տեսանք, որ բազմաթիւ էին անոնք: Բարոյական գետնի վրայ՝ պէտք է համոզուիլ, որ այս ժողովուրդը սուղ գինով ձեռք բերուած կացութեան մը տէրն է: Ան պահած է իր հանդիպումները նախնականներու կերպարին հետ, — մաքուր, աննենգ, կորիճ եւ առողջ:

Գահիրէի մէջ հանդիպեցանք Ժոռժ Տիմեգիլի, մեծ հանդիպեցանք, որուն երկասիրութիւնները բազդատական դիցաբանութեան վրայ՝ Արեւմուտքի յայտնաբերած են գաղափարներու եւ դիցավէպերու ժառանգութիւնը, զոր ան ստացած է արիական ժողովուրդներէն: Ժորժ Տիմեգիլ իր լեզուաբանական լայն խուզարկութեանց մէջ տեղ տուած է նաեւ Հայաստանի եւ այն լուսաբանութիւնները, զորս քաղած է անկէ, եւ շփումները՝ զոր ունեցած է անոր անցեալին եւ ներկային հետ, զինքը մեծապէս իրազեկ դարձուցած են: Ան կ՚ըսէր մեր ներկայութեան, թէ հայ ժողովուրդին դիրքը անխմանալի է եւ զարմանք կը պատճառէ բոլոր անոնց որ կրցած են գնահատել բարոյական իր մեծ արժանիքը, մշակոյթի եւ մարդկայնութեան մէջ իր մեծ աստիճանը: Միւս ազգերու ուրացումը անոր հանդէպ տրտմեցուցիչ բան մը ունի մարդկային խղճմտանքին համար, եւ ան կ՚աւելցնէ, թէ ոչ մէկ ժողովուրդ կը թուէր ըլլալ աւելի արժանի՝ դասուելու լաւագոյններուն մէջ:

Կը մտածէի, լսելով զինքը, որ եթէ պատմութենէն նպաստաւորեալ ուեւէ ժողովուրդ կրէր մէկ հարիւրերորդ մասը Հայերուն կրած անիրաւութեանց, անոնց մասին՝ որոնք բախտի բերումով ժողովրդական զգացումի սակարանին մէջ սիրոյ գնահատումը ունին, — կը մտածէի մեր մասին՝ Ֆրանսացիներուս, Յոյներուն, Հոլանտացիներուն, զորս կը սիրեմ, — ամբողջ աշխարհը ոտքի պիտի կանգնէր զայն իր արդար իրաւունքին մէջ հաստատելու համար:

Սրտանց կը խորհիմ, որ աղքատ եւ դժբախտ ազգականուհիի իր զգացումէն փրկագատուած Հայաստան մը, եթէ հրաւիրենք բազմելու մշակութային համագումարներու մէջ, ուր բարեկամութեան եւ գործակցութեան ոգին կը տիրէ, առած պիտի ըլլանք առաջին քայլը դէպի արդարութիւն եւ հանդարտեցուցած մեր ժամանակին խղճմտանքը:

Զատկի օրուան խօսեր: Որովհետեւ Գահիրէի մէջ էինք, գարնան տօնական եղանակին, ուր յոյսը անտեսանելիօրէն կը բարձրանայ դէպի սրտին ուղէշները, ամէնէն հին եւ եռանդուն գաղութին մէջ, որուն բարգաւաճումը՝ լայնօրէն նպաստաւորուած Եգիպտոսի կողմէ՝ դրաւական մըն է ամէնքին համար: Խանդավառ, հրաշունչ մարդիկ, որոնց մէջ չափահաս տարիքը չէ ցամքեցուցած աւիւնը, այլ, ընդհակառակն, ամրապնդած է հաւատքը, հաղորդական դարձուցած էին մեզի այս բացառիկ կեանքը, որուն մասին Ֆրանսացի մը չի կրնար գաղափար ունենալ. քանի որ ան կ՚ապրի կայուն աշխարհի մը մէջ, ուր բարոյական որոշ հանգստաւէտութիւն մը յափրացուցած է զինքը պատմութենէն նուիրագործեալ իր դիմագծէն. եւ երբ ձախորդութիւններէն կը սթափի, չփացած տղու իր ողբերգութենէն փրկելու համար ինքզինքը կ՚աղօտէ դառնապէս: Երբեք չմաղթենք մենք մեզի աքսորական այս մարդոց ծանրագին առաքինութեանց վարժութիւնն ըլլալ՝ իրենց կրած չարչարանքներու գինով: Երբ մարդ կը մտածէ հայկական մարտիրոսութեան վրայ, դեռ երէկուան անձկտումին վրայ այն ընտանիքներուն, որոնց վերապրողները տրտմութեամբ ցոյց կուտան իրենց ճիւղագրութիւնը գրեթէ բոլորովին զրկուած իր ոստերէն, մարդ իր աչքերը կը գոցէ աղօթելով Նախախնամութեան, որ հեռու պահէ մեր երկիրը այս տեսակ փորձութենէ մը:

Բայց մի կարծէք, որ այս դժբախտութիւնները ընկճած են զիրենք: Անոնք հաւաքած են եղկելի գաղթականներու խլեակները. մէկ միլիոն կիներ եւ այրեր ջարդուած Տէր Զօրի անապատին մէջ: Համախմբուած են դարձեալ, վերսկսած իրենց ճիգը, հարիւր անգամ շարունակուած իրենց պատմութեան մէջ, եւ բուռն իղձը յաւերժանալու՝ յաղթած է յուսահատութեան:

Բայց դեռ աւելին կայ. անոնք հիմա իրենց շուրջը կը վերստեղծեն ճոխութիւն եւ կեանք՝ միաբան աշխատասիրութեամբ: Անորոշ ապագայի մը համար կը չինեն. բայց անխորտակելի վստահութիւն մը զիրենք կը մղէ լաւագոյնին հաւատալու

ԺԱՆ ՊԱԼԱՌ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՊԵՏ ՄԸ

Մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ լայն տեղ ունի ճարտարապետութիւնը: Ընդարձակ ուսումնասիրութիւններ կան, նոյնիսկ օտար հեղինակներու կողմէ հայկական ճարտարապետական ոճի մասին, որոնց հետքերուն կը հանդիպինք նոր ժամանակներու մէջ:

Մեր հին եկեղեցիներու եւ վանքերու սիւնազարդ գաւիթները եւ տաճարներու գմբէթները, Զուարթնոցի մը մնացորդները ու Հայոց աշխարհի ամէնմէկ անկիւնը, մինչեւ Կիլիկիոյ թագաւորական մայրաքաղաքի աւերակները, շօշափելի ապացոյցներ են մեր ժողովուրդի ճարտարապետական տաղանդին հին հին օրերէն:

Մօտաւոր անցեալի Սինաններն ու Պալեանները, մեր օրերու Թորամանեանները ցոյց կուտան որ քաղաքակիրթ ազգերու ճարտարապետական արուեստին մէջ. մերիններն ալ պատուոյ տեղ մը գրաւած են միշտ:

Եթէ անցեալի մեր փառքերը յիշուած են պատմութեան մէջ, արդար է որ այսօրուան արդիական ճարտարապետութեան փառքերն ալ արձանագրուին անհրաժեշտ կերպով: Օր մը կրնան անոնք ալ անցնիլ պատմութեան եւ զարդարել մեր ճարտարապետական ստեղծագործութեան էջերը:

Ջեմ կարծեր որ անծանօթ ըլլայ շատերուն: Երէկ Միջերկրականի արեւափայլ եզերքները զարդարող, այսօր Փարիզի Պուլոնեի անտառին շրջակայ ամէնէն գեղեցիկ շէնքերէն մէկը կառուցանող ճարտարապետը, միջազգային անուն մըն է արդէն:

Առիթ ունեցած էի ասկէ տարիներ առաջ, հիանալու Միջերկրականի կապոյտին մէջ ցոլացող կարապի սպիտակութեամբ իր շէնքերուն վրայ: Հիացած էի նոյնպէս տան մը ներքին զարդարումին մէջ տեսնելով անբաղդատելի ճաշակ մը, բոլորովին նոր յղացում մը, որ իրական արուեստագէտը կը յատկանշէր: Իսկ փոքրիկ իշխանապետութեան Մոնաքոյի, իր նոր «Փալէ Վիքթորիա»ն ճարտարապետական յաղթանակ մը ըլլալու չափ արուեստի գործ մըն է:

Այդ պալատը տեսնելէ քիչ առաջ տեսած էի Մարսէյլի մէջ Լը Քօրպուզիէի այնքան աղմուկ հանած հսկայական շէնքը: Որպէս բացառիկ իրականացում մը Մարսէյլ այցելողներու համար տեսարժան վայր մը դարձած էր այդ շէնքը, ուր բարեկամ մը առաջնորդեց մեզ: Տըպաւորիչ էր իրապէս, մանաւանդ «ոտքերը» որուն վրայ բարձրացած էր այդ հսկան, բայց «գեղեցիկ» չէր: Ճիգ պէտք էր ընել հասկնալու համար այն բացառիկ կարեւորութիւնը որ կը տրուէր անոր: Անշուշտ ճարտարապետական արժէքն էր գլխաւոր հիմը, թեքնիկ պատճառներ թերեւս, որոնք հասկնալի չէին մեզի նման հեթանոսներու համար:

Տեսայ ու անցայ, կանգ առնելու համար Արսէնեանի ճերմակ պալատին առջեւ: Պէտք չկար այցելելու իր յարկաբաժինը հաստատելու համար զարդանկարելու իր բացառիկ ճաշակը: Շէնքին մուտքը արդէն բաւական էր որ մտածես «ահա նոր պալատներու գաւիթ մը, իր մարմարէ սիւնազարդ բաժիններով, ուր այնքան ճարտարութեամբ իրարու խառնուած են Հինը իր տպաւորիչ մեծութեամբ եւ Նորը իր հանդստաւէտ արդիականութեամբ: Պալատ մը չէ սակայն, այլ ժողովուրդին բնակութեան համար յօրինուած «տուն» մը, եթէ կարելի է այդպէս անուանել 135 յարկաբաժիններու այդ ներդաշնակ ամբողջութիւնը:

Այս բոլորը կ՚արտայայտեն հայ ճարտարապետին անվիճելի տաղանդը, որ կ՚արձագանգէ մինչեւ Ափրիկէի եզերքները, Պելժիական Քօնկօ եւ այլուր, ուրկէ օտարներ կուգան, կը գտնեն մեր հայրենակիցը, արդար գնահատութեամբ մը իր Հայու ստեղծագործ կարողութեան:

Տ. Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՍԱՐ ԷՋԵՐ

ՁԿՆՈՐՍԸ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԻՆ

●

Եւ հոգին բնաւ չդադրեցաւ դէպի դէչ արարքներու համար փորձել: Բայց բնաւ ան կարեւորութիւն չէր տար, որովհետեւ սէրը այնքան բուռն էր իր մէջ:

Երբ տարի մը եւս անցաւ, հոգին սկսաւ խորհիլ.

— Իմ տէրս դէպի չարը փորձեցի, բայց իր սէրը աւելի զօրաւոր էր քան ես, հիմա պիտի փորձեմ դէպի լաւը ու թերեւս գայ ինծի հետ:

Եւ ան երիտասարդ ձկնորսին այսպէս խօսեցաւ.

— Այս աշխարհի բոլոր զուարճութիւնները բացատրեցի քեզի, բայց բնաւ կարեւորութիւն չտուիր ինծի: Արդ, վիշտը իրականին մէջ աշխարհի տէրն է եւ ոչ մէկ անհատ կրնայ խուսափիլ այս ցանցէն: Շատեր հագուստ, իսկ շատեր ալ հաց չունին: Կան որբեւայրիներ որ ծիրանեգոյն հագուստներ կը հագնին, իսկ շատեր ալ՝ ցնցոտիներ: Բորոտներ կը թափառին դաշտերու մէջ եւ իրարու հանդէպ շատ անխիղճ են: Մուրացիկներ մեծ պողոտաները կը վազեն եւ գրպաննին դատարկ է:

Քաղաքին փողոցներուն մէջ սովը կը շրջագայի եւ ժանտախտը դռներուն առջեւ նստած է: Օն, ուրեմն եկուր ճամբայ ելլենք եւ այս բոլորը կերպարանափոխենք, անգամ մըն ալ չպատահելու համար: Ինչո՞ւ հոս կենաս ու շարունակես կանչել սիրուհիդ որ քու քովդ չի գար: Այդ սէրը ինչ որ է, այնքան բուռն կապած է քեզ:

Բայց երիտասարդ ձկնորսը բնաւ չպատասխանեց, վասնզի սէրը այնքան զօրաւոր էր իր մէջ: Ան ամէն առաւօտ ծովանուշին կը ձայնէր, կէսօրին կրկին կը կանչէր, երեկոյեան անունովը կը ձայնէր, բայց ան բնաւ ծովուն խորերէն չէր բարձրանար գալ տեսնելու համար ձկնորսը, ան ծովուն ոչ մէկ վայրին մէջ կրցաւ գտնել, ան փնտռեց նաեւ ծովուն գետերուն մէջ, հովիտներուն մէջ որոնք կը գտնուին ծովուն կոհակներուն մէջ, այն ծովուն որ երեկոները ծիրանեգոյն, իսկ առաւօտուն գորշագոյն երանգ մը կը ստանայ:

Երբ երկրորդ տարին վերջացաւ, երեկոյ մը ձկնորսը առանձին նստած էր իր եղէգէ հիւղակին մէջ, հոգին ըսաւ անոր.

— Ահաւասիկ դէպի լաւը եւ դէպի դէշը փորձեցի, բայց սէրդ ինձմէ աւելի զօրաւոր է, ասկէ յետոյ քեզ բնաւ պիտի չփորձեմ: Կը խնդրեմ քեզմէ, թոյլ տուր որ կրկին մտնեմ սրտիդ մէջ ու ապրինք միասին ինչպէս որ կ՚ապրէինք:

— Սիրով կը թոյլատրեմ որ գաս ինծի, վասնզի այն ատենները որ երկրին մէջ թափառեցայ առանց սրտի, շատ տառապեցայ:

— Աւաղ, բացագանչեց հոգին, սրտիդ մէջ սէրը այնքան տարածուեր է որ չկըրցայ տեղ մը գտնել մտնելու համար:

— Եւ սակայն պիտի բաղձայի որ քեզի կարենամ օգնել, ըսաւ երիտասարդ ձկնորսը:

Եւ մինչ ան այսպէս կը խօսէր, ծովէն մեծ տառապանքի ճիչ մը բարձրացաւ, երբ այն կողմի բնակիչները այս բացագանչութիւնը լսեն, կը հասկնան թէ ծովու ժողովուրդէն մին պիտի մեռնի: Երիտասարդ ձկնորսը մէկ ոստումով ցատկեց տեղէն, դուրս ելաւ եղէգէ հիւղակէն, վազեց մինչեւ ծովեզր:

Սեւ կոհակներ փութով կը մօտենային դէպի ծովախորշը, կրելով բեռ մը, որ արծաթէն աւելի, փրփուրներէն աւելի սպիտակ էր: Ան կարծեց որ ծաղիկ մըն էր որ կը ծփար ջուրերուն վրայ: Ան կը սահէր փրփրոտ կոհակներէն եւ քիչ յետոյ վերջապէս ծովափ մօտեցաւ:

Երիտասարդ ձկնորսը իր ոտքերուն տակ նշմարեց փոքրիկ ծովանուշին դիակը: Ան մեռած էր եւ ձկնորսին ոտքերուն տակ տարածուեր էր:

Ան կուլար նման անոր որ վիշտով հարուածուած ըլլար:

Ան համբուրեց բոսորէ ցուրտ շրթները, շոյեց սաթէ խոնաւ մազերը: Լալով ծովանուշին քով նետեց ինքզինքը աւազին վրայ, մէկու մը պէս որ կը դողար ուրախութենէն եւ իր արեւակէզ բազուկներուն մէջ առաւ ու սեղմեց կուրծքին վրայ: Իր շրթները սառած էին եւ սակայն ան համբուրեց: Իր մազերուն մեղրը աղի էր, համբուրեց զոց մութ արտեւանունքները, ուրկէ դառնութեան արցունքները կախուած էին:

Ան խոստովանեցաւ անշունչ ծովանուշին եւ իր դառնութեան թանձր գինին ծորեց անոր ականջին: Անոր փոքրիկ ձեռքերը իր վզին շուրջ անցուց, մատներովը շոյեց անոր դիւրաբեկ վիզը: Լեղի, լեղի էր անոր ուրախութիւնը: Անոր ուրախութիւնը վիշտն էր:

Մթաստուեր ծովը կը մօտենար բորոտի մը նման, կուլ տալով սպիտակ փրփուրները: Ծովու թագաւորին պալատէն անգամ մըն ալ վիշտի աղաղակը բարձրացաւ եւ ծովու անջրպետներէն Տրիտոններու խռպոտ փողահարումին ձայնը կը լսուէր:

— Փախիր, ըսաւ հոգին, վասնզի ծովը կը մօտենայ, եթէ ուշանաս քեզի վտանգ մը կրնայ պատահիլ, հեռացիր, որովհետեւ քու բուռն սիրոյդ պատճառաւ սիրտդ փակ ըլլալուն կը վախնամ: Արդ, պիտի չուզես որ առանց սրտի ուրիշ տեղ մը ղրկես զիս:

Բայց երիտասարդ ձկնորսը մտիկ չըրաւ իր հոգիին: Եւ փոքրիկ ծովանուշին ձայնեց ու ըսաւ:

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

Շար.

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԻՐ ԳՐԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԸ

★

Քալիֆորնիոյ մեր աշխատակիցը, Ա. Կեղեցեան, վերջերս յօղուածաշարքով մը ներկայացուց Վալթըր Քոլարցի այս գիրքին այն մասը որ կը վերաբերի Կովկասի եւ Հայաստանի։

Տեղական թերթերէն կ'իմանանք թէ գիրքը Ֆրանսերէնի թարգմանուած եւ հրատարակուած է Փարիզի Պայոյի Գրատան կողմէ։

Գրագէտ մը այս առթիւ դիտել կուտայ թէ հեղինակը կուռ փաստերով կ'ապացուցանէ որ Խ. Միութիւնը միայն երեւութապէս հաւասարազօր ազգերու դաշնակցութիւն մը կը ներկայացնէ։ «Իրականին մէջ, մեծ ռուս ազգախումբը իր գործակալները մտցուցած է բոլոր երկրամասերուն մէջ, եւ անոնք տիրաբար գրաւած են գլխաւոր դիրքերը։ Այդ ազգախումբը պարտադրած է իր լեզուն եւ տեղական առանձնայատկութիւններէն պահած է միայն այն ինչ որ կրնայ ծառայել Մոսկուայի կառավարութեան, դըրացի պետութիւնները պառակտելու կամ ռուս արտաքին քաղաքականութեան այս կամ այն պահանջը արդարացնելու համար։ Ազգութեանց այս հարցին, ինչպէս ուրիշ կարգ մը խնդիրներու մէջ, կը թուի թէ Ռուսերը վերահաստատած են ցարերու ազգայնական եւ աշխարհակալ ունակութիւնները։ Մնաց որ, անոնք իրենց նախահայրերը կը համարին այդ ցարերը եւ կը յարգեն, դրեթէ կ'աստուածացնեն Իւան Ահեղը եւ Մեծն Պետրոսը»։

Գրագէտը կ'եզրակացնէ թէ ոչ-ռուս ազգութեանց քաղաքականութիւնը տեւականօրէն կը շահագործուի ռուս աշխարհակալութեան ուղղութեամբ, նախ Սովետական Միութեան մէջ, եւ մանաւանդ անոր սահմաններէն դուրս։

Այս առթիւ հետեւեալ հատուածը կը յիշէ կուսակցութեան պաշտօնաթերթէն (Փրաւտա). — «Պարսիկ բանաստեղծ Նիզամի (ԺԲ. դար) Խ. Միութեան բանաստեղծ է»։ Պատմագիր մըն ալ, Կափարով, կը փառաբանէ Տաճիկները, ըսելով թէ անոնք 22 դար առաջ երեւան հանած են Խ. Միութեան ժողովուրդներու պատմութեան առաջին հերոսը, ոմն Սփիթամա, որ կռուած է Մեծն Աղեքսանդրի դէմ»։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, պարսիկ բանաստեղծները, Հաֆըզ եւ Սաատի կը պատկանին խորհրդային մշակոյթի ժառանգութեան...

ՄԵՐ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Օր. Անայիս Փափազեան (Ռոմանէն) յաջողութեամբ աւարտելէ ետք Էքօլ Նորմալը, իբրեւ ուսուցչուհի պաշտօնի կոչուած է պետական դպրոցներուն մէջ։

Ստեփան Ռուբէնեան (Լիոն, Նոր Սերընդական ընկերներէն) մասնակցելով Պութէօնի (Լուար) անկարգելի մրցումներուն, շահած է առաջին մրցանակ։ Օգտանաւային ընկերութիւնը գայն վարձատրած է Քօքա Քոլայի արծաթեայ բաժակով։

Ժաք Վարդանեան (Վէնսէնէն) աւարտած է Էքօլ Վիլսէն ստանալով ելեկտրական ճարտարագէտի վկայական։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵԼՊՈՒՐՆԻ «Աւստրալիա» ձայնասփիւռի կայանէն սկսած են տալ հայ երաժշտութիւնը, շնորհիւ Պ. Լ. Օհանեանի (Հալէպահայ) ջանքերուն, գանձապահ Հայկ. Միութեան։ Ան ամէն ճիգ կը թափէ ծանօթացնելու Հայը օտարներուն։ Հայկ. Միութիւնը ծրագրած է մանուկներու համար հայերէն դասագիրքեր ապըսպրել։

ՃՈՐՃ Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ միաձայնութեամբ մէկ տարուան համար հրամանատար նշանակուած է Պելմոնթի (Մ. Նահանգներ) ամերիկեան լեգէոնի փոստ թիւ 165ին։ Ան մասնակցած է Բ. Աշխարհամարտին իբրեւ յիսնապետ։

ԻՐԱՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ թիւն է 20.000, որոնց 15.000ը միայն Պաղտատի մէջ։ Ժողովուրդը բարեկեցիկ է, մեծ մասը արհեստաւորներ եւ վարպետ մեքենական ճիւղերու մէջ։ Ունին երեք դպրոց։ Տեղացի ժողովուրդը կը սիրէ հայ տարրը։ Մեծ թիւով հայ պաշտօնեաներ կան պետական հաստատութեանց եւ դրամատուններու մէջ։ Կան նաեւ նախարարութեանց դիւանի տնօրէններ, քաջ անգլիագէտ եւ արաբագէտ։

ԱՐԼԻՆ ՖՐԷՆՍԻՍ (Գազանճեան) ամերիկեան հեռատեսիլի հայ ականաւոր դերասանուհին է։ Ամերիկեան թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին իր մասին, կոչելով զայն հեռատեսիլի թագուհին։ 200 հազար տոլար կը շահի տարեկան։ Նիւ Եորքի թատրոններուն մէջ առանձնած է մօտ քսան դերեր։

ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐ որոնք Հոլիվուտի մէջ կ'աշխատին. — Ռօզ Պաղտասարեան, Եղիշէ Ցարուք եւ իր երկու աղջիկները Մայտա Ցարուք Քարտաշեան եւ Աստղ Ցարուք, որոնք կարեւոր դերերով կը մասնակցին «Եգիպտացին» ժապաւէնին։ Եղիշէ Ցարուք Ղարաբաղցի է եւ իր կրթութիւնը ստացած է Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը։ Ան ունի նաեւ ճաշարան մը «Ցար-Օմար» անունով եւ անոր կից թատրոն մը «Այվար» անունով, ուր ներկայացումներ կը տրուին։ Ամերիկեան մամուլը մեծ գնահատանքով կ'արտայայտուի այս արուեստագէտ ընտանիքի մասին։

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲՈԼՈՐԸ ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

ՏԵՍԻՆ (Յառաջ). — Մեր սիրելի Վահէն շատ մտահոգ էր մեր դպրոցի ապագայի մասին։ Նոյնը նաեւ հոգաբարձութիւնը։ Սակայն կը փութամ հանդստացնել զիրենք։ Փառք ու պատիւ Հայու անձնուիրութեան, որ սահման չունի եւ անճրկիլ չի գիտեր, երբ հարցը հայեցի դաստիարակութեան մասին է։ Անձինք նուիրեալ միշտ ալ պատրաստ են վառ պահելու Լուսաւորիչի կանթեղը։ «Յառաջ»ի մէջ երեւցած կոչին արդէն եօթը թեկնածուներ պատասխանեցին – Ներկա՛յ։

Այս կազդուրիչ երեւոյթին առջեւ հոգաբարձութիւնը մնաց շուարած։ Անշուշտ ան չի կրնար ջահ մը վառել ուրիշ մը մարելու համար եւ իրեն կը մնայ, այդ ուղղութեամբ լաւագոյն ընտրութիւն կատարել։

Ուսուցիչներու Տեսին գալու պատրաստակամութիւնը ինքնին ապացոյց մըն է որ մեր գաղութին վարկը բարձր է ու վստահութիւն կը ներշնչէ անոնց։ Արդէն տասը տարիէ ի վեր ճամբան հարթուած է շնորհիւ Տէր եւ Տիկին Փափազեաններու տարած անձնուէր աշխատանքին։ Պր. Կապայտ Խաչկ եւս պատնէշին վրայ է ու պիտի շարունակէ պահել իր դպրոցը, իրեն աջակից ունենալով հոգաբարձութեան եռանդը ու գաղութին լայն օժանդակութիւնը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Տարօն Սալնոյ Ջուրի Հայր. Միութիւնը այս տարի եւս տօնեց իր հերոսներու Օրը մեծ յաջողութեամբ։

Աւելի փայլ տալու համար հանդէսին, Միութիւնը հրաւիրած էր Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Մատրան դպրոցի աշակերտները։ Անոնք առաջնորդութեամբ ուսուցչուհի Սոնիա Թորոսեանի եւ Կ. Խաչուհիներու ատենապետուհի Տիկին Նազելի Ղարիպեանի բացումը կատարեցին «Դարձեալ փայլեց»ով։

Օրուան նախագահը Գեղամ Պօղոսեան պանծացնելէ վերջ հերոսներուն քաջագործութիւնները, հրաւիրեց ներկաները՝ յոտնկայս յարգելու համար անոնց յիշատակը։ Վերջացնելէ առաջ ըսաւ.

— «Ամօթ այն Տարօնցի երիտասարդներուն որոնք այսօր փոխանակ այստեղ ներկայ ըլլալու, կը գտնուին պարասրահներու եւ սրճարաններու մէջ»։

Յետոյ եղան երգեր, արտասանութիւններ, Օրիորդներ Այվազեան (Կրընոպլէն), Սագրեան եւ Մարսէյլի Օփերայէն՝ Արզումանեան։ Պարողներ՝ Բրուտեան, Վարդանեան, Կոնոյեան, եւ պարեր հայկական տարազով՝ աշակերտներու կողմէ, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Արզումանեանի։

Բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը Պ. Գասպար Շէխիկեան, որ ըսաւ.

«Այսօր ալ մեր մէջ կը գտնուին մարդիկ, Միութիւնը եկած է տօնելու հերոսներուն յիշատակը, որուն կը զուգադիպի Հրայրի մահուան 50ամեակը։ Անոնք նուիրեալներ էին, որոնք զոհեցին իրենց կեանքը, որպէսզի ապրի հայ ժողովուրդը։ Անոնց խիզախումները սարսեցին Թուրք բանակը որ իր սահմաններէն ներս քաշուի։ Ազգերու պատմութեան մէջ յաճախ կը պատահին յաղթանակներ եւ պարտութիւններ։

Այսօր ալ մեր մէջ կը գտնուին մարդիկ, որ կը խորհին թէ սխալ էր մեզ պէս փոքրաթիւ ազգի մը համար կռուիլ կանոնաւոր բանակի մը դէմ։ Անոնք կը մոռնան որ մեր կռիւը գոյութեան պայքար էր պարզապէս։

«Օտարութեան մէջ պէտք չէ յուսահատինք, այլ աշխատինք իրականացնել մեր նահատակներուն երազը»։

Յետոյ սկսաւ Սամաթիացի «Արիկ աղա»ի կատակերգութեան ներկայացումը, մասնակցութեամբ Օր. Ա. Քիւրքճեանի եւ Ա. Պապիկեանի։

Տեղի ունեցան հայկական եւ եւրոպական պարեր։

Նախագահը հանդէսը փակելէ առաջ Միութեան կողմէ ծաղկեփունջ մը նուիրեց ուսուցչուհի Թորոսեանի եւ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր դերակատարներուն եւ նուիրատու անձերուն։

Ռատիօ «Ալքազ» ալ բերած էր իր մասնակցութիւնը։

Ա. ԱՐԾԻՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐ

Հայաստանի Գեր. Սովետի նախագահութեան հրամանագիրով Վարազդատ Յակոբի Ղազարեանը նշանակուեր է մսեղէնի եւ կաթնեղէնի արտադրութեան մինիստր։

Վ. Ղազարեանը 1948 թ. կուսակցութեան համագումարի կողմէ կ'ընտրուի Կեդր. Կոմիտէի անդամ եւ Կենդկոմի Բիւրոյի թեկնածու։ Յաջորդ տարիներուն կը հեռացուի ղեկավար աշխատանքէ։ Այժմ, իբրեւ հետեւանք Գր. Յարութիւնեանի եւ անոր գործակիցներու մաքրագործումի, նորէն պատասխանատու պաշտօնի կը կոչուի։ «Ս.Հ.» յունիս 29

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԸ ԵՐԵՒԱՆ

Յուլիսի սկիզբները Երեւանի մէջ ներկայացումներ է տուեր Ադրբէջանի թատրոնը։ Խաղացուեր են Սամեդ Վուրղունի խանլարը, որ «յուզիչ էպիզոդներ (դըրուագներ) է պարունակում Ի. Վ. Սթալինի վաղ շրջանի ռեվոլուցիոն գործունէութիւնից»։ Նոյն հեղինակի Վագիֆը, «որը պատմում է Իրանի Շահի դէմ ադրբէջանեան ժողովրդի մղած պայքարի (?) մասին», Սաբիթ Ռահմանի Նշանուած Աղջիկը կատակերգութիւնը եւ ուրիշ թատերակներ։ («Ս.Հ.» յուլիս 1)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Գ.

Փարիզէն երբեմն նամակ կուգար։ Շաբաթը մէկ անգամ Վահէ Բերա կ'իջնէր իր անձնական գործերուն համար եւ Ֆերիտէի տունը հանդիպելով կ'առնէր նամակները եւ կը տանէր կցգի։

— Մալվին, աչքդ լոյս, մարդէդ նամակ մը, կը պոռար հեռուէն, մառներէն կախած նամակը, զոր ծաղրածու մեծաբանքով մը կը մատուցանէր մանկամարդ կնոջ։

Մալվինէ կը բանար նամակը եւ կը կարդար զայն բարձրաձայն, իբր թէ այլեւս ոչինչ ունենար գաղտնի իր զարմիկէն, որ դէմքի հեգնողական միմիքով մը մտիկ կ'ընէր։ Այդ նամակները, իրաւ է, մեծ շահեկանութիւն մը չունէին. գլխաւորապէս՝ Բենիամին կը պնդէր այն «առեւտրական» պատճառներուն վրայ, որոնք կը հարկադրէին զինքը, իր կամքէն անկախաբար, իր բնակութիւնը երկարել Փարիզի մէջ։ Բայց սէրը, խելքն ու միտքը աղուոր էին, իր ամուսնական սիրելի յարկը, իր կնոջը, զոր գիշեր ցորեկ կը յիշէր եւ որուն համար շքեղ նուէրներու հաւաքածոյ մը կը պատրաստէր։

Ատեն, ատեն զարմիկն ալ չէր մոռնար, եւ ինք փոյթը ունէր Փարիզի մէջ փնտռել գտնելու Վահէին մէկ քանի բաղձանքները, որոնք յոյժ դիւրատալից եղած էին երիտասարդ ճարտարագէտին համար։ «Մեր ընտանիքին մէջ տաղանդաւոր երիտասարդի մը գոյութիւնը մեզի համար պատիւ է» կը գրէր Բենիամին Փարիզէն. յանձնարարելով, հետեւապէս, որ յարգանքի պակասութիւն չըլլար անոր հանդէպ, ամէն անգամ որ իրենց այցելէր։ Այդ նամակներուն մէջ երբեմն ալ տեղ ունէին սիրահարական գռեհկօրէն սրտաշարժ տողեր։

Մալվինէ, որ էրկանը երեք նամակին փոխարէն մէկ հատ միայն կը գրէր, խնամքը ունեցաւ Փրենքիփոյի օդափոխութեան մասին բան մը չըսել։ Մանաւանդ որ Բենիամին սեպտեմբերէն առաջ իր դառնալը անհաւանական կը յայտարարէր։

Նամակը կարդալէն յետոյ, Մալվինէ կը նետէր զայն, անփոյթ շարժումով մը, սեղանին վրայ, մինչ Վահէ կը քթթէր միակնոցով զինուած իր աչքը։

Յետոյ, Մալվինէ, Վահէի թեւը մտած դուրս կ'ելլէր՝ էրկանը կողմէ յանձնարարուած յարգանքը ընծայելու իր «տաղանդաւոր» զարմիկին։

Սակայն, Սոֆիկ հանըմ, այս մտերմութեանց ստացած չափազանց համարձակ դարձուածքէն անախորժութիւն մը կը զգար։ Իր աղջիկը կուռքի պէս պաշտելով եւ անոր քմահաճոյքներուն, մինչեւ այդ տարիքը, հնազանդած կամ աչք գոցած ըլլալով հանդերձ, տեսակ մը անորոշ խղճահարութենէ կը տառապէր, տեսնելով Մալվինէն, էրկանը բացակայութեանը, այդքան մտերմացած երիտասարդի մը հետ, թէեւ իրենց մէկ ազգականը։

Կը յիշէր հիմա՝ անոր հպարտ եւ անմատչելի բնաւորութիւնը երիտասարդներուն հանդէպ, անոնց հիացական մեծարանքներուն եւ սրտաճմլիկ ծեքծեքմանցը հանդէպ, երբ տակաւին աղջիկ էր։ Հոգեկան ինչ փոթորիկ ծագած էր այժմ անոր մէջ, որպէսզի նկարագիրը այդքան հիմնական փոփոխութեան մը կ'ենթարկուէր։

Իր մայրական բնազդովը, աղջկան այդ ընթացքին մէջ դժբախտութիւն մը, իրենց ընտանեկան երջանկութեան դէմ հարուած մը կը նախազգար։ Եւ իր այս զգացումը չէր համարձակեր բացէ ի բաց յայտնել Մալվինէի, անոր դիմադարձական ոգիէն խրտչելով։

Սակայն, օր մը, երբ Վահէ Բերա գացած էր, ըսաւ իր աղջկանը.

— Մալվին, աղջիկս, թող կուտա՞ս որ իբրեւ մայր շատ կարեւոր բան մը դիտել տամ քեզի։

— Ըսէ, մայր, պատասխանեց Մալվինէ զարմացմամբ, մօրը նայելով։

— Գիտեմ որ բարձր եւ ազնիւ հոգի մը ունիս, եւ չար բան չես խորհիր երբեք։ Բայց, չե՞ս կարծեր որ Վահէին հետ ունեցած մտերմութիւնդ անյարմար ըլլայ եւ զանազան չարախօսութեանց պատճառ դառնայ, հակառակ անոր որ մեր ազգականն է ան։

Մալվինէի աչքերուն մէջ չէկ լոյսեր փայլեցան, խոկոյն կարմրութիւն մը վառեց անոր այտերը եւ սրտնեղութեան շարժումով մը.

— Մայր, գիտես որ ես միշտ արհամարհած եմ ըսի-ըսաւները, չարախօսութիւնները, հանրային խենթուխելառ կարծիքը. Վահէին հետ ազգական ենք, արգիլուա՞ծ է ազգականի մը հետ տեսնուիլ, զարմանալի բան...

— Սակայն, կը վախնամ որ, վրայ բերաւ Սոֆիկ հանըմ, գրպարտութիւն մը, բամբասանք մը կ'ըլլայ մինչեւ Փարիզ...

— Բենիամինի՞ն։

— Այո։

— Անիկա հոգդ մի ըներ մայր, ըսաւ Մալվինէ արհամարհոտօրէն, անիկա շատ չի հետաքրքրեր զիս, դուն շատ լաւ գիտես որ իմ երջանկութիւնս ապահովող ամուսնութիւն մը չունեցայ։ Բացարձակապէս խաբուած մըն եմ ես. ամուսինս, որ գիտես թէ առաջները որքան կը յարգէի, սնամիտ մարդ մըն է, բոլորովին անյարմար իմ նկարագրիս։ Խոստովանինք մայր, թէ շատ անճապարանքով ըրինք այս ամուսնութիւնը. անդարմանելի սխալ մը եղաւ անիկա. իրաւ է որ ան իր մեղքը գլխաւորապէս ինծի կը պատկանի։ Իմ կեանքս չափազանց դառն է, մայր։ Ես ամէն կերպով պատրաստուած էի մայրական պարտականութեանց, որոնք իմ նըպատակակէտս կը կազմէին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

մը ուղղած են, ընդհ. գործադուլ սարքելու համար:

Այս էլ Քեպիրի մեծ տօնը հիմնուած է այն աւանդութեան վրայ որուն համաձայն Աստուած ոչխար մը ղրկեց Աբրահամի, երբ այս վերջինը կը պատրաստուէր իր որդին զոհելու: Ամէն տարի հազարաւոր ոչխարներ կը մորթուին այս առթիւ: Մարոքի անկախութեան կուսակիցները (Իսթիքլալ) այս տարի արգիլեց տօնակատարութիւնը, իբրեւ բողոքի ցոյց՝ նախորդ Սուլթանին գահընկէցութեան դէմ:

✕ Բսան հազար Պէրպէրիներ համախմբուած են Ռապաթի մէջ, իրենց հաւատարմութիւնը յայտնելու համար Սուլթանին: Կը վախցուի որ քաղաքացիական պատերազմ ծագի:

Երկուշաբթի օր բաղդատաբար հանդարտ էր կացութիւնը, բայց փոքր ռումբ մը պայթեցաւ Քազապլանքայի մէկ արուարձանին մէջ եւ հրդեհ ծագեցաւ Ռապաթի մօտ:

Թունուզի մէջ ալ յաճախ կը պատահին այսպիսի դէպքեր, սպասելով նոր դահլիճին գործունէութեան եւ ծրագրուած ինքնավարութեան հաստատման: Նոր վարչապետը, Թահար պէն Ամմար Փարիզ պիտի գայ յառաջիկայ շաբթու, ընկերակցութեամբ երեք նախարարներու: Թերթերը կը գրեն թէ «Այն Միսպարէք»ի տօնը խանդավառութեամբ տօնուեցաւ այս տարի եւ հազարաւոր ոչխարներ մորթուեցան ամբողջ Թունուզի մէջ:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Երէկ, երեքշաբթի, Պ. Մենտէս-Ֆրանս Ազգ. Ժողովին ներկայանալով, երկու կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ: Առաջինը կը վերաբերէր դահլիճին տնտեսական եւ ելմտական ծրագրին, որուն համար որոշ լիազօրութիւն կը պահանջէ. երկրորդը՝ Թունուզի եւ Մարոքի:

Կառավարութիւնը կ'ուզէ որ մինչեւ Օգոստ. 27 յետաձգուին այս առթիւ արձանագրուած հարցապնդումները: Օրակարգի վրայ կայ նաեւ Սահմանադրութեան վերաքննութեան խնդիրը: Գալով Եւրոպայի Միացեալ բանակի ծրագրին, Պ. Մենտէս-Ֆրանս ուրբաթ օր պիտի առաջարկէ նախարարական խորհուրդին ձեւ մը գտնել, ազգային մեծամասնութիւն մը ապահովելու համար:

Վարչապետը պիտի մասնակցի վեց գինակիցներու ժողովին, որ կ'ուզէ իմանալ Ֆրանսայի տեսակէտները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ նախորդ վարչապետը, էթլի եւ աշխատաւորական կուսակցութեան ձախ թեւին առաջնորդը՝ Պիւըն, պատուիրակութեան մը հետ ճամբայ ելան դէպի Մոսկուա եւ Փեքին, քննական պտոյտ մը կատարելու համար: Պատուիրակութիւնը երկու օր պիտի մնայ Մոսկուա, իսկ երեք շաբաթ՝ Չինաստանի մայրաքաղաքին մէջ: Մեկնած ատեն Պ. Էթլի բացատրեց թէ կ'ուզեն ուսումնասիրել նոր Չինաստանի կացութիւնը, եւ թէ «կը յուսան կարելի եղածին չափ շատ բան տեսնել»:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ 18 հոգի խեղդուեցան Պալըքէսէրի նահանգին մէջ, ողողումներու հետեւանքով:

40 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Սայկոնի մօտ, (Հնդկաչին) պահականոցի մը դէմ կատարուած բուռն ցոյցի մը հետեւանքով: Զոհերը մեծ մասով կիներ եւ մանուկներ են:

ՎԻՇԻԻ ՄԷՋ անծանօթներ յարձակելով գոհարավաճառի մը խանութին վրայ, խոշտանգեցին տէրը եւ անհետացան, մէկ միլիոն ֆրանքի գոհարեղէն գողնալով: Յանութը կը գտնուէր Կազինոյին մօտ: Զարագործները վիրաւորած եւ ելեկտրական թելերով կապած էին գոհարավաճառին սրունքները:

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ մը տեղի կ'ունենայ Մէքքէի մէջ: Գլխաւոր նպատակն է միութիւն հաստատել արաբական պետութեանց եւ իսլամական աշխարհի մնացեալ մասին հետ: Շարժման գլուխը կանգնած են Արաբիոյ Թագաւորը, Եգիպտոսի եւ Փաքիստանի վարչապետները: Կը մասնակցին իսլամական բոլոր պետութեանց պատուիրակները:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Կ. Ա. ԳԵՐՄԱՆԻԱ. — Ռուբէնի եօթը հատորներէն ոեւէ մէկը առանձին չի ծախուիր:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԸ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երկրորդ, սան մը Սեւրի Մխիթարեան գոլէժը ուսանելու, 1954 Հոկտեմբերի վերամուտէն սկսեալ:

Թեկնածուն պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները:

Ա.—Պատանին պէտք է ծագումով Սեբաստիոյ նահանգի գիւղերէն կամ քաղաքներէն ըլլայ:

Բ.— 11-12 տարեկան, գիտնայ հայերէն խօսիլ:

Գ.— Ունենայ բժշկական վկայագիր եւ իր յաճախած դպրոցի տեսուչէն վկայական, իբրեւ յառաջադէմ եւ ապագայ խոստացող:

Դ.— Պէտք է որբ կամ չքաւոր ընտանիքի զաւակը ըլլայ:

Մէկէ աւելի թեկնածուներու պարագային Մխիթարեան Հայրերու հովանաւորութեան տակ, մուտքի քննութիւն պիտի անցընեն եւ յաջողագոյնը պիտի որդեգրուի ուսումնասիրացի կողմէ, վեց տարուան համար, մինչեւ պաքալոռիա:

Կը հրաւիրենք Ֆրանսայի բոլոր վայրերու հայրենակիցներէն եւ մեր մասնաճիւղերէն որ կարելի եղածին չափ շուտ ներկայացնեն ընդունակ պատանի մը:

Եթէ թեկնածուն Մարսէյլի շրջանէն է, դիմել՝ Պ. Մ. Մեսիկեանի՝

20 Rue Thubaneau, Marseille.

Եթէ Տեսինէն է, գրել Պ. Մ. Պարտաքճեանի՝

28 Rue Arago, Decines (Isère)

Այլ վայրերէ գրել Յ. Յակոբեանի՝

60, Av. A. Briand (Bagneux (Seine)

Փարիզի Կեդր. վարչութեան հասցէով:

Թեկնածուներուն մասին տեղեկացնել Փարիզի Կ. վարչութեան, ամէնէն ուշը մինչեւ 20 Օգոստոս:

Սեբ. Մուրատ Ուսումնասիրացի

Կեդր. վարչութիւն

ՀԱՅԱՑԵԱԼ ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Վերափոխման տօնակատարութեան առթիւ, երեկոյեան ժամը 6ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Յովսէփայ մատրան մէջ 13 Ավընիւ Լամարթին:

Պիտի կատարուի նաեւ խաղողօրհնէքի արարողութիւն:

Ս. Խաչի Ժողովրդապետութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 7ի գիշերը, «Միւթիւալիթէի» մեծ սրահին մէջ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն: Ծնողները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէս օր:

Դիմել վարժարանը, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, էկլիզ Փանթէնէն 146 թիւ հանրակառք առնելով:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ շրջ. Ազգային Միութիւնը կը յայտարարէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 15ին կիրակի օր, Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, նոյնպէս մատաղի եւ խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջ. բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալու Ս. Պատարագի, ինչպէս նաեւ խաղողի եւ մատաղի օրհնութեան:

Այն հաւատացեալները որոնք կը փափաքին մատաղի նուիրատուութեան բաժին առնել, հաճին եկեղեցւոյ խորհրդարանը յանձնել իրենց նուէրները փոխանատացագրի:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ-Ի

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի, 23 Յունուար, 1955

ՍԱԼ ՌԻՇԸԼԻԷՕ

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954-1955 ուսումնական տարեշրջանի համար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ:

Direction Collège Arménien

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)

Tél. : OBS. 18-28

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր․, վեցամս․ 1600

Արտասահման՝ տարեկան 3500 փր․ Հատը 12 փր․

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ ★ JEUDI 12 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7443 30e ANNEE Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2834

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒԷԶԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

●

Հին դարերուն Միջերկրականը կապուած էր Կարմիր ծովուն հետ, Նեղոսի միջոցաւ։ Պտղոմէոս Բ․ի օրով կառուցուած Նեչաոյի ջրանցքը Եգիպտոսը կը միացնէր Սուէզի ծոցին։ Ժամանակի ընթացքին քանդուած, սակայն Խալիֆա Օմարի հրամանով կրկին բացուած էր այդ ջրանցքը արար իշխան Ամրուի կողմէ։

Ապպասեան խալիֆա Ալմանզուր փակել տուաւ զայն։ Փորթուկալցի նշանաւոր նաւորդ Վասքօ տը Կամա 1498ին գտաւ Բարեյուսոյ Հրուանդանէն վերջ Եւրոպայէն դէպի Հնդկաստան նաւարկութիւնը այդ երկար ճամբով տեղի կ՚ունենար։

1798ին՝ երբ Նափոլէոն Պոնափարթ Եգիպտոսը գրաւած էր, ուզեց Միջերկրականը միացնել Կարմիր ծովուն։ Ֆրանսացի գիտնական Լը Փէր ծրագիր մը ներկայացուց՝ հաստատելով որ անկարելի է երկու ծովերը միացնել, Կարմիր ծովը Միջերկրականէն տասը մեթր աւելի բարձր ըլլալուն, ջրանցքի մը բացումը ամբողջ ջուրին պիտի ընկղմէր Եգիպտոսը…

Ֆերտինան տը Լըսէփս ջրանցքին ծրագիրը առաջին անգամ ներկայացուց Մ․ Ալի փաշային, որ մերժեց։ Երբ իր բարեկամը Սայիտ փաշա 1854ին իշխանութեան գլուխ եկաւ, տը Լըսէփս արտօնութիւն ստացաւ կազմելու Ջրանցքի Ընկերութիւնը, շատ նպաստաւոր պայմաններով։

Եգիպտական կառավարութիւնը Ֆրանս․ ընկերութեան ձրի պիտի տրամադրէր բանուորներու չորս հինգերորդը, ինչպէս նաեւ անհրաժեշտ հողերը։ Ընկերութիւնը պիտի չահագործէր բոլոր հանքերն ու քարահանքերը, առանց տուրք վճարելու։ Ներածումները մաքսէ զերծ պիտի ըլլային, եւ այլն։

Հակառակ Անգլիոյ ջանքերուն, Սուլթան Ապտիւլ Մեճիտ վաւերացուց պայմանագրութիւնը 1856 յունուար 5ին։ 1858 նոյեմբերին հրապարակ հանուեցան 500 փրանքնոց 400․000 արժեթուղթեր, որոնց 220․000ը ծախուեցաւ Ֆրանսայի մէջ, 176․602ը գնեց եգիպտական կառավարութիւնը։ Ընկերութիւնը գործի սկսաւ 200 միլիոն փրանքով։ Բրիչի առաջին հարուածը տրուեցաւ 1859 ապրիլ 25ին։

Եգիպտական կառավարութիւնը ընկերութեան տրամադրեց պայմանագրութեան մէջ նշանակուած թիւէն 10․000 ձրի բանուոր աւելի։ Տասը տարուան ընթացքին տասնեակ հազարաւոր բանուորներ մեռան տաքէն եւ անսուաղութենէն։ («Տեղեկագիր մը 200․000 կը հաշուէ մեռնողներուն թիւը)։ Տարապարհակ աշխատանք կը կատարէին։ Ոչ կառավարութիւնը եւ ոչ ալ ընկերութիւնը սնունդ հայթայթելու կ՚ընէր բանուորներուն ընտանիքներուն։ Սայիտ փաշայի մահէն վերջ, 1863ին Խտիվ Իսմայիլ իշխանութեան գլուխ գալով ուզեց վերջ տալ այս դժնդակ կացութեան։

Նաբար փաշան Փարիզ ղրկեց բանակցելու համար Նափոլէոն Գ․ի հետ։ Ջնջուեցաւ ձրի բանուոր հայթայթելու եւ հող տրամադրելու ծանր պայմանները։ Փոխարէն Եգիպտոս 63 միլիոն փրանք պիտի վճարէր Սուէզի ընկերութեան։

Ջրանցքի պատմութիւնը եգիպտական կառավարութեան արժեց 402 միլիոն փրանք ոսկեդրամ։

Խտիվ Իսմայիլ փաշա յոյս դրած Սուէզի ջրանցքէն ստացուելիք շահի վրայ, շատ շռայլ ծախքեր ըրած էր թէ իր անձնական հաճոյքին եւ թէ երկրին վերաշինութեան համար։

Պարտքերու տակ ընկճուած, ստիպուեցաւ ընդունիլ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հսկողութիւնը իր պետական գործառնութեանց վրայ։

Օտարի նուաստացուցիչ միջամտութիւնները, «քափիթիւլասիոն»ները մէկ կողմէ, չէրքէզ եւ Թուրք զինուորականներու ծայրայեղութիւնները միւս կողմէ ժողովրդական ընդհանուր զայրոյթ առաջ բերին երկրին մէջ, երբ Խտիվ Թէվֆիք փաշա յաջորդեց իր գահընկէց հօր։

«Ազգայնական» եւ «զինուորական» կուսակցութիւնները, որ կազմուեցան այս դէպքերու հետեւանքով, նշանաբան ունէին «Եգիպտոսը Եգիպտացիներուն»։

Արապի փաշայի եւ ընկերներուն ապստամբութիւնը Խտիվին եւ օտարականներուն դէմ, Թուրք, չէրքէզ, անգլիացի թէ ֆրանսացի, նպատակ ունէր անկախ Եգիպտոս մը ստեղծելու։

Անգլիա առիթէն օգտուեցաւ, բոլորովին մեկուսացնելու Ֆրանսան՝ որ այնքան զոհողութիւններ ըրած էր Եգիպտոսի համար, ու գրաւելու Փարաւոններու երկիրը։

Սուէզի ջրանցքը անհրաժեշտ էր Մեծն Բրիտանիոյ կայսրութեան՝ Հնդկաստանը ամուր պահելու համար իր ձեռքին մէջ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎՐԻՊԱԿ․— Երէկուան յօդուածին մէջ, 10րդ հատուած, վերէն վար 3րդ տողը կարդալ այսպէս․— 1833էն 1838 ֆրանսական հիւպատոս եղած էր Աղեքսանդրիոյ մէջ, 1854ին ծրագիր մը ներկայացուց եւ այլն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԼԻԱԶՕՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱՒ

★

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԷԻ ՀԱՐՑԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 27

Ազգ․ Ժողովը Գշ․ օր 90ի դէմ 361 ձայնով քուէարկեց վարչապետին պահանջած լիազօրութիւնը՝ իր տնտեսական, ելմտական եւ ընկերային քաղաքականութեան մասին։ Ուրիշ խօսքով, վստահութիւն չահեցաւ ստուար մեծամասնութեամբ։ Նոյն օրը Ժողովը 126ի դէմ 398 ձայնով հաւանեցաւ յետաձգել Հիւս․ Ափրիկէի վերաբերեալ հարցապնդումները։

Այս երկու կարեւոր յաջողութիւններն ալ անգամ մը եւս կը զօրացնեն Մենտէս Ֆրանսի դահլիճին դիրքը։ Բայց վարչապետը ստիպուած է պայքար մը եւս մղել Օգոստոս 24ին, երբ քննուի Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքը։

Համայնավարները ձեռնպահ մնացին, ընկերային եւ տնտեսական քաղաքականութեան բանաձեւին քուէարկութեան առեն․ բայց թեր քուէարկեցին ափրիկեան խնդիրներու յետաձգման համար։ Նոյն դիրքը բռնեց Ժողովրդական («կաթոլիկ») Շարժումը, որ առհասարակ բացասական դիրք մը կը փորձէ դահլիճին հանդէպ։

Առատուան նիստը բացուած առեն, Պ․ Մենտէս Ֆրանս լուսաբանութիւններ հաղորդեց իր տնտեսական, ելմտական եւ ընկերային քաղաքականութեան մասին։ Բացատրեց թէ կառավարութիւնը կ՚ուզէ զարկ տալ երկրին տնտեսութեան։ «Երկիրը տնտեսապէս կը քնանայ, անցեալը երազելով եւ մղձաւանջներ կ՚ունենայ ապագային մասին»։ Իր կարծիքով, ընկերային կեանքի բարւոքման միակ պայմանն է տնտեսական ծաւալումը։ Երկրին արտաքին առեւտուրը չէ հաւասարակշռուած։ «Վերջին տարիներու ընթացքին յարաբերական հաւասարակշռութեան մը հասանք շնորհիւ բարեկամ երկրի մը օգնութեան։ Այժմ պարտաւոր ենք ամէն նարար վերահաստատել այդ հաւասարակշռութիւնը։ Կարգ մը արտածումներ բարւոքած են վերջերս, մեծ մասով անոր համար որ ուրիշ եւրոպական երկիրներ աւելի լայնօրէն բացին իրենց սահմանները։ Մենք ալ պարտաւոր ենք հետեւիլ նոյն ուղղութեան։ Պարտաւոր ենք հաւաքել մեր կենսական ուժերը։ Յետոյ, անհրաժեշտ է բարւոքել ընկերային կենցաղի մակարդակը։ Պէտք չէ սպասենք ընկերային խլրտումներու, գործադուլներու, աշխատավարձի յաւելում կատարելու համար անկարգութեան մէջ։ Որոշած ենք բանուոր դասակարգին տալ յառաջուն բաժին մը արտադրութեան յաւելումէն չահէն։ Շատ մը մեծ հաստատութիւններ կրնան իրենց աշխատաւորներուն բաժին հանել իրենց բարձր շահերէն։ Այսպիսի քաղաքականութիւն մը պիտի մղէ բանուորները զարկ տալու արտադրական կարողութեան»։

Վարչապետը յետոյ բացատրեց իր 18 ամսուան ծրագրին գլխաւոր առաջադրութիւնները,— բարւոքել աշխատաւորներու վիճակը, լման գործ ճարել բոլորին, երիտասարդացնել վարիչ շարքերը, վերանորոգել ճարտարարուեստութեան մեքենաները եւն․։ Մէկ խօսքով, վարչապետը արթնութեան եւ աշխուժացման կոչ մը կ՚ուղղէր, օրինակներ բերելով ուրիշ ազգերէ։ «Հարկ է արթնցնել Ֆրանսան։ Այն առեն պիտի տեսնենք թէ ինչ խանդ եւ կորով ունի այս ազգը զոր շատեր կը ծաղրեն իբրեւ «հիւանդ մարդ»։

ԱՆԳԼԻՈՅ նախորդ վարչապետը, Էթլի, Մոսկուա հասաւ իր պատուիրակութեան հետ եւ ճաշի հրաւիրուեցաւ Պ․ Մալենկովի կողմէ։ Խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ երէկ, անգլ․ դեսպանատան մէջ։ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ 17–18 բաժակաճառեր արտասանուեցան։ Ծաչին ներկայ էին Խ․ Միութեան գլխաւոր նախարարները, նաեւ Պ․ Ա․ Միկոյեան։ Արեւմտեան մամուլի ներկայացուցիչները հրաւիրուած չէին։

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԵՐԱԶ ՄԸ

★

Ֆրանսացի եւ գերման պատմագիրներ եւ մանկավարժներ վերջերս ժողով մը գումարեցին, վերաքննելու համար պատմութեան ուսուցումը՝ իրենց երկիրներուն մէջ։

Այս տարի քննեցին տասնեակ մը դէպքեր՝ ԺԹ․ դարու դէպքերու մասին, որոնց վերաբերեալ դասագիրքերը հակասական կարծիքներ կը պարունակեն։

Որոշուեցաւ յանձնարարել որ կարգ մը բարեփոխումներ կատարուին։

Երկու երկիրներու պատմաբանները եւ մանկավարժները յառաջիկայ տարի նորէն պիտի հաւաքուին Փարիզի մէջ, շարունակելու համար իրենց աշխատանքը։

Երազիս մէջ տեսայ որ զանազան հոսանքներէ կազմուած հայ գրոց – բրոց ներու յանձնախումբ մըն ալ այս կարգի վերաքննութեան մը ձեռնարկած էր, դոնփակ։

Այս առթիւ հետեւեալ սուլիսը տեղի կ՚ունենար․

— Հայկ Նահապետ մը ունեցա՞ծ ենք։

— Հարցնելդ աւելորդ է։ Հայկը չէ՞ր որ ըմբոստացաւ Բելին դէմ եւ տապալեց զայն։

— Ճի՞շդ է Վարդանանց պատերազմը։

— Այնքան ճիշդ է որ ես տղուս անունը Վարդան դրած եմ։

— Մեծն Տիգրանը Հա՞յ էր։

— Դուն ջաղացքէ՞ն կուգաս։ Օտարներն անգամ հատորներ գրած են անոր քաջութեան եւ աշխարհակալութեան մասին։

— Ամբողջ աշխարհ բռնեցա՞ւ 1914–18ին։

— Թոռս անգամ գիտէ։

— Այն ատեն ազգային ճակատ կազմած եւ Դաշնակիցներուն միացած չէի՞նք, գերութենէ ազատելու համար, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսէն մինչեւ յետին գիւղապետը եւ գիւղին վարժապետը։

— Ի՞նչ կ՚ուզէիր որ ընէինք։ Թուրքի՞ն եւ Գերմանի՞ն միանայինք։

— Հայ եւ ռուս զինուորները 1915–16ին գրաւա՞ծ էին արեւմտեան Հայաստանը, Սեւ Ծովու ափէն մինչեւ Վասպուրական։

— Շատ չանցած Սեբաստիա եւ Խարբերդ պիտի հասնէին։

— 1917ի աշնան բոլշեւիկները վերէն վար չպարպեցի՞ն, «դէպի տուն» աղաղակելով եւ անպաշտպան ձգելով հազիւ տնդաւորուած հայութիւնը։

— Յեղափոխական շարժում էր եւ իրենց յատուկ վարդապետութիւն մը ունէին։

— Այդ վարդապետութեան հետեւանքով չէ՞ր որ Թուրքերը նորէն գրաւեցին արեւմտեան Հայաստանը եւ արշաւեցին դէպի Արարատեան դաշտ։ Հոն օրհասական կռիւ մը մղեցին հայ ժողովուրդին զաւակները եռապատիկ ուժերու դէմ եւ յաջողեցան հայրենիքի կորիզ մը ստեղծել։

— Ռուսէն բաժնուելու չէինք։

— Ի՞նչպէս չբաժնուէինք, երբ Ռուսը իր գլխուն ճարը կը փնտռէր դէպի Մոսկուա փախչելով եւ Պրեստ-Լիտովսկի խայտառակ դաշնագիրը ստորագրելով։ Երբ դրացիները դանակ կը սրէին եւ մեզ պաշարած էին, իրենց կռնակը տալով Թուրքին։

— Տեսանք որ չդիմացաւ անկախ կոչուած Հայաստանը եւ Դաշնակները իրենք բոլշեւիկներուն յանձնեցին իշխանութիւնը։

— Այդ խնդիրը առանձին կը քննենք։ Նոր իշխանութիւնը չկրցաւ մէկ թիզ հող աւելցնել մեր մեռնող հայրենիքին վրայ, այնպէս չէ՞։

— Եթէ ձեր բոլոր հարցումներուն «այո» պատասխանենք, ի՞նչ տարբերութիւն կ՚ունենանք Դաշնակներէն։ Թող անոնք մէջտեղէն վերնան, այն ատեն մենք իսկ մեր ձեռքով կը վերաքննենք պատմութիւնը, սկսելով ուղղագրութենէն։

ՎԱՀԷ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԵՒ ՄԱՐՈՔԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Գշ․ օր Ազգ․ Ժողովը քննեց Հիւս․ Ափրիկէի խնդիրները։ Սեղանի վրայ կային 9 հարցապնդումներ։ Ասոնք վերջին դէպքերէն առաջ յանձնուած էին։ Անկախ երեսփոխան մը, զօր․ Օմրան դիտել կուտար թէ ձեռնթափութեան եւ կատարուած իրողութեան քաղաքականութիւն մը իր վարեն եկող-գացող կառավարութիւնները եւ այդ ուղղութեան սուկալի հետեւանքները կը կրէ երկիրը, որուն ներկայացուցիչներուն կարծիքն անգամ առնուած չէ։ Ուրիշ զօրավար մը հարցուց թէ Թունուզի համար ծրագրուած ինքնավարութեամբ կառավարութիւնը ինչպէս կը յուսայ ապահովել Ֆրանսայի ներկայութիւնը եւ առաջնութիւնը Հիւս․ Ափրիկէի մէջ։ Երրորդ երեսփոխան մը յայտարարեց թէ սխալ կը գտնէ Մարոքի Սուլթանին գահընկէցութիւնը։

Վարչապետը, որ նախապէս որոշած էր վիճաբանութեանց յետաձգում պահանջել, պաշտպանեց դահլիճին քաղաքականութիւնը, Թունուզի տրուած ինքնավարութիւնը եւ ըսաւ թէ անգամ մը որ անդորրութիւնը վերահաստատուի Մարոքի մէջ, պիտի առաջարկէ ինքնավարութեան առաջնորդել նաեւ այդ երկիրը։ «Ազատագրութենէն ի վեր անցեալ կառավարութիւնները խոստում տուած էին Թունուզի Պէյին։ Մեր քաղաքականութիւնը այն է ինչ որ պարզեցի վաւերացում խնդրած առեն։ Մենք կ՚ուզենք անկեղծօրէն խօսիլ անկեղծ ազգայնականութեան մը հետ։ Կ՚ուզենք դուրս ելլել բռնութեան

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

ՈՐՊԷՍԶԻ ՇԱՀԻՆՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Խօսքը մեր ազգային պատերազմի մասին է: Մեր գոյութեան պայքարի մասին:

Չենք խօսիր հին օրերէն: Մեր ժողովուրդը միշտ պայքարի մէջ եղած է: Սակայն, վերջին քանի մը տասնամեակներուն, պայքարը փոխուած է պատերազմի, մեր ազգային ճակատները պաշտպանելու, վտանգները հեռացնելու եւ մեր գոյութիւնը փրկելու համար:

Կը պայքարինք՝ մեր հայրենիքէն հեռու, օտար աշխարհներու մէջ, ենթակայ՝ ամէն կարգի վտանգներու, տնտեսական, հոգեկան, իմացական:

Վերջին տասնամեակներուն, զուր չէ անցած մեր պայքարը: Մեր ժողովուրդը, ցանուցանուած, ապահոված է իրեն համար պատուաւոր դիրք՝ օտար ժողովուրդներու կեանքին մէջ:

Շնորհիւ իր աշխատանքին, պարկեշտութեան եւ շինարար ոգիին, կրցած է ան ապահով վիճակ ստեղծել, հարթելով առաջին դժուարութիւնները, ջնջելով չկամութիւնները եւ համակրանք ստեղծելով իրեն հանդէպ: Շատ քիչ բացառութեամբ, ան, կրնանք ըսել՝ այլեւս չունի ապրուստի հոգ:

Գաղթը, տարագրութիւնները, անապահով կեանքն ու հալածանքը՝ այլեւս գէշ երազի մը նման են ու անցած:

Ժողովուրդի մը կեանքը սակայն, միայն տնտեսութեամբ չի պաշտպանուիր: Կան ուրիշ ճակատներ, որոնց պաշտպանութիւնը պէտք է կազմակերպուի, պահելու համար ազգային դիմագիծը, յարակից բոլոր արժէքները:

Ամէնէն առաջ, կարեւորը՝ մեր ազգային մտահոգութիւններուն, մեր քաղաքական, ազգային, իմացական ձգտումներուն փոխանցումն է նորահաս սերունդին, ապահովելու համար մեր պայքարի շարունակութիւնը: Հին ու նոր սերունդներուն, անոնց արժէքներուն, ճիգերուն եւ բաղձանքներուն միախառնումը՝ կենսական անհրաժեշտութիւն մը կը ներկայացնէ, այսօր իսկ, երբ դեռ կ'ապրի հին սերունդը եւ մեծ չափով մը իր ձեռքն ունի մեր ներքին կեանքին ղեկավարութիւնը: Վաղը, երբ հին սերունդը կ'անհետանայ, կամ կը քաշուի գործօն դեր կատարելէ, ուշ կ'ըլլայ այլեւս: Հետեւաբար, հիներուն պարտքն է մտածել այս մասին, եւ հետաքրքրել նոր ուժերը՝ ազգային կեանքով, աւելի լայն իմաստով մը՝ ազգային ճակատագրով: Մեր կարելին պիտի ընենք, ամէնուրեք, նորահասներուն մասնակցութիւնը ապահովելու համար մեր կեանքին ու պայքարին, բոլոր ճակատներուն վրայ, գործակից ու «աթոռակից» ունենալու համար զանոնք, մինչեւ որ սերունդը փոխուի եւ գործերը անցնին նորերու ձեռքը:

Նոր, երիտասարդ ըլլալը չի բաւեր սակայն: Անհրաժեշտ է պատրաստութիւնը, մեր ժողովուրդին ձգտումներուն ու կարիքներուն համապատասխան: Չեն պակսիր յարմար տարրերը, որքան ալ քիչ ըլլան անոնք: Մեր պարտքն է բազմապատկել անոնց թիւը, լաւագոյններուն ընտրութեամբ, անոնց տալով հնարաւորութիւնը զարգացնելու եւ իրենց բնական շնորհները ծաղկեցնելու: Կրթական կեանքը հիմը կը կազմէ մեր այս աշխատանքներուն:

Դպրոցներու հաստատումն ու զարգացումը՝ գերագոյն ազդակն է նոր սերունդի պատրաստութեան, ազգային շունչով ու ոգիով:

Սակայն, պիտի գիտնանք հաւաքական այս պատրաստութեան ընթացքին, մասնաւորներու, քիչերու ընտրութիւնն ալ կատարել, մտաւորական ընտրանի մը տալու համար մեր ժողովուրդին: Գիտենք թէ կան հանրային կազմակերպութիւններ, որոնք սաներ կը պահեն, ամերիկեան ու եւրոպական համալսարաններուն մէջ: Ուրիշներու կարգին, Հ. Օ. Միութիւնը իր սաները ունի: Հարկ է ընդլայնել շրջանակը, եւ բազմապատկել ուսանողներու քանակը, բայց այն ուսանողներուն, որոնք պիտի նուիրուին ազգային շրջանակէն ներս գործունէութեան: Մեր զոյգ ճեմարանները, Պէյրութինը եւ Հալէպինը, Մխիթարեան հաստատութեանց հետ, ունին, կը հասցնեն լաւագոյն տարրերը, անհրաժեշտ ազգային ծանօթութեամբ, շունչով ու ոգիով: Մեր ընտրութիւնը այդ շրջանակէն կրնանք ընել, չսխալելու կամ քիչ սխալելու համար:

Ժամանակն է որ մեր ամէն կարգի աշխատանքներուն եւ զոհաբերութիւններուն մէջ, նկատի ունենանք մեր ազգային կարիքները: Պէտք ունինք քաղաքական, մտաւորական, մանկավարժական, գրական ու մշակութային խառնուածք, ընդունակութիւն եւ հետաքրքրութիւն ունեցող անձերու, գործիչներու, գրողներու եւ աշխատողներու: Նախընտրութիւնը պիտի տանք անոնց, վերջ տալու համար պատահականութեանց: Չենք ժխտեր ճարտարապետին, ճարտարագէտին, բժիշկին ու փաստաբանին կամ նման ազատ ու անձնական ասպարէզներու հետեւողներու նշանակութիւնը: Սակայն, մեր անմիջական ու ազգային կարիքներուն համար ստիպողականը՝ հանրային ասպարէզներու յարմար եւ ընդունակ տարրերու պատրաստութիւնն է:

Անշուշտ, հին սերունդին պարտքն է նորերու, իր յաջորդներուն պատրաստութիւնը: Բայց, անիրաւ պիտի ըլլայինք, եթէ ամէն բան սպասէինք հիներէն: Նոր սերունդը ինքն ալ պարտաւոր է իր մասնակցութիւնը բերել մեր ազգային ու հանրային պայքարին: Իր լաւագոյն տարրերը իրենք պիտի բանան ասպարէզը՝ իրենց առջեւ: Պիտի չսպասեն որ հիները դուռ իրենց ձեռքէն բռնեն, առաջնորդեն հանրային գործին ու սեղանին: Իրենք է որ ուժ պիտի տան իրենց պատրաստութեան եւ իրենք է որ պիտի բանան իրենց ճամբան:

Այսպէս գործած են մեր պատմութեան մէջ Թուական ստեղծող սերունդները, սկսելով 60ական, 80ական եւ 90ական Թուականներէն:

Հայ կրթութեան հետ՝ հայ միտքն ալ ունի իր վճռական դերը՝ մեր պայքարին մէջ: Մեր հրապարակագրութիւնը, մեր գրականութիւնը՝ իր բոլոր ճիւղերուն հետ, կարելի է ըսել ամէնէն աւելի բաց դաշտեր կը ներկայացնեն մեր նոր գրողներուն ու մտքի գործիչներուն համար:

Կրնանք ըսել, որ երիտասարդ տարրերու ձեռքն է այսօր մեր գրականութիւնը, մասնաւոր կամ խումբի մը յատուկ օրականներով:

Տէ՞րն է իր կոչումին:

Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՏԻԿ

Բ.

Գահիրէի Հայերը հասկցած են, որ անհրաժեշտ էր իրենց միանալ հայրենական ժառանգութեան մը, հայրենի գաղափարի մը շուրջ, որ պատկերացնէր իսկական հայրենիքը: Այս ժառանգութիւնը իմացական կրնար ըլլալ միայն. քանի որ անոնք ամէն ինչ լքած էին:

Պէտք էր մշակութային պաշտպանութիւն մը կազմակերպել, ժառանգութիւն մը՝ զոր ոչ մէկը կրնար յափշտակել իրենցմէ: Պաշտպան մը պէտք էր այս մշակոյթին: Ահա թէ ինչպէս շինուեցաւ «Ցուսարեր»ի Տունը: Բոլորը, հարուստ, աղքատ, ամէն ոք իր կարողութեան չափով քար մը բերաւ այս շինութեան մէջ: Այսօր անիկա կը բարձրանայ Գահիրէի մէկ թաղին մէջ, որ բնակութեան եւ առեւտուրի կեդրոն մը պիտի հանդիսանայ: Անոր վրայ «Ցուսարեր»ի Տունը իր կնիքը պիտի դնէ, պիտի ճոխացնէ զայն իր ճառագայթումով:

Քարաժայռի մը պէս խրոխտ այս շէնքը կը նմանի՝ ներսէն կորացեալ իր ճակատով՝ վառարանի մը, լայնօրէն բաց է բոլոր անոնց առջեւ, որոնք ազատօրէն կ'ուզեն շնչել ջերմ օդ մը եւ «բոյն»ին մօտենալ:

«Ցուսարեր»ի Տունը իր թերթով, տպարանով, գրադարանով, դասախօսութեանց եւ գրօսանքի սրահներով, կարի եւ ձեռագործի բաժինով շունչ բանել կուտայ հազարաւոր սիրտերու, որոնք չեն հրաժարիր իրենց ոգեկան հայրենիքէն:

Հոն էր որ Լիւք-Անտրէ Մարսէլ Գահիրէի հայ գաղութին խօսեցաւ Գրիգոր Նարեկացիի մասին եւ կրցաւ դատել՝ ցոյց տրուած խանդավառութեան արժէքով՝ ինչ որ կը բերէր անոնց՝ իբրեւ հոգեկան սնունդ:

«Ցուսարեր»ը սիրտն է, որուն բաբախումները կեանք կուտան իրմէ բխած բոլոր հիմնարկներուն: Մարդ կը սքանչանայ ի տես այս ձեռնարկին, որուն ազգային զգացումը վառ պահելու յարատեւութիւնը խոտոր կը համեմատի տրուած միջոցներուն հետ: Այս տարրերը որոշած են պահել զայն հեռանկարին մէջ, որ պիտի ըլլայ ժողովուրդներու ապագային ուղեցոյցը, ինչպէս նաեւ փրկութիւնը իրենց ցեղին ամենամեծ արժէքներուն, ինչ որ զայն պիտի ընէ անհրաժեշտ տարր մը վաղուան աշխարհի կազմաւորման մէջ:

Եւ հաստատ պահելու համար այս արժէքները, առաջին պայմանն է անոր կռուան մը ապահովել. այսինքն՝ լեզուն:

Խօսքին ճիգը կը կայանայ ուրեմն լեզուի պահպանումին եւ զարգացման մէջ:

Այցելեցինք իրենց վարժարանները յուզիչ էր: Մեծ թիւով աշակերտներ կը հետեւին դասընթացքներու, որոնք կը կիրարկուին ձեռնհաս ուսուցիչներու կողմէ: Հաճոյք մըն է տեսնել այդ տղոց բարեմոյն դէմքերը եւ արտայայտիչ աչքերը: Ահաւասիկ մանուկներ, որոնք դժկամակութիւն ցոյց չեն տար իրենց պարտադրուած ծանօթ պարտականութիւններուն եւ երբեմն ալ խիստ ծանրաբեռնուած ուսումնական ծրագրին համար:

Մտածեցէք պահ մը, որ այդ աշակերտներու վիճակուած է յաղթել շարք մը դժուարութիւններու. մասնաւորապէս ստիպուած են իրենց աշխատանքը կատարել ամէն ճիւղի մէջ: Բազմաթիւ լեզուներ սորվիլ, պայմանադրական կարիք մըն է, նոյնպէս աշակերտները պարտաւոր են հիմնովին տիրանալ գիտութիւններու եւ ենթարկուիլ տեղական պայմաններու պարտադրանքներու, իրենց ճակատագրին իսկ հարկադրանքով: Ցուցիչ է տեսնել, որ բոլորն ալ կը սորվին Ֆրանսերէն լեզուն բացառիկ ուշիմութեամբ եւ ժրաջանութեամբ:

Աչքէ անցուցինք իրենց դասերը, նոյն տարիքի սահմաններուն մէջ՝ անոնք հաւասար են մերիններուն, մինչեւ իսկ կը գերազանցեն զանոնք:

Ֆրանսերէն լեզուի դասաւանդութեան պահուն ուղղագրական փորձեր կը կատարեն, մինչդեռ մեզ մօտ 15 օրը կամ ամիսը անգամ մը կը կատարուին: Աշակերտներուն սորվելու պապակը ապշեցուցիչ է: Ուսուցիչները հպարտ են իրենց ձեռք բերած արդիւնքներէն եւ ամենադոյզն գնահատանքին իսկ կը կարմրին:

Կրթական օրինակելի այդ հաստատութեանց մէջ, իմացական տուրքէն զատ, մարմինն ալ իր բաժինը կ'ստանայ: Շնորհիւ մարզական փորձերու եւ ուշադիր հոգածութեան, աշակերտները կը դառնան կատարելապէս փորձուած մարզիկներ:

Ճաշարաններու մէջ կատարուած այց մը ամէն տեսակէտով ապացուցիչ է: Սե–

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՁԿՆՈՐՍԸ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԻՆ

— Սէրը իմաստութենէ աւելի արժէքաւոր է, բոլոր ճոխութիւններէն աւելի գեղեցիկ է եւ աւելի սիրուն՝ աղջիկներուն ոտքերէն: Սէրս ոչ կրակը կրնայ քանդել եւ ոչ ալ ջուրը կրնայ մարել: Ես քեզ արշալոյսին կանչեցի եւ դուն իմ ձայնիս չեկար: Լուսինը իմացաւ քու անունդ եւ դուն ինծմէ մնակ ցաւ ու տառապանք տեսար, որովհետեւ ես յանցաւորի մը նման ձգեցի քեզ եւ փախայ: Ես հեռացայ իմ անմեղ մեղքիս բերումով: Եւ սակայն սէրդ ինծմէ միշտ անբաժան մնաց, եւ այնքան բուռն էր որ ոչ մէկ բան կրցաւ զատել անկէ, լաւ որ չարն ու բարին տեսայ: Եւ հիմա քանի որ մեռած ես, ես ալ կ'ուզեմ մեռնիլ քեզի հետ:

Եւ սակայն հոգին աղերսեց որ հեռանայ, բայց անոր սէրը այնքան զօրաւոր էր որ մերժեց: Ծովը կը մօտենար, իր կոհակներովը ծածկելու համար. ձկնորսը կռահելով որ ալ կեանքին վերջը կը մօտենար, եռանդով մը համբուրեց ծովանուշին սառած շրթները եւ իր սիրտը որ իր մէջն էր խորտակուեցաւ:

Եւ մինչ իր սիրտը կը խորտակուէր, անոր սիրոյն յորդումէն, հոգին ներս մտնելու համար տեղ մը գտաւ եւ սպրդեցաւ անկէ ինչպէս կ'ընէր երբեմն ու հոն մնաց:

Ծովը իր կոհակներովը ծածկեց երիտասարդ ձկնորսը:

Առաւօտուն քահանան կուգար ծովը օրհնելու, ծովը փոթորկոտ էր: Անոր կ'ընկերանային աբեղաներ, դպիրներ, մոմակալներ, բուրվառողներ եւ ահագին չքախումբ մը:

Երբ քահանան հասաւ ծովեզր, տեսաւ ձկնորսին դիակը որ կը ծփար ալիքներուն վրայ: Ան խեղդուած էր ծովանուշին փաթթուած:

Քահանան յօնքերը պռստելով ընկրկեցաւ եւ խաչակնքելով, բարձր ձայնով մը ըսաւ..

— Բնաւ պիտի չօրհնեմ ծովը եւ պիտի չօրհնեմ ինչ որ գոյութիւն ունի հոն: Անիծուած պիտի ըլլան անոնք եւ անոնք որ առեւտուր կ'ընեն անոնց հետ:

Գալով անոր, իր սիրոյն համար հրաժարեցաւ Աստուծմէ, եւ կը պառկի իր հոմանուհիին հետ:

Աստուծոյ դատաստանովը սպաննուած է: Առէք, անոր դիակը եւ իր հոմանուհին ալ եւ թաղեցէք Ֆուլօնի դաշտին անծանօթ մէկ վայրը եւ ոչ մէկ նշան դրէք որպէսզի չկարենան գտնել անոր թաղուած տեղը: Որովհետեւ անոնք անիծուած են կեանքերնուն մէջ ու անիծուած պիտի մնան իրենց մահուան մէջ ալ:

Եւ քահանային հրամաններուն հնազանդելով Ֆուլօնի դաշտին մէկ անկիւնը, ուր խոտ անգամ չէր բուսներ, մեծ փոս մը բանալով երկուքն ալ հոն թաղեցին:

Երրորդ տարիին սկիզբները, սուրբի մը տօնն էր, քահանան մատուռ գնաց Աստուծոյ կարեկցութեան եւ աստուածային բարկութեան մասին քարոզելու:

Երբ ան քահանայական հագուստները հագաւ խոնարհելու համար խորանին առջեւ, տեսաւ թէ խորանը այնպիսի տարօրինակ ծաղիկներով զարդարուած էր որ կեանքին մէջ բնաւ տեսած չէր: Այնքան տարօրինակ էր անոնց տեսքը, եւ մասնաւոր գեղեցկութիւն մը ունէին, անոնց տեսքը կ'ապշեցնէր մարդը, հոտը այնքան հաճելի կուգար ռունգերուն եւ ան չէր հասկնար թէ ինչո՞ւ երջանիկ կը զգար ինքզինքը:

Եւ երբ ուզեց փոքրիկ խորանը բանալ բուրվառելու համար սրբութիւնը, եւ ժողովուրդին ցոյց տալու համար անբիծ զոհաբերութիւնը, բայց ան անմիջապէս ծածկոյթներուն տակ պահեց զայն եւ փափաքով քարոզել, սկսաւ Աստուծոյ ցասումին մասին խօսիլ: Սակայն սպիտակ ծաղիկներուն գեղեցկութիւնը զայն կը գրաւէր եւ անոնց բուրումը հաճելի կուգար ռունգերուն: Ան բնաւ չկրցաւ խօսիլ Աստուծոյ բարկութեան մասին, բայց Աստուծոյ եւ սիրոյ մասին խօսեցաւ: Քահանան չէր կրնար հասկնալ թէ ինչո՞ւ այսպէս կը խօսէր:

Եւ երբ քարոզը վերջացաւ, ժողովուրդը կուլար, քահանան պահարան մտաւ աչքերը արցունքով լեցուն: Դպիրները ներս մտնելով սկսան եկեղեցական հագուստները հանել իրենց վրայէն, անոնք երազէ մը տարուածի կերպարանքը ունէին:

Երբ դպիրները հանուեցան, քահանան նայեցաւ անոնց ու ըսաւ.

— Խորանին վրայ գտնուող ծաղիկները ուրկէ՞ բերուած են:

Անոնք պատասխանեցին.

— Չենք գիտեր թէ անոնք ի՞նչ տեսակ ծաղիկներ են, բայց անոնք Ֆուլօն դաշտին մէկ վայրէն բերուած են:

Քահանան սարսռաց եւ տուն մտնելով սկսաւ աղօթել:

Առաւօտուն, արեւածագին, ան աբեղաներով, դպիրներով, մոմակալներով եւ բուրվառողներով դէպի ծովեզր գնաց, ուր մասնաւոր բազմութիւն մը խռնուած էր, քահանան օրհնեց ծովը ինչպէս նաեւ գոյութիւնները բարբարոս ծնունդներու: Ան օրհնեց բոլոր փոքրիկ պարողները, որոնք անտառին մէջ կը բնակին, ինչպէս նաեւ փայլուն աչքերով անտառաբնակները, որոնք տերեւներու մէջէն կը լրտեսեն: Ան օրհնեց նաեւ Անդենականին մէջ գտնուողները: Ժողովուրդը ցնծութեան մէջ էր:

Բայց Ֆուլօնի դաշտին մէջ ալ բնաւ ծաղիկ չբուսաւ, եւ հողը հինէն աւելի ամուլ մնաց:

Եւ ծովու ժողովուրդն ալ բնաւ ծովափ չեկաւ, ինչպէս սովոր էր: Անոնք ծովուն ուրիշ մէկ վայրը գացին:

(Վերջ)

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐԵՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ նուիրած է Օր. Լիլի Գարակէօզեան, Պէյրութի Քարանթինա թաղին Ազգ. Մեսրոպեան վարժարանին վերաշինութեան համար։

«ՔԷՕՄԻՒՐՃԵԱՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ» մը սկսած են շինել Պոլսոյ Մայր վարժարանին մէջ, համաձայն վաստակաւոր փրոֆ. Գ. Քէօմիւրճեանի կտակին։ Ան փափաքած է որ իր կենդանութեան տեսնէ այդ կըրթարանը։

ՏԽՐՈՒՆԻ — Պէյրութի «Ազդակ»էն ցաւով կ'իմանանք թէ յուլիս 23ին մեռած է Տոքթ. Ա. Զաւուշեան։ Հանգուցեալը Ա. աշխարհամարտին փայլուն գիրք մը գրած էր Փարիզի մէջ, երբ Ազգ. Պատուիրակութեան կողմէ ղրկուեցաւ Ատանա, իբրեւ բժշկապետ հիւանդանոցի։

Ծնած էր Պարտիզակ 1889ին։ Կիլիկիոյ պարպումէն ետք, չուեց Փարիզ վերադառնալ եւ հաստատուեցաւ Պէյրութի մէջ, մասնաւոր դարմանատուն մը բանալով։ 1926ին ընտրուեցաւ անդամ Լիբանանի Գաւառ. ժողովին եւ մնաց տասը տարի իբրեւ ազգային երեսփոխան։ Ունէր ազգային խոր զգացումներ եւ կը հաւատար հայ ժողովուրդի ապագային։

×

Ուսթըրթաուընի մէջ մեռած է Յով — հաննէս Պարտիզպանեան։ Ծնած էր Վան։ Ամերիկեան գոլէջին մէջ կը կազմէ Հ.Յ.Դ. խումբ մը եւ գաղտնի հրատարակու — թիւններ կը տարածէ ամերիկեան շրջանակի մէջ։ Յետոյ կը մեկնի Ամերիկա, սակայն 1915ին կը վերադառնայ երկիր և կը միանայ Իշխանի խումբին։Մասնակցած է փետրուարեան ապստամբութեան։

ԻՐԱՆԻ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻ անդամ ընտրուած է Վահրամ Ջօհրապեան։

Պ. ՅԱԿՈԲ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ (տէրը Պոլսոյ Թիւրք Ֆարմա համբաւաւոր տան) տրուած է ֆրանսական Պատուոյ Լեգէոնի շքանշան Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպա — նին առաջարկութեամբ։ Դեսպանը այս առթիւ բացատրած է թէ Միքայէլեան Թուրքեւֆրանսական յարաբերութեանց մեծապէս նպաստած է ընկերային եւ առողջապահական մարզին մէջ։

նունը (չքաւոր աղոց ճաշը կը հոգացուի համայնքին կողմէ) կարգն ու սարքը, մաքրութիւնը, ամէն ինչ նուիրեալ ան — ձերու հոկողութեան ենթակայ է։ Այսոնք իրենց սահմանած պաշտօնը կը նկատեն սրբազնագոյն պարտականութիւն մը, խթանուելով այն նկատումէն, թէ մա — նուկներու հոգածութիւնը պէտք է ըլլայ իրենց մեծագոյն ջանքը, քանի որ անոնք են ապագայի հաստատուն յոյսը։

ԺԱՆ ՊԱԼԱՌ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԿԱՓ.— Սիրելի Յառաջ, երկու շաբաթ է որ հոս կը գտնուիմ։ Որքան որ կրցայ ստուգել, 25 հայ ընտանիքներ կան, մօտ 100–125 հոգի, մեծով պզտիկով։ Գրեթէ բոլորն ալ անձնական գործի տէր են եւ ինքնարար։ Ազգային կեանք չկայ։ Պըզ — տիկները հայերէն կարդալ գրել չեն գիտեր, իսկ խօսիլ՝ շատ քիչ...

Հայաստանի եւ Փոքր Հայքի քաղաք — ներէն եւ գիւղերէն են, շատերը աքսորի եւ ջարդի դառնութիւնները ճաշակած որբեր եւ որբուհիներ։ Առեն մը Ազգ. Մի — ութիւն մը ունեցեր են, այժմ կազմա — լոյծ։ Իրարմով անգամ չեն հետաքրքրըւիր։

ԱՆՑՈՐԴ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՏԵՍԻՆ. 6 Օգոստ.— Այս տարի Տարօնցիները որոշ աշխուժութիւն ցոյց տուի՛ն եւ յաջողեցան վերակազմել Տարօն–Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը, որ չէզոք գետնի վրայ դրուած ըլլալով կը յուսանք թէ պիտի կրնայ հետզհետէ իր շուրջը համախմբել բոլոր Տարօնցիները անխտիր, աւելի լաւ գործի լծուելու համար։

Կիրակի, 1 Օգոստոս, Միութիւնը իր հրապարակային առաջին ձեռնարկը տուաւ դաշտահանդէսով մը։ Օդը արդէն նպաստաւոր էր եւ ամէն մարդ կը փու — թար դէպի բնութեան ծոցը, հոն փնտռելով իրհոգեկան հանգիստը։ Մեր դաշտահանդէսի վայրը գեղատեսիլ պուրակ մըն է։ Կանաչի, զովութեան ու դալարիքի մէջ կորսուած հեզասահ առուակի մը համադրութիւնը։

Ընտանիքներ, ճաշերով բեռնաւոր, առաւօտէ ի վեր տեղաւորուած էին խոտ՛աբուն վրայ։ Տարօնցիներ կային Կրընալէն, Վիէնէն ու Լիոնէն։ Կէսօրէ վերջ բազմութիւնը աւելի խտացաւ։ Ու ժամը չորսի մօտերը հանդէսին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ «Տալուորիկի պատակ եմ քաջ» երգին յոտնկայս ունկնդրութեամբ։

Օրուան նախագահը, ընկ. Մարգար Բարխեան (Վիէն) նախ շնորհաւորեց Տեռնի Միութիւնը ու իր նորընտիր վար — չութիւնը, որ գիտակից իր կոչումին այսպիսի ձեռնարկներով կը ջանայ նո — րահաս սերունդին փոխանցել հայրենի աւանդութիւնները։

Ընկերը ափսոսանքով վերյիշեց Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետի ուխտագնացու — թիւնները իրենց խանդավառ խրախճանքներով ու հոգեպարար արարողութիւններով։ «Աւաղ, տանոց յիշատակը միայն դրոշմուած կը մնայ տարագիր Տարօնցիներու խոցուած սրտին մէջ։ Այս օտար միջավայրին մէջ Տարօնցին կարօտով կ'ուզէ տեսնել Ինակեան սարերը կամ Միրագի անդնդախոր ձորերը»։Թելադրեց բոլորին զուրգուրանքով պահպանել մեր աւանդութիւնները։ «Ազգ մը որ իր ա — ւանդութիւնը չունի կը նմանի սրտի մը որ երգ չունի։ Իսկ այն սիրտը որ երգ չունի, անկասկած կը մեռնի»։

Խօսնակը՝ Պ. Ռ. Կենճոյեան հրաւիրեց Օր. Աստղիկ Պետրոսեանը բարձրախօսին առջեւ։ Օրիորդը իր հմայիչ ձայնով երգեց «Արօր տատրակ»ը, ջերմ ծափերու մէջ։ Արտասանեց Օր. Աղեկեան։

Լիոնէն Պ. Քերովբէ Կարապետեան խօսք առնելով իր կարգին փառաբանեց հայրենի դարաւոր աւանդութիւնները։ Օր. Պերճուհի Աստուրեան երգեց «Հէյ ջան, հէյ ջան»ը, որ կարծէք արձագանգն ըլլար Տարօն աշխարհի սարի աղջիկներուն վաղեմի քնքոյշ երգերուն։ Իսկ Տէմիրճեան քոյրերուն դուեթը զուարթութիւն պատճառեց եւ արժանացաւ գնահատանքի։ Բարձրախօսին հայկական երգերը ոգեւորութիւն կը ստեղծէին։ Յետոյ սկըսան Մշոյ շուրջպարերը որոնք կրկնապատկեցին խանդավառութիւնը։ Տարեց ու երիտասարդ նոյն թափով մասնակցեցան պարերուն, հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծելով։ Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան նաեւ եւրոպական պարեր։

Օրուան բանախօսը, Պ. Կ. Տէրմոյեան պատմական ակնարկով մը ողեկոչեց Տարօնի ժողովուրդին կրած տառապանքին, հալածանքին ու բնաջնջմանը տխուր յիշատակը։ Տարօնցին տոկաց ատոնց, ակամայ հեռացաւ իր պապենական հողերէն, բայց իր հոգւոյն մէջ վառ պահեց իր հայրենիքին սրբութիւնները։ Ան իրեն հետ փոխադրեց իր սրբազան աւանդութիւնները։ Զանոնք, բսաւ, բոլոր նիւթական կորուստներու փոխարէն ամբողջ պէն փարիլ մեր փառաւոր անցեալին եւ աւանդութիւններուն որոնք կը հանդիսանան մեր ազգային գոյութեան յոյսն ու ապաւէնը։

Նուէրներէն գոյացաւ կարեւոր գու — մար մը։ Այսպէս մեր Տարօնցի հայրենակիցները անգամ մըն ալ մեզ առիթ ընծայեցին, ամբողջ օր մը ըմբոշխնելու հայրենի յիշատակներու բոյրն ու թար — մութիւնը։ Ապրին Տարօնցիք։

Գ. Պ.

ՓՈՔՐ ԱԶԳԵՐՈՒ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

●

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 5 Օգոստ.— Անցեալ Յուլիս 23ին, Մ. Նահանգներու Երեսփ. Ժողովի նիստին, անդամներէն Մաքքորմիք բանաձեւ մը ներկայացուց, որով պիտի թելադրուի գործադիր իշխանութեան յայտարարել, թէ Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան տեսական նպատակներէն է վերահաստատումը Լեհաստանի անկախութեան։

Երեսփոխան Ֆէյթն, սակայն, կը խնդրէ, որ նախ քան Երեսփ. Ժողովի քուէարկութիւնը, բանաձեւին մէջ մըտցուի յաւելում մը, այն իմաստով թէ Ամերիկան կը ձգտի նաեւ վերականգնուած տեսնել անկախութիւնը Ուկրայնայի, Պելոռուսիոյ եւ Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրբէջանի, Կեդրոնական Ռուսիոյ հանրապետութեանց եւ ուրիշ փոքր ազ — գերու։

Այս յաւելման համաձայն է բանաձե — ւին հեղինակը Մաքքորմիք, իսկ երեսփոխան Մարթին պաշտօնապէս կ'երկրորդէ բարեփոխուած խմբագրութիւնը։

Այժմ բանաձեւը պիտի ենթարկուի Երեսփ. Ժողովի արտաքին յարաբերու — թեանց յանձնախումբին քննութեան, որմէ ետք պիտի դրուի քուէարկութեան։ Ընդունելու պարագային, այս բանաձեւը կրնար մեծապէս ազդել ամերիկեան կառավարութեան արտաքին քաղաքակա — նութեան հրապարակային բանաձեւման վրայ։

Երեսփոխան Մայքըլ Ֆէյնի որ առաջարկած է յաւելումը, մօտ բարեկամ մըն է Հայկ. Դատի Յանձնախումբին։

(Տեղեկատու Դիւան)

ՓԱՐԻԶԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

★

Փարիզի մասին, ի պէտս զբօսաշրջիկ — ներու, գրքոյկ մը հրատարակուած է, խիտ հետաքրքրական մանրամասնու — թիւններով, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալները.—

Փարիզ 33.000 բնակիչ ունի իւրաքանչիւր քառ. քիլոմեթրի վրայ, մինչ Լոնտոն ունի 15.0000 եւ Նիւ Եորք 6300։ Ուրեմն փարիզցին կենսական տարածութիւն ունի 30 քառ. մեթր։

Փարիզի մէջ ժամը կ'ըլլայ 11 ծնունդ, 7 մահ, 6 ամուսնութիւն եւ մէկ ամուս — նալուծում։ 100 ամուսնութեանց մէջ կան 7 այր այրի, 32 որբեւայրի ,4 այր ամուսնալուծեալ, 7 կին ամուսնալուծեալ։

Փարիզի վրայ տարուան կէսը արեւ կը փայլի (բացի այս տարիէն), 13 օր կը ձիւնէ, 62 օր կը սառի եւ 164 օր կ'ան — ձրեւէ։

Բնակչութեան հարիւրին 15ը գործատէր են, 32ը պաշտօնեայ եւ 63ը բանուոր։ Կան .80.00 ծառայ, 62.000 ղռնապան, 60.000 նկարիչ, 37.000 սրճարանի սպասաւոր — կու, 14.000 դերասան եւ 6.000 երաժըշ — տութեան ուսուցիչ։

Փարիզցիները ունին մէկ նպարավաճառ 180 հոգիի համար,180 հոգիի՝ 1 մանրավաճառ, 330 հոգիի մէկ գինետուն, 530 հոգիի մէկ ճաշարան, 700 հոգիի մէկ սափրիչ, 2000 հոգիի մէկ ծխավաճառ, 10.000 հոգիի համար մէկ աղօթատեղի։

Սէնի նահանգը կը ներկայացնէ ամբողջ երկրին բնակչութեան մէկ եօթերորդը, ճարտարագործութեան մէկ հինգերորդը, առեւտուրին մէկ երրորդը, ինչպէս նաեւ տուրքերու մէկ երրորդը։

Փարիզ տարին 450 միլիոն քիլօ հաց կը սպառէ, 460 միլիոն հաւկիթ, կարագ եւ պանիր՝ Յաղթութեան կամարին ծաւա — լով, միսի կտորները քովէ քով 2800 քիլոմեթր կը բռնեն, գինին՝ Սէն գետին չափ ջուր որ կայ Ալեքսանդր կամուրջէն մինչեւ Փոնթ Օ Շանժ։ Սիկառէթները՝ քովէ քով 15 անգամը աշխարհի շրջանին։

Փարիզ ունի 4300 քիլոմեթր փողոց, 650.000 կառք, 210.000 բեռնակառք եւ 429.000 անձնական ինքնաշարժ։ Մեթրօն 175 քիլոմեթր ճամբայ ունի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Գ.

Այդ պարտականութիւնները կատարելու անհնարութեան մէջ դրուած եմ, հակառակ իմ կամքիս։ Ուրեմն ինծի դէմ սատրիկ անիրաւութիւն մը գործուած է։ Իմ կարծիքովս, անիրաւութիւնները էն հեզ հոգիներն իսկ կ'ըմբոստանան...

Եւ ոտքի ելլելով՝ Մալվինէ դայրոյթի ամէնի գեղեցկութեանը մէջ ծառացած, ձայնը յուզման կայծերով լեցուն, շարունակեց.

— Մայր, ես մայր ըլլալ կ'ուզէի ու իմ ամէնէն ազնիւ խանդաղատանքներս ծոցիս մէջ ցամքելու դատապարտուեցան։ Ես կ'ուզէի իմ հոգիս, իմ զգացումներս փոխանցել էակներու մէջ որոնք իմ միսէս եւ արիւնէս բխած ըլլային։Իտէալս էր ատիկա։ Եւ ահա մութը իջած է այդ իտէալին վրայ։ Ամուսինս յանցաւոր է, մայր։ Եւ գիտցած եղիր, սուտ էին բժիշկին յայտարարութիւնները, բացարձակապէս սուտ կամ գոնէ սխալ։ Ոչ, իմ կողմս ամէն կերպով ընդունակ է կեանք տալու էակներու։ Ամուսինն է որ թերի է։ Այո, ես դժբախտ եմ, մայր, եւ ասոր պատճառը իմ ամուսինս է։ Օ, անշուշտ, այսօր իսկ կրնայի բաժնուիլ անկէ, բայց դայթակղութիւնը կայ, որմէ չեմ ախորժիր։ Կը ստիպուիմ հանդուրժել։ Դուն կ'ըսես թէ Վահէին հետ շատ մտերիմ յարաբերութիւն ունիմ. հոգին դառնացած կին մը ամէն ծայրայեղութեան կը մղուի։ Եւ, մայր, չեմ քաշուիր քեզի ըսելու ատիկա, պիտի տեսնես որ այդ մըտերմութիւնը պիտի ծառայէ ճշմարտութիւն մը հաստատելու։ Վահէն լաւ տղայ է, բարձր միտք, ազնիւ հոգի եւ առողջ կազմ ունի։ Ես սխալ բան չեմ ըներ, սիրելի մայր, բոլոր այդ խղճահարութիւններդ աւելորդ են... ազգամաութեանս փրկչին հասաւ մի վերցներ։

Եւ մօտենալով իր մօրը, որ ափիբերան մտիկ բրած էր իր աղջկանը անկեղծ ու տարօրինակ յայտարարութիւնը, զուրգուրանքով համբուրեց գայն աչքերին մէջ արցունքի կաթիլներով։

— Վախս դժբախտութեանդ համար է միայն, աղջիկս, կ'ըսէր խեղճ մայրը արտասուելով։

— Որքան կարելի է, կը նուազեցնենք այդ դժբախտութիւնը, մայր, վրայ բերաւ Մալվինէ՝ անյողդողդ շեշտով մը։

Իրիկուան գեղեցիկ վերջալոյսի մը, Մալվինէ, իր նազելաշուք հասակը Վահէի թեւին կրթնցուցած, կը ճեմէր ծովեզրը, մելամաղձօրէն դիտելով մթնշաղին խուրհրդաւոր խաղերը երկինքին ու ծովուն վրայ և մրմնջելով իր ականջներուն մէջէն։

— Օհ, այս իրիկուն կարծես իրօք ինքզինքս երջանիկ կը զգամ քիչ մը։

Մայրը, հոգեզնին, ինչպէս բոլոր մայրերը, կը դիտէր որ, գիշերը, անոնց վերադարձին, Մալվինէ երբեմն արտասովոր յուզման մը նշանները ցոյց կու տար։Բոցեր կ'ելլէին իր շառագոյն այտերէն եւ բիբերէն հրաշէկ տենդով մը կը փայլատակէին. կուրծքը անկանոն կերպով կ'ելեւէջէր եւ սրտին բաբախումները մինչեւ իսկ լսելի կ'ըլլային։

— Օհ, այսօրուան պտոյտը յոգնեցուց զիս, ըսելով կը նետուէր բազմոցի մը վրայ, գրեթէ շնչասպառ։

Դիտած էր նաեւ որ այդպիսի գիշերներ, Վահէ հազիւ վայրկեան մը միայն կը մնար իրենց սենեակը եւ «գիր ունիմ» ըսելով կ'առանձնանար իր խուցը։

— Ի՞նչ ունիս, Մալվին, կը հարցնէր Սոֆիկ հանըմ, ձեռքը աղջկանը ճակտին վրայէն անցընելով գորովանքով։

— Ես ալ ճշդիւ չեմ գիտեր, արեւը, հովը, պտոյտը տաքութիւն տուին. յանցանքը Վահէինն է որ այդքան հեռուները կ'ուզէ երթալ։

Յետոյ, մէկ երկու օր պտոյտները կ'ըդհատուէին, եւ Մալվինէ երկար նամակ մը կը գրէր իր ամուսնին Փարիզ, եւ Վահէին կը յանձնէր զայն որ տանի թղթատունը ձգէ։

Պատահեցաւ նոյնպէս որ Մալվինէ եւ Վահէ իրիկուան դէմ Բերա իջնեն յանկարծ, հոն ձգելով մայրը ներկայացումի մը պատրուակին տակ։

Փոխանակ Ֆէրիտէի տունը երթալու պտոյտ մը կը կատարէին Թագսիմի պարտէզը, յետոյ կ'երթային ճաշել Փըթի — Շան, եւ գիշերուան մնացած մասը կ'անցընէին կամ Թօգաթլեան կամ Բերա — Փալաս։ Հետեւեալ օրը վերջին շոգենաւով միայն կը դառնային կղզի։

— Տունը ի՞նչ կայ չկայ, կը հարցնէր Սոֆիկ հանըմ աղջկանը։

— Աղէկ են, գիտցածիդ պէս, կը պատասխանէր Մալվինէ՝ տանոց կարմրելու իր սուտէն։

Օգոստոսին մինչեւ կէսը կղզի մնացին և թերեւս տակաւին դուրս չելլէին Իշխանաց կղզիներու այդ թագուհիի գիրկերէն, եթէ օր մը Փարիզէն եկած նամակ մը ... չգուժէր. «Հաւանաբար, երկու օրէն ճամբայ կ'ելլեմ. Պոլիս հասնելիք օրս Սոֆիային կը հեռագրեմ»։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

և գաղումի դժոխային շրջանակէն : Ներքին ինքնավարութիւնը խոստացուած է բոլոր կառավարութեանց կողմէ, ազատագրու- թենէն ի վեր : Տարիներէ ի վեր եղած խոստումները քուրջի կտորնե՞ր էին, Թունուզի ժողովուրդը խաբելու համար : Երկար ատենէ ի վեր խոստացուած այդ ներքին ինքնավարութիւնը կը համապա - տասխանէ Թունուզի ժողովուրդին իղ - ձերուն : Կը համապատասխանէ նաև մեր Սահմանադրութեան : Ուրեմն հարկ էր խօսքէն գործի անցնիլ : Ահա թէ ինչու Պէյին քով գացի և յստակօրէն պարզեցի ֆրանսական կառավարութեան կամքը : Վճռապէս բացատրեցի թէ անկարելի է խզել զինանշանական և գինուորական միութիւնը Ֆրանսայի և Թունուզի մի - ջև : Բացատրեցի նաև թէ ինչ երաշխիք- ներ կը պահանջեն Ֆրանսացիները : Այս կէտերէն ոչ մէկը վիճելի է» :

Այս յայտարարութենէն վերջն ալ խօսք առաւ ընդդիմադիր երեսփոխան մը, ներ- քին գործերու նախկին նախարարը, Դ. Մարթինէ Տեփլա, կարգ մը քննադատու- թիւններ ուղղելով : Պ. Մենտէս-Ֆրանս հարցուց թէ իրենք ինչո՞ւ ուժգին միջոց- ներու չդիմեցին, երբ իշխանութեան գլ - լուխ կը գտնուէին : Ընդդիմախօսը պա- տասխանեց թէ իր գործը չէր այդ : Վար- չապետը=«Բայց կրնայիք թելադրել ձեր պատկանած կառավարութեան» :

Ի վերջոյ վարչապետը շեշտակի հար - ցուց թէ ժողովը համաձա՞յն է դաշլեճին վարած քաղաքականութեան և կրկին յի- շեցուց թէ ընդհ. վիճաբանութիւն մը պիտի կատարուի օգոստ. 27ին : Այս յե- տաձգումը առաջարկելով, կառավարու - թիւնը վստահութեան քուէ պահանջած էր : Եւ իր առաջարկը քուէարկուե - ցաւ 126ի դէմ 398 ձայնով :

× Մասնաւոր լիազօրութեանց բանա - ձևին համաձայն, կառավարութիւնը հը- րամանագիրներով պիտի գործէ մինչև 1955 մարտ 31, զարկ տալու համար երկ- րին տնտեսութեան և վերանորոգման :

ՆՈՐ ԶՕՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

●

Վերջին լուրերու համաձայն, կացու- թիւնը միշտ ծանր է Մարոքի մէջ : Փառ Լիոթէյի ոստիկանութիւնը 2500 հոգի ձերբակալուած է : Պաշտօնական տեղեկա- գիրը կ'ըսէ թէ վերջերս կատարուած սպանութեանց հեղինակներն ալ կան կա- լանաւորներուն մէջ : Հինգ հազար Պէրպէ- րիներ համախմբուած են Ռապաթի Կայս. Պալատին մէջ, պաշտպանելու համար Սուլթան Արաֆան, որուն դէմ բուռն պայքար կը մղեն ազգայնականները : «Այտ էլ Քէպիր»ը տօնուեցաւ լարուած մթնոլորտի մը մէջ : Քսան հազար Պէր - պէրիներ հասած էին Ռապաթ, սակայն ծանր դէպքեր չպատահեցան : Երկու հո- գի սպաննուեցան Ֆէսի մէջ : Սուլթանը տօնին բացումը կատարեց աւանդական արարողութեամբ : Տօնակատարութիւնը տեղի չունեցաւ Քազապլանքայի մէջ : Փողոցները ամայի էին, քանի որ ազգայ- նական կուսակցութիւնը արգիլած էր մասնակցիլ տօնակատարութեան : Ամերի- կացիները բացառիկ միջոցներ ձեռք ա - ռած էին, իրենց ազգակիցներուն պաշտ- պանութեան համար : Հինգ հազար ոչ - խարներ մորթուեցան Ռապաթի և Մա - րաքէշի մէջ :Այս վերջին քաղաքին ոստի- կանատունը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ ռումբի մը կողմէ :

× Մարսէյլէն հազար զինուորներ ճամ- բայ ելան դէպի Մարոք :

...ԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ նախկին նախագահը ,Շիւքրի Քուաթլի, որ երկրէն աքսորուած էր վերջին տարիներս, Դամասկոս վերադար- ձաւ :

ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ ԱՆՁՐԵՒՆԵՐԸ մեծ աւեր- ներ կը գործեն ամբողջ Ֆրանսայի մէջ : Փարիզի օդը ամէն օր կը փոխուի, — մերթ անձրև, մերթ արև : Ողողումներ պատահեցան Թուլուզ-Պայոնի շրջանին մէջ : Նիսը անձրև չէր տեսած 45 օրէ ի վեր, բայց աւզի օր Ջրայոյզ փոթորիկ մը մեծ աւերներ գործեց : Փոթորիկներ ու անհաշուելի վնասներ պատճառեցին Նաւ- սիի շրջանին, Ռոնի և Իզերի հովիտնե - րուն մէջ :

ՈՒԹ ԼԵՌՆԱԳՆԱՑՆԵՐ յուրտէն մեռան Ալպեան լեռներուն վրայ :

Տէր և Տիկին Յարութիւն Ս. Տամլամ- եան և զաւակները, Տամլամեան, Տիլխիզ- եան, Թէքէեան, Մնտիկեան, Պախթիար- եան ընտանիքները, ինչպէս նաև անոնց համայն պարագաները սրտի ցաւով կը ծանուցանեն գառնագէտ մահը իրենց մօր, մեծ մօր, հարսին ու ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ Ս. ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տիլխիզեան)

որ տեղի ունեցաւ կարճատև հիւանդու - թենէ մը ետք, իր բնակարանին մէջ :

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի, ուրբաթ, 13 Օգոստ. ժամը 15ին, Գլամար, 37 Ռիւ Լաղար Գարնօ, իր բնակարանը, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանա - տունը ,ամփոփուելու համար իր ընտանե- կան դամբարանին մէջ :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Կառ Մօնփառնասէն շոգեկառք ժամը 14.20ին և իջնել Գլամար,

Métro : direction Mairie d'Issy,

իջնել Քօրանթէն Սէլթօն,

առնել 189 թիւ օթոպիւս և իջնել Քլամար Ռիւ Քօնտորսէ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ամերիկայի Արաբկիրցիներու Հայր. Միութիւնը 1954–55 տարեշրջանին համար Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին մէջ չորս սանուհիներ պիտի պահէ հետևեալ պայմաններով .— 1. Սանուհին պէտք է ծագումով Արաբկիրցի ըլլայ : 2. 8–15 տարեկան 3. Գիտնայ հայերէն խօսիլ : 4. Ունենայ բժշկական վկայագիր, և էր յաճախած վարժարանի տեսչութենէն վը- կայական իբր արժանի սանուհի :

Թեկնածուները պէտք է ներկայանան Դպրոցասէրի տեսչութեան երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ առաւօտները :

Հասցէ .—

Ecole Tebrotzassère
1, Boul. du Nord, Le Raincy (S.O.)

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ-Ի

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի ,23 Յունուար , 1955

ՍԱԼ ՌԻՇԸԼԻԷՕ

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւ... ներէն նկատի ունենալ այս թուականը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօն- ուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 7ի գիշեր, «Միթիւալիթէի» մեծ սրահին մէջ :

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Վերափոխման տօնակատա- րութեան առթիւ, երեկոյեան ժամը 6ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Յովսէփայ մատրան մէջ 13 Ավընիւ Լամարթին :

Պիտի կատարուի նաև խաղողօրհնէքի արարողութիւն :

Ս. Խաչի Ժողովրդապետութիւն

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի և շրջ. Ազգային Միութիւնը կը յայտարարէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 15ին կիրակի օր, Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ հանդի- սաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, նոյնպէս մատաղի և խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի :

Կը հրաւիրուի Լիոնի և շրջ. բարե - պաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալու Ս. Պատարագի, ինչպէս նաև խաղողի և մատաղի օրհնութեան :

Այն հաւատացեալները որոնք կը փա - փաքին մատաղի նուիրատուութեան բա - ժին առնել, հաճին եկեղեցւոյ խորհրդա - րանը յանձնել իրենց նուէրները փոխան ստացագրի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տ. Տ. Հ. Միութեան Տեսինի մասնա - ճիւղին Օգոստ. 1ի դաշտահանդէսի մէջ հետևեալ նուէրները եղած են. —

Պ.Պ. Գուրգէն Տապաղեան 2000 ֆրանք, Յ. Պետրոսեան, Յ. Խրիմեան, Ս. Առա - քելեան, Տ. Սարգիսեան, Ղ. Կարապետ - եան, Տ. Ալէքեան, Հ. Աւետիսեան : Բ. Այվազեան, Յ. Ղազարեան, Յ. Իսրայէլ- եան Յ. Ոսկունեան, Գառնիկ, Հայրենա - կից մը (Վիէն) հազարական ֆրանք, Դա- ւիթ Սարոյեան 600 ֆրանք, Սմբատ Յա- կոբեան և Տիկին Արմասա Աւագեան 500- ական ֆրանք :

Սրտագին շնորհակալութիւն բոլորին :

Վարչութիւն

× Տր. Կ. Խաչի Պուլվար Օտոոյի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա - ցած է Տարօնի Հայր. Միութենէն հազար ֆրանք ի նպաստ իր դպրոցին :

Իսկ Պ. Պ. Քէնտիրեանէ և Տէր և Տի- կին Հ. Քաչեանէ 500ական ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի, Բ. Փիլիկեանի մահուան առթիւ :

ՕՐ. ԱՅՏԱ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Պ. ԱՇՈՏ ՂԱՐԻՊԵԱՆ
Նշանուած

Իսի Օգոստ. 8 Կրընոպլ

•

Այս առթիւ Պ.Պ. Ղարիպեան և Մար - կոսեան հազարական ֆրանք կը նուիրեն Սերաստիոյ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին, իսկ հազար ֆրանք ալ Յառաջի բարգա - ւաճման ֆոնտին :

Սանոնոյ սրճարանապետ Պ. Զատիկ - եանէ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂ

ՆԻՍ .— Նիսի և շրջանի Հայ. եկեղեց- ւոյ Կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւ- նը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի 15 Օգոստ. Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ Տէր Անոմ քահանայ պիտի պատարագէ և հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ ի յիշատակ ազգ. բարե - րար հանգուցեալ Պ. Զամէէրթէնի, որ կառուցանել տուած է Նիսի Ս. Աստուա- ծածին մատուռը 1928ին :

Նոյնպէս հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալ Տիկին Նուարդ Կիւլպէնկեանի համար, որու յիշատակին բարերար Գալուստ Կիւլպէնկեան և իր զաւակները կառուցանել տուին եկեղեց - ւոյ կից՝ երկյարկը :

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա - տարուի նաև Նիսի եկեղեւոյ այն բոլոր բարերարներուն համար որոնք անդարձ հեռացած են մեզմէ :

Եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութեան առթիւ, ինչպէս ամէն տարի, նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ մատաղ և խաղող - օրհնութիւն :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալ բարերար- ներուն յիշատակը յարգողները և բոլոր հաւատացեալները : Վարչութիւն

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Զաւուշ» խումբին, նուիրուած ԽԱՆԱՍՈՐԻ արշաւանքին և Սասնոյ ա - պստամբութեան 50ամեակին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ .— Հաճի Մարիամ Փա- շաեան կը փնտռէ իր եղբայրը Յակոբ Փա թիկեան, Մարաշցի, Պապը Հաճի Արթին : Յիշեալը ժամանակ մը Լիոն էր և կօշկա- կարութեամբ կը զբաղէր : Տեղեկացնել Յառաջի :

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր․, վեցամս․ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր․ Հատը 12 ֆր․

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI 13 AOUT
1954

30րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7444 30e ANNEE խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2855

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

●

Եգիպտոսի ԺԹ․ դարու Վերածնունդի պատմութեան մէջ անզուգական դէմք մըն է այս Հայը, որ ամբողջ 58 տարի ծառայեց իր երկրորդ հայրենիքին, Մէհէմմէտ Ալի փաշայի օրերէն (1841) մինչեւ իր մահը (1899)։ Իրերայաջորդ բոլոր փոխարքաները օգտուեցան իր դիւանագիտական արտակարգ կարողութիւններէն։

Ծնած՝ 1825ին, Իզմիր, եւ կրթութիւն ստացած Զուիցերիոյ ու Ֆրանսայի մէջ, Նուպար Նուպարեան 16 տարեկան էր երբ հասաւ Եգիպտոս եւ Բ․ քարտուղարի պաշտօն ստացաւ իր մօրեղբօր՝ Պօղոս պէյ Եուսուֆեանի մօտ, որ փոխարքայ Մեհեմմետ Ալի փաշայի ելմտական եւ արտաքին նախարարն էր։

1844ին Պօղոս պէյի մահէն վերջ, Նուպար թարգման եւ քարտուղար կարգուեցաւ Մեհեմմետ Ալի Փաշայի։ Աննշան դէպք մը պատճառ դարձաւ իր արագ բարձրացման։ Վայրկենական կրցած էր կարդալ ու թարգմանել Ռակուզոյի ղուքսին կողմէ փոխարքային ուղղուած նամակ մը, զոր պալատին մէջ ոչ ոք յաջողած էր կարդալ։

Այնքան սիրուած էր Մեհեմմետ Ալի փաշայէն, որ խորհրդական եւ կցորդ նշանակեց զայն իր որդւոյն՝ Իպրահիմ փաշայի։ 19 տարեկան էր այն ատեն։

Իր այս հանգամանքով քանիցս ընկերացաւ Իպրահիմ փաշային՝ դէպի Փարիզ ու Պոլիս կատարած ճամբորդութեանց ընթացքին։ Առաջին այցելութեան, Ֆրանսայի Լուի Ֆիլիփ թագաւորէն ստացաւ Պատուոյ Լեգէոնի խաչը։ Իպրահիմ փաշայի քովէն չհեռացաւ մինչեւ անոր մահը (1848 նոյմբ․ 15)։ Յետոյ Ա․ քարտուղար նշանակուեցաւ նոր փոխարքայ Ապպաս փաշայի։ 1853ին դիւանագիտական ներկայացուցիչ նշանակուեցաւ Աւստրիոյ արքունիքին մօտ։

1854ին Ապպաս փաշայի սպանութենէն վերջ, մտաւ անոր յաջորդին՝ Սայիտ փաշայի ծառայութեան մէջ։ Նշանակուեցաւ ընդհ․ դատախազութեան նախագահ։ Յետոյ՝ տնօրէն Երկաթուղիի վարչութեան։ Իր օրով շինուեցաւ Գահիրէ — Աղեքսանդրիա երկաթուղին, որ յետոյ երկարեցաւ մինչեւ Սուէզ։

1863ին Փարիզ, Լոնտոն ու Պոլիս ճամբորդեց Սայիտ փաշայի հետ, որ մեռաւ 1863ին եւ իրեն յաջորդեց Խտիվ Իսմայիլ։

Այս երկու փոխարքաներուն օրով գործօն դեր կատարեց Նուպար, լուծելու համար Սուէզի ջրանցքին հետ կապուած կնճռոտ խնդիրները։ Քանիցս ճամբորդեց Փարիզ, Պոլիս ու Լոնտոն, բանակցութիւններ վարեց Տը Լեսեփսի եւ Բ․ Դրան հետ։ Սուլթան Ապտիւլ Ազիզ եւս դժուարութիւններ կը յարուցանէր ջրանցքի պայմանագրութիւնը վաւերացնելու համար։

Նուպար խորունկ սէր ունէր Փէլլահներուն հանդէպ, որոնց տարապարհակ աշխատանքին վերջ տալու համար ամէն ճիգ թափեց ու յաջողեցաւ։ Ֆէլլահները մինչեւ եաք երախտապարտ եղան իրեն։

1865ին Հանրօգուտ Շինութեանց, իսկ 1866ին Արտաքին Նախարար անուանուեցաւ Խտիվ Իսմայիլ։

Սուէզի գործերու կարգադրութեան հետ միասին գլխաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձուց դատական բարենորոգումը եւ չահակից պետութեանց հետ երկար բանակցութիւններէ վերջ, յաջողեցաւ հիմնել Խառն Դատարանները 1 փետր․ 1876ին։ Ժամանակին մեծ բարիք մը եղած են այս դատարանները, որոնք վերջնապէս փակուեցան քանի մը տարի առաջ, ջնջելու համար «քափիթիւլասիոն»ներու վերջին մնացորդն ալ։

Բուն պայքար կը մղէր Խտիվի կամայականութեանց դէմ եւ կը դատապարտէր անոր շռայլ ծախքերն ու ցեղխ կեանքը։ 1876ին արտաքին եւ առեւտրական նախարար էր միանգամայն, երբ հրաժարելով մեկնեցաւ Եւրոպա, ուր մնաց երկու տարի։ Տեսակցութիւններ ունեցաւ Լոնտոնի մէջ Լորտ Սալզպըրիի եւ Լորտ Պիքընս–Ֆիլտի, Փարիզի մէջ արտաքին նախարար Ուատինկթոնի հետ։

Խտիվ Իսմայիլ կրկին Եգիպտոս հրաւիրեց Նուպար փաշան, որ միջազգային դահլիճին նախարարապետ եղաւ, իրեն վերապահելով արտաքին եւ ելմտական նախարարութիւնները։

Խտիվ Թեվֆիք փաշայի օրով եւս քանիցս վարչապետ եղաւ։ Վերջին դահլիճը կազմեց 1894ին Խտիվ Ապպաս Հիլմի փաշայի օրով։ Յոգնած ու հիւանդ՝ 1895ին հրաժարելով անցաւ Փարիզ, ուր ապրեցաւ իր վերջին տարիները։ Մեռաւ 1899 Յունուար 2/13 եւ թաղուեցաւ Աղեքսանդրիոյ մէջ։

Երախտագէտ Եգիպտացիները Աղեքսանդրիոյ բանուկ մէկ հրապարակին վրայ իր յիշատակին կանգնեցին արձան մը, որուն հանդիսաւոր բացումը տեղի ունեցաւ 1904 յունիս 3ին։ Բազմաթիւ ճառերու կարգին, որոնք ջերմօրէն գովաբանեցին Հայ պետական մարդուն արժանիքները, Աղեքսանդրիոյ կուսակալ Մահմուտ փաշա Սըտգը յայտարարեց թէ «իր անունը սերտիւ կապուած է Եգիպտոսի ժամանակակից պատմութեան հետ»։

Օտար հեղինակ մը՝ որ իր կենսագրութիւնը գրած է, կ'ըսէ թէ Նուպար՝ հայ ցեղին յատուկ նրբութեամբ եւ հիանալի ճարտարութեամբ՝ յաջողեցաւ ողնիւ ու անդադար կեանք մը վարել «բարկացոտ Իպրահիմի, գաղանաբարոյ Ապպասի, քմշոտ Սայիտի եւ նենգամիտ Իսմայիլի» կողքին։

Եգիպտոսի պատմութեան նոր անկիւնադարձին՝ կ'արժէր ոգեկոչել յիշատակը Հայ դիւանագէտին, որ աւելի քան կէս դար ծառայած է իր երկրորդ հայրենիքի վերելքին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՍԿՍԱՒ ՔՆՆԵԼ ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԽՆԴԻՐԸ

●

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄԻՋԻՆ ԲԱՆԱՁԵՒ ՄԸ ՊԻՏԻ ԱՌԱՋԱՐԿԷ

Հնդկաչինի եւ Հիւս․ Ափրիկէի խնդիրները կարգի դնելէ ետք, վարչապետը այժմ ձեռք առած է Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան դաշինքը, որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ սկիզբէն ի վեր։

Չորեքշաբթի օր առաջին խորհրդակցութիւնը կատարուեցաւ նախարարներու միջեւ։ Կը կարծուի թէ այսօր-վաղը Պ․ Մենտէս–Ֆրանս վերջնական որոշում մը պիտի տայ, միջին բանաձեւ մը առաջարկելով, որպէսզի Ազգ․ Ժողովը կարենայ վաւերացնել։

Յառաջիկայ հինգշաբթի Պրիւքսէլ պիտի երթայ, մասնակցելու համար միւս վեց գինակից պետութեանց արտաքին նախարարներու ժողովին, իսկ օգոստ․ 24ին Ազգ․ Ժողովը պիտի ձեռնարկէ դաշինքին քննութեան։ Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերը, դահլիճը երկու մասի բաժնուած է այս հարցին առթիւ։ Ինչ բանաձեւ ալ պատրաստուի վաւերացման համար, հաւանական է որ կարգ մը նախարարներ փոխուին։ Վերջին երկու յաղթանակներէն ետք, Պ․ Մենտէս Ֆրանս ամէնէն զօրաւոր դիրքը ունի այժմ, իբրեւ յետպատերազմեան վարչապետ։ Անշուշտ այս չի նշանակեր թէ Ազգ․ Ժողովը տրամադիր է վաւերացնելու Միացեալ Բանակի ծրագիրը։ Վարչապետը ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ որ վերջնական որոշում մը տրուի, փոխանակ ձգձգելու, ինչպէս կ'ընէին իր նախորդները։ Տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ տեսակ որոշման կ'ուզէ յանգիլ Պ․ Մենտէս–Ֆրանս։ Ամէն բան գաղտնի կը պահուի։ Ինչպէս Հնդկաչինի, Թունուզի եւ ուրիշ խնդիրներու առթիւ, այս հարցին մէջ ալ Պ․ Մենտէս–Ֆրանս կ'ըմբռնէ կացութեան բոլոր վտանգները եւ կ'ուզէ գործել կատարեալ զգուշութեամբ։

Վարչապետը անցեալ օր աւելի քան մէկ ժամ խորհրդակցեցաւ Պ․ Ժիւլ Մոքի հետ որ տեղեկաբերն է Արտաքին գործերու յանձնաժողովին եւ բոլորովին ժխտական դիրք մը բռնած է Միացեալ Բանակի ծրագրին հանդէպ։ Պ․ Ժիւլ Մոք ազգ․ պաշտպանութեան նախարար էր, երբ առաջին անգամ կը քննուէր Միացեալ Բանակի դաշինքը Նիւ Եորքի մէջ, 1950 սեպտեմբերին։ Վերջերս գիրք մըն ալ հրատարակեց Միացեալ Բանակի ծրագրին եւ Գերմանիոյ վերազինման դէմ։

Խումբ մը երեսփոխաններ, որոնք հակառակ են Միացեալ Բանակի ծրագրին, յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, թելադրելով նոր ճիգեր փորձել, խաղաղ համակեցութիւն հաստատելու համար Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ, Գերմանիոյ վերազինումը արտօնելէ առաջ։

Ազգ․ Ժողովը անցեալ օր որոշեց յետաձգել Սահմանադրութեան վերաքննութեան ծրագիրը, սպասելով Միացեալ Բանակի հարցին լուծման։ Շատ մը երեսփոխաններ կը վախնան թէ առաջարկուած բարեփոխումները կրնան դիւրացնել Միացեալ Բանակի ծրագրին վաւերացումը։ Այս յետաձգման մէջ վճռական դեր կատարած են դաշինքին հակառակորդները։

Այս հարցին առթիւ ալ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան։ Ժողովրդական Շարժումի ներկայացուցիչը առաջարկեց անմիջապէս քուէարկել Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը, բայց ժողովը 161ի դէմ 360 ձայնով որոշեց յետաձգել։

× Վերջին լուրի մը համաձայն, Ֆրանսական կառավարութիւնը Միացեալ Բանակի մասին իր առաջարկները միւս գինակիցներուն պիտի ներկայացնէ մինչեւ շաբթու վերջը։

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

ՄԵՌԱ՞Ր, — ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

★

Հայութեան հետ նոյնացած Ֆրանսուհի մըն է որ կը գրէ, արդար դառնութեամբ․

—«Անցեալ յուլիս 24ին, Վալանսի Ազգ․ Միութիւնը պատարագ–հոգեհանգիստ մը սարքած էր Ս․ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ հանգուցեալ Արշակ Չօպանեանի։ Երեսուն աղջիկներէ բաղկացած երգեցիկ խումբ մըն ալ կը մասնակցէր արարողութեանց։ Ամէն կերպով գնահատելի էր ձեռնարկը։

«Ցաւով դիտեցի որ, Վալանսի 2500 հոգինոց գաղութէն *հազիւ եօթանասուն* հոգի բարեհաճած էին ներկայ ըլլալ․․․ Մինչդեռ, *Յառաջ* օրեր առաջ ծանուցած էր պատարագը, իսկ Ազգ․ Միութիւնը մասնաւոր ազդեր ցրուած էր այն երեք սրճարաններուն մէջ ուր Հայեր կը յաճախեն։ Նոյն պահուն այդ սրճարանները կը յորդէին այն Հայերով որոնք երեք տարի առաջ կը պանծացնէին հանգուցեալ գրագէտը եւ կը պարծենային։ Մասնաւորապէս իրենց բացակայութեամբ կը փայլէին ռամկավարները, մինչդեռ մօտ 15 Դաշնակցականներ փութացած էին իրենց մեծարանքը յայտնել բազմահմուտ գրագէտին։

«Կը յուսամ թէ ուրիշ ատեն այս տխուր երեւոյթը պիտի չկրկնուի»։

Պիտի կրկնուի, տիկին, պիտի կրկնուի։

Երբ Չօպանեանը ողջ էր եւ յոբելեան կը սարքէին, յետին անտարբերը կը փութար աթոռ մը գրաւել բազմութեան մէջ, երկու ծափ զարնելու համար։

Մեռա՞ւ։ Ամէն բան վերջացաւ։

Կ'արժէ՞ կէս ձգել «փէնի»ը, «տիւ շէշ»ը կամ *փարթի* մը *պլոթ* պակաս խաղալ, եւ երթալ եկեղեցի, տխուր եղանակներ լսելու համար։

Այն ալ կիրակի օրով․․․

«Հոգւոյն հանգուցելոյ» մը կ'ըսեն նստած տեղդ, եւ կը շարունակես նարտը։ Մանաւանդ որ, կ'ըսեն թէ ողորմած հոգին ալ շատ կը սիրէր այդ խաղը․․․

Ձեր սիրտը չի՞ նմլուիր, երբ տեղացի բարեկամներ անգամ դառնութեամբ կը համակուին, այս կարգի երեւոյթներու առջեւ։

Իսկ մեր երիտասարդները անշուշտ պար մը աւելի կը սորվին, տեսնելով որ ութսուն տարեկան գրագէտի մը յիշատակը մէկ *փարթի պլոթ* անգամ չարժեր։

ՎԱՀԷ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՀԱԿԱՌԱԿ Է ԿԱՆԽԱՐԳԵԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ

Նախագահ Այզընհաուըր Օգոստ․ 11ին վճռապէս մերժեց կանխարգել պատերազմի գաղափարը, իր լրագրական ասուլիսին մէջ։ Մերժեց նաեւ ուրիշ առաջարկ մը որ կը թելադրէր խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խ․ Միութեան հետ եւ Ազգաժողովը վերածել հակախորհրդային դինակցութեան մը։ Աւելի ընդլայնելով իր տեսակէտները, նախագահը յայտարարեց թէ ոչ-համայնավար աշխարհի կացութիւնը այնքան բարւոքած է որ, եթէ խելացի շարժին, պատերազմ պիտի չծագի։

Այզընհաուըր այս առթիւ գոհունակութեամբ յիշեց Քորէայի եւ Հնդկաչինի պատերազմներու դադարումը, անգլեւ–իրանեան քարիւղի վէճին լուծումը, անգլեւեգիպտական համաձայնութիւնը Սուէզի մասին եւն․։ Ինք վճռապէս հակառակ է կանխարգել պատերազմին, ոչ միայն զինուորական, այլ եւ բարոյական եւ կրօնական տեսակէտով։ «Այդպիսի պատերազմ մը անկարելի է, օրուան այս ժամուն։ Ի՞նչպէս կարելի է կանխարգել պատերազմի մը ձեռնարկել երբ գիտենք որ հետեւանքը պիտի ըլլայ կործանում բազմաթիւ քաղաքներու։ Կանխարգել պատերազմ պիտի չըլլայ այդ, այլ պարզապէս պատերազմ։ Բոլորովին անըմբռնելի բան մըն է կանխարգել պատերազմը․ այնքան անըմբռնելի որ աւելորդ է աւելի երկար խօսիլ»։

Ջերմապէս պաշտպանելով Ազգաժողովին պահպանումը, Այզընհաուըր դիտել տուաւ թէ այդ կազմակերպութիւնը դարձած է քարոզչական բեմ մը որուն օգտագործման մէջ Մ․ Նահանգները աւելի անճարակ են քան ուրիշներ։ «Բայց եւ այնպէս, աշխարհի միակ յոյսը կը թելադրէ բարւոքել այդ կազմակերպութիւնը, իրականացնելու համար այն մեծ սկզբունքները որոնցմէ ներշնչուած է»։

ԻՐԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց բողոքել Խ․ Միութեան դէմ, որուն մամուլը եւ անթենը կը շարունակեն թշնամական դիրք մը բռնել, ըսելով թէ Պարսկաստան ռազմական ճակատ կազմած է Մ․ Նահանգներուն հետ։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Յոյն պատրիարքը, մանաւանդ Թիթօ, արտակարգ պատիւներ ընծայեց Խ․ Միութեան դեսպանին, ունկնդրութեան ընդունելով իր առանձնացին մէջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿ

●

Գ.

Տկարներուն եւ հիւանդներուն հոգածութիւնն ալ չէր անտեսուած: Կազդուրման կայան մը գոյութիւն ունի անոնց համար, որ աջակցութեան կը կարօտին: Հ. Կարմիր Խաչը կը զբաղի ասոնց արձակուրդով, Աղեքսանդրիոյ մէջ կիրարկելով ամառնային կայաններու դրութիւնը:

Հելիոպոլիսի մէջ այցելեցինք աղջկանց վարժարան մը, որ նոյնքան նոր ու կոկիկ է, որքան Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ Մէտտիի մէջ կառուցուած հաստատութիւնը, կամ Հիւսիսային Ափրիկէի ուսումնատենչ երիտասարդներուն տրամադրուածները:

Տակաւին կրնանք այս կարգի բազմաթիւ օրինակներ տալ, այնքան շատ է անոնց թիւը որ յիշողութիւն իսկ կը կարկամի:

Ահա թէ ինչու հայ ժողովուրդը երբեք պարապութեան տաղտուկէն չի տառապիր, ան ինքնիրեն համար այնպիսի հարկադրանքներ ստեղծած է, որ կը ստանայ թէ հոգեկան բաւարարութիւն եւ թէ լաւագոյն կերպով օգտագործելու պատեհութիւնը պարապոյ իր պահերը:

Եւ ի՞նչ ըսել հիւրընկալ երկրի մը, որ պատեհութիւնը կ'ընծայէ փոքրամասնութեան մը այդքան խաղաղօրէն բարգաւաճելու եւ մոռնալու դառնութիւնը կորուսեալ հայրենիքին: Այդ մասին միակ պատասխան մը ունիմ տալիք. — այդ երկիրը երջանիկ պէտք է համարէ ինքզինքը, քանի որ ամբողջ հոգիովս պիտի ցանկայի այդ կարգի տիպար փոքրամասնութիւններ ունենալ մեզ մօտ:

Տակաւին բան մը հասկցած պիտի ըլլանք նուիրումի այդ պատրաստակամութենէն, ինչպէս նաեւ ազգային կալքին ամբողջին ու զմայլելի յարատեւումէն, եթէ նկատի չունենանք անոնց ծնունդ տուող ակնաղբիւրն ու անկէ բխող գործունէութեան գաղտնիքը:

Երբ խօսքը Հայաստանի մասին է, պէտք է մտաբերել կրօնքը, որ կը խաղայ այս ժողովուրդի հոգիին մէջ եւ որուն կառչած կը մնայ տասնըհինգ դարերէ ի վեր, կարծես իր հայրենիքին անմեռ ոգին ըլլար ան:

Լիւք Անտրէ Մարսէլ երբ կը խօսի հայ եկեղեցիին եւ անոր հայրապետներուն մասին, այդ հաստատութիւնը կը նկատէ Հայոց վերացական հայրենիքը, իրականին մէջ, արմատախիլ եղած ազգային այս հաւաքականութեան մէջ շօշափելի ոգեկան ամենաբեղուն արտայայտութիւնը:

Ճիշդ է, գոյութիւն ունին հայ կաթողիկէներ, մինչեւ իսկ փոքրաթիւ բողոքականներ, բայց Հայոց մեծագոյն մասը լուսաւորչական դաւանանքին կը պատկանի: Կրօնական հաւատակցութեան բաւէն է, որ այս ժողովուրդը կը ջամբէ իր միութեան զգացումը, ինչպէս նաեւ ինքնավստահութիւնը մօտակայ կամ հեռաւոր փրկութեան մը:

Ահա թէ ինչու ան եկեղեցիներուն մէջ կը խռնուի, խորաններուն առջեւ կ'աղօթէ Աստուծոյ ատեանին առջեւ ոգեկոչելով իր անհամար զոհերը, ու իրեն պարտադրուած բազմապիսի անարդարութիւնները:

Գահիրէի մէջ երկու եկեղեցիներ գոյութիւն ունին զոյգ մը յարանուանութեանց համար, որոնցմէ մին՝ կաթողիկէներունը՝ կը գտնուի Միտան Սոլիման փաշա եւ յղացումն է լուսաւորչական ճարտարապետի մը, իսկ միւսը՝ լուսաւորչականներունը, որ կը գտնուի Հելիոպոլիսի ճամբուն վրայ եւ աւելի նոր է, կառուցուած է կաթողիկէդաւան ճարտարապետի մը գծած յատակագիծին համեմատ:

Այս զուգադիպութեան մէջ պէտք է տեսնել իրերհասկացողութեան խաղցեալ խորհրդանիշը, որ կը շարունակէ իր գոյութիւնը պահել հայ ժողովուրդի ծոցին մէջ, հակառակ յարանուանական բաժանման արտաքին երեւոյթին եւ յաճախ զիրենք բաժնող ներքին պառակտումներուն:

Հայը կ'ախորժի վիճաբանութիւններէ եւ կը նետուի պերճաբանութեան կրկէսին մէջ: Այդ վէճերը երեւութապէս եղբայրասպան կռիւի մը հանգամանքը կը ստանան, բայց յաճախ պարզ բեմադրութիւններ են: Իրականութեան մէջ, երբ հոգեհաս երեւոյթ մը կը խանդավառէ զանոնք, կամ կենսական հարց մը կայ լուծելիք, բոլորն ալ կող կողի կը գտնէք: Անոնք այս անողոք դասը սերտեցին, տեղահանութեանց եւ պատմական դէպքերու բովէն անցնելով:

Հայկական եկեղեցիները, որոնք ներշնչումը հանդիսացած են Հռոմէական արուեստին, Արեւելքի յիշատակարաններուն գեղեցկագոյնները հանդիսացան: Դժբախտաբար, անողորմ թշնամանքը, որմէ շարունակ հալածուեցաւ այս ժողովուրդը, հարուածեց նաեւ իր կառուցած սրբավայրերը, որոնց պերճալից աւերակները ներկայիս իսկ պատկառանք կ'ազդեն: Էջմիածնի հռչակաւոր սրբավայրն է որ նմոյշ ծառայեց Գահիրէի լուսաւորչական եկեղեցիի կառուցմանը, եւ պէտք է ըսել, թէ այդ ձեռնարկը կատարելապէս յաջողած է:

Զատիկին հոն էինք: Քրիստոնէական այս մեծ տօնը խուռներամ բազմութիւնով մը լեցուցած էր պարտէզը, գաւիթները, եւ այլեւս եկեղեցին ի վիճակի չէր պարփակելու հաւատացեալները, որոնք ամէն կողմէ կը խուժէին: Երկու անջատ թափօրներ, այրերու եւ կիներու, կը փութային Ս. Հաղորդութիւնը ստանալու:

Մեզի յատկացուած վայրէն կրնայինք հետեւիլ զմայլելի ծիսակատարութեան, որ տեղի կ'ունենար առանց խանգարուելու այդ թափօրէն, եւ համակուած էինք այն սրտագին ջերմեռանդութեամբ, զոր մեզի կը ներշնչէին պատարագի ժամերգութիւնը եւ հաւատացեալներու պատկառոտ կեցուածքը: Գրեթէ ամբողջութեամբ ոտքի կանգնած էին եւ միապաղաղ զանգուած մը կը կազմէին ներկաները:

Պատկառազդու լռութեան մը մէջ տեղի կ'ունենար Ս. արարողութիւնը, եւ կը հնչէին վաղեմի շարականները: Հաւատքին հուրէն փայլատակող աչքերը կը ստեղծէին այնպիսի մթնոլորտ մը, զոր խունկն ու ժամերգութիւնները աւելի հոգեպարար կը դարձնէին եւ պահ մը թուեցաւ, թէ այդ ամբողջ վեհութիւնը կեդրոնացաւ վարագոյրին ետին, որ քաշուեցաւ պատարագողին ետեւը, Ս. Խորհուրդին վերցման պահուն: Խորախորհուրդ պահ մը, վարագոյրին առջեւ. զոյգ մը ջահեր՝ դպիր պատանիներու ձեռքին մէջ՝ կ'արտայայտէին ամբողջական խորհուրդը, ոգեկոչելով անտեսանելի կոչն ու աղերսը Նախախնամութեան ուղղուած:

Ապա վարագոյրը դանդաղօրէն բացուեցաւ, գրաւելով հաւատացեալներուն հոգիները յանկարծահաս տեսիլքի մը պէս: Այլեւս պատարագը իր լրումին կը հասնէր յարաճուն պատկառանքի մթնոլորտին մէջ: Ս. Խորհուրդին վերջին բառերը արտասանուելէ ետք, սրբավայրին մէջ անսահման խաղաղութիւն մը տիրեց, հոգեկան բերկրանքի եւ քաղցրութեան լռութիւնով մը նուիրագործուած: Բոլոր հաւատացեալները, որոնք սիրոյ նոյն խանդովը եղբայրացած էին, կարծես այլեւս բաժնուիլ չէին ուզեր:

Երբեք չէի տեսած հաւատքին ուժովը բեղնաւորուած կենսունակ ուժերու այսպիսի զմայլելի համադրութիւն մը, հաւաքական ոգեկանացման հրաշափառ տեսիլքը, որ կը մարմնացնէր ցեղի մը ճակատագիրը:

Եթէ առեղծուածային ու բաժան բաժան սա Արեւելքին մէջ ասկէ զատ ուրիշ բան տեսած չըլլայի, հայկական այս միակ յայտնութիւնը շատ բան բացատրած պիտի ըլլար ինծի, կարենալ ըմբռնելու համար մեծ եւ փոքր համայնքներու գոյութեան պահպանման առեղծուածը:

Ասիկա այնպիսի երեւոյթ մըն է, որմէ մենք եւս կրնանք ներշնչուիլ, մեր պատմութեան այս պահուն, ուր ամէն կողմէ բազմապիսի ճարճատումներ կը լսուին, նախազգուշակել տալով, թէ շատ մը բաներ փտած են մեր կարգուսարքին մէջ:

Պիտի չուզէի բաժնուիլ Գահիրէի մեր բարեկամներէն, առանց իրենց ըսելու ցած ձայնով, թէ կը զմայլիմ իրենց վրայ եւ անսահման է իրենց հանդէպ տածած հաւատքս: Թող ներողամիտ ըլլան, անկեղծօրէն ու ամբողջապէս իմ գաղափարս բանաձեւելուս:

Ժողովուրդներ կան, որոնց վիճակուած է զոհաբերումի առաքելութիւնը նպատակի մը համար, որուն իմաստը պիտի լուսաբանուի օր մը: Հայաստանի տառապանքները սեւ արատ մը կը ձգեն ազգերու ճակատին վրայ: Անոնք չեն կրնար ճակատաբաց իրենց գլուխները վեր բարձրացնել մինչեւ այն օրը, որ այդ արատը կառչած պիտի մնայ իրենց ճակտին:

Ամէն գնով կը ձգնին զայն անտեսել, ցուցադրութիւններ կը կեղծեն զայն սքօղելու չարիներու կոյտին տակ, անտարբերութեան կամ հոգեկան անդորրութեան հովեր կուտան իրենք իրենց, բայց զուր են այս ամէնը, իրենց այս կեղծաւորութիւնն իսկ խոստովանութիւնն է իրենց շուարումին: Օր մը, թերեւս շատ մօտ ատենէն, ժողովուրդներուն գիտակցութիւնը, խթանուելով յատակատեսներէ, բուռն ու վճռական ցնցումով մը վերջակէտ պիտի դնէ Հայաստանի փորձութիւններուն: Այդ օրը, մարդկութիւնն ալ իր կարգին պիտի վերագտնէ իր հոգեկան անդորրութիւնն ու արժանապատուութիւնը:

ԺԱՆ ՊԱԼԱՌ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ՄԱՏՆԻՉ ԱՐՇԱՒԻՐԸ

●

Կ'ուզէի «Կիլիկեան Յուշերուս» մէջ ապագային վերապահել տխրահռչակ լրտես դաւաճան Արշաւիր Եասեանի սպանութեան պատմութիւնը: Սակայն, «Ապառաժ»ի մէջ վերջերս երեւցած յօդուածաշարք մը, Դէտ ստորագրութեամբ, ստիպեց զիս այս ճշդում-լուսաբանութիւնը ընելու: Ըստ յօդուածագրին, Հնչակեան դաւաճան Արշաւիրի սպանութեան գործին մէջ դեր ունեցած են հնչակեանները, կամ նոյնիսկ, հնչակեաններն են սպանութեան հեղինակները կամ կազմակերպողները:

Մարդ երբ կը տեսնէ որ հանրածանօթ եւ փաստացի ճշմարտութիւն մը կը յօշոտուի, լռութեան առթած տառապանքը անտանելի կը դառնայ, համեստութեան պարտադրած համրութիւնը կը խզուի, խիղճը կը չարչարուի եւ, մոռնալով ամէն խոհեմութիւն ու գաղտնապահութիւն, մարդ ակամայ գրիչը ձեռք կ'առնէ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելու համար պատմական ճշմարտութիւն մը:

Պ. Դէտ, թոյլ տուէք ինծի ըսելու, որ ձեր այս ժամանակավրէպ, անտեղի գրութիւնը ինծի համար նորութիւն մը դարձաւ, որովհետեւ բացայայտ կ'երեւի թէ երեսուն երկար տարիներ վերջ, Ատանայիներուն ծանօթ եւ այս տողերը գրողին գաղափարակից արժանաւոր մեծերէ մը իրաւունքը խլացնել եւ սրբազնագոյն յիշատակը անխրաւել ուզող անպարկեշտ մարդիկ ձեզ մոլորեցուցած են, ձախաւերօրէն խեղաթիւրելով կամ այլափոխելով նախանձաբեկութեամբ Կիլիկիոյ դրաման չարաչուք շրջանին (1919 նոյմ.) հանրայայտ դէպք մը, որ իր զգայացունց պարագաներովը դեռ կ'ապրի իրազեկ, ականատես վկաներու եւ բուն իսկ դէպքին խառնուած կարգ մը խոնարհներու յիշողութեան եւ յիշատակներուն մէջ:

Խօսքով, սուտերով պատմական դէպքերն ու դէմքերը փոխել անհնարին է:

Բառերով, փրազներով դատաքննութիւն չըլլար:

Արդարութիւնը, ճշմարտութիւնը շօշափելի փաստեր կ'ուզեն:

Մեռելներու դափնին գողօն չէ, բարեկամ:

Անոնց յիշատակը սուրբ է եւ նուիրական, հետեւաբար՝ անհպելի, անբռնաբարելի:

Ուրեմն առանց կուսակցամոլութեան սկսինք պատմութիւնը, որ միանգամ ընդմիշտ լռեն ձեզ մոլորեցնող չար բերանները եւ իրենց տեղը նստին, եթէ չեն ուզեր որ բոլոր վաւերական, պաշտօնական տեղեկութիւններուս տոպրակը բանամ:

Ա.— Արշաւիր, զոր Պոլսէն կը ճանչնամ իբրեւ զիս 1915ին քշել տալու համար ձերբակալող դաւաճան-մատնիչ, իր անբաժան թիկնապահ Զէյթունցի Կարապետի հետ, չբանտարկուեցաւ երբ գեղծարար-ոճրագործ Ատանայի մէջ, ուր եկած էին Հալէպի շրջանէն երբ Անգլիացիք կը յառաջանային, նահանջող Թրքական բանակին ետեւէն: Կարապետը ոեւէ ժամանակ չէ բանտարկուած:

Արշաւիրն ալ դիտմամբ, բանտ նետել տուաւ անգլիական բանակի Կիլիկիոյ մուտքէն 10–15 օր առաջ — եղած են Ատանայի «Բիրեմիտ Փապրիգասը»ին մէջ երբ գինուոր աշխատող հայ տղաքը, որոնցմէ մէկ երկուքը հիմա հոս, Պէյրութ են:

Վերոյիշեալ Փապրիքայի մօտը տան մը մէջ — եթէ չեմ սխալիր մուխթար Սարգիսի տունը պիտի ըլլայ — Արշակուհի անունով հայուհի մը թաղին հայ պզտիկներուն գաղտնի դաս կուտար: Արշաւիրը տեղեկանալով այս արգիլեալ գործին, կ'երթայ կը սպառնայ Արշակուհիին, 50 ոսկի կաշառք պահանջելով: Խեղճ հայուհին շուարած լուր կուտայ Փապրիքայի հայ գինուորներուն, որոնք արդէն սիրուած իրենց թուրք հարիւրապետ սպայէն, կը յաջողին բանտարկել տալ մատնիչը: Երբ անգլիական բանակը եւ մենք՝ Հայերս, Ատանա մտանք, Արշաւիրը արդէն բանտն էր եւ բանտի տնօրէնն ալ Մէտէնի անունով Թուրք մըն էր, որ յետոյ Աղեքսանտրէթի մէջ քովս ոստիկան եղաւ:

Բ.— Մ. Երէցեան, որ անշահախնդիր հնչակեան մըն էր եւ միեւնոյն ժամանակ իմ մտերիմներէս, չեմ յուսար թէ դէպքերը ձեր գրածին պէս այլափոխէ եւ Արշաւիրի սպաննուած տունը, այսինքն հաւատարիմ, գաղափարապաշտ, ճշմարիտ ցեղապաշտ դաշնակցական Գարեգին Մարգարեանի «Խասըր Փազարը»ի տունը չփոխէ անծանօթ Քէշիշեանի մը Զարչափուղ թաղի տանը հետ:

Գ.— Իբր Հնչակեան, Պ. Մ. Երէցեան լուր ունէր Արշաւիրի եւ Զէյթունցի Կարապետի՝ Մարգարեանի կողմէ ծրագրուած մահափորձէն, բայց անոնց սպանութեան մէջ, ոչ մէկ հնչակեան — եթէ ճշմարտութիւնը կը յարգէք — գործօն դեր չէ ունեցած, որովհետեւ Արշաւիրը, բանտէն — երաշխաւորութեամբ եւ այս տողերը գրողին պատասխանատուութեամբ — ելած օրէն ի վեր կուսակցութեան (Վերածնունդ միջոցաւ) ինծի տուած գաղտնի հրահանգին համաձայն, երկու գաղտնի ոստիկաններով մինչեւ Գարեգինի տունը հսկողութեան տակ առնուած եւ առանց տեսնուելու հետապնդուած ես եղած: Գարեգին մտերմանալով Արշաւիրի հետ, զայն հիւրասիրած էր իր տան մէջ, ուր կը գտնուէր արդէն Դաշնակցական անզուգական ահաբեկիչ Կիւրինցի մեծ Ստեփան Սէմէրճեան (1927ին մեռած Ֆրանսայի մէջ): Ստեփան խեղդակալը մատնիչ Արշաւիրի վզին անցնելով չանսատակ ըրած էր զայն եւ յետոյ կուրծքին իջեցուցած էր դաշոյնի քանի մը հարուածներ: Դիակը կառքի մը մէջ դնելով տարած նետած էր Ատանայի «Կիլիտալի» պահակատան մօտը, երկաթագծին վրայ: Ես որ երկու ոստիկաններովս (Խորէն եւ Սարգիս Ֆէնէրճեան) այդ բոլոր իրադարձութեանց հսկած եմ, կո՞յր էի որ չտեսայ հնչակ. երեւակայական ահաբեկիչները, որոնց գտնուած Քէշիշեանի տան անունը հիմա է որ կը լսեմ...

Իրապէս կը զարմանամ թէ ինչո՞ւ, երբ դաւաճան Զէյթունցի Կարապետն ալ միեւնոյն ժամուն դաշունահարուեցաւ Ատանայի Հայոց Եկեղեցիի փողոցին մէջ Ստեփանի երկու ընկերներու կողմէ եւ կիսամեռ վիճակի մէջ Փամուգ Պազարի ոստիկանատուն փոխադրուեցաւ, հրէշը փոխանակ հնչակեան «հերոսի» մը անունը տալու, իմ եւ ուրիշ դաշնակցական ահաբեկիչներու անունները տուաւ, որպէս կազմակերպիչ եւ գործադրող ահաբեկումին: Այդ պատճառաւ ալ, հետեւեալ օրը, ես եւ իմ գաղտնի ոստիկաններս, ֆրանսացի ոստիկանական խորհրդական Կօթիէ Վիլլարի կողմէ բանտարկուելու սպառնալիք ստացանք: Սակայն շնորհիւ այսօր Պէյրութ գտնուող եւ այդ օրերուն Ատանայի փոխ-ոստիկանապետութեան պաշտօնը վարող մեծանուն ազգանուէր Հայու մը ազդու եւ վճռական միջամտութեան, ազատուեցանք այդ սպառնալիքէն:

Համեստութիւնը չվիրաւորելու համար չեմ ուզեր տալ անունը այդ պատուական Հայուն, որ արշալոյսին, ողբացեալ Վ. Պետրոսեանի հետ զիս կանչելով իրենց ներկայութեան հրահանգեց որպէսզի յայտնեմ Առաջնորդ Արսլանեան վարդապետին թէ բացարձակապէս արգիլուած է ոեւէ եկեղեցական արարողութիւն կատարել մատնիչ Արշաւիրի սատակին համար:

Եւ հրահանգը կատարուեցաւ:

Դ. Եւ յանուն մեր նահատակներու արեան եւ յանուն հայութեան, գաղտնի ոստիկանութեան դիրքացուցած այս մահափորձը ինծի շնորհեց Ֆրանսացիներու, հայատեաց Վիլլարի «Պանտի» տիտղոսը, որուն չեմ կարծեր թէ արժանի ըլլայի՝ ազգային պարտականութիւնս, խիղճի պարտք մը կատարած ըլլալուս համար:

Ուրեմն, Պ. Դէտ, պիտի խնդրէի յանուն հայութեան, որ այսուհետեւ հատուածական տեսլութեամբ ճշմարտութիւնները չխաչէին, սրբութիւններ չըշա-

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

●

Քանատացի զօր. Սփրեյ, նախկին սպարապետ, որ 1943ին հրամանատար էր Իտալիան եւ Պելժիան ազատագրող դաշնակից զօրամասերուն, հրաժարեցաւ իր զինուորական պաշտօններէն եւ նշանակուեցաւ Լոնտոնի Սկաուտական գրասենեակին տնօրէն անցեալ տարի, վարելով համաշխարհային սկաուտական կազմակերպութիւնը, որուն կը մասնակցին 47 ազգեր: Անդամ է նաեւ Հայ Արիներու Միութիւնը:

Զօրավարը այս ամառ կատարեց իր առաջին քննական պտոյտը Եւրոպայի գտնուած երկիրներուն մէջ: Յուլիս 30ին Փարիզ հասնելով ընդունուեցաւ Հայ Արիներու Միութեան գործադիր խորհուրդին կողմէ: Պաշտօնական ընդունելութիւններէն վերջ, երեք օրուան ընթացքին այցելեց Ֆրանս. սկաուտական բանակավայրեր Կեղր. Ֆրանսայի մէջ, իսկ Օգոստ. 30ին ընկերակցութեամբ Հայ Արիներու Միութեան պետ Բժ. Գ. Մեծատուրեանի, մեկնեցաւ Վալանս, ուր կը բանակէին Միութեան Փարիզի շրջանի սկաուտական խումբերը Վերքօսի լեռներուն մէջ, ղեկավարութեան գործադիր խորհուրդի անդամ Ա. Պալտասարեանի եւ շրջանային խմբապետ Ժ. Մինասեանի:

Զօրավարը ամբողջ օր մը այցելեց եւ քննեց բանակավայրը, մասնակցեցաւ Հայ Արիներու ճաշին, ներկայ եղաւ անոնց խաղերուն եւ սկաուտական գործունէութեան, շնորհաւորեց Հայ Արիները եւ անգամ մը եւս կրկնեց «Լաւ Հայեր մնացէք, հաւատարմօրէն հետեւելով սկաուտական ծրագրին»:

Վալանսէն վերադարձին ընդունեցաւ ֆրանսական թերթերու եւ Ֆրանս Փրէսի թղթակիցները եւ Գ. Մեծատուրեանի ընկերակցութեամբ պատասխանեց եղած հարցումներուն:

Յաջորդ օրը մեկնեցաւ Կափ, ուր բանակած են Հայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի շրջանին Արիները եւ Արենոյշները:

Մարսէյլի Արիներն ալ շինած էին շատ յաջող եւ մաքուր բանակավայր մը:

Հիւրասիրութիւններէ եւ շնորհաւորութիւններէ ետք, միջազգային գրասենեակի տնօրէնը մեկնեցաւ Արենոյշներու ճամբարը, ուր ընդունուեցաւ շրջ. պետ. Տիկին Մանուշ Շամիրեանի եւ Օր. Գ. Շաքարեանի կողմէ: Արենոյշները նոյնպէս շատ կոկիկ եւ գեղեցիկ բանակավայր մը շինած էին: Ծաղկեփունջեր նուիրուեցան թեւիկներու կողմէ Տիկին Սփրէյի եւ Տիկին Մեծատուրեանի.— « Ձեր մէջ կը տեսնեմ ազազայ տիպար հայ կինը, ըսաւ մեր հիւրը: Տարիներու այցելութեանց ընթացքին Հայ Արեններու եւ Արենոյշներու բանակավայրերու նման, շատ քիչեր տեսած եմ»:

Արենոյշները հայկական ընթրիք մը պատրաստած էին ի պատիւ զօրավարին: Երեկոյթը անցաւ շատ յաջող եւ զուարթ: Ճաշէն վերջ բոլոր խումբերը հաւաքուեցան Արիներու բանակավայրը, բանակումի կրակին շուրջ:

Ընդհ. պետը բացաւ բանակումին կրակը շնորհակալութեան խօսքերով: Յետոյ Արիները, Արենոյշները երգեցին եւ պարեցին:

Միջազգային գրասենեակի տնօրէնը իր հրաժեշտի խօսքին մէջ մաղթեց որ Հայ Արիները եւ Արենոյշները շարունակեն իրենց այսքան փայլուն եւ օգտակար գործունէութիւնը:

Հրաժեշտի երգէն եւ «Հայր Մեր»էն վերջ Արիները եւ Արենոյշները փակեցին իրենց բանակումի կրակը եւ զօրավարը իր ընկերակիցներով մեկնեցաւ Կափ, իսկ յաջորդ օրը դէպի Իտալիա, շարունակելու այցելութիւնները: Միջազգային գրասենեակի տնօրէնը շատ գոհ մնաց իր այցելութենէն եւ շնորհաւորեց Հայ Արիներու Միութեան խումբերը, որոնք կրցան իրենց տիպար բանակավայրերով ցոյց տալ հայ սկաուտական շարժումին բարձր արժէքը:

ՀԱՅ ԱՐԻ

հաղորդուին, դէպքեր չչարափոխուին եւ դէմքեր չսեւցուին:

Անոնց յիշատակը պաշտամունքի արժանի է, հնչակեան ըլլան թէ դաշնակցական, այսպիսիներու վաւերական իրաւունքը չի կապուիր:

Անոնց տէրօրի պատիւը ազգինն է, ոչ թէ քուկդ կամ իմս:

Կ. ԾԱՂԿՈՒՆԻ
Նախկին Գաղտնի Ոստիկանապետ
Ատանայի

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ Գահիրէի մէջ ստացած է Պուքրոս Վասըֆ Ղալը հիմնարկութեան գրական մրցանակը իր Սէֆառապէ Բ. գործին համար: Սէֆառապէի առաջին հատորը եգիպտական ներշնչումով գեղեցիկ քերթուածներու փունջ մըն է որուն յառաջաբանը գրած է Լիոնէլ Ֆիումի, նոյնպէս արժանացած էր Եգիպտոսի Գրողներու ընկերակցութեան մրցանակին: Ջերմ շնորհաւորութիւններ մեր աշխատակցին:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ ներկայացուած է Սամուէլ Խաչիկեանի «Շիրազցի աղջիկը» շարժանկարը: Յարդ Իրանի մէջ պատրաստուած ամէնէն լաւ ժապաւէններէն մին կը համարուի: Թեհրանի թերթերը գնահատական տողեր նուիրած են թէ հեղինակին, թէ ժապաւէնին եւ թէ դերակատարներուն:

ՏՈՔԹ. Հ. ՔԻՔԼԻՔԵԱՆ որ համաշխարհային համբաւ կը վայելէ Ամերիկայէն Պէյրութ գացած է: Այս առթիւ «Ազդակ» կը գրէ թէ իր յոբելեանին առթիւ գոյացած գումարը, որ ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Ազոնիէի Ազգ. Բուժարանին մէջ շէնքի մը կառուցման, հասած է մօտ 10.000 տոլարի:

ՅՈԲԵԼԵԱՆ Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆԻ

●

Հովանաւորութեամբ Արհ. Մեսրոպ արք. Հապոզեանի, Ընդհանրական Աբբայ Վիեն. Մխիթարեան Միաբանութեան, նախաձեռնութեամբ Մխիթարեան Միաբանութեան և Վիեննայի հայ գաղութին, Շաբաթ, 11 սեպտեմբեր,

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Գեր. Հ. Ներսէս Վ. Ակինեան՝ հայ բանասիրութեան այս անխոնջ ու բեղուն վաստակաւորը, որ ըստ եւրոպացի հայագէտի մը «իր քննական մտքով Հայագիտութիւնը բարձր գիտնական աստիճանի վրայ կը պահէ», ծնած է Արդուին 1883 սեպտեմբեր 10ին: Վիեննա, Մխիթարեան Միաբանութեան կղերանոցը կը մտնէ 1895 հոկտեմբեր 16ին, ուր աւարտելով միջնակարգ վարժարանի եւ փիլիսոփայական–աստուածաբանական դասընթացքը՝ 1907 Մայիս 20ին քահանայ կը ձեռնադրուի: Ապա կ՚աշակերտի Վիեննայի համալսարանին մէջ Եօզէֆ Ստրզիգովսկիի, որ գեղարուեստ–շինարուեստի պատմութեան մասին կը դասախօսէր 1908–1911 տարիներուն եւ միաժամանակ կը հետեւի լեզուագիտական դասախօսութեանց:

Յոբելեարը տարիներու ընթացքին կը պաշտօնավարէ Մայր վանքին մէջ իբրեւ ուսուցիչ, Կղերանոցի տնօրէն, ընդհ. վարչութեան անդամ 1931էն ի վեր, Մեծաւոր եւ մանաւանդ Մատենադարանապետ 1907էն ի վեր: Հայագիտական այս լուրջ թերթին խմբագրութիւնը կը վարէ նա մինչեւ այսօր: Կը ստիպուի ժամանակ մը լքել զայն երբ ուսումնական ճանապարհորդութեանց հետեւանքով կը բացակայի Վիեննայէն: Հայ գրչագիրներու ուսումնասիրութեան նպատակով կը մեկնի կարճ ժամանակի համար Իտալիա, Ֆրանսա, Լեհաստան, Գերմանիա եւ տարիներով կը դեգերի Հայաստան (1924 – 1928) ուսումնասիրելով աւելի քան 4000 գրչագիր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեամբ Հայաստանի կառավարութեան եւ Մերձ. Արեւելք (1939–1946): Տքնաջան այս պրպտումներով ամբարած ճոխ նիւթերն ու լայնածաւալ հմտութիւնն, որոնք երեւան կուգան հայ Մատենագրութեան շուրջ իր կատարած բազմակողմանի հետազօտութեանց մէջ, տոհմիկ եւ օտար հայագէտներու հիացմունքին արժանացած են: Իր քննական ուսումնասիրութիւնները լոյս տեսած են «Հանդէս Ամսօրեայ»ի վերջին 50ամեայ շրջանին և արտատպուած «Ազգային Մատենադարան»ի շարքին մէջ, որուն իբր 30 հատորը կը կրեն անունը Յոբելեարին կամելով անոր միւս գործերուն հետ մօտ 50 հատոր:

Բայց «Հանդէս Ամսօրեայ»է Յոբելեարը աշխատակցած է նաեւ եւրոպական եւ եւ հայ գիտական թերթերու եւ պարբերականներուն, ստորագրելով բազմաթիւ բանասիրական յօդուածներ:

Իր տքնաջան աշխատութիւններէն տակաւին անտիպ կը մնան հետեւեալ բանասիրական գործերը.— 1. Հայ Մատենագրութեան Պատմութիւն, 2. Հայ Բնագիրներ, 3. Պատմութիւն Հայ Կաթողիկոսներու, 4. Պատմութիւն յոյն, ասորի եւ լատին Գրականութեան՝ Հայ Մատենագրութեան մէջ:

Յանձնախումբի հասցէն.—

COMITE DU JUBILE AKINIAN
Mechitaristengasse, 4 Vienne VII
(Autriche)

Գանձապահի հասցէն.—

Mr. AGOP TARJAN
Karntnerstrasse 30, Vienne I
(Autriche)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Սենտիքաներու թերթը կը գրէ թէ կրօնական տօները պատճառ կ՚ըլլան որ աշխատանքի օրկը պակսին եւ կը պահանջէ ուժեղացնել հակակրօնական պայքարը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԻՍ 1 Օգոստ. (Յառաջ).— Կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մարդական Միութեան պատուակալ նախագահը՝ Արա Երամեան եւ տիկինը իրենց տան մէջ հիւրասիրութիւն մը սարքած էին ի պատիւ առաջին խումբի խաղացողներուն, տօնելու համար Միութեան ղօսը: Շրջանին մարզական վարչութիւնը այս առթիւ չքանչաններ տուած էր Նիսի Հայ Մարզականին՝ յաղթական խումբին:

Պատուոյ նախագահուհին իր ձեռքով բաժնեց զանոնք: Ներկայ էին տէր եւ տիկին բժ. Նաֆիլեան, տէր եւ տիկին Բ. Ճիլէրճեան, Պ. Սուրէն Հանէսեան, Երամեան ընտանիքը եւ Միութեան անդամներէն շատեր ընտանիքով. մօտ 40 հոգի: Պ. Սիմոն Գայսերլեան օդափոխութեան գացած ըլլալով ներկայ չէր, բայց իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր ընդունելութեան նուիրելով շիշերով շամփայն:

Տիկին Ա. Երամեան կազմակերպած էր ճոխ շքասեղան մը: Հայկական մաքուր մթնոլորտի մը մէջ երիտասարդութիւնը երգեց ու պարեց:

Նիսի Մարզական Միութիւնը եւ գաղութը երախտապարտ են Տէր եւ Տիկին Ա. Երամեաններուն, որոնք ամէն տարի ի քաջալերութիւն հայ երիտասարդութեան, իրենց տան մէջ կը կազմակերպեն այսպիսի հիւրասիրութիւններ, քաջալերելով Միութիւնը նիւթապէս եւ բարոյապէս:

Մարզասէր մը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Գ.

Պանդոկին սենեակը ամփոփուած էին երեքն ալ, ըստ սովորութեան, երբ Մալվինէ կարդաց այս տողերը գրուած իր ամուսինին կողմէ:

Լռութիւն մը տիրեց. աւարտելէն յետոյ, ջղաձիգ շարժումով մը, Մալվինէ նամակը նետեց սեղանին վրայ: Բոլորն ալ իրարու աչքերուն մէջ նայեցան: Այդ նամակը քաղցր հովուերգութեան մը փախճանը կը վճռէր:

— Վաղը այլեւս Բերա իջնելու է, ըսաւ մայրը:

— Կ՚իջնենք, ըսաւ Մալվինէ, յայտնապէս ընկճուած:

— Արդէն շատ իսկ մնացինք, աւելցուց Վահէ:

Եւ հետեւեալ օրը բաժնուեցան Փրէնքիփոյէն, իրենց հետ տանելով նաեւ ապրուած քաղցր օրերուն եւ վայրկեաններուն անմոռանալի յիշատակը:

Բերա, Ֆերիտիէի տան մէջ, վերսկսաւ յառաջուան բնական կեանքը, Վահէի յաճախակի այցելութիւններովը համեմուած: Հիմա, սակայն, ամէնուն վրայ ալ լռութեան հով մը կար: Վահէ իսկ մտերմութեան մէջ ի յայտ բերած փարիզեան զուարթութիւնը չունէր:

Սոֆիայէն քաշուելիք հեռագիրը զգաստութեան եւ չափաւորութեան սանձ մը դրած էր Մալվինէի եւ Վահէի սրտագեղուն համարձակութեանցը: Իրիկունները ներս մտնելուն պէս, երիտասարդ ճարտարագէտին առաջին հարցումը կ՚ըլլար, տենդօրէն միակնոցը տեղաւորելով ակնոզիքին մէջ.

— Եկա՞ւ:

— Ոչ դեռ:

Եւ գոհունակութեան հառաչով մը Վահէ կ՚իյնար բազմոցին վրայ:

Բայց վերջապէս եկաւ այդ վախցուած հեռագիրը:

« Չորեքշաբթի առտու Պոլիս կը հասնիմ, Բենիամին»:

— Եկա՞ւ, հարցուց, երկուշաբթի իրիկուն Վահէ:

— Եկաւ, պատասխանեց Մալվինէ մատովը կխածալ թուղթ մը ցուցնելով դաշնակին վրայ:

Երիտասարդը քաշեց առաւ զայն եւ աչքը քթթելով կարդաց:

— Աղէկ, եւ աւելի աղէկ, Մալվին, ըսաւ անտարբերութեամբ. գոնէ հասաբակաց կարծիքը կը հանդարտի հիմակ: Քեզի եւ ինծի համար ալ աւելի աղէկ է այսպէս:

Բենիամինին վերահաս ժամանման պատճառած առաջին յուզումը անցնելէ յետոյ Վահէ, կատակելով հարցուց.

— Չորեքշաբթի առտու ամուսինդ դիմաւորելու չե՞ս երթար կայարան, Մալվին:

— Եթէ ինծի ընկերանաս, ըսաւ մանկամարդ կինը:

— Իրօ՞ք:

— Անշուշտ. ինչո՞ւ չէ: Գիտես թէ ամուսինս որքան կը համակրի քեզի՝ առանց իսկ տեսած ըլլալու:

— Վահէ ժպտեցաւ:

— Հապա եթէ տեսնելէն ետքը չհամակրի, ըսաւ հեգնական շեշտով մը:

— Ձեզ կարծեր Աբարի մարդ է. ապա հարցուց Մալվինէ ժպտելով:

Կարգադրուեցաւ ուրեմն որ Չորեքշաբթի առտու Մալվինէ՝ Վահէի հետ Սիրքէճիի կայարանը երթար դիմաւորելու համար Բենիամինը, որ, անշուշտ, շատ ուրախ պիտի ըլլար: Մնաց որ, երբ այլեւս այդ մարդուն ժամանումը անխուսափելի էր, Վահէ անհամբերութիւն մը ունէր զանիկա տեսնելու:

— Ի՞նչպէս մարդ է արդեօք սա խեղճ մարդը, կը մտածէր, նեղուելով խղճահարութենէ մըն ալ, որ տակաւ դլուխ կը բարձրացնէր իր մէջ:

Երեքշաբթի գիշեր, կէս գիշերը շատ անցած նստան Վահէ եւ Մալվինէ, որ դաշնակին վրայ իր ամէնէն սրտայոյզ կտորները նուագեց եւ մինչեւ իսկ Լոնկֆէլլոյէն մէկ քանի արտասանութիւններ ըրաւ:

Հետեւեալ առտուն՝ համեստ արդուզարդով մը Մալվինէ կառք մը նստաւ Վահէի հետ եւ Սիրքէճիի կայարանը գացին: Կառքին մէջ շատ քիչ խօսեցան: Մալվինէի դէմքը թեթեւապէս տժգոյն էր:

Բոնագրօսիկ ժպիտ մը անոր նուռ շրթները կը փոթթէր: Ջրադուէսի պօայի մը մուշտակին մէջ կը թաղէր իր թուշը՝ իբր թէ օդոստոսեան ցրտութեան դէմ պաշտպանուելու:

Աչքերը արտասովոր տենդով կը վառէին, տարտամ նայուածքներով: Հրաշալիօրէն գեղեցկացած էր այսպէս, եւ երիտասարդին քով սեղմուած, իր դիւթաշունչ մարմնին ամբողջ խենթեցնող մերկութիւնը անոր կը ներարկէր, թմրեցնելով գրեթէ զայն:

Մինչեւ կայարան, որ եռամսեայ երազային ու հեշտալի կենակցութեան մը կայարանը կ՚ըլլար զուցէ, Վահէ այդ մարմինէն, անոր մշտակարօյր միսէն, ու կիզանուտ հպանքէն նորէն գինովցաւ՝ գրեթէ մոռցած նպատակը որուն համար այդպէս կը տատանէին Պոլսոյ խարխուլ սալարկներուն վրայ, անոնց տուած ցնցումներուն ու տատանումներուն մէջ ալ աւելի արբշիռ:

Կայարանին մէջ հարցնելով հասկցան թէ դեռ կէս ժամ կար կառախումբին ժամանումին: Պատեցան հոն, հարթարթակին վրայ, դիտելով, անորոշապէս, շարժումը, որ կառախումբի մը ժամանումը կը կանխէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ՇՌՆԴԱԼԻՑ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արեւմտեան Գերմանիոյ ապահովու-թեան վերատեսուչը, Տոքթ. Օթթօ Ճոն որ արեւելեան շրջանը անցաւ խորհրդա-ւոր պարագաներու մէջ, կը շարունակէ ապմուկ յարուցանել զարմանազան յայտ-նութիւններով: Առջի օր Լրագրական ա-սուլիս մը սարքած էր եւ ուզեց համոզել թէ Միացեալ Բանակի դաշինքը գաղտնի արամադրութիւններ կը պարունակէ: Իր յայտարարութեան համաձայն, Ամերիկա-ցիները զինեալ խաչակրութիւն մը ծրա-գրած են համայնավարութեան դէմ եւ Միացեալ Բանակի դաշինքը յօրինելով կ'ուզեն գերման զինուորներ հաւաքել այդ խաչակրութեան համար: «Բայց դա-շինքին գերման կուսակիցները բոլորովին տարբեր նպատակներ ունին: Տոքթ. Ատը-նաուըր եւ գերման զինապաշտները Միա-ցեալ Բանակի ծրագիրը կը նկատեն գոր-ծիք մը՝ գերման հզօր բանակ մը կազմելու համար: Այդ բանակը ուշ-կանուխ պիտի կլանէ միւս երկիրներու զօրամասերը, մէջն բլլալով Ֆրանսականը, իր Փիլիքա-կան գերակշռութեամբ. այնպէս որ Ֆը-րանսա եւ արեւմտեան Եւրոպան անգամ մը եւս պիտի ենթարկուին գերման զինա-պաշտութեան: Երբ այս նպատակին հասա-նին, Միացեալ Բանակի ծրագիրը պիտի պատռեն, ինչպէս եղաւ անցեալին մէջ»:

Տոքթ. Ճոն կ'ըսէ նաեւ թէ նացիները տիրական դեր կը կատարեն արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, աջակցութեամբ Մ. Նա-հանգներուն «որոնք պատերազմական յաղթանակէ մը վերջ Թատերաբեմի մը վե-րածած են արեւմտեան Գերմանիան»:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարա-րութիւնը կը յայտարարէ թէ ոեւէ գաղտ-նի համաձայնութիւն չեն կնքած արեւ-մտեան Գերմանիոյ հետ նոր պատերազմ մը սարքելու համար եւ թէ Տոքթ. Ճոն պարզապէս կը կրկնէ համայնավար քա-րոզութեան դասական եղանակները: Ա-րեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնն ալ պաշտօնապէս դատաձան հռչակելով նախկին վերատեսուչը, կ'ըսէ թէ անոր յայտարարութեան նպատակն է ազդել Ֆրանսայի վրայ որպէսզի չվաւերացնէ Միացեալ Բանակի դաշինքը:

ՃԱՆՒ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը, Մալեն-կով եւ իր պաշտօնակիցները առջի օր ճաշի հրաւիրուեցան Մոսկուայի անգլ. դեսպանատան մէջ, Պ. Էթլիի եւ վեց ըն-կերներուն այցելութեան առթիւ: Անգլ. դեսպանը առաջարկեց բաժակ պարպել ի պատիւ Թագուհի Էլիզապէթի: Մալեն-կով բաժակը պարպեց խաղաղ համակե-ցութեան համար: Խորհրդային կառավա-րութիւնը Մոսկուա հրաւիրեց Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան մէկ ուրիշ պատուիրակութիւնը յառաջիկայ աշնան: Հրաւէրը ընդունուած է եւ այ-ցելութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառա-ջիկայ Սեպտեմբերի վերջը կամ Հոկտեմ-բերի սկիզբը, աւելի սերտ յարաբերու-թիւններ հաստատելու համար երկու եր-կիրներուն միջեւ:

ՄԱՐՈՔԻ կացութիւնը միշտ կը մնայ եռերուն: Ցոյցերը կը շարունակուին 12 օ-րէ ի վեր, ի նպաստ հին եւ նոր Սուլթան-ներու: Սպանիա ուշադրութեամբ կը հե-տեւի դէպքերու ընթացքին, գործելով ի նպաստ գահընկէց Սուլթանին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը որոշած է գլուխ հանել հիւլէական ուժե-րու օգտագործման ծրագիրը, Խ. Միու-թիւնը մասնակցի թէ ոչ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, գնդ. Նասըր Փաքիստան պիտի երթայ մօտերս, քաղա-քական համաձայնութիւն մը կնքելու հա-մար:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կրթ. նախարարութիւնը օրինագիծ մը կը պատրաստէ, որուն հա-մաձայն նախակրթութիւնը պարտաւորիչ պիտի ըլլայ 7–14 տարեկան եւ Թուրք հայրենակիցներու զաւակները պարտաւոր պիտի ըլլան Թրքական դպրոցներու մէջ ստանալ տարրական կրթութիւնը:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ չարժանը-կարի արուեստագէտ մը, Համազասպ Սիրուն, 24 տարեկան, «գեղեցկութեան Թագաւոր» հռչակուեցաւ եւ թէ Ամերի-կա պիտի երթայ, համաշխարհային մրցումին մասնակցելու համար:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ այս կիրակի Ալֆորվիլի հովեւոր հովիւը, Մերձանեան քահանայ պիտի պատարագէ Առնուվիլի Վարդգայ Ս. Խաչ եկեղեցին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի տիկին Ալիս Տէօքմէճեան կը ծա-նուցանէ թէ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի այս երկու-շաբթի, Աստուածածնայ Մեռելոցի օրը, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, իր սիրեցեալ ամուս-նոյն ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ մահ-ուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.—Տէր եւ տիկին Արամ Տէր Յարութիւնեան եւ զաւակները, տէր եւ տիկին Հայկազուն Տէր Յարութիւնեան եւ զաւակները, տէր եւ տիկին Կարապետ Մեսաքեան եւ զաւակները, տէր եւ տի-կին Բիւզանդ Թուխտարեան եւ զաւակնե-րը իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցու-թիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՈՍԿԻԱՆ - ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Ֆր. Կ. Խաչի Սէն Լուի վարչութիւնը ողբացեալ տիկին Սրբուհի Սիմոնեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստա-ցած է Պ. Հմայեակ Գալուստեանէ, եւ Պ. Խաչիկ Գալուստեանէ (Փարիզ) հազարա-կան ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Սէն Լուի Թաղ. խորհուրդը տարաբախտ Ռուբէն Քէօշկէրեանի մահ-ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շը-նորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցի-ին համար.— Պ.Պ. Պետրոսեան եղբայր-ներէ (Սէն Ժերոմ) հազար ֆր., Վար-դանեան, Քէշիշեան եղբայրներէ եւ Սան-սալեանէ (Պոմոն), Մարկոս Մարկոսեա-նէ 500ական ֆր. եւ Պ. Յակոբ Քէօնճեանէ հազար ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօն-ուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 7ի գիշեր, «Միւթիւալիթէի» մեծ սրահին մէջ:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Վերափոխման տօնակատա-րութեան առթիւ, երեկոյեան ժամը 6ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Յովսէփայ մատրան մէջ 13 Ավրընի Լամարքին:

Պիտի կատարուի նաեւ խաղողօրհնէքի արարողութիւն:

Ս. Խաչի Ժողովրդապետութիւն

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ շրջ. Ազգային Միութիւնը կը յայտարարէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 15ին կիրակի օր, Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ հանդի-սաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, նոյնպէս մատաղի եւ խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջ. բարե-պաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալու Ս. Պատարագի, ինչպէս նաեւ խաղողի եւ մատաղի օրհնութեան:

Այն հաւատացեալները որոնք կը փա-փաքին մատաղի նուիրատուութեան բա-ժին առնել, հաճին եկեղեցւոյ խորհրդա-րանը յանձնել իրենց նուէրները փոխան ստացագրի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ Յուլիս 4ի դաշտահանդէ-սին տեղի ունեցած վիճակահանութենէն հետեւեալ Թիւերու տէրերը բարեհաճին մինչեւ ըեկտ.ի վերջը առնել իրեց շա-հած առարկաները: Վարժարանի գրա-սենեակը բաց է երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները:

1210, 96, 703, 380, 327, 199, 1175, 387, 865, 89, 646, 572, 879, 769, 869, 779, 836, 873, 1291, 981, 114, 364, 108, 120, 48, 456, 802, 746, 739, 722, 622, 336, 567, 113, 372, 402, 816, 730, 297, 605, 93, 694:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Հոգաբար-ձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ս. Աստուա-ծածնի Վերափոխման տօնին առթիւ այս կիրակի հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի եւ պիտի կատարուի խաղողի օրհնութիւնը:

Երկուշաբթի Պատարագ Մեռելոցի:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂ

ՆԻՍ.— Նիսի եւ շրջանի Հայ. եկեղեց-ւոյ Կրօն. ընկերակցութեան վարչութի-նը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի 15 Օգոստ. Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ Տէր Աստմ քահանայ պիտի պատարագէ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ ի յիշատակ ազգ. բարե-րար հանգուցեալ Պ. Զամբէրթէնի, որ կառուցանել տուած է Նիսի Ս. Աստուա-ծածին մատուռը 1928ին:

Նոյնպէս հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալ Տիկին Նուարդ Կիւլպէնկեանի համար, որու յիշատակին բարերար Գալուստ Կիւլպէնկեան եւ իր զաւակները կառուցանել տուին եկեղեց-ւոյ կից՝ երիցատունը:

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա-տարուի նաեւ Նիսի եկեղեցւոյ այն բոլոր բարերարներուն համար որոնք անդարձ հեռացած են մեզմէ:

Եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութեան առթիւ, ինչպէս ամէն տարի, նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ մատաղ եւ խաղող-օրհնութիւն:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալ բարերար-ներուն յիշատակը յարգողները եւ բոլոր հաւատացեալները: Վարչութիւն

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբին, նուիրուած ԽԱՆԱՍՈՐի արշաւանքին եւ Սասնոյ ա-պստամբութեան 50ամեակին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Հաճի Մարիամ Փա-շաեան կը փնտռէ իր եղբայրը Յակոբ Փո-թիկեան, Մարաշցի, Պայր Հաճի Արթին: Յիշեալը ժամանակ մը Լիոն էր եւ կօշկա-կարութեամբ կը զբաղէր: Տեղեկացնել Յառաջի:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են195 1955 ուսումնական տարեշրջանի համար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, ո-րոնք կը փափաքին ազգային այս դարա-ւոր հաստատութեան մէջ ապահովել ի-րենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրան-սական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելու-թիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ:

Direction Collège Arménien

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)

Tél. : OBS. 18-28

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ-ՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէն թարգմանեց Լիւք Անտոէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւննե-րով): Գին 1000 ֆրանք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻի «Պատմութիւն արդի Հայ Գրականութեան»: Գին 800 ֆրանք:

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ:

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 14 ՕԳՈՍՏՈՍ ★ SAMEDI 14 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7445 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2856

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՑԷՔ ՊԱՏՈՒՀԱՆՆԵՐԸ

●

Արձակուրդի օրեր են եւ ամէն մարդ կը խօսի օդի, լոյսի, ջուրի մասին:

Ամէնէն անճարն ալ խօսակից կը փընտռէ, պատմելու համար օդափոխութեան բարիքները:

Աս ու ան լեռ եւ ծով տեսեր են: Ուրիշներ՝ ջերմուկ եւ արեւ:

Կան ալ որ լեզու կը թափեն, նկարագրելու համար իրենց պտոյտները՝ երկիրէ երկիր:

Իրենց համար գաղտնիք չունին Զուիցերիան, Իտալիան, Սպանիան կամ Վոսփորի ափերը:

Օդ, լոյս եւ ջուր: Նոր հորիզոն եւ թարմութիւն:

Ամէն պարագայի մէջ, կազդուրում: Տեսակ մը երիտասարդացում՝ աշուն մը եւ ձմեռ մը եւս անցընելու համար:

Անշուշտ մարմնական վերանորոգումը իրեն հետ կը բերէ հոգեկան աշխուժացում ալ:

Մարդիկ աւելի տրամադիր կ'ըլլան հետաքրքրուելու հանրանուէր գործունէութեամբ:

Գոնէ թմրած ջիղերը կ'արթննան եւ աչքերը աւելի որոշ կը տեսնեն չարն ու բարին:

Երբ մաքուր օդ շնչած են, կ'ուզեն որ քիչ մը թարմութիւն մտնէ նաեւ մեր հանրային կեանքին մէջ:

Այս հիւրընկալ երկրին երիտասարդ վարչապետը, որ կարգ մը յանդուգն ձեռնարկներ կատարեց, աչքի կը զարնէ ուրիշ առաւելութեամբ մը:

Կ'ուզէ, կը փորձէ «քիչ մը թարմ օդ» ներմուծել Ֆրանսայի պետական, ընկերային եւ տնտեսական կեանքին մէջ:

Քիչ մը թարմ օդի կը կարօտինք մենք ալ, սկսելով այս գաղութէն:

Աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է լայն բանալ պատուհանները, որպէսզի բացուին մեր աչքերը: Որպէսզի թարմ օդ շնչեն միտքերն ու սրտերը:

Հարկ է թօթափել ինքնահաւանութեան, մեկուսացման, թմրութեան եւ լճացման դեղին փոշին, որ կանխահասծերութիւն կը նշանակէ:

Չէ՞ք տեսներ, — աշունը տիրաբար նստեր է տարագիր բազմութեանց հանրային կեանքին վրայ:

Չէ՞ք լսեր դեղնած տերեւներու խշրտուքը, ամէն ասպարէզի մէջ:

Եղածը պահելու աշխատանքը յաճախ կը շփոթուի շուտ մաշեցնելու սովորամոլութեան հետ:

Ցոփնած աչքերը պղտոր կը տեսնեն ամէն բան:

Երիտասարդները գունաւոր ակնոցներ կը փնտռեն, ծուռն ու շիտակը զանազանելու համար:

Գործօն ուժեր եւ մամուլը աժդահ եւ անդ կը սպառեն, տարրական ճշմարտութիւններ պարզելու համար:

Իւրաքանչիւր համրանք իրեն յատուկ պատեանի մը մէջ ամփոփուած, չի համարձակիր տեսնել թէ ինչ կը բանի դուրսին:

Տարագիր բազմութիւնները կը թափթփին անորոշութեան մէջ, անճար նայուածքներ ուղղելով չորս հովերուն:

Հոծ գաղութներէն այն որ ուժ եւ բախտ ունի, վերէն կը նայի միւսներուն վրայ:

Ուրիշներ իրենց խուղով կը տապկուին, միշտ նախընտրելով դիւրին, հարթ ճամբաները:

Ընկալեալ սովորութիւնները մամուռ կապած են ամէն տեղ, կախարդական շրջանակ մը ստեղծելով:

Երեսնամեայ փորձառութիւնը կ'ապացուցանէ թէ լրջօրէն կը կարօտինք ներքին օդափոխութեան մը:

Լոյս եւ թարմութիւն:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՇԵՐ ՑԵՐԵԿ ԺՈՂՈՎ ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

●

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԱՐԳ ՄԸ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ — ԵՐԷԿ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԷՐ — ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԱՂՏՆԻ ԿԸ ՊԱՀՈՒԻՆ

Հինգշաբթի օր դահլիճը երեք անգամ ժողով գումարեց, առտուն, կէսօրին եւ գիշերը, քննելու համար Եւրոպայի Միացեալ բանակի ծրագիրը: Արդ առթիւ գըրոյց կը շրջէր թէ Պ. Մենտէս-Ֆրանս դիւանագիտական ձեռնարկ մը պիտի կատարէ, բանակցելով Խ. Միութեան հետ, որպէսզի դիւրացնէ Ազգ. Ժողովին վաւերացումը:

Ցաջորդական ժողովներու ընթացքին վարչապետը շարք մը առաջարկներ ներկայացուց, որոնց համաձայն կարելի պիտի ըլլայ փոփոխութիւններ կատարել դաշինքին վաւերացումէն վերջ, համախորհուրդ՝ միւս հինգ զինակիցներուն հետ որոնք յառաջիկայ շաբթու ժողով պիտի գումարեն Պրիւքսէլի մէջ: Ամէնքն ալ կը կարծեն թէ կարելի չէ փոփոխութիւններ կատարել վաւերացումէն առաջ, բայց հաւանական է որ բարեփոխումներ ընդունուին վաւերացումէն վերջ:

Խորհրդակցութիւնները բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին. այնպէս որ տեղական թերթերը ստիպուած են գոհանալ ենթադրութիւններու: Ֆիկարօն կը կարծէ թէ օգոստ. 24ին նախատեսուած քուէ մը պիտի պահանջուի Ազգ. Ժողովէն: Երբ այս քուէարկութիւնը կատարուի, խորհրդարանը անմիջապէս պիտի դադրեցնէ նիստերը, ամառնային արձակուրդի առթիւ եւ ծերակոյտը պիտի չկրնայ քննել դաշինքը: Այն ատեն վերջնական վաւերացումը պիտի յետաձգուի քանի մը ամիս եւ այս դադարէն պիտի օգտուին, նոր բանակցութիւն մը սարքելու համար Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ: Այս վերջին պատեհութեան առթիւ, պիտի փորձեն համոզել Խ. Միութիւնը որ հաւանի ազատ ընտրութիւններ կատարել ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, իբրեւ առաջին քայլ երկրին երկու մասերուն միացման:

Եթէ ծրագրուած նոր խորհրդաժողովը վաւերացուի, այն ատեն Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովը պիտի փութացնէ Միացեալ Բանակի դաշինքին վաւերացումը:

Մինչ այս մինչ այն, դաշինքին հակառակորդները կը շարունակեն իրենց պայքարը: Հանրապետութեան նախորդ նախագահը, Պ. Վենսան Օրիոլ, յօդուած մը հրատարակելով «Ֆրանս-Սուար»-ի մէջ վճռապէս կ'ընդդիմանայ Գերմանիոյ վերազինման, հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— «Ես չեմ հաւատար թէ կարելի է խաղաղութիւնը կազմակերպել եթէ վերազինուի Գերմանիա մը ուր հետզհետէ աւելի սպառնալից դիրք մը կը գրաւեն նացիները եւ որ տենդագին կ'աշխատի դլուխ հանել իր միութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը: Գերմանիոյ ազատ եւ խաղաղ միացումը կարելի է ապահովել միայն հաւաքական ապահովութեան դրութեամբ մը, հիմնուած՝ ատլանտեան զինաթափութեան մը վրայ»:

Երէկ նախարարական խորհուրդը կրկին նիստի հրաւիրուած էր, Էլիզէի պալատին մէջ, վերջնապէս ճշդելու համար իր դիրքը:

× Մենտէս-Ֆրանս առջի օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փարիզի անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններուն հետ, Խ. Միութեան տրուելիք պատասխանի մասին: Ինչպէս կը յիշուի, Մոսկուա յուլիս 24ին առաջարկած էր նոր խորհրդաժողով մը գումարել, քննելու համար Եւրոպայի ապահովութեան խնդիրը: Օգոստոս 4ին ալ կրկնուեցաւ այս առաջարկը:

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

★

Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը շրջաբերական մը ուղղելով գերման զբօսաշրջիկներուն, անոնց կը յիշեցնէ կարգ մը տարրական գիտելիքներ:

Ինչպէս կ'երեւայ, գերման շրջիկները անհաճոյ տպաւորութիւն գործած են կարգ մը երկիրներու մէջ, աղմկալի ցոյցերով, հագուստ-կապուստով եւ տնավարի շարժուձեւերով:

Այս թերութիւնները աչքի զարկած են մանաւորաբար Հոլանտայի գիւղերուն մէջ, ուր երկու միլիոն Գերմաններ գացած էին հանգստանալու:

Շրջաբերականը կ'ըսէ թէ շատեր գինովցած եւ նացիական եղանակներ հնչեցուցած են:

Զուիցերիոյ մէջ ալ տհաճութիւն պատճառած են, մարզական մեծ յաջողութեան առթիւ:

Շրջաբերականը կ'ըսէ.

— «Եթէ Գերմանացի մը գէշ վարուի, օտարները պիտի ըսեն,—ամէնքն ալ այսպէս են, մանաւանդ երբ խմբովին են»:

Այս առթիւ կը յանձնարարեն.

— Մի քննադատէք ձեր այցելած երկիրներուն սովորութիւնները եւ օրէնքները, եթէ նոյնիսկ տարօրինակ կամ ծիծաղելի երեւան ձեզի:

— Ուշադրութիւն ըրէք ձեր հագուստ կապուստին: Վիզը եւ ուսերը բաց այրերը, շորթ հագած կիները բարեկիրթ չեն համարուիր, նոյնիսկ կոշտ կը նկատուին կարգ մը երկիրներու մէջ:

Եւ վերջապէս պատուէր մը որ կրնայ յարմարիլ ամէն օտարականի, մանաւանդ մեր «յառաջդիմական»ներուն.

— Եթէ այն տխմար գաղափարը ունիք թէ արտասահմանի մէջ ամէն բան գէշ է, ձեր տեղէն մի շարժիք: Իսկ եթէ կը կարծէք թէ ամէն բան աւելի լաւ է արտասահմանի մէջ, մի վերադառնաք:

Եթէ մենք ալ ձեռնհաս իշխանութիւն մը ունենայինք, ապահովաբար ամէն տարի դէզ մը շրջաբերականներ պիտի ուղղէր, պատկերազարդ մանրամասնութիւններով:

Կա՞յ երկիր մը ուր տնավարի վարուած չըլլանք, առանց աջ-ձախ նայելու:

Երբեմն մեր խժալուր ժխորը աւելի բարձր կը հնչէ քան տեղացիներուն խընդութեան ձայնը:

Եւ սանձարձակ բարքեր կան որոնք մատ խածնել կու տան տեղացիներուն...

ՎԱՀԷ

Ի՞ՆՉ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԻՆ

Հակառակ խիստ գաղտնապահութեան, «Քոմպա» կը կարծէ թէ վարչապետը 13 փոփոխութիւններ առաջարկած է որոնց գլխաւորներն են.— 1. Անսահման տեւողութիւն Միացեալ Բանակի դաշինքին, ինչպէս նախատեսուած է Ատլանտեան զինակցութեան համար: Կարելի է բաժնուիլ քանի տարի վերջը: 2. Փոխանցման շրջանը նշանակել 3էն 8 տարի, փոխանակ 18 ամիսէն երեք տարուան: 3. Ապակեդրոնացում, որպէսզի քարացած կազմակերպութիւն մը չդառնայ: 4. Միացեալ Բանակի կեդրոն ընտրել Փարիզը:

Միւս փոփոխութիւնները կը վերաբերին զինուորական եւ դրամական կարգադրութեանց: Նոյն աղբիւրին համաձայն, տասը կէտերու մասին համաձայնութիւն գոյացած է դաշինքին կուսակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ, բայց դժուարութիւններ ծագած են երեք հիմնական կէտերու մասին: Ահաւասիկ առաջինը.— Մենտէս-Ֆրանսի ծրագրով, կարելի է դաշինքէն բաժնուիլ 1. Երբ Գերմանիոյ միացումը վերահաստատուի, 2. Երբ ամերիկեան եւ անգլիական զինուորները քաշուին Եւրոպայէն, 3. Երբ Ատլանտեան դաշինքը դադրի ժամանակէն առաջ:

ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

●

Երէկ ամփոփած էինք արեւմտեան Գերմանիոյ ապահովութեան վերատեսուչին՝ Տոքթ. Օթթօ Ճոնի չնդալից յայտարարութիւնները: Թէեւ պաշտօնապէս հերքուեցան անոր կարգ մը վերագրումները, բայց իրարանցումը կը շարունակուի: Վարչապետը՝ Տոքթ. Ատընաուըր, կարճ կապեց իր արձակուրդը, անձամբ քննելու համար ձեռք առնուած միջոցները: Կը վախցուի որ փախստական կամ առեւանգուած վերատեսուչին կարգ մը յայտնութիւնները հակադերման հօսանք մը ստեղծեն արտասահմանի մէջ:

Կառավարութիւնը հրատարակեց Տոքթ. Ճոնի մէկ յուշագիրը, ուր ուժգնօրէն կը ձաղկէ համայնավարներուն վտանգաւոր գործունէութիւնը: Այս առթիւ կը մատնանշէ անոնց «ահարկու ջանքերը՝ բոլշեւիկացնելու համար Գերմանիան եւ ամբողջ աշխարհը»:

Արեւմտեան Գերմանիոյ ներքին նախարարը, որ խստօրէն կը քննադատուէր Տոքթ. Ճոնի հարցին առթիւ, արձակուրդ տուաւ կարճ ատենի մը համար:

Համպուրկի դատարանը հրամայեց բռնագրաւել «Տէր Շթերն» պարբերականին 800.000 օրինակները, ամբողջ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Թերթը շրջանդալից գրութիւն մը հրատարակած էր, որուն համաձայն մարտ 30ին իրազեկ մը լուր տուած էր ոստիկանութեան թէ Տոքթ. Ճոն կասկածելի է. բայց կարեւորութիւն չէին տուած::

Խորհրդարանը արտակարգ նիստի հրաւիրուած է, քննելու համար Տոքթ. Ճոնի խնդիրը:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի օր Փարիզ կը սպասուէ՛ն Թունուզի նոր վարչապետը Թահար պէն Ամմար եւ Ֆրանսական մարզպանը՝ զօր. տը Լա Թուր:

Այս առթիւ պիտի [illegible] կառավարութեան հետ, իրականացնելու համար ծրագրուած ինքնավարութիւնը:

× Կացութիւնը միշտ խառնակ է Մարոքի մէջ: Գործադուլները եւ ահաբեկումները դադրած չեն տակաւին: Ֆրանսական մարզպանը՝ Պ. Լաքոստ Ֆէս գընաց, ուր խլրտումները կը շարունակուին: Իրենց տեղերը վերադարձած են այն 15.000 Պէրպէրները որոնք Ռապաթ իջած էին լեռներէն, իրենց հաւատարմութիւնը յայտնելու համար Սուլթանին: Ասոնք մոլեռանդ ռազմիկներ են եւ իրենց ներկայութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէր ժողովուրդին: Հարկ եղած էր մասնաւոր բանակցութիւն կատարել, որպէսզի այս լեռնականները հեռանան մայրաքաղաքէն. այլապէս անխուսափելի պիտի ըլլային ընդհարումները: Մարզպանը հաւաստիքներ տուաւ 80 ցեղապետներու, որոնք շատ գոհ չէին երեւար վարչապետին յայտարարութիւններէն:

Վերջին լուրերու համաձայն կացութիւնը բարւոքած է Քազապլանքայի մէջ: Բանթողները հետզհետէ կը վերսկսին աշխատանքը:

Գահընկէց Սուլթանին կուսակիցները ձեռնթափ չեն եղած տակաւին:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԿՈՒ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀԱՏՈՐՆԵՐ

●

Շուտով մամուլին կը յանձնուի դիւցազնական Ուրֆայի եւ անոր հայորդիներուն կեանքը ներկայացնող հատորը: Այս գործը աւելի եւս կը ճոխանայ՝ Աբրահամ քհնյ. Արեւեանի անտիպ գործերով, որոնք պիտի տպագրուին այս գիրքին մէջ:

Մօտ վաթսուն երկար տարիներ, այս արժէքաւոր ձեռագիրները Հոլանտայի Լէյտըն քաղաքի մատենադարանին մէջ պահուելէ յետոյ, այսօր լոյս կը տեսնեն ու գործին հետ նաեւ առիթ կուտան մեզ ծանօթանալու անոր տաղանդաւոր հեղինակին:

Այս թանկագին ձեռագիրներուն փրկութիւնը կը պարտինք նախ՝ Խորէն արք. Մխիթարեանին, որ 1895ի դէպքերէն վերջ հաւաքած է Արեւեանի ձեռագիրները ու զանոնք կորուստէ փրկելու համար յանձնած է Անգլիացի Մ. Բէնթըլ Հարրիսին, որ այդ օրերուն հայկական նահանգներուն տուած իր այցելութենէն կը վերադառնար ու կ՚անցնէր Ուրֆայէն: Այս պարագան ինքը՝ Մ. Հարրիսն է որ կը հաստատէ իր ձեռագիր յիշատակութեամբ:

Մ. Հարրիս Հոլանտա հասնելով Արեւեանի ձեռագիրները կը յանձնէ Լէյտընի մատենադարանին: Շնորհիւ այս հոգածութեան ուրեմն, Արեւեանի գործերը կը փրկուին կորուստէ:

Ուրֆայի պատմութիւնը խմբագրող հայրենակիցները, այս տեղեկութիւնները «Հանդէս Ամսօրեայ»էն քաղելէ վերջ փութացին բանակցիլ Լէյտընի գրադարանին վարչութեան հետ՝ սոյն ձեռագիրներուն լուսանկարները ունենալու համար:

Այստեղ պարտք կը զգանք շնորհակալութեան խօսք ուղղել Լէյտընի գրադարանին վարչութեան, որ փութաց լուսանկարել տալ զոյգ հատորներուն 450 էջերը ու ղնել զանոնք մեր տրամադրութեան տակ:

— տի դժեր[illegible] հնյ. Արեւեանի ձեռագիր[illegible]թիւնն է Ուրֆա քաղաքին, նախաքրիստոնէական շրջանէն մինչեւ ԺԹ. դար: Աշխատութիւնը չեղագիր է եւ ունի 283 մեծադիր էջեր:

Իսկ երկրորդ հատորը, որ 150 եւ աւելի էջերէ կը բաղկանայ, կը ներկայացնէ ԺԹ. դարու ընթացքին Ուրֆայի հայութեան ապրած կեանքը:

Այս զոյգ հատորներուն արժէքը, ընթերցողը ինք պիտի կրնայ գնահատել, երբ ծանօթանայ անոնց բովանդակութեան:

Միայն այսքանը ըսենք, որ Արեւեանի յայտնութիւնը գիւտ մըն է ոչ միայն մեր այս գիրքին համար, այլեւ ամբողջ հայ մատենագրութեան:

Սակայն, ո՞վ է մինչեւ հիմա անծանօթ մնացած այս Ուրֆացի համեստ քահանան, որուն գործերը այսքան խանդավառած են մեզ:

Դժբախտաբար Արեւեան ինքնակենսագրութիւն չունի: Ոեւէ մէկն ալ չէ գրած իր մասին: 1985ի դէպքերու ծանր ազդեցութեան տակ, անոր ձեռագիրները անգլիացի ճամբորդին յանձնող Ուրֆայի առաջնորդը, հազիւ հետեւեալ տողերը կրցած է մակագրել զոյգ հատորներուն վերջին էջերուն վրայ. — «Այս գրքին հեղինակը՝ Արեւեան Տ. Աբրահամ աշխատասէր քահանան 1895 Դեկտ. 17ին Եկեղեցւոյ մէջ՝ Հայոց կոտորածի միջոցին Իսլամները զարկին մեռցուցին»:

Արեւեան քահանայի մեծարժէք գործը մեզ կը ստիպէ ամէն միջոցի դիմել, ունենալու համար գէթ համառօտ կենսագրականը՝ անոր տաղանդաւոր հեղինակին: Երկար պրպտումներէ վերջ, հնարաւոր եղաւ հասնիլ հետեւեալ արդիւնքին.

— Աբրահամ քհնյ. Արեւեան, աւազանի անունով Յակոբ, ծնած է Ուրֆայի մէջ, 1838ին: Իր մանկութեան տարիներուն շուրջ տեղեկութիւններ կը պակսին, միայն գիտենք, որ հայրը քարակոփ ըլլալով փոքրիկ Յակոբը յաճախ իր հետ լեռները կը տանէր: Այս մասին Արեւեանի երկրորդ հատորին մէջ եղած յիշատակութենէն կը պարզուի, որ պատանեկան տարիները անցուցած է Ուրֆայի շրջակայ՝ Արզար Թագաւորի եւ Տամլամաճայի լեռներուն մէջ ու ինքն ալ տիրացած է հօրը արհեստին:

Արեւեանի այս քարակոփութիւնը օգտակար եղած է հետագայ իր գրական աշխատութիւններուն համար: Ուրֆայի պատմութեան առաջին հատորը գրելու ժամանակ, յիշած է լեռները՝ քարայրներու մէջ տեսած հին փորագրութիւններն ու արձանագրութիւնները եւ փութացած է դարձեալ լեռները իյնալ՝ այս անգամ այդ նշանագրերը ընդօրինակելու եւ զանոնք իր գրքին մէջ զետեղելու համար:

Ապագայ գրագէտն ու պատմաբանը, որոշ կերպով ուսման մեծ փափաք մը ունեցած է՝ տակաւին փոքր տարիքէն եւ յամառ ինքնաշխատութեամբ, հետզհետէ ոչ միայն սորված է հայերէն կարդալ-գրել, այլեւ 13 տարեկան հասակին մէջ սկսած է ոտանաւորներ գրել: Այս առթիւ, Արեւեան իր երկրորդ հատորին մէջ ոտանաւորներու կարգ մը նմոյշներ տալէ վերջ, հետեւեալ ծանօթագրութիւնը կը կցէ անոնց. — «Այս մելամաղձ երգերը գրողն, փոքրիկ խմբակի մէջ մտնելով, կիրակի օրերն պատմութեանց եւ Սուրբ Գրոց ընթերցմամբ կը պարապէր»:

Մեր կատարած պրպտումները ցոյց կուտան, որ Արեւեանի ուսուցիչները եղած են՝ վիճարան Պետրոս Ծերունին եւ Գրիգոր վարժապետ Մէջլկոտրեանը:

Արեւեան 1864 մարտ 1ին ուսուցիչ կը կարգուի «Լուսաւորչական» ընկերութեան հիմնած դպրոցին:

Այս շրջանին է որ ժողովուրդին մէջ շարժում մը կար տեղւոյն իշխանութիւններուն դէմ: Այս շարժումներու ընթացքին, Արեւեան էսնաֆներուն հետ է միշտ ու առաջին գծի վրայ: Գրիգոր եպսկ. Աջապահեան՝ Թեմին առաջնորդը, պաշտպան կը կենայ իշխաններուն. ասոր վրայ եպիսկոպոսին դէմ բողոքագիրներ կը տեղան Պատրիարքարան: Կը պահանջուի որ եկեղեցիին մէջ Աւետարանը գրաբարէն թարգմանուի աշխարհաբարի: Գործը այնտեղ կը հասնի, որ «էսնաֆպաշի»ները ժողովուրդին գլուխը անցած կը յարձակին առաջնորդարանին վրայ, իսկ իշխանները հազիւ կը յաջողին փախչելով իրենց մորթը ազատել: Արեւեան ինքն իսկ հետեւեալ տողերով կը խոստովանի այս շարժումներուն պարագլուխ ըլլալը. — «Գրիչս այս խաղերուն մէջ անմեղ չէր»:

Այդ օրերուն Ուրֆայի մէջ ուսումը տարածելու նպատակով երեք ընկերութիւններ գոյութիւն ունէին. — Լուսաւորչական, Ռուբինեան եւ Աւետարանական:

Ըստ երեւոյթին, «էսնաֆ»ները ասոնց հետ սերտ կապ մը չունէին, որովհետեւ 1871ին, խումբ մը երիտասարդներ միանալով, Հայկազեան անունով նոր մկըրտութիւն մը կը կազմեն: Այս վերջնոյն նպատակը թէեւ կրթական էր, սակայն, իրենց գործունէութենէն դատելով, եղած է Ուրֆայի առաջին յեղափոխական կազմակերպութիւնը: Այս ընկերութիւնը շատ բունակ թղթակցութիւններ կը ղրկէր պոլսական թերթերուն, կը բողոքէր թրքական անիրաւութեանց դէմ ու ազգային կեանքէն ներս սահմանադրութեան գործադրութիւնը կը պահանջէր: Հայկազեան միութեան գլխաւոր կազմակերպիչը եղած է Արեւեանը:

Վերջապէս բողոքներն ու խռովութիւնները իրենց արդիւնքը կուտան: 1874 Սեպտ. 21ին տեղի կ՚ունենան Ուրֆայի Թեմին երեսփ. ընտրութիւնները եւ ազգային օրինաւոր կեանք մը կը ստեղծուի Ուրֆայի մէջ: Այս ընտրութեանց ընթացքին, Արեւեան ազգ. երեսփոխան կ՚ընտրուի Պիրէճիկի շրջանէն:

1875ին դպրոցական նոր շէնք մը կը շինուի Ուրֆայի մէջ, որուն տեսչութիւնը կը յանձնուի Արեւեանին: Ժամանակ մը այս դպրոցը Հայկազեան անունը կրելէ վերջ, ժողովուրդը դայն կը մկրտէ Արեւեան վարժարան:

Յաջորդով կը լրացնեմ քաղուած տեղեկութիւնները :

ԱՐԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

★

(ԱՄՓՈՓՈՒԱԾ ԽՈՐՀ. ԹԵՐԹԵՐԷՆ)

Երեւանի Պետական Մատենադարանը աշխարհի հնագոյն եւ ամենահարուստ գրադարաններէն մէկն է: Մատենադարանը հիմնուած է առաջին անգամ Էջմիածնի մէջ հայ նշանաւոր պատմիչ Ղազար Փարպեցիի նախաձեռնութեամբ, որ ինչպէս կ՚երեւի մարզպան Վահան Մամիկոնեանին ուղարկուած թղթէն (Նամակ), հայ պատմիչը Էջմիածնի մէջ հաւաքեր էր բաւական թիւով հայերէն եւ այլ լեզուներով ձեռագրեր: Հայկական գրերը ստեղծուեր են 405 թուին Մեսրոպ Մաշտոցի կողմէն, եւ այդ ժամանակին ալ ստեղծուեր է թարգմանական եւ ինքնուրոյն հայատառ գրականութիւն: Դարերու ընթացքին հայերէն լեզուով գրուած են շուրջ հարիւր հազար ձեռագրեր, որոնցմէ ժամանակի ճիրաններէն փրկուեր եւ աշխարհի գրեթէ բոլոր մեծագոյն գրադարաններուն մէջ պահպանուեր են շուրջ 27 հազար ձեռագրեր:

Երեւանի Պետական Մատենադարանէն մէջ կը պահպանուին 10 հազարէն աւելի ձեռագրեր, որոնցմէ 570ը այլ լեզուներով գրուած են: Մատենադարանին մէջ կը պահուին նաեւ շուրջ չորս հազար ձեռագրերու պատառիկներ եւ 200.000 արխիւային փաստաթղթեր:

Պետական Մեսեանադարանի մէջ առանձնապէս ուշագրաւ է Ե. դարու մագաղաթէ պատառիկը (Աւետարանի մաս) գրուած բուն մեսրոպեան գրերով: Դարձեալ մատենադարանին մէջ կը պահուին բովանդակ աշխարհի հնագոյն հայերէն ձեռագիրը, 887 թուին մագաղաթի վրայ գրուած Աւետարանը: Գիտութեան մէջ ան յայտնի է որպէս Լազարեան Աւետարան, որովհետեւ երկար ժամանակ պահուած է Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանի մատենադարանին մէջ: Մեծ արժէք կը ներկայացնէ 972 թուին կազմուած եւ գրուած պատմափիլիսոփայական նիւթերու ժողովածուն, գրուած թղթի վրայ: Ասիկա ՍՍՌՄ-ի եւ Եւրոպայի մեջ հասած ամենահին թղթէ ձեռագիրն է: Մատենադարանի մեծագոյն զարդերէն մէկն է, 989 թուին Նորաւանի մէջ (Սիւնիք) գրուած Աւետարանը, որ գիտութեան մէջ յայտնի է որպէս Էջմիածնի Աւետարան: Ասոր կազմը աւելի հին է եւ Զ. դարու աշխատանք է, փղոսկրէ: Կազմը իր վրայ ունի բազմաթիւ բարձրաքանդակ կոմպոզիցիաներ Քրիստոսի կեանքէն եւ անոր հրաշագործութիւններէն: Այդ նոյն ժամանակի՝ Զ. դարու ձեռագրէն՝ պահպանուած են նաեւ երկու թերթ մանրանկարով եւ որոնք կը հանդիսանան օրինակ Զ. դարու հայկական ձեռագրական գեղանկարչութեան, իսկ բուն ձեռագիրը նկարազարդած են 989 թուին Տաթեւի նշանաւոր մանրանկարչական դպրոցի ծաղկողները:

Մատենադարանին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն Մուղնիի, Հաղբատի, Խիզանի (Վանի աւազան) եւ այլ վայրերու մանրանկարչական դպրոցներու բազմաթիւ նմոյշները: Յատկապէս նշանաւոր են Խիզանի մեծ մանրանկարիչ Ծերուն Ծաղկողի ձեռագրերը, որոնք լի են կենցաղային՝ ռէալիստական սքանչելի մոտիվներով:

Հայկական մանրանկարչութեան արուեստը իր զարգացման բարձրագոյն աստիճանին հասաւ յատկապէս Կիլիկիոյ մէջ, ԺԳ. դարու կէսին, երբ կը ստեղծագործէր հայ նշանաւոր նկարիչ Թորոս Ռոսլինը: 1297 թուին ծաղկած իր ձեռագիրը, մէկն է Թորոս Ռոսլինի այն ձեռագրերէն, ուր իր գեղանկարչութեան կեդրոնը դարձուցած է իրական մարդը: Ռոսլինը առաջին անգամ յայտնագործած է գեղանկարչութեան մէջ հեռանկարչութիւնը, չօշափելի ծաւալային մարմին է տուած մարդոց, ստեղծած դիմանկարները տիպականացուցած է, արտայայտելով անոնց ներքին, հոգեկան գոյավիճակը: Ռոսլինը իր մեծ տաղանդով առաջինը

ԾԱՂԿԱՎԱՃԱՌԻՆ ՄԱՀԸ

●

Ճամբուս վրայ կը տեսնէի զինքը միշտ իր վաճառատան առջեւ, երբ ներսը զբաղում չէր ունենար: Խոնարհ էր, պարտիզպանը «խաղաղութեան պարտէզ»ին: Անոյշ ժպիտ մը երբեմն անոր աչքերուն մէջ կը վառէր սրտայոյզ քաղցրութեան մը շողը: Բայց ընդհանրապէս թախծոտ էր անոր դէմքը: Հոգերու տակ ընկճուած մէկու մը երեւոյթը ունէր: Նոյնպէս հեռուէն, առանց անձնապէս ծանօթանալու, համակրած էի անոր: Անդորր բան մը կար այդ մարդուն հոգիին մէջ, հակառակ ամէն ձախորդութեան:

Դիմացը ուրիշ ծաղկավաճառ մը փարթամ խանութ մը կը բանեցնէր: Ասիկա անկասկած պատճառ կ՚ըլլար որ «խաղաղութեան պարտէզ»ը բազմաթիւ յաճախորդներ չունենար:

Ամէն անգամ անցնելուս հոն էր ան, դրան առջեւ, ձեռքերը ետեւը կապած կամ գրպաններուն մէջ. քիչ մը կորաքամակ, մտատանջ:

Օր մը փունջ մը գնելու համար իրեն դիմած էի: Ասիկա առիթ եղաւ որ բարեկամանայինք իրարու հետ:

— Բարեւ, հայրենակից:

— Բարեւ:

Անմիջապէս գրպանէն հանեց ծխախոտի տուփը եւ գլանիկ մը ոլորեց ինծի համար իր ոսկրոտ մատներով:

— Փունջ մը կ՚ուզեմ, ըսի, սա կարմիր վարդերէն:

— Վերջը կը նայինք, սանկ քիչ մը նըստինք դուրսը, արեւին մէջ:

Իրեն համար ալ սկսած էր գլանիկ մը ոլորել, երբ մեր աթոռները դրած էինք իրարու մօտիկ:

Պատմեց իր քաղաքէն: Զիլէցի էր: Ես Ամասիոյ մշկահոտ խնձորներուն գովքը կ՚ընէի, ինքն ալ գովեց Զիլէի ճերմակ ռուպը եւ խորոված սիսեռը, ամէն մէկը կաղինի մեծութեամբ:

— Կը յիշեմ որ փայտէ սնտուկներու մէջ Ամասիոյ շուկան կը ծախուէր Զիլէի հռչակաւոր ռուպը:

— Ինչ օրհնութիւններ կային մեր քաղաքը:

Եւ խորունկ հառաչանք մը անոր կուրծքը ուռեցուց:

— Ո՞ր քաղաքը չունէր իր անսպառ բարիքները, ըսի ես: Ամենուրեք էին կեանքի ուրախութեան աղբիւրները: Ցանկարծ մէկ անգամէն փոթորիկը աւերեց ամէն ինչ:

— Ինչ արիւնոտ մրրիկ էր որ պայթեցաւ մեր գլխուն...

Այնուհետեւ շաբաթը անգամ մը չէի մոռնար երթալ իր մօտ: Կը խօսակցէինք այսպէս: Կ՚ոգեկոչէինք մեր հին օրերու կեանքը: Խամրած, մոխրացած արեւը մեր մանկութեան: Ափսոսալով գլուխը կը շարժէր:

— Ալ յոյս չունինք օր մը նորէն գտնելու ինչ որ կորսնցուցինք: Մեր զոհերուն տեղը բնող չկայ: Ցիրուցան եղանք երկրէ երկիր: Հիմա մեր բոլոր ուժովը կառչած ենք եկեղեցիին, դպրոցին, մեր տոհմը: Տղաքն ալ օր մը պիտի կորսուին, եթէ այսպէս շարունակուի:

Գիտէի որ շատ մեծ զոհողութիւններով երկու մանչ զաւակ հասցուցած էր: Ղրկած էր զանոնք ամերիկեան դպրոց: Հիմա պիտի հանգչէր քիչ մը: Տան ծախքերուն հասնողը միայն ինք պիտի չըլլար: Կեանքը պիտի ժպտէր: Արեւոտ անկիւն մը պիտի բացուէր օրերու մառախլապատ երկինքին մէջ: Զայները քիչ մը զուարթօրէն պիտի բարձրանային իր շուրջը: Կրակը նուազ մուխով պիտի վառէր: Ալ ի՞նչ գիտնամ. առաւօտները աւելի յուսավառ պիտի ծաթէին եւ իրիկունէ իրիկուն պլպլացող ճրագը աւելի քաղցր շողով մը պիտի լուսաւորէր յոգնատանջ այս մարդուն տունը:

— Փառք Աստուծոյ, տղաքս հասցուցի: Նոր գլանիկ մը ոլորեց:

— Ծխէ, ըսաւ ինծի, լաւ բան է ծուխը. ուժով մը ներս կը քաշես, ցաւերդ կը թեթեւնան:

Առաւօտ մ խանութը գոց էր: Դրան վրայ մահազդ մը փակուած էր: Երեկոյին, տուն հասնելով ինկած էր ծաղկավաճառը և կարճատեւ հոգեվարքէ մը ետք աւանդած էր հոգին:

Երկու տղաքը խանութին ամբողջ ծաղիկները տուն տարած էին: Դագաղին վրայ, շուրջը, աթոռներուն վրայ, ամէն տեղ տեղաւորած էին անոնք փունջ փունջ:

Հետեւեալ օրը հանդիպեցայ ծանօթի մը որ ըսաւ ինծի:

— Տեսնելիք բան էր: Իր արհեստին արժանի թաղում մը ունեցաւ: Հողաթումբին վրայ բուրգի պէս դիզուած էին խանութի ամբողջ ծաղիկները: Գերեզմանը իրապէս «խաղաղութեան պարտէզ» մըն էր:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

հանդէս է եկեր որպէս Վերածնունդի նըկարիչ ներկայացուցիչ:

ԺԴ. դարու առաջին կէսին Կիլիկիոյ մէջ ծաղկող Սարգիս Պիծակը եւս մանրանկարիչ վարպետ է: Անոր նկարներուն մէջ կարելի է գտնել իրական մարդոց դիմանկարներ: Պահուած ձեռագրերէն մէկուն մէջ ան թողած է իր ինքնանկարը ինչպէս նաեւ պատուիրատու Յակոբ Ջուղայեցի Կաթողիկոսի դիմանկարը:

Տաթեւի միջնադարեան համալսարանի ղեկավար Գրիգոր Տաթեւացիի դիմանկարը մեզ հասած է իր «Հարցմանց Գիրք» աշխատութեան օրինակներէն մէկով: Գրիգոր Տաթեւացին ԺԴ. դարու հայ նշանաւոր գիտնական էր, փիլիսոփայ էր, քաղաքական գործիչ, երաժշտագէտ, աստուածաբան, մանկավարժ, նկարիչ եւ այլն:

Մատենադարանի մէջ կարեւոր նմոյշ - ներ կան նաեւ հայ գաղութներու մէջ զարգացած մանրանկարչական դպրոցնե - րէն, ինչպէս, Խրիմի, Լվովի, Պարսկաստանի շարք մը քաղաքներէն եւ այլն:

Մատենադարանի շուրջ 1300 ձեռագրերու մէջ կը պահպանուին 75 պատմիչի աշխատութիւններ, բացի այդ կան նաեւ 5000 և աւելի յիշատակարաններ պատմական թեմայով եւ քանի մը ուրիշ մանր պատմութիւններ: Ե. դարու հայ նշանա - ւոր պատմիչ, պատմահայր Մովսէս Խորենացիի Հայոց Պատմութեան 1567 թուի արտագրութենէն դուրս կան նաեւ անոր պատմութենէն մնացած պատառիկներ 9 - 10րդ դարէն: Եղիշէի Վարդանանց Պա - տերազմի պատմութենէն կը պահպանուին 1172 թուի ընդօրինակութիւնը: Ուշադրութեան արժանի է Թ. դարու պատմիչ Մովսէս Կաղանկատուացիի Աղուանից պատմութիւնը (ձեռ. 1664 թ.), որ միակ պատմութիւնն է Աղուան ժողովրդի մա - սին: Ան կը նկարէ նաեւ ռուսական հեծելազօրքը, որ գրաւեր էր Պարտաւ քաղաքը:

Մխիթար Գոշի Դատաստանագիրքի ԺԳ. դարու արտագրութիւնը եւս հազուագիւտ ձեռագիր է:

Շահեկան փաստաթուղթ է պահ - պանուած ԺԳ. դարէն, որ կը կոչուի «Զօրանամակ» Ե. դարու իշխաններու անուններով եւ անոնց ունեցած զօրքի ցանկի նշումներով:

1482 թուի Շարականի մէջ, Ծաղկող Կարապետը նկարած է Աւարայրի ճակատամարտը: Այս հերոսամարտի նկարի՛ը տուած է շահեկան յօրինուածքով՝ պարսկական զօրքը փիղերու վրայ եւ անոր դէմ հայկական այրուձին:

Պատմիչներէն համեմատաբար քիչ են ժամանակագիրները: Նշանաւոր է Սամուէլ Անեցին, որու ժամանակագրութիւնը, 1176 թուի օրինակը, կրնայ ըլլալ նաեւ անոր ինքնագիրը:

1205 թուի Մուշի մէջ գրուած Ճառընտիրը, Մատենադարանի խոշորագոյն ձեռագիրն է. գրուած է 607 մագաղաթէ մեծ թերթերու վրայ, իսկ անոր մագաղաթը պատրաստելու համար օգտագործուած է 607 ոչխարի կաշի, ընդհանուր քաշով ան 34 քիլոկրամ է:

Այս մեծագոյն ձեռագրի կողքին ցուցադրուած է նաեւ Մատենադարանի ամենափոքր ձեռագրերէն մէկը, գրուած Թէոդոսիայի մէջ 1434 թուին Օքսենդ Գրչի կողմէ, մագաղաթի վրայ: Ասոր քաշը 19 կրամ է: Գրիչը հաւանաբար գրելու ատեն օգտագործեր է խոշորացոյց, առանց որու դժուար է նոյնիսկ կարդալ:

ՏՈՄՍԵՐ

ՈՐՊԷՍ ՉԻ ԵՏ ՋԴԱՌՆԱՆ

●

Խմբագրատուն հասած է օրիորդ Րի - թա Ճերահեանի «Պետութիւնները եւ Հայկական Հարցը՝ անունով մկրտուած հրատարակելի հատորի մը ձեռագիրը: Այս 23 տարեկան եւ Ամերիկա ծնած ու մեծցած հայուհին, Ուելըլիի այս տար - ուան ընթացաւարտներէն մէկը, հետեւած է քաղաքական գիտութեանց եւ իր թէզին համար նիւթ ընտրած է մեր Դատը: Մեր ցաւը:

Ֆրեզնոյէն, Սարգիս Ադամեան, երե - սուննոց նոր սերնդական մը, երկու տարի առաջ, հեւ ի հեւ կը պատրաստէր ձեռագիր մը՝ նոյնպէս մեր մինուճար ազգին հոգերուն նուիրուած: Հոգեբան ու փիլիսոփայ երիտասարդ մը, որ կը փորձէր լոյս մը սփռել մեր ներքին պայքարնե - րուն վրայ, հոգեբանական վերլուծում - ներով:

Լորընսէն Գրիգոր Արապեան, դարձեալ նորահաս մը, պրպտումներ կը կատարէ մեր դատն ու պատմութիւնը հարեւան ժողովուրդին ներկայացնելու համար, իր բարբառով:

Տիթրոյթէն Մուշեղ Խթէեան, նախորդ երրորդութեան տարեկից, առիթը չի փախցներ մեր անունը արտասանելու համար ամերիկեան մամուլին մէջ: Վերջերս հրատարակեցինք Մոնիթորի մէջ ստորագրած մէկ նամակը՝ Մայիս 28ի տարե - դարձին առթիւ:

Օրն ի բուն աչքիս առջեւ է Ճիմի Թաշճեանը, խմբագիր ու հեղինակ, որ աւելի Հայ է իր հոգիով քան «երկրէն» նոր եկած այս կամ այն չտեսը: Ինքն էր որ պատկառելի հատորի մը մէջ պատմեց ամերիկահայ զինուորներուն կատարած համեստ, այլ հերոսական դերը Բ. Աշխարհամարտին:

Հապա՞ Վահէ Սարաֆեանը, որ ջուրերու պէս հայերէն կը խօսի եւ կը կարդայ: Շատ աւելի բան գիտէ մեր մասին ու շատ աւելի կը շահագրգռուի մեր ճակատագրով քան փողոցէն անցնող կաս - կածելի գրող-բրող մը:

Միտքս կուգան անունները ուրիշ «նըւիրեալ»ներու — Լ. Սարգիսեան, Տ. Դաւիթեան, Ա. Վարժապետեան, Մ. Սըվաճեան, Լ. Ուլուհօճեան, Բ. Խաչիկեան, Տիկին Ռստիկեան եւ ուրիշներ:

Գիտեմ, հարիւրը չանցնիր այս աննման ու հայրենասէր հատընտիրներուն համ - րանքը, բայց, այս թիւն ալ մխիթարա - կան է, պայմանաւ որ հին սերունդը իր աչքերը չորս բանայ եւ իր մասնաւոր գուրգուրանքին եւ հոգածութեան առարկայ ընէ այս բացառիկ դէմքերը:

Նիւթական եւ բարոյական ամէն զոհ - դութիւն պէտք է աչք առնենք, որպէսզի մեր նոր սերունդը չայլասերի ու պահէ իր դիմագիծը: Ոչ մէկ վհատում, ոչ մէկ նահանջ՝ որքան ալ անյաղթելի թուին մեր ճամբան փակող խոչընդոտները: Պէտք է փրկենք զանգուածը, ամբողջութեամբ:

Բայց, մասնաւոր ուշադրութիւն պէտք է դարձնել այն «բացառիկ»ներուն վրայ, որոնք ներքին պահանջ մը ունին ազգին ծոցը վերադառնալու եւ ծառայելու:

Ամերիկահայաստանը ամէն կարելիու - թիւն ունի, իր խրատներուն եւ խոր - հուրդներուն զուգընթաց, շօշափելի օ - ժանդակութիւն ընծայելու այդ հարիւր - եակ մը նուիրեալներուն:

Մեղքը մեր ճիտը, եթէ մեր անտարբերութիւնը պատճառ ըլլայ որ, օր մը, անոնք յուսալքուին ու ետ դառնան՝ կէս ճամբէն:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

★

Պելժ հայասէր գրագէտը, Ժոզէֆ Տէմել, Նուվել Կազէթի մէջ նկարագրելով Արշակ Չօպանեանի մահուան պարագա - ները, կը պարզէ անոր գրական եւ քաղաքական գործունէութիւնը Ֆրանսայի մէջ:

Արշակ Չօպանեան կապեր կը հաստա - տէր Ֆրանսացի ականաւոր գրագէտներու հետ ծանօթացնելու մէկ կողմէ հայկա - կան աղէտները, միւս կողմէ թարգմա - նելով անոնց գործերը հայերէնի եւ փո - խադարձաբար թարգմանելով Ֆրանսերէնի եւ ծանօթացնելով հայկական գրականութիւնը Ֆրանսացիներու:

«Արշակ Չօպանեան բարեկամական սերտ կապերով կապուած էր նաեւ Էմիլ Վերհարնի հետ: 1914–18ի պատերազմին երբ երկուքն ալ իրենց հայրենիքներուն դատը կը պաշտպանէին, յաճախ առիթներ կ'ունենային իրար տեսնելու:

«Առիթ ունեցանք զինք տեսնելու 1948ին: Երկար խօսեցաւ Պելժիոյ գրական շարժման, ինչպէս եւ Վերհարնի եւ ուրիշ պելժիացի գրագէտներու մասին, որոնց հետ սերտ յարաբերութեան մէջ էր: Կը տեսնենք տակաւին իր մագաղաթանման գեղեցիկ դէմքը, լուսաւորուած երկու պայծառ եւ խորունկ աչքերով, ինչպէս եւ իր նուրբ արուեստագէտի ձեռքերը: Կը լսենք տակաւին իր քաղցր եւ զանգաղ ձայնը որ յաւէտ մարեցաւ:

Հայաստան եւ Ֆրանսական գրակա[...] աշխարհը անով կորսնցուցին իրենց լաւագոյն մշակներէն մէկը, եւ կը յուսան[...] թէ իր յիշատակին չինուելիք յուշարձան[...] պիտի իրականանայ գալիք տարիներուն: Եւ արդար է որ Ֆրանսացիները — և Պելժիացիները — մասնակցին այս յու - շարձանին կառուցման, որ պիտի խտա - ցընէ իրենց երախտագիտական զգացու - մը: Չօպանեանի սկսած գործը կը շարու - նակեն հայածին Ֆրանսացի գրագէտներ, որոնց նպաստը Ֆրանսական գրականու - թեան, կարելի չէ զանց առնել, ինչպէ[...] ըսած ենք ուրիշ առթիւ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԸ

✶

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ամէն գնահատանքի ար - ժանի են Մարթիկոյի դպրոցին թէ խնա - մակալութիւնը եւ թէ ուսուցչուհին:

Դպրոցը երկու տարիէ ի վեր կը մա - տակարարուի միեւնոյն մարմնին կողմէ, իսկ դասաւանդութիւնները՝ Տիկին Լ. Միլտոնեանի կողմէ, մեծ յաջողու - թեամբ:

Ինչպէս կը յիշեն «Յառաջ»ի ընթերցո[...] ները, անցեալ տարուան տարեվեր[...] հանդէսին մէջ, բոլոր աշակերտնե[...] փայլեցան արտասանութիւններով, եր - գերով, խաղերով, միշտ հայերէն:

Այս տարի եւս, տարեվերջի հանդէ[...] տեղի ունեցաւ Պոմոնի եկեղեցւոյ սրահ[...] մէջ, եւ դարձեալ ջերմապէս գնահատու[...] ցան աշակերտները եւ ուսուցչուհին:

Յուլիս 4ին աշակերտները հրաւիրուա[...] էին Քղիի Հայր. Միութեան դաշտահա[...] դէսին, ստանձնելով գեղարուեստակա[...] բաժինին կարեւոր մասը: Իրենց երգեր[...] արտասանութիւնները եւ խաղերը մ[...] հաճոյք պատճառեցին:

Այս առթիւ, Պ. Ս. Աւտոյեան 500 ֆ[...] իսկ Քղիի Հ. Մ. 1000 ֆր. նուիրեցին մ[...] դպրոցին: Տղոց խաղերը վերջացան ջե[...] ծափերով: Աղջիկներու խումբն ալ պա[...] չաճ մարզանքներ կատարեց:

Թաղին ընդհ. ժողովին առթիւ, որ տ[...] ղի ունեցաւ Յուլիս 11ին, բաշխուեցա[...] տարեվերջի քննութեանց մրցանակները:

Այս առթիւ զեկուցում տուաւ խնամ[...] կալութեան քարտուղարը, Պ. Կ. Յով - հաննէսեան, որմէ իմացանք թէ դպրո[...] անցեալ տարուան 40 աշակերտի փոխա[...] րէն վերջացող տարին ունեցած է 3[...] պարզ այն պատճառով որ մեծերը հետը - հետէ ֆրանսական լիսէները կը յաճա - խեն: Ուսուցչուհին ալ պարզեց աշ[...] կերտներուն կատարած յառաջդիմու - թիւնները:

Ընդհ. ժողովին ներկայ էին մօտ [...] հայրենակիցները: Կը նախագահէր Պ. [...] Պասմաճեան, որ ըսաւ.— «Մեր փոքր[...] դպրոցը երկու տարիէ ի վեր կանգու[...]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Գ.

Իրենց պէս, ուրիշներ ալ կային, բայց թերեւս ոչ այն հոգեկան խը - ռովքով որմէ կը տուայտէին հիմակ ի - րենք, երբ, շատ չանցած, վակոնի մը դռնակէն պիտի երեւար դէմքը այն մարդուն, որուն վստահութիւնը չարաչար խոշտանգուած էր՝ Փրէնքիփոյի սարե - րուն վրայ եւ ծառաստաններուն մէջ:

Քանի մօտենար այդ րոպէն, Մալվինէ այնքան աւելի տաքութիւն մը կը զգար իր ծոծրակին մէջ. եւ իրենց զգացած յուզումէն զուցէ ամօթահար, զանիկա իրմէ ծածկելու խնամքն ալ կ'ունենային հող, պարագային հետ բնաւ կապ չունեցող նիւթերու մասին խօսելով. օդին տաքօրինակ զովութեանը, հարթարթակին վրայ շրջագայող մէկ քանի կիներուն զլխարկին, կայարանի շէնքին յարմարութեանը, եւ այլն:

Երկար սուլիւն մը թնդաց հեռուէն:

— Կուգայ կոր, մրմնջեց Մալվինէ Վահէի ձեռքը սեղմելով իր կակուղ եւ սպիտակ մատուըներուն մէջ:

— Թող գայ:

Կառախումբը կայարան մտաւ խուլ դղրդիւնով մը: Դռնակներէն եւ պատուհաններէն կ'երեւային տժգոյն դէմքեր՝ անքուն անցուած գիշերէ մը յետոյ: Առաջին կարգի վակօնի մը պատուհանէն դուրս կ'ելլէր Բենիամինի գլուխը, զոր խկոյն տեսաւ Մալվինէ եւ Վահէին թեւէն քաշելով դէպի այն կողմը տարաւ:

— Ահա, ահա, կ'ըսէր, ահա Բենիամինը:

Այս վերջինը տեսաւ իր կինը եւ խնդութեան շարժում մը ըրաւ:

— Մալվինա, պոռաց, բնաւ չէի յուսար որ մինչեւ կայարան կուգաս:

— Պարտաւոր էի, պատասխանեց մանկամարդ կինը:

Եւ իր քով կեցող Վահէն ցոյց տալով.

— Քուզէնս, Պ. Վահէ Ղուկասեանը. եւ այս վերջինին. ամուսինս, Բենիամին Բարսեղեան:

— Օհ, որքան ազնիւ էք, Պ. Վահէ, որ կը պատուէք զիս մինչեւ հոս գալով, ըսաւ Բենիամին ձեռքը պատուհանէն վար երկնցնելով՝ Վահէին, որ սեղմեց զայն:

Սակայն տիկին Բարսեղեան գիտեց որ վակոնին պատուհանէն դուրս ծռող իր ամուսինին գլուխը ոչ միայն առաջուան առուգութիւնը չունէր, այլեւ անոր այտերը թեթեւապէս խոռոչացեր էին, եւ դալկութիւն մը կը պատէր զանոնք: Աչքերը, որ ընդհանրապէս խաղաղօրէն կը փայլէին առաջ, տենդավառ շողիւններ ունէին հիմակ, ու սեւ ծիր մը ամբողջովին կը պատէր անոր ականողիքը: Բուռն տառապանքի մը արտայայտութիւնը կար այդ դէմքին վրայ:

Ուղեւորները արդէն սկսած էին վար իջնել: Բենիամին աճապարեց, եւ խկոյն միացաւ իր կնոջ եւ Վահէին, անոնց ձեռքերը սեղմելով կաթողին:

— Պ. Վահէ, շատ բարեւներ բերի ձեզ Փարիզէն:

—Որոնցմէ՞:

— Ձեր բարեկամներէն:

Ճարտարապետը ուշադրութեամբ կը քննէր այդ դէմքը, եւ հակառակ այն այլայլութեան որով ան օժտուած էր, զուարթութեան հիմ մը կը գտնէր հոն, եւ անոր գիծերուն վրայ կը կարդար անմըռութիւն որ այդ մարդուն նկարագրին էն խոշոր գիծը կրնար ըլլալ:

Մալվինէն ալ, այս մարդը ալ, կը մրմնջէր Վահէ, իր ամբողջ գերակշռութիւնը զգալով այդ մարդուն վրայ:

Անցագրի քննութեան կնճռոտ գործողութիւնները շուտով վերջացան, շնորհիւ այն ծանօթութեան զոր Բենիամին անձնապէս ունէր ոստիկանական պաշտօնէին հետ որ այդ գործը կը կատարէր, եւ ձեռքի տակէ սպրդուած քանի մը ոսկիով խկոյն ազատելով իր օձիքը միացաւ իր կնոջ եւ Վահէի:

Կառքի մը մէջ զետեղուեցան իր դոյքերը, հաւանաբար այն նուէրները զո[...] պատրաստած էր Փարիզի մէջ Մալվինէ[...] համար:

— Բենիամին, ինչո՞ւ այսչափ ուշա - ցար, կը հարցնէր Մալվինէ, կառքին մէ[...]

— Վերջէն կը պատմեմ, առեւտուրը ա[...] նանկ գործ մըն է որ մարդ իր կամք[...] տէրը չի կրնար ըլլալ, կ'ըսէր Բենիամի[...]

— Փարիզի օդը աղէկ չէ եկեր քեզի ա[...] կայն, վրայ բերաւ Մալվինէ:

— Ի՞նչպէս

— Նիհարցեր եւ գունատեր ես:

— Ո՞հ, իրա՞ւ:

Եւ Բենիամին, իր զործած մէկ յան - ցանքին մէջ բռնուածի պէս, ալ աւե[...] տժգունեցաւ:

— Մաշեցուցիչ է այնտեղի կեանքը, [...] սաւ:

— Ճիշդ է, հաստատեց Վահէ:

Մինչեւ Բերա, կառքին մէջ փոխանա[...] ւեցան սովորական խօսքեր, Փարիզի [...] ճոմբորդութեան վրայ, կամ Պոլսոյ մ[...] Մալվինէին անցուցած կեանքին վրա[...] Բենիամին գիտեց որ իր կինը շատ չզա[...] զատեցաւ իր բացակայութեան երկարո[...] թենէն եւ այն ձանձրոյթէն զոր իր բա - ցակայութիւնը պատճառած ըլլալու է իրեն, Մալվինէին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

…չահուած եւ լաւագոյնս մատակարար – ուած է հրաժարել խնամակալութեան կազմէ: Հետեւաբար կ՚առաջարկեմ որ ժողովը վերընտրէ զայն, իսկ եթէ հրաժարողներ կան բանաւոր պատճառներով, ժողովը կրնայ նոր անդամներ ընտրել»:

Ուրիշներ ալ խօսք առին, նոյն եղրակացութեան յանգելով եւ խնամակալութիւնը վերընտրուեցաւ:

Տիկին Ռ. Միլտոնեանի առաջարկով որոշուեցաւ նաեւ օժանդակ անդամներ ընել տիկիններէ: Եւ ժողովը ցրուեցաւ բարի տպաւորութեամբ:

ԹԱՂԵՑԻ ՄԸ

ԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ նախորդ վարչապետը, Պ. Էթլի, որ մեծ պատիւներու արժանացած է Մոսկուայի մէջ, օգոստ. 12ին Փեքին հասնելու օգնեց, իր ութ հոգինոց պատուիրակութեան հետ: Մոսկուայի մէջ տրուած ճաշին առթիւ ռուս պաշտօնատար մը ըսեր է Պ. Էթլիի. — «Կը յուսամ թէ ձեր ճամբորդութեան նպատակը մեզ մեր չինացի զինակիցներէն բաժնել չէ»: Պ. Էթլի կը կարծէ թէ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի յարաբերութեանց լարման պատճառն է «ազատութիւն» բառին տարբեր հասկացողութիւնը: «Արեւելքի մէջ կը նշանակէ ազատութիւն որոշումէ մը խուսափելու, իսկ արեւմուտքի մէջ կը նշանակէ ազատութիւն որոշում տալու»:

ՕԳՈՍՏ. 15Ի ԱՌԹԻՒ մէկ միլիոն քաղաքացիներ օդափոխութեան պիտի երթան Փարիզէն, ուր անձրեւը եւ ցուրտը կը շարունակուին օրերէ ի վեր:

ԵՐԿՈՒ ԼԵՌՆԱԳՆԱՑՆԵՐ օգնութիւն կը սպասեն Ալպեան լեռներուն մէջ, 3400 մեթր բարձրութեան մը վրայ, անցեալ կիրակիէն ի վեր: Երէկ ազատարարները երկու հարիւր մեթր միայն հեռու էին, բայց խնդիր է թէ արկածեալները պիտի կրնա՞ն դիմանալ:

640 ՄԵԹՐ ԽՈՐՈՒԹԵԱՄԲ անդունդ մը իջան խումբ մը Իտալացիներ, կոտրելով համաշխարհային մրցանիշը: Հարաւ. Ամերիկեան Ֆրանսայի մէջ ալ, խումբ մը հնձաւագէտներ իջած են Փիէռ Սէնթ Մարթէնի անդունդը, դուրս հանելու համար անցեալ տարի մեռած երիտասարդի մը, Մարսէլ Լուպանի մարմինը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտը վերջնապէս քուէարկեց օրինագիծ մը որուն համաձայն վկաները պարտաւոր են վկայութիւն տալ կասկածելի լրտեսներու եւ դաւաճաններու դէմ: Անսաստողները պիտի պատժուին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ խնդրագիր մը ուղղեց Ազգ. ժողովին, առաջարկելով օրակարգ անցնել Կիպրոսի խնդիրը: Անգլիացիները որդեգրած են միութեան ի նպաստ գրութիւններ հրատարակել: Այս արգելքին դէմ բողոքելու համար 24 ժամուան գործադուլ մը սարքուեցաւ:

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆԷՆ կը գրեն թէ Պ. Եղիա Մալոյեան (Վանեցի), 47 տարեկան եւ այր երկու զաւակներու, ծանրապէս վիրաւորուած եւ հիւանդանոց փոխադրուած է ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով: Սրընթաց եւ մը տասը մեթր անդին նետուած է արկածեալը: Վէրքը մահացու չէ, սակայն ամիսներու դարմանի մը կարօտի: Եղիա Մալոյեանի երկու եղբայրներն ալ, Մալխաս եւ Վարդգէս, ողբերգական արկածի մը զոհ գացած են 1928ին:

Ս. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հողագործութեան եւ երկաթուղիներու նախարարները պաշտօնանկ ըրած են Կեդր. Կոմիտէին կողմէ, այն ամբաստանութեամբ թէ լրիւ գործադրած չեն տուած Սիպերիոյ եւ Ղազախստանի հողագործական պահանջներուն:

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակելու համար օրինագիծ մը քուէարկեց Մ. Նահանգներու ծերակոյտը, միաձայնութեամբ եւ հակառակ կառավարութեան տեսակէտին: Օրինագիծը վերջնական ձեւ կը ստանայ, եթէ Երեսփ. ժողովը վաւերացնէ եւ նախագահը ստորագրէ:

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ Նախկին Աշակերտներու Միութեան անդրանիկ պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ այս կիրակի հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի եւ պիտի կատարուի խաղողի օրհնութիւնը:

Երկուշաբթի Պատարագ Մեռելոցի:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ տիկին Մնացական Եղեկիէլեան եւ զաւակները (Լաֆրէթ), տէր եւ տիկին Թադէոս Այվազեան (Լիոն), տէր եւ տիկին Գրիգոր Պաղտիկեան եւ զաւակները (Վիէն) տէր եւ տիկին Թորգոմ Պզտիկեան (Փարիզ) եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Լիոնի եկեղեցին, 69 ռիւ Լուի Պլան, իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵԲՐՈՍ ԳԱՅՍԷՐԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Այտըննեան)

մահուան քառասունքին, ինչպէս եւ ազգականը՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՅՈՒԼԻԱՆԷ ԵԶԵԿԻԷԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գայսէրլեան)

եւ Պ. ՅԱԿՈԲ ՀԱՃԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՃԱՇ

Համախարբերդ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը, 14րդ պատգամաւորական ժողովին առթիւ ճաշ մը սարքած է այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1·30ին, Հայ Երիտասարդաց սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր փափաքողները: Արձանագրուիլ մինչեւ շաբաթ երեկոյ, Գ. Սիմոնեանի սրճարանը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով): Գին 1000 ֆրանք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «Պատմութիւն Արեւմտահայ արդի Գրականութեան» Գին 800 ֆր.:

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբին, նուիրուած ԽԱՆԱՍՈՐԻ արշաւանքին եւ Սասնոյ ապստամբութեան 50ամեակին:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Վերափոխման տօնակատարութեան առթիւ, երեկոյեան ժամը 6ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Յովսէփայ մատրան մէջ 13 Ավրնիւ Լամարթին:

Պիտի կատարուի նաեւ խաղողօրհնէքի արարողութիւն:

Ս. Խաչի ժողովրդապետութիւն

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ շրջ. Ազգային Միութիւնը կը յայտարարէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 15ին կիրակի օր, Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, նոյնպէս մատաղի եւ խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջ. բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալու Ս. Պատարագի, ինչպէս նաեւ խաղողի եւ մատաղի օրհնութեան:

Այն հաւատացեալները որոնք կը փափաքին մատաղի նուիրատուութեան բաժին առնել, հաճին եկեղեցւոյ խորհրդարանը յանձնել իրենց նուէրները փոխան ստացագրի:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ այս կիրակի Ալֆորվիլի հոգեւոր հովիւը, Մերճանեան քահանայ պիտի պատարագէ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂ

ՆԻՍ.— Նիսի եւ շրջանի Հայ. եկեղեցւոյ Կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի 15 Օգոստ. Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ Տէր Ատոմ քահանայ պիտի պատարագէ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ ի յիշատակ ազգ. բարերար հանգուցեալ Պ. Զամքէրթէճի, որ կառուցանել տուած է Նիսի Ս. Աստուածածին մատուռը 1928ին:

Նոյնպէս հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալ Տիկին Նուարդ Կիւլպէնկեանի համար, որու յիշատակին բարերար Գալուստ Կիւլպէնկեան եւ իր զաւակները կառուցանել տուին եկեղեցւոյ կից՝ երէցատունը:

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի նաեւ Նիսի եկեղեցւոյ այն բոլոր բարերարներուն համար որոնք անդարձ հեռացած են մեզմէ:

Եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութեան առթիւ, ինչպէս ամէն տարի, նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ մատաղ եւ խաղողօրհնութիւն:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալ բարերարներուն յիշատակը յարգողները եւ բոլոր հաւատացեալները:

Վարչութիւն

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 15 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7446 30e ANNÉE
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2857

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՆ ՄԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻ՞

Բանաստեղծական մարզանք մը չէ որ կը փորձենք, Թուղթին յանձնելով հետեւեալ բացատրութիւնները...

— Բացէք պատուհանները: Ներքին օդափոխութիւն: Լոյս եւ Թարմութիւն:

Ի վերջոյ բան մը պիտի փոխուի՞ Հայկական Արտասահմանի հանրային հորիզոնին վրայ:

Ինչպէս անհատները, բազմութիւններն ալ ժամանակէն առաջ կը մաշին, եթէ նոր շունչ, նոր աւիշ չստանան, պարբերաբար:

Հաւաքական կեանքն ալ կը Թմրի, կը դեղնի, կը ճապաղի, եթէ վերանորոգման, աշխուժացման փորձեր չկատարուին:

Անհատը բուժման զանազան միջոցներ, դեղեր կը ճարէ, իր մարմնին առողջութեան համար: Կ'աշխատի Թարմացնել ուժերը, զօրացնելու ամար իր դիմադրական կարողութիւնը:

Հաւաքական մարմինը ինչո՞ւ պիտի զրկուէր այդ բարիքէն:

Մանաւանդ օտարութեան մէջ ուր այնքան վնասակար մանրէներ կը գործեն մեր գլխուն վերեւ: Մեր բոլորտիքը: Մեր ճամբուն վրայ:

Տարագիր բազմութեանց առողջապահութիւնը խանգարուած է բազմաթիւ պատճառներով

Աւելի քան երեսուն տարի վերջն ալ, բացասական երեւոյթներ, իրողութիւններ կան որոնց դարմանը գտած չենք:

Թերեւս չենք ալ ուզած գտնել: Անփոյթ բամբուլութեամբ, Թուլութեամբ, անհոգութեամբ եւ երանաւէտ ինքնագոհութեամբ:

Օրինակ, ամէն տեղ, տեսակ մը յոգնութիւն տարիներէ ի վեր կը Ջլատէ, կը կաղմալուծէ մեր հանրային կեանքը:

Թոյլ չի տար՝ որ լոյս եւ Թարմութիւն մտնէ:

Ցաւը կը տեսնենք: Հետեւանքներն ալ գաղտնիք չեն ոեւէ մէկուն համար:

Եւ սակայն, կ'անճրկինք, դարմանը գտնելու համար:

Կը Թուի Թէ հրաշագործի մը կամ օտար խնամակալի մը, մասնագէտի մը կը սպասենք:

Ցաւին գլխաւոր աղբիւրն է՝ զանազան հոսանքներու դիրքը՝ Հայաստանի, Հայկ. Դատի եւ ուրիշ հիմնական խնդիրներու հանդէպ:

Եթէ պատուհանները լայն բացուէին եւ ամէն մարդ բաց աչքերով տեսնէր բուն իրականութիւնը, կը կարծենք Թէ մշուշը կը փարատէր: Գոնէ սատիճանաբար:

Պայման չէ որ մէկն ու մէկը, անհատ կամ հոսանք, ուրանայ իր հիմնական դաւանանքը, հաճոյք պատճառելու համար հարեւանին:

Բայց տարրական պայման է որ բլլայ պարկեշտ, ինչպէս հայրենասէր ու իրագեկ, եւ ծուռ, պղտոր միտումներ չվերագրէ ընդդիմախօսին:

Գաղափարական պայքարներ միշտ ալ պիտի ունենանք, ինչպէս ամէն ժողովուրդ, ամենազօրէն մինչեւ ամէնէն համեստը:

Եկեղեցիներն անգամ, որ կոչուած են «եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» քարոզելու, հրաժարած չեն այդ պայքարէն, հակառակ իրենց ամենակալ տիրապետութեան:

Մեր մէջ, տարիներէ ի վեր այդ պայքարը վերածուած է խլամական խուժանավարութեան:

Ո՛վ որ Թուղթ մրոտել գիտէ, կը Թառի Թերթի մը գլխուն, ոչ Թէ տեսակէտ պարզելու, հարց մը լուսաբանելու, այլ իր մաղձը եւ Թոյնը հոսեցնելու համար սանձակոտոր կատաղութեամբ:

Եւ արդէն կազմուած է մԹնոլորտ մը ուր կարելի չէ շնչել:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ԵՐԵՔ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՆ

Նախարարական խորհուրդը ուրբաԹ օր ժողով գումարեց Էլիզէի պալատին մէջ, նախագահութեամբ Պ. Ռընէ Քոթիի եւ վերջնական եզրակացութեան մը յանգեցաւ Եւրոպայի Միացեալ Բանակի ծրագրի մասին, ընդունելով Պ. Մենտէս-Ֆրանսի առաջարկած փոփոխութիւնները: Ժողովէն վերջ հրաժարական տուին երեք նախարարներ,—զօր. Քէօնիկ (ազգ. պաշտպանութեան), Պ. Շապան Տելմաս (վերաշինութեան) եւ Պ. Մորիս Լըմէռ (հանրօգուտ շինութեանց): Երեքն ալ անդամ են զօր. տը Կօլի կազմակերպութեան, որ այժմ կը կոչուի ընկերային-հանրապետական: Այս խմբակցութիւնը հակառակ է Միացեալ Բանակի ծրագրին վաւերացման, նոյնիսկ առաջարկուած փոփոխութիւններով:

Երէկ ամփոփած էինք վարչապետին Թելադրած բարեփոխումները, որոնք արդէն հաղորդուած են զինակից 5 պետութեանց, քննուելու համար օգոստ. 19ի ժողովին մէջ (Պրիւքսէլ): Միեւնոյն ատեն Ազգ. ժողովը որոշեց յետաձգել դաշինքին քննութիւնը, որ պիտի կատարուէր օգոստ. 24ին: Ժողովը նախ պիտի քննէ Թունուզի եւ Մարոքի մասին եղած հարցապնդումները՝ օգոստ. 27ին, իսկ Միացեալ Բանակի խնդիրը՝ օգոստ. 28ին, 29ին, 30ին եւ 31ին: Այս յետաձգումը անհրաժեշտ համարուած է, որպէսզի ժամանակ ունենան մանրամասնօրէն քննելու դաշինքը, իր նոր ձեւին մէջ:

Ինչպէս կ'երեւայ, կացութիւնը անորոշ է տակաւին: Ազգ. ժողովին եւմտական յանձնախումբը անցեալ օր 18ի դէմ 23 ձայնով մերժեց Միացեալ Բանակի դաշինքին վաւերացումը: Այս հինգերորդ յանձնախումբն է որ բացասական դիրք մը կը բռնէ դաշինքին հանդէպ: Նախապէս վաւերացման դէմ արտայայտուած էին արտաքին գործերու, ազգ. պաշտպանութեան, անդրծովեան երկիրներու եւ դատական յանձնախումբերը: Այս բոլորին քուէներու համագումարը կը կազմէ 77 Թեր, 123 դէմ:

Դահլիճը եօԹը ժամ զբաղած էր դաշինքին վերաքննութեամբ, հինգշաբթի օր: ՈւրբաԹ օրուան նախարարական խորհուրդն ալ երկարօրէն վիճաբանեցաւ, Էլիզէի պալատին մէջ: Առաջարկուած փոփոխութիւններէն մէկն է՝ յիսուն փոխարէն քսան տարի նշանակել դաշինքին տեւողութիւնը, յետոյ չարունակել անսահման տեւողութեամբ, եթէ որ եւ է պետութիւն չուզէ քաշուիլ քսան տարի ետքը, լուր տալով մէկ տարի առաջ: Յետոյ, դաշինքը ինքնին կը վերջանայ, եթէ Ատլանտեան զինակցութիւնը դադրի եւ անգլիական ու ամերիկեան ուժերը քաշուին Եւրոպայէն կամ եթէ Գերմանիոյ երկու մասերը միանան:

Կարգ մը փոփոխութիւններ կը ձգտին պահել ազգային գերիշխանութիւնը, որ պիտի սահմանափակուի, եթէ ծրագիրը նոյնութեամբ գործադրուի:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի նոր առաջարկները դեռ պաշտօնապէս հաղորդուած չըլլալով, առաջին տպաւորութիւններ հիմնուած են ենԹադրութեանց վրայ: Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ կը կարծեն Թէ քանի որ ուրիշ միջոց չկայ եւրոպական բանակ մը կազմելու համար, հարկ է ընդունիլ Մենտէս-Ֆրանսի առաջարկած փոփոխութիւնները: Մ. Նահանգներու մէջ կը վախնան որ Ջուրն իյնայ արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինումը՝ միացեալ բանակի սահմանին մէջ: Առաջարկուած փոփոխութիւնները ծանր հարուած մը կը կազմեն Եւրոպայի պաշտպանութեան համար: Միւս կողմէ, կասկածելի է որ միւս զինակիցներն ընդունին առաջարկուած փոփոխութիւնները: Աւելի յոռետեսներ կը վախնան որ Մ. Նահանգները վերաքննեն իրենց քաղաքականութիւնը, ինչպէս կ'սպառնային պարբերաբար:

Իտալիոյ խորհրդարանը որոշած է դաշինքը քննել յառաջիկայ նոյեմբերին: Պելժիոյ եւ Հոլանտայի մէջ կը մաղԹեն որ ձեւ մը գտնուի, դաշինքը փրկելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, զինակիցներէն ոչ մէկ համաձայն է նոր բանակցութիւններ կատարելու: Հետեւաբար Ֆրանսայի առաջարկած փոփոխութիւնները պիտի չներկայացուին այն խորհրդարաններուն, որոնք արդէն վաւերացուցած են դաշինքը:

Մինչ այս մինչ այն, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը հրապարակային ցոյցեր կը սարքէ, եւ հանրագրութիւններ կը հաւաքէ, բոլորովին Ջուր ձգելու համար միացեալ բանակի ծրա-

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

★

1949էն ի վեր ծրագրեալ երթեւեկ մը տեղի կ'ունենայ Հիւս. Ամերիկայէն դէպի Միջին Արեւելք, որոշ նպատակներով:

Այսպէս, երեք ընկերներ, Յ. Քարեան, Ալեք Փիլիպոս եւ Արփ. Սեդրակեան շարք մը պրպտումներ կատարելէ ետք, վերադարձին Կրթական ընկերակցութիւն մը հաստատեցին Քալիֆորնիոյ մէջ, աջակցութեամբ խումբ մը սրտցաւ ազգակիցներու:

Ընկերակցութիւնը անմիջապէս գործի ձեռնարկեց, շօշափելի գումարներ ճարելու համար Լիբանանի եւ Սուրիոյ դպրոցներուն, առանց խտրութեան:

Տարին մէկ անգամ նաշ մը կը սարքէին, եւ ինչ որ գոյանար, կը ղրկէին երկու թեմերու Առաջնորդարաններ, բաշխուելու համար:

Մանրամասնութիւնները արձանագրած ենք օրը օրին:

Ուրիշ սրտցաւ հայրենակից մը, Պ. Միհրդատ Տիգրանեան, իր առաջին այցելութեան առթիւ գումար մը տրամադրեց, որպէսզի արձակուրդ վայելեն աւելի քան երեք հարիւր ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ:

Այս գեղեցիկ սովորութիւնը կը շարունակուի ամէն տարի:

Անցեալ տարի, Պ. Տիգրանեան բեռ մը հագուստ-կապուստ փոխադրեց Պէյրութ, եւ ինք անձամբ կատարեց բաշխումը:

Չեմ յիշեր ուրիշ մարդասիրական ձեռնարկներ:

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»էն ցաւով կ'իմանամ թէ այս բարերարը դժբախտութիւնն ունեցեր է կորսնցնելու իր կողակիցը, Տիկին Հերմինէ Տիգրանեան (ծնեալ Ղազարոսեան, Նիկոմիդիա):

Յուղարկաւորութեան առթիւ, որ տեղի ունեցած է անցեալ Յուլիս 12ին, Լոս Անճէլըսի Ս. Խաչ եկեղեցին, փոխան ծաղկեպսակի գոյացեր է աւելի քան երկու հազար տոլար, ի նպաստ Լիբանանի Ազգ. Բուժարանին (Ազունիէ):

Ուրիշ աւետաբեր լուր մը.

— «Պ. Միհրդատ Տիգրանեան եւ որդին՝ Արշակ, հազիւ տուն դարձած գերեզմաննոցէն, արցունքոտ աչքերով ծրագրեցին յաւերժացնել Տիկին Հերմինէի յիշատակը, ազգային կարեւոր հաստատութեան մը հիմնարկումով Մերձաւոր Արեւելքի մէջ»:

Չեմ գիտեր թէ վշտաբեկ հայրն ու որդին ի՞նչ ծրագիր ունին աչքի առջեւ:

Չեմ ալ ուզեր միջամտել իրենց նախասիրութեանց:

Բայց, սուգին եւ լուրին անմիջական տպաւորութեան տակ, միտքս ինկաւ Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանը:

Եւ մտածեցի թէ ողբացեալ Տիկին Հերմինէի համար լաւագոյն յիշատակարանը պիտի ըլլար կառուցանել վայելուչ շէնք մը՝ ճեմարանին համար, որ կը բաղկանայ խումբ մը տաղաւար-դասարաններէ:

Հայր եւ որդի Տիգրանեան աւելին գիտեն այս մասին:

Ուստի կը գոհանամ գրի առնելով այս մտածումը, իբրեւ եղբայրական թելադրութիւն:

ՎԱՀԷ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Քազապլանքայէն կը հեռագրեն Թէ ծանր դէպք մը պատահած չէ երկու օրէ ի վեր, սակայն ցոյցերը կը շարունակուին Ֆէսի մէջ, ի նպաստ գահընկէց Սուլթանին: Ֆրանսական մարզպանը տեսակցութիւններ ունեցաւ տեղական իշխանութեանց հետ, բարեկարգութեան պահպանումին մասին: Նախորդ Սուլթանին կուսակիցները կը շարունակեն Թափօրներ կազմել փողոցներու մէջ: Երկու հազար ցեղապետներ, որոնք մայրաքաղաք իջած էին նոր Սուլթանին պաշտպանութեան համար, այժմ դիրք բռնած են Ֆէսի շրջակաները:

Գործադուլը դադրած է եւ խանութները հետզհետէ կը բացուին: ՈւրբաԹ օր երկու մահափորձեր կատարուեցան Քազապլանքայի մէջ:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ՅԱՆՈՒՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն Թէ Մ. Նահանգներու շարժանկարի մեծ դերասաններէն Լիւս Այրէս օգոստ. 5ին Հայոց Պատրիարքարանը այցելելով, ձայնաւոր շարժանկարի քաշած է Գարեգին Պատրիարքին յայտարարութիւնները խաղաղութեան մասին: Այս առԹիւ Պատրիարքին լուսանկարն ալ քաշած է դահլիճին մէջ: Մէկ օր առաջ այցելած էր Յունաց Պատրիարքին: Ամերիկացի դերասանը շրջած է ամբողջ Մօտ. Արեւելք եւ Միջին Արեւելք, տեսակցելով կրօնապետներու հետ: Իր նպատակն է երկար շարժանկար մը պատրաստել ի նպաստ խաղաղութեան:

ԶՕՐ. ՍՄԲԱՏԻ ՄԱՀԸ

Թեհրանի «Ալիք»էն ցաւով կ'արտատպենք հետեւեալ մահազդը (15 յուլիս) —

— «Ալեքսան Մովսէսեան խոր վշտով համակուած՝ յայտնում է իր սիրելի հայրենակից եւ անհրօրդի Զօր. Սմբատ Բարոյեանի ոգալի մահը, որ տեղի է ունեցել Երեւանում, Յունիս 19ին»:

ՅԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Ցաւով կ'իմանանք Թէ ընկեր ՏօքԹ. Յ. Բիւթիւկեան (ՏօքԹ. Կիլիկեցի) ուրբաԹ օր ժամը 2ին հիւանդի մը այցելութեան գացած պահուն, գետին տապալած է բեռնակառքի մը զարնուելով: Ընկերոջ ոտնակը կոտրած ըլլալով այժմ կը դարմանուի Սալփեթրիէռ հիւանդանոցին մէջ:

Արագ ապաքինում կը մաղԹենք մեր սիրելի աշխատակցին:

գիրը: Այս առԹիւ կ'օգտագործեն նաեւ օգոստ. 15ի Թուականը, որ տասնամեակն է դաշնակից զինուորներու ցամաքահանման՝ Միջերկրականեան ափերուն վրայ:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄՏԱՒՈՐ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ԶԱՐԹՕՆՔԸ

(1850 – 1885)

●

ԽՄԲ.— Այս միջոցին Գահիրէ կը գտնուի Հալէպի մեր պաշտօնակցին՝ «Արեւելք»ի խմբագիրը, Մինաս Թէօլէլեան, որ միեւնոյն ատեն դեր–տնօրէնն է Քարէն Եփփէ ճեմարանին: Ընկերը գացած է հրատարակութեան տալու նոր գիրք մը, *«Դար մը Գրականութիւն»*: Այս առթիւ տուած է շարք մը գրական դասախօսութիւններ՝ նախաձեռնութեամբ Համազգային ընկերութեան: Ահաւասիկ առաջինը (ամփոփում).—

«Զարթօնք» բառը կ'ենթադրէ վերադարձ մը դէպի արթնութիւն. դէպի ընկերային, մտաւոր ու հոգեկան գործօններու վերյայտնութիւն: ԺԹ. դարը մեր ցեղային եւ իմացական ստորոգելիներու վերյայտնութեան դարն է, աշխարհիկ ոգիով եւ աշխարհաբար: Եւ, խոր ըմբռնելու համար այս վերածնութեան ազդակները, անհրաժեշտ է երթալ ԺԸ. դարու առաջին քառորդ, երբ ազգային, քաղաքական եւ մշակութային–իմացական զոյգ անկիւնադարձեր կը ստեղծուին մեր կեանքին մէջ, Իսրայէլ Օրիի եւ Մխիթարեանց շարժումով: Այս երկու բեւեռներէն կը մեկնին ԺԹ. դարու հայկական զարթօնքի ընկերային եւ իմացական ազդակները: Ազգային գիտակցութիւն եւ իմացական *հետաքրքրութիւններ, ԺԹ. դարու կիսուն ստեղծուած* ընկերային եւ տնտեսական *նպաստաւոր պայմաններու բերումով՝ մեզի համար կը բանան մտաւոր վերածնունդի նոր դարագլուխ մը:*

Զենք ուզեր խորանալ պատմական կարգ մը դէպքերու վերլուծումին մէջ, պարզելու համար ԺԶ., ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերու մոնկոլական թաթարական եւ պարսկական արշաւանքներու, ինչպէս նաեւ Թուրքերու, Ռուսերու եւ Պարսիկներու մեր հողին եւ բազմութիւններուն հետ առնչակից բախումներու հետեւանքով ստեղծուած կեանքի նոր պայմանները: Գիտէք, թէ հայութիւնը ինչպէս տարածուեցաւ եւ ինչու տարածուեցաւ Նոր Ջուղայէն մինչեւ Թուրքիա եւ Եւրոպա: Բաւական է հաստատել միայն, թէ 1453ի եւ հետագայ դարերու գաղթականական նոր հոսանքներու մէկտեղումով պիտի կազմուէին Պոլսոյ ստուար գաղութը, ինչպէս Իզմիրի առաւելապէս առեւտրական դասակարգը: Զենք մտներ մանրամասնութիւններու մէջ:

Օսմանեան մայրաքաղաքին՝ Պոլսոյ մէջ էր, որ գաղթականական մեր բեկորները պիտի ստեղծէին, քանի մը դար ետք, ԺԹ. դարու ընկերային եւ ազգային մեր զարթօնքի ենթահողը:

Մինչ այդ, Մխիթարեանց կենսանորոգ շարժումը փաստ մըն էր արդէն: 1701–1730 *«անձինք նուիրեալ»ներու այդ Միաբանութիւնը կազմակերպուած է արդէն, եւ* 1730–1843 («Բազմավէպ»*ի հրատարակութեան թուականը)՝ հարիւր տարուան շրջանի մը մէջ, հանդիսացած է մատենագրական, լեզուական եւ թարգմանական վաստակի կեդրոն մը:*

Պոլսոյ ազգային եւ իմացական շարժումները կը սկսին 1830ական թուականներուն: Ընկերային թափ ու տարողութիւն կը ստանան, երբ դէպի Եւրոպա ուսանողութեան արշաւ մը ծայր կուտայ, իբր հետեւանք տնտեսական բարօրութեան եւ համալսարանական ուսման ծարաւի մը: 1850ին, Զարթօնքը իրողութիւն մըն է արդէն: Կրթական, ընկերային, գրական, բայց մանաւանդ սահմանադրական շարժումները,— որոնք պսակուեցան յաջորդական նուաճումներով եւ յաղթանակներով, գործն էին Փարիզի եւ Վենետիկի սերունդներուն:

Անդին, Արեւելահայաստանի մէջ, ԺԹ. դարու մեր զարթօնքը սկիզբ ունի Ռուսերու կողմէ Էջմիածնի եւ Երեւանի գրաւումը, շրջակայ գաւառներով (1827): ԺԹ. դարու առաջին քառորդին, Ռուսահայաստանի կամ Անդրկովկասի հայութիւնը մօտ 300.000 անձ կը հաշուէր, որոնց 100.000ը Պարսկաստանէն եւ Թուրքիայէն գաղթած էին ապահով այս շրջանը: Ազգային եւ մշակութային տեսակէտով, աւելի անմխիթար կացութիւն կը պարզէր հայութեան այս ճակատը: Կարդացէք Թաղիադեանցի եւ Աբովեանի գործերը, որոնք այնքան սրտայոյզ վկայութիւններ կը բերեն մեզի այս մասին: Ճիշդ է, որ 1820ական թուականներուն կը հաստատենք կրթական յուսատու շարժում մը (Ներսիսեան, Լազարեան վարժարաններ): Սակայն, 1850ական թուականներուն է, որ կը սկսի վերածնութեան բուն շարժումը:

Արդ, ամփոփելով մեր հաստատումները եւ պատմական հպանցիկ տեղեկութիւնները, կը տեսնենք գրական վերածնութեան երեք գօտիներ, ԺԹ. դարու քառասունական թուականներուն.

ա.— Մխիթարեան Միաբանութիւնը.

բ. —Պոլիս եւ Իզմիր.

գ.—Թիֆլիս – Մոսկուա – Նախիջեւան:

Մեր կողմէ կարելի վերլուծումներն ու պարզաբանումները ցոյց կուտան, որ մինչեւ ԺԹ. դարու կէսը, մեր զարթօնքը առաւելապէս ընկերային *բնոյթ ունի: Մասնաւորաբար՝ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Արեւելահայաստանի մէջ:*

Կ'ուզենք կանգ առնել, այս առթիւ, կարգ մը դէպքերու եւ թուականներու վրայ:

ա.— Հարիւր տարուան գործ, դարու մը վաստակ ունի Մխիթարեան Միաբանութիւնը, հազարէ աւելի մատենագրական, պատմական, թարգմանական եւ լեզուական հատորներու հրատարակութեամբ: Մասնաւորաբար 1820էն ետք, ծաւալուն չափերով հրատարակչական աշխատանքի լծուած են այդ տրիբունները: Վենետիկեան եւ Վիեննական զոյգ թեւերով, անոնք դրկած են մեր իմացական կեանքը, ականջ տուած՝ հայ անցեալին: Դանդաղեցէք այն իրողութեան վրայ, որ մատենագրական մեր վաստակի հրատարակութիւնը մանաւանդ ոգեկան *մեծ դեր մը ունեցաւ սերունդներու վրայ: Գիտութիւն չեղաւ միայն, այլեւ՝ դաստիարակութիւն: Քննական ախորժ ստեղծեց մեր մէջ: Պրպտումի, հետաքրքրութեան, բանասիրական շահագրգռութեանց մղեց: Վենետիկեան, մանաւանդ վիեննական դպրոցը, մեր բանասիրական կարելիութեանց խորհրդանիշը կը հանդիսանայ:*

Պատմական թէ լեզուական ճիւղերու մէջ եւս, Մխիթարեան զոյգ միաբանութիւններու ճիգը անժխտելի ու պատմական կշիռ կը ներկայացնէ: 1781–1786, Հ. Միքայէլ Չամչեանի եռահատոր «Հայոց պատմութիւն»*ը* համադրական աշխատանքի *կոթող մը կը հանդիսանայ: Տարբեր խնդիր, որ այսօր թերութիւններ կը գտնենք հոն, աւանդական մեր պատմութեան հանդէպ իր միամիտ կեցուածքին համար մասնաւորաբար: Հ. Ղուկաս Ինճիճեան մը, իր* «Հնախօսութիւն հին Հայաստանեայց աշխարհի» (1835) *եւ* «Դարապատում» (1824–1827) *պատմական փորձերով ու տարեգրական աշխատանքներով, նպաստ կ'ընծայեն ոչ միայն մեր պատմութեան, այլեւ՝ մեր լեզուին:*

Լեզուական վերանորոգումի ճակատին վրայ եւս, անուրանալի է նպաստը, զոր Մխիթարեանք ընծայեցին մեր գրականութեան: Զենք ուզեր հաստատել կամ ժխտել այն մեղադրանքը, որուն համաձայն Մխիթարեանները «ժխտած ըլլան» աշխարհաբարի գոյութեան իրաւունքը, ինչպէս բնաշրջումի եւ զարգացման հնարաւորութիւնները: Սակայն, կ'ուզենք արձանագրել մեր այն համոզումը, որ մինչեւ 1840ական թուականներու անոնց վերապահութիւնը՝ աշխարհաբարին հանդէպ, չարիք մը չեղաւ արեւմտահայերէնին: Ընդհակառակն, պատճառ դարձաւ՝ որ գրաբարը մաքրուի ու զտուի դարերու խաթարումէն, աղաւաղումէն, իսկ միւս կողմէ՝ աշխարհաբարը զերծ մնայ անսանձ եւ անհակակշիռ նորութիւններէ, հակաքերականական զարտուղութիւններէ, անխուսափելի աղճատումէ: Բաւական է երկար մտածել այն իրողութեան վրայ, որ վիեննական Հ. Արսէն Այտընեանի «Քննական Քերականութիւնը» (1866) *աննախընթաց եւ անյաջորդ կը մնայ մինչեւ այսօր: Մխիթար մը, իր* «Հայկազեան Բառարան»*ով, իսկ իր արժանաւոր յաջորդները՝* «Նոր Հայկազեան Բառարան»*ով, մինչեւ այսօր զգաստութեան կրնան հրաւիրել ամէնէն դժուարահաճ մարդերն իսկ: Հ. Մկրտիչ Աւգերեանի, Միքայէլ Չամչեանի, Գաբրիէլ Աւետիքեանի, Մանուէլ Ջախջախեանի եւ Եղիա Թովմաճեանի, Հ. Արսէն Բագրատունիի առաւել կամ նուազ պատկառելի հեղինակութիւնները, Մխիթարեաններու մէկէ աւելի դարերու լեզուական բեղուն վաստակին վկայութիւններն են:*

Թարգմանական այն ծաւալուն աշխատանքը եւս, որուն լծուեցան Մխիթարեանք՝ ԺԹ. դարու սկիզբը, մտաւոր ու ընկերային մեր կեանքին ընծայեց հաղորդութեան, պատրաստումի, աւելի լայն հետաքրքրութեանց կարելիութիւններ: Հելլէն եւ լատին, ընդհանրապէս օտար գրականութեանց ճաշակը Վենետիկով կը սկսի: Տարբեր խնդիր՝ այդ ճաշակին տարողութիւնը: Վիրգիլիոս, Ֆենելոն, Միլթըն, Հոմերոս, Պղատոն, Լամարթին, Տանդէ, իտալացի եւ ֆրանսացի գրագէտներ, մեր գրականութեան անդաստանէն ներս կը մտնեն Մխիթարեաններուն հետ թեւանցուկ:

Աւելցուցէք, բոլոր այս գործերուն ու անուններուն վրայ: Վիեննական փաղանգը, — Հ. Արսէն Այտընեան, Մատաթիա Գարագաշեան, Յովսէփ Գաթըրճեան, Վրթանէս Զալըխեան, Ղեւոնդ Յովնանեան, Գաբրիէլ Մենեւիշեան, Գ. Գալեմքերեան, Ներսէս Ակինեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ: 1840–1940, *մէկ դարու ընթացքին, Վիեննական Միաբանութիւնը բերած է իր մասնակցութիւնը ընդհանուր շարժումին: Այսօր ալ, գիտական նոյն հասկացողութեամբ, Վիեննական հայրերը բարձր կը պահեն հայ բանասիրութեան արժանապատուութիւնը:*

Մխիթարեանները, իրենց երկու թեւերով, խուզարկու հայ մտքի երկու բեւեռներն են, ու հայ գրականութիւնը, անոնց անունով եւ գոյութեամբ, ինքզինք կը պարտադրէ քննական մարդերու վրայ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱԱՏԻԻ ԿԵԱՆՔԸ

●

«Խարտեաշ էր ու գեղեցիկ» այսպէս կ'ըսէին իր մասին համալսարանի իր ընկերները: Ու այսպէս էր, իրօք, Փիզիքապէս: Բարոյապէս սակայն, ուրիշ ժամանակներու երիտասարդն էր, վիպական երիտասարդ մը, վիպական վերապրող մը: Կը կարդար բոլոր կրօնքներու խորհուրդները, կը գրաւէր թաքուն գիտութիւններով ու կը հաւատար երանաւէտ կեանքի մը՝ մահէն վերջ:

Օր մը, գնչու մը ձեռքերուն գիծերը քննելէն վերջ, այսպէս ըսաւ իրեն.

— Դուն իտէալ կեանք մը կը փնտռես, խաղաղութեան ու երջանկութեան կեանք մը: Պիտի հասնիս նպատակիդ, եթէ ընես ինչ որ կ'ըսեմ քեզի: Դուն կ'երթաս ամէն առտու առնելու համար արեւը լճին եզերքը, հոն ուր կ'աւարտի պուրակը, որ կ'իջնէր լեռներէն: Վաղը առաւօտ, երբ պիտի երթաս արեւը առնելու, լճափին վրայ պառկելէ առաջ, պիտի նետես աջ ձեռքովդ այս փոքրիկ քարը լճին մէջ: (Եւ իրեն տուաւ փոքրիկ յղկուած քար մը, կաղինի ձեւով ու գոյնով): Երբ պառկած պիտի ըլլաս լճափին վրայ, գոցէ աչքերդ ու աղօթէ, բոլոր հոգիովդ, օդին, ջուրին ու պուրակին ոգիներուն, որպէսզի

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԿԱԼՕՆ ԱՂԲԱՐ ԵՒ ԻՐ ԻՇՈՒԿԸ

★

Նուէր Մեր Անուշաւանին

Միջահասակ ու գէրուկ, քառասուն գարուններ բոլորած տղամարդ մըն էր Կալօն աղբար: Խիտ ու սեւ մազերուն խուրձին տակ, հազիւ նշմարելի կը դառնար երկու մատ լայնքով նեղ ճակատը: Յօնքերուն տակէն յուլունքի պէս մանտրտիկ աչքերը, դուրս ձգուած, գեղեցկութիւն մը կուտային կլոր կարմրուկ այտերուն: Իր հասակին պէս կարճ ու ոլորուն պեխերը շրթունքներէն կախ, կը ժպտէր բոլորին, բարի կամեցողութեամբ: Ազգասէր, աշխատասէր, յոգնութիւն չունեցողի գովասանքը, յարգ ու պատիւ կը համարէր իրեն:

Ունէր լեզուանի ճարպիկութիւն. առեւտրական նուրբ հնարքներու շնորհիւ շատերու բերնին ծամոց դարձած:

Շ. Գարահիսարի Մայր եկեղեցիին, պահպանիչ բերող շուքին տակ, հին «Թաշխան»ի մէջ մանրուքի – գրաւադործութեան խանութը կը բանեցնէր իր իշուկով: Շատերու համար հանելուկ էր անոր բրած առեւտուրը:

Օրն ի բուն ներկ կը ներկէր, գործ կ'ընէր յարմարելով Թուրք, Հայախօս քիւրտ գիւղացիներուն ճաշակին ու պահանջին: Արշինը, փայլուն գամերով նաշխուն չափածու քանակը, ձեռքէն չէր ձգեր: Չափելու, կտրելու, մանածին, լաւ տեսակը կլլեցնելու, միամիտ գիւղացիները համոզելու մենաշնորհը իւրացուցած էր տարիներու փորձառութեամբ:

Կալօն աղբար իր իշուկին հետ առտու իրիկուն կը ճամբորդէր Թամզարայէն Գարահիսար, Գարահիսարէն Թամզարա: Իր ծննդավայրէն բաժնուիլ չէր ուզեր: Իր Թամզարան՝ երկիր դրախտավայրէն թանկ էր: Իրեն համար գործը, գործ էր, բայց տունը, ընտանիքը, ամէն բանէ վեր:

Չէր ուզեր բաժնուիլ Թամզարայի բուրաստան այգիներէն, ջինջ ու պաղ ջրվէժ – պուրակներէն, հինաւուրց հրաշագործ վանքերէն: Իր հոգուն, գաղտնի երազներուն թելին հետ չաղախուած ջերմեռանդ հաւատացեալ–հայրենասէր մըն էր: Իրեն համար տունը, զաւակները, ազգը, սրբութիւն սրբոց էին:

Կալօն աղբօր խանութը առտու կանուխ արեւածագին հետ բաց պէտք էր ըլլար, հաւատացեալ ժամուորին առաջին «բարի լոյս» բառը: «Առաւօտ լուսոյ, արեգակն արդար» թրթռուն օրհնէքը ինք պիտի խլէր, երկու պուտ աղօթք մրմնջելով ժամկոչ աղբօր հետ: Խանութին դուռը հանողը, պահապան իշուկին սուր ձայնը լսողը, գիտէր որ Կալօն աղբար եկած էր Թամզարայէն:

Ժիր ու աշխոյժ, քուն ու դադար չունէր, մեղք կը սեպէր առտուն առաջին բախտը փախցնելը, ուրիշներէն պակաս առեւտուր ընելը:

Իր հաւատարիմ իշուկը բոլոր քաղքեցիներուն հիացման առարկան էր: Կ'ըսէին թէ զաւկին չափ կը սիրէ, կը խնամէ: Գարիի տոպրակը միշտ լեցուն էր, բաժնեկից Կալօն աղբօր վաստակին:

Առտու–իրիկուն, երկու ժամուան ճամբայ կտրող այս չորքոտանին պահապան շունի անձնուէր դեր կը կատարէր իր տիրոջ հանդէպ: Վա՜յ անոր որ մօտենար, ձեռք երկարէր: Ականջները, դունչը սրելով կամ կը խածնէր եւ կամ աքացի մը կուտար: Իր տիրոջ լեզուն հասկցող այս իշուկը, մեծին ու պզտիկին խաղալիկը դարձած էր, ամբողջ Թաշխանը, շուկան, ոտքի հանելով իր սուր, միօրինակ զռինչով…

Մենք, պզտիկներս, իրիկուան կողմ երբ մանկապարտէզէն տուն վերադառնայինք, փախուստ կուտայինք անտես աղբօր ձեռքէն, ու անպայման Թաշխանէն առջեւ հաւաքուելով Կալօն աղբօր իշուկը կը գռացնէինք:

Բոլորս մէկ բերան «Կալօն զըռ, Կալօն զըռ» կանչելով կը կատղեցնէինք խեղճ իշուկը: Մեր հրճուանքին, խնդութեան հետ Կալօն աղբօր իշուկը կը զռար անդադար, ուրիշներ ալ կը ձայնակցէին:

Ինչեր, ինչեր կը քաշէր մեր չարութենէն խանին մատակարարը, Քիւրիւքճենց Գրիգոր էմին: Անուշութեամբ կը յորդորէր, չէր ըլլար, կը պոռար, աւելի կոթով մեր ետեւէն կը վազէր, անօգուտ: «Հանդիստ ձգեցէք իշուկը, Կալօն աղբար չաքար պիտի տամ ձեզի». ապարդիւն: Քայլ մը ետ, քայլ մը առաջ վազելով մեր ընելիքը կ'ընէինք մինչեւ որ Կալօն աղբար գործը ձգէր եւ գար լռեցնել իր սիրական իշուկը:

Կէսօրուան դադարի ատեն, Կալօն աղբօր խանութը ժամադրավայրն էր հին ու նոր խաներու, կատակախօս տղամարդոց: Շատ անգամ վրան գոց, տեսակ մը անպաշտօն ժողով. քանի մը մեճիտեայ աւելի փրցնելու պահանջ եւ ուրախ զուարթ խնդուք: Համբերութեան տէր Կալօն աղբար, բոլորին յարմարելու յատուկ ձեւ մը ունէր, նեղսրտութիւն, դժկամակութիւն չէր գիտեր, ճարպիկ ու տիրական կամքով կ'առաջարկէր ամէն ինչ կանխելով:

— Տղաք նորէն սուրճ խմելու եկաք — եւ առանց պատասխանի սպասելու ձայն կուտար Քիւրքճենց Հաճի Գրիգորին, սուրճ ապսպրելով:

Փրփուրը երեսին սուրճի գաւաթները պաղ ջուրին հետ, տեղ կը բռնէին երկար սեղանին բոլորտիքը: Գրիգոր էմին կաւիճով մանտրտիկ գիծեր կը քաշէր պատին մէկ անկիւնը: Այդ գիծերը կ'երկըննային, կը շարուէին, ամսեգլխուն համրուելու հաշիւը գանձելու համար:

ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

Շար. (1)

տան քեզի փափաքած կեանքը:

Յետոյ, Գնչուն ձեռքովը կախարդական նշան մը ըրաւ անոր ճակտին վրայ:

Յաջորդ առտուն, երիտասարդը գնաց, միւս առտուներուն պէս, առնելու արեւը լճափին վրայ, միեւնոյն տեղը, ուր կ'առնէր պուրակը: Նետեց լճին մէջ, աջ ձեռքովը, փոքրիկ քարը զոր Գնչուն տըւած էր իրեն, յետոյ պառկեցաւ ու աղօթեց սրտանց օդին, ջուրին ու պուրակին ոգիներուն, որպէսզի իր տենչացած կեանքը տան:

Իր բոլոր էութեամբը կը մտածէր այն կեանքը զոր պիտի ապրէր ու կխախուփ Թարթիչներուն մէջէն, կը տեսնէր լեռներուն վրայ, պայծառ դէմքերը չինացի երջանիկ Թաօականներու եւ անտառի մը մէջ հնդիկ մենակեացներ, որոնք իրենց երանութիւնը կը վայելէին: Բայց Թաօականներու եւ հնդիկ մենակեացներու կեանքը չէր որ ապրիլ կ'ուզէր: Կեանքը՝ որուն կը տենչար ամէնէն աւելի ապրիլ Սաատի եւ ուրիշ պարսիկ սուֆիներու կեանքն էր, զոր ինք կը տեսնէր իրենց սպիտակ տուներու մէջ:

Բայց, մինչ ինք աչքերը կը յարէր իր սիրելի սուֆիներու տեսիլքին, կը զգար (ու խորին վշտով) որ մեր այնքան մեքենական, նիւթապաշտ, օգտապաշտ ու գռեհիկ դարուն մէջ, տեղ չկար անոր որ կ'ուզէ մենաւոր կեանք մը ապրիլ, ճաշակելով իր հոգիին հրճուանքները: Արդի բռնակալ քաղաքակրթութիւնը գրաւած էր աշխարհը:

Ժամ մըն էր որ երկնցած պառկած էր լճափին վրայ, երբ հեռուներէն ինքնաշարժի մը փողին ձայնը արձագանգեց: Փողին ձայնը քանիցս կրկնուեցաւ ու միշտ աւելի մօտիկ: Շքեղ ինքնաշարժ մը կուգար ու կ'անցնէր լճափին եզերքէն: Ինքնաշարժը կեցաւ եւ մէջէն հրաշալի կին մը դուրս ելաւ: Իր սպիտակ ու գանգուրալի մազերը կը շրջապատէին իր Թարմ, վարդագոյն դէմքը, երկու սեւ գեղեցիկ աչքերէ լուսաւորուած:

Կանչեց երիտասարդը, մտաւ ինքնաշարժը եւ ճամբայ ելաւ: Երիտասարդը քովը կը նստէր: Ինքնաշարժը մեկնեցաւ:

Ծամբորդեցին օրերով: Առտու մը անցան Զիրօ Թագաւորին արձանին առջեւէն եւ քանի մը քիլոմեթր վերջ, կանգ առին: Ճամբուն մէջտեղը բանաստեղծ Հեզային կեցած էր ու կը խօսէր վարդ ծախող կնոջ մը հետ: Հետեւեալ խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար իրենց միջեւ, եւ որուն իտէալ նշանակութիւնը բանաստեղծը պիտի անմահացնէր իր քերթուածներուն մէջ:

— Ո՛վ դուն որ վարդեր կը ծախես, ինչո՞ւ համար դրամի փոխարէն կը ծախես: Վարդերուն դրամով ի՞նչ պիտի կրնաս գնել վարդերէն աւելի գեղեցիկը»:

Ու վարդերով պճնազարդուած էին սուֆիներու փոքրիկ ու սպիտակ տունե-րը ու վարդերով եւ մեխակներով լեցուն էին պարտէզները որ կը շրջապատէին իրենց տուները: Եւ բոլոր տուներէն երգեր դուրս կուգային:

Սաատի կ'երգէր.

— Խոնարհէ սրտիդ հայելիին վրայ ու կատարեալ երջանկութիւնը պիտի վայելես. երկնային բոյր մը պիտի գինովցնէ քեզ:

Ու տարիներով, տարիներով երիտասարդը ապրեցաւ, վայելելով բոլոր այն անոյշ հրճուանքները զորս մեր հողին կուտայ, ամէնէն խորին ուրախութիւնները զորս արարածներու եւ Աստուծոյ սէրը կուտայ մեզի ու երգեց հոգիին ներբողը, սիրոյ ու Աստուծոյ գովեստը:

Արեւը մարը մտած էր ու ինք կը մնար անշարժ, երկարած լճափին վրայ, մենաւոր: Ծառի մը կոճղին կրթնած կը մնար այնպէս ինչպէս կեցած էր առտուն:

Երբ լուսինը ծագեցաւ, պուրակը յորդեցաւ լոյսի անհամար շառաւիղներով, ու անթիւ սպիտակ դէմքեր, որոնք ծառէ ծառ կ'ընթանային: Ու եկան երիտասարդին մօտ, որ գետինը պառկած էր, հակեցան անոր վրայ ու համբուրեցին ճակտէն ու ծաղիկներ նետեցին իր մարմնին վրայ:

Միեւնոյն ժամանակ, լճին մէջ, ափունքին մօտ, երեւցած էին փոքրիկ երկնային աչքեր ու թրթռուն մազեր: Տրտմագին մրմունջ մը կ'անցնէր ափունքէն:

Յաջորդ առտուն, երիտասարդը մեռած գտան: Բժիշկը քննեց դիակը ու ըսաւ որ երիտասարդը մեռած ըլլալու է նախորդ օրը, ժամը տասներկուքին: Ըսաւ թէ մեռած էր քնացած ատենը, բայց չկրցաւ ըսել թէ երիտասարդը մեռած էր իր գեղեցիկ երազին մէջ, առանց արթննալու դառն իրականութեան մէջ: Մեռած էր ապրելէ վերջ սուֆիի մը կեանքը, Սաատիի կեանքը, երեւակայական Սաատիի մը կեանքը, իտէալ, անբաղդատելիօրէն աւելի գեղեցիկ Սաատիի ու միւս սուֆիներու կեանքէն, կեանք մը զոր ոչ Սաատի, ու ոչ մէկ սուֆի ապրած ըլլար ու ոչ մէկ մարդ պիտի ապրի երբեք:

ԱԼՖՐԵՏՕ ՄՈՐԻ

(Իտալերէն թարգմ. Հրանդ Նազարեան)

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԶԱՐՄԱՆՔ

Տանձենուց շատ չէր հեռացել: Ահա վայրի ընկոյզի անտառը՝ Ողջի գետից վերեւ, լերան արեւակող լանջին: Դարաւոր ընկուզենիները իրենց ծուռումուռ բազուկները երկարել են գետի վրայ եւ լցրել նեղ ձորը: Ընկոյզը հասել է ու թեթեւ քամուց կաթկթում է:

Մեծ-մեծ քարեր կան ընկուզենիների տակ: Ծառի կատարից թափով գալիս է ընկոյզը, չրխկ, դիպչում քարերին, դուրս պրծում իր պատեանից ու գլորւում ընկնում քարերի միջեւ թափուած խազալի մէջ: Իսկ շատերը ընկնում էին գետն ու նրա հոսանքով տարւում ցած:

Եթէ աշնանը քայլես Ողջի գետն ի վեր, նրա ափերին այստեղ-այնտեղ դէմ առած ընկոյզների կը պատահես, որ ջուրը իր հետ բերել է Խուստուփի լանջերից:

Քարերին զարնուող ընկոյզների կտկտոցը իրեն է գրաւում Խուստուփի վայրի բնակիչներին: Տարուայ այդ պահին վայրի կենդանիներին ուրիշ տեղ մի փնտրի, նրանք ընկուզենիների տակ են: Դրա համար է Վաչագն իր ընկերներով Ողջի ձորը իջել: Այդտեղ նրանք ներկայ եղան մի ուրիշ զուարճալի տեսարանի:

Արջը բարձրացել էր ծառը, ըստ երեւոյթին նրա տակ ընկոյզ չէր գտել. թէ՛, ընկածը ճարպիկ սկիւռները փախցնում են: Բարձրացել էր ամենաբարձր ճիւղերին եւ թափահարում էր իր ահագին ուժով:

Բաւականաչափ ընկոյզ թափուեց. մեծ մասը գետին մէջ, ու ցած գնաց նրա փրփուրների հետ:

Մինչ արջը կ'իջնէր, որ տէր կանգնի իր աշխատանքին, քարի ճեղքից դուրս եկան գորշուկները՝ իրենց տափակ ու ճարպակալած մարմինները ծանր-ծանր շարժելով սկսեցին հաւաքել թափուած ընկոյզները:

Զգիտես որտեղից ցատկոտելով առաջ եկան ճարպիկ ու ճկուն սկիւռները եւ իրենց մանր աչքերը պսպղացնելով՝ սկսեցին արագ-արագ իրենց բները կրել այն, ինչ որ գորշուկները չէին նկատել:

Թռան, ջուրն անցկացան եւ իրենց երկար ականջները սրած՝ սկսեցին ե՛ւ ականջ դնել, եւ իրենց բաժինը հաւաքել երկու այծեամներ: Ընկոյզի կճեպն այնքան բարակ էր, որ նրանք հեշտութեամբ ջարդում էին այն ու վայելում նրա իւղալի միջուկը:

Խազալի կոյտերի տակից դուրս վազեցին մկները եւ սկսեցին իրենց առաջին թաթիկներով ընկոյզները գլորել դէպի իրենց բները:

Նոյնիսկ ագռաւները եկան մի-մի հատ վերցրին, կարծես ծառի վրայից տանել չէին կարող, ու թռան նստեցին դիմացի ժայռի տափակ կատարին, որ այդ ապահով բարձրութեան վրայ հանգիստ ջարդեն ուտեն. այդտեղ ոչ մի գազան գաղտագողի չէր մօտենար նրանց:

Արջն իջաւ, դէս-դէն ընկաւ — ընկոյզ չկայ: Բարկացաւ, թքոտեց: Ո՞ւր կորան ընկոյզները: Գողերը նրա տեսքից այնպէս արագութեամբ ու անձայն էին չքւել, որ նա իսկի չէր էլ կասկածում, թէ ինքը կողոպտուած է:

Թաթերով խազալի կոյտերը դէս-դէն ցրեց (ցրուեց) փնթփնթաց, պպզեց, մըտածում է. ո՞ւր կորան իր թափած ընկոյզները:

Չէ, ճար չկայ, քաղցած է, նորից պէտք է ծառ բարձրանալ:

Բարձրացաւ ու հենց շարժեց ճիւղերից մէկը, անկոչ հիւրերը նորից մէկիկ-մէկիկ երեւացին եւ իրարից պգուշանալով սկսեցին անձայն հաւաքել:

Արջը ցած իջաւ, փնտռեց. ա՛յ քեզ բա՞ն, ոչ մէկ ընկոյզ չկայ: Այդ ժամանակ մի ողնի ընկոյզը բերնին ուշացած փախչում էր դէպի իր բոյնը: Արջը այնպէս գոռաց նրա վրայ, որ անտառը դմդմբաց: Գոռաց, մի փաթիլ բամպակի չափ թուք շպրտեց նրա յետեւից ու վրայ հասնելով՝ իր ահագին թաթով ջնջխեց նրան: Ապա պպզեց ու թաթն սկսեց թափահարել օդում — ողնու փշերը խրուել էին մէջն ու խիստ ցաւեցնում էին: «Բո, բօ, բրթ, բրթ» դժգոհ փնթփնթում էր նա ու թաթը քսում իր կրծքին, որ փշերը դուրս գան:

— Հը, ժամանակը չէ՞ կրակելու, շշուկով հարցեց Աբասը:

— Կրակենք, պատասխանեց Վաչագը հրացանի փակը բանալով:

Թաքստոցից եկող այդ դաւադիր շշուկից արջը վայրկեանապէս ուշքի եկաւ իր վշտից ու մի ոտքը բարձր պահած երեք ոտքով նետուեց ձորը, անցաւ գետը եւ մտաւ անտառ:

Բայց թէ, ուր պիտի գնար որսորդ Վաչագի գնդակի առաջից:

Արջը փախչում էր գետի միւս ափին լանջով, նօսր անտառի միջով: Նրա ահագին թուխ մարմինը սեւին էր տալիս աշնան դեղին նարնջի գոյների մէջ:

Առաջին համազարկից յետոյ մի զարմանալի բան կատարուեց. արջը պտոյտ եկաւ տեղում եւ անցնելով մի մեծ կոճղի նտեւ, սկսեց նրանից ինչ որ բաներ պոկել ու սեղմել իր կրծքին:

— Սպասեցէք, մի կրակէք, հրահանգեց Վաչագը:

Արջը ծառից ծառ էր անցնում, նրանց բներից ինչ որ բան էր պոկում, ապա նստում գետնին ու առաջի թաթերը սեղմում կրծքին:

— Էս ի՞նչ բանի է, հարցրեց Յարութիւնը:

— Սպասիր, չկրակես, ծառերից մամուռ է պոկում...

Վաչագը հայեացքով հետեւում էր արջին ու կարծես սկսել էր հասկանալ նրա զարմանալի արարքը:

Այո, ճիշդ է Վաչագի ենթադրութիւնը, արջը գնդակների հարուածներից կարծես կազդուրուած, արագացրեց իր ընթացքը եւ անհետացաւ անտառի խորքում:

Որսորդները վազքով տուին, անցկացան գետն ու հետապնդեցին վիրաւոր գազանին: Ահա այստեղ էր, որ նրանք համազարկ տուին: Դեղին տերեւները արիւնով են ներկուած: Արիւն է թափուած եւ կոճղի մօտ: Իսկ դէմը արիւն չկայ. ի՞նչ բան է: Վաչագը ընկերներին մատով ցոյց էր տալիս ծառերի հիւսիսային բները, որոնց վրայ խիտ մամուռից փընջեր էին պոկուած. տեղ տեղ ծառերի բներին նշմարւում էին արջի ճանկերի հետքերը:

Ցոյց էր տալիս Վաչագը եւ լուռ նշանակալից ժպտում:

— Վէրքը փաթթել է ու փախել, վերջապէս շշուկով ասաց նա ընկերներին ու արջի հետքերով անձայն առաջ գնաց:

Ոչ մի տեղ արիւն չկար, մինչդեռ որսորդներից ամէն մէկը համոզուած էր որ ինքը չի վրիպել: Ինչպէ՞ս է որ արջը «փաթթել» է իր վէրքը, որ արիւն չի գնացել, — ամէնքի գլխում այս հարցն էր: Բայց որսի տեղը խօսել չի կարելի. Վաչագը ձեռքը շրթունքներին դնելով պատուիրում էր ձայն չհանել, — ո՞նց պարզես այս խորհրդաւոր երեւոյթը:

Դա պարզուեց վիրաւոր արջին խփելուց յետոյ: Նա թաղնուած էր ծառի ստորոտի մի խոռոչում, թփերի մէջ: Խշրտոցից դուրս պրծաւ, որ փախչի՝ գնդակները շամփրեցին նրան:

Երբ մօտեցան խոխռացող գազանին, նրա կողի ու կրծքի վէրքերից Վաչագը փունջ-փունջ մամուռ հանեց ու ցոյց տուեց ընկերներին:

— Տեսնո՞ւմ էք ինչով է փակում իր վէրքերը:

Երբ գլուղում արիւնոտ մամուռի փափուկ փունջերը ցոյց տուին ծեր որսորդ Տիգրանին նա գլուխը տարուբերեց ու ասաց իմաստալից.

— Էս սիրուն աշխարհքում ամէն շունչ արարած էլ ապրել է ուզում: Կեանքը ազիզ բան է, կեանքի պէս թանկ բան չկայ: Ու էդ թանկագին բանը պահելու համար ինչե՛ր ասես որ չեն հնարում էն անլեզու կենդանիները...

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

Գ.

Սակայն, խեղճ Բարսեղեան այս մանրամասնութեանց շատ ուշադրութիւն դարձնելու հոգեկան վիճակին մէջ չէր արդէն. իր յոյսերուն գերագոյն հանգրուանը Փարիզ՝ մասամբ միայն յուսադրած էր զինքը. բժշկական մեծագոյն հեղինակութեանց դիմած էր դարմանի մը համար. իր վիճակին մասին բոլորն ալ համամիտ չէին եղած. ոմանք իր բուժումը հնարաւոր նկատած եւ դարմաններ փորձած էին, իսկ ուրիշներ անբուժելի յայտարարած էին զինքը:

Ափսոս ոսկի ծախսած էր: Երբեք ամիս անընդհատ մէկ բժիշկէն միւսը վազած էր օգնութիւն մուրալու իր քանդուած առողջութեանը համար: Մէկ քանի շառլաթաններ՝ իր դրամը կորզելու համար՝ մեծ յոյսեր տուած էին եւ մինչեւ իսկ իրենց ձեռքով դարմաններ ըրած էին:

Ամէնէն վերջ, բժիշկին մէկը, ամիս մը դարմանելէն յետոյ զինքը, յայտարարած էր թէ կրնայ բժշկուած համարուիլ, եւ իր ամուսնական պարտականութեանց մէջ քիչ շատ արդիւնաւոր ըլլալ:

Այս յայտարարութեան վրայ, Բենիամին թէեւ առանց մեծ հաւատք մը ընծայելու անոր, զզուած եւ ձանձրացած, որոշած էր Պոլիս վերադառնալ:

Տան մէջ, երբ հասան, իրարանցում եւ խանդավառութիւն տիրեց:

Ամէն մարդ իր մտահոգութենէն ու ցաւէն քիչ մը բան մոռցաւ: Մալվինէ իսկ անկեղծօրէն զուարթ եւ ուրախ երեւցաւ, մանաւանդ երբ Բենիամին նուէրներու տրցակը բացաւ:

Նախ, քանի մը ծրար մետաքսէ, սրնգուսէ եւ թաւիշէ ծանրագին կերպասներ կային, որոնք Մալվինէին սքանչացմանը արժանացան: Ադամանդազարդ բռիչ մը, մեծագին քայռ մը կնոջական այլ եւ այլ զարդեր, եւ այլն: Զօքանչն ալ իր բաժինը ունեցաւ:

Վահէին ընծայուեցաւ ոսկի կոթով գեղեցիկ գաւազան մը:

Իրիկուան ճաշի սեղանը բաւական ա-գեւորուած էր: Ծամփանիա խմուեցաւ եւ չպարուած ուրախութիւնը տիրեց հոն.պահ մը ենթադրել տուաւ թէ կեանքի ամէնէն սեւ կնճիռներուն մէջ չէր գտլարուեր այդ ընտանիքը: Սոֆիկ հանըմ, իր լաւատես բարեմտութեանը մէջ, կարծեց թէ ոչինչ մնացած էր իր միտքը երկար ատեն լլկող հոգերէն: Վահէ, ըստ երեւոյթին, միամիտ եւ ազնիւ վարմունք մը ունեցաւ Բենիամինի հանդէպ, որ, իր կարգին, շատ մեծարալից եղաւ:

Պահ մը տառապած ամուսինը կը մոռնար իր անձնական ցաւերը, եւ աշխարհի էն երջանիկ ամուսիններէն մէկը կը կարծէր ինքզինքը՝ իբրեւ կենակիցը Մալվինէին, որուն գեղեցկութիւնը շողարձակ կը թուէր հիմակ իրեն, չորս ամսուան բացակայութենէ մը ետքը:

— Վրայ եկեր ես, Մալվին, կ'ըսէր խանդաղատագին շեշտով մը, շամփանիայէն գլուխը տաքցած:

— Աչքիդ կ'երեւայ. ես ոեւէ փոփոխութիւն չեմ նշմարեր վրաս, կը պատասխանէր կինը՝ կողմնակի ակնարկով դէպի Վահէն, որ աչքերովը կը ժպտէր հեղնալից:

Մնաց որ, այս անպատեհ ժամանումին եւ անոր յաջորդող այդ բոլոր պարագաներուն գռեհկութիւնը վերջ ի վերջոյ սկըսաւ սաստկապէս նեղել ճարտարապետը, որ մտքովը կը թռչէր դէպի ետ, շատ մօտաւոր հեշտալի անցեալը, Փրինքիփօն իր մեծ-վայելուչ շրջանակովը, իր խորհըրդաւոր ծառաստաններովը եւ իր բոլոր դիւրութիւններովը մարդկային գերագոյն վայելումներու համար: Ցնցող եւ խողովող պատկերները կ'անցնէին իր աչքերուն առջեւէն՝ եւ գրգռուած՝ կը մղուէր յանկարծ յափշտակել նորէն այդ բուրումնաւէտ եւ զմայլելի կինը, զոր ահա իրմէ կուգար խլել սա գռեհիկ եւ անարժան մարդը՝ իր ամուսնի անկապտելի իրաւունքին ուժովը: Արիւնը կ'եռեւեփէր իր երակներուն մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ՁԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՐ Երեք-շաբթի օր, Օգոստ. 15ի արձակուրդին առթիւ (Աստուածածին) :

ՀԱԿԱԲՈԼՇԵՒԻԿ ՊԱՅՔԱՐԸ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Մ. Նահանգներու ծերակոյտը միաձայնութեամբ քուէար-կեց օրինագիծ մը որ ապօրէն կը հռչակէ համայնավար կուսակցութիւնը:

Այս որոշումը մեծ խրախուսում պատ-ճառած է պաշտօնական շրջանակներու մէջ, որոնք շատ համաձայն չէն ծայրա-յեղ միջոցներու: Կառավարութիւնը եւ նախագահն ալ յարմար չեն դատեր այդ-պիսի օրէնք մը, որ կրնայ ստորերկրեայ գործունէութեան մղել կարմիրները: Օ-րինագիծը օրէնքի կը վերածուի, եթէ Երեսփ. ժողովն ալ վաւերացնէ: Կը կար-ծուի թէ նախագահը ի հարկին պիտի գործադրէ իր վեթոյի իրաւունքը:

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ այս խնդիրը կը յուզուէր քանի մը տարիէ ի վեր:

× Ֆիլատելֆիայի մէջ երդուեալ դա-տաւորները յանցաւոր հռչակեցին ինը համայնավար առաջնորդներ, այն ամ-բաստանութեամբ թէ կ'ուզէին բռնի տա-պալել օրուան կառավարութիւնը: Ատեա-նը կը բաղկանար եօթը կիներէ եւ հինգ այրերէ: Խորհրդակցութիւնը տեւեց ինը ժամ, պատասխանելու համար բոլոր հարցումներուն: Ամբաստանեալներէն իւ-րաքանչիւրը ենթակայ է հինգ տարի բանտարկութեան եւ 10.000 տոլար տու-գանքի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Չու Ան Լէ յայտարարեց թէ ազգը պիտի փրկէ Ֆոր-մոզան եւ թէ հետեւանքները շատ ծանր պիտի ըլլան, եթէ միջամտութիւն կա-տարուի: Աւելորդ է ըսել թէ ազգարա-րութիւնը ուղղուած է Մ. Նահանգներու դէմ:

16 ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ մեռան իրենց երեք ուսուցիչներուն հետ, երբ զբօսական կառք մը Արտէշի գետը թաւալեցաւ ե-րեսուն մեթր բարձրութենէ մը, ջախ-ջախուելով ժայռերուն վրայ: Վիրաւոր-ներուն թիւը կը հաշուեն 26, որոնց մեծ մասը շատ ծանր, նոյնիսկ մահամերձ:

ԱՅՍՕՐ, 15 ՕԳՈՍՏ., հանդիսաւորա-պէս պիտի տօնուի զինուորական գործո-ղութեան մը տասնամեակը: 1944 օգոստ. 15ին առտուն կանուխ դաշնակից զին-ուորներ ցամաք կ'ելլէին Փրովանսի ա-փերուն վրայ: Այդ օրը ռազմական խա-րիսխներ դարձած էին Սէն Թրոփէզը, Քավալէռը, Քոնոտէլը եւ հարեւան կղզի մը: Առտուն ժամը 8ին ահռելի թնդանո-թաձգութիւն մը կը սկսէր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթէլը կը ծանուցանէ թէ կառավարութիւնը որոշած է աւել-ցնել կարգ մը հողագործական արտադրու-թեանց գիները — գետնախնձոր, բան-ջարեղէն, պտուղներ — քաջալերելու համար հողագործները, որոնց վաստակը անբաւական է, վասն զի ծանր ծախքերու կ'ենթարկուին, պահելու համար այդ ուտելիքները ձմրան եւ գարնան եղանակ-ներուն:

ԵՐԿՈՒ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐ ձերբակալուե-ցան Զուիցերիոյ մէջ, այն ամբաստանու-թեամբ թէ լրտեսութիւն կը կատարէին Ժընեւի խորհրդաժողովին առեն:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ չորս դաշնակից մարզպան-ները միաձայնութեամբ մերժեցին երկու օրէնքներ, որոնց համաձայն կը վերա-դարձուէին նախկին Նացիներու ստաց-ուածքները եւ կենսաթոշակներ կը սահ-մանուէին: — Խ. Միութիւնը հաւանեցաւ որ Չորս Մեծերու նոր ժողով մը գումար-ուի, քննելու համար Աւստրիոյ հաշտու-թեան դաշնագիրը: Մասկուա միշտ կը պնդէ իր կարգ մը պահանջներուն վրայ:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ հետեւանքով շատ մը խռովութիւններ ծագեցան Պաւարիոյ մէջ:

ԿԻՊՐՈՍԻ Յոյները որոշեցին սաստկա-ցնել պայքարը, կցելու Յունաստանի կղզին համար: Բազմաթիւ հրապարակային ժողովներ պիտի գումարուին, օգոստ. 20-էն սկսեալ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

★

Շնորհակալութեամբ ստացանք Լիոնէն, (Ոմն) հազար ֆրանք: Պ. Նազարէթեանէ (Պալանքուռ) 500 ֆրանք:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Հոգաբար-ձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ս. Աստուա-ծածնի Վերափոխման տօնին առթիւ այս կիրակի հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի եւ պիտի կատարուի խաղողի օրհնութիւնը:

Երկուշաբթի Պատարագ Մեռելոցի:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՃԱՇ

Համախարբերդ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ,14րդ պատ-գամաւորական ժողովին առթիւ ճաշ մը սարքած է այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժա-մը 1.30ին, Հայ Երիտասարդաց սրահին մէջ:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբին, նուիրուած ԽԱՆԱՍՈՐԻ արշաւանքին եւ Սասնոյ ա-պստամբութեան 50ամեակին:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են1954 1955 ուսումնական տարեշրջանի համար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, ո-րոնք կը փափաքին ազգային այս դարա-ւոր հաստատութեան մէջ ապահովել ի-րենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրան-սական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելու-թիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ :

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԿՈՄՍԻ

(ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ)

«Խոնարհ հերոսները» եւ «Իմ Յուշերը» տրամադրելի են տակաւին :

Դիմել Գավէզեանի՝

Cavezian, 37 Rue de Trevise
Paris (9e)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՏԵՓԱՆՆԵՍ ՆԱԶԱՐԵԱՆ ԵՒ ԴՈՐՊԱՏ (գիտական - վաւերական աղբիւր-ների հիման վրայ): Գրեց՝ Արտաշէս Ա-բեղեան, Տպ. 1954 Պուէնոս Այրէս:

Գին՝ 1.50 տոլար:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն ար-ձակուրդէն առաջ փակել իրենց հաշիւ-ները :

Այս առթիւ կը յիշեցնենք նաեւ թէ ար-ձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան համար անհրաժեշտ է նշանակել ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ կցել 100 փրանք :

Ընթերցողներու համար արձակուրդի բաժանորդագրութիւններ կ'ընդունինք : Մէկ ամսուան բաժնեգին՝ 300 ֆր. :

Վարպարելի (Մարսէյլ) բաժանորդները կրնան իրենց վճարումները ընել ընկեր Պետիկեանի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ-ՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք :

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտռէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւննե-րով): Գին 1000 ֆրանք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻի «Պատմութիւն Արեւմտա-հայ արդի Գրականութեան» Գին 800 ֆր. :

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ :

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ-Ի

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի ,23 Յունուար, 1955

ՍԱԼ ՌԻՇԸԼԻԷՕ

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւն-ներէն նկատի ունենալ այս թուականը :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Երաժշտապետ Լ. ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ «ԱՌՋԵՌՆ ՏՕՆԱԿԱՐԳ »Ը

Որ կը պարունակէ գիշերային, առա-ւօտեան եւ Ս. Պատարագի երգեցողու-թիւնները, հինգ տաղաւարներու, Տեառն-ընդառաջի, Մեծ Պահոց կիրակիներու, Շաբաթ երեկոներու, Խաղաղականի ե-կեսցէի եւ հանգստեան շարականները՝ հանդերձ ծանօթութեամբ : Անհրաժեշտ առաջնորդ մը եկեղեցականներու եւ աշ-խարհականներու: Իր տեսակին մէջ ան-նախընթաց մատեան :

Գին՝ 500 ֆր. Թղթատարի ծախքով 550 ֆրանք: Յանձնարարութիւնք կանխիկ վը-ճարումով: Դիմել՝

Levon Djérahian
32 bis, Bld. des Fauvettes
Beaumont-Marseille.

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
18 AOUT
1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7447 30e ANNEE | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2858

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՋՈՒՐԸ ԻՐ ՃԱՄԲՈՎ

•

Աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր, պարբերաբար կը թանձրանայ, կը թունաւորուի մեր հանրային մթնոլորտը, դառնալով անտանելի: Յաճախ բոլորովին անշնչելի:

Եւ կը հարկադրուինք ահագին ուժ սպառել, մշուշը փարատելու համար:

Բայց միշտ ալ հետք մը կը մնայ անցեալէն, գետին պատրաստելով նոր «յարձակողական»ի մը համար:

Պատճառը պարզ է եւ չի կարօտիր գիտական քննութեան:

Անհատներ, հոսանքներ եւ թերթեր կան, որոնք միացեալ ճակատ կազմած, ջուր կը պղտորեն անդադար, կազմալուծելու համար Հայկական Արտասահմանի ներքին ուժերը:

Իրենց դրամագլո՞ւխը, — մուր եւ փըրփուր: Ծուխ եւ ապականութիւն:

Ի յառաջագունէ թաղած ըլլալով ողջամտութեան և պատասխանատուութեան զգացումը, այս տարրերը կանգ չեն առներ որ եւ է գռեհկութեան առջեւ:

Ընդհակառակն, կը ցնծան, քրքիջներ կ'արձակեն, եթէ քար մը աւելի գլորած, ճեղք մը աւելի բացած ըլլան:

Բնախօսական ատելութեամբ լեցուած Դաշնակցութեան եւ անոր հովանաւորած կազմակերպութեանց դէմ, այս խայտաբղէտ Ընկերակցութեան անդամները չեն ըմբռներ սա տարրական ճշմարտութիւնը.—

Ինչ որ կը կատարուի մեր ներքին ուժերուն զօրացման դէմ, կը ծառայէ թըշնամիներու ջաղացքը բանեցնելու:

Տարագիր բազմութիւնները կազմակերպուած ուժերու կը կարօտին: Ամէն տեղ եւ ամէն ճակատի վրայ:

Ազգային ուժ: Քաղաքական ուժ: Հոսուն աղբիւրներ՝ մշակոյթի զարգացման եւ տարածման համար: Ուժ՝ նոր սերունդի փրկութեան համար:

Մէկ խօսքով՝ կուռ կազմակերպութիւն որակով եւ քանակով, ի խնդիր տարագիր բազմութեանց փրկութեան:

Այս տարրական ճշմարտութենէն կը բխի ուրիշ գիտելիք մը.—

Ով որ կը փորձէ վարկաբեկել, խանգարել, դժուարացնել պիտանի ուժերու աճումը, իրաւունք չունի ոչ հայրենիքի, ոչ ալ ցիրուցան կազմակերպութեանց անունով խօսելու:

Անընական պիտի ըլլար ժխտել քննադատութեան իրաւունքը, ո եւ է հոսանքի համար:

Ընդդիմադիր ճակատ մը սովորական երեւոյթ է ամէն ժողովուրդի մէջ, կը բաւէ որ օժտուած ըլլայ պարկեշտութեամբ եւ հմտութեամբ: Ունենայ կարողութիւն՝ դեր մը կատարելու, հաւասարակշռութիւնը պահելու:

Մեր մէջ այդ բնական երեւոյթը վերածուած է հասարակ խուժանավարութեան:

Մարդիկ գանազան «դիրքաւորումներ» կը սարքեն ամէն տեղ: Կը խօսին ու կը գրեն ոչ թէ հարց մը լուսաբանելու, տեսակէտ մը արժեցնելու, այլ մաղձ եւ թոյն հոսեցնելու, ամբոխին կեր ճարելու համար:

Եւ երբ կը կորսնցնեն ամէն չափ ու սահման, բնականաբար յարձակման ենթական կը դիմէ ինքնապաշտպանութեան, նոյն ուժգնութեամբ:

Հետեւա՞նքը. — վատնում կենդանի ուժերու: Ամպ եւ մշուշ:

Ջուրը իր ճամբով կ'երթայ:

Իսկ այն խժալուր ժխորը որ պարբերաբար կը վերսկսի, պարզապէս տգիտութիւն եւ անպարոյականութիւն կ'ենթադրէ:

Ի վերջոյ պիտի ըմբռնե՞նք թէ կան հիմնական հարցեր, որոնց մասին դժուար չէ համաձայնութեան մը յանգիլ:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՍՏԻՊՈՒԱԾ ԵՆՔ ՈՐՈՇՈՒՄ ՏԱԼ» Կ'ԸՍԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

«ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՅԱՒԻՏԵՆԱՊԷՍ ԶՐԿՈՒԻԼ ԻՐ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԷՆ»

Պ. Մենտէս-Ֆրանս յուրջ ազդարարութիւն մը ուղղեց անթելով, իր շաբաթական ասուլիսին առթիւ, որ նուիրուած էր Եւրոպայի Միացեալ բանակի դաշինքին: «Այս հարցին կը մօտենամ այն գիտակցութեամբ թէ ոչ միայն կը պառակտէ Ֆրանսացիները, այլ եւ անոնց ամէն մէկը ներքնապէս: Արդարեւ, գերման վերազինման հեռանկարը ի՞նչպէս կրնայ անտարբեր ձգել մեր սերունդին այրերը եւ կիները:

«Եւ սակայն, իրաքանչիւր, եւ ամէնէն առաջ ան որ կառավարութեան պատասխանատուութիւնն ստանձնած է, պէտք է չեշտակի նայինք ճշմարտութեան: Ճշմարտութիւնը այն է որ — եւ մեր դաշնակիցները ամէն օր կը յիշեցնեն զայն — Գերմանիան չի կրնար յաւիտենապէս զրկուիլ իր պաշտպանութեան միջոցներէն, ինչ որ ալ ըլլան մեր զգացումները եւ հակազդեցութիւնը: Անոր վերազինումը պիտի ըլլայ աւելի կամ նուազ կարճ, համաձայն միջազգային յարաբերութեանց լարման աստիճանին: Այս պարագան եւ ուրիշ պատճառներ կը ստիպեն մեզ չանտեսել որ եւ է բան որ կրնայ դիւրացնել եւ փութացնել համաձայնութիւն մը՝ մեծ պետութեանց միջեւ: Կառավարութիւնը զանց պիտի չառնէ որ եւէ բան այս նպատակով: Բայց, որովհետեւ «այո» ըսելը դժնդակ է, իսկ «ոչ» ըսելը իրատեսութիւն չէ, կրնա՞նք խնդիրը ձգձգել անսահման ժամանակով: Մեծ երկիր մը չի կրնար իր դիրքը ծածկել անհաճոյ ընտրութեան մը առջեւ: Պէտք է դիմագրաւէ, պէտք է ընտրութիւն մը կատարէ: Այսօր մեր ընելիքը հետեւեալն է,— Գերմանիոյ վերազինումը ենթակայ մեր հսկողութեան եւ վերազինում մը՝ բոլորովին ազատ մեր հակակշիռէն: Երեք տարի է որ կ'ուշացնենք մեր որոշումը: Մեր ամերիկացի եւ անգլիացի դաշնակիցները տեսնելով մեր վարանումները, կը պատրաստուին մասամբ ճանչնալ, բայց առ այժմ, արեւմտեան Գերմանիոյ գերիշխանութիւնը: Այսպէս մեր անորոշ դիրքը կրնայ մեզ դուրս ձգել այն խորհրդակցութիւններէն որոնցմէ կախում ունի թերեւս մեր եւ մեր զաւակներուն ճակատագիրը:

«Վերջապէս, այն օրէն ի վեր որ մէջտեղ դրուած է, միացեալ բանակի ծրագիրը ջախջախիչ ծանրութեամբ կը ճնշէ մեր ամբողջ ներքին կեանքին վրայ եւ արդէն ապականած է երկրին քաղաքական մթնոլորտը: Պէտք է վերջ տալ այս կացութեան, որոշում տալ պաղարիւնով եւ վճռականութեամբ: Այսպէս կը մտածէ Ազգ. Ժողովն ալ, որ աւելի քան 500 ձայնով որոշեց խնդիրը քննել օգոստ. 28ին: Անշուշտ խօսք հանդամանք մը չունի կառավարութեան առաջարկը: Չկայ իտէալ լուծում: Բայց մեզի կը թուի թէ — բացի երեք նախարարներէ որոնց չարժառիթները կ'ըմբռնեմ եւ կը յարգեմ — մեր որոշած իրաւախոհութիւնը կրնայ ընդունուիլ մեր ընկերակիցներուն եւ Ֆրանսայի հանրային կարծիքին ստուար մեծամասնութեան կողմէ: Գերագոյն որոշումը կ'իյնայ խորհրդարանին, որ կրնայ մերժել մեր առաջարկները: Սպասենք որ յայտնուին. բայց նախ պէտք է որ ընդունուին մեր եւրոպական ընկերակիցներուն կողմէ, յառաջիկայ շաբթուան ընթացքին: Այդ մասին կը խօսիմ շաբաթ օր, Բրիւքսէլի խորհրդաժողովէն վերջ: Այս իրիկուն կ'ուզէի յիշեցնել ձեզի թէ մեր երկիրը պէտք չէ խաղալիկ դառնայ դէպքերու, այլ պէտք է նպաստէ դէպքերը վարելու, ինչպէս կը թելադրէ իր պատմական դերը: Պէտք չէ որ ուրիշներ որոշում տան առանց մեզի: Մեր լռութիւնը կրնայ պատճառ ըլլալ որ անտեսեն մեզ: Ոչ. եկած է ժամանակը վերջ տալու վտառողջ անստուգութեան մը, աքխարար մաքրելու մեր ճամբան, գիտնալով որ անորոշութիւնը տկարութիւն մըն է զոր ճակատագիրը չի ներեր»:

× Հրատարակուած տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ միացեալ բանակի ծրագրին համար առաջարկուած բարեփոխումներէն դժգոհ են թէ դաշինքին կուսակիցները եւ թէ հակառակորդները: Դաշնակիցներն ալ գոհ չեն երեւար. իսկ արեւմտեան Գերմանիան անձկութեամբ կը սպասէ վճռարանութեանց ելքին: Վարչապետը, Տոքթ. Ատընհաուըր, կարճ կապեց իր արձակուրդը եւ Պոն վերադարձաւ: Ինքն ալ պիտի մասնակցի Բրիւքսէլի ժողովին: Պ. Մենտէս-Ֆրանս Մարլի քաշուած է քանի մը օրէ ի վեր, պատրաստելու համար Բրիւքսէլի ժողովին թղթածրարը:

Կ'ըսուի թէ Ֆրանսա, Մ. Նահանգները եւ Անգլիա պիտի յետաձգեն իրենց պատասխանը Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին (Զորսերու ժողով), սպասելով Ֆրանսայի Ազգ. ժողովին որոշման:

Համայնավար կուսակցութեան Քաղաք. Բիւրօն յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով անգամ մը եւս կը պահանջէ չվաւերացնել միացեալ բանակի դաշինքը:

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ՉՈՐ. ՍՄԲԱՏ

★

Չեմ գիտեր ե՛րբ եւ ո՛ւր ստացած էր զօրավարի տիտղոսը: Բայց այդպէս կոչուեցաւ, արտասահմանի մէջ:

Առաջին անգամ ծանօթացայ 1919ին, Երեւանի մէջ, ուր խմբակ մը կազմած էր քանի մը դժգոհներու հետ:

Դուրսէն հասած ռեւէ նորեկ «Օրհէնք» հիւրանոցը կ'առաջնորդէր, լսելու համար իրենց գանգատները:

Դժուար էր զանազանել ծուռն ու շիտակը, իր մեղադրանքներուն մէջ:

Հայաստանի վարչական փոփոխութենէն վերջ, անցաւ արտասահման: Նախ Քալիֆորնիա, յետոյ Փարիզ:

Քաջ ռազմիկ, բայց միամիտ Մշեցի, շուտով դարձաւ յիշատակ մը, ջուր եւ արիւն պղտորելու համար:

Հազիւ ստորագրութիւնը դնել գիտէր, սակայն ձեռնարկեց թերթ մըն ալ հրատարակելու, տողաշար մեքենայ մը բերել տալով Ամերիկայէն, մոլորած գրաշարի մը հետ:

Միեւնոյն ատեն կոչ մը կը հրատարակէր, հանգանակութիւն կատարելու եւ 5էն 7 օդանաւ գնելու համար, երկուքը իբրեւ նուէր Ֆրանսայի, մնացեալը՝ Հայաստանի:

Աւելի վերջ, տուն կուտար իր Յուշերը, միշտ կրկնելով թէ Ռուբէնը սպաննած է Գէորգ Չաւուշը (1907):

Առիթով մը, երբ տեսակցիլ կ'ուզէր, լուր ղրկեցի թէ ինչո՞ւ գնդակ մը չարձակեց Ռուբէնի ճակտին, եթէ ճիշդ էր իր մեղադրանքը, փոխանակ *մասալ* պատմելու Փարիզի մէջ, քառասուն տարի վերջը:

Տարիներու ընթացքին, վիճակը դարձաւ անտանելի. թէեւ նենգամիտ մարդիկ միշտ կը շահագործէին իր անունը, գրաւման շրջանին եւ ազատագրութենէն ետք:

Ճնշուած տարիքի բեռան եւ ապրուստի հոգին տակ, օրերը իրիկուն կ'ընէր հիւրընկալութեամբ Մարսէյլի Մշեցիներուն կողմէ:

Փրկութիւն մը եղաւ ներգաղթը, իրեն համար ալ, եւ 1947ին գնաց Հայաստան:

Որ եւ է տեղեկութիւն չունիմ այնտեղ վարած կեանքի մասին:

Բայց խորապէս կը ցաւիմ, որ չկրցաւ պահել իր վարկը արտասահմանի մէջ, իբրեւ խիզախ եւ հայրենասէր փետայի:

ՎԱՀԷ

ՀՈԼԱՆՏԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ՈՒՐԻՇ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պ. Մենտէս-Ֆրանս Բրիւքսէլ կը մեկնի այսօր, չորեքշաբթի, պաշտպանելու համար Ֆրանսայի տեսակէտը միացեալ բանակի դաշինքի մասին: Խորհրդաժողովը պիտի բացուի վաղը, հինգշաբթի:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, մեծ դժուարութիւններ կը նախատեսուին: Հոլանտայի դահլիճը օգոստ. 16ին նիստ գումարելով որոշեց մերժել ֆրանսական ծրագիրը եւ ամէն ջանք փորձել, պահպանելու համար դաշինքը՝ իր սկզբնական վիճակին մէջ: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ ֆրանսական ծրագիրը մեծ յուսախաբութիւն պատճառեց Հոլանտայի կառավարական շրջանակներուն մէջ: Թէեւ Ֆրանսայի առաջարկները խորապէս պիտի քննուին, բայց դժուար թէ համաձայնութիւն մը գոյանայ: Հոլանտայի կառավարութիւնը կ'ուզէ ամէն գնով խուսափիլ վաւերացման նոր ձեւակերպութենէ մը:

Լոնտոնի մէջ ալ մեծ դժուարութիւններ կը նախատեսեն, եւ կը վախնան որ, Բրիւքսէլի խորհրդաժողովը ձախողի: Այդ պարագային կացութիւնը աւելի պիտի բարդանայ, մանաւանդ եթէ Ֆրանսայի խորհրդարանը յետաձգէ իր նիստերը, առանց վաւերացնելու դաշինքը:

Պելժիոյ արտաքին նախարարը, Պ.

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆ ԱՐԿԱԾԱՀԱՐ

ՎԻԵՆՆԱ 13 Օգոստ. (Յառաջ).—Այսօր, առաւօտեան ժամը 10ին մօտ վանքի մէկ նրբանցքէն քալած ատեն, Հ. Ներսէս Վ. Ակինեան յանկարծ կը սահի եւ վար կ'իյնայ: Այս անկումին հետեւանքով կը կոտրի մէկ ազդրին ոսկորը: Անմիջապէս հիւանդանոց կը փոխադրուի, ուր բժիշկներն ալ կը հաստատեն բեկումը եւ անհրաժեշտ կը գտնեն երկարատեւ դարմանում մը:

Այս դժբախտ արկածը մեծ տխրութիւն պատճառեց բոլոր վարդապետներուն, որոնք պատրաստութիւններ կը տեսնէին, Հ. Ակինեանի գրական 50ամեայ Յոբելեանը արժանապէս տօնելու յառաջիկայ Սեպտ. 11ին:

Ցաւով կ'իմացնեմ թէ Յոբելենական հանդէսը յետաձգուած է անորոշ ժամանակով:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Յառաջ.— Արագ ապաքինում կը մաղթենք վաստակաւոր բանասէրին եւ մեր բարեկամին:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Բժ. Խորէն Գրիգորեան *եւ տիկինը, որ ատենապետուհին է Լիբանանի Օգնութեան Խաչի Շրջ. վարչութեան, Պէյրութ:*

Օր. Նուարդ Թիրեաքեան (*ողբացեալ ընկեր Հրաչ Թիրեաքեանի աղջիկը*), *ուսուցչուհի Գահիրէի Ազգ. վարժարանին մէջ, որ անցեալ տարի պատմուածքներու հատոր մը հրատարակեց:*

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ Միութեան կողմէ Պատուիրակութիւն մը կիրակի օր այցելելով Անծանօթ Զինուորի դամբարանը, արծարծեց մշտավառ բոցը, ազատագրութեան տասնամեակին առթիւ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

●

Մօտ տարի մըն է որ սաստկացած են Մարոքի խռովութիւնները։ Անցեալ տարի օգոստ. 20ին ֆրանս. կառավարութիւնը հրաւիրեց Սուլթան Մուլէյ Եուսուֆը, որ հրաժարի եւ հեռանայ երկրէն։ Այժմ աքսորուած է Մատակասկար։ Իսթիքլալ կուսակցութիւնը բուռն պայքար կը մղէ վերադարձնելու համար զայն։

Իր վաղեմի հակառակորդը, «Հարաւի տէր»ը Էլ Կլաուին, Մարաքէշի փաշան, մանրամասնօրէն պատրաստած էր ծրագիրը։ Երեք մեղադրանքներ կային Մուլէյ Եուսուֆի դէմ։

Նախ, անհատական կեանքը դայթակղալի կը գտնէին։ Երկրորդ կ'ամբաստանէին թէ չի գործադրեր Մուհամմետի հաստատած աւանդութիւնները եւ սովորութիւնները եւ վերջապէս կը համարուէր պաշտպան Իսթիքլալի, որ իր ձեռքն առած էր զայն եւ կը մերժէր բարենորոգումներու ծրագիրը։

1952 – 1953ի ընթացքին էր որ Կլաուի սկսաւ կոչեր ուղղել ֆրանսական Մարոքի 23 փաշաներուն եւ 323 ցեղապետներուն, պահանջելով հրաժարումը անարժան վեհապետին։ 1953ի մարտին այս հանրագրութեան տակ ստորագրեցին 250 հոգի։ Մայիսին արդէն Կլաուի հանրային սեփականութիւն դարձուց իր ծրագիրը եւ կրօնապետ Էլ Քիթանի հետ շրջեցաւ ամբողջ Մարոքի մէջ։ Այս առթիւ իր կողմը գրաւելով վերջին դիմադրականները, բացի քանի մը հատէ, յաջողեցաւ համոզել զօր. Կիյոմը, որ հեռացնէ Սուլթանը։

Անոր տեղ գահ բարձրացուցին Սի Ալալ Էլ Արաֆան, որ անծանօթ մըն էր եւ քաշուած կեանք մը կը վարէր։ 1931էն ան էր կազմած ազգայնական կուսակցութիւնը։ Աւարտած է Ֆէսի մէկ համալսարանը որ խալամութեան սիւներէն մին կը համարուի։ Նոր Սուլթանը կոչ կ'ընէր կրօնական զգացումներուն եւ կը պայքարէր անհաւատներուն դէմ։ 1953էն ի վեր իր քաղաքական արշաւները պատճառ կը դառնան արիւնալի խռովութեանց Ֆէսի մէջ։ 1935 – 45 դարսէն օտար տարրեր Մարոք մտնելով սանձեցին անկախութեան պայքարը։

1945ին ընդհարումները յանգեցան ապստամբութեան, որ զսպուեցաւ։ Կուսակցութեան վարիչները աքսորուեցան, սակայն Սուլթանը անոնց կողմը բռնելով ուժ կուտար Իսթիքլալի տեսութեանց։

Կուսակցութեան վարիչները, որոնք Թանճէր ապաստանած էին, գաղտնօրէն կը տարածէին իրենց գաղափարները։

Ծայրայեղ ազգայնականները մահափորձ մը կը կազմակերպեն նոր Սուլթանին դէմ եւ կը յաջողին։ Սակայն ազդանշանը տրուած էր եւ մահափորձեր կը սարքուէին Ֆրանսացիներու դէմ։

Միեւնոյն ատեն մասնաւորաբար կազմակերպուած խմբակներ աւելի լայն չափերով կը կատարեն ահաբեկումները, ռումբեր կ'արձակեն երկաթուղիներու վրայ։ Ինչպէս անցեալ տարի Քազապլանքայի կեդրոնական շուկային մէջ ռումբ մը պայթելով պատճառ եղաւ 19 հոգիի մահուան (տասնըմէկը Եւրոպացի)։

Մարաքէշի մէջ ալ ռումբ մը պայթեցաւ, նոր Սուլթանին եւ Մարաքէշի փաշային դէմ։ Երկուքն ալ ազատեցան։ Երկրին մէջ շատ մը արգելքներ դրուեցան ծայրայեղ ազգայնականներուն կողմէ։ Հրամայեցին որ խանութները փակեն եւ չտօնեն Այտ Էլ Քէպիրը։ Ահաբեկիչներուն երեք հազար ֆրանք կը վճարէին ամէն մէկ ահաբեկումին համար։ Բոլոր մահափորձերը Ֆրանսացիներու դէմ ուղղուած էին։ Հունձքերը կ'այրէին։

Սովի սպառնալիքը կը միանար մահուան սպառնալիքին։ Ըմբոստները կ'ըսեն.— «Կը տեսնէք որ հովանաւոր պետութեան ուժերը անկարող են ձեզ պաշտպանելու, մեզի միացէք, մենք Ռապաթ պիտի բերենք օրինաւոր Սուլթանը, Մուլէյ Եուսուֆը»։ Եւ միակ նիւթն էր որ անվերջ կը կրկնէին։

Ֆրանսական թերթ մը, ուրկէ կը քաղենք այս տեղեկութիւնները, կ'ըսէ թէ Մարոքի տագնապը իր յարաճուն ժողովուրդն է։ Օրինակ, Քազապլանքա 1936ին 250.000 բնակիչ ունէր (72.000 Եւրոպացի), 1952ին 650.000 (150.000 Եւրոպացի)։ Նոյն համեմատութիւնը միւս բոլոր քաղաքներուն մէջ։

Երբ Ֆրանսա 1907ին գրաւեց Քազապլանքան, մօտ երեք միլիոն բնակիչ ունէր երկիրը։ Այսօր տասը միլիոն է թիւը։

Երկրին ժողովուրդին այս գերաճումը կը սաստկացնէ թշուառութիւնը։ Այս ժողովուրդը պատրաստ զէնքն է քարոզիչներուն ձեռքը։

Ֆրանսայի ամէն մէկ նահանգին մէջ ցրուած են Մարոքցիները։ Սէնի նահանգին մէջ «մարոքեան» քաղաք մը կայ Ժընէվիլիէ, որուն 35.000 բնակչութեան 12 հազարը Մարոքցի են։ Փարիզեան շրջանին մէջ է որ բազմաթիւ Մարոքցիներ կան։ Ցետոյ կուգան Սէնթ Էթիէնը, Մոզէլը, Հիւսիսային շրջանը, Լիոնը եւ Մարսէյլը։ Ամէն տեղ ալ Իսթիքլալի քարոզչութիւն կայ, թէեւ մեծ թիւ մը չեն կազմեր անոր անդամները։

Իսթիքլալի գործունէութիւնը Փարիզի մէջ աւելի շատ ֆրանսական շրջանակներու հետ է քան մարոքցի գաղութին, որու համակրութիւնը կուսակցութեան հանդէպ կախում ունի Ֆրանսայի վարած քաղաքականութենէն։ Երբ հաստատակամութիւն ցոյց տայ, Իսթիքլալի կուսակիցներուն թիւը կը նուազի Ֆրանսայի մէջ։

1945ին Իսթիքլալը արմատ բռնեց Ֆրանսայի մէջ երբ Սուլթանը Փարիզ այցելեց։ Անոր կ'ընկերանային կուսակցութեան քանի մը վարիչները, որոնք հանդիպումներ ունեցան մարոքցի ուսանողներուն հետ։ Նախկին ուսանող մըն է որ կը վարէ քարոզչութիւնը, միւսը առեւտրական մըն է, որ կը վարէ «Տար Սուլթան»ը, (Սուլթանի տունը) տեսականօրէն Ֆրանսաբնակ Մարոքցիներու բարեգործական կեդրոնը։

Թ. Ա. Թ.

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

●

ԽՄԲ.— Շաբաթ օր հրատարակած էինք այս գրութեան առաջին մասը, քաղելով խորհ. թերթերէ։ Ահաւասիկ մնացեալ մասը.—

Մատենադարանին մէջ կը պահպանուին նաեւ շուրջ 500 միջնադարեան բանաստեղծներու գործերը։ Յատկապէս յիշատակութեան արժանի է Գրիգոր Նարեկացիի (Ժ.–ԺԱ. դար) «Մատեան Ողբերգութեան» աշխատութեան 1173 թուի ընդօրինակութիւնը, Ն. Շնորհալիի (ԺԲ. դար) Ֆրիկի, (ԺԳ. դար), Յովհաննէս Թլկուրանցիի (ԺԵ.–ԺԶ. դ.դ.), Մկրտիչ Նաղաշի (ԺԵ. դ.) Սայաթ Նովայի (ԺԸ. դ.) բանաստեղծութիւններու շարք մը ընդօրինակութիւնները։

Միջնադարեան հայկական արձակին կը պատկանին միջնադարեան նովելներու ժողովածու մը (ընդօրինակուած ԺԶ. դ.), Վարդան Այգեկցիի առակներու ժողովածու (ընդ. ԺԵ. դ.) եւ այլն։

Հայկական նօթագրութեան նմոյշ է 131 թուի շարականը, խազերով. հայկական նօթագրութեան նմոյշներ կան դեռեւս Թ. դարէն սկսած։ Կան 300 երաժշտական ձեռագրեր։

Հայկական միջնադարեան փիլիսոփայութեան կարկառուն ներկայացուցիչներէն պահպանուած են բազմաթիւ օրինակներ, առանցմէ պէտք է յիշել Ե. դարու փիլիսոփայ Եզնիկ Կողբացի՝ «Եղծ Աղանդոց»ը, Զ. դարու փիլիսոփայ Դաւիթ Անյաղթի գործերը, ԺԴ. դարու մտածող՝ Յովհան Որոտնեցիի «Մեկնութիւն ստորագրութեան Արիստոտելի» աշխատութիւնը, Գրիգոր Նարեկացիի աշխատութիւնները եւ այլն։ Կան նաեւ անտիկ աշխարհի բազմաթիւ փիլիսոփաներու հայերէն թարգմանութիւնները, օրինակ Արիստոտէլի համարեայ բոլոր գործերու թարգմանութիւնները, Պլատոնի շարք մը աշխատութիւններու թարգմանութիւնները եւ այլն։ Բացի այս բոլորէն Մատենադարանի մէջ կան շարք մը աշխատութիւններ, որոնց բնագիրը կորսուած է եւ այժմ գիտութեան համար կը պահպանուի միայն հայերէն լեզուով, ինչպէս են օրինակ, Փիլոն Եփրայեցիի շարք մը աշխատութիւնները, Զենոն Ստոյիկի՝ «Յաղագս բնութեան», Բ.Կեսարացիի՝ «Քրոնիկոնը», Տիմոթէոս եպիսկոպոսապետ Աղեքսանդրացիի «Հակաճառութիւն առ սահմանեալն ի ժողովոյն Քաղկեդոնի» եւ այլն։

Մատենադարանի մէջ որոշ տեղ կը գրաւեն նաեւ մաթեմաթիկայի վերաբերող ձեռագրերը։ Այստեղ կը պահպանուին է. դարու հայ նշանաւոր մաթեմաթիկոս եւ տիեզերագէտ Անանիա Շիրակացիի աշխատութիւնները։ Անանիա Շիրակացին, առաջին թուաբանական աղիւսակի եւ թուաբանութեան դասագրքի ստեղծողն էր. այս աշխատութիւնը կայ 1283 թուի գրչութեամբ։ Անոր աշխարհագրութիւնը 1443 թուի գրչութեամբ է։ Կան նաեւ, ԺԲ. դարու հայ խոշոր գիտնական Յովհան Սարկաւագի բազմաթիւ աշխատութիւնները եւ այլն

Մատենադարանի մէջ բժշկական ձեռագրերի ֆոնտը կ'անցնի 500 ձեռագրէ։ Կը պահպանուի ԺԲ. դարու նշանաւոր բժիշկ Մխիթար Հերացիի «Ջերմանց Մխիթարութիւն»ը, Ամիր Տովլաթի տասնեակի հասնող բժշկական աշխատութիւնները, որոնցմէ է անոր ինքնագիր՝ «Ուսումն բժշկութեան»ը, Ասար Սեբաստացիի գործերը եւ այլն։

Մատենադարանը ճոխ նիւթ կը պարունակէ նաեւ հայ միջնադարեան իրաւաբանութեան ուսումնասիրման համար, բացի Մխիթար Գոշի՝ «Դատաստանագիրք»էն կան նաեւ 50է աւելի կանոնագրքեր։

Ձեռագրերը մեզի տեղեկութիւն կուտան նաեւ ժամանակի արհեստներու մասին։ Ուշագրաւ են արծաթէ կազմերը։

Քանի մը հազար ձեռագրերու մէջ, կազմերուն կպած պահպանուեր են զարդատաշ կտորներու, մետաքսէ հիւսուածքներու, կտաւներու օրինակներ, որոնք մեզի տեղեկութիւն կուտան իր ժամանակի ժողովրդական տեքստիլ արհեստի մասին։ Կան օրինակներ ԺԻ. դարէն։

Մատենադարանին մէջ կը պահպանուին նաեւ այլ լեզուներով գրուած ձեռագրեր եւ պատառիկներ։ Ասոնցմէ են սլաւերէն պատառիկը (ԺԲ. դար), վրացերէն բժշկարան (ԺԻ. դար) հապէշերէն ձեռագիր (ԺԻ. դար), ասորերէն ձեռագիր, եբրայեցերէն «Մասն Տալմուտի» եւ այլն։ Ալիշէր Նավոյի «Դիւանը» 1499 թուին է գրուած, այն ժամանակ երբ ան դեռ կենդանի էր։ Այս ձեռագիրը ողբերգական բանաստեղծի աշխատութիւններուն մէջ պահպանուող ամենահին ժողովածուի օրինակն է։ Ադրբեջանի բանաստեղծ Նիզամի Գեանջեւիի (ԺԲ. դար) բանաստեղծութիւններու ժողովածուն 1560 թուի գրչութիւնն է։ Արմաւենիի տերեւներու վրայ գրուած են հնդկական բազմաթիւ լեզուներով քանի մը հնդկական աղանդներու մասին։ ԺԴ. դարու լատիներէն ձեռագիրը նմոյշ մըն է իր ժամանակի եգիպտական գրչութեան։ Կան նաեւ յունարէն ձեռագրեր։ Օտար լեզուներով ձեռագրերու մեծ մասը՝ 528 ձեռագրեր արաբերէն, պարսկերէն եւ ադրբեջաներէն են։

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԿԱԼՕՆ ԱՂԲԱՐ ԵՒ ԻՐ ԻՇՈՒԿԸ

★

Շատ անգամ պզտ. վստահութիւն նեշնչող, սուտ վկայ գիծերը, վերէն վար կը կարձնային, որպէսզի Գրիգոր էմին հաճոյակատար տրամադրութիւնը սրբանեղութեան փոխուի։

— Առաքելին, Վասիլին, Հմայեակին կերած ապուրն է, կ'աւելցնէր Կալօն աղբար Գրիգոր էմին կանխելով. ու կրկին գիծերը իրենց տեղը կը բռնէին հատ մը աւելի պակսով։

Բարակը չփնտռող, աչքը կուշտ Գրիգոր էմին ժպիտ մը շրթներուն ուսերը թօթուելով կ'աւելցնէր.

— Խմելիքներ, ղողցածներ սեւ սուրճ թող ըլլայ։

Եւ կը հեռանար, հրամցուած ծխիկը պռկունքներուն վրայ ղողացնելով։

Ումպ, ումպ, տաք սուրճին անուշահոտ բուրմունքին հետ ծխիկներու ոլորուն մուխը շրջան կ'ընէր, մթնոլորտը տաքցնելով։ Խրատուած աչքերու նայուածքներէն Կալօն աղբար չէր խաբուեր, կը կռահէր մթնոլորտի պահանջը, ու կիսկատար ժողովը բանալով կ'աւեցնէր.

—Ըսէք տեսնեմ ինչ է ձեր փորին ցաւը։

— Մեր փորին ցաւը անցաւ պատուական սուրճով, սակայն ազգը ուրիշ փորի ցաւ ունի. նոր մանկապարտէզին շինութեան համար քանի՞ ոսկի գրենք, Կալօ՛։

— Ծօ, դուք իմ վաստակին աչք ունիք, մինչեւ ե՞րբ տուր, տուր պիտի ըսէք. ես ո՞ր մէկին հասնիմ. Թամզարայ կ'երթամ օճիքս թող չեն տար, հոս Գարահիսարցիներդ առեր կ'երթաք, սա դպրոցին, սա Ակումբին, սա տօնին, սա դաշտնի նպաստակին, վերջ ի վերջոյ տեղ մը պիտի հասնի՞նք, անկէ լուր տուէք։

— Կալօնը իրաւունք ունի։ Թամզարայի վաստակը Թամզարացիներուն, Գարահիսարի վաստակը Գարահիսարցիներուն, կը միջամտէր Սխտորենց Կարապետը առանց՝ իր լրջութիւը կորսնցնելու։

Երկու սուրի մէջտեղ ինկած Կալօն աղբար տեղէն վեր կը ցատկէր բանալիներու օղակը չխրտացնելով, խանութին ետեւի մութ խցիկը կ'առանձնանար, կը լսուէր սնտուկին կղպանքին եղանակաւոր ճրթ ճրթը։ Պահ մը վերջ հպարտութեամբ ափին մէջ եղածը սեղանին վրայ փռելով կ'աւելցնէր.

— Տղաք, տալու չտալու խօսք չեմ ըներ, ալ վարժուեցանք. փոխանակ Թուրքին տալու, ազգին տանք. բայց վրանբաց գործ չտեսնենք. Խօսրովին բամբնը լսեցէք... աւելի լաւ չէ քիչ մը խուփ բերան ըլլան մեր տղաքը։

— Գիտցածէդ աւելի խուփ են Կալօն, հող ընելու պատճառ մը չուխս, կը միջամտէր Վեցիկեան ժպտելով։

— Հա, ուրեմն քոր է աչքերնին, բամպակ դրած են իրենց ականջներուն, որ մեզ չլսեն... Խեղճ Երեմիային տղուն դաղաղը նոր վերցուցինք. մի կարծէք թէ փոլիս Հաջիին պէս չուներ կը հաւատան մեր լօլօներուն...

Կալօն աղբար կուսակցական անդամատետրը գրպանը պտտցնողներէն չէր, եւ ոչ ալ ինքզինքը գործի վրայ ցուցնող թաղականներէն։ Համեստ բնաւորութեամբ ազգասէր մը ըլլալով, չէր հանդուրժեր որ անավարի ձեւերով Թուրքերու ուշադրութիւնը գրաւենք։

Իր համոզումով հարկ էր սանձ մը դնել անփորձ երիտասարդութեան շարժումներուն։ Այսպէս, փոխանակ Թուրքերու աչքին տակ բերդին մէջ գինովարժութիւն կատարելու, որուն զոհ գնաց Երեմիային կրակոտ տղան, կը նախընտրէր որ այդ աշխատանքը կատարուէր լռիկ–մնջիկ, մեկուսացած հայկական գիւղերու մէջ։

Օրուան խոնջէնքէն ինքզինքը թեթեւցած կը զգար Կալօն աղբար, երբ մայրամուտը մօտենար։ Արտօրանքով խանութին փեղկերու կղպանքները կը զարնէր, մէկ երկու անգամ ետ կը դառնար ստուգելու համար թէ լաւ կղպուած են, ու բան մը մոռցած ըլլալու փութկոտութեամբ գրպանները կը զննէր։ Մանածի գոյնզգոյն կծիկներու տոպրակը ուսին, ժպտերես «բարի իրիկուն», «գիշեր բարի» բաշխելով կը քալէր, օրօրուն։ Թաղխանի դրան կուշտին մէկ անկիւնը կապուած սեւով ճերմակի վրայ նաշխուն իշուկը տիրոջը գալը նշմարելով, պոչը կը խաղցնէր, ականջները կը սրէր։

Կալօն աղբար մօտենալով իր իշուկին, նախ դունչը կը շոյէր, որպիսութիւնը կը հարցնէր, թամբին կապերը կ'ամրացնէր, բեռը կը բեռցնէր, առանց փարձանք՝ ճամբայ ելլելու վճռականութեամբ։ Կալօն աղբօր համար տեսակ մը հրճուանք էր այս ճամբորդութիւնը։ Գիտէր որ նոր հնարքներու, անակնկալներու պիտի հանդիպի հրապարակէն անցած ատեն։ Այս անակնկալներու թաքստոցի բոյնը կ'երկարէր Դաշնակցութեան Ակումբէն, Էրտէվէլեաններց խանութներէն մինչեւ Սարգիս Էֆէնտիի դեղարարնէն առջեւ... Ու հազիւ քանի մը կանդուն ճամբայ կտրած, «Կալօն դրո, Կալօն դրո» կանչերը կը լեցնէին հրապարակը։ Խեղճ իշուկը հազիւ լսած տիրոջ անունը, դունչը վերցուցած կը զգար անդադար, առանց քայլ մը յառաջանալու։ Այդ միջոցին Արզարենց Գառնիկը դուրս կը ցատկէր խանութէն, մօտենալով ածելին կամ արդուկը, կամացուկ մը կը մօտենար, բաներ մը կը քաշէր իշուկին, որ մզմզուքէն կատղելով կը ցատկէր եւ մանածի կծիկները կը թափէր։

ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

Երեւանի Պետական Մատենադարանը անսպառ աղբիւր է պատմաբաններու, գրականագէտներու, բժիշկներու իրաւաբաններու, երաժշտագէտներու, աշխարհագրագէտներու, արուեստագէտներու եւ այլ մասնագէտներու համար:

Խորհ. Հայաստանի շարք մը գիտնականներ Մատենադարանի նիւթերու հիման վրայ լոյս ընծայած են շարք մը կարեւոր աշխատութիւններ: Առանցմէ պէտք է յիշել, Պրոֆ. տոքթ. Ա. Աբրահամեանի՝ «Անանիա Շիրակացին եւ նրա աշխատութիւնները», պատմական գիտութիւններու թեկնածու Լ. Խաչիկեանի՝ «ԺԳ. դարու հայերէն ձեռագրերի յիշատակարանները» հատորը, այս տարի տըպագրութեան յանձնուած է դարձեալ անոր «ԺԵ. դարու յիշատակարանները», պատմ. գիտ. թեկնածու Վ. Յակոբեանի՝ «Մանր ժամանակագրութիւններ ԺԳ. – ԺԸ. դ. դ.» աշխատութիւնը: Հանդուցեալ պրոֆ. տոքթ. Գր. Միքայէլեանի «Կիլիկեան Հայկական Պետութեան պատմութիւնը» արժէքաւոր աշխատութիւնը (ռուսերէն): Վերջերս լոյս տեսաւ ռուսերէն լեզուով տոքթ. Գէորգ Գոյեանի «Հայ Թատրոնի 2000ամեայ պատմութիւն» երկու հատորները, ամբողջ աշխատութիւնը պիտի բաղկանայ հինգ հատորներէ: Շուտով պիտի հրատարակուին նաեւ նոյն աշխատութիւնը հայերէն լեզուով:

Երեւանի Պետական Մատենադարանի համաշխարհային նշանակութիւնը կը կայանայ անոր մէջ, որ ոչ միայն Հայաստանի, այլ նաեւ առհասարակ Արեւելքի պատմութեան եւ գիտութեան հարցերու լուսաբանման համար կը հանդիսանայ մեծագոյն գանձարաններէն մէկը, այն պատճառով որ նոր կը մտնէ գիտական ուսումնասիրման պարունակին մէջ եւ անսպառ հնարաւորութիւններ ունի հարստացնելու միջազգային գիտական միտքը:

ԵՐԲ ԵՆ ԳՈՐԾԵԼ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԳԸ

(Պարսկական առասպել ԺԲ. դարու)

Ծերունի Շահը հիւանդ եւ թոյլ լինելով այլեւս պալատից դուրս չէր ելնում: Նա լցուած էր տխրութեամբ եւ թախիծով: Ոչ բարեկամները, ոչ էլ կանայք հնար չունէին նրան զուարճացնելու:

Այդ ժամանակ Շահի որդին տանջալից սրտով ասում է հօրը.

—Հայր իմ, ի՞նչ կը հրամայես, որպէսզի հաճոյքով լցուին քո կեանքի վերջին օրերը

— Աւաղ, զաւակս, պատասխանում է Շահը, ես ծեր եմ, այլեւս չեմ կարող պալատից դուրս ելլել: Բայց իմ աչքերը դեռ եւս կ'ուզենային տեսնել վառ արշալոյսի փայլերը, անտառների եւ խոտերի կանաչ գոյները եւ ծովերի փիրուզի նըման ցոլացումը... Իմ զգացումները պաղել են, սակայն իմ աչքերը տանջւում են:

Այդ խօսքերից վերջ, Շահի որդին գնաց մայրաքաղաքի յայտնի վաճառականների եւ արհեստաւորների մօտ եւ յայտնեց Շահի խօսքերը եւ ասաց.

— Ուրախացրէք հօրս կեանքին վերջին օրերը:

Այն ատեն, ամենալաւ բուրդի թելերից ներկած զոյնզգոյն սաեղծագործեցին առաջին երփներանգ գորգը, որ կարող էր մրցել ե՛ւ ծովի հետ ե՛ւ երկնքի ե՛ւ խոտերի հետ:

Շահը երկար նայեց նրան եւ այսպէս ասաց.

— Իմ սիրելիներ, այժմ կարող եմ մեռնել:

Արսէն Գրասիլճիկեան

ՏՈՄՍԵՐ

ԲԱՐԵՊԱՇՏԱԿԱՆ

●

Ամերիկեան կառավարութիւնը որոշած է Քոնկրէսի պաշտօնատան մէջ մատուռ մը շինել տալ, ի պէտս այն ծերակուտականներուն եւ երեսփոխաններուն, որոնք կ'ուզեն օրուան ընթացքին աղօթել՝ վասն խաղաղութեան ամենայն աշխարհի եւ վասն թողութեան մեղաց իւրեանց:

Շատ իմաստուն քայլ մըն որ կ'առնուի, բնականաբար: Եւ կ'արժէ որ ուրիշ պետութիւններ եւս հետեւին այս օրինակին:

Եկեղեցին այն վայրն է, ուր մարդիկ կրնան ինքնամփոփուիլ եւ համրել իրենց — աւելի յաճախ՝ իրենց բարեկամներուն — մեղքերը: Միայն եկեղեցիի մը կամարներուն տակ է որ անդորրութիւնը կատարեալ է եւ ամէնէն աւելի այնտեղ է որ կը սաւառնի հոգին այն աներեւոյթ Ուժին, որուն համար բաւած է թէ թողութիւն կուտայ մեր մեղքերուն: Կամ աւելի ճիշդ, չունչ առնելու ժամանակ կուտայ՝ մէկ մեղքէն միւսը:

Անգլիոյ խորհրդարանին պալատն ալ ունի իր մատուռը, որուն տաճարին առջեւ ծունկի եկած են մեր... բարեկամները—Կլետըսթըն, Սոլզպրի, Էսքուիթ, Քըրզըն, Լոյտ Ճորճ, Պոլտուին եւն.:

Տիզրայելին — այլ անուամբ լորտ Պիքընսֆիլտ, որ Հայաստանը կ'ուզէր առանց Հայու, այդ մատուռէն ներս ոտք կոխած չէ, որովհետեւ քրիստոնեայ չէր:

Յաճախ պատահած է որ բրիտանական խորհրդարանին անդամներէն ոմանք՝ այս կամ այն փոքրիկ ու անպաշտպան ժողովուրդին մասին աննպաստ բանաձեւ մը քուէարկելէ ետք, այդ մատուռէն ներս մտնեն եւ աղօթեն: Որովհետեւ ներքին ձայն մը ազդարարած է իրենց.

— Մեղք մը գործեցիք. շուտ, ծունկի եկէք ու թողութիւն խնդրեցէք...

Այդ ձայնը ամէնէն աւելի լսուած է այն երանելի օրերուն, երբ «Հայկական Հարց» կոչուած անկոչ հիւր մըն ալ խորհրդարանէն ներս կը մտնէր՝ մեր պաշտօնական բարեկամներուն ջիղերը ոտքի հանելու համար:

Ասկէ վաթսուն տարի առաջ, երբ մեր ժողովուրդը կը ջարդուէր Արարատի չուքին տակ, մեր բարեկամները յատուկ բանաձեւով մը իրենց «խոր ցաւը» կը յայտնէին խորհրդարանին մէջ: Ու յետոյ, կ'աղօթէին:

Ասկէ քառասուն տարի առաջ, մեր հայրենիքին մէկ երրորդը կորսնցուցինք ու մեր բարեկամները նորէն «վշտակցեցան» եւ նորէն աղօթեցին:

Ասկէ երեսուն տարի առաջ, Լորտ Քրզըն, արցունքը աչքին ստորագրեց Լոզանի դաշնագիրը ու վերադարձին աղօթեց:

Մեր «բարեկամները» մինչեւ այսօր ալ կ'աղօթեն... մեր հաշւոյն:

Եւ այդ աղօթքներուն առատութեան համար է որ մինչեւ այսօր ալ կէս ճամբան մնացած ենք: Որովհետեւ, չկայ ժողովուրդ մը, որ տեղ մը հասած ըլլայ իր — կամ ուրիշներու — աղօթքներով:

Ամէն խորհրդարան թող ունենայ իր մատուռը: Դէմ չենք այդ նորաձեւութեան:

Բայց շատ աւելի լաւ պիտի ըլլար, եթէ մատուռները հաստատուէին մեծ ազգերու քրիստոնեայ եւ բարեպաշտ վարիչներուն կուրծքին տակ: Կամ, առնուազն, այն ժողովրդապետներուն մէջ, ուր Արդարութիւնը խաչը կը հանուի եւ փոքր ազգերու իրաւունքները ոտքի տակ կ'առնուին:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՅՆ ՄԻՒՆԻԽԷՆ

✶

Միւնիխի անթենլին հայկական բաժինը, որ վերջերս վերակազմուած էր, Հայաստանի ունկնդիրներուն հաղորդած է Ա. Զօպանեանի մահը: Յետոյ խօսած է Գահիրէի «Յուսաբեր» ընկերակցութեան տան մասին: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ այս տունը դարձած է մշակութային գործունէութեան վառարան մը, որ իր բոլոր կարելիութիւններով կը նպաստէ գրական–գեղարուեստական կեանքին: «Յուսաբեր»ի տան մէջ է «Յուսաբեր» օրաթերթի խմբագրատունը, նաեւ արդիական թեքնիքով կահաւորուած տպարանը: Ունի հարուստ գրադարան, ընթերցասրահ, ակումբ, թատերասրահ, զբօսարան դալար տանիքին վրայ: Կարմիր Խաչը եւ «Համազգային»ը ունին իրենց գրասենեակները: «Յուսաբեր»ի տունը ունի իր բնակելի յարկաբաժինները: Վերջերս Աթէնքի Արքայական Թատրոնի շրջիկ խումբը 36 ներկայացումներ տուաւ: Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան «Յուսաբեր» տունը Գահիրէի մէջ կը հանդիսանայ հայապահպանման եւ հայութեան ազատագրական գաղափարներու գլխաւոր ազդակներէն մէկը:

Նոյն անթենլին միջոցաւ տեղեկութիւններ հաղորդած են նաեւ Համազգային Ընկերութեան եւ Փալանճեան Ճեմարանի մասին:

ՆՈՐԷՆ ՏԱՊԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

✶

Պոլսոյ թուրք թերթերը կը գրեն.—

Ասկէ առաջ տեղեկացուցած էինք թէ ամերիկացի Ճոն Լիպի, Նոյեան Տապանը գտնելու նպատակով, Արեւելեան Պայազիտէն Արարատ լեռը բարձրացած էր:

Այս լեռնագնացութեան առթիւ Ճոն կ'ըսէ թէ Յուլիս 14ին Արեւելեան Պայազիտի կառավարիչ Խուհէմ Պայեանի եւ ենթասպայ Շահամ Աթալայի հետ լեռ բարձրացան: Գիշերը անցուցին 2700 մեթր բարձրութեան վրայ եւ յետոյ յաջողեցան 4450 մեթր բարձրութեան հասնիլ: Ապա կ'աւելցնէ.

— Յուլիս 15ի ուրբաթ օրն է որ հասանք 4450 մեթրին եւ ենթասպայ Շահամին հետ տապանին կմախքը տեսնելու համար այդ կատարը ելանք: Կատարէն անցնելով, Իգտիրի վրայ նայող կողմին վրայ ձիւներու մէջ տապանի նմանող կմախք մը տեսանք: Մեզմէ հեռու էր եւ ձիւնամրրիկին պատճառով չէինք կրնար մօտենալ: Ութ ժամ յոգնեցուցիչ ջանքերէ վերջ ոեւէ արդիւնք չկրցանք ձեռք բերել:

Ճոն Լիպի կ'աւելցնէ թէ այդ բարձունքին վրայ սառելու վտանգին ենթարկուեցան ու կը շարունակէ.

— Յաջորդ օր կառավարիչին եւ ենթասպային հետ ճամբայ ելանք: Շատ յոգնած ըլլալով ընկերներէս խնդրեցի որ յառաջանան ու ճակատամասի լուսանկարը քաշեն: Յամր յամր կը քալէի: Յանկարծ երկու հսկայ արջեր դէմս ելան. զէնք չունէի. ինքզինքս ապառաժներու միւս կողմը նետեցի եւ երկու ժամ ձիւներու մէջ տապլտկելով ու ելլելով, հովիւներու քով հասայ: Իրար կորսնցուցած էինք. սակայն գիշերը ժամը 23ին իրար գտանք եւ յաջորդ օր արեւելեան Պայազիտ վերադարձանք:

Երկրորդ հեռագրով մը Ճոն կը տեղեկացնէ թէ Իգտիրի նայող կողին վրայ 300 մեթրի չափ վարերը, տապանի նմանող մարմինի մը հանդիպած է, սակայն այդ կողը այնքան ցից է եւ ձիւնամրրիկը այնքան սաստիկ, որ կարելի չէ եղած հոն իջնել: Հեռուէն այնպէս կ'երեւայ թէ տապանը 40–50 մեթր երկայն է. անկիւնաւոր է, բայց մէջտեղի մասը ուռած: Ներքին փորուածքը բոլորովին յայտնի է: Տապանին քովերը քարացած փայտի կըտորներու նման բաներ կան: Կառավարիչ Խուհէմ Պայեան եւ ենթասպայ Շահամ Աթալլայ Յուլիս 18ի կիրակին, հակառակ ցից զառիթափին եւ սառած ձիւներուն, յաջողած են Տապանին առաջամասին կողմը դառնալ ու զայն տեսնել:

Արշաւախումբը օգոստոսին մէջ, երբ օդերը աւելի նպաստաւոր ըլլան, անգամ մը եւս լեռը պիտի ելլէ եւ պիտի ջանայ Տապանին հասնիլ:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Գ.

Եկաւ բոպէ մը ուր չկրցաւ համբերել, ու, գլխու ցաւ մը պատրուակելով, աճապարանքով մեկնեցաւ, գլուխ գլխի թողլով ամիսներէ ի վեր խրամէ բաժնուած ամուսինները:

Երբ առանձին մնացին, Մալվինէ անփոյթ ձեւով մը հարցուց Բենիամինի.

— Ինչո՞ւ այնքան երկար մնացիր Փարիզ:

Հակառակ այս հարցումին պատրաստուած ըլլալուն, Բենիամին շուարեցաւ, աչօրէն վեր նայեցաւ, պահ մը իր գաղտնիքը թափուած կարծելով, եւ դողաց:

— Մէկ քանի գործարանատէրերու հետ գործս երկարեցաւ, պատասխանեց իր գլուխն սուտին հաւատալուն կասկածող մարդու շեշտով:

Եւ Բարսեղեանի տան մէջ կեանքը վերսկսաւ այն լուռ, տրտմալից ու տափակ ձեւով, որ կը տեւէ չորս տարիէ ի վեր: Զօրս–հինգ օրը անգամ մը, հոն կ'երեւար Վահէն, ոչ առաջուան զուարթ ու կատակասէր Վահէն, այլ լուրջ եւ մտախոհ, աչքերուն մէջ մնայուն տենդով մը, որուն ամբողջ նշանակութիւնը կ'ըմբռնէր Մալվինէ:

Անգամ մը Բենիամին դիտել տուաւ.

— Դուն նամակներուդ մէջ Վահէն շատ զուարթ կը նկարագրէիր, Մալվինէ. բայց ես տխուր կը տեսնեմ զայն...

— Փոխէն չէ սխորժեր, պնդեց Մալվինէ. երթալով կը զգուի կոր. թերեւս ատ է պատճառը:

Դ–

Գիշեր մը, իրենց թախծալից առանձնացումներէն մէկուն միջոցին, Մալվինէ չափազանց մտածկոտ էր: Բենիամին, որ իր փարիզեան այցելութեան անորոշ երջանկութեններէն կը տանջուէր միշտ, ի. օրրաթոռին մէջ պառկած, կը մտածէր նմանապէս:

Ի՞նչ պիտի ըլլար կեանքը առանց միօրինակ, անհամ, մեռելական: Այդ խաբուսիկ ու կասկածելի անտարբերութեան արդեօք նորէն բուռն փոթորիկ մը պիտի չյաջորդէ՞ր. արդէն այս փոթորիկին գոլը միշտ պատած էր խեղճ մարդուն սիրտը:

— Ե՞րբ արդեօք պիտի պայթի կը մըտածէր:

Յանկարծ Մալվինէ ելաւ տեղէն, ցնցելով Բենիամինը, որ անոր այդ բուռն շարժումներէն միշտ վախցած էր: Երեսը նայեցաւ: Կը ժպտէր կինը, կանացի այն խորունկ ժպիտներէն մէկովը զոր տակաւին ոչ ոք կրցած է բացատրել:

Մալվինէ լայն թաւշապատ բազկաթոռի մը մէջ թաղուեցաւ, Բենիամինի դէմը, անոր երեսը նայելով:

— Ի՞նչ կայ նորէն, Մալվին, հարցուց Բենիամին սղորմուկ ձայնով մը:

— Բարի լուր մը:

— Բարի լո՞ւր:

— Այո, յղի եմ կարծեմ:

Բենիամինի աչուըներուն առջեւէն ամպ մը անցաւ: Բոպէ մը ըղեղը դադրեցաւ գործելէ. ամբողջական չքացում մը զգաց մարմնին մէջ. Փայտացաւ մնաց աթոռին մէջ, իր սեւեռուած աչքերը կնոջը սրունկած:

— Տոքթ. Ողորեանը, շարունակեց խեղճացի բժիշկ է եղեր. ըսաւ իր գուշակութիւնը: Շնորհակալութիւն յայտնելու է իրեն:

— Ցի՛, կը մրմնջէր Բենիամին այն պիսի յուզման մը ենթակայ, որուն ոչ տարապայման ուրախութիւն մը ըլլալը կրնար հասկնալ, ոչ ամենախորին կսկիծ մը:

— Յուզումդ կը հասկնամ, կ'ըսէ Մալվինէ, բնաւ չէիր սպասեր այս լուրին: Բայց վերջապէս պէտք էր որ ըլլար սակայն, ուշ կամ կանուխ:

— Հարկաւ, հաստատեց Բենիամին: Ե՞րբ յայտնի եղաւ:

— Շաբաթ մը կայ:

Երկար հառաչ մը արձակեց Բենիամին:

— Մալվինս, վերջապէս փափաքիդ հասար, ըսաւ:

— Այո, բարեբախտաբար:

— Ե՞րբ պիտի ունենանք զաւակնիս:

— Հաւանաբար ութ ամսէն, եթէ չեմ սխալիր:

Միտքին մէջ, Բենիամին, հակառակ իր սաստիկ չփոթութեանը, հաշուեց թէ որքան ատեն եղած էր իր Փարիզէն հասնիլը. ամիսուկէս. ճիշդ. բաւական էր: Փարիզի այցելութիւնը ուրեմն տուած էր իր պտուղը. գինքը դարմանող բժիշկը չէր խաբած զինքը. պարապ տեղը չէր վատնած երեք հարիւր կարմրուկ ոսկին: Եւ յանկարծ, անհուն, անըրացատրելի ուրախութեամբ մը լեցուեցաւ իր հոգին: Մէկ հարուածով, անհետացած էին իր բոլոր մահացու մտատանջութիւնները, իր հոգին կրծող բոլոր վատթար երկիւղները: Լուսայեղձ ջահ մը մէկէն կը լուսաւորէր իր կեանքը՝ խաւարտչին մինչեւ այն ատեն, երեք տարիէ ի վեր:

Ելաւ տեղէն ու խանդաղատագին համբուրեց իր կինը, որ, սակայն, պաղ ու անզգած մնաց այդ անկեղծ խանդաղատանքին ներքեւ:

Հետեւեալ օրը, առտուն, Բենիամին շունչը տոքթ. Ողորեանին տունը առաւ:

— Խեր է, նորէն ի՞նչ կայ, հարցուց բժիշկը, տեսնելով Բենիամինը՝ արտասովոր յուզման մը ենթակայ

— Խեր է, խեր, ըսաւ. բայց տոքթոր, դուք պզտիկ սխալ մը ունեցաք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

Սփաք, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պրիւսէլի Ֆրանսական դեսպանին հետ։ Այս առթիւ քաղուած տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ պելժիական պատուիրակութիւնը ամէն միջոց պիտի փորձէ, հաշտեցնելու համար տարբեր տեսակէտները։ Բայց եւ այնպէս պաշտօնական շրջանակները բազմաթիւ դժուարութիւններ կը նախատեսեն։ Պ. Սփաք հեռաձայնով հաղորդած է Ֆրանսայի վարչապետին թէ իր առաջարկները այնքան իրաւական, քաղաքական եւ վարչական խնդիրներ կը յարուցանեն որ կարելի չէ կարգադրել երկու օրուան մէջ։

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը յայտարարեց թէ վճռած են չպաշտպանել որ եւ է ձեռնարկ որ կրնայ տկարացնել միացեալ բանակի դաշինքին գերազգայինհանդամանքը։Միեւնոյն ատեն զեկոյց մը հրատարակուեցաւ, հերքելով «Ն. Ե. Թայմզ»ի այն լուրը թէ ի վերջոյ պիտի ընդունուին Պ. Մենտէս–Ֆրանսի առաջարկները, ապահովելու համար Ֆըրանսայի խորհրդաժողովին վաւերացումը։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Զօրս վաշտ զինուորներ եւ Օտար Լէգէոնի կամաւորները հետապնդումներ կատարեցին Ֆէսի արաբական թաղին մէջ, առտուն կանուխ։ Առաջին առթիւ ձերբակալուեցան 130 կասկածելիներ, իբրեւ պատասխանատու վերջին արիւնալի խռովութեանց։ Ֆէս Մարոքի կրօնական մայրաքաղաքն է եւ աշխարհէն կտրուած երկու շաբաթներէ ի վեր։

Ահաբեկումները կը շարունակուին զանազան վայրերու մէջ։ Ֆրանսական իշխանութիւնները կը ծանուցանեն թէ 11 կարեւոր ազգայնական վարիչներ ձերբակալուեցան Մարաքէշի մէջ։ Փընթիժանի մէջ ալ, ուր ծանր խռովութիւններ ծագած էին օգոստոսի սկիզբը, ձերբակալուած են 280 Արաբներ։ Ոմանք մինչեւ 3000 կը հաշուեն բոլոր կալանաւորներուն թիւը։ Ֆրանսայէն օգնական զօրք հասած է Մարոք։

× Քազապլանքայէն կը հեռագրեն թէ կառավրկն. եւ ճարտարագործական հաստատութեանց բանուորները վերսկսան աշխատանքը, բայց խանութները գոց կը մնան անցեալ Բշ. օրէն ի վեր։ Այս պատճառով գիները չափազանց բարձրացած են, մասնաւորապէս ուտելիքներու շուկային մէջ։

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Մ. Նահանգներու ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին նախագահը, Ալեքսանդր Ուայլի, լուրջ ազդարարութիւն մը ուղղեց առջի օր, դիտել տալով թէ Չինաստանի համայնավարները կը սպառնան Ֆորմոզայի վըրայ յարձակիլ իբրեւ կողմնակի շարժում, բայց իրենց բուն նպատակն է Միջին Արեւելքը, իր քարիւղի հանքերով։ Այս առթիւ բացատրեն թէ Ֆորմոզայի դէմ ծրագրուած յարձակումը չի կրնար կատարուիլ առանց Մոսկուայի հաւանութեան։ «Պէտք է բաց պահենք մեր աչքերը։ Պէտք չէ մոռնանք թէ Մօտաւոր Արեւելքը Խ. Միութեան գլխաւոր նպատակն է։ Մոսկուա կ'ուզէ տիրապետել այդ երկրամասին, որ ճամբան է դէպի Ափրիկէ եւ անոր կենսական հում նիւթերը եւ ժողովուրդը։ Եթէ համայնավարները գրաւեն Միջին Արեւելքը եւ Ափրիկէն, իրենց բնական հարստութիւններով, մենք ստրուկներ պիտի դառնանք»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ բացառիկ օրէնքին առթիւ, որ վաւերացուեցաւ 1953 օգոստ. 7ին եւ կը գործադրուի այժմ, Փարիզի ամերիկեան դեսպանատունը կը ծանուցանէ թէ Ֆրանսայի մէջ մնացած տարագիրներ ալ կրնան օգտուիլ, եթէ կը լրացնեն կարգ մը պայմաններ։ Այսպէս, տարագիրը պէտք է ըլլայ փախստական, կամ այնպիսի մէկը որ հեռացած է Խ. Միութենէն կամ ուրիշ համայնավար երկրէ մը, վախնալով ցեղային, քաղաքական եւ կըրօնական հետապնդումներէ եւ չի կրնար վերադառնալ վերոյիշեալ պատճառներով։ Նաեւ անոնք որ Ֆրանսա կը բնակին բայց հպատակ չեն։ Եւ վերջապէս անոնք որ գործի եւ բնակարանի համար ապահովութիւն ստացած են Մ. Նահանգներու քաղաքացիներէ։ Դիմումները կ'ընդունուին Փարիզի դեսպանատան անցագրի պաշտօնատան մէջ (օթել Աստորիա, 1 ռիւ Փրեսպուրկ), ինչպէս և Մարսէյլի և Պոստոյի հիւպատոսարաններուն մէջ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Երեսփ. ժողովը 2ի դէմ 305 ձայնով քուէարկեց օրինագիծ մը, որ բոլոր իրաւունքներէն եւ առանձնաշնորհներէն կը զրկէ համայնավար կուսակցութիւնը եւ անոր ենթակայ սենտիքաները։ Ինչպէս կը յիշուի, ծերակոյտըն ալ օրինագիծ մը քուէարկած էր միաձայնութեամբ, օրէնքէ դուրս հռչակելով համայնավար կուսակցութիւնը։ Բուռն պայքար մը կը նախատեսուի այս երկու քուէարկութեանց առթիւ։ Ծերակոյտին օրինագիծը հինգ տարի բանտարկութիւն եւ 10.000 տոլար տուգանք կը տրամադրէ անոնց որ կը միանան կուսակցութեան կամ կը մնան իբրեւ անդամ։

ԱՆԳԼ. ԶՕՐՔԸ սկսաւ հեռանալ Սուէզի Ջրանցքէն։ Բշ. օր հազար ծովային զինուորներ մեկնեցան երկու մարտանաւերով։

ԱՆԳԼԻՈՅ նախկին վարչապետը, Էթլի, Փեքին հասաւ իր ութ ուղեկիցներով եւ արժանացաւ մեծ պատիւներու։ Առաջին օրը սարքուած էր 400 հոգինոց ճաշսեղան մը, ուր ջերմապէս բարի գալուստ մաղթեց Չինաստանի վարչապետը։

Տէր և տիկ. Խաչիկ Քեպապճեան եւ զաւակները, տէր և տիկ. Խորէն Քեպապճեան եւ զաւակները, տէր եւ տիկին Արիս Պալեան եւ զաւակները, տէր եւ տիկին Աւետիս Քեպապճեան եւ զաւակները, այրի տիկին Կիւլիզար Քեպապճեան եւ զաւակները, այրի տիկին Ցակոբ Քեպապճեան, տէր եւ տիկին Պատրիկ Մուքպիրեան, այրի տիկին Կիւլէ Տօնիկեան եւ զաւակները, այրի տիկին Հայկանոյշ Էնֆիէճեան եւ զաւակները (Պոլիս), տէր եւ տիկին Ցարութիւն Էնֆիէճեան (Պոլիս), այրի տիկին Ներրիկ Պարսամեան եւ զաւակները (Պոլիս), տէր եւ տիկին Մարսինյի եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Պալեան, Մուքպիրեան, Մարտիկեան, Գարայեան, Ստեփանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, ներոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՔԵՊԱՊՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տօնիկեան, 72 տարեկան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ օգոստ. 14ին, իր բնակարանը։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, չորեքշաբթի, ժամը 15ին Քոլոմպի նախկին գերեզմանատունը, Ռիւ Կապրիէլ Փեռի։

Հաւաքուիլ գերեզմանատան գլխաւոր դրան առջեւ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 7ի գիշերը,

---

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ տիկին Ցարութիւն Ս. Տամլամեան եւ զաւակները, Տամլամեան, Տիլսիզեան, Թէքէեան, Մնտիկեան, Պախթիարեան ընտանիքները եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք հաճեցան իրենց վշտակցութիւնը յայտնել, անձամբ կամ գրաւոր, հանգուցեալ

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ Ս. ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տիլսիզեան)

մահուան առթիւ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954-1955 ուսումնական տարեշրջանի համար։ Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար։

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ։

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԿՈՄԻՏԱՍ

(ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ)

«Խոնարհ հերոսները» եւ «Իմ Ցուշերը» տրամադրելի են տակաւին։

Դիմել Գավէզեանի՝

Cavezian, 37 Rue de Trevise
Paris (9e)

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբին, նուիրուած ԽԱՆԱՍՈՐի արշաւանքին եւ Սասնոյ ապստամբութեան 50ամեակին։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն։ Ծնողները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէս օր։

Դիմել վարժարանը, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, էկլիզ Փանթէնէն 146 թիւ հանրակառք առնելով։

ՕՐ. ՄԱՐԻԶ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
ԲԺ. ՎԱՀԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ
Նշանուած

Վալանս 8 Օգոստ. 1954 Թուլուզ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն փակել իրենց հաշիւները։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք նաեւ թէ արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան համար անհրաժեշտ է նշանակել ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ կցել 100 փրանք։

Վարպարելի (Մարսէյլ) բաժանորդները կրնան իրենց վճարումները ընել ընկեր ՀԱՅԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր։ Գին 6000 փրանք։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 փրանք։

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (Ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով)։ Գին 1000 փրանք։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻի «Պատմութիւն Արեւմտահայ արդի Գրականութեան» Գին 800 ֆր.։

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Երաժշտապետ Լ. ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ
«ԱՌՋԵՒ ՏՕՆԱԿԱՐԳ»Ը

Որ կը պարունակէ գիշերային, առաւօտեան եւ Ս. Պատարագի երգեցողութիւնները, հինգ տաղաւարներու, Տեառնընդառաջի, Մեծ Պահոց կիրակիներու, Շաբաթ երեկոներու, Խաղաղականի եկեսցէի եւ հանգստեան շարականները՝ հանդերձ ծանօթութեամբ։ Անհրաժեշտ առաջնորդ մը եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու։ Իր տեսակին մէջ աննախընթաց մատեան։

Գին՝ 500 ֆր. Թղթատարի ծախքով 550 փրանք։ Ցանձնարարութիւնք կանխիկ վըճարումով։ Դիմել՝

Levon Djérahian
32 bis, Bld. des Fauvettes
Beaumont-Marseille.

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ ★ JEUDI 19 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7448 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2859

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱԿԱԲՈՅԾ ԲԱՌԵՐ

Կարգ մը չինծու բառեր իրապէս չարաչուք դեր մը կը կատարեն մեր հանրային կեանքին մէջ:

Առաջինը տխրահռչակ «Հայաստանատէր»ն է, որ տարածուեցաւ բերնէ բերան եւ թերթէ թերթ, մթնոլորտ սեղծելու համար:

Ի ծնէ խարդախ, բառը դարձաւ ազգանշան մը, մասերու բաժնելով տարագիր բազմութիւնները:

Երբ «Հայաստանատէր»ը կը հնարէին, կեղծարարները գիտէին որ պիտի ունենար իր հականիշը:

Եւ ծնաւ «Հակահայաստանեան»ը, աւելի խորացնելու համար պառակտումը:

Ներողա կ'ապրինք աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր: Լսե՞ր էք նոյնիմաստ բառեր — «Ֆրանսայատէր» կամ «Ֆրանսատէր», «Անգլիատէր», «Իտալատէր», նոյն երկրին զաւակներուն համար:

Կա՞յ մարդկային արարած մը որ չսիրէ իր հայրենիքը, որքան ալ տարբեր տեսակէտներ ունենայ անոր վարչական կարգուսարքի մասին:

Ընդհակառակն, երբ կ'ատէ այս կամ այն վարչաձեւը, կը նշանակէ թէ շատ աւելի կը սիրէ իր հայրենիքը, քան անոր կարգուսարքին կապուած անցորդը:

Ըսելիք պիտի չունենայինք, եթէ այսօրուան Հայաստանի կուսակիցները գոհանային «սիրեմատէր» ածականով, փոխանակ իբրեւ շքանշան գործածելու նենգամիտ «Հայաստանատէր»ը, եւ «Հակահայաստանեան» առասպելներ հիւսելու:

Զափազանց երկար տեւեց այս խեղկատակութիւնը, հայրերէն փոխանցուելով զաւակներուն եւ կոշկոտ կպչելով միտքերու մէջ:

Իբրեւ հետեւանք, հազարակ խաչագողներ եւ «ինտերնացիոնալ» թութակներ դարձան «Հայաստանատէր», իսկ անոնք որ իրապէս վաստակ ունին հայրենիքի կազմաւորման մէջ, կոչուեցան «Հակահայաստանեան»:

Նոյնքան աւեր կը գործէ ուրիշ մակաբոյծ բառ մը, — «յառաջդիմական» (փրոկրեսիւ):

Եթէ չենք սխալիր, առաջին անգամ Ամերիկայի մէջ գործածուեցաւ բառը, պառակտելու համար բազմ խմասը:

Ամէն պարագայի մէջ, ազդանշանը տրուած էր Մոսկուայէն, եւ անմիջապէս նուիրագործուեցաւ բոլոր լեզուներով:

Առաձգական է բառը եւ իմաստ կը փոխէ պարագային համաձայն, միշտ ծառայելով առաջադրուած նպատակին:

«Յառաջդիմական»ը կրնայ ըլլալ համայնավար, համակիր կամ բարեկամ...:

Զայն գործածողին համար հանգամանքը չէ որ արժէք ունի, այլ դիմակը:

Միջազգային անդաստանին մէջ բազմաթիւ ականաւոր դէմքեր, գրագէտներ եւ գիտնականներ կան, որոնք հեռաւոր կապ անգամ չունին համայնավարութեան հետ:

Բայց, կը կոչուին «փրոկրեսիւ», եթէ պատահաբար համակրանք յայտնած ըլլան խորհրդային կարգուսարքին, բանաձեւ մը քուէարկելով կամ կոչ մը ստորագրելով:

Մեր մէջ, յատկն տխրացուցիչ կը դառնայ «յառաջդիմական», եթէ քանի մը «Հայաստանատիրական» մարդանքներ փորձած ըլլայ:

Կարելի էր նոր Ծապլվար մը ստեղծել, ուսումնասիրելով այս նենգամիտ խեղկատակութիւնը:

Բանի պղտորին ջուրերը, մասերու եւ մասնիկներու բաժնելով այս կամ այն գաղութը, այնքան վարկ շահած կ'ըլլան «Հայաստանատէր»ն ու «յառաջդիմական»ը յաչս Երեւանի, որ տակաւին կը շարունակէ գաղտնի տեղեկագիրներով եւ հատընտիր մունետիկներով հետեւիլ հայկական Արտասահմանի անցուդարձին: Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԿՆՃԻՌԸ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՅՍՕՐ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅՈՒՌԵՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր, հինգշաբթի, կը բացուի Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան վեց դինակիցներուն խորհրդաժողովը, Պրիւսէլի մէջ: Պիտի տեւէ երկու-երեք օր, լուծելու համար միջազգային կնճիռ մը որ սերտ կապ ունի խաղաղութեան դատին հետ:

Ֆրանսայի վարչապետը երէկ Պրիւսէլ մեկնեցաւ բազմանդամ պատուիրակութեան մը հետ, եւ պիտի ջանայ ընդունիլ տալ իր առաջարկած փոփոխութիւնները, որպէսզի Ազգ. Ժողովը կարենայ վաւերացնել Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան դաշինքը: Խորհրդաժողովէն առաջ, Պ. Մենտէս-Ֆրանս մասնաւոր տեսակցութիւններ պիտի ունենայ գլխաւոր պատուիրակներուն, առաջին աթիւ՝ Պելժիոյ արտաքին նախարարին, Պ. Սփաքի եւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին հետ: Այս մասնաւոր տեսակցութիւնները օգտակար կը համարուին անոր համար որ Ֆրանսայի վարչապետը պիտի կրնայ ճշդել իր դիտումները, փարատել կարգ մը մտահոգութիւններ եւ կասկածներ. կարճ խօսքով նօսրացնել մթնոլորտը, որ չափազանց թանձրացած է: Ցարդ յոռետեսութիւն կը տիրէ գլխաւոր մայրաքաղաքներուն մէջ եւ միջազգային մամուլը վերապահ դիրք մը բռնած է: Վեց դինակիցներուն մէջ պետութիւններ կան որոնք այն կասկածն ունին, թէ Պ. Մենտէս-Ֆրանս կ'ուզէ խորտակել միացեալ բանակի դաշինքը, շարք մը հիմնական փոփոխութիւններ առաջարկելով: Անոնց կարծիքով՝ առաջարկուած փոփոխութիւնները այնքան կ'այլափոխեն դաշինքը, որ չեն կրնար ընդունուիլ: Ուրիշներ կը կարծեն թէ Պ. Մենտէս-Ֆրանս անկեղծ փորձ մը կը կատարէ, առաջարկելով բարեփոխեալ ծրագիր մը որ կրնայ ընդունուիլ Ֆրանսայի խորհրդարանին կողմէ:

Պելժիոյ դահլիճը բացառիկ նիստ մը գումարեց, քննելու համար ֆրանսական առաջարկները: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, նոր թիւրիմացութիւններ չպատճառելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, պելժիական կառավարութիւնը այն համոզումն ունի թէ վիճաբանութեանց հիմք պիտի ծառայէ միացեալ բանակի դաշինքը, եւ ոչ թէ ֆրանսական ծրագիրը:

Հոլանտայի կառավարութիւնը աւելի վճռական դիրք մը բռնած է: Ոչ միայն կը մերժէ Ֆրանսայի առաջարկած փոփոխութիւնները, այլեւ բացորոշ պատասխան մը կը պահանջէ, այո կամ ոչ: Ուրիշ խօսքով, կ'ուզէ գիտնալ թէ Ֆրանսա կ'ընդունի՞ միացեալ բանակի դաշինքը, ներկայ վիճակին մէջ:

Անգլիոյ մէջ կը վախնան որ Խ. Միութիւնը նոր ռազմափառ մը փորձէ, եթէ Պրիւսէլի խորհրդաժողովը ձախողի եւ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովը մերժէ միացեալ բանակի դաշինքը:

Արեւմտեան Գերմանիոյ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ մեծ վերապահում կը տիրէ ֆրանսական առաջարկներուն հանդէպ: Վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, «առանաշունչ լռութիւն մը» կը պահէ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Հաւանական է որ լեզուն բացուի, երբ առաջին տեսակցութիւնն ունենայ Պ. Մենտէս-Ֆրանսի հետ: Կառավարական շրջանակները փոխանակ վճռապէս մերժելու ֆրանսական առաջարկները, կը նախընտրեն ձգել որ Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ ստանձնեն այդ պատասխանատուութիւնը:

Իտալիան ալ վերապահ դիրք մը բռնած է: Կ'ըսուի թէ իր արտաքին նախարարը պիտի մերժէ Ֆրանսայի առաջարկած փոփոխութիւնները: Ուրիշներ ալ կը կարծեն թէ միջնորդի դեր պիտի կատարէ, համաձայնութեան մը յանգելու համար:

·Մ· Նահանգներու նախագահը իր լրագրական ասուլիսին մէջ անգամ մը եւս կրկնեց թէ միացեալ բանակի դաշինքը ամէնէն ազդու գործիքն է արեւմտեան Եւրոպայի ապահովութեան համար, թէ անոր միջոցաւ միայն կարելի է Գերմանիան կապել եւրոպական միութեան: «Հետեւաբար, ծանր մտահոգութիւն պիտի պատճառէ, եթէ Ֆրանսայի առաջարկած փոփոխութեանց վրայ վէճ բացուի, մինչ միւս չորս դինակիցները որոնք արդէն վաւերացուցած են դաշինքը»:

Երբ հարցումներ ուղղեցին Պ. Մենտէս-Ֆրանսի առաջարկած փոփոխութեանց մասին, Այզընհաուըր մերժեց կարծիք յայտնել եւ գոհացաւ կրկնելով թէ չի կարծեր որ Ֆրանսայի վարչապետը եւ իր խորհրդականները կ'ուզեն վիճելի դարձնել եւ խորտակել միացեալ բանակի դաշինքը:

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

Ո՞Ր ՄԷԿ ՃԻՒՂԸ...

★

Պոլսոյ «Մարմարա»ն մասնաւոր պարագայ մը յիշելով, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (1 յուլիս).

— «Արտասահմանի մէջ նորատեսակ հայ թիփ մը երեւան եկած է, արտառոց խառնուրդ մը բոլոր այն կուսակցութիւններէն որոնք ծնունդ առած են հայ ժողովուրդի ծոցէն:

... Այս նորածինը, որ կը կարծէ թէ հասակ նետած է անկէ ի վեր (1945), բայց միշտ կը մնայ կոնծած եւ գաճաճ, տեղին եւ միջավայրին համաձայն կը փոխէ նաեւ անուն եւ տարազ:

...Այս անհարազատ եւ ճիւաղային թիփը ամէն տեղ իր կուրծքը կը կոծէ յանուն հայրենասիրութեան եւ յանուն էջմիածնի: Բայց զարմանալի է որ ամէն տեղ առաջնակարգ քուէ մատնիչ մըն է, բնաւ խիղճ չունի եւ իր ցեղակիցը, ազգակիցը, արենակիցը, ընկերն ու բարեկամը կորսուած, մահացած կամ ջարդուած տեսնելու անմարդկային կիրքով միայն ոգեւորուած է:

«Այս ճիւաղին գոյութեան, ապրելուն, շնչելուն, գործելուն, գրելուն եւ մղած այլազան պայքարներուն գերագոյն նպատակը ա՛ս է: Ուրիշ ոչինչ:

Հայոց պատմութիւնը երբեք այսքան այլասերած, վատ ու զարշելի թիփ չէ արձանագրած»:

Ինչպէս կ'երեւայ, *Մարմարա* համբերութեամբ հետեւած է արտասահմանի գոյնզգոյն հրատարակութեանց:

Անոնց մէջ թերթեր կան որոնք բնաւ տարբերութիւն չունին գարշահոտ աղբանոցներէ եւ որոնց առջեւ բոլորովին փակուած է *Յառաջ*ի խմբագրատունը:

Պոլսահայ թերթին մատնանշած ճիւաղները մասնաւոր աղանդ մը կը կազմեն արտասահմանի մէջ, Մօտաւոր Արեւելքէն մինչեւ Նիւ Եորք:

Այո, անոնք ծաղկեցան մանաւանդ 1944 – 45ի օրերուն, ազգակիցներ սպաննելով, *չարթժա*ներ եւ կողոպուտներ սարքելով Մարսէյլի եւ Լիոնի, Աթէնքի եւ Մակեդոնիոյ մէջ եւ ուրիշ ուր որ կը հասնէր իրենց արիւնազանգ թաթը:

Իրար գերազանցեցին խուժանավարութեամբ եւ անբարոյականութեամբ: Մրցանիշ կոտրեցին գրգռիչ ճառերով, իրէշային սուտերով, խեղաթիւրումներով, մատնութիւններով եւ թրքաբարոյ լրտեսութեամբ:

Եւ դեռ կը շարունակեն...

Ուրիշներ, երէկ նպաստընկալ, դարձան խանութպան, ոսկի եւ մատնի ծողվելով քաղաքէ քաղաք, օտար գրամամ շրջանին:

Իսկ ամէնքը միասին դարձան *լաւուրիստ* վատութեան, փտութեան եւ տգիտութեան:

ՎԱՀԷ

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ?
Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ԵՒ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՆՈՐ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

Հակառակ նախագահին եւ կառավարութեան տեսակէտին, Մ. Նահանգներու ծերակոյտը օգոստ. 17ին 391ի դէմ 41 ձայնով նոր բանաձեւ մը քուէարկեց, որուն համաձայն ոճիր կը համարուի համայնավար կուսակցութեան անդամակցութիւնը, ենթակայ՝ բանտարկութեան եւ տուգանքի

Այս բանաձեւը կապ ունի Երեսփ. ժողովին կողմէ քուէարկուած օրինագծի մը հետ որ համայնավար կուսակցութիւնը կը զրկէ բոլոր օրինական իրաւունքներէն, իբրեւ կազմակերպութիւն, բայց չարգիլեր անդամակցութիւնը: Կառավարութիւնը, որ հակառակ է համայնավար կուսակցութիւնը ապօրէն հռչակելու, տրամադիր էր ընդունելու այս օրինագիծը. սակայն ծերակուտական Հըմֆրի

[...]

կիսկատար համարելով բա[illegible] ջարկեց յօդուած մը եւս աւելցնել, որուն համաձայն կուսակցութեան անդամները ենթակայ են հինգ տարի բանտարկութեան եւ տասը հազար տոլար տուգանքի:

Այս վերջնական բանաձեւը ծերակոյտին կողմէ քուէարկուեցաւ մէկի դէմ 81 ձայնով: Երեսփ. ժողովն ալ ընդունելով ծերակոյտին տեսակէտը, բանաձեւը քուէարկեց 100ի դէմ 203 ձայնով, եւ հաւանեցաւ որ խառն յանձնաժողով մը մանրամասնօրէն քննէ խնդիրը:

Ծերակոյտը մէկ օր առաջ ալ ուրիշ բանաձեւ մը քուէարկած էր, որով մահապատիժ կը սահմանուի խաղաղութեան ատեն կատարուած լրտեսութեան համար: Միեւնոյն բանաձեւին համաձայն, Մ. Նահանգներուն մէջ բնակող ո եւ է մէկը որ կը հետեւի օտար երկրի մը կամ կուսակցութեան մը կողմէ սարքուած լրտեսութեան եւ վնասարարութեան դասընթացքի մը, պէտք է յայտարարուի ամերիկեան իշխանութեանց:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՆ Հիւս. Իրլանտա այցելեց, մնալով չորսուկէս ժամ, Պելֆասթի մէջ: Զորս հազար ոստիկաններ շարժման մէջ դրուած էին, ապահովութեան համար, նկատի առնելով Իրլանտայի յեղափոխականներու սպառնալիքը: Միայն չորս կասկածելիներ ձերբակալուեցան:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը ազդարարեց թէ կարմիր Չինաստանը իր դէմ պիտի գտնէ ամերիկեան 7րդ նաւատորմիղը, եթէ փորձէ յարձակիլ Ֆորմոզայի վրայ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին փոխ-նախարարը, Վիշինսկի, Փարիզ հանգիստեցաւ 48 ժամուան համար, Նիւ Եորք երթալու համար, իբրեւ նախագահ Ազգաժողովին խորհրդային պատուիրակութեան:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ զինուորական ատեանին ընդհ. դատախազը, զօր. Ազմուտէ, մահապատիժ պահանջեց նախկին արտաքին նախարար Ֆաթեմիի, Մեճլիսի դեր-նախագահ Ռազավիի

(Լուրերու շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՈՐՊԷՍԶԻ ՇԱՀԻՆՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

●

Մեր ազգային գոյութեան պայքարին մէջ, կարեւոր, կրնանք ըսել վճռական դեր ունի հայ միտքը, այսինքն՝ հայ մտաւորականութիւնը, հրապարակագիր, գրագէտ ու բանաստեղծ։

Ան, հայ միտքը, կոչուած է առաջնորդի դեր կատարել, որքան ալ չունենայ իր արժանավայել գիրքը՝ այս նիւթապաշտ ու գաղափարազուրկ ժամանակներուն։

Անկարելի է ուրանալ սակայն, որ Հայոց նորագոյն պատմութիւնը շատ բան — ենթադրուածէն շատ աւելի — կը պարտի հայ գրողներուն, առհասարակ։

Հայ մամուլը մասնաւորաբար, իր հաստատման օրէն իսկ, լուսաւորութեան ջահ մը եղած է հայ զանգուածներուն համար։ Ոչ միայն ազգային գիտակցութիւն, ազգային ու քաղաքական գիտակցութիւն, գիտական ծանօթութիւն ու գրական գեղեցկութիւն մտցուցած է հայ տուներէն ներս, այլեւ ազգային ու հանրային ամենաբարդ կնճիռներու լուծման համար ճամբաներ մատնանշած է։

Հայ հրապարակագրութիւնը հանրային դպրոց մը եղած է մեզի համար։ Կերտած է, ամէնէն առաջ, հայ լեզուն. արծարծած ազգային գիտակցումը. պանծացուցած հայոց պատմութիւնն ու մշակոյթը. ժողովրդականացուցած է հայ գրականութիւնը. եւրոպական մտքի հետ շփման մէջ դրած հայ միտքը։

Ո՞ւր ենք այսօր, նկատի ունենալով վերջին քառասնամեակը։

Հայ հրապարակագրութիւնը, որ քաղաքական կուսակցութիւններու օրկաններով կը ղեկավարուի այլեւս, ընդհանրապէս, պատկերն է մեր հանրային կեանքին ու գործերուն։

Սխալած չենք ըլլար, եթէ ըսենք՝ թէ հայ գաղափարական, ազգակերտ հրապարակագրութեան աւանդութիւնը կը պահուի [illegible] մամուլին կողմէ [illegible] [illegible]էկ-երկու անկախ ու գաղափա- [illegible] է որ, անխըտիր, գա[illegible]կանութեան դրօշը բարձր կը պահէ, Հայոց ազգային ու ազատագրական պայքարի նշանաբաններով. հայ մտքի, լեզուի ու մշակոյթի հանդէպ անհուն ու ինքնաբուխ գուրգուրանքով։

Ցաւակնութիւն թող չնկատուի, եթէ հաստատենք թէ միայն դաշնակցական մամուլն է որ իր հաւատքով, լեզուով, առոյգ ոճով ու գաղափարականութեամբ կը շարունակէ մեր մեծ հրապարակագիրներուն — Ռուսինեաններու, Գ. Օտեաններու, Զօրայեաններու, Օգ. Խօճասարեաններու, Զերազներու, Ռ. Պէրպէրեաններու, Արփիարեաններու, Գր. Զօհրապներու բարձրօրէն գաղափարական եւ լեզուականօրէն աշխոյժ ու ճշգրիտ հրապարակագրութիւնը։

Դժբախտութիւն է որ հակառակորդ ու խայտաբղէտ մամուլը, բացի իր գաղափարազուրկ պատկերէն, լեզուականօրէն ալ, շունչով ու ոճով ալ բոլորովին ինքնայատուկ նսեմ պատկերով կը ներկայանայ։ Այս հաստատումը վերագրելի չէ կուսակցական նախասիրութիւններու։ Ոճը ոգիէն կը բխի. լեզուն գաղափարականութեան գեղեցկութեամբ կը գեղեցկանայ, ինչպէս խօսքը՝ ներքին հրայրքի մը, հոգեկան բոցի մը ցոլքէն կ՚առնէ իր թափն ու թռիչքը։

Բացէք, պատահականօրէն, երկու թերթ, երկու պայքարող ճակատներէն, եւ կարդացէք պարկեշտօրէն։

Կը բացատրուի երեւոյթը, ողբալի թշուառութիւնը հակառակորդ մամուլին, հոն մշակուած հրապարակագրութեան, որ զուրկ է, ամէնէն առաջ ինքնաբուխ մտածողութենէ եւ զգացական ջերմութենէն։

Որովհետեւ, անոր կը պակսի համոզումը. կը պակսի հաւատքը եւ ինքնուրոյն, անկախ դատումի մը ծանրութիւնը։ Հակառակորդ հրապարակագրութիւնը պայքարի չափազանց մըն է լոկ. պայքար՝ ոչ թէ գաղափարներու դէմ, մտածուած ու որդեգրուած սկզբունքներու համար, այլ պայքար՝ ընդդէմ հակառակորդ ճակատի, ազատագրութեան, Դաշնակցութեան, անոր ազգային դաւանանքին, լեզուական գեղեցկութեան, մշակութային արժէքներուն դէմ։ Ուրացումի՛ հրապարակագրութիւն մըն է ան։ Ուրացում՝ որուն կը հանդիպինք ամէն օր, դժբախտաբար, եւ կը հանդուրժենք։

Բացէք, օրինակի համար, Պոսթընի եւ Նիւ Եորքի մեզի ծանօթ եւ իրարու եղբայրակի՛ց օրկանները եւ պիտի համոզուիք։

Թողունք մէկ կողմ լեզուական ու ոճային թշուառութիւնը, զոր փռուած կը տեսնենք ամէն օր, ամէն օր լսուած հայհոյանքի մը նման մեր լեզուին հանդէպ։ Առէք սակայն, հրապարակագրական բարոյականը. արժէքներու հանդէպ գնահատման աստիճանաչափը։

Կարդացինք, դեռ ամիս մը առաջ, (17 Յուլիս), Նիւ Եորքի քողածածուկ օրկանը, որ ուրանալով կ՚ուրանար, աւելին, ցեխ ու անարգանք կը նետէր յիշատակին դէմ մեր ամէնէն մեծ ու նուիրական անուններուն — Արշակ Ջամալեանի, Ա. Գիւլխանդանեանի, Ռուբէն Տէր Մինասեանի, Ա. Խատիսեանի դէմ

Եւ դէմ՝ զոյգ առաքեալներուն, Նիկոլ Աղբալեանի եւ Լեւոն Շանթի, առաջինը՝ «պոռոտախօսութեան ականաւոր ասպետ» կոչելով, երկրորդը՝ «նախօրոք խաւարած անյոյս ու անլոյս»... Օհանջանեանի, Թփէկեանի եւ «այնքան» ուրիշներու հետ...

Այսպէս գրուած է այսպէս կոչուած «հայ» թերթի մը մէջ...

Այս կացութեան մէջ, բարոյական ու իմացական այս մթնոլորտին մէջ կրնա՞նք փրկութեան յոյս ունենալ։

Հայ ժողովուրդը, գոնէ այն մասը, որ կը կարդայ այս անարգ տողերը, կրնա՞յ յոյս ունենալ, որ ժամանակակից հայ հրապարակագրութեան մէկ թեւը, թէ՛ իսկ չնչին արժէքով, ընդունակ ըլլայ առաջնորդելու զինք դէպի գաղափարական ու ազգային արժէքներու գնահատումը։

Թուրքը ջարդեց հայ մտաւորականները, բայց մենք կը պաշտենք անոնց յիշատակը։ Կան հայ թերթեր ու գրողներ, որոնք բարոյապէս կը սպաննեն ոչ միայն ողջերը, այլեւ մեծանուն մեռածները

Հայ ժողովուրդը ի՞նչպէս զանազանէ իրարմէ այս երկու կարգի ջարդարարները։

Ոչ թէ գովասանքի, այլ պարզ լուսաբանութեան համար, հարցնենք՝ թէ կարելի՞ է նման ուրացումներու հանդիպիլ դաշնակցական որեւէ օրկանի մէջ, ամէնէն տաք վիճաբանութեան մը ընթացքին իսկ։

Հարկ է յիշել անունները Արփիարեաններու, Քէլէկեաններու, Բ. Քէչեաններու, Վահան Թէքէեաններու, Արշակ Զօպանեաններու, որոնք կատաղի հակառակորդներ եղած են Դաշնակցութեան, բայց չեն ուրացուած. գնահատուած են, պանծացուած նոյնիսկ՝ իրենց գործին ու վաստակին մէջ, դաշնակցական օրկաններու մէջ։

Ցիշեցինք այս ամէնը, ըսելու համար թէ բան մը պէտք է փոխուի։ Պայքար՝ գաղափարներու դէմ, անշուշտ, բայց ոչ անարգանք. քննադատութիւն ազգային-քաղաքական ուղեգծերու. բայց ոչ ուրացում արժէքներու։

Մեր հրապարակագրութիւնը պիտի գիտնայ զանազանել առօրեան՝ տեւականէն, մասնաւորը՝ ընդհանուրէն. անձնականը՝ հանրայինէն եւ վերջապէս կուսակցականը՝ ազգայինէն։

Կան ընդհանրապէս նպատակներ—հայրենիք ու ազատութիւն, ժողովուրդ ու պատմութիւն, միտք ու մշակոյթ, որոնց հանդէպ կոչուած ենք պատկառանքով կենալու, այնպէս ինչպէս եկեղեցւոյ խորանին առջեւ, երբ Աւետարան կը կարդացուի։

Հայ հրապարակագրութիւնը ընդունա՞կ է որդեգրելու այս սրբազան ըմբռնումը, — այն ատեն մեր ազգային պատերազմին մէջ զէնք մը աւելի կ՚ունենանք։

Այլապէս, անարգ ու հակազգային գործիք մը կը դառնայ ան...

Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի

ԵՐԿՈՒ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀԱՏՈՐՆԵՐ

●

ԽՄԲ.— Առաջին մասը տես Յառաջ 14 Օգոստոս.—

1877ին Արեւեան Ուրֆայի մէջ կը ձեռնարկէ թանգարանի մը հիմնադրութեան։ Այս ձեռնարկը բացառիկ երեւոյթ մըն էր այդ օրերուն՝ ընդհանուր հայկական չափանիշով։ Արեւեանի նպատա՛կն էր կորսուելու դատապարտուած հին ձեռագիրները հաւաքել ու զանոնք փրկել փճացումէ։ Նոյն ատեն կը ջանար արժէքաւոր գրքեր բերել տալ եւ ընթերցանութեան մղել երիտասարդութիւնը։ Սակայն, այս մասին կրկին խօսքը տանք Արեւեանին. «Հայոց Ս. Աստուածածնայ եկեղեցին շինուելէ վերջ եկեղեցւոյ անտիպ եւ տպեալ գրեանք ցրուած էր քահանայից տան մէջ. քանի մը կտորներ ալ Թաթոս խալֆայի սենեակիմէջ փոշիներու տակ մնացած էր, այցելուներէ ոմանք տեսածնուն որը կը տանէին, որն իբր անպէտ գրեանք կ՚պատռէր, փրթուկ կըտըրտուքներն ալ մեռնող քահանայից գերեզմանաց մէջ կ՚նետուէր։

«1877 Յունուար 1 գրիչս իւր դպրոցին մէջ կ՚հաւաքէ քանի մը աշխատասէր բարեկամներ, որք էին Վրդանէս էֆ. Տէր Գասպարեան, Խաչեր էֆ. Գալայճեան եւ այլք, կը պատրաստէ կանոնագիր մը, ընդ ոմի գրեալ խրախոյս մը, քանի մը կիրակի օրեր իւր դպրոցի մէջ ի՛ լոյս հանդիսականաց կը կարդայ»։

Արեւեան սոյն կանոնագրութիւնը եւ կոչ մը տպագրել կուտայ Երուսաղէմի «Սիոն» թերթին մէջ, որուն ի պատասխան, Պոլսէն եւ Երուսաղէմէն արժէքաւոր գրքեր կը ստացուին։ Այս թանգարանին նուէրներ ղրկած են նաեւ Խրիմեան Հայրիկը, Խորէն Նարպէյը, Յակոբ Իւթիւճեանը, Կարապետ Փանոսեանը եւ Երուսաղեմէն Եղեսիացի Գէորգ Շահինեանը։

1879ին Արեւեան թեմին առաջնորդին հետ պտոյտի մը կը ձեռնարկէ. կ՚այցելէ Պէրէճիկ, Ճիպին, Հռոմկլայ եւ Խէլֆէդ։ Վերադարձին Արեւեան իր տպաւորութիւնները կ՚ամփոփէ հատորի մը մէջ։ Դժբախտաբար այս եւ ուրիշ ձեռագիրներ, որոնք կը պատկանին բազմահմուտ մտաւորականին գրչին, ի սպառ կորսուած են։

Արեւեան նաեւ եղած է քաջ բժրասաց մը. այս պարագան կը փաստուի այն ի—

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԿԱԼՕՆ ԱՂԲԱՐ ԵՒ ԻՐ ԻՇՈՒԿԸ

★

Ճարահատ Կալօն աղբար իր իշուկէն վար կ՚իջնէր պոկունքներուն տակէն մըռմըռալով.

— Այ լակոտներ, ես ձեր խաղալի՞կն եմ։

Ցետոյ կ՚աշխատէր հանդստացնել իշուկը եւ ժողվել բեռները։

Այդ օրը որ ծայրայեղներու ձեռքը իյնար, կոմսէր Արամին օգնութեան կ՚ապաւինէր.— Աստոց բան մը ըսէ, Աստծոյ սիրոյն, Արամ էֆէնտի։

Արամ էֆէնտին խնդուկը ծածկել ձեւացնելով, կէս խոժոռ ակնարկ մը կը նետէր մեծին ու պզտիկին. — Ալ կը բաւէ տղաք, խաղնիլ չէք գիտեր...

Մեր խնդութեան զարնան օրերն էին։ Ձեմ կրնար զանազանել, Ծաղկազա՞րդ էր թէ Վարդավառ։ Ամբողջ մանկապարտէզով ուխտի գացած էինք Թամզարա։ Հինաւուրց վանքը իր գերեզմանատան խոշոր պարտէզով նեղ կուգար մանուկներուս։ Մատաղի բաշխում, կերուխում, երգախառն ցնծութիւն։ Պաղուկ, հոսուն առուներու մէջ անկուշտ լողանք, կաքաւներու երամի նման ոստոստում...։

Օրը իրիկուն ընել չէինք ուզեր, բայց իրիկուան մօտ մէկէն ի մէկ երկինքը մթնեցաւ, ամպեր թաւալգլոր կը սպառնային քթէ բերնէ բերել մեր ուրախութիւնը։ Սուլէհը կը հնչէր։ Օր. Արշալոյսը, Իմաստուհին, իրար անցած կ՚աճապարէին ժամ առաջ ճամբայ ելլել։ Հաջի հասած Թամզարայի ծառաստանին հրապարակը, կարկուտ մը պայթեցաւ։ Մէկ մասը ապաստանեցաւ հարիւրամեայ ընկուզենիին հսկայ թեւերուն տակ. մաս մըն ալ խուժեցինք Գազանճեաններուն հայ-սին տունը, ուր գտանք գորով ու գուրգուրանք, Մկրին մօրը քով։

Ձեմ գիտեր այդ միջոցին ուրկէ բուսաւ Կալօն աղբարը. գոյնզգոյն չաքար բաշխեց բոլորիս. օրիորդներուն հետ կարգադրութիւն ըրաւ ու ատեն մը վերջ երկու «Փայթոն» վարձեց, ամէնէն փոքրերը իր ձեռքով տեղաւորեց ու ընկերացաւ կառաւանին մինչեւ թուլթերը, իր անբաժանելի իշուկով...

Եկան սեւ օրեր. Կալօն աղբօր վախերը շուտ իրականացան։ Այլեւս երեսը չէր խնդար. իր սիրած կրակոտ երիտասարդութիւնը գինուոր գացած էր։ Իրեն ու իր իշուկին կատակելու սիրտ չէր մնացած։ Գլուխը կախ, առտու իրիկուն, կը ճամբորդէր ընկճուած, կարծես սրտին մէջ բան մը փրթած, օրէ օր կը կծէր դեղնեցնելով կարմիր թուշերը։

Վերջին անգամ տեսայ ժամուն խորանին առջեւ ծնրադիր։ Բոլոր հաւատացեալներու պէս, Կալօն աղբար մասունքի ջուր խմեց, իր սիրած ու պաշտած սուրբերուն ոսկի խաչերը, աջերը հատիկ-հատիկ համբուրեց, երեսը խաչակնքելով քանի մը անգամ, ու թեւերը վեր դէպի տաճար բարձրացուցած երկիւղածօրէն աղօթեց արեւայի մը պէս, թողութիւն եւ ազատութիւն հայցելով...

Վրայ հասաւ անխուսափելին։ Կալօն աղբօր պէս ազգասէրներու տուած ոսկիները թաքստոցներէն դուրս թռան, — մահ կամ ազատութիւն գոռացին, չչմեցնելով ճիւաղ թրքութիւնը։ Հարուածին դէմ հարուած կը պատգամէին ազատամարտութեան ղեկավարները.— Ազատութիւնը արիւնով կը կերտուի, կը պատասխանէր Շ. Գարահիսարցին, կրակի տալով տուն ու տեղ, որպէսզի թուրքին պատառ պատառ չմնայ...

Հայոց անառիկ բերդը յունիս 2էն մինչեւ 21 յոյսով ու կորովով, աննկուն ուժ ներշնչեց աշխարհէն կտրուած, աննման հերոսներուն... Ալ հասած էր ճգնաժամը։ Թնդանօթները լռած էին, հրացանաձգութեան խուլ որոտումները հազիւ լսելի կը դառնային իրենց մահապուժ արձագանքով։ Առնական խենթութիւնը վարուած էր առանց տղամարդու մնացած բազմութիւնը։ Թոյնը... Միւռոնի պէս հրաշագործ թոյնը, ափ ի բերան կը ձգէր արիւնածարաւ թշնամին։

Վարը, քաղաքին միացող աւերակոյտերու մէջէն հայուն հանճարը մարմնացնող եկեղեցին միայն կանգուն մնացած էր։ Ան ալ իր սուրբերով երես դարձուցած, ոչ մէկ աղերսանք մտիկ կ՚ընէր։ Աստուած ալ կարծես դաշինք կնքած՝ բարբարոսներուն հետ, չէր ուզեր տեսնել մեր ողբերգութիւնը...

... Կը մորթեն, կը կողոպտեն, կը պղծեն ու կը սպաննեն անճար ժողովուրդը։ Գաղղած խուժանին մէջէն կը վազենք մահը մեր աչքերուն մէջ։ Կը վազենք հարազատներու անշնչացած դիակները կոխկրտելով... Ուժասպառ մեր շունչը կ՚առնենք հանրային պարտէզը (Միլլէթ պաղչէսի)։ Հոս ալ միեւնոյն տեսարանը։ Զարհուրանք... Քիչ անդին Հայոց գերեզմանատան ու Թամզարայի ճամբուն վրայ ուռած դիակներու կոյտեր հազարաւոր ճանճերով։

Կէսօրը անց էր, երբ լսեցինք կատղած իշու մը ողբագին ձայնը, որ մարդկային ձայնի մը չափ յուզեց մեզ։ Չէինք սխալած, Կալօն աղբօր իշուկն էր,։ Իր սիրելի տէրը կը փնտռէր նեխած դիակները հոտոտալով։ Նիհարցած, փորը կռնակին փակած, կատաղութեան դեղին փրփուրը շրթներէն վար կը վազէր, սարսափելի տեսարան մը պարզելով...

Հատիկ-հատիկ կը հոտոտէր դիակները, կ՚ոռնար անբացատրելի զօրութեամբ։ Քանի մը թուրքեր հաւաքուած բռնել կ՚ուզէին յուսահատ կենդանին, բայց մարդ չէր համարձակեր։ Պահ մը իշուկը լռեց, կարծես իր փնտռածը գտած ըլլար։

Երկաթէ ցանկապատէն կը դիտէինք չորքոտանին։

Ակնթարթի մէջ էշը նորէն ոռնալ սկըսաւ, ոտքերը թափահարելով հողը կը փորէր։ Այդ միջոցին երկու թուրքեր պարանով մը կը մօտենային բռնելու իշուկը, որ կարծես ճանչցաւ իր տիրոջ ոճրագործները, նետուեցաւ անոնց վրայ, խածաւ բզիկ-բզիկ ընելու աստիճան եւ ի վերջոյ գետին փռուեցաւ դիմացէն արձակուած գնդակներէն։ Գալարուելով կռնակին ու փորին վրայ սողաց, մինչեւ որ հասաւ իր սիրած տիրոջ անճանաչելի դիակին եւ առջեւի ոտքերով բռնեց, ամուր մը սեղմեց Կալօն աղբօր նեխած գլուխը..

Ալժէ ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

Վերջ (3)

բողութեամբ, որ շարունակ Ուրֆայի շրջակայ գիւղաքաղաքներէն կը հրաւիրուէր առենախօսութեան համար։

Վերջապէս, 1878ին, Արեւեան ժողովուրդի պահանջին վրայ կը ղրկուի Տիգրանակերտ, այնտեղ Փիլիպոս եպիսկոպոս Նաճարեանի ձեռքով քահանայ օծուելու համար։ Այդ Թուականէն վերջ, Յակոբ վարժապետ Արեւեանը կը դառնայ Աբրահամ քհնյ. Արեւեան։

1879 Մայիս 20ին Ուրֆա կը հասնի իբրեւ առաջնորդ հմուտ եւ գիտնական Խորէն արք. Մխիթարեանը։ Արեւեան քահանան կը դառնայ անոր աջ բազուկը։

1881 սեպտ. 18ին Ազգ. երեսփ. եւ Քաղաք. ժողովները Արեւեան քահանան կ'ընտրեն Ս. Սարգիս վանքի փոխ-վանահայր։ Այս նշանակումը բարեբախտութիւն մը կ'ըլլայ վանքին համար։ Արեւեանի օրով այդ բազմադարեան հնութիւն ունեցող վանքը աննախընթաց բարգաւաճում մը կ'արձանագրէ։ Արեւեան իր ձեռագիրներու երկրորդ հատորին մէջ հետեւեալ կերպով կը պատկերացնէ այդ շինարարութիւնը. «Սեպտ. 18 Ազգ. երեսփ. եւ Քաղաք. ժողովոյ որոշմամբ, ընդ նախագահութեան եւ հաճութեան առաջնորդ Ս. Հօր, փոխ վանահայրութեան պաշտօն կը յանձնուի Աբրահամ քհնյ. Արեւեանի. այս ատեն կ'աւելնայ վանքին մէջ քանի մը հատ սենեակներ, Ս. եկեղեցւոյ մէջ մկրտութեան տեղին քարուքանդ տեղեր կը յարդուին, այգեստանաց ցանկեր կը նորոգին, Ս. Եփրեմ Խուրիի գերեզմանատեղին վայելուչ ձեւ մը կ'առնէ՝ կը շինուի, բայց 1889 Մ. Պաղտասարեան Յովհաննէս աղայի ծախուք քարաշէն գմբէթով մը գեղեցիկ կ'շինուի, սիւներով կ'վերականգի, սիրուն տեսքով մը կը զարդարուի»։

Ս. Սարգիսի վանահայրութեան առաջին տարին, Արեւեան կը վերջացնէ Ուրֆայի պատմութեան առաջին հատորը։ Աշխատասէր այս քահանան, հակառակ իրեն եղած յորդորներուն, կը շարունակէ գիշեր ցերեկ տքնիլ, ու ահա 1884ին, ծանր կերպով կը հիւանդանայ ու կը ստիպուի լքել վանահայրութեան իր պաշտօնը։

1889ին Արեւեան կ'աւարտէ Ուրֆայի պատմութեան երկրորդ հատորը։ Յոգնութիւնն ու հիւանդութիւնը պարզ կերպով կ'երեւին այս գործը փակող հետեւեալ տողերուն մէջ.

— «Ահա գրեցի որչափ որ ժամանակն, պարագաներն ու անձնական տկարութիւնս կը ներէր եւ տկար գրիչս կը տանէր, եւ զայլոց կը թողում, հայրենասէր նոր սերնդեան նորածիլ որդւոց»։

Համառօտ այդ կենսագրականը կը փակուի այս մեծ Հայուն եղերական վախճանով։ 1895ի դէպքերուն ընթացքին, Արեւեան քահանան իր 57 տարեկան հասակին մէջ Թուրքերու ձեռքով կը սպաննուի ու կը ստանայ նահատակի լուսապսակը։

Ուրֆացի այս համեստ քահանան, այսօր իր ծնունդէն 116 տարի վերջ, շնորհիւ Ուրֆայի պատմութեան լոյս տեսնելուն, երեւան կը բերուի ահա, որպէսզի հայութիւնը ճանչնայ իր արժանաւոր զաւակներէն մէկը։

Աբրահամ քհնյ. Արեւեանի այս զոյգ աշխատութիւններուն մէջ, ընթերցողը բացի պատմական կարեւոր շրջանի մը պատկերացումէն, պիտի գտնէ նաեւ հեղինակին անձը՝ խորունկ կերպով հայրենասէր եւ աւանդապահ։

Մեզի կը մնայ յարգանքով խոնարհիլ այս մեծ Հայուն յիշատակին եւ անոր մեծարժէք գործին առջեւ։

ԱՐԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ

●

ԽՄԲ.— Հալէպի ժրաջան Առաջնորդը, Զարեհ եպսկ., ուշագրաւ պատգամ մը ուղղած էր Քարէն Եփփէ ճեմարանին շրջանաւարտներու հանդէսին։ Այս առթիւ մեր պաշտօնակիցը, *Արեւելք* հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, պարզելով ճեմարանին կատարած յառաջդիմութիւնը.—

1947ին, երբ Հալէպի ազգային իշխանութիւնը կը ձեռնարկէր Ճեմարանի հաստատումին, գլխաւորութեամբ Առաջնորդ Սրբազան Հօր, ընդհանուր էր այն մտավախութիւնը, որ գործը կը մնայ կէս ճամբան։ Ամէնէն խանդավառ մարդն իսկ կը տարակուսէր ձեռնարկի վերջնական յաջողութեան մասին։

Ու զարմանալի չէր այս թերահաւատութիւնը, որովհետեւ երկրորդական վարժարան մը տնտեսական ամուր կռուաններու կը կարօտի ամէն բանէ առաջ, — մինչ Ճեմարանը ապահով ու ներկայանալի դասարան մը իսկ չունէր, առաջին տարուան իր 22 ուսանողները պատսպարելու համար...

Քիչ անգամ այնքան անճշմարիտ է այն խօսքը, թէ հաւատքը լեռներն իսկ կը շարժէ։ — Ճեմարանի շուրջ բոլորուած ժողովականութիւն, խնամակալութիւն եւ ուսուցչութիւն՝ իբրեւ հիմնական դրամագլուխ ունէին. եւ ժամանակը ցոյց տուաւ, որ անոնց յանդգնութիւնը փրփուր ու ցնորական խանդավառութիւն չէր։ Հայ ժողովուրդը տարուէ տարի հաստատեց, թէ Հալէպի ազգային իշխանութեան ձեռնարկը թելադրուած էր համազգային ընդհանուր մտահոգութիւններէ, ու կը ձգտէր տարիներու ընթացքին փայփայուած այլ երբեք չիրագործուած երազ մը շօշափելի գործի վերածելու։ Սուրիահայութեան համար անյետաձգելի պահանջ էր Ճեմարանը, եւ եթէ նիւթական անյաղթելի դժուարութիւններ կային, կարելի էր մաքառիլ նիւթական թէ բարոյական խոչընդոտներու դէմ, համապատասխան նուիրումով եւ աշխատանքով։

Առաջին իսկ քայլերուն մէջ, Ճեմարանի խնամակալութիւնը ուզեց համազգային ձեռնարկի մը իսկական տարողութեամբ հրապարակ դնել Հայ Երկրորդական Վարժարանի հարցը. ու պէտք է հպարտութեամբ արձանագրել, որ գաղութահայութիւնը անվերապահ զուրգուրանքով եւ չահագրգռութեամբ բոլորուեցաւ Հաստատութեան շուրջ, նիւթական անփոխարինելի աջակցութեամբ։ Հանրային մեր բոլոր կազմակերպութիւնները, — Հայ Օգնութեան Միութիւն, Կրթական Հիմնարկութիւն, Ս. Օ. Խաչ, Հայրենակցական Միութիւններ եւ անհատ բարերարներ, իրենց բոլորանուէր մասնակցութիւնը բերին Գործին, ու այդ մասնակցութիւնն էր՝ որ հնարաւորութիւն տուաւ պատասխանատուներուն, ձեռնարկը դնելու ապահով հիմերու վրայ։

Արտաքին նպաստի կարգին, անշուշտ նաեւ Ազգ. իշխանութեան կարելի առաւելագոյն աջակցութիւնը իր փրկարար դերը ունեցաւ։ Ու, եօթը տարուան ընթացքին, Ճեմարանը ինքնաբաւ դարձաւ վերջապէս։

Ճեմարանը տարեկան 70.000 սուրիական ոսկիի պիւտճէ մը ունեցաւ այս տարի։ Այս 70.000ը՝ եկաւ հայ ժողովուրդէն, — Սուրիա եւ արտասահման։ Թիւերը բաւական պերճախօս են, եզրակացնելու համար՝ թէ Ազգ.Քարէն Եփփէ երկրորդական վարժարանը այսօր համաժողովրդական վստահութիւն կը վայելէ, ու արժանի է այդ վստահութեան՝ իր ուսումնական, բարոյական թէ ոգեկան նպաստովը։

Առաջնորդ Սրբազան Հօր հաստատումը, Ճեմարանի մասին, նուազագոյն ու զուսպ արտայայտութիւնն է ճշմարտութեան մը.— «...Անցեալ տարի, արդէն Ճեմարանը պատուաբեր արդիւնք ձեռք ձգեց ու հասցուց պտուղներ, որոնք ոչ միայն փառք ապահովեցին Ճեմարանին, այլեւ, այս տարի, պետական քննութեանց ընթացքին, պատիւ բերին Փրանսական երկրորդական այն հաստատութեան, որուն աշակերտները դարձան, իրենց Բ. պաքալորէայի պատրաստութեան համար։ Մեր շրջանաւարտները վստահօրէն պիտի շարունակեն նոյն գիտակցութեամբ աշխատիլ, ու վստահ ենք, թէ տարուէ տարի մեր յաջողութիւնները պիտի զարգանան ու կրկնապատկուին։ Այս հաստատութիւնը պիտի դառնայ ոչ թէ Հալէպի Ազգ. Քարէն Եփփէ Ճեմարան, կամ Սուրիոյ Հայ Երկրորդական վարժարան, այլ՝ Սփիւռքի Հայ Երկրորդական վարժարան, ու պատուաբեր տեղ պիտի ունենայ, որովհետեւ այն ոգին եւ աշխատանքը, զորս մենք այստեղ ցոյց կուտանք, եւ մասնաւորաբար այն գիտակցութիւնը՝ զոր մեր ուսանողները ցոյց կուտան այս հաստատութենէն ներս, պատասխանատուութիւնը՝ որուն իրենք գիտակից են, զիրենք պիտի դարձնէ հայութեան համար պատուաբեր տարր մը, հաւատարիմ՝ մեր անցեալին, գիտակից՝ մեր ներկային, ու հաւատքով լեցուն՝ դէպի մեր ապագան։ Դժուար գործ էր զոր կատարեցինք, ըստ ամենայնի, դըժուար. նիւթական դետնի վրայ մեծ դժուարութեանց հանդիպեցանք. առաջին անգամն է, 1947էն ի վեր, որ Ճեմարանը կը հաւասարակշռէ իր պիւտճէն, պատուաւոր կերպով։ Ու սոր մէջ՝ մենք ոչինչ ըրինք։ Պիւտճէի հաւասարակշռութեան մէջ՝ լաւագոյն աջակցութիւնը բերաւ մեզի, մեր ժողովուրդը. աշխարհի ամէնէն հեռաւոր անկիւններէն մինչեւ այստեղ, մեծահարուստէն մինչեւ աղքատը, միջակորեարէն մինչեւ պարզ արհեստաւորը, անխտիր ու առանց ակնկալութեան։ Առանց փոխարինութեան որ եւ է զգացումի, մեր ժողովուրդը բերաւ իր մասնակցութիւնը մեր բոլոր ճիգերուն։ Յարգանք ու պատիւ մեր ժողովուրդին»։

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

●

Հայրենակիցներ,

Քառասուն տարիներ անցած են այն օրէն երբ՝ Իրաւունքը, Մշակոյթն ու Ազատութիւնը մարմնացնող Ֆրանսան, վտանգի մէջ էր։

52 ազգերու կարգին Հայերն ալ լքելով իրենց ընտանիքը, խաղաղ կեանքն ու զբաղմունքը, քաջաբար յառաջ նետուեցան պաշտպանելու համար Ֆրանսան։

Չորս տարի շարունակ, առանց ընկրկելու, կուրծք տուին թշնամիին գրոհներուն, թափեցին իրենց արիւնը Ֆրանսացի ընկերներու հետ միասին, որպէսզի յաղթանակէ Արդարութիւնը։

Ֆրանսացի ժողովուրդը չէ մոռցած Օտար Կամաւորներու եւ Մարտիկներու կատարած դերը 1914–19ի պատերազմէ տարիներուն։ Ֆրանսահայերն ալ պէտք չէ մոռնան որ շատ բան կը պարտին այն խումբ մը հայ կամաւորներուն, որոնք իրենց արեան գնով կերտեցին Ֆրանսահայութեան փառքը։

Ահա՝ այդ զգացումէն տարուած, Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը այսուր կոչ կ'ուղղէ ամբողջ Ֆրանսահայութեան որ՝ [illegible] հերոսական անցեալին 40ամեակի տօնակատարութեան, որ մեծ շուքով տեղի պիտի ունենայ 21 Օգոստոս, ն չաբաթ օր հետեւեալ յայտագրով.—

Ժամը 9.30ին հանդիսաւոր պատարագ Էնվալիտի եկեղեցիին մէջ։

Ժամը 10.30ին շքանշաններու եւ դրօշակներու յանձնում, Էնվալիտի պատւոյ բակին մէջ։

Ժամը 13ին այց Ամերիկեան Կամաւորի յուշարձանին. Փլաս տէ զ'Էթա զ'Ինի։

Ժամը 13.10ին այց Հայ Կամաւորներու յուշարձանին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժօն։

Ժամը 13.30ին այց Արեւելեան Հրեաներու յուշարձանին։

Ժամը 14ին այց Կարիպալտիներու, Յոյներու եւ Չեխերու յուշարձաններուն, Փեռ Լաշէզի գերեզմանատունը։

Այց Էսքատրիյ Լաֆայէթ յուշարձանին (Կառչ)։

Ժամը 14.30ին այց Իտալական Գունդի յուշարձանին, 5 ռիւ Ժիւլ Ֆէրրի։

Ժամը 15ին ընդունելութիւն Փարիզի քաղաքապետարանին մէջ։

Ժամը 17.30ին համախմբում բոլոր կամաւորներու եւ մարտիկներու իրենց դրօշակներով Մեթրօ Ժորժ Ե. անկիւնը։

Ժամը 18ին Թափօր նուագախումբով դէպի Յաղթական Կամար։

Ժամը 18.30ին Յաղթական Կամարի Բոցի արծարծում։

ԿՆԻՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Գ.

— Ի՞նչպէս, զոչեց բժիշկը այլայլած։

— Կինս յղի է, ըսաւ Բենիամին հանդիսաւոր հպարտութեամբ մը։

— Յղի՛, կրկնեց տոքթորը զարմացմամբ նայելով այդ մարդուն։

— Այո յղի։ Գիտէ՞ք ինչ ըրի, տոքթոր, շարունակեց Բենիամին լայն շունչ մը առնելով. Փարիզ գացի եւ դարմանուեցայ։ Երեք ամիս մնացի հոն։ Բայց, որքան որ կը յիշեմ, դուք ըսիք թէ այս հիւանդութիւնը անբուժելի է

Բժիշկը յայտնապէս խռոված էր. իր գիտնականի փորձառութիւնն էր որ կասկածի կ'ենթարկուէր։

— Երանի թէ ես սխալած ըլլամ, ըսաւ։ Բայց կը հաճի՞ք թոյլ տալ որ անգամ մըն ալ քննեմ ձեզ

Իսկոյն, Բենիամին իր մարմինը յանձնեց բժիշկին, որ երկարօրէն քննեց զայն. եւ չարամիտ ժպիտ մը նկարուեցաւ իր շրթունքներուն վրայ։

— Խեղճ մարդ, ըսաւ իր միքէն։

Երբ աւարտեց.

— Այո, թերեւս իրաւ աղէկցած էք, ըսաւ. վերջապէս Փարիզի բժիշկները մեծ վրայ գերազանցութիւն ունին։ Ուրախ եմ որ վերջապէս զաւկի մը տէր պիտի ըլլաք. շնորհաւորութիւններս։

Երբ Բենիամին դուրս կ'ելլէր իր խուցէն տոքթ. Ոզորեան անոր ետեւէն նայելով արգահատալից աչուըներով կ'ըսէր.

— Ափսոս մարդկային յիմարութեան. խեղճ զոհ, որ պատիւդ գինովը զաւակի մը տէր պիտի ըլլաս, հարազատ զաւկի մը...

Հետեւեալ օրը մայրն ալ իմացաւ մեծ նեղութիւնը։ Իր առաջին տպաւորութիւնը տեսակ մը սոսկում եղաւ, փոխանակ ուրախութեան։ Մտքին մէջ առեղծ մը ի վեր բոյն դրած կասկածները մէկէն կ'արթննային, դժնդակ իրողութեան մը ձեւը կ'առնէին։ Տամ մը կը դառնար իր շուրջը, լուռ եւ թաքթաքուր։ Այդ ընտանիքին անդամներէն իւրաքանչիւրը կոչուած էր դեր մը կատարելու այդ տռամին մէջ։ Իրենը որոշ էր եւ նախագծուած։ Իր աղջիկը յղի էր, թոռան մը պիտի տիրանար, լաւագոյն փառքը որուն կրնար արժանանալ իր դիրքն ու տարիքը ունեցող կին մը։

Ի՞նչպէս կարելի էր շուրախանալ։ Վազեց շիտակ իր տղրոջը սենեակը, երբ ծերունին կաշեպատ խոշոր թիկնաթոռի մը մէջ թաղուած, ակնոցը քիթը, Թիէռի Ֆրանսական Յեղափոխութեան Վարդան փաշայի Թրքերէն թարգմանութիւնը կը կարդար։

— Սարգիս աղա, ըսաւ Սոֆիկ հանըմ, ուրախութենէն շունչը բռնուած եւ խօսելու գրեթէ անկարող։

— Ի՞նչ է, հարս, ըսաւ Սարգիս աղա, գիրքը ծունկերուն վրայ դնելով եւ ակնոցներուն վրայէն անոր նայելով, զող ելած։

— Աչուընիս լոյս, Սարգիս աղա, քեզի աղուոր միւժտէ մը։ Ութ ամիսէն թոռան մը տէր կ'ըլլանք։

Ծերունին երիտասարդական աշխոյժով մը ցատկեց տեղէն, ակնոցը հանեց դրաւ թիկնաթոռին վրայ եւ յուզումէն դողդոջացող ձայնով մը՝

— Սուտ չըլլայ, հարս, ամանն, իրա՞ւ կ'ըսես, Աստուծոյ ողորմութիւնը...

— Իրաւ է, իրաւ, Սարգիս աղա, աղջիկս իր բերնովը ըսաւ։

Եւ հակառակ իր սովորութեանը, սենեկազգեստով, Սարգիս աղա իր հարսին հետ աճապարանօք դուրս ելաւ սենեակէն, եւ երկուքը մէկ ելան վերի յարկը, Մալվինէի սենեակը։ Մանկամարդ կինը առանձին էր եւ հայելիին առջեւ մազերը կը յարդարէր։

— Մալվին, ըսաւ մայրը, հօրեղբօրդ տուի բարի լուրը. ուրախութենէն չի հաւատար կոր...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԹԵԼԷՆ

Երեւանի անթելէն վերջերս արտասանած են Եղիշէ Չարենցի Ես իմ Անուշ, ուրկէ բանաստեղծը, իշխանութեան ճնշումով «հրաժարած» էր... Սիլվա Կապուտիկեան արտասանեց հայ լեզուին ձօնած իր ծանօթ քերթուածը։ Միջին Արեւելքի թերթերը կը գրեն թէ ձայնասփիւռէն կուտան նաեւ «Հայաստան, երկիր դրախտավայր» եւ «Յանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա» երգերը։ Հայաստանի քայլերգը կ'երգեն առանց բառերու։ Քայլերգին մէջ ինչպէս յայտնի է կայ ոչ միայն Լենինի, այլեւ Ստալինի անունը...

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

եւ նախկին նախարար Ալի Շայեկանի դէմ: Երեքն ալ Տոքթ. Մոսատեղի գործակիցներն են եւ կ'ամբաստանուին թէ կ'ուզէին տապալել միապետութիւնը, դահընկէց ընելով Շահը եւ հանրապետութիւն հռչակելով:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ վարչապետը, Թահար պէն Ամմար, Փարիզ եկաւ Գշ. օր խորհրդակցելու համար կառավարութեան հետ, յուլիս 31ին խոստացուած ինքնավարութեան մասին: Պ. Մենտէս–Ֆրանս ճաշի հրաւիրեց վարչապետը եւ հետեւորդները, որոնք Փարիզ պիտի մնան առնուազն երեք օր: Նոր Տեսթուր կուսակցութիւնը, որ ցարդ կ'ընդդիմանար ֆրանսական քաղաքականութեան, հաւանութիւն յայտնեց խոստացուած ինքնավարութեան:

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ներքին ապահովութիւնը խանգարուած է իբրեւ հետեւանք օդանաւային հազարապետ Ռուբենս Վազի սպանութեան: Շարժման մէջ դրուած են զինուորական, ոստիկանական եւ օդանաւային ուժերը, ձերբակալելու համար մարդասպանը, որ մաս կը կազմէր նախագահին անձնապահ գունդին եւ փախած է անմիջապէս:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը ազդարարութիւն մը ուղղեց առեւտրականներուն, դիտել տալով թէ ներկայ պայմաններուն մէջ «անկարելի է արագ եւ ծաւալուն առեւտուր խորհրդային երկիրներու հետ»:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ Իրաքի ընկերվարական կուսակցութիւնը, Ումմա, որ 22 աթոռ շահած էր անցեալ յունիսի ընտրութեանց մէջ, որոշեց լուծուիլ, «նկատելով որ կուսակցութիւնը իր ներկայ ձեւով չի կրնար իրապէս ծառայել ազգին»:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ զեկոյց մը հրատարակեց որուն համաձայն 14 միլիոն հեկտար խոպան հող մշակուած է այս տարի: Աւելի քան 150.000 մասնագէտ հողագործներ մասնակցած են այս աշխատանքին:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԽՈՐ ԱՆԴՈՒՆԴԸ երեւան հանուեցաւ ֆրանքօ–իտալական սահմանագլուխին վրայ, Ալփ–Մարիթիմի Մարկարիս լերան տակ, 840–1200 մեթր խորութեամբ: Պեղումները պիտի շարունակուին յառաջիկայ տարի:

— ԿԻՊՐՈՍԻ խնդիրը անընդհատ կ'արծարծուի Յունաստանի մէջ: Կիրակի օր 3000 ուսանողներ թափօր մը կազմեցին Աթէնքի փողոցներուն մէջ, «էնոսիս» (միացում) աղաղակելով: Ցուցարարները կանգ առնելով Անծանօթ Զինուորի դամբարանին առջեւ, երդում ըրին, Կիպրոսի ազատագրման համար:

ԻՐԱՔԻ մէջ Երեսփ. ընտրութիւններ պիտի կատարուին Սեպտ. 12ին: Վերջին երեսփ. ժողովն ընտրուած էր յունիս 9ին, բայց անմիջապէս լուծուեցաւ:

ԱԼՔՈԼԱՄՈԼՈՒԹԵԱՆ դէմ պայքարը հետզհետէ կը սաստկանայ Խ. Միութեան մէջ: Հողագործական հաստատութեան մը ուսանողներէն երկու երիտասարդներ հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան այն ամբաստանութեամբ թէ գինովցած, մարդիկ խոշտանգած, սրճարանի մը փեղկերը եւ պնակները կոտրած են:

ԱՆՁՐԵՒՆԵՐԸ կը շարունակուին Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Տեղ–տեղ ձիւն եւ կարկուտ ալ կը տեղայ: Այս պատճառով շատեր չկրցան օգտուիլ օգոստ. 15ի արձակուրդէն: Երկաթուղիներու վարչութիւնը հարկադրուեցաւ քակել 23 յաւելուածական կառախումբեր, ճամբորդ չունենալով:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ թերթերը կը գրեն թէ մեռած է Լեւոն Սաֆրազեան որ առաջնակարգ շինարար մըն էր եւ կառուցած է Չելեպինսկի մեքենաշարժ արօրի գործարանը, Եարոսլաւի եւ Կորքիի ինքնաշարժի գործարանները եւ ուրիշ բազմաթիւ հաստատութիւններ: Քարիւղի ճարտարարուեստութեան փոխ–նախարարն էր 1949էն ի վեր, 61 տարեկան:

ԱՆԴՈՒՆԴԻՆ ՄԷՋ մնացած երիտասարդ երկրախոյզին՝ Մարսէլ Լուպանի մարմինը կարելի եղաւ դուրս հանել հերոսական ճիգերով որոնք տեւեցին 36 ժամ, գիշեր ցերեկ: Պահ մը կը վախցուէր որ ազատարարները անդունդը գլորին դագաղին հետ: Անձաւաբաններէն Ժագ Պիակէն, որ դագաղին կ'ընկերանար, բոլորովին ուժասպառ եղած էր եւ դժուարութեամբ դուրս հանուեցաւ վերջին 80 մեթրէն: Վեց հոգի մտած էին Փիէռ Սէն Մարթէնի անդունդը, ուր երկու տարի առաջ մեռած էր Մարսէլ, մօտ 400 մեթր խորութեամբ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 7ի գիշերը, Միւթիւալիթէի մեծ սրահին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽԱՆԱՍՈՐԻ
ԵՒ ՍԱՍՆՈՅ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ
50ԱՄԵԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի կոմիտէին կողմէ:

Հովանաւորութեամբ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ:

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Լա Քոլ սիւռ Լուի գետեզերեայ գեղեցիկ անտառին մէջ:

Կը խօսի ընկեր ՊԵՏՐՈՍ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Ծանօթութիւն.— Մասնաւոր օթօքար Փլաս Մասենայէն ժամը 9ին:

Հանրակառքի կայարանէն ժամը 10, 11, 14, 14.30 եւ 15,
իջնել գիւղ չմտած, քալել մինչեւ գետեզերեայ մեծ կամուրջը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Ֆր. Կ. Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գրիգոր Յակոբեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տոքթ. Յ. Սիվրիհիսարեանէ, Պ. Կ. Ճանիկեանէ, Եղբարք Թիւթիւնճեաններէ հազարական ֆրանք:

Այրի Տիկին Աւետեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Համբարձում Քոչեանէ 500 ֆրանք:

Այրի Տիկին Ա. Աթէշեանի մահուան առթիւ Պ. Կարապետ Կամպարեանէ հազար ֆրանք Ֆր. Կ. Խաչին, (հազար ֆր. ալ Մարսէյլի Հայ Արենոյցներուն):

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. հատընտիր կտորներ, թարգմանուած ռուսերէնէ, հանգուցեալ Ալէք Ֆրէնդեանի կողմէ: Թեհրան 1954:

ԿԻՆԸ ՏԱՐԲԵՐ ԱԶԳԵՐԻ ՄՕՏ (համառօտ տեսութիւն), պատկերազարդ: Կազմեց՝ Լեւոն Մելիքի: Թեհրան 1954:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954–1955 ուսումնական տարեշրջանի համար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ:

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
Lisieux - Deauville

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի առտու ժամը 5ին:

Արձանագրութեան համար դիմել Պ. Ն. Նիկողոսեանի 121 Ավ. Անրի Պարպիւս, հեռ. 446, Կօնէս: Ճամբի մասնակցութիւն երթուդարձի համար 1200 ֆրանք:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ֆր. Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար այս կիրակի, 22 օգոստ., յետաձգուած է օդին անյարմարութեան պատճառով:

ԿՈՄՍԻ
(ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ)

«Խոնարհ հերոսները» եւ «Իմ Յուշերը» տրամադրելի են տակաւին:

Դիմել Գավէզեանի՝
Cavezian, 37 Rue de Trevise
Paris (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն: Ծնողները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէս օր:

Դիմել վարժարանը, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, էկլիզ Փանթէնէն 146 թիւ հանրակառք առնելով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Աղոնց), գին 1000 ֆրանք:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով): Գին 1000 ֆրանք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «Պատմութիւն Արեւմտահայ արդի Գրականութեան» Գին 800 ֆր.:

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Երաժշտապետ Լ. ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ
«ԱՌՋԵՒ ՏՕՆԱԿԱՐԳ»Ը

Որ կը պարունակէ գիշերային, առաւօտեան եւ Ս. Պատարագի երգեցողութիւնները, հինգ տաղաւարներու, Տեառնընդառաջի, Մեծ Պահոց կիրակիներու, Շաբաթ երեկոներու, Խաղաղականի եւ կեսցէի եւ հանգստեան շարականները՝ հանդերձ ծանօթութեամբ: Անհրաժեշտ առաջնորդ մը եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու: Իր տեսակին մէջ աննախընթաց մատեան:

Գին՝ 500 ֆր. Թղթատարի ծախքով 550 ֆրանք: Յանձնարարութիւնք կանխիկ վճարումով: Դիմել՝

Levon Djérahian
32 bis, Bld. des Fauvettes
Beaumont-Marseille.

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ
20
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
20 AOUT
1954

ՅՕՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7449 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2860

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐԻՇ ԽՈՐԹ ԲԱՌԵՐ

•

Թուրքերը պիղծ բառ մը ունին, կեավուր, որ տարիներով ծառայեց կրօնական եւ ցեղային ատելութիւն սերմանելու երկրին մէջ:

Պետութեան վարիչները եւ կամակատարները այդ բառով կը չեչէին Իսլամին գերակշռութիւնը, միշտ ստորադաս աստիճանի մը վրայ պահելով ոչ-Թուրք փոքրամասնութիւնները:

Բառը ոչ միայն անարգանք էր, այլ եւ ազդանշան մը, ի հարկին պատուհասելու համար քրիստոնեան, իբրեւ անհաւատ կամ հաւատ:

Քանի մը վարչաձեւեր փոխուեցան Թուրքիոյ մէջ, բայց «կեավուր»ի հոգեբանութիւնը այնքան արմատացած է որ, միշտ ալ կրնայ յիշեցնել դարաւոր խրամատը:

Այս պղծաբանութեան իմաստն ունին երկու նորելուկ եւ մակաբոյծ բառեր, «Հայաստանասէր» եւ «Հակահայաստանեան», որոնց մասին խօսեցանք երէկ:

Ծիշդ ու ճիշդ իսլամական հոգեբանութիւն:

«Հայաստանասէր»ը այն երանելին է որ բազկատարած կ'երկրպագէ մեր հայրենիքին գլխուն թառած իշխանութեան:

Միւսը՝ ան որ ջերմապէս կը սիրէ իր հայրենիքը եւ կ'ուզէ ծառայել անոր, բայց տարբեր տեսակէտներ ունի բռնութեամբ հաստատուած իշխանութեան հանդէպ, — ազատութիւն ամէն բանէ առաջ:

Կան ուրիշ մակաբոյծ, չինծու բառեր ալ, որոնք նոյնքան ծանր աւերներ կը գործեն, խանգարելով տարագիր բազմութեանց հանդիստը եւ համերաշխութիւնը:

Նոյն չարաշուք նպատակները կը հետապնդեն այդ բառերուն հեղինակները, — խափանել ներդաշնակութիւնը, պղտորել ջուրերը եւ թոյլ չտալ որ գաղութները իրենց ինքնապաշտպանութիւնը ապահովեն կուռ, ծաւալուն կազմակերպութեամբ:

Այդ բառերն են—թրճասէր, փաշակա՞, հիթլերական:Բոլորն ալ ուղղուած՝ Դաշնակցութեան եւ անոր զանգուածին դէմ:

Տակաւին կան Երեւանէն փոխ առնուած չոշորթաբանութիւններ, — Հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի, միջազգային իմպերիալիզմի լաքէներ, ագէնտներ եւ այլն:

Այս թունաւոր սունկերը կը մշակուին տարիներէ ի վեր, նոյն միօրինակութեամբ: Երբեմն մեղմանալով, երբեմն սաստկանալով, համաձայն օրուան մարտակոչին կամ իւրաքանչիւր գաղութի տեղական պայմաններուն:

Մշակողներն ալ միշտ նոյն խատուտիկ տարրերն են, կամկար եւ բազաձայն դպիրներ, որոնք յաւակնութիւնն ունին ուղղափառութիւն — հայրենասիրութիւն — քարոզելու «կեավուր»ներուն:

Թուրքը երբ «կեավուր» կ'անուանէր քրիստոնեան, գիտէր թէ ինչ ըսել կ'ուզէ: Այս կեղծարարները մատնանշուած խորթ բառերը գոց ըրած են թութակաբար, իբրեւ արտասանութեան կտոր: Առանց անդրադառնալու որ ծիծաղելի կը դառնան: Ոչ միայն հանրային կարծիքին, այլեւ Երեւանի առջեւ:

Կը բաւէ աչքէ անցընել իրենց հրատարակած թերթերէն կամ թռուցիկներէն օրինակ մը, չափելու համար ոչ միայն հոգեկան թշուառութիւնը, այլեւ անյատակ տգիտութիւնը:

Նոյն ճղճիմ եւ փոքրոգի հոգեբանութիւնը ամէն տեղ, հայերէն գրուած ըլլայ թէ օտար չարադրութեամբ:

Որքա՜ն պերճախօս նմոյշներ:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ԱՆՀԱՄԲԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ

Երէկ, հինգշաբթի, տեղի ունեցաւ Եւրոպայի միացեալ բանակի վեց զինակից պետութեանց արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովին բացումը Պրիւսէլի մէջ: Ամբողջ աշխարհ անձկութեամբ կը սպասէ արդիւնքին, որմէ կախում ունի արեւմտեան Եւրոպայի ապահովութեան կազմակերպումը:

Նախարարները Պրիւսէլ հասած ատեն, անմիջապէս ձեռնարկեցին մասնաւոր խօսակցութեանց, փոխադարձաբար լուսաբանուելու համար: Ամէնքն ալ կ'ընդունին կացութեան ծանրութիւնը եւ կ'ուզեն կարելին փորձել, փրկելու համար միացեալ բանակի ծրագիրը:

Ֆրանսայի վարչապետը առաջին տեսակցութիւնը ունեցաւ Պելժիոյ արտաքին նախարարին՝ Պ. Սփաքի հետ, որ կ'ուզէ միջնորդի դեր կատարել, բանակցութիւնները դիւրացնելու եւ գործնական ելքի մը յանգելու համար: Այս խօսակցութենէն ետք Պ. Սփաք մէկ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին, տոքթ. Ատընաուըրի հետ: Հոլանտայի արտաքին նախարարը դժուարին կացութեան մը մատնուած է, այն պատճառով որ խորհրդարանը ոչ միայն վաւերացուցած է միացեալ բանակի դաշինքը, այլեւ համաձայն չէ որ եւ է վերաքննութեան:

Իտալիոյ արտաքին նախարարը, Փիչչիոնի, հաշտարար դիրք մը բռնած է, քանի որ իրենց խորհրդարանը տակաւին չէ քննած դաշինքը: Իտալիա տրամադիր է ընդունելու ինչ որ ընդունելի է Ֆրանսայի համար: Լիւքսէմպուրկի վարչապետը համաձայն է Պելժիոյ տեսակէտին:

Պ. Մենտէս-Ֆրանս համոզուած ըլլալով որ մեծամասնութիւն կը պակսի Ազգ. Ժողովին մէջ, դաշինքը վաւերացնելու համար, մէկ ելք կը տեսնէ — ընդունիլ տալ իր առաջարկած փոփոխութիւնները, որոնք մեծապէս կը փոխեն սկզբնական ծրագրին հանգամանքը, ինչպէս գիտել կուտան իրագեկներ: Այդ փոփոխութիւնները առ այժմ վերապահութեամբ կ'ընդունուին միւս զինակիցներուն, ինչպէս եւ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու կողմէ:

Խորհրդաժողովին բացումը տեղի ունեցաւ Պելժիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ: Օրակարգին ամէնէն կարեւոր խնդիրն էր Պ. Մենտէս-Ֆրանսի յայտարարութիւնը Ֆրանսայի ներքին կացութեան եւ իր առաջարկներու մասին: Փոփոխութեան դէմ ամէնէն վճռական դիրքը բռնած է Հոլանտա, մանաւանդ որ խորհրդարանին բանաձեւը կը տրամադրէ որ եւէ փոփոխութիւն նոր վաւերացման ենթարկել:

Միւս զինակիցներէն արեւմտեան Գերմանիա ոչ միայն դաշինքին վաւերացման կը սպասէ, այլ եւ կ'ուզէ ճշդիւ գիտնալ թէ Ֆրանսայի վարչապետը ինչպէս կ'ըմբռնէ նոր բանակցութիւն մը Խ. Միութեան հետ:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, տոքթ. Ատընաուըր մեծ մասով անընդունելի կը գտնէ Ֆրանսայի վարչապետին առաջարկած փոփոխութիւնները: Բայց միեւնոյն ատեն կ'ըմբռնէ որ եթէ վճռապէս մերժէ, ջուրը կ'իյնայ արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինման ծրագիրը եւ իր երկրին միացումը եւրոպական դաշնակցութեան, 49 միլիոն Գերմաններով:

Երկար ատենէ ի վեր, Ֆրանսայի վաւերացման ձգձգումը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին, որ իր ուղեգիծը հիմնած է արեւմտեան պետութեանց քաղաքականութեան վրայ: Իրագեկներ կը կարծեն թէ երբ միջին ճամբայ մը գտնուի, տոքթ. Ատընաուըր պիտի պահանջէ որ Պ. Մենտէս-Ֆրանս յանձն առնէ վաւերացնել տալ դաշինքը, խորհրդարանի արձակուրդէն առաջ:

ՀՐԱՆՏ Գ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Անակնկալ գոյժ մը ժընեւէն. — ՀՐԱՆԾ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ ՄԵՌԱՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 18-ԻՆ. Աննա Մելիք Բեգլարեան:

Գիտէինք որ կը տառապէր տաժանելի հիւանդութենէ մը: Անցեալ տարի, երբ մօրը մահը կը գուժէին, միեւնոյն ատեն կ'իմանայինք թէ իր վիճակն ալ ծանր է:

Բայց, այնքան շո՜ւտ պիտի խաւարէր աբեւը այս 45-47 տարեկան երիտասարդին, որ արդէն փայլուն դիրք մը գրաւած էր իբրեւ հեղինակ եւ դասախօս, միջազգային անդաստանին մէջ...

Միամօր որդին ողբացեալ Գարեգին Փաստրմաճեանի (Արմէն Գարօ), Հրանտ ծնած էր Թիֆլիս եւ ստացած էր տոկուն դաստիարակութիւն մը, ժընեւի մէջ: Երբ հայրը Հայկ. Հանրապետութեան Ուաշինկթընի դեսպանն էր, օգտուեցաւ նաեւ ամերիկեան համալսարաններէն: Իր քննական միտքը միշտ կը զարգանար, ոչ միայն պաշար ամբարելով, այլեւ արտադրելով: Քիչ անգին կ'արժանագրենք իր հրատարակած գործերը: Պատերազմէն քանի մը տարի առաջ հայերէնի թարգմանելով հրատարակուեցաւ իր ինքնատիպ մէկ ուսումնասիրութիւնը, «Լեռնային պատերազմը» (Մատենաշար Ռազմիկ):

Այդ միջոցին Փարիզ եկած էր եւ հայերէն դասախօսութիւն մըն ալ տուաւ:

Պատերազմի ընթացքին կը գտնուէր Քոփենհակ, իբրեւ ներկայացուցիչ կարգ մը ֆրանսական հաստատութեանց: Միեւնոյն ատեն կը շարունակէր իր ուսումնասիրութիւնները: 1949ին լոյս տեսաւ իր «Հայոց պատմութիւնը», ֆրանսերէն ստուար եւ մեծարժէք հատոր մը, որ Պրեմոնի մրցանակին արժանացաւ (Հրատ. Հրանտ Սամուէլ գրատան):

Մէկ տարիէ ի վեր պաշտօնի կոչուած էր ժընեւի համալսարանին մէջ, իբրեւ դասախօս տնտեսական գիտութեանց: Երկու տարի առաջ հրատարակեցինք իր մէկ ուսումնասիրութիւնը՝ Զուիցերիոյ հայ գաղութի մասին, երբ երեկոյթ մը սարքուած էր ի պատիւ պրոֆ. Տէրիտենեանի:

Եռանդուն հայրենասէր եւ գիտական միտք, ողբացեալ Հրանտ ընդունակ էր նորանոր վաստակներով ճոխացնելու ազգային եւ միջազգային գանձարանը, եւ ահա կը զգետնուի ամէնէն բեղուն տարիքին:

Երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր արեան շրջանի անկանոնութենէ, որ յանգած է թունաւորման:

Հայրիկին եւ մայրիկին մահէն վերջ, ահա զաւակն ալ կը թաղուի օտարութեան մէջ, մարելով Փաստրմաճեան գերդաստանին մէկ ճիւղը:

Հողը թեթեւ, սիրելի Հրանտ, եւ մխիթարութիւն տարաբախտ Վահանի և բոլոր պարագաներուն:

×Անհատական ողբացեալ Հրանտի հրատարակած գործերը. —

L'Analyse financière des entreprises industrielles et commerciales (1934, Bruxelles).

Le Memento de l'Organisateur (Bruxelles).

L'Organisation Scientifique du Travail (Thèse de doctorat). (France 1934).

Le Gouvernement des Grandes organisations (Presse Universitaire 1947).

ՀԱԿԱԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐՆԱՅ ՄԵՐԺԵԼ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Մ. Նահանգներու ծերակոյտը եւ Երեսփ. ժողովը կարգ մը բանաձեւեր քուէարկած են, որոնք յայտնապէս օրէնքէ դուրս կը հռչակեն համայնավար կուսակցութիւնը:

Ուաշինկթընէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, կառավարութիւնը համաձայն չէ այսքան արմատական օրէնքի մը եւ հաւանական է որ նախագահ Այզընհաուըր վեթօ դնէ, միջին կարգադրութիւն մը առաջարկելով: Քուէարկուած բանաձեւը այժմ կը քննուի խառն յանձնաժողովի մը կողմէ:

Քուէարկուած բանաձեւը ոճիր կը նկատէ համայնավար կուսակցութեան անդամ ըլլալ կամ մնալ «գիտակցօրէն եւ կամաւորապէս» եւ 14 կէտեր կը նշանակէ, անդամակցութիւնը ապացուցանելու համար. — 1. Եթէ ամբաստանեալը արձանագրուած է վաւերագրի մը վրայ, իբրեւ անդամ, 2. եթէ դրամ տուած է կուսակցութեան, 3. Ենթարկուած է անոր կարգապահութեան, 4. Գործադրած է անոր հրահանգները եւ ծրագիրը, 5. Գործած է ի նպաստ կուսակցութեան որ եւ է կարողութեամբ, 6. Խորհրդակցած է կազմակերպութեան անդամներուն հետ, ի նպաստ անոր ձեռնարկներուն, 7. Գիտակցօրէն ընդունուած է իբրեւ պաշտօնեայ կամ անդամ, 8. Գրած, խօսած կամ ուրիշ միջոցաւ հաղորդած է կազմակերպութեան հրահանգները եւ ծրագիրները, 9. Որ եւ է հրատարակութիւն պատրաստած է ի նպաստ կուսակցութեան նպատակներուն, 10. Քարոզութիւն կատարած է, 11. Խորհուրդներ տուած, թելադրութիւններ կամ յանձնարարութիւններ ըրած է որ եւ է մէկուն, ի նպաստ կուսակցութեան, 12. Որ եւ է ձեւով յօժարութիւն յայտնած է գործադրելու կազմակերպութեան ծրագիրները կամ նպատակները, 13. Որ եւ է ձեւով մասնակցած է կուսակցութեան գործունէութեան, 14. Եթէ անդամակցութեան եւ մասնակցութեան ուրիշ որ եւ է ապացոյց կայ: Այս բոլորը յանցանք համարուելով, ամբաստանեալը անմիջապէս դատարան պիտի յանձնուի:

Ծերակոյտը միեւնոյն ատեն քուէարկեց բանաձեւ մը, լրտեսութեան եւ վնասարարութեան դէմ: Ուրիշ բանաձեւ մը կը տրամադրէ ամերիկեան հպատակութենէ զրկել համայնավարները, եթէ հաստատուի թէ դաւեր սարքած են գիտակցօրէն:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Ռապաթէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 70 իսլամներ եւ ուրիշ կրօնականներ Ֆէսի մէկ մզկիթին մէջ: Այս կալանաւորները հանրագրութիւն մը ստորագրած էին ի նպաստ նախկին Սուլթան Մոհամմէտ պէն Եուսէֆի, որ գահընկէց եղաւ եւ աքսորուեցաւ մէկ տարի առաջ, ֆրանսական իշխանութեան կողմէ, իբրեւ գործակից Մարոքի ազգայնականներուն: Անցեալ երկուշաբթի օր, երբ ֆրանսական զօրքը գրաւած էր խռովութիւնները զսպելով, այս 70 կրօնապետները մզկիթ մը ապաստանած էին: Ամբաստանեալներուն քառասունը իւլէմաներ են: Կ'ըսուի թէ հանրագրութիւնը ստորագրած էին անկախութեան կուսա—

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԺԱՆ ԺՈՌԷՍ

●

A notre chère Odette Mikaelian

Ա.

Քառասուն տարի առաջ, մօտաւորապէս այս ամիսներուն, ջիղերու պատերազմը կրկին բաժնած էր Եւրոպան թշնամի եւ բարեկամ պետութիւններու երկու խմբակցութեանց:

Հին Աշխարհը կ'եռար կրակի վրայ դրուած կաթսայի մը նման: — Դիւանագիտական տենդագին գործունէութիւնը, փոխադարձ քողարկուած սպառնալիքները կը պատրաստէին չոր փայտերու խարոյկը, որուն վրայ պիտի հրկիզուէր անմեղ մարդոց միլիոնաւոր բազմութիւնը:

Կը պակսէր կայծը:

Կայծը ինկաւ 1914 Յունիս 28ին:

Աւստրիա – Հունգարիոյ կայսրութեան անծանօթ մէկ գիւղաքաղաքին՝ Սերայեւոյի մէջ, Փրինցիփ անուն ճերպ ուսանող մը, ատրճանակի երեք հարուածով գետին կը փռէր գահաժառանգ Ֆերտինանտը եւ իր կինը:

Լուրը կը պայթէր ինչպէս ռումբ մը՝ շշմած ժողովուրդներու գլխուն:

Հրձիգները հասած էին իրենց նպատակին:

Արհիդուքսին եւ իր կնոջ՝ Սոֆիայի մահը սքանչելի առիթ մըն էր կարգ մը անլուծանելի հաշիւները մաքրելու համար:

Ընդգծեցինք երկու բառերը, վասնզի մինչեւ այսօր որոշապէս չենք գիտեր թէ ո՞վ դրաւ զէնքը ահաբեկիչներու ձեռքին մէջ: Հայրենասիրաբար կրակը նետուող երիտասարդները, ի հարկէ չէին կրնար տեսնել իրենց պետերուն կռնակը կեցած գաղտնի սպասարկութիւնները:

Տակաւին պատերազմ չէ յայտարարուած, բայց, հեռու չէ այլեւս:

Աւստրիա Գերմանիոյ հետ խորհրդակցելէ ետքը, խիստ վերջնագիր մը կը ներկայացնէ Սերպիոյ, յուլիս 23ին: Վերջինը թէեւ կ'ընդունի պայմանները, սակայն չի կրնար արգիլել դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը:

Յիշողութիւնները թարմացնելու համար, արագօրէն արձանագրենք քանի մը թուականներ եւ անցնինք:

1914 յուլիս 28ին, Աւստրիա – Հունգարիա պատերազմ կը յայտարարէ Սերպիոյ դէմ: Ռուսիան՝ մասնակի զօրաշարժ՝ իբր թէ Սերպիան պաշտպանելու համար (յուլիս 29): Անգլիան — միշտ իբր թէ — արգիլելու համար պատերազմը կ'առաջարկէ Չորսերու խորհրդաժողով մը (Անգլիա, Գերմանիա, Ֆրանսա, Իտալիա):

Մինչ այդ, յուլիս 29ին կը ռմբակոծուի Պելկրատը: Յաջորդ օրը, ռուսական սպայակոյտը, իբրեւ կանխարգել միջոց կ'որոշէ ընդհանուր զօրակոչ յայտարարել: Աւստրիա – Հունգարիա, իբր թէ անտեղեակ ռուսական ձեռնարկէն, ինքը եւս զէնքի տակ կը կանչէ ցամաքային, ծովային, օդային բոլոր ուժերը, վստահ ըլլալով որ Գերմանիա կեցած է իր կռնակը: Չէ՞ որ զօր. Ֆոն Մոլթքէն պաշտօնապէս յայտարարած էր, թէ «Գերմանիա առանց վերապահութեան կանգնած է իրենց կողքին»:

Այսպէս, փոխադարձ պատերազմի յայտարարութեանց մէջ կը սկսի առաջին Աշխարհամարտը, որուն պատճառած աղէտը հայ ժողովուրդին՝ աննախընթաց է մեր պատմութեան մէջ:

Անշուշտ պարապ կեցած չէին խաղաղութեան կողմնակիցները: Բաղդատմամբ միւսներուն՝ փոքր էր անոնց թիւը եւ այս պատճառով ստիպուած էին բազմապատկել իրենց ուժերը, հասնելու համար պայքարի բոլոր ճակատներուն: Առաջին գործ՝ չէզոքացնել ռազմապաշտներուն սրսկած թոյնը դիւրահաւան ամբոխին մէջ եւ անոր միջոցաւ ճնշում բանեցնել պետութեան վարիչներուն վրայ:

Շարժումին գլուխը կեցած էին ընդհանրապէս մեծ երկիրներու ընկերվարական կուսակցութիւնները, որոնց ներկայացուցիչները բուռն ելոյթներ կ'ունենային իրենց խորհրդարաններուն մէջ, (Ռայխստակ, Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողով, եւայլն):

Խաղաղասէրները բնադաբար կը գտային թէ գալիք պատերազմը ոչ մէկ կերպով պիտի նմանէր նախորդներուն: Յենլով գիտութեան, ճարտարարուեստի հսկայական յառաջդիմութեան վրայ, առանց մարգարէ ըլլալու կուգային այն տրամաբանական եզրակացութեան թէ արդիահարուած թնդանօթները, գնդացիրները, հեղձուցիչ կազերը տասն անգամ աւելի զոհեր պիտի խլեն խեղճ մարդկութենէն, քան նախկին տասը պատերազմները միասին: Այս ահաւոր հեռանկարէն փարհուրած, անոնք չէին ծամեր բառերը եւ ազգային նեղ սահմաններուն վրայէն ձեռք կ'երկարէին իրարու:

Գերմանացի ընկերվարականներ Քարլ Լիպնեխտ, Կրումպախ (յետագային երեսփոխան Ֆրանսական խորհրդարանին մէջ) հանդիպումներ կ'ունենային միւս երկիրներու իրենց գաղափարակիցներուն հետ, աւելի գրգռելու [illegible]պղայնամոլ տարրերը:

Պատերազմի կողմնակիցներուն համար, խաղաղասէրները հայրենիքի դաւաճաններ էին եւ իբրեւ այդպիսիներ պէտք է պատժուէին: Մեծ մամուլը, մասնաւորաբար արքայական «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագիր Շարլ Մորաս, կը պահանջէր Պատերազմական Ատեանի յանձնել ընկերվարական պետերէն քանի մը հոգի եւ ծանր պատիժներ տնօրինել, իբրեւ օրինակ միւսներուն:

Քաղաքական սոյն լարուած կացութեան մէջ, ամրան տաք օր մը, ճիշդ թուականով՝ 1914 Յուլիս 31ին, Ֆրանսայի մեծագոյն զաւակներէն մին, փիլիսոփայ յոգնած ամիսներու պայքարէն, ինչո՞ւ չըսել բարոյապէս ալ յոգնած իր տես մարդկային անյատակ ագիտութեան

ՄՏԱՒՈՐ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Բ.

Եւրոպական եւ ռուսական գրական – իմացական շարժումներուն հաղորդ՝ Նալբանդեանցի «Հիւսիսափայլ»ը առաջին վկայարանն է Ա.– Շրջանի տիրական դէմքերուն (Նալբանդեանց, Շահազիզ, Պատկանեան, Րաֆֆի), Բ.– Ռուսական եւ եւրոպական գրականութենէ ազդող էջերու, Գ.– Կրթական յառաջապահ շարժումի մը, Դ.– Յետադէմ կրօնաւորներու պահպանողականութեան եւ պատեհապաշտութեան դէմ ջղուտ պայքարի մը, ու Հայկ. եկեղեցւոյ բարեկարգումի պահանջներուն:

Նազարեանցի ու իր ընկերներու շարժումը ենթակայ է 1860ական թուականներու «Մեղու Հայաստանի», «Կռունկ» եւ «Ճռաքաղ» պարբերականներու հակադարձ պայքարին: Ազգասիրութեան եւ աւանդապաշտութեան թիւր ըմբռնումով մը, այս «ամբոց»ներուն շուրջ խմբուած մարդիկ՝ քէն եւ դառնութիւն ունին «Հիւսիսափայլ»ի խմբագրին եւ անոր աշխատակիցներուն հանդէպ, — անոնց պայքարն ու առաջադրութիւնները մեկնելու եւ ներկայացնելու համար իբրեւ «ազգադաւութիւն», «անհաւատութիւն» կամ «հերետիկոսութիւն»: Կը տեսնուի, որ արեւմտահայ եւ արեւելահայ զարթօնքի ներկայացուցիչներուն միջեւ ճակատագրի հասարակաց գիծ մը կայ: Երկու ծայրերուն վրայ ալ, եւրոպականացումի եւ լուսաւորութեան ձգտումը խորշանք եւ ատելութիւն կը ստեղծէ: Եւ անբնական չէ այս երեւոյթը: Ըսինք, թէ խրտչումը անխուսափելի հակազդեցութիւնն է ամէն նորութեան կամ բարեշրջական շարժումի: «Հին»երու եւ «նոր»երու յաւիտենական պայքարի գաղտնիքը:

Պարբերականներու սա շարքին զուգահեռ՝ պէտք է արձանագրել անունը «Գամառ–Քաթիպա» հրատարակչական ընկերութեան, որուն հիմնադիրները եղան Գէորգ Քանանեան, Մինաս (Մնացական) Թիմուրեան եւ Ռափայէլ Պատկանեան, եւ որոնց անուններու սկզբնատառերով ու մականուններու սկզբնավանկերով յօրինուած էին այդ երկու բառերը, համադրաբար: Հետագային, Պատկանեան իբրեւ գրական ծածկանուն գործածեց այս անունը:

«Գամառ – Քաթիպա» ընկերութիւնը կազմուեցաւ 1852ին, երբ Պատկանեան լքեց Թիֆլիսի Ներսէսեան վարժարանի մէջ ուսուցչական իր պաշտօնը, մեկնեցաւ Դորպատ, եւ Դորպատէն անցաւ Փեթերսպուրկ՝ ուր միացաւ ուսանող իր երկու ընկերներուն Անոնք, սակայն, 1855ին միայն ձեռնարկեցին հրատարակչական գործի եւ հինգ գրքոյկներ հրատարակեցին, իբրեւ հանդիսարան բանաստեղծական սկզբնական փորձերու (Պատկանեանի «Արաքսի արտասուք»ը, Դողոխեանի «Մեծենակ»ը, եւայլն):

1872ին, Գրիգոր Արծրունի կը ձեռնարկէ «Մշակ»ին, որուն հրատարակութիւնը կը զուգադիպի Արեւմտականներու եւ Հայ Լուսաւորչականներու միջեւ շղթայազերծ պայքարի ամէնէն բուռն շրջանին: Այս անուններէն առաջինը՝ կը խմբէ «Հիւսիսափայլ»ի մտաւորական սերունդը եւ կը յատկանշէ անոնց ընկերային ու գաղափարական լայնամտութիւնը, դէպի Եւրոպա եւ Արեւմուտք սեւեռումները, յետաշրջական ոգին, բարեշրջումի անվերապահ տրամադրութիւնները: Երկրորդը կը խմբէ «Մեղու Հայաստանի»ի եւ նոյն պահպանողականութեամբ պայքարող մտաւորականութեան ներկայացուցիչները. — Ճշդենք: Յետադիմականներ չէին ասոնք: Զիրենք վարող ներքին կամ հասարակական մտահոգութիւնը յետաշրջական չէ: Բայց հորիզոն չունին եւ նախապաշարումներ ունին, ամէն նորութեան հանդէպ: Վախը ունին լպրծուն հողի վրայ կոխելու, վտանգուած տեսնելու Հայուն կրօնութիւնը, իր եկեղեցիին եւ հոգեւորականութեան հանդէպ յարգանքն ու հաւատքը, մայրենի ժառանգութիւններն ու աւանդութիւնները: Յեղաշրջումներու, յեղափոխութեանց եւ ուժգին ճախրերու դէմ տրամադրուած են, որովհետեւ լման չեն ճանչնար ցեղային մեր ընդունակութիւնները, կարենալ անվտանգ բնաշրջուելու քաղաքակրթական մեր արժանիքները:

1864ին հրատարակութենէ դադրած է «Հիւսիսափայլ»ը: Պահպանողականներուն դէմ կը դառնենք Արծրունիի «Մշակ»ը, որ շատ աւելի բուռն թափով պայքար կը մղէ նախապաշարումներու եւ քարացած վերապահութեանց դէմ: Այդ պայքարը իր դէմ կը գտնէր մասնաւորաբար կրօնաւորները. եւ, ուրեմն, հարցը կը ճապաղէր, դաւանական եւ յարանուանական վէճերու ալ ճախճախուտ մը ստեղծելով: «Մշակ»ականներուն համար յարանուանական տարբերութիւններ դեր չէին կրնար ունենալ ազգային կեանքի մէջ. մինչդեռ, «Մեղու»ի հրացանակիրները հայութիւնը կը պայմանաւորէին լուսաւորչականութեամբ: Նաեւ Հայ կեանքի այս ճակատին վրայ, կրնանք հաստատել եւ գաղութաններու տարբերութենէն, մէջ կ'իջնէր խմբագրատունէն, շրջապատուած իր բարեկամներով, Փարիզի Քռուասան փողոցի անկիւնը համանուն սրճարան – ճաշարանին մէջ բերանը պատառ մը բան դնելու:

Մտահոգ դէմքերը երբ պահիկ մը կը լուսաւորուէին փոքրիկ աղջնակի մը նկարին առջեւ, յանկարծ, թունաւոր օձի մը պէս պատուհանէն ներս կը սահէր ձեռք մը եւ ատրճանակի երկու գնդակներով վերջ կը դնէր մեծ մարդասէրի, մեծ հայրենասէրի եւ մեծ ութերունի մը կեանքին:

Ոճրագործը՝ իր անունն պէս զարշելի Ռաուլ Վիլէնն էր:

Զոհը՝ առաքեալ մը:

Անունը՝ Ժան Ժոռէս:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԻՆԱԿ ՄՆԱՑ...

●

Թէեւ քառասունը անց, նա պահել է իր ուժը, մարմնի բարեձեւութիւնը, դէմքի տպաւորիչ գեղեցկութիւնը, եւ մանաւանդ սեւ, կրակոտ աչքերի կախարդանքը: Ո՞ր ցանկացած կինն է որ վերջ ի վերջոյ չէ ունեցած. ինչո՞ւ չունենայ նաեւ Սարան, յետոյ ուրիշներ, միշտ նորեր: Երէկ արդէն կանխիկ վճարելով վարձել է Սարայի սեղաններից մէկը եւ պատրաստում է թանկարժէք մի նուէր: Ի՞նչ արժէ դրամը այդ հաճոյքի, այդ վայելքի դիմաց... Կեանքը խաղ է, տանել եւ տարուել. կեանքը պայքար է, մանաւանդ կռիւ է, գուպար, պարտուել ու յաղթել: Մեծ է, երջանիկ է նա, ով չի ճանաչում պարտութիւն: Դեռ ուզում է մրցել, պայքարել, յաղթել: Միեւնոյնը չէ՞, թէ ինչպէս կը մեռնի, ուր կը մեռնի. ինչո՞ւ ցանկալ երկար կեանք առանց վայելքի. ծերութեան մահ: Օհ, ծերութիւն, արգահատուած, ատուած բան մշտաքթիթ կեանքը:

Օրը տաք էր, ծանր հեղձուցիչ: Պատուհանի եղէգնահիւս ծածկոյթի ճեղքերէն արեւը ճառագայթագործ ժանեակ էր փռել յատակի վրայ: Օրը յառաջած էր. ի՞նչ ունէր անելիք կանուխ վեր կենալու համար. ոչինչ. լոգանք, մարմանք, սափրուիլ, այդ բոլորը պիտի անէր երեկոյեան: Գիշերը թարմ, մաքուր լինելու համար: Պառկիլ, մի քիչ էլ պառկիլ:

Յոգնած է, այդ չահարեր, վտանգաւոր «գործ»ը սուղի է արժել իրեն. յոգնած է միտքը, յոգնած են ջիղերը:

Օհ, կ'անցնի: Ինքը չէ՞ միթէ «անխոնջ» լեգէոնականը: Միթէ հպարտ չէ՞ եղած իրեն տրուած Անխոնջ անունով: Այո, Անխոնջ Լեգէոնական... Ունեցե՞լ է ուրիշ անուն:

Անշուշտ. բայց որքան տարիներ է, որ իր անունը չէ լսել. եղել է լեգէոնական, անխոնջ լեգէոնական, անազգ, անհայրենիք, անուն...

Շուռ եկաւ աջ կողքին, երեսը դարձրեց պատի կողմը, խոր մի հոգոց ասուեցրեց կուրծքը:

Զըըզ, զըըզ... մի թունաւոր մոծակ դառնում էր իր գլխի շուրջը. պէտք ունէր արեան, իր տաք արեան. զըըզ, զըըզ...

Ցանկարծ միտքը լքեց ներկան, թռաւ դէպի անցեալը, դէպի իր մանկութիւնը:

— «Լեւոն»... Օհ, այդպէս, այդ անունով կանչած էր իրեն մայրը, իր բարի, սիրասուն, անձնուէր մայրը. հօր բերնէն տարբեր էր հնչում իր անունը, բայց Լեւոն էր:

Տասներկու տարեկան էր, երբ 1924ին, ծնողների հետ ինկաւ Ֆրանսա, Փարիզ:

Տեղ գտան բանւորական թաղի մի հին պանդոկում. ինչպէս ուրիշ շատ գաղթական Հայեր: Հինաւուրց կահոյքով, անարեւ մի սենեակ, քանի անլոյս մի խցիկ իբր խոհանոց:

Այդ էլ լաւ էր արհաւիրք ապրած, մահուան հետ գօտեմարտած հայ ընտանիքի համար: Իր ծնողները՝ մայրը Լուսիկ, հայրը՝ Ներսէս, գիւղից տեսած, բարեկիրթ, բարի սիրող զոյգեր էին: Սիրում էին իրենց միակ զաւակը, Լեւոնը: Նա էր իրենց կեանքի նպատակը, նրանց երջանկութիւնը, ամէն ինչ Լեւոնի համար էր. պիտի լաւ ուտէր, լաւ հագուէր, բանէ զուրկ չմնար, չտխրէր:

Լեւոնը պիտի կրթուէր, մարդ դառնար:

Ափսոս, Լեւոնի տարիքը յառաջացած էր նախակրթարան դրուելու համար. չի գիտեր Ֆրանսերէն լեզուն համապատասխան դասարան մտնելու համար: Ոչ, անուս պիտի չմնար Լեւոնը:

Մայրը որոնեց ու գտաւ, արհեստանոց մի վարժարան, ուր պիտի սովորէր լեզու եւ արհեստ: Լեւոն ընտրեց մեքենագիտութիւն: Երջանիկ էին ծնողները: Զարչար աշխատելով շաքարի գործարանում, իրենք ապրում էին անձուկ, լաւ ապրեցնելու համար իրենց զաւակը:

Ուշիմ տղայ էր. շատ շուտ սովորեց լեզուն. յառաջադէմ եղաւ դասերի, արհեստի մէջ. սիրուեցաւ ուսուցիչներէն:

Սակայն իրեն քաշում, կախարդում էին Փարիզի փողոցը, լոյսերի ծով, հրապարակների պարապէտ շրջուն տօնավաճառը (ֆէթ), շարժանկարը: Անկարելի էր նրանց տանը պահել ազատ ժամերին, կիրակի եւ տօն օրերին: Անհանդիստ. որոնող, չյագեցող մի բան ունէր իր հոգին, որին գոհացում տալ չէր կարողանում: Տօնավաճառների մէջ եղաւ անվրէպ նշանառու ամէն տեսակ զէնքերով: Քիչ էր պատահում որ նշանառութեամբ մի բան չշահած տուն վերադառնար:

Ծնողներէն ծածուկ սովորեց հեծանիւ նստել, լողալ, նոյնիսկ ձիավարել: Կռփումի մէջ եղաւ ժուժկալ, ձեռքն անցած դրամը տալիս այդ հաճոյքներին. շարժելու, սուրալու, մրցելու, յաղթելու բուռն փափաքն ունէր:

Եւ այդ բոլորը, սակայն կամաց-կամաց յետ մնաց դասերի մէջ:

Մի օր էլ լքեց դպրոցը առանց վկայականի: Մնաց ծնողների համար:

Հայ ծնողքի մտքին մէջ, դպրոցէն վերջ գալիս են արհեստները:

Մայրը՝ տղան հետը առած՝ ափ առաւ հայ արհեստաւորների դռները: Լեւոն սովորեց սափրիչութիւն, հետեւեց ծոցկակարութեան, փորձեց դերձակութիւն:

ԵԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Շար. (1)

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՕՐ ՄԸ

●

Մարսէյլ, 14 օգոստ.—Անցեալ կիրակի, օգոստ. 8ին, Էքսի ճամբուն վրայ, Գա - յոյի ծառախիտ անտառին մէջ, տեղի ու - նեցաւ Խանասորի արշաւանքին եւ Սաս- նոյ ապստամբութեան կրկնակ տօնակա - տարութիւնը:

Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն նախապէս հարկ եղած հրահանգները տուած էր բո- լոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն: Մեր ընկերներն ալ, պատիւ իրենց, բա - րեխղճօրէն կատարած էին իրենց պար - տականութիւնները, կազմակերպելով փո- խադրութեան միջոցները: Առաւօտէն սկսեալ հասան օթօքարները, փոխադրե - լով ընկերներ, համակիրներ եւ ուրիշներ:

Կէսօրուան մօտ, սկսաւ անձնական ինքնաշարժներու եւ (քամիոն)ներու խու- ժումը եւ ընդարձակ անտառը լեցուեցաւ 3000է աւելի բազմութեամբ: Տեսարանը կը յիշեցնէր Վարագի, Մուշի Ս. Կարա- պետի եւ նման վանքերու մէջ ուխտա - գնացութիւնները: Խումբ խումբ հայրե - նակիցներ, համագիւղացիներ, ազգա - կաններ, առանձին տեղեր գրաւած էին ծառերու շուքին տակ: Տեղ մը ջութակ, տեղ մը Թառ ու ՔԷՄԷՆՉԷ, ուրիշ տեղ մը՝ աւանդական զուռնան ու հովուական սը - րինգ: Ամենուրեք՝ երգ, պար, ցնծու - թիւն: Քիչ մը անդին, բարձրախօսը եւ յատկապէս վարձուած նուագախումբը:

Քիչ անգամ այսքան երիտասարդու - թիւն տեսնուած էր հայկական հանդէսի մը մէջ, ինչ որ գերազանցօրէն սրտապըն- դիչ էր եւ շնորհաւորելի:

Ճերմակ մազերով այրերը թէ կիները սակաւաթիւ էին: Կը նշանակէ թէ մեր ե- րիտասարդութեան ընտրանին զտած է իր

չիտակ ուղին եւ դարձած դէպի իր մայ - րենի լեզուն, երգն ու պարը, հայկական հաւաքոյթները եւ աւանդութիւնները:

Կէսօրէն վերջ ընկեր Ա. Պետիկեան հանդէսը բացուած յայտարարելով, բեմ հրաւիրեց Աղեքսանդրիոյ Մխիթարեան վարժարանի ուսումնապետ վարդապետը, որ պատահաբար Մարսէյլ կը գտնուէր եւ որ իր ճամբորդութիւնը յետաձգած էր, հայկական հաւաքոյթի մը ներկայ ըլլա- լու համար: Վարդապետը ճառ մը խօսե - ցաւ խորապէս յուզուած, գոհունակ:

«Ուրախ եմ, որ սպասածէս շատ աւելին գտայ: Ես անկուսակցական մըն եմ. բայց կը հրճուիմ այս հոծ բազմութեան ներ - կայութենէն եւ կը շնորհաւորեմ այս հա- ւաքոյթը կազմակերպողները, որոնք ա - ռիթ ընծայած են այս բազմութեան քով քովի գալու, հայերէն խօսելու, երգելու, պարելու եւ մեր անմահներու յիշատակը յարգելու: Հայապահպանման գլխաւոր մէկ ազդակն է մեր մայրենի լեզուն: Սի - րեցէք զայն եւ ի գին ամէն զոհողութեան, ջանացէք սորվեցնել նաեւ ձեր պզտիկնե- րուն: Հոս կը նկատեմ ստուարաթիւ երի- տասարդութիւն մը, որ մեծագոյն ուրա - խութիւնը կը պատճառէ ինծի: Երիտա - սարդներ, հպարտ եղէք որ Հայ էք: Մեծ է հայ ազգը: Թիւը կարեւոր չէ, այլ որա- կը: Բաղդատեցէք մեր ազգը մեզմէ տաս- նապատիկ աւելի բազմաթիւ ազգերու հետ, համեմատեցէք անոնց ազգային ար- ժէքները մերիններուն հետ, եւ պիտի տեսնէք մեծութիւնը եւ առաւելութիւնը մեր ազգին: Արամ Խաչատուրեանը Հայ մըն է տիեզերահռչակ: Շատ ունինք այդպիսի արժէքներ բոլոր երկիրներու, բոլոր ազգերու եւ մեր սիրելի Հայաս - տանին մէջ: Ունինք բազմաթիւ բժիշկ - ներ, փաստաբաններ, նկարիչներ, գրա - գէտներ, տաղանդաւոր դերասաններ, եր- գիչներ, որոնք զարմանք եւ հիացում կը պատճառեն մեծ ազգերուն: Ուրեմն, հը- պարտ եղէք մեր մշակոյթով, մեր ան - ցեալի փառքերով եւ մանաւանդ մեր հե - րոսներով, որոնց յիշատակը յարգելու ե- կած էք բոլորդ ալ: Կը մեկնիմ այստեղէն մեծ խանդավառութեամբ եւ վստահ թէ տարուէ տարի պիտի աւելնան, պիտի բազմապատկուին ձեզի պէս Հայերը»:

Բանախօսութիւնը քանիցս ընդհատուե- ցաւ բուռն ծափերով: Ընկերուհի Մարգօ Գաբրիէլեանի երկու գնահատելի երգերէն վերջ, որոնք գոհունակութիւն պատճա - ռեցին հանդիսականներուն եւ Արենոյին խմբապետուհի Ալիս Յարութիւնեանի այնքան զգայուն արտասանութենէն վերջ, երգեց նաեւ Տէսինի ընկերներէն Կարա - պետեանի դուստրը՝ Անժէլ: Երեքն ալ ջերմ ծափերու արժանացան:

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Պ. Չալըք- ճեան, որ բացատրեց թէ Հ. Յ. Դաշնակ - ցութիւնը որոշած է այս տարի Խանասորի արշաւանքին հետ տօնել նաեւ Սասնոյ ապստամբութեան յիսնամեակը եւ հե - րոսներու օրը: «Դժուար է այսքան կարճ ժամանակի մէջ տալ հայկական հերոսա- մարտի պատկերը, սակայն այն երեւոյթը որ ջարդերէն 40 տարի վերջ եւ երբ այն- քան խանդավառ բազմութիւն մը հաւաք- ուած է հոս, ստիպուած եմ ակնարկ մը նետել յանցեալին վրայ: Ուրկէ՞ սկսիլ սա- կայն, հայոց աշխարհի ո՞ր շրջանէն, ո՞ր սարէն, ո՞ր քաղաքէն, որ թերացում մը տեղի չունենայ: Ո՞ր քարը վերցնել, որու քով հերոս մը ինկած չըլլայ: Ո՞ր շրջա- նէն ձեզի ափ մը հող բերել, որ ներկուած չըլլայ հերոսի մը արիւնով: Հայ հերոս- ներու նուիրուած հարիւրաւոր երգերէն ո՞ր մէկը երգել ձեզի, Հայերու, Քիւր - տերու թէ Թուրքերու կողմէ երգուած»:

Ընկերը յետոյ համառօտ նկարագրեց Սասունի դէպքերը եւ աւելցուց.

— Ի՞նչ է այս, բոլոր զոհողութեանց նպատակը, — որպէսզի Հայը այլեւս մացու ոչխար չդառնայ, որպէսզի, Թուրքը գիտնայ թէ իր ոճիրները անպա- տիժ չեն մնար, որպէսզի խաղաղութեան եւ ազատութեան դրօշը ծածանի հայոց աշխարհի վրայ: Մեր հերոսները զոհուե- ցան Հայկ. Դատին համար, բայց դատը դեռ չէ լուծուած: Անոնց գործը կիսատ մնաց: Պատիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ անվհատ կը շարունակէ պայքարը եւ վառ կը պահէ անցեալի փառաւոր յիշատակը հայ գաղութներու մէջ, օգտագործելով բոլոր առիթները: Եթէ Դաշնակցութիւնը չըլլար, ո՞վ պիտի մտածէր Գ. Չաւուշ - ներու, Անդրանիկներու, Սերոբներու, Նիկոլ - Դումաններու, Հրայրներու, ինչ- պէս նաեւ Խանասորներու մասին: Նոր սերունդին կ'իյնար շարունակել այս նը- ւիրական պարտականութիւնը: Սիրելի Նոր Սերնդականներ, գիտեմ որ առիթը չունիք զէնքի հերոսներ դառնալու, բայց կ'ապրիք Ժոռէսներու, Փրեսանսէներու փառաւոր հայրենիքին, ազնուական Ֆը- րանսայի մէջ: Ձեր առջեւը բաց են բոլոր գիտական կաճառները: Օգտուեցէք առի- թէն եւ դարձէք գրչի, մտքի, գեղար - ուեստի եւ գաղափարի հերոսներ, որպէս զի հայ ժողովուրդը ձեզմով փառաւորուի եւ յաղթանակէ: Կեցցէ Հ. Յ. Դաշնակ - ցութիւնը, որու շարքերէն դուրս եկած են հայ հերոսներու մեծագոյն մասը: Կեցցէ Մարսիլահայ գաղութը որ գիտցաւ փառաւորապէս տօնել իր հերոսներու օ - րը, խուռներամ բազմութեամբ»:

(Բուռն ծափեր):

Այս ճառէն վերջ, ընկեր Զարեհ Գաս - եանի խոր յուզումով երգած երկու եր - գերը ունկնդրուեցան մեծ խանդավառու- թեամբ կրկնութեան պահանջներով եւ ծափերով: Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուորով»:

Ապա ընկերներ եւ բարեկամներ միաս - նաբար երգեցին «Կարկուտ տեղաց» «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» եւ ուրիշ ազգային, յեղափոխական երգեր, եւ խրախճանքը շարունակուեցաւ: Նուագա- խումբը սկսաւ հայ գեղջկական եւ աւան- դական պարեր նուագել. պարեր Մշոյ, Վասպուրականի, Կարնոյ, Սեբաստիոյ եւ Խարբերդի շրջաններէն: Հարիւր յիսուն հոգինոց երիտասարդութեան մը կողմէ հայկական շուրջպար եւ դեռ կրկնակ շրջանակներ... Այդ երիտասարդները, հոս ծնած ու մեծցած, միջազգային պա- րերու ընտելացած, այնքան հաճոյքով կը պարէին որ կարելի չէր չհրճուիլ:

Աչքի կը զարնուէին մասնաւորապէս Սէն-Լուի, Սէնթ-Անի, Պուլվար-Օտոյի եւ ուրիշ շրջաններու նոր սերնդական - ները: Կերուխումի նստած բազմութիւ - ներն ալ իրենց շրջանակի մէջ կ'երգէին, կը պարէին:

Վայրը շատ լաւ էր, օդասուն եւ առատ պաղ ջուրով

Իրիկուան ժամը 8ին հասան օթօքարե- րը եւ հանդիսականները մաս առ մաս հեռացան: Բայց մինչեւ ժամը 10, իրենց կառքերուն սպասող հարիւրաւորները, դեռ ճամբուն վրայ կ'երգէին ազատա - շունչ ու յեղափոխական երգեր:

Կ'արժէ շնորհաւորել Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր այս յաջող ձեռնարկին հա- մար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

զուգահեռ մը՝ արեւմտահայ կեանքի դա- ւանական վէճերուն եւ արեւելահայ նոյն ու նման պայքարներու միջեւ:

1877ին լոյս կը տեսնէ Արգար Յովհան- նէսեանի «Փորձ»ը, աշխատակցութեամբ Րաֆֆիի, պատմագիր Պալասանեանի եւ Ալեքսանդր Երէցեանի, Ծերենցի եւ Պերճ Պռօշեանցի, Գամառ-Քաթիպայի եւ ու - րիշներու, — պատմական, գրական, բա- նասիրական եւ թարգմանական բովան - դակութեամբ: Ծայրայեղ ու հակընդդէմ հոսանքներու միջեւ, — «Մշակ»ականնե - րու եւ «Մեղու»ականներու — , «Փորձ» կը ձգտէր միջին եւ չափաւոր ուղղու - թեամբ մը, որ ծանօթ է Ազգայնական - ժողովրդասիրական վերադիրով:

Շրջանի ընդհանուր եռուզեռին մէջ, յարանուանական պայքարին իրենց մասնա- կան մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ Սպենդիարեանի «Նոր Դար»ը (1884):

Մեր կարգ մը վիպագիրները եւս դերծ չմնացին այդ պայքարի ազդեցութենէն (Մուրացան):

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԻՒՆԻԽԻ «ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ» ձայ - նասփիւռի կայանը հեռախօսած է «Յու - սաբեր»ի 1954 յուլիս 10ի խմբագրականը, նուիրուած Մեսրոպեան գիրերու գիւտին եւ Աստուածաշունչի թարգմանութեան: Ուրիշ անգամ մըն ալ երկարօրէն խօսած է Փարիզի «Սամուէլ - Մուրատեան» վարժարանի մասին:

ՀԵԼԼԷՆԱՀԱՅ ՏԱՍԸ սկաուտներ առա- ջնորդութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Գոքինայի սկա- ուտապետ Պերճ Գրիգորեանի, Պոլիս գա- ցած են, ընկերակցութեամբ քսան հելլէն սկաուտներու: Պոլսոյ մէջ հայ սկաուտ - ները այցելած են Պատրիարքարան, Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին, Ս. Խաչ դպրե- վանքը, Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը եւայլն: Այցելած են նաեւ Յունաց Պատրիարքա - րանը եւ ընդունուած Աթենակորաս պատ- րիարքին կողմէ: Հելլէնահայ այս արի - ներն են որ Յոնիական կղզիներու շարժի ընթացքին փութացած էին աղէտեալ շրջանները եւ փրկած շատեր:

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Ցաւով կ'իմանանք թէ Ա- թէնքի մեր գործօն ընկերներէն Յակոբ Բարաղամեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր կինը՝ Արփինէ, վիրա- բուժական գործողութեան մը հետեւան - քով: Մեր վշտակցութիւնը երիտասարդ ընկերոջ եւ միամօր զաւկին, որ Ամերի - կա կը գտնուի:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ խլամացած են Հայուհի մը, Արաքսի, եւ այր մը, Մկրտիչ:

ԴԵՐԵՆԻԿ ԵՊՍԿ. Փոլատեան, տեսուչ Անթիլիասի դպրեվանքին, որ Պոլիս գա - ցած էր, վերջերս Ամերիկա մեկնած է օ- դանաւով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Գ.

— Իրաւ է հօրեղբայր, ըսաւ Մալվինէ՝ շատ լուրջ ձայնով մը, քիչ մըն ալ վեր - ջապէս քաշուելով:

— Էհ, փառք Աստուծոյ, փառք Տեառն, մրմնջեց ծերունին, աչքերը արցունքով լեցուն եւ դէպի ձեղուն սեւեռած... Աս - տուած չէ՞ինք ըսեր. Աստուծոյ ողորմու- թիւնը...

Գիշերը, բացառաբար, ամբողջ ընտա - նիքը սրահը հաւաքուեցաւ ճաշէն ետք: Բենիամինի տխուր եւ սպաւոր դէմքը կը շողար յաղթականօրէն: Պեխերը, որոնք ալ վերջին ատենները բոլորովին սկսած էին կախուիլ, ոլորուելով, կենդանանա- լով խրոխտաբար կը բարձրանային, եւ ժպիտը՝ ճառագայթի մը պէս կը լուսա - ւորէր այդ դէմքը:

Սարգիս աղա, իր սեւ բրտէնկօբին մէջ պրկուած պաշտօնապէս, Բենիամինի ձեռքը սեղմեց, յայտնապէս յուզուած.

— Բենիամին էֆէնտի, աչքդ լոյս, ի - շալլահ բարի զաւակ կ'ըլլայ... Թերեւս իմ աղօթքս ալ դեր մը կատարեց... Աս - տուծոյ վրայէն յոյսը կտրելու չէ.. աչ - ուընիդ լոյս...

Սոֆիկ հանըմ իր փեսին ճակատը պա - ղաւ, աչքերը ուրախութեան արցունքնե - րով լեցուն: Բենիամին բոլոր այս արա - րողութիւններէն խորապէս կ'ազդուէր եւ կը զգար որ այդ հանդիսաւոր րոպէին կը սկսէր իր այդ տան մէջ իսկ հեղինակու- թիւնը՝ անանկանօրէն վաստկուած:

Մայրը յետոյ ըսաւ.

— Միայն բան մը կը խնդրեմ. բաւա - կան ժամանակ պէտք չէ որ մարդ իմանայ այս եղելութիւնը. աղջիկս նազար կ'առ - նէ, բան մը կ'ըլլայ. չար աչքերով շրջա - պատուած ենք:

—Այդ մասին շիտակը, ես շատ բծախնդ- դիր չեմ. քանի մը ամիսէն Մալվինէ տես- նողը արդէն պիտի հասկնայ, միջամտեց Բենիամին, որ անհամբեր էր ի գիտութիւն յարգոյ հասարակութեան հռչակելու իր յապաղած, երկար ատեն չապացուցուած առնականութիւնը, այսպէս վտանգելով իր էրիկ մարդու կարեւորագոյն արժանի- քը եւ պատիւն ալ:

— Շիտակ է, ըսաւ Սարգիս աղա համ- բիչը քաշելով:

— Քանի մը ամիսէն թող իմացուի, փոխանակ հիմա իմացնելու, պնդեց Սո- ֆիկ հանըմ:

—Շատ աղէկ, թող անանկ ըլլայ, հա- մակերպեցաւ Բենիամին:

Այդ պահուն, Մալվինէ որ դաշնակին առջեւ նստած, մատները կը պտտցնէր սեղնաշարին վրայ, կցկտուր նօթեր հնչեցնելով.

— Վահէ՞ն ալ գաղտնի պիտի պահուի. հարցուց աղջին դառնալով յանկարծ:

Բոլորն ալ իրարու երես նայեցան ::

— Չէ, ըսաւ Բենիամին, անիկա մեր ընտանիքէն կը սեպուի .անիկէ չենք կըր- նար գաղտնի պահել: Մինակ թող անիկա գիտնայ առ այժմ:

— Շիտակ է, ըսին Սարգիս աղա եւ Սո- ֆիկ հանըմ միաբերան:

Եւ Մալվինէ դարձաւ նորէն խաղալ սանդ- նաշարին հետ:

Երկու օր ետք Վահէն երեւցաւ: Իր սուր տեսողութեամբ անմիջապէս հասկցաւ որ տան մէջ փոփոխութիւն մը կար: Ամէ - նուն դէմքին արտայայտութիւնը փոխ - ուած էր, Մալվինէ կը ճառագայթէր. Բե- նիամին կը խօսէր ու կը խնդար. Սոֆիկ հանըմ նմանապէս: Բենիամինի վերա- դարձէն ի վեր մանաւանդ հոն տիրող մե- ռելական տրտմութիւնը անհետացած էր:

— Երկաթուղիին մեծ պարգե՞ւը զար - կաւ, հարցուց իր սովորական կատակա - բանութեամբը, ամէնուդ դէմքն ալ կը խնդայ կոր այս իրիկուն:

— Անկէ աղէկ, պատասխանեց Բենիա- մին նշանակալից եւ լուրջ ձայնով:

Մալվինէ, սաստիկ կարմրած, դուրս կը նայէր պատասխանէն չլսելու հա- մար իր ներքին բուռն յուզումը:

— Մեզի ալ բաժին կա՞յ, հարցուց Վահէ՝ փոխնիփոխ երկու ամուսինները դիտելով զարմացմամբ:

— Բաժինը քու ուրախութիւնդ պիտի ըլլայ, որ անշուշտ պիտի զգաս, պատաս- խանեց Բենիամին. եւ բոլորովին լուրջ եւ հանդիսաւոր շեշտով մը աւելցուց. բա - րեկամս, վերջապէս բախտը պիտի ունե- նամ մօտերս հայր ըլլալու...

— Հայր, կրկնեց Վահէ՝ քիչ մը բերա- նաբաց, եւ Մալվինէին դառնալով. «եւ տիկինն ալ մա՞յր...»:

— Բնականաբար, յարեց Բենիամին՝ իրենց ընտանիքի բարեկամին այդ ամ - բողջ զարմանքը ըմբոշխնելով հեշտու - թեամբ:

Մալվինէ աւելի ծռեցաւ դէպի պատու- հանը՝ փողոցին մէջ մէկը դիտելու պէս:

— Շնորհաւորութիւններս, Բենիամին, ըսաւ Վահէ սեղմելով անոր ձեռքը:

Եւ դառնալով Մալվինէի եւ արարողա- կան խոնարհութեամբ մը.

— Ամենաջերմ խնդակցութիւններս, տիկին, աւելցուց:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ Մալվինէ, դողդոջուն ձայնով չհամարձակելով եր - տասարդին աչքերուն մէջ նայիլ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

կլցներուն (Իսթիքլալ) ճնշման տակ։ Կալանաւորները Ռապաթ փոխադրուեցան։ Սուլթանին արարողապետը արգիլեց լուսանկարել կալանաւորները։ Տեսականօրէն, իսլամական աւանդութիւնը կ'արգիլէ ոեւէ մէկը ձերբակալել Մուլայ Իտրիս մզկիթին մէջ, բայց յաճախ չէ գործադրուած այս կանոնը։

× Կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ Թունուզի խոստացուած ներքին ինքնավարութեան մասին բանակցութիւնները պիտի սկսին սեպտ. 4ին կամ 6ին։ Նախնական խորհրդակցութիւնները տեղի ունեցան Փարիզի մէջ, ուր եկած է վարչապետը, Թահար պէն Ամմար։ Անդրծովեան երկիրներու նախարարը յայտարարեց թէ կացութիւնը բարւոքած ըլլալով, պայմանաւոր ներում պիտի շնորհուի շատ մը բանտարկեալներու։ Կ'ըսուի թէ Թահար պէն Ամմար Մոնթարժի պիտի երթայ տեսակցելու համար Նոր Տեսթուրի վարիչին՝ Պուրկիպայի հետ որ արգելափակուած է այդ քաղաքին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ նախորդ վարչապետը, Էթլի ճաշի հրաւիրուեցաւ կարմիր Չինաստանի խորհրդարանին կողմէ, իր ուղեկիցներուն հետ։ Ամէն օր բացառիկ պատիւներ կ'ընծայուին հիւրերուն։ Յառաջիկայ հոկտեմբերին աշխատաւորական առաջնորդներու նոր պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Փեքին, չինական կառավարութեան հրաւէրով։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ռուսական իշխանութիւնը վերահաստատեց երթեւեկի հսկողութիւնը իր սահմանագծին վրայ, ստուգելու համար թէ ինչպէս ռուսերէն թռուցիկներ մտցուած էին խորհրդային շրջանը։

1200 ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ եւ հաւատացեալներ ուխտի գացին Լուրտ, 18 մասնաւոր կառախումբերով։

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ պատմական ամրոցին՝ Տիէն Պիէնի հրամանատարը, զօր. տը Քասթր, որ գերի էր, ազատ արձակուած է, ինչպէս կը ծանուցանէ Վիէթմինի անթէն։ Ամէն օր հազար Փրանսացի գերիներ պիտի արձակուին, ինչպէս եւ նոյնքան ըմբոստ գերիներ՝ Փրանսական իշխանութեանց կողմէ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ Դաշնակցութիւնը կոչ մը ուղղեց բանուորներուն, թելադրելով մերժել Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքը, յանուն խաղաղութեան։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ վարչապետը, Մոհամմէտ Ալի, Մ. Նահանգները պիտի այցելէ հոկտեմբերին, Այզընհաուըրի հրաւէրով։

ԻՏԱԼԻՈՅ նախկին վարչապետը, Տէ Կասփերի, որ երկիրը կը վարէր 1945էն 1953, մեռաւ երէկ, սրտի տագնապի մը հետեւանքով։ 73 տարեկան էր եւ կ'անհետանայ ճիշդ այն պահուն երբ Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան խնդիրը կը քննուի Պրիւսէլի մէջ։ Հակառակ էր Փաշական կարգուսարքին։ 1926ին ձերբակալուելով դատապարտուեցաւ չորս տարի բանտարկութեան։ Պատիժը լրացնելէ ետք դարձաւ մատենադարանապետ Վատիկանի, թշուառ կեանք մը վարելով իր կնոջը եւ չորս զաւակներուն հետ։ Վատիկանի մէջ պահուած ատեն էր որ հիմնեց քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութիւնը, իսկ 1945ին դարձաւ վարչապետ։ Իր մահը խոր տպաւորութիւն գործեց դաշնակից շրջանակներու մէջ, ուր մեծ վարկ կը վայելէր։

Տէ Կասփերի բարձրացուց Իտալիոյ դիրքը անմիջապէս միանալով յաղթական ազգերուն։ Իր քաղաքականութեան շնորհիւ էր որ Իտալիա ներքին խաղաղութիւն վայելեց եւ կրցաւ վերաշինութեան ձեռնարկել։ Կանուխէն մտած էր քաղաքական ասպարէզը, միշտ մնալով կուսակից խաղաղութեան։

ԹՈՒՐՔ ՄԸ լողալով անցաւ Մանշը, փրանսական ափէն անգլիականը։

ՓԱՐԻԶԻ ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ վերատեսչութեան պաշտօնեաները հանդիսաւորապէս տօնեցին Փարիզի ազատագրման տասնամեակը։ Այս առթիւ արարողութիւն մը կատարուեցաւ երէկ, զոհերու յիշատակարանին առջեւ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ թերթերը կը գրեն թէ Պրիւսէլի խորհրդաժողովը պատերազմի նոր սպառնալիք մը կրնայ ստեղծել, վերակենդանացնելով գերմանական զինապաշտութիւնը։ Փրաւտա կը բացատրէ թէ միացեալ բանակի դաշինքը հակառակ է եւրոպական բոլոր ժողովուրդներու շահերուն։ Իզվեստիա եւս նոյն տեսակէտը կը յայտնէ։

Տիկին Սաթենիկ Փաստրմաճեան (Փարիզ), տիկին Զապէլ Հանեսեան եւ զաւակները (Թեհրան), տիկին Աննա Մելիք Բեգլարեան (Ժընեւ), տէր եւ տիկին Վահան Փաստրմաճեան (Փարիզ), տէր եւ տիկին Կարօ Փաստրմաճեան, տէր եւ տիկին Խաչիկ Փաստրմաճեան, տէր եւ տիկին Լեւոն Փաստրմաճեան, Պ. Հրանտ Փաստրմաճեան, Տիկին Մանուշակ Քոլեթի (Ամերիկա), Պ. Պ. Փաստրմաճեան (Ամերիկա), Օր. Եդուարդուհի Փաստրմաճեան (Փարիզ), Օր. Վարդ Երկանեան (Փարիզ), Սանասար, Գուրգէն, Էլմաս Գոյունեան (Փարիզ), ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՀՐԱՆՏ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Ժընեւ, օգոստ. 18ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԵՒ ՍԱՍՆՈՅ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի կազմին կողմէ։

Հովանաւորութեամբ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ։

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Լա Քոլ սիւր Լուի գետեզերեայ գեղեցիկ անտառին մէջ։

Կը խօսի ընկեր ՊԵՏՐՈՍ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։

Ծանօթութիւն.— Մասնաւոր օթօքար Փլաս Մասենայէն ժամը 9ին։

Հանրակառքի կայարանէն ժամը 10, 11, 14, 14·30 եւ 15,

իջնել գիւղ չմտած, քալել մինչեւ գետեզերեայ մեծ կամուրջը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայ դպրոցներուն եւ ընտանիքներուն կողմէ փնտռուած գիրք մը, Արմենակ Գրաճեանի (Ա. Մանկասէր)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԲԵՄԸ

Պատկերազարդ հատոր մը, որ կը պարունակէ մանկական նոր արտասանութիւններ, ձայնագրեալ երգեր, մենախօսութիւններ, օփերէթներ, երամախօսութիւններ, առակներ դաւեշտներ և պատմուածքներ։

350 մեծադիր էջ, գունաւոր պատկերներով, ընտիր թուղթի վրայ։

Գին՝ Սուրիա եւ Լիբանան 8 լիբ. ոսկի։ Արտասահման՝ երեք տոլար։

Հասցէ.—

Arménak Kradjian, 11, Rue Kheder
Nor-Hadjine, Beyrouth (Liban)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

★

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Մնացականեանէ (Լա Սիօթա) հազար ֆրանք։

Բարեկամէ մը (Լիոն) հազար ֆրանք։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954-1955 ուսումնական տարեշրջանի համար։ Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար։

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ։

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
Lisieux - Deauville

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի առտու ժամը 5ին։

Արձանագրութեան համար դիմել Պ. Ն. Նիկողոսեանի 121 Ավ. Անրի Պարպիւս, հեռ. 446, Կօնէս։ Ծախքի մասնակցութիւն երթուդարձի համար 1200 ֆրանք։

ԿՈՄՍԻ

(ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ)

«Խոնարհ հերոսները» եւ «Իմ Յուշերը» տրամադրելի են տակաւին։

Դիմել Գավէզեանի՝

Cavezian, 37 Rue de Trevise
Paris (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն։ Ծնողները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէս օր։

Դիմել վարժարանը, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, էկլիզ Փանթէնէն 146 թիւ հանրակառք առնելով։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ Նախկին Աշակերտներու Միութեան անդրանիկ պարահանդէսը ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հայագիտական եւ արեւելագիտական գրքեր ամէն լեզուով

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ, ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ եւ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԵԾ ՄԱՍԸ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Librairie Orientale H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur - le - Prince Paris (6e)
Tél. Dan. 88-65 Chèque Postal Paris 1278-35

Բոլոր ապսպրանքները կը գործադրուին օրը օրին

Մամուլի տակ է հայերէն գրքերու ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ, որ ձրի պիտի ղրկուի փափաքողներու։ Արձանագրուիլ այժմէն։

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԱՐԴԵՐԸ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵՆԷՆ

Ets. THOMLAC

16 bis Bd. Sebastopol, PARIS 4e
52, Rue de Chalon, PARIS 12e
4 bis Rue Vaillant Couturier, ARGENTEUIL
10 Ave. de Gennevilliers, VILLENEUVE-LA-GARENNE

ՊԱՏԻ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԹՈՒՂԹԵՐ ԵՒ

ԱՌԱՆՁՆԱԿԱՐԳ ՒԻՂԱՆԵՐԿ՝ ՍԵՓԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

THOMLAC

Ձեր բնակարաններուն կուտայ գեղարուեստական հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ, իսկ ձեր պիտանէին վրայ կը կատարէ խիստ կարեւոր խնայողութիւններ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վճարումները դիւրացնելու համար կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ԱՆԻԷՌ, ՔՈԼՈՄՊ - ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊ.— Ընկերներ Յակոբ Հիսայեանի եւ Արամ Աւետիսեանի։

ԻՍԻ. եւ ՄԷՕՏՕՆ.— Ընկերներ Երուանդ Ատանալեանի, Նշան Դարբինեանի կամ սրճարանապետ Զատիկեանի։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՌՍԵԼ.— Ընկերներ Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Կարօ Երանեանի։

ԱՆԿԷՆ - ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ.— Ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Ընկեր Բարթող Փափազեանի։

ՇԱՒԻԼ - ՎԻՐՈՖԼԷ.— Ընկեր Գրիգոր Կիւլեանի։

ՊԱՆԵՕ - ՔԱՇԱՆ.— Ընկերներ Ներսէս Տակառեանի կամ Բարթամ Պասմաճեանի։

ՍԵՒՐԱՆ.— Պ. Խլոյեանի։

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ տիկին Բիւզանդ Աճեմեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՃԵՄԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆՀԱՅՐԵՆԻՔ ՑԵՂԻՆ ԵՐԳԸ։ Գրեց՝ Արմենպիլ (18 տարեկան պատանի մը)։ Տպ. Համազգային Ընկերութեան։ Պէյրութ, 1954։

PREUVES

Լոյս տեսաւ Սեպտեմբերի թիւը։

Գրական եւ քաղաքական ամսաթերթ, ճոխ բովանդակութեամբ։ Թիւ 43։

Revue Mensuelle Littéraire et Politique
C. C. P. 178.00 Paris. Adresse 23, Rue de la Pépinière, Paris (8e)

ՁԵՐ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Լ Ի Լ Ա - Ն Է

Համեղ, մաքուր եւ մատչելի

24, Rue St. Lazare, PARIS
Métro N. D. de Lorette ou Trinité.

Շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի իրիկունները արեւելեան նուագ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր։ Գին 6000 ֆրանք։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք։

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով)։ Գին 1000 ֆրանք։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻի «Պատմութիւն Արեւմտահայ արդի Գրականութեան» Գին 800 ֆր.։

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Երաժշտապետ Լ. ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ

«ԱՌՁԵՌՆ ՏՕՆԱԿԱՐԳ»Ը

Որ կը պարունակէ գիշերային, առաւօտեան եւ Ս. Պատարագի երգեցողութիւնները, հինգ տաղաւարներու, Տեառնընդառաջի, Մեծ Պահոց կիրակիներու, Շաբաթ երեկոներու, Խաղաղականի եւ կեսցիի եւ հանգստեան շարականները՝ հանդերձ ծանօթութեամբ։ Անհրաժեշտ առաջնորդ մը եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու։ Իր տեսակին մէջ աննախընթաց մատեան։

Գին՝ 500 ֆր. Թղթատարի ծախքով 55 ֆրանք։ Յանձնարարութիւնք կանխիկ վճարումով։ Դիմել՝

Levon Djérahian
32 bis, Bld. des Fauvettes
Beaumont-Marseille.

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ
21
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
21 AOUT
1954

ՅՕՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7450 30e ANNEE խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2861

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՋԱԽՆ ՈՒ ՋԱԽԱՒԵՐԸ

●

Երեսուն այսքան տարիէ ի վեր, ի զուր կը փնտռենք խիկայէս ձախ, յառաջդիմական տարրեր, որոնց հետ կարելի ըլլար խօսիլ հիմնական հարցերու մասին։

Ժամանակները փոխուած են եւ մեր հանրային կեանքն ալ կը կարօտի լուրջ վերանորոգման, ինչպէս կը յիշեցնենք շարունակ։

Այս կամ այն իմաստութիւնը եւ ճշմարտութիւնը շատ բան կը կորսնցնեն իրենց ուժէն, եթէ մնան քարացած վիճակի մէջ։

Անհրաժեշտ է պրպտումներ, քննութիւններ կատարել պարբերաբար, վերահաստատելու եւ բազմապատկելու համար անոնց արժէքը։

Քննութիւնը կը դառնայ ամուլ մարզանք, եթէ չի բխիր անկեղծ եւ հանրօգուտ համոզումներէ։

Տարիներու ընթացքին ինչ որ կը փորձուէր իբրեւ «վերադնահատում», ձախողեցաւ պարզապէս այն պատճառով որ պղտոր էր աղբիւրը։

Մարդիկ ոչ թէ վերաշինել, այլ քանդել կ՚ուզէին։ Ոչ թէ նորոգել, այլ կաղմալուծել, խափանել։

Մասնաւորապէս անոնք որ յառաջդիմական հակումներով կը սոնքային, չփոթեցին ձախն ու ձախաւերը։

Իրենց գլուխը քարին զարկին, մանաւանդ, «Հայաստանամէտ» կոչուած տնաբոյս թութակները։

Անոնք մէկ տասնարմնեայ ունէին եւ մինչեւ այսօր ալ ամուր կառչած են անոր, — ամէն գնով անուանարկել, մրոտել, ճնշել Դաշնակցութիւնը։

Ոչ մէկ խտիր միջոցներու մէջ, այդ նպատակին հասնելու համար։

Դաւեր ներսէն եւ դուրսէն։ Մատնութիւններ՝ միջազգային գետնի վրայ։

Զրպարտութիւններ՝ բոլոր բանուկ լեզուներով։

Մինչեւ անգամ պաշտօնապէս խմբագրուած եւ տպագրուած ժուռնալներ, հիւրընկալ երկրին, անոր կարգուսարքին թշնամի ցուցնելու համար Դաշնակցութիւնը։ (Ցիշեցէք Եգիպտոսի ռամկավար «չէֆ»երուն վերջին դրդիչ ելոյթը)։

Եթէ որ եւ է երկրի կառավարութիւն նկատի առնէր այս հրատարակութիւններէն մէկն ու մէկը, յայտնի կամ գաղտնի ժուռնալները, Դաշնակցութիւնը շատոնց օրէնքէ դուրս հռչակուած կ՚ըլլար։

Իրենց չար բախտէն, բոլոր դաւերը ձախողեցան, եւ դաւադիրներուն միակ փաստակն եղաւ մուր եւ մաղձ։ «Երճանել տատմանց»։

Այս պարագան մասնաւոր հաճոյք մը չէր պատճառեր մեզի։

Ընդհակառակն։ Որ եւ է պղտոր պարք միշտ ալ հետք մը կը ձգէ հիւրընկալ երկրի հանրային կարծիքին վրայ, որու կողմէ ալ գործուած ըլլայ։

Եթէ թշնամին ջարախինդ քրքիջներ կ՚արձակէ, ի տես մեր ներքին պառակտումներուն, բարեկամն ալ հազիւ կրնայ զսպել իր արգահատանքը։

Ո՞վ հաշուեց յառաջդիմական յաւակնութեամբ, սակայն խիկայէս ընտանիմական եւ ձախաւեր շարժումներով կատարուած մարդանքներուն հետեւանքները, ազգային թէ միջազգային տեսակէտով։

Տակաւին աւելի կ՚ունենանք արձանագրելու կարգ մը կոյտ ճշմարտութիւններ։

Դժբախտաբար շատ բան փոխուած չէ, տարիներու ընթացքին։

Մարդանքները կը շարունակուին միեւնոյն կանչերով եւ նոյն յամառութեամբ։ Այստեղ եւ ամէն տեղ։

Կարելի՞ է վերանորոգում, կատարել կանխակալ կարծիքներով եւ թերխաշ գիտելիքներով։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԿՆՃԻՌԸ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Յ ԴՐԱԿԱՆ ԵԼՔԻ ՄԸ ՅԱՆԳԻԼ. — ՇԱՏ ԲԱՆ ԿԱԽՈՒՄ ՈՒՆԻ Պ. ՍՓԱՔԻ ՄԻՋԻՆ ԲԱՆԱՁԵՒԷՆ

Պրիւսէլի խորհրդաժողովը երկու սահմանափակ եւ գաղտնի ժողովներ գումարեց առաջին օրը, լսելու համար Ֆրանսայի վարչապետին առաջարկած փոփոխութիւնները եւ միւս պատուիրակութեանց տեսակէտները։

Թերթերը հրատարակած էին Պ. Մենտէս-Ֆրանսի ցեկուցման ամփոփումը, քաղելով կողմնակի աղբիւրներէ։ Բայց, ինչպէս կը պատմէ Ֆիկարօ, անմիջապէս հերքում մը հրատարակուեցաւ։ Ֆրանսական թերթերու թղթակիցները անցուդարձի մասին լուր չէին ստացած տակաւին։ Հոլանտացիները եւ Իտալացիները զանազան տեղեկութիւններ ստանալով, անմիջապէս հեռաձայնով հաղորդած էին իրենց թերթերուն։ Ժամը 20.20ին Ֆրանսական պատուիրակութեան բանբերը իր մօտ հրաւիրելով Փրանսացի թղթակիցները, հեռուեան յայտարարութիւնն ըրաւ յանուն Պ. Մենտէս-Ֆրանսի.

— «Իմացայ թէ գերման պատուիրակութիւնը պատմած է առտուան նիստին անցուդարձը, մինչդեռ որոշուած էր ոչ մէկ բան հաղորդել, քանի որ նիստը սահմանափակ էր եւ գաղտնի»։

Թղթակիցները դիտել տուին թէ միայն Գերմանները չէն, այլ Հոլանտացիներն եւ Իտալացիներն ալ միեւնոյն բաները հաղորդած էին.

Բանբերը — Ինծի պաշտօն յանձնուած է մեռնալէս հերքել ինչ որ պատմած են, վասնզի թէ անկատար է եւ թէ անճիշդ։ Յետոյ, պէտք չէր որ պատմէին։

Թղթակիցները բողոքեցին աղմկելով եւ հարցուցին թէ որ եւ է միջադէպ ծագա՞ծ է ժողովին մէջ։

Բանբերը պատասխանեց. — Անցուդարձը պատմել պիտի նշանակէր ճիշդ բնագիրը յանձնել ձեզի։ Արդ, որոշուած էր ամէն բան գաղտնի պահել։ Առտուն ազատ միճարանութիւն մը տեղի ունեցաւ քաղաքական ծրագրի մասին։ Պ. Մենտէս-Ֆրանս բացատրեց թէ ինչ պատճառներով ամփոփուած է փոփոխութիւններ առաջարկել։ Հոլանտայի արտաքին նախարարը ամենայն փափկութեամբ դիտել տուաւ թէ դժուար պիտի ընդունուին այդ փոփոխութիւնները։ Կէսօրէն վերջ Պ. Ատրնաուըր քննադատեց մեր վարչապետին առաջարկները, նոյնպէս փափկութեամբ։ Բացորոշ կ՚երեւայ թէ իւրաքանչիւր պատուիրակութիւնը կը վախնայ որ պիտի ստիպուի իր երկրին խորհրդարանին ներկայանալ առաջարկուած փոփոխութեանց համար, որոնք նոր վաւերացման կը կարօտին։ Մնաց որ, վիճելի կէտերը կը տարբերին երկրէ երկիր, ինչ որ բնական է։ Վերջին խօսքն առաւ Պ. Սփաք, իբրեւ նախագահ եւ ոչ թէ իբրեւ պետը պել-ժիական պատուիրակութեան։ Ան ամփոփեց խօսուած ճառերը եւ Պ. Մենտէս-Ֆրանսի առաջարկներէն զատեց անոնք որ պարզապէս ճեկնութիւններ են եւ անոնք որ կը վնասեն Փարիզի դաշնագրին էութեան։ Յետոյ առաջարկեց որ եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ Պրիւսէլի մէջ, Ֆրանսայի հինգ ընկերակիցները յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակեն, խոստանալով քննել դաշնագրին կէտերը, տեսնելու համար թէ կրնա՞ն գործադրութեան եղանակներ գտնել։

Փարիզեան թերթերու թղթակիցները դիտել կուտան թէ Պ. Սփաք ոչինչ ըսած էր այս մասին, իր լրագրական ասուլիսին առեն։

Խորհրդաժողովը երէկ սկսաւ քննել Ֆրանսական առաջարկները։ Իրազեկներու կարծիքով, շատ բան կախում ունի Պ. Սփաքի բանաձեւէն, որուն համաձայն Ֆրանսայի ուզած փոփոխութիւնները պիտի քննուին դաշինքին գործադրութենէն վերջ, օրինական յանձնաժողովներով։ Ամէն պարագայի մէջ, երկու կողմերն ալ կարելին կը փորձեն, որպէսզի Պրիւսէլի խորհրդաժողովը չձախողի, ջուրը ձգելով միացեալ բանակի ծրագիրը։ Եթէ Պ. Մենտէս-Ֆրանս համոզուի թէ Պ. Սփաքի բանաձեւը կրնայ ընդունուիլ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին կողմէ, պիտի պաշտպանէ զայն խորհրդարանին առջեւ։

Պրիւսէլի ժողովին առաջին նիստէն վերջ, գերման պատուիրակութիւնը այն տպաւորութիւնը կը յայտնէր թէ շատ յոյս չկայ որ համաձայնութիւն մը գոյանայ, դիւրացնելով միացեալ բանակի դաշինքին վաւերացումը Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին կողմէ։

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Պատմական տասնամեակ մը կը տօնուի Ֆրանսայի մէջ, անցեալ յունիսէն ի վեր։

1944 յունիս 6ի առտուն ժամը 6.30ին էր որ անգլեւամերիկեան զինուորներ ցամաք կ՚ելլէին Մանշի ափերուն վրայ, յանդուգն արշաւանքով մը։

Նոյն տարուան օգոստ. 15ին առաջին դաշնակից զինուորները կ՚երեւային Միջերկրականի ափերուն վրայ, ընկերակցութեամբ Ազատ Ֆրանսայի զօրամասերուն։

Եւ վերջապէս, օգոստ. 18ին կ՚ազատագրուէր Փարիզը, գործադուլներով, խմբական կռիւներով եւ ազատարար զօրաբաժիններու ժամանումով։

Վերջացած էր քառամեայ գերութիւնը, արցունքով, քրտինքով եւ արիւնով։

Օգոստոսի կէսէն անդին կազմալուծուած էին հաղորդակցութեան միջոցները։

Ոչ երկաթուղի, ոչ հանրակառք, ոչ *Թաքսի*։ Բախտաւոր էին անոնք որ հեծելանիւ ունէին կամ քալելու կարողութիւն։

Մեր բնակած արուարձանը 7-10 վայրկեան հեռու է Փարիզէն, ելեկտրական կառախումբով։

Ես ալ քանի մը անգամ ստիպուեցայ քաղաք իջնել քալելով, տեսնելու համար Ենկեղեցի եկած ամերիկահայ զինուորներ։

Երթուդարձը տեւեց հինգ ժամ։

Հաղորդակցութիւնները խզուած էին գաւառի հետ, եւ լուր չունէինք թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ։

Յետոյ միայն լսեցինք որ եղբայրասպանութիւններ կատարուած են հայանուն իրէշներու կողմէ։

Մարսէյլի մէջ սպաննուած էին տասնէ աւելի ազգակիցներ, որոնց մէջ հնչակեան Ս. Արմաղանեանը։ Կարտանի մէջ՝ դաշնակցական Լ. Գեղունին, Լիոնի մէջ՝ ռազմագերիներ։

Կատարուած էին նաեւ խմբական ձերբակալութիւններ նոյն բախտախնդիրներուն կողմէ, անլուր խոշտանգումներով։

Յետոյ դրամաշորթութիւն՝ համաձայն մասնաւոր ցանկերու, որոնց վրայ նշանակուած էին վճարելի գումարներն ալ։

Ձերբակալութիւններ, նաեւ, Փարիզի մէջ, — Խատիսեան (իր 17 տարեկան տղուն հետ), Ա. Գիւլխանդանեան, Կոլիա, Ս. Քոչարեան, Բենօ, Գ. Բալայեան, Գեւոնեան, եւ տիկիններ ու օրիորդներ։

Հաստատուեցաւ թէ երկու ցանկեր կազմուած էին, հաշուեյարդար կատարելու համար։

«Հասե՜լ էր ժամը...»։

Հայերն ալ բաժին ունեցած էին դիմադրական պայքարին մէջ, ափ մը քաջերով, որոնց մէկ մասը ինկած էր պատնէշին վրայ։

Վերջին պահուն Գերմանիա տարագրուած եւ անհետացած էին գրագիտունի Լաս, որ իր առաջին փորձերը կատարած էր *Յառաջ*ի մէջ, եւ ամուսինը, Արփիար Ասլանեան։

Ինչպէս ուրիշ ազգեր, Հայերն ալ ունէին «Ազգ. ճակատ» մը, որ դժբախտաբար դարձաւ ազգային փորձանք, այլափոխելով իր դերը...

... Անցողակի կ՚անձանագրեմ այս քանի մը պարագաները, ազատագրման տասնամեակին առթիւ։

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Օգոստ. 19ին նոր մահափորձ մը կատարուեցաւ Քազապլանքայի արաբական թաղին մէջ։ Ատրճանակի երեք հարուածներով սպաննուեցաւ Քազապլանքայի փաշային փոխանորդը, երբ իր տունէն դուրս կ՚ելլէր, ընկերակցութեամբ երկու տեղացի ոստիկաններու, որոնք ծանրապէս վիրաւորուեցան, ինչպէս եւ երկու անցորդներ։ Ահաբեկիչները, որոնք երեք հոգի էին, կառարեալ ծուղակ մը սարքած էին եւ յաջողեցան փախչիլ։ Սպանեալը, Պէն Ճաաբը, որ նախապէս ծառայած է Փրանսական բանակին մէջ, յաջորդած էր Խալիֆա Ֆաթմիի։ Այս վերջինն ալ սպաննուած էր քանի մը ամիս առաջ։

Նոյն օրը երկրորդ մահափորձ մը կատարուեցաւ Քազապլանքայի մէջ։ Մարոքցի մը, որ կը հսկէր արաբական թաղին բարեկարգութեան, սպաննուեցաւ ահաբեկիչի մը կողմէ, գնդակ մը ստանալով գլխուն։ Ահաբեկիչը փախաւ։

Այս երկու ահաբեկումներուն առթիւ, մտահոգութիւն կը տիրէր երէկ, 20 օգոստոս, — առաջին տարեդարձը նախորդ Սուլթանին գահընկէցութեան։ Մարոքի ազգայնականները անհամբեր կը սպասեն Ֆրանսայի վարչապետին յայտարարութեան, որ տեղի պիտի ունենայ օգոստոս 27ին, Ազգ. Ժողովին մէջ։

✕ Փոռ-Լիոթէի խռովութեանց առթիւ ձերբակալուած են երեք հազար կասկածելիներ։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ 1800 հոգի հարցաքննուած են։ Ասոնց 39ը, ամէնքն ալ 17-19 տարեկան, խոստովաներ են թէ սպանութիւններ, հրկիզումներ եւ աւարառութիւններ կատարած են։ Հաստատուած են նաեւ թէ խռովութիւնները նախապատրաստուած էին, բայց պիտի սկսէին օգոստ. 7ին, իրիկուան դէմ։ Ազդանշանը որոշուած ժամանակէն առաջ տրուեցաւ, երբ քաղաքին փաշան ըսնի վերաբանալ տուաւ խանութները։

Հետապնդումները կը շարունակուին ոստիկանութեան եւ բանակին կողմէ, երեւան հանելու համար բոլոր դաւադիրները։ Մինչ այս մինչ այն, հրկիզումներ տեղի կ՚ունենան զանազան քաղաքներու մէջ, մեծ վնասներ պատճառելով հունձքերուն։ Մէկ օրուան մէջ 18 հրկիզումներ տեղի ունեցան Ուլմէսի անտառին մէջ։ Դաւադիրները թոյլ չեն տար որ ֆելլահները օգնեն, հրդեհները մարելու համար։

ՆՈՐ ԲԱՆԱՁԵՒ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԿԱՐԳ ՄԸ ՄԵՂՄԱՑՈՒՄՆԵՐ

Մ. Նահանգներու ծերակոյտը եւ Երեսփ. Ժողովը օգոստ. 19ին նոր բանաձեւ մը քուէարկեցին, յարմարելու համար կառավարութեան տեսակէտին եւ կը սպասեն նախագահին վաւերացման։

Նոր բանաձեւը, որ մշակուած է երկու ժողովներու միացեալ յանձնախումբին կողմէ, կը ջնջէ այն յօդուածը որ հինգ տարի բանտարկութիւն եւ 10.000 տոլար տուգանք կը տրամադրէր համայնավար կուսակցութեան անդամներուն։ Բայց կուսակցութիւնը կը զրկէ քաղաքական կազմակերպութեան մը բոլոր իրաւունք–

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԺԱՆ ԺՈՌԷՍ

●

Բ.

Զոր ինչ գրեցի՝ գրեցի:

Կարելի չէ խուսափիլ ճակատագրէն:

Դժբախտաբար չէր գտնուած մարդ մը, որ ուշադրութիւն ընէր, թէ կասկածելի եւ անհանգիստ շարժումներով մէկը քանի օր է կը սլքտար այդ փողոցին մէջ եւ յաճախ կը հետախուզէր «Իւմանիթէ»ի խմբագրատունը՝ միշտ Ժոռէսը հարցնելով: Փոքր կասկած մը անտարակոյս պատճառ պիտի ըլլար գգուշական միջոցներ ձեռք առնելու:

Ընենք սակայն: Ճակատագիր:

Ոճրագործին արձակած երեք գնդակներէն մին Ժոռէսի աջ քունքէն մտնելով կը ծակէ գանկը: Երկրորդը կը մտնէ աջ ականջին ետեւէն եւ կը դպի ուղեղին: Երրորդը կ՚երթայ պարապին:

Խաղաղութեան Առաքեալին հանճարեղ գլուխը կը կքի իր մտերիմ ընկերներէն եւ ընկերվարական ծանօթ դէմքերէն Ռընոտէլի վրայ ու հուսկ ուրեմն կը սահի սեղանի երկայնքին: Հակառակ իր բարեկամներու անմիջական խնամքին, մեծ հռետորը հոգին կ՚աւանդէ առանց բառ մը արտասանելու: Առանց դոյզն հառաչանքի:

Սոյն իրարանցումին մէջ, քաջ պաղարիւն մարդ մը, մօտակայ Տանկոն տպարանի տնօրէնը՝ Տէմար կը ցատկէ չարագործին վրայ, կը զինաթափէ զայն եւ կը յանձնէ ոստիկաններուն:

Ոստիկանատան մէջ խելագար մարդասպանը նախ կը մնայ լուռ: Չի պատասխաներ տրուած հարցումներուն: Տասը վայրկեան վերջ միայն կը խոստովանի որ երկրորդ ատրճանակ մը եւս ունի վրան: Ցետոյ կուտայ տեղեկութիւններ իր մասին: Ծնած է Ռէնսի մէջ՝ 1885ին: Որդին է դատական պաշտօնեայի մը եւ քանի տարիէ ի վեր յիմարանոց գտնուող անհաւասարակշիռ կնոջ մը: Ուսանող է Գեղարուեստական Վարժարանին: Պատած է Ցունաստան, Միջագետք: Ոստիկանապետի այն հարցումին թէ ինչո՞ւ մեռցուց. կը պատասխանէ.

— Ժոռէսը դէմ էր եռամեայ զինուորութեան: Իր պայքարով կը վնասէր հայրենիքին: Ըստ իս հայրենադաւ մըն էր: Ուզեցի պատժել:

Վիլէնի հիւանդոտ ուղեղը հալած իւղի պէս խլրացուցած էր ազգայնամոլ թերթերէն հոսած թոյնը:

Անկասկած, իրեն չափ, նոյնիսկ իրմէ աւելի պատասխանատու էին — դէթ բարոյապէս — անոնք որ Ժոռէսի դէմ գռեհիկ պայքարը հասցուցած էին իր գագաթնակէտին: Արքայական Լէոն Տոտէի բոլոր գրուելի, կրքոտ ճառերուն թիրախը Ժոռէսն էր եւ անոր անձին միջոցաւ ընկերվարական կուսակցութիւնը: Նոյնպէս արքայական Շարլ Մորասը կը գրէր «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի յուլիս 18ի թիւին մէջ. — Ամէն մարդ գիտէ որ Ժոռէսը Գերմանիան կը ներկայացնէ:

Երկու օր վերջ (յուլիս 20ի թիւին մէջ) շարունակելով իր սպառնալիքները, կ՚ըսէր. — Թող դողայ Պ. Ժոռէսը...

Իսկ դեղին մամուլի սպասաւորներէն մին՝ Տը Վալէֆ անուն լրագրող մը հարց կուտայ ընթերցողներուն թէ, «պիտի չգտնուի՞ մէկը որ պատերազմի նախօրեակին այս մարդուն ուղեղին տայ անհրաժեշտ կապարը եւայլն»:

Մարդասպանութեան աւելի բաց կոչ՝ կարծեմ կարելի չէ գտնել:

Ժոռէսի մահուան լուրը կը տարածուի հրդեհի մը նման: Բարեկամները, համակիրները, հետաքրքիրները բազմութիւնը կը լեցնէ Մոնմարթրը եւ քովնտի փողոցները, այնպէս որ, երբ ոստիկանները, Հանրապետութեան ձիաւոր պահակները կը հասնին դէպքին վայրը, քառորդ ժամէն աւելի կը չարչարուին անցք մը բանալու համար հիւանդանոցի կառքին:

Միայն հեծկլտուքներէ խանգարուած տպաւորիչ լռութեան մէջ գլուխները կը խոնարհին, երբ Ժոռէսի մարմինը կը տեղաւորեն կառքի մահիճին վրայ: Կառքը հազիւ ճամբայ ելած, բազմահազար կոկորդներէ միահամուռ կը բարձրանայ խլացուցիչ աղաղակ մը. — «Կեցցէ Ժոռէս, կեցցէ Ֆրանսան»: Հաւաքուած բազմութիւնը այս ձեւով կը հասկցնէր բոլորին, թէ կարելի չէ զատել Ժոռէսը Ֆրանսայէն:

Գրգռուած ամբոխը ճամբայ կ՚ելնայ դէպի ոստիկանատուն: Կ՚ուզէ տեղն ու տեղը սպաննել ոճրագործը: Ոստիկանները դժուարաւ կրնան զայն փոխադրել կեդրոնական բանտը:

Սուգը կը նստի ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթին՝ «Իւմանիթէ»ի խմբագրատան վրայ:

Առաքեալին ընկերները, աշակերտները, (Ռընոտէլ, Լանտրիէօ, Լոնկէ, խմբագրական քարտուղար՝ Պերթը, Վէյլ՝ Ռայխսթակի բողոքող երեսփոխան) կը պատմեն — թերեւս տասներորդ անգամ ըլլալով — գազանային մարդասպանութեան պարագաները:

Ժոռէսի մարմինը կը փոխադրեն իր անշուք յարկաբաժինը: Գիրքերով, թերթերով խճողուած գրեթէ մերկ սենեակին մէջ հսկումի կը կենան ընկերներն ու բարեկամները:

Փասսին — ուր կը բնակէին — գիշերուան ուշ ատեն, Փարիզ կը հասնին կինը, անչափահաս երկու զաւակները: Ընդհանուր լաց ու կոծին մէջ գրագէտներ, քաղաքական դէմքեր, նոյնիսկ գաղափարական պարկեշտ հակառակորդներ կուգան յարգանքի իրենց վերջին տուրքը տալու:

Քաղաքական փափուկ եւ պրկուած կացութեան մէջ, հանդարտեցնելու համար Ժոռէսի անիրաւ սպանութենէն գայրացած աշխատաւոր տարրերը, կառավարութիւնը, յանուն վարչապետ Վիվիանիի հետեւեալ կոչը կ՚ուղղէ Փարիզի բնակչութեան.

— «Տեղի ունեցաւ պժգալի մահափորձ մը: Պ. Ժոռէս, Ֆրանսական բեմի պերճախօս հռետորը վատաբար սպաննուեցաւ:

«Անձնապէս եւ իմ պաշտօնակիցներուս անունով կը խոնարհիմ վաղաժամ գերեզմանին առջեւը այն Հանրապետական Ընկերվարականին՝ որ միշտ պայքարեցաւ արդար դատերու համար եւ որ, այս դժնդակ օրերուն, ի շահ Խաղաղութեան, իր հեղինակութեամբը նեցուկ հանդիսացաւ կառավարութեան հայրենասիրական ձեռնարկներուն»:

Պաշտօնական յարգանքի յետ մահու այս ցոյցերը բան մը չէին փոխեր ստեղծուած կացութենէն: Ժոռէս՝ իր մահով եթէ կարենար խափանել չարաշուք պատերազմը եւ եթէ տառապած մարմինը զգար այդ բանը, ապահովաբար իր հոգին պիտի խայտար հրճուանքէն եւ իր անսահման բարութեամբը՝ թերեւս ներէր նաեւ դարչելի Վիլէնին:

Ափսոս որ սուրերը քաշուած էին պատեանէն ու մէկ-երկու օր ետքը, Եւրոպայի քաղաքակրթուած ժողովուրդները կը նետուէին իրարու վրայ, իրար բզկտելու համար:

ՀՐԱՆԴ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ՄՏԱՒՈՐ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ՋԱՐԹՕՆՔԸ

●

Գ.

Արեւմտահայութեան մէջ մասնաւորաբար Վենետիկով եւ Վիեննայով սկիզբ առնող թատերական շարժումին, ինչպէս Պոլսոյ եւ Իզմիրի բեմական կեանքի սկզբնական աշխուժութեան զուգահեռ՝ 1859էն սկսեալ՝ ինքնուրոյն եւ թարգմանածոյ թատերական գործեր կը բեմադրուին Մոսկուայի եւ Թիֆլիզի մէջ:

Հոս ալ՝ պատմական, ազգասիրական եւ հայրենապաշտական բնոյթ ու նկարագիր ունին անոնք, ի սկզբան: Սակայն շուտով ինքզինք կը պարտադրէ ընկերային մեր կենցաղը, մշակելի իր զանազան երեսներով: Արեւելահայ գրականութեան արդար փառքն է թատերական գրականութեան մը նուաճումը, — սեռ՝ որ ոչ իսկ անփառունակ արդիւնքով մը կ՚ընդնշմարուի արեւմտեան ճակատի վրայ:

Պոլսահայ կեանքը ծաղրի եւ երգիծանքի նիւթ մատակարարեց Պարոնեանին. առաւելագոյն նպաստն էր ասիկա, զոր մինչեւ 1880ական թուականներու ազգային եւ ընկերային մեր կեանքը ընծայեց արեւմտահայ գրականութեան: Տարբեր էր պարագան Թիֆլիզի համար, որ անըսպառ նիւթ մատակարարեց արեւելահայ թատերագիրներուն՝ ընկերային դասերու եւ անհատ տիպարներու անգերազանց ճոխութեամբ:

Անշուշտ, հիմնական եւ խոր պատճառներ գոյութիւն ունէին, մէկուն ամլութեան եւ միւսին մայրութեան համար: — Արեւմտահայութիւնը, իր գրականութեան մէջ քիչ անգամ ուզեց եւ փորձեց ապրեցնել իր հողը, իր երկինքը, իր ժողովուրդը, իր բարքերը: Զիջաւ մեր հաւաքական կեանքին: Զխուզարկեց մեր դասերը, մեր բարքերը, մեր տիպարները, ու անոնց ետեւ կանգուն՝ մեր մաքին, հոգին եւ սրտերուն խռովքը: Արեւմտահայ գրականութիւնը իմացական եւ բանաստեղծական տուրք է աւելի, քան՝ ժողովուրդէն, հայրենիքէն եւ անոր բոլոր սրբազան իմացումներէն թելադրուած ապրում:

Քանի՞ անուն կրնանք համրել մեր բարքերէն եւ հաւաքական կենցաղէն վկայող դէմքերու (Խրիմեան, Թլկատինցի, Սըրուանձտեանց, եւ իրապաշտներէն՝ Հրանտ Երուխան, եւայլն):

Ուրիշ նպաստ մը արեւելահայ թատրոնին՝ Թիֆլիզեան միջավայրն է, — բարքերու, ժողովուրդի, տիպարներու, մշակոյթի եւ ըմբռնումներու այլազանութեամբ: Պոլիս՝ Թիֆլիզ մը չէր, եւ հայրենի հողէն շատ հեռու, Օսմաններու եւ Թուրքերու քաղաքական ճնշիչ պայմաններուն ներքեւ, չէր կրնար ունենալ ոչ հայեցի անկաշկանդ ապրումներու, եւ ոչ ալ ընկերային ազատութեան մթնոլորտը: Աւելցուցէք, այս բոլորին վրայ, նաեւ բեմին եւ լեզուին դերը: Երկու հիմնական օժանդակներ՝ որոնք պակսեցան արեւմտահայութեան:

1859ին, Մոսկուայի մէջ կը բեմադրուի առաջին արեւելահայ թատերակը՝ Ս. Վանանդեցիի «Արխտակէս»ը, պատմական ներշնչումով: Բայց, նոյն թուականին, մշակումի նիւթ է նաեւ կենցաղային եւ բարացուցական թատրոնը, Թիֆլիզահայ կեանքի բարքերէն թելադրուած: Չկան տակաւին անուններ. սակայն պատմութիւնը պիտի յիշէ անդրանիկ ներկայացուցիչները կենցաղային եւ բարացուցական գործերու, որոնց պատկառելի վարպետը պիտի ըլլար յետագային՝ Գաբրիէլ Սունդուկեանց: — Այս անունը խորհրդանիշ մըն է արդէն արեւելահայ թատրոնի մինչեւ իննսունական թուականներու պատմութեան մէջ:

1850–1885, արեւելահայ վէպը՝ արեւելահայ թատրոնի փառքին զուգահեռ՝ կրցած է նուաճել Հայոց պատմութիւնը, հայ հողն ու հայ ոգին: Կը դանդաղինք անուններուն մօտիկ Խաչատուր Աբովեանի, Պերճ Պռոշեանցի եւ Րաֆֆիի՝ որոնց գործերուն ընդմէջէն կ՚ողջունենք արեւելահայ աշխարհաբարին, քնարերգութեան եւ մեր ցեղային արժանիքներուն հանդէպ վերացումի եւ պաշտամունքի ուժգին փաստը (Աբովեան), մեր բարքերուն եւ աւանդութեանց մանրամասն պատկերացումը (Պռոշեանց), փոյթ չէ թէ անարուեստ հանդիսադրութեամբ մը, եւ, վիպական սեռին առաջին մեծ նուաճումը (Րաֆֆի):

Աբովեանի, Սունդուկեանցի եւ Րաֆ –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԵՆԱԿ

●

Ձեղաւ: Իր սրտովը չէր ոչ մէկը:

Պէտք էր նստիլ, իսկ ինքը նստիլ չէր կարողանում: Կար պարահանդէս, կար զբօսանք, կար վայելք Փարիզում ու ինքն ուզում էր շարժիլ: Դարձաւ փողոցի տըղան, կորաւ տան երջանկութիւնը, Հայրը պաղեց զաւակէն. չէր ուզում նոյնիսկ հետը սեղան նստել:

— Տղաս, քո գերդաստանը՝ պապերէ պապ, ամեն ժամ ճակտի քրտինքով ապրող, ազնիւ մարդիկ են եղած: Քո ծնողները (լռում էր մի պահ, չէր ուզում իրենց զոված լինել)... Ոչ, իմ արդար կաթս չես կարող հանել արեանդ մէջէն: Երակներիդ մէջ չես կարող չորացնել արիւնը պապերիդ: Դու չես կարող վատ լինել: Աչքերդ մէկ-մէկ ապրող հայելի են ազնիւ հոգուդ: Չէ, դու չես կարող վատ լինել: Մի օր կը գտնես քեզ, կը գտնես հոգիդ: Զաւակս, անուշ զաւակս:

Եւ մայրը շոյում էր զաւակի գանդրահեր գլուխը, երբ մանաւանդ նա տխուր լինէր, վիշտ ունենար: Մայրը, իր մայրը...

Ու մի օր Լեւոնը գտաւ քիչ շատ իրեն գոհացուցիչ մի գործ մեծ մի «գարաժ»ում: Արագ եղաւ իր վերելքը: Մեքենան, ելեկտրականութիւնը գաղտնիք չպահեցին իրմէն. խաղալիք էր կառք վարելը:

Անխարդախ էր գործի մէջ. պարկեշտ նիւթական հաշիւներում: Գործատէրը գնահատեց, սիրեց Լեւոնը, աւելացրեց ամսականը, դրեց իր մնայուն բանուորների շարքը: Իրեն վստահեց փոխադրութեան գործը:

Լեւոնը ճամբորդեց քաղաքէ քաղաք: Գէշ չէր, շարժում կար, ծանօթութիւն կար, դժուարութիւն կար գործի մէջ, որ ոյժ, ճարպիկութիւն էր պահանջում: Կապւեց գործին:

Ծնողներն ուրախացան: Տղան ընկել էր ուղիղ ճամբու վրայ: Ինչո՞ւ չհաւատալ արդարութեան:

Ցաւն այն էր, որ Լեւոնին տանը պահել անկարելի էր: Պառկելու համար էր միայն տուն գալիս, այն էլ կէս գիշերէն վերջ:

Երբ մայրը դիտողութիւն անէր՝ Լեւոնը պատասխանում էր.

— Սա տո՞ւն է որ, օդ չկայ, լոյս չկայ, գեղեցիկ մի բան չկայ. սիրտս կը պատռուի, կը հիւանդանամ, եթէ տունը նստիմ...

Ծնողները մտածեցին թէ պէտք է մի լաւ տուն ունենալ, զաւակին տան սէր տալու համար: Բախտը ժպտաց իրենց: Թաղին մէջ, յարակից փողոցը, Ֆրանսացի անժառանգ մի պառաւ կին մեռաւ: Բարեկամներու միջնորդութեամբ կարողացան վարձել այդ տունը: Երրորդ յարկին վրայ, փողոց նայող պատուհաններով երկու սենեակ, խոհանոց:

Լաւ էր: Մաքրեցին, ներկեցին, քիչ-շատ կահաւորեցին: Լեւոնը ինքը մասնակցեցաւ տան մաքրութեան, կահաւորման: Մէկ սենեակը ամբողջութեամբ յատկացուցին Լեւոնին: Լեւոնը սիրեց իրենց նոր տունը:

— Ինչ գեղեցիկ երիտասարդ...

Մէկ անգամ չէ. յաճախ լսում էր Լեւոնը իր հասցէին ուղղուած այդ խօսքը: Ու մի օր անդրադարձաւ, որ իսկապէս գեղեցիկ, բարեկազմ, ուժեղ մի երիտասարդ էր դարձել:

Թաղին Ֆրանսացի եւ օտար աղջիկները, կիները փնտռում էին իր ծանօթութիւնը, ժպտում էին իրեն, շաղակրատում էին հետը:

Բացառութիւն էր կազմում Արուսեակը, դիմացի տանը ապրող, այրի կնոջ միակ աղջիկը:

Արուսեակը 17–18 տարեկան նուրբ իսիրուն մի աղջիկ էր: Ունէր ցորենագոյն առատ մազեր, կաթնաթոյր ողորկ մորթ, բարձրադիր յօնքեր, նշաձեւ, կանաչաւուն աչքեր, փոքրիկ բերանով, կանոնաւոր մի քիթ: Գեղուհի չէր, բայց ինչ որ ձգողական ուժ ունէր, որ ուզում էր բռնել, քաշել քեզ:

Մայրերը ծանօթ էին, բարեկամ: Այցելում էին իրար: Աղջիկը ոչ մի անգամ չէր եկած իրենց մօտ: Ճանաչում էին իրար, բայց ծանօթ չէին:

Աղջիկը վերջացրել էր նախակրթարանը, ստանալով վկայական: Հիմա գնում էր կարուձեւի դպրոց:

Մի օր Լեւոն զգաց թէ ուզում է ծանօթանալ այդ աղջկան հետ, մի օր առնել նրան իր թեւերուն մէջ, պարել հետը, զգալ շունչը իր շնչի մօտ, զգալ ջերմութիւնն իր մարմնի:

Լեւոնը իր թեւերի մէջ, պարասրահներում ունեցել է շատ կիներ: Նա վայելել է կիներ ամբողջովին, ու երբեք չէ ցանկացել նոյն կինը կրկին ունենալ: Հիմա ինչո՞ւ այս Հայ, եղնիկի պէս խրտչող, վարդի պէս կարմրող աղջիկը գրաւել է իր միտքը:

Ուզում էր ամէն օր տեսնել, մօտենալ, շօշափել: Աւելին՝ համբուրել նրա փոքրիկ, աններկ վարդագոյն բերանը:

Քայլերը դանդաղում են նրանց տան առջեւէն անցնելիս, հայեացքը գտանում է նրանց պատուհանին, ու երբ տեսնի, սրտի զարկն ուժեղանում է, եւ գտանում է կէս չտեսած մի պատանի: Արուսեակը...

Ու մի օր Լեւոնը՝ մայրը փնտռելու պատրուակով զարկաւ Արուսեակենց տան դուռը:

Դուռը բացեց աղջիկը: Անակնկալ եկան դէմ-դիմաց, հայեացք հայեացքի:

Օ, այդ վայրկեանը, երբեք, երբեք պիտի չմոռնայ Լեւոնը:

Այո, իր մայրը այնտեղ էր:

ԽԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Շար. (2)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ «Փալանճեան» ճեմարանին մէջ սան մը պահելու համար 500 տոլար նուիրած են Տիթրոյթէն (Մ. Նահանգներ) տէր եւ տիկին Համբարձում եւ Արշալոյս Թուրոյեաններ իրենց Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ:

Իսկ Գարեգին Էթէնմէզեան (Տիթրոյթէն) ճեմարանին մէջ իր պահած երկու սաներուն վրայ աւելցուցած է երկու սան եւս:

ՊԵՐՃ ԵՐԱՄԵԱՆ (Ամերիկայէն) 16 ուրիշ օդանաւորդներու հետ անհետացած էր յունիս 11ին, Եաքուշիմա կղզիին մէջ (Ճափոն): Հաստատուած է որ օդանաւը խորտակուած է 6300 ոտք բարձր լերան մը վրայ: Տարաբախտ երիտասարդը զաւակն է վերապատուելի Երամեանի, (Ֆրեզնօ):

ԹԵՀՐԱՆԻ «ԴԱՒԹԵԱՆ» (Քուչէչ) դպրոցներու տեսուչ տոքթ. Յ. Հախնազարեանի տեղեկագրին համաձայն դպրոցը ունի 1920 աշակերտ: 47 դասարան: 160 աշակերտներ ներկայացուած են պետական քննութեան, 150 հոգի ստացած են համապատասխան վկայականներ: Դաւթեան դպրոցներու ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ 96 հոգիէ, որուն 28 հայերէն առարկաներու դասաւանդութեան: Ութ ուսուցիչներ աւարտած են Գէորգեան ճեմարանը, 12ը Թաւրիզի Թամարեանի եւ Թեմականի ընթացաւարտներ են: Կան նաեւ Ներսէսեան աւարտածներ եւ Հայկ. այլ միջնակարգ դպրոցներ աւարտած ուսուցիչներ, բոլորն ալ տարիներու ուսուցչական անցեալով: Ուսուցիչներուն մեծ մասը տարեց են: Պիտի աշխատին աստիճանաբար բարձրացնել միջնակարգ դպրոցներու դասարանները, ապահովելով լրիւ միջնակարգ կրթական հաստատութիւններ, որպէսզի հայագիտական առարկաներու համար ունենան պատրաստուած ուսուցիչներ: Դաւթեան դպրոցներու ուսուցիչները կազմած են հայերէնի, Հայոց պատմութեան, մատենագրութեան, կրօնի եւ այլ դասագիրքեր: Թեհրանի մօտ 10–12 դպրոցներուն մէջ կեդրոնացած են 4000է աւելի աշակերտ – աշակերտուհիներ: Պարսկերէն լեզուի համար կան 47 Պարսիկներ, 20 Հայեր եւ 1 Ասորի, իբրեւ ուսուցիչ: Պարսիկներէն հինգը իրենց ռոճիկը կը ստանան կրթ. նախարարութենէն, միւսները՝ դպրոցի գանձէն: Կրթ. նախարարութիւնը կը վճարէ նաեւ հարիւր ձրիավարժ աշակերտներու թոշակը:

ՏԽՐՈՒՆԻ. — Խորին ցաւով կ՚իմանանք թէ օգոստ. 3ին սրտի տագնապի մը հետեւանքով մեռած է Խորէն Սուքիասեան, 57 տարեկան:

Ծնած 1897ին, Խարբերդ, Խորէն Սուքիասեան տարիներով վարեց պետական կարեւոր պաշտօններ Թղթատարական վարչութեան մէջ, Կիլիկիայէն մինչեւ Լիբանան, օգտակար հանդիսանալով իր հայրենակիցներուն: 1937 – 1939ին եղաւ անդամ Լիբանանի Ազգ. Քաղաք. ժողովին, իր մասնակցութիւնը բերելով ազգային բոլոր ձեռնարկներու յաջողութեան: Անդամ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. վարչութեան Խորէն Սուքիասեան իր կարողութիւնը սպառ դրաւ մարզական այս միութեան վերելքին,

Իր մահով, Լիբանանի հայութիւնը կը կորսնցնէ իր անձնուէր զաւակներէն մէկը:

× Ֆրէզնոյի մէջ (Միացեալ Նահանգներ) մեռած է Գասպար Դարբինեան: Ծնած է Խնուսի Զէվիրմէ գիւղը: Քալիֆորնիոյ մէջ յաջողութիւններ ձեռք ձգած էր այգեգործութեամբ: Մինչեւ վերջն ալ անեղծ պահեց հարազատ Դաշնակցականի իր հաւատքը: Մասնակցած է Հ. Յ. Դ. Ֆրէզնոյի եւ Սէնկըրի կոմիտէներուն:

× Լորէնսի մէջ յանկարծամահ եղած է Հաճին (ընկեր Համբարձում Ճանիկեան) Հ. Յ. Դ. Պատմ. ժողովի ընթացքին: Թէեւ գրոց–բրոց մը չէր, սակայն տոգորուած էր Դաշնակցութեան վսեմ գաղափարներով:

ՃԱՐՏԱՐԱԳԷՏ Մշակ Աբրահամեան, որ տարիներէ ի վեր հրէշային արտադրութեանց արհեստանոց–գործարան մը հիմնած է Թեհրանի մէջ, արժանացած է Թագաւորին եւ բարձր շրջանակներու ուշադրութեան, ստանալով «Հիմայուն» ասկի շքանշանը: Վերջերս Ռիզա Փահլաւին այցելած է Աբրահամեանի գործարանը եւ յայտնած իր գոհունակութիւնը:

ՀԷՐՐԻ եւ ՃԷՅՄՍ Գազանճեան եղբայրները աշխարհի ամէնէն մեծ չափիլաները յղկելով կը պատրաստեն Ամերիկայի չորս նշանաւոր նախագահներու գլուխները: Այս գոհարները 8000 քրաթ են: Ուաշինկթընի դիմանկարը աւելի դժուար եղած է, եւ Հէրրի Տէրեան 2500 ժամ աշխատած է գլուխ հանելու համար: Ան աշխատած է ձեռքին մէջ, որովհետեւ կրնար ճաթիլ, եթէ գոհարեղէնը դնէր սեղանին վրայ: Չորս գլուխներէ բաղկացած հաւաքածոյին արժէքը պիտի ըլլայ մօտ մէկ միլիոն տոլար:

ՌԱՔՔԱՅԻ ՄԷՋ (Հիւս. Սուրիա) 75 հայ ընտանիքներ հաստատուած են: Ատեն մը հարիւր ընտանիք կար: Ասոնք ունին դպրոց մը, աւերակ վիճակի մէջ: 80 աշակերտներ կը յաճախեն հոն: Դպրոցը ունի նախակրթարանի երկու բաժին, երկու ուսուցչուհի եւ երկու ուսուցիչ, մէկը արաբերէնի համար, բայց այն ուսուցիչէն որ ձրի կը տրամադրուի Կրթ. Նախարարութեան կողմէ: Նոր դպրոցի մը շինութեան համար կը նախատեսեն 17.500 ս. ոսկի ծախք: Շրջանը ոչ հոգեւոր հովիւ ունի ոչ ալ եկեղեցի: Տէր Զօրի քահանան կը կատարէ այդ պաշտօնը: Օգն. Խաչը բարեբար դեր կը կատարէ հոս ալ: Կան նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Հ. Ե. Ը. երիտասարդական կազմակերպութիւնները: Ռաքքայի Հայերը բարեկեցիկ են եւ գոհ իրենց վիճակէն:

Ֆիլի անուններուն ընդմէջէն կրնանք դըլլել ամբողջ արեւելահայ վաստակի գըրական մեծ արժանիքները, — սեւեռումի հորիզոնն ու ենթահողը, ստեղծագործական ներքին տրամադրութիւնները, ընկերային եւ հաւաքական ձգտումները, ազատութեան եւ անկախութեան մեր երազին մարմնեղութիւնը, նախայեղափոխական երկունքին ողեկան չքեղութիւնը, ազգային– արժանապատուութեանց խոր գիտակցութիւնը, տիպարներ եւ դասակարգեր վերաբերելու մասնայատուկ արժանիքը: Զենք ըսեր աւելին, եղրակացնելու համար՝ որ Հայոց գրականութեան վիպական սեռին ալ նուաճումը կը պարտինք այս սերունդին եւ անոնց արժանաւոր յաջորդներուն: Արեւմտահայութիւնը, մինչեւ իրապաշտ, չարժում, չկրցաւ ռոմանթիզմին, երեւակայութենէն եւ ծրագրուած – նախադրեալ վիպական փորձերէ անդին սեւեռիլ:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ 15 օգոստ. — Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովին նիւթական եւ բարոյական զեկուցումէն վերջ ընտրուեցաւ 1954–55ի վարչութիւնը, որ մեծ մասով կը բաղկանայ երիտասարդներէ: Նախագահ՝ Լեւոն Մնացականեան, փոխ-նախագահներ՝ Տիգրան Փափազեան եւ Ժան Յովհաննէսեան, քարտուղար՝ Սարգիս Գույումճեան, փոխ–քարտուղար՝ Պօղոս Քեքեւեան, գանձապահ՝ Բիւզանդ Բաբելեան, փոխ–գանձապահ՝ Անդրանիկ Գապասաղալեան եւ խորհրդականներ՝ Յակոբ Սէֆէրեան, Գրիգոր Բալօեան եւ Մեսրոպ Մարգարեան: Այս երիտասարդները տասնեակ մը տարիներ բարձր պահած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշը Մարսիլիոյ մէջ եւ այսօր կը ստանան ղեկը Միութեան:

Վստահ ենք որ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը պիտի ունենան:

Անմիջապէս խօսքէն գործի անցնելով, մարզիկներու մէկ կարեւոր յաղթանակին առիթը կ՚օգտագործեն սարքելու համար դաշտահանդէս մը, որուն յաջողութեանը համար ջանք չէր խնայուած:

Բոլոր մարզիկները կանուխէն ներկայ են ստանալու իրենց պարտականութիւնները: Կէսօրուան ճաշին բոլորը համախմբուած էին սեղանի շուրջ ուտելու իրենց շահած ոչխարը: Այս առթիւ մեր խորին շնորհակալութիւնը Սէն Լուի մսավաճառ Պ. Գրիգոր Բոլիկեանի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին: Տիկիններուն նմանապէս, որոնք յանձն առած էին ոչխարը մորթելու եւ պատրաստելու հոգը:

Կէսօրէ վերջ ժողովուրդը կը լեցնէր Եօթնեղբայրեաններու ընդարձակ ագարակը:

Այս հայկական մթնոլորտին մէջ եղբայր Փիլիկեան կը բանայ հանդէսը, բեմ հրաւիրելով Միութեան նախագահը՝ եղբայր Լեւոն Մնացականեանը, որ գրաւոր ճառով մը բացատրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի փրկարար դերը հայ երիտասարդներուն համար եւ հրաւիրեց բոլորը իրար սիրել եւ միասնաբար աշխատիլ, զարկ տալու համար կազմակերպութեան: «Կեցցէ հայ ազգը, կեցցէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ իր նշանաբանը, — Բարձրացիր, բարձրացուր»:

Անմիջապէս վերջ մարզիկները կը բեմադրեն պատկեր մը: Ջերմապէս գնահատելի էին դերակատարները, արտասանութեամբ եւ երգերով:

Օրուան նախագահին մէկ կոչին վրայ հինգ վայրկեանի մէջ գոյացաւ 18.000 Ֆրանքի գումար մը: Յետոյ սկսան եւրոպական եւ հայկական պարերը, տեւելով մինչեւ ուշ ատեն:

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս վարձուած է Սէն Ժիւլիէնի դաշտը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մրցումները կը սկսին սեպտեմբեր 13ին:

Ս. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿՈՉ ԶԱՐՍԱՆՃԱԳՑԻՆԵՐՈՒՆ

Բոլոր հայրենակիցները, քիչ բացառութեամբ, հատորով մը եւ կամ հատորներու մէջ ամփոփած են իրենց շրջանին պատմութիւնը: Համա–Զարսանճագցիներս ալ ունինք մեր անցեալ պատմութիւնը, եւ կը փափաքինք գրի առնել եւ հատորով մը անմահացնել զայն: Մեր ջանքն ու աշխատանքը եւ նպատակը պիտի ըլլայ Զարսանճագցին ներկայացնել ինչպէս որ է: Պէտք է ապրեցնենք անոր տեղական եւ պապենական հին սովորութիւնները եւ յեղափոխական դերքը, ներկայացնել տեղական բարբառն ու սովորութիւնները:

Լոյս տեսնելիք հատորին մէջ պիտի հրատարակուին վանքերու, եկեղեցիներու, դպրոցներու եւ յիշատակարաններու, գերեզմանոցներու լուսանկարներն ու պատմութիւնները: Ուստի փափաքելի է որ ամէն Զարսանճագցի եւ ոչ – Զարսանճագցի, բարի նախանձէ մղուած, գործի լծուին եւ Կեդր. Վարչութեան ղրկեն նկարներ, խմբանկարներ, գրութիւններ եւ պատմուածքներ, ըլլան անոնք անհատներու եւ կամ միութիւններու: Համագործակցութեամբ է որ գործը պիտի կարողանանք ի գլուխ հանել: Մասնակի եւ անհատական աշխատանքները պիտի չկրնան ներկայացնել Զարսանճագը իր բոլոր մասերով:

Ուստի կոչ կ՚ընենք բոլոր Զարսանճագցիներուն եւ ոչ – Զարսանճագցիներուն, եթէ ունին իրենց մօտ Զարսանճագի մասին տեղեկութիւններ, յուշեր, լուսանկարներ եւ կամ գրութիւններ, թող բարի ըլլան ղրկել Կեդր. Վարչութեան: Կը խնդրենք որ գործի լծուիք եւ փութացնէք մեզի ինչ որ մերն է:

Վստահ ենք թէ երբ գործը իրականութիւն դառնայ, ոչ միայն Զարսանճագցիներս հպարտ պիտի զգանք մեր տարած աշխատանքներուն համար, այլ ուրախ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Գ.

— Թերեւս չես գիտեր, Վահէ, ըսաւ Բենիամին, թէ կինս խոր վշտով մը կը տառապէր մինչեւ հիմա զաւկի մը տէր չըլլալնուս. ասիկա մեր ամէնուս ցաւն էր անշուշտ, բայց Մալվինը մասնաւորապէս կը տառապէր. այս է պատճառը որ ամէնքս ալ ուրախ ենք հիմա, թէեւ ուրիշներու համար շատ սովորական բան մը ըլլայ ասիկա:

—Ես ալ այդ կարծիքը ունիմ, վրայ բերաւ Վահէ, ամուսնական կեանքը առանց զաւկի անհամ եւ տխուր բան է, աննպատակ բան է: Ես ալ եթէ երբեք օր մը ամուսնանամ եւ կինս, որեւէ պատճառով, զաւկըներով չչէնցնէ ընտանիքը, հաւատացէք, խիկոյն կը բաժնուիմ...

— Մերինը այդ աստիճանի հասած չէ, տակաւին, հէ՞ ըսաւ Բենիամին՝ Մալվինէի նայելով կատակի ձեւով:

— Բայց մեծ բան մը չէր մնացած, վրացուց մանկամարդ կինը, չափազանց լուրջ շեշտով մը:

— Ուրեմն ճիշդ ժամանակին կը հասնի կոր զաւակներին, միջամտեց Վահէ՝ միակնոցը տեղաւորելով ականոցին մէջ:

Այդ օրուընէ սկսեալ, անկարելի է նկարագրել անպատում զուարթութիւնը որով Բենիամին շրջապատեց իր կինը: Իր վերջին չորս տարուան մարտիրոսագրութիւնը որքան ահեղի եղած էր, անոր յաջորդող այդ նոր շրջանը այնքան հեշտալի եղաւ փողփողենէջ: Գլուխը որ կորացած էր, պանծալի շիտակութեամբ մը կեցաւ ուսերուն վրայ:

Նայուածքը զուարթ եղաւ եւ երանութեամբ լեցուն: Փողոցին մէջ իր բարեկամներն ու ծանօթները սկսաւ ժըպտերես բարեւել, փէսը վեր նետած ու ճակատը բաց: Նորոյթի ու արդուզարդի բնաւ կարեւորութիւն տալով չըլլալով հանդերձ, սկսաւ վերջին ձայը հոգ տանիլ իր հագուստին, կապուստին:

Յանձնակատարութեանց իր գործը, որ վերջերս բոլորովին իր երկու պաշտօնեաներուն ձեռքը մնացած էր, իր անձանձիր հոգածութեանը առարկայ դարձաւ: Նոր զարկ եւ մղում տուաւ անոր:

Մէկ անգամէն Ազգ. Հիւանդանոցին եւ Գալֆայեան որբանոցին քանակաւ կարմիր ոսկի նուէր տուաւ իր եւ իր կնոջ անունով: Երբեմն իրիկունները, տուն երթալէ առաջ, նստաւ Թոքաթլեանը եւ իր բարեկամներուն հետ գարեջուրի գաւաթները պարպելով խօսեցաւ, մասնաւոր եռանդով, օրուան ազգային հարցերուն եւ քաղաքական ընդհանուր կացութեան վըրայ: Ստիպեց Մալվինէն որ Փըթի Շանի ներկայացումներուն երթան, որ տեղի կ՚ունենային Ֆրանսական օփերէթի խումբի մը կողմէ:

Հոն, կոկորդալիր խնդաց եւ յիմարօրէն ծափահարեց: Վահէ քանիցս ընկերացաւ իրենց:

— Մալվին, կ՚ըսէր կնոջը, պէտք է որ սա մէկ քանի ամիսը աղէկ կեանք անցընես, որովհետեւ զաւկին ծնելէն ետքը ալ բաւական ատեն անոր խնամքին կապուած պիտի մնաս:

Քանի մը ընտանեկան բարձր երեկոյթներու ալ գացին, դրեթէ միշտ ընկերակցութեամբ Վահէի, որ աղէկ փիկիւ կ՚ընէր ամէն տեղ, մանաւանդ պեղեցիկ սեռին մէջ:

— Տիկնոջս fuqէնը, կ՚ըսէր հպարտութեամբ Բենիամին՝ զայն ներկայացուցած ատենը:

Մեծ ազնուութեամբ եւ փափկանկատութեամբ թոյլ կուտար որ fuqէնը, իրեն չափ, հոգածու ըլլայ իր կնոջը համար, եւ մեծարանքով ու խնամքով շըրջապատէ զայն:

Զաւկի մը մօտալուտ հեռապատկերը եւ անոր շնորհիւ՝ իր կեանքը քայքայող դժնդակ պատճառներուն անհետացումը այնքան կը հիացնէին զինքը, այնքան կը հրճուեցնէին ու կ՚ազնուացնէին իր հոգին որ՝ fuqէնին կողմէ կնոջը մատուցուած մեծարանքները եւ փոխադարձաբար Մալվինէի կողմէ անոր հանդէպ ցոյց տրուած մտերմութիւնն ու հետաքրքրութիւնը բնաւ իր մէջ նախանձի զգացումը չէին արթնցներ: Ընդհակառակն գոհ էր որ այդ բաները տեղի կ՚ունենային, որովհետեւ կը հաւատար որ այդ բոլոր բաները իր ընտանեկան բարօրութեանը կը ձգտէին:

Ցատկապէս տուն կանչել տուաւ Տոքթ. Օդրեանը, որուն գիտութեանը դէմ իր տարած յաղթանակը իր կեանքին ամէնէն յիշատակելի դրուագն էր: Իր կինը քննել տալու եւ անոր վիճակին պահանջած խընամքները հասկնալու պատրուակին տակ՝ իր փայլուն յաղթութեան յիշատակը արծարծելու եւ իր վերածնուած առնութեան ապացոյցը անոր աչքը խոթելու, ձեռքովը չօշափել տալու նպատակը կը ծածկուէր:

— Տոքթոր, կ՚ըսէր, կ՚աղաչեմ որ ութ օրը անգամ մը դաք եւ կինս նայիք, որպէսզի առանց արկածի ինը ամիսը լրանայ:

Տոքթ. Օդրեան սուր եւ խուզարկու նայուածքով մը նայեցաւ Մալվինէի աչուըներուն մէջ: Այդ թափանցիկ նայուածքին տակ, որ իր հոգին էր խառնէր, իր սրտին գաղտնիքները կը պրպտէր:

Մալվինէ ցնցուեցաւ: Օ, այդ մարդը արդեօք կը հասկնա՞ր ամէն բան: Սակայն անյողդողդ եւ անխռով մնաց այդ հետաքըրքիր նայուածքին տակ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

պիտի զգանք որ պանծալի էջ մը աւելցուցած պիտի ըլլանք Հայոց պատմութեան անմահ էջերուն մէջ:

Բոլոր գրութիւնները եւ թղթակցութիւնները ուղարկել հետեւեալ հասցէին.

Union of Charsanjak
Central Comitee Compatriotic
P. O. Box 623, Fresno, Calif. (U.S.A.)

ԾԱՆՕԹ.— Կը խնդրուի բոլոր գրագէտ եւ պատմաբաններէն որ օժանդակեն այս գործին: Այն անհատները որ լուսանկարներ եւ գրութիւններ կը ղրկեն մեզի, կրնան ետ ստանալ: Վարչութիւնը կը ստանձնէ թղթատարի եւ բոլոր թղթակցութեանց ծախքերը, որոնք կապակցութիւն ունին այս գործին հետ:

ներէն եւ առանձնաշնորհներէն, անդամատուրք եւ դրամ հաւաքելու արտօնութենէն: Երկու ժողովներն ալ կը հաստատեն կառավարութեան այն պահանջը որ մահապատիժի ենթակայ կը համարի լրտեսութիւնը՝ խաղաղութեան ատեն: Ցարդ այդ արարքին պատիժն էր քսան տարի բանտարկութիւն. իսկ մահապատիժը կը նախատեսուէր պատերազմի ատեն:

Ծերակոյտը նոր բանաձեւը քուէարկեց միաձայնութեամբ, Օի դէմ 79 ձայնով: Իսկ Երեսփ. ժողովը՝ երկուքի դէմ 265 ձայնով:

Նոր բանաձեւին համաձայն, փոխանակ համայնավար կուսակցութեան անդամակցութիւնը պարզապէս ոճիր համարելու, ենթակայ կը նկատուի 1950ի ներքին ապահովութեան տրամադրած պատիժներուն:

ՙԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐՄԻՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը ներում շնորհեց 417 ճափոնցի պատերազմի ոճրագործներու, սիրաշահելու համար Ճափոնը որ իր ճակատագիրը կապած է արեւմտեան պետութեանց հետ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Նախագահը առաջարկեց որ աշխարհի հարիւրաւոր միլիոն բնակիչները հանդիսաւորապէս աղօթեն խաղաղութեան համար: Այս իմաստով ճառ մը պիտի խօսի Եկեղեցիներու համաշխարհային համագումարին մէջ: «Խաղաղութեան դատը Աստուծոյ կը կարօտի», ըսաւ Նախագահը:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ վարչապետը Մոնթարժի երթալով, տեսակցեցաւ Նոր Տեսթուրի նախագահին՝ Պուրկիպայի հետ: Վերադարձին յայտարարեց թէ Պուրկիպա բոլորովին համաձայն է այն պայմաններուն որոնց հիման վրայ բանակցութիւններ պիտի կատարուին Ֆրանսայի եւ Թունուզի միջեւ:

ԱՆԳԼԻՈՅ նախորդ վարչապետը, Պ. Էթլի, որ Փեքին կը գտնուի ութ հետեւորդներով, բաժակաճառի մը ընթացքին ջերմապէս գնահատեց Նոր Չինաստանի կատարած յառաջդիմութիւնը: «Ձեր քաղաքակրթութիւնը աւելի հին է քան մերինը եւ ձեր պարտականութիւնն է մեծ փոփոխութիւններ կատարել համաձայն արդի կեանքի պահանջներուն: Անշուշտ մեզի չիյնար խորհուրդներ տալ ձեզի, կարգադրելու համար ձեզի հետ կապուած խնդիրներ. բայց կրնաք վստահ ըլլալ՝ թէ երբ որ պէտք ունենաք մեր աջակցութեան եւ փորձառութեան, յօժարութեամբ կ՚ընծայենք: Մենք ալ մեր կողմէ կը յուսանք շատ բան սորվիլ ձեզմէ»:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԵՒ ԻՐԱՔԻ միջեւ կատարուած խօսակցութիւնները դրական ելքի մը յանգած են: Անգլիա, որ ուշադրութեամբ կը հետեւէր անցուդարձին, այժմ տրամադիր կ՚երեւայ բարեփոխելու Իրաքի հետ կնքուած դաշինքը: Այս դաշնագիրը ստորագրուած էր 1930ին եւ կը լրանայ երկու տարիէն:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ մեծ ցուցադրութիւն կը տեղի Կիպրոսի հարցին առթիւ: Վեց հազար ոստիկաններ շարժման մէջ դրուած են, զսպելու համար հարիւր հազար ցուցարարներ:

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ

Ծախու է կօշկակարի խանութ մը, իր ամբողջ կազմուածքով. (սահեալի մեքենայ, նորոգութեան մեքենայ եւ պաճ տը ինը տարի պայ. մէկ մեծ սենեակ, մէջը փինիսած): Բանուկ հրապարակ:
Ջուր եւ ելեկտրականութիւն:

Բացի նպարավաճառի գործէն, պատշաճ է ամէն տեսակ գործի վերածուելու:

Դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել՝
Mme Varakoumian
4 Rue Perrolière, Gap (H. A.)

Տիկին Սաթենիկ Փաստրմաճեան (Փարիզ), տիկին Զապէլ Հանեսեան եւ զաւակները (Թեհրան), տիկին Աննա Մելիք Բեգլարեան (Ժընեւ), տէր եւ տիկին Վահան Փաստրմաճեան (Փարիզ), տէր եւ տիկին Կարօ Փաստրմաճեան, տէր եւ տիկին Խաչիկ Փաստրմաճեան, տէր եւ տիկին Լեւոն Փաստրմաճեան, Պ. Հրանտ Փաստրմաճեան, Տիկին Մանուշակ Քոլեթի (Ամերիկա), Պ. Պ. Փաստրմաճեան (Ամերիկա), Օր. Եղսաբէթ Փաստրմաճեան (Փարիզ), տէր եւ տիկին Տիգրան Պաղտասարեան եւ զաւակը, Օր. Վարդ Երկանեան (Փարիզ), Սանասար, Գուրգէն, Էլմաս Գոյունեան (Փարիզ), տէր եւ տիկին Փամպուքճեան (Նիւ Եորք) ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները խոր ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՀՐԱՆՏ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Ժընեւ, օգոստ. 18ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, շաբաթ, Ժընեւի մէջ:

ԳՐԱՏՈՒՆ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

★

46, Rue Richer, Paris (9).
Tél.: PROvence 64-90
C. C. P. Paris 3630-66

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիամանթօ, ամբողջական գործեր, Գահիրէ 1954, գին՝ 1500 ֆրանք:

Գ. Թագւորեան, Գորշ Գայլը կաղեր էր, 1915 (վկայութիւններ եւ ապաւորութիւններ), Գահիրէ 1953, 700 ֆրանք: Սարգիս Խ. Տէօվլէթեան, Յուշեր Շապին Գարահիսարէն, Փարիզ 1954, 500 ֆրանք: Վ. Թէքէեան, Հատընտիր, Պէյրութ 1954 300 ֆր.: Հ. Աճառեան Քննութիւն Առտեալի բարբառի, Երեւան 1953, 600ֆր.: Ն. Զարեան Ուղեգրութիւններ, Երեւան, 1953, 500 ֆր.: Ստ. Տ. Մելիք-Բախշեան Պաւլիկեան շարժումը Հայաստանում, Երեւան 1953, 600 ֆր.: Ծաղկաքաղ շարականաց, Երգոց եւ Աղօթից, հանդերձ աշխարհաբար թարգմանութեամբ, Երուսաղէմ, 1952, 800 ֆր.: Ա. Գրանեան, Մանուկներու բեմը (արտասանութիւններ, մենախօսութիւններ, մանկական թատերգութիւններ), Պէյրութ, 1954, պատկերազարդ 1200 ֆր.: Պ. Պ. Աճեմեան, Առձեռն բառարան, Անգլ. – Հայ, Պէյրութ 1953, 1300 ֆր.: Ս. Գափամաճեան Հայ – Հայ բառարան (Նոր տպագրութիւն) կազմուած՝ 4000, անկազմ՝ պրակներով՝ 3000 ֆր., Պէյրութ 1954: Եղիա Տէմիրճիպաշեան (Արձակներ, նամակներ, քերթուածներ) Հրատ. Հ. Գ. Բ. Ի., մատենաշար թիւ 18, էջ 480, 1000 ֆր., Ամերիկա՝ 3.50 տոլար, Փարիզ 1955: Ծատուր Պէրպէրեան, Խաչին ճամբան, Փարիզ 1955, 350 ֆր.:

Դպրոցական վերամուտի առթիւ փնտռեցէք Արարատ դասագիրքերու շարքը: Ա. հատոր այբենարան 100 ֆր., Բ. գիրք 200 ֆր., Գ. գիրք 300 ֆր.: Հեղինակ՝ Մկրտիչ Պարսամեան, ինչպէս նաեւ բառարաններ, քերականութեան գիրքեր եւլն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954-1955 ուսումնական տարեշրջանի համար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դաստիարակութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ:

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԿՈՄՍԻ

(ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ)

«Խոնարհ հերոսները» եւ «Իմ Յուշերը» տրամադրելի են տակաւին:

Դիմել Գավէզեանի՝
Cavezian, 37 Rue de Trevise
Paris (9e)

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
Lisieux - Deauville

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի առտու ժամը 5ին:

Արձանագրութեան համար դիմել Պ. Ն. Նիկողոսեանի 121 Ավ. Անրի Պարպիւս, հեռ. 446, Կօնէս: Ծախքի մասնակցութիւն երթուդարձի համար 1200 ֆրանք:

ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Tél. Pro. 25-46. R.C. N° 46,325
43, Rue Richer, Paris (9e).

Գրատանս կից հաստատած ենք երգապնակներու (տիսք) բաժին մը, ուր պիտի գտնէք հայկական, արեւելեան եւ յունական ամէն տեսակ գեղեցիկ երգեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ստացած ենք մեծ քանակութեամբ պատմական, բանասիրական, գեղարուեստական եւ գրական գիրքեր: Փափաքողին կը ներկայացնենք ցանկը:

Նոյնպէս շաբաթէ մը կը հասնին հայկական, ռուսական, ատրպէյճանեան եւ վրացական բազմաթիւ երգապնակներ:

Լոյս տեսած է գրատանս ընդարձակ գրացուցակը, 150 էջ: Փափաքողին օրինակ մը ձրի կը ղրկենք:

Այցելեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն: Ծնողները կ՚ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէս օր:

Դիմել վարժարանը, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, էկլիզ Փանթէնէն 146 թիւ հանրակառք առնելով:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԽՈՐԵՆԱՑԻԻ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ: Գրեց՝ Հրանդ Ք. Արմէն: Տպ. Երուսաղէմ 1954, գին՝ 3 շիլին:

ԱՆՀԱՅՐԵՆԻՔ ՑԵՂԻՆ ԵՐԳԸ: Գրեց՝ Արմեպիլ (18 տարեկան պատանի մը): Տպ. Համազգային Ընկերութեան: Պէյրութ, 1954:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԵՒ ՍԱՍՆՈՅ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի կազմին կողմէ:

Հովանաւորութեամբ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ:

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Լա Քոլ սիւռ Լուի գետեզերեայ գեղեցիկ անտառին մէջ:

Կը խօսի ընկեր ՊԵՏՐՈՍ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Ծանօթութիւն.— Մասնաւոր օթօքար Փլաս Մասենայէն ժամը 9ին:

Հանրակառքի կայարանէն ժամը 10, 11, 14, 14.30 եւ 15,
իջնել գիւղ չմտած, քալել մինչեւ գետեզերեայ մեծ կամուրջը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ տիկին Բիւզանդ Աճեմեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՃԵՄԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ
ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (Ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով): Գին 1000 ֆրանք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «Պատմութիւն Արեւմտահայ արդի Գրականութեան» Գին 800 ֆր.:

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ:

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՕԳՈՍՏՈՍ * DIMANCHE 22 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7451 30e ANNEE

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2862

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՃԿԻԼԸ ԱՐԺԱՆԻՔ ՉԷ

Մշակոյթի հարցերուն մէջ ալ քաղաքականութիւն խառնելով, մեր «հառաջդիմական» գլիրները աւերներ կը գործեն, նաեւ, լրագրական եւ գրական անդաստանին մէջ:

Երբեք այսքան խաթարուած չէին, ճաշակները, արեւմտեան ճակատին վրայ:

Երբեք այսքան լղրճուած չէր մամուլը: Ոչ միայն նկարագրով, այլեւ լեզուով:

Միջակութիւնը, տգիտութիւնը, անիշխանութիւնը արքայ. հասարակ տիրացուներ փոխարքայ, գաղութէ գաղութ:

Եւ կեղծիք, վրէն վար:

«Հառաջդիմական» կամ «Հայաստանասէր» կոչուած գրոց-բրոցներ կան, որոնք ճիշդ մեզի պէս կը մտածեն, օրինակ, Երեւանի ուղղագրութեան եւ օտարաբանութեանց մասին:

Շատերը եղած են ուսուցիչ, խմբագիր, դրագէտ, բանաստեղծ կամ բանասէր: Նոյնիսկ հեղինակ՝ դասագիրքերու:

Ցետոյ կան հիմնական ուսում ստացած վարդապետներ, բարձրաստիճան կղերականներ, պատուելիներ եւ երէցներ, որոնք նոյնպէս հակառակ են Երեւանի մէջ պարտադրուած ուղղագրութեան եւ ռուս-թաթարական խառնիճաղանճին:

Բայց ի՞նչ կը տեսնենք տարիներէ ի վեր:

Բոլորին ալ գրիչները ցամքած եւ լեզուները կապկպուած են, այս ողբերգութեան հանդէպ:

Միտք ունին, դիրք ունին: Ի հարկին իրենց խօսքը արժեցնելու ձեւեր գիտեն:

Եւ սակայն, «չեն ուզեր պղտորուել»: Անկիւն մը քաշուած կը դիտեն, աւելի սառն քան ամերիկեան դէտ մը:

Կը վախնան որ հաճոյք պատճառած կ'ըլլան «Հակահայաստանեան» հոսանքին: Կամ չեղած կ'ըլլան հայրենասիրութեան ճամբէն:

Եւ դեռ կան տգէտ ու անօպայ անհատներ եւ խմբակներ, որոնք տասը կտոր կ'ըլլան, խրախուսելու, տարածելու համար պոլշեւիկեան ուղղագրութիւնը եւ լեզուական խառնակոյտը:

Այս ողորմելիները թերթ եւ գիրք ալ կը հրատարակեն Երեւանի կաղապարին վրայ, Պուքրէշի, Սոֆիայի, Թեհրանի եւ Նիւ Եորքի մէջ:

Ուրիշ խօսքով, կը ճգնին լղրճել, աղճատել, աղքատացնել ամէն բան, օգտուելով սանձարձակ ազատութենէն կամ իրենց երկիրներուն մէջ հաստատուած կարգուսարքէն:

Այսպէս, մեծ մաս մը դիրք բռնած է, «դէշ մարդ» չըլլալու մտահոգութեամբ, իր գլուխն ունենալով բարձրաստիճան կղերը:

Անդին փոքրամասնութիւն մը ամէն միջոց կը փորձէ, անճանաչելի «բոստան»ի մը վերածելու համար Հայկական Արտասահմանի լրագրական, մինչեւ անգամ գրական անդաստանը:

Եւ ճեղք մը եւս կը բացուի, առանց որ եւ է օգուտ ապահովելու հայրենիքին կամ տարագիր բազմութեանց:

Անշուշտ Երեւանի մէջ ալ կ'արդահատին, տեսնելով այս ճիտը ծուռ վիճակը, — մտաւորականութիւն մը որ ոչ դիմագիծ ունի, ոչ ալ ողնայար:

Հայրենիքը ինչո՞վ կը տուժէր, եթէ Երեւանի մէջ գիտնային թէ բոլորս միասին, նախ երն ենք մեր դարաւոր վաստակին, նախանձախնդիր՝ անոր հարազատ եւ անարդել զարգացման:

Այսքան տարրական հարցի մը մէջ ալ ճկիլ եւ անճրկիլ, կը նշանակէ բանաւոր հօտի վերածուիլ:

Կը նշանակէ դառնալ մեղսակից՝ անդարմանելի չարիքներու որոնց մէկ մասը հետեւանք է բռնութեան, մնացեալը՝ տգիտութեան:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐԷՆ ԱՆԵԼԻ ԱՌՋԵՒ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՃԻԳԵՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԴԱՇԻՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՀԻՆԳ ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐԸ Կ'ԸՍԵՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ. — «ՆԱԽ ԴԱՇԻՆՔԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑԷՔ, ՑԵՏՈՅ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ»

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, անելի մը յանգած է Պրիւսէլի խորհրդաժողովը: Պելժիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Սփաք, որ միջին բանաձեւ մը յօրինած էր, կարգ մը փոփոխութիւններ կատարեց, փրկելու համար Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքը:

Ուրբաթ իրիկուն խորհրդաժողովը տակաւին կը շարունակէր վիճաբանիլ, մէկդի դնելով Պ. Մենտէս-Ֆրանսի ծրագիրը եւ քննելով Պ. Սփաքի բանաձեւը: Մասնագէտներն ալ առանձին կ'աշխատէին: Ժամը 21.20ին տոքթ. Ատընաուըր եւ իր խորհրդականը ժողովասրահէն դուրս կ'ելլէին, «քիչ մը օդ առնելու համար»: Երբ թղթակիցները իր լուսանկարը կը քաշէին, արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը պատուիրեց. — Տակը գրեցէք, «Ցոգնած Եւրոպացի մը»:

Քիչ վերջ Պ. Սփաք ալ դուրս ելլելով, կ'ըսէր. — Այս իրիկուն պիտի չկրնանք լուծել: Պիտի աշխատինք մինչեւ ուշ ատեն եւ նորէն պիտի հաւաքուինք վաղը (շաբաթ): Այդ պահուն զրոյց կը շրջէր թէ հինգ զինակիցները պիտի ընդունին Սփաքի բանաձեւը, կարգ մը բարեփոխումներով:

Ժամը 22ին Պ. Սփաք իր դրասենեակը քաշուեցաւ Պ. Մենտէս-Ֆրանսի հետ, մինչ միւս պատուիրակները զովացուցիչ ըմպելիներ կը խմէին: Այդ միջոցին լուր առին թէ Եւրոպայի ամերիկեան արտակարգ դեսպանը, Պ. Դրիւս Պրիւսէլ կը սպասուի եւ հասած ժամուն պիտի խորհրդակցի Պ. Սփաքի եւ թերեւս Պ. Մենտէս-Ֆրանսի հետ: Դարձեալ զրոյց կը շրջէր թէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը թախանձալից կոչ մը պիտի ուղղէ Ֆրանսայի վարչապետին, թելադրելով որ հաշտարար դիրք մը բռնէ, խուսափելու համար խորհրդաժողովին ձախողումէն:

Ժամը 24ին Պրիւսէլ կը հասնէր Պ. Պրիւս, բայց ժամանակը ուշ ըլլալով, չկրցաւ որ եւ է տեսակցութիւն ունենալ: Ժամը 1ին վիճաբանութիւնները կը շարունակուէին: Հեռագիրը կ'ըսէր թէ միջին բանաձեւ մը կը փնտռեն, միացեալ բանակի դաշինքը փրկելու համար:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, միացեալ բանակի հինգ զինակիցները; Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսէմպուրկ, Իտալիա եւ արեւմտեան Գերմանիա վճռապէս հակառակ են որ եւ է փոփոխութեան որ կրնայ նոր վաւերացում պահանջել իրենց խորհրդարաններէն: Իսկ Ֆրանսա միշտ այնտեսակէտն ունի թէ միայն նոր յաւելումներով կարելի է մեծամասնութիւն ապահովել Ազգ. ժողովին մէջ: Բոլոր պատուիրակներն ալ կը ճգնին գտնել բանաձեւ մը որ դաշինքը փոփոխութեանց ենթարկելով հանդերձ չկարօտի նոր վաւերացման: Մասնագէտները այդ փորձը կը կատարեն Պ. Սփաքի նոր ծրագրին վրայ, որ երեք մասի բաժնուած է Ֆրանսական բանաձեւը.—1. Մեկնութիւններ, որոնց մասին կարելի է համաձայնիլ Պրիւսէլի մէջ. 2. Հիմնական փոփոխութիւններ, որոնք նոր քննութեան կը կարօտին, եւ 3. Բանակցութեանց վերաբերեալ հատուածներ, որոնց համար ստիպուած են իրենց խորհրդարաններուն դիմել:

Կարգ մը իրազեկներ կը հաւաստեն թէ խորհրդաժողովը ինքնին ձախողած էր, եթէ Պ. Մենտէս-Ֆրանս անդրդուելի մնացած ըլլար իր ծրագրին վրայ:

× Տոքթ. Ատընաուըր Ֆրանսայի վարչապետին հետ ծանօթացաւ խորհրդաժողովի միջոցին, բայց առ այժ մկը խուսափի մասնաւոր տեսակցութենէ մը, սպասելով բանակցութեանց ելքին: Կարծողներ կան թէ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը կ'ուզէ ամուր ճակատ մը կազմել միւս չորս զինակիցներուն հետ, մեկուսացնելով Պ. Մենտէս-Ֆրանսը:

Այս առթիւ Գերմանները դիտել կուտան թէ աւելորդ է գերագնահատել մասնաւոր տեսակցութեանց արժէքը միջազգային խորհրդաժողովներու մէջ: . Տոքթ. Ատընաուըր ջերմ յարաբերութիւններ ունէր Պ. Ռոպէռ Շումանի եւ անոր յաջորդին, Պ. Ժորժ Պիտոյի հետ. բայց եւ այնպէս Ֆրանսա չվաւերացուց միացեալ բանակի դաշինքը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

*

Արձակուրդէն վերադարձիս կարդացի Հ. Եփրեմ Տէր Ղազարեանի երկու նոր յօդուածները՝ «օ»ի եւ «ոյ»ի մասին: (*Նայիրի*, 27 յունիս եւ 25 յուլիս):

Վարդապետը անգամ մը եւս կը յիշեցնէ ստուգաբանութեան եւ քերականութեան կանոնները, ապացուցանելու համար թէ սխալ է *Կարօ*, *Մարօ*, *Սարօ*, *Սիամանթօ* եւն. գրել: Այլ պէտք է ընդունիլ ուղղափառ ձեւը, — *Կարոյ*, *Մարոյ*, *Սարոյ*, *Սիամանթոյ* եւն.:

Եւ, բանավէճը փակելու համար, կ'առաջարկէ դիմել Փարիզի Արեւելեան Լեզուներու Կաճառին:

Ուրեմն, երբ իրար չենք հասկնար, փրանսացի դատախօսներ պիտի լուծեն վէճը...

Այլեւս աւելորդ գտնելով հակաճառութիւնը, խոնարհաբար դիտել կուտամ Հ. Եփրեմ Տէր Ղազարեանի, որ միեւնոյն ատեն բանաստեղծ է.—

1. Լեզուի զարգացման, ուղղագրութեան ձեւեր կան որոնք սովորական կանոններով չեն լուծուիր:

2. Ինչ մտքով ալ ընդունած ըլլանք «Օ» տառը, այսօր կը կատարէ պաշտօն մը որ չէր նախատեսուած անցեալին մէջ: Ոչ միայն ժողովուրդը ինք, այլեւ հեղինակաւոր գրիչներ նախընտրած են գրել *Կարօ*, *Մարօ*, *Սարօ*, *Սիամանթօ*, եւայլն: ինչպէս եւ *Օթթօ*, *Թիթօ*, *Ֆիկառօ* եւն.:

3. Երբ տառին կառչելով կը գրէք *Սիամանթոյ*, բանաստեղծը *Սիամանթօ* ըլլալէ կը դադրի, կը դառնայ ուրիշ բան:

4. Քերականութեան ո՞ր կանոններուն կը համապատասխանեն *աղբրտիքը*, *նըշանտուքը*, *կնկտիքը*, *մերոնք*, *տղերքը* եւ ուրիշ բազմաթիւ բառեր, որոնք թարմութիւն ներարկեցին մեր արդի աշխարհաբարին:

5. Եթէ քննութիւն մը կատարէք, պիտի տեսնէք որ «օ»ին կուսակիցները աւելի շատ են քան «ոյ»ին կառչած աւանդապահները:

Հ. Եփրեմի ամբողջ վախը այն է որ հիմնական կանոն մը կը խախտի, ուղղագրութիւնը կը դժուարանայ եւն.:

Ես այդ վախը չունիմ:

Բազմաթիւ զարտուղութեանց կարգին, ուսուցիչը կրնայ բացատրել եւ քերականութեան մէջ ալ կրնան աւելցնել թէ կարգ մը բառեր, մասնաւորապէս յատուկ անուններ կը վերջանան «Օ»ով, հոլովման ատեն մնալով ենթակայ սովորական կանոնին:

Կրնաք տառին կառչիլ: Եւ սակայն... կը շարժի, ինչպէս պիտի ըսէր Գալիլէոս...:

× Հ. Եփրեմ կը պաշտպանէ նաեւ երկու շինծու բառեր, — *առինքնող* եւ *հացադուլ*:

Առաջինին մասին խօսած եմ իր ատենին: Երկրորդը բոլորովին անիմաստ է: Չեմ գիտեր ո՛վ թարգմանած է, իբրեւ համանիշ «կրեւ տը լա ֆէն»ի:

Երբ գործադուլ կ'ընենք, հասկնալի է, գործը, աշխատանքը դադրեցնել: Իսկ *հացադո՞ւլը* — հացը դադրեցնե՞լ?:

Սիրելի Հ. Եփրեմ, ես առաջարկած էի գրել «կամաւոր ծոմ իբրեւ բողոքի նշան»: Բացատրականը միշտ միասին կը գրուի, լուրը տրուած ատեն. «Ամբաստանեալները որոշեցին կամաւոր ծոմ պահել, բողոքելու համար իրենց բանտարկութեան դէմ» եւն.:

ՎԱՀԷ

ԱՅԶԸՆԱՈՒԸՐ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ՎԱՒԵՐԱՑՆԵԼ ԴԱՇԻՆՔԸ

Մ. Նահանգներու նախագահը տեղեկագիր մը ուղղեց խորհրդարանին, փոխադարձ ապահովութեան ամերիկեան ծրագրի մասին, պարզելով վերջին վեցամսեակի «կարեւոր շահերն ու ձախողանքները»: Այս առթիւ կը յայտարարէ.

— «Ազատ Եւրոպայի պաշտպանութեան համար որ եւ է միջոց չի կրնար լիովին արդիւնաւոր ըլլալ առանց արեւմտեան Գերմանիոյ մասնակցութեան: Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան դաշինքը լաւագոյն միջոցն է, լուծելու համար գերմանական ուժերու միացման դժուարին խնդիրը: Վիէթմինի գօրքը, որուն ուժ կուտային համայնավարները, մեծ յաջողութիւններ շահեցաւ Հնդկաչինի շրջանին մէջ, հակառակ մօտ ութ տարուան գործողութեանց, որոնք կատարուեցան Ֆրանսայի եւ ընկերակից

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Գահիրէի «Էճիփշըն Կազէթ»ը կը գրէ (Յուսաբեր 17 օգոստ.) —

— «Ըստ Հայաստանի «Կոմունիստ» թերթին, Խ. Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան նախագահը՝ Շմաւոն Առուշանեան պաշտօնանկ եղած է և իրեն յաջորդած՝ Ալեքսանեան»:

ԽՄԲ. — Առուշանեան անցեալ ապրիլին յաջորդած էր Մացակ Պապեանի, ընտրուելով «միաձայնութեամբ», ինչպէս կը գրէր *Սով. Հայաստան* ապրիլ 23ին:

ԱՌԱՏԱՁԵՌՆ ՄԵԿԵՆԱՍ ՄԸ

Թեհրանի «Ալիք»ը (29 յուլիս) ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ Շիրազի Հայերէն տոքթ. Մանուկ Մելիք Վարդանեան ծանօթանալով Շ. Նարդունիի անտիպ գործերուն, ինքնաբերաբար անոր տրամադրութեան տակ դրած է տասը հազար ռիալ, յատկացնելու համար որ եւ է երկի տպագրութեան ծախքերուն:

ՏԽՐՈՒՆԻ .— ՄԻՔԱՅԷԼ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ օգոստ. 15ին Թեհրանի մէջ մեռած է ընկեր Միքայէլ Ստեփանեան: Տարիներով գործօն դեր կատարած է Իրանի մէջ, իբրեւ ուսուցիչ եւ հանրային գործիչ: Բարեմոյն եւ անշահախնդիր, բոլորին համակրանքը շահած էր:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇՔԵՐԹ

Այսօր, կիրակի, առաւօտ ժամը 10.30-ին Նախկին Ռազմիկներու միութիւնները մեծ շքերթ մը պիտի կատարեն 1914ի պատերազմի 40րդ տարեդարձին առթիւ: Հրաւիրուած է նաեւ Հայ Ռազմիկներուն Միութիւնը իր դրօշով: Ժամադրավայր Քէ տէ Պելժ, ժամը 9.30ին: Ներկայանալ շքանշաններով:

ՆԱՄԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ԱՂՋԿԱՆ

Հայաստանցի աղջիկ,

Ինծի կ՚ը հարցնէին թէ որ աղջկան սիրահարած եմ, որո՛ւ ուղղուած են սիրոյ իմ տաք արտայայտութիւններս: Եւ ես չէի կրնար տալ պատկերը, ոչ ալ անունը իմ սիրած աղջկանս: «Ինչ գինովութիւն, սիրոյ ինչ նուիրում», կ՚ըսէին անոնք՝ բարձրացնելով իրենց յօնքերը:

Ինչո՞ւ, սակայն, ինչո՞ւ չէի գիտեր թէ որ աղջիկը կը սիրեմ: Վստահ էի որ կը սիրէի: Երեւակայութեանս մէջ կը պարէր աղջիկ մը, որ ծածկուած էր քողով, կը խօսէր ու կը ժպտէր ինծի մշուշի մը մէջէն: Եւ ես կը բանայի աչքերուս պատուհանները, ճանչնալու համար այդ պահուըտող եւ ամօթխած աղջիկը: Ո՞վ է այն զոր կը սիրեմ այսքան, կը հարցնէի մտքիս:

Ու ծերուկ հօր մը պէս, որ յանկարծ կը մոռնայ իր սիրական տղուն անունը, կը փնտռէ բոլոր անուններուն մէջ ու չի գտներ, եւ փոխանակ անուն մը տալու, աղաղակ մը կ՚արձակէ ու կուլայ: Ես ալ ի զուր փնտռեցի ու ջիղերովս լացի սիրած աղջկանս համար, որուն անունը չէի գիտեր: Այսպէս անուններ նուիրեցի, անուններ զորս աստուածուհիներն անգամ չեն լսած: Գոյներու ինչ հարստութեամբ զգեստաւորեցի զայն, որովհետեւ երիտասարդը կը սիրէ նախ աչքով, յետոյ միայն սիրտով:

Եւ իմ քմայավար երեւակայութիւնս հազար խաղեր ըրաւ, բայց երբեք չկրցաւ քողը նետել իմ անծանօթ սիրականիս գլխէն:

Եւ ես դարձայ այն յուսահատ երիտասարդը, որ գիտէ թէ կը սիրէ, բայց չի գիտեր թէ որ աղջիկը կը սիրէ:

Երէկ օրաթերթ մը ստացայ Հայաստանէն: Գիտե՞ս արդեօք թէ ինչքան նուիրական են մեզի համար, որ պանդուխտներ ենք թափառական, ամէն բան որ կուգայ Հայաստանէն: Յաճախ, Արարատ լերան պատկերը միայն դիտելով՝ կը շտկենք մեր հասակը, անկախ ու վեհատ դիրքով մը, եւ ճակատ կը ցցենք մեր տառապանքին դէմ:

Եւ ես ինչ ուրախութեամբ, ինչ հըրճուանքով, ինչ հետաքրքրութեամբ բացի օրաթերթը: Վրան տեսայ... քու լուսանկարդ, եւ խենթի մը նման պոռացի.

— Բայց այս աղջիկն է, այս աղջիկն է որ կը սիրեմ:

Կովկասեան Համաժողովի մը պատուիրակներուն մէջ՝ ճանչցայ քեզ, Հայաստանցի աղջիկ, դուն էիր որ կը ժպտէիր ինծի՝ մշուշի մէջէն: Եւ ես քեզի, միայն քեզի նուիրեր եմ սիրոյ բարկ խօսքերս: Հասակդ, խաղողի ուռճացող ողկոյզի՛ նման, անմիջապէս կը գտնուի աղջիկներու այդ այգիին մէջ, եւ աչքերդ, որ կրակի պէս կ՚այրին, կը մխրճուին կարծես անցեալի խորութիւններուն մէջ, մինչեւ մեր ցեղին պատմութեան հին երկինքը, եւ այդ երկինքէն կը նային ինծի: Դէմքիդ վրայ կը բարախէ սիրոյ ջերմութեան եւ իմաստութեան երաժշտութիւն մը: Ու մարմինդ կը յորդի, ինչպէս վարարուն գետը, գարնան:

Ես միայն քեզ սիրեր եմ, Հայաստանցի աղջիկ: Սիրտս թրթռաց եւ ճանչցայ քեզ առաջին իսկ ակնարկով, որովհետեւ կը սիրէի քեզ՝ տակաւին չտեսած: Գիտէի թէ դուն հեռուն ես, շատ հեռուները՝ ուր իրիկունը կ՚իջնէ ծարիրի փոշիի պէս: Եւ ես, կ՚երազէի քեզ տեսնել աղջիկներու խումբի մը մէջ, որ կը կտրուի երգ կանչելով, ծիծաղելով, ոստոստելով, եւ միշտ ետ ետ նայելով՝ ծաղիկներուն փռած պատմուճանին ճեղքերէն: Յետոյ երկար ատեն, կարծեր եմ տեսնել մազերդ, որոնք վեր կը բարձրանային ու կը բացուէին հասակովդ մեծցած ծաղիկներու մէջէն: Ես երկար ատեն կարծեր եմ տեսնել քու շրթներդ, որոնք կը բացուէին ու կը խփուէին ճիշդ ինչպէս կարմիր թիթեռնիկ մը որ կը թարթէ իր թեւերը: Ուշ ատեն տրտմութիւնը կը գոցէր աչքերս, ես կը կծկտէի սարսուռի մը մէջ, որովհետեւ դուն հեռու էիր: Ինչո՞ւ այդքան հեռու, Հայաստանցի աղջիկ: Եւ ինչո՞ւ զգայի այս վիշտը՝ քեզ միայն թուղթի վրայ տեսնելու: Երէկ երազիս էի սիրահարեր, այսօր՝ լուսանկարիդ:

Որքան կ՚ուշանայ այն օրը՝ երբ քեզ պիտի համբուրեմ իմ երկրիս նշենիին տակ: Եւ մեր համբոյրին ջերմութենէն պիտի ծաղկի նշենին, խունկ պիտի ծխայ բուրաստանին մէջ եւ բանաստեղծները պիտի նկարագրեն մեր սէրը: Այդ օրը ուսէս վար պիտի իյնայ տառապանքին թաց վերարկուն, եւ իմ մարմինս պիտի օծուի քեզմէ ծորած ճառագայթներով: Այն ատեն, հին օրերու ասպետի մը նման պիտի հրամայեմ.

— Եօթն օր եւ եօթը գիշեր զուարճութիւն թող ըլլայ:

Ու իմ հայրենի դիցուհիս, երկրիս ջուրերուն յաւերժահարսը, Հայոց լեռնապարին քրմանոյշը, դուն որ լճակներուն նայուածքին հազար տեսակը ունի, մերկութիւնդ մեղրի գոյն, դուն անմահական ներշնչարան՝ որ լեզուիս մէջ թափեցիր բանաստեղծութիւն եւ երաժըշտութիւն, հէքեաթ եւ վիպերգութիւն, ով յաւիտենապէս սիրելի, լսէ ինձ.— ցաւիս մէջ որ տակաւին ինքզինքս անճարակ կը զգամ զովասանքդ հիւսելու, կը խնդրեմ որ հաւատաս անձնուիրութեանս, եւ պաշտումի հասնող զգացումներուս: Ու թող որ ըսեմ.— Կը սիրեմ քեզ, ու կարօտով ու լացով կը համբուրեմ անխօս շրթներդ, Հայաստանցի աղջիկ:

Թեհրան

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՆԱՄԱԿ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՄԸ

Այս տարի գիս հետդ Ամասիա տանելու փափաքիդ բացարձակապէս մերժումով կը պատասխանեմ: Նախ եւ առաջ խոստովանիմ որ ուրախացայ: Բայց շատ կարճ տեւեց այս պահը: Փայլակի մը պէս՝ որուն կը յաջորդէ տեղատարափը: Աչքերս արցունքով լեցուեցան, ցաւատանջ, առատահոս արցունքներով՝ որոնք սփոփարար չեղան երբեք: Ընդհակառակն. կարծես աւելի սաստկացուցին դառնութիւնը՝ որ մանուկ տարիքէս ի վեր սրտէս անպակաս եղած է միշտ:

Ամասիա: Մեր երկուքին ալ կարօտալի ծննդավայրը: Դուն հոն ազգականներ ունիս որոնք անհամբեր կը սպասեն քեզ: Ես միայն յուշեր ունիմ, մանկութեան քաղցր յուշեր՝ որոնց տեսիլքին մէջէն է որ կը տեսնեմ քաղաքին լեռներն ու այգիները, մեր եկեղեցիները, Տէր Եփրեմենց տունը, Մարգրիտ մօրքուրս, Մամիկս, Տէր Գլակը, եւ ուրիշ շատ մը կերպարանքներ վաղուց արդէն ծածկուած մահուան անթափանցելի խաւարով: Անոնց հետ կ՚ապրիմ ես: Զանցնիր օր մը, որ անոնք միտքս չիյնան, չլսեմ անոնց ձայնը: Կը յիշե՞ս մեր գետը՝ որ միշտ արագավազ կ՚անցնէր քաղաքին մէջէն, եւ որուն ձայնը մռունչի պէս կը լսուէր մեր տունը: Ճիշդ գետին պէս իմ սիրական մեռելներս չեն լռեր, կը խօսին ինծի: Ինչեր կ՚ըսեն: Ահ, եթէ յայտնես ինծի թէ ո՞ւր կը հանդչին:

Գարնանային լուսահեղ առաւօտ մը բռնի թողուցին իրենց տունն ու տեղը եւ ճամբայ ինկան դէպի անծանօթ հորիզոն մը՝ ուրկէ մահուան արիւնավառ արեւը կը բարձրանար: Այն առաւօտ կանուխ մեր երեք եկեղեցիներուն կոչնակները հնչեցին արեւածագէն առաջ: Ժողովուրդը աղօթքի կեցաւ: Խորաններու առջեւ Տէր Եփրեմը, Տէր Գլակը Աստուծոյ ողորմութիւնը հայցեցին եւ աղաչեցին երկնաւորէն որ ուժ եւ զօրութիւն տայ չարիքին փոթորիկէն զարնուած իրենց դժբախտ հօտին:

Հիմա կարծեմ հարիւր տուն Հայ կայ հոն: Բայց ոչ եկեղեցի ունին, ոչ դպրոց:

Մեկնողներէն ոչ մէկը վերադարձաւ: Առած տեղեկութիւններուս համեմատ՝ չեն ալ ուզեր որ գոնէ մատուռ մը շինուի եւ պատսպարել կարենան իրենց հալածական սուրբերը: Գիտեն որ Թուրքերը դէշ աչքով կը նային միշտ եւ օր մը նորէն պիտի ջարդեն, պիտի քանդեն Հայուն շինածը:

Եւ դուն կ՚ուզես հետդ Ամասիա տանիլ գիս: Ինչպէս կրնաս քար դնել սրտիդ վրայ եւ մտնել քաղաքէն ներս: Ինծի համար անկարելի է ասիկա: Ես միայն գիշերները, երբ քունը կը մերժէ թարթիչներս միացնել, կ՚երթամ հոն, կ՚ելլեմ Տէր Եփրեմենց տունին վերի ցածլիկ դըռնէն, կ՚անցնիմ Մարգրիտ մօրքուրենց սաճուին առջեւէն, կ՚իջնեմ վար, Մաղտանը կրակ է վառած եւ պզտիկ աւելով մը կ՚արծարծէ զայն: Կարճ թաղուկենց կովը կը սպասէ անդէորդի արիողին՝ երթալ միանալու համար արօտավայր գացող արջառին: Կը տեսնեմ այս բոլորը եւ հոգիս հետզհետէ կը պարուրուի քաղցըր եւ խորունկ թմբիրով մը: Քանի կ՚իջնեմ, գետին ձայնը աւելի որոտ կը լսուի, տուներուն տանիքներուն դէմ փշուր փըշուր ինկող անսահման բիւրեղի մը պէս: Կը հասնիմ Ս. Յակոբ եկեղեցիին առջեւ: Քիչ մը անդին է Ս. Նիկողոս գետնափոր տաճարը. եւ Իբրահիմեան վարժարանը՝ չհասած՝ կը քնանամ:

Քանի որ այսպէս յաճախ գիշերները Ամասիա կ՚երթամ եւ հոգիս կը հաղորդուի անցեալին հետ, չեմ փափաքիր երբեք լոյս աչքով տեսնել մանկութեանս աշխարհը՝ որ ինծի համար արիւնի եւ արցունքի խառնուած մռայլակոյտ մըն է այլեւս:

Հոն գեղեցիկ խնձորենիները եւ դեղձենիները կը ծաղկին դեռ ամէն գարնան: Բայց զանոնք այնտեղ դիտող աչքերուն մէջ ատելութեան եւ չարութեան կրակը միայն կը վառի: Հոն լռած են յաւիտեան կոչնակները, եւ ամէն առաւօտ մութին ու լուսուն Տէր Գլակը չարթննար իր «Առաւօտ Լուսոյ»ն մրմնջելու. ոչ ալ Տէր Եփրեմը գաւազանը քարերուն զարնելով դէպի Ս. Յակոբ եկեղեցին կ՚իջնէ:

Տէր Գլակը, ութսունամեայ, խողխողեր են հսկայ խոյի մը պէս Ս. Յովհաննէսի առջեւ: Երեկոյ չեղած, առաջին գիւղին մէջ, տեսնելով որ երիտասարդները իրարու կը կապկպեն, Տէր Եփրեմը հարցուցեր է թէ ինչո՞ւ: Պատասխանած են անոր կացինի հարուածներով...

Մեր գերեզմանները իսկ քարուքանդ ըրած են: Ոչ մէկ սրբութիւն, ոչ մէկ յիշատակ վրիպած է չարագործ Թուրքէն: Փոքր Հայքէն մինչեւ Վանայ ծովը աւերակները մնացին եւ զոհերուն արիւնովը գետերը կարմիր ներկուեցան: Ինչպէս երթալ եւ մեր երէկուան լուսածիծաղ այգիներուն մէջ գտնել ոչ թէ մեռելական ամայութիւն, այլ տաճիկ աղջիկներ եւ տղաներ՝ որոնք մեր տնկած ու ռուցած ծառերուն պտուղները եւ վարդենիներուն վարդերը կը քաղեն:

Հիմնայատակ քանդած են մեր տաճարները՝ որոնց կամարներուն տակ փոքրիկ երաժիշտի մեր ձայնը բարձրացաւ ատենօք: Կը յիշե՞ս: Կարելի՞ է մոռնալ այն ամէնը: Առաւօտ կանուխ, հազիւ թէ մեր ականջին կը հասնէր կոչնակին կանչը, մենք արդէն ոտքի կ՚ըլլայինք, ամառ թէ ձմեռ, ժամ կը վազէինք: Ես եղբօրս Արմէնին հետ Ս. Յակոբ կ՚երթայի, դուն՝ Ս. Աստուածածին: Ինչպէս պիտի կարենաս արցունքներովդ մարել այս հրեղէն յուշերը եւ ժպտիլ շուրջդ արթնցող կեանքին՝ որ այլեւս մեր կեանքը չէ, այն ճշմարիտ ազուոր օրհնուած կեանքը՝ որ հազար հազար թելերով հիւսուած ծիրանի պատմուճան մըն էր: Մենք հիմա ցնցոտիներով ծածկուած ենք կեանքի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԵՆԱԿ

Արուսեակի մայրը տկար էր: Քանի օր է տնէն դուրս չէր ելած:

Ներս հրաւիրեցին Լեւոնը: Ըմպելի հրամցուցին, կացութեան պատշաճ խօսքեր փոխանակեցին: Երբ մայր ու տղայ պիտի մեկնէին՝ աղջիկը առաջնորդեց նրանց մինչեւ դրսի դուռը:

Էլ ծանօթ էին պաշտօնապէս: Յաճախ պատահում էին ճանապարհին, քայլում էին քով քովի, խօսում էին: Ոչ, Արուսեակը չուզեց ոչ մէկ անգամ Լեւոնի հետ պարարահ գնալ: Այո, գիտէր պարել, բայց պարում էր միայն հայկական հանդէսների մէջ, ծանօթ բարեկամ երիտասարդների հետ:

Լեւոնը Արուսեակին հետ պարելու համար ինքն ալ սկսաւ յաճախել հայկական հանդէսներ ու վերջապէս պարեց Արուսեակի հետ: Նախանձեց, երբ նա պարեց ուրիշ երիտասարդների հետ: Արուսեակը, օհ, ոչ, նրան պէտք չէ որ դրկէր, թէկուզ պարի համար, ուրիշ տղամարդ:

Քսանեւհինգ տարեկան էր Լեւոնը:

Մի օր, երբ ծնողները խօսք բացին ամուսնութեան մասին, ու որպէս հարսնացու մատնանշեցին Արուսեակը, Լեւոնը ոչ չասաց:

Նշանուեցին: Ինչ բերկրալի օրեր, ինչ երջանկութիւն երկու ընտանիքներու:

Հազար դժուարութիւններով ձեռք բերուեցան ամուսնութեան համար անհրաժեշտ վկայականները: Վերջապէս, ամէն բան կանոնաւորուեցաւ: Նշանակեցին հարսանիքի թուականը:

Ու յանկարծ՝ Լեւոնը սոսկաց այն մըտքէն թէ, պիտի ամուսնանար, պիտի կորցնէր ազատութիւնը: Մի օր էլ հայր պիտի լինէր, պիտի մտնէր զաւակ մեծացնելու պարտականութեան տակ: Ընտանիքը բանտուորի խեղճուկ, վայելքէ զուրկ կեանքն էր իր աչքում: Պատկերացրեց ինքն իրեն, որպէս բեռնակառքի լծուած մի ձի, որ սախրտուած պիտի քաշէր կառքը, ուր որ մտրակը քշէր իրեն:

Անտանելի էր այդ պատկերացումը, երազներով լի իր հոգու համար: Կորցրեց քունը: Փակուեց ախորժակը: Կորաւ ժպիտը դէմքէն: Փախչիլ, մնալ ազատ...

Ու մի օր տուեց իր վճիռը:

Առանց ծնողներին, նշանածին մի բան ասելու՝ գնաց կամաւոր զինուոր արձանագրուելու Օտար Լեգէոնում: Դարձաւ անազգ, անանուն, անհասցէ, անտուն մի մարդ: Եւ առանց հրաժեշտի՝ փախաւ գնաց Աֆրիկէ, երկու տող ձգելով ծնողներին, առանց հասցէի. — Ինձ չփնտռէք. գնացի կամաւոր զինուոր: Ներեցէք: Աֆրիկէ: Օտար Լեգէոն:

Լեւոնը, թէեւ չքաւոր, բայց ծնողական գուրգուրանքով մեծցած, շուտ հասկացաւ իր առած քայլին անխոհեմութիւնը, բայց գիտէր որ վերադարձի ճամբայ չունէր:

Քանի որ այդպէս եղաւ, վճռեց լինել ինքնարժէք մարդ, իրեն պէս անանուն մարդկանց մէջ: Եղաւ անխոնջ աշխատաւոր, աներկիւղ, քաջ՝ կռիւների մէջ: Ուշիմ էր. շուտ սովորեց արաբերէն լեզուն. ծանօթացաւ բարբառներին:

Սիրուեցաւ հրամանատարներէն. տակաւ ընկերների նախանձին, ատելութեան: Ինքը եղաւ ընկերասէր, ներող, ուրիշի նեղութեանը, կարիքին հասնող, ընկերոջ համար կեանքը վտանգող ու յաջողեցաւ իր ասպարէզում:

Բարձրացաւ տասնապետի աստիճանի, յետոյ յիսնապետի. վաստակեց Անխոնջ անունը, որ դարձաւ իր սեփական անունը:

Այո, ինքնարժէք մի մարդ, անանուն մարդոց մէջ. լեցուեց հոգին, անցեալը մշուշապատուեց, ապրեց ներկայով, առանց նոյնիսկ մտածելու ապագայի մասին:

Վրայ հասաւ պատերազմը: Կեանքը առաւ նոր վազք, նոր թռիչք: Պէտք էր խըզախել, պէտք էր յաղթել: Պողպատէ արձան դարձաւ իր գեղեցիկ մարմինը, կարծրացաւ նաեւ հոգին: Վիրաւորուեց երկու անգամ, ապաքինեցաւ:

Անել, դժուարին կացութիւնների մատնուեցաւ, բայց ազատեցաւ. բախտը ուզեց որ ապրի Լեւոնը: Այդ մարմնով, հոգով կարծրացած տղան, սակայն չմոռցաւ մէկ բան. — նեղութեան մէջ, ցաւի մէջ յիշել մայրը, կանչել մայրը.— «Մայր, զգա զաւակիդ ցաւը, զգա զաւակիդ սպառնացող վտանգը, գթա նրան, աղօթիր որ անցնեմ ցաւը, ազատիմ վըտանգէն Մայր, մայր...»

Ու երբ ողջ, առողջ հասաւ պատերազմի վախճանին, զգաւ խաղաղութիւն, հաւատաց թէ իրեն պաշտպան հրեշտակ ունեցաւ մօր սիրտը, մօր աղօթքը: Ու մի օր, իրենց հին տան հասցէին գրեց մի նամակ, յայտնելով իր ողջ լինելը: Ստացաւ պատասխանը: Մայրն էր գրողը: Հայրը մեռել էր պատերազմի ընթացքին:

Ի՜նչ նամակ էր այն, ի՜նչ կանչ էր այն մօր սրտէն բխած:

Քիչ մնաց որ անմիջապէս տուն վերադառնար, սակայն պարապ էր գրպանը: Այդքան տարիների բացակայութենէն վերջ, տուն գնալ այրիացած, ծերացած մօր մօտ առանց դրամի, անիմաստ էր, անկարելի:

Պէտք էր դրամ շահիլ: Դրամով վերադառնալ:

ԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Շար.

ԺԱՆ ԺՈՌԷՍ

●

Գ.

Ժոռէս ծնած էր 1859ին հարաւ-արեւմտեան Ֆրանսայի Քասթր քաղաքին մէջ: Փոքր հասակէն իսկ արտակարգ ընդունակութիւն ցոյց կուտար ուսման հանդէպ: Ծննդավայրին երկրորդական վարժարանը փայլուն կերպով աւարտելէ ետք կուգայ Փարիզ եւ Սէնթ Պարպ գոլէճը եւս կ'աւարտէ մեծ յաջողութեամբ:

Յետոյ կը ներկայանայ մայրաքաղաքի Բարձրագոյն Ուսուցչանոցի մուտքի մրցման: Կը ստանայ ամենաբարձր նիշերը եւ հարիւրաւոր թեկնածուներու մէջէն կը հանդիսանայ առաջինը:

Քսաներկու տարեկանին արդէն մագիստրոս փիլիսոփայութեան, կը նշանակուի դասախօս Ալպի քաղաքի լիսէին: Սակայն կրթական քննիչներու վարժ աչքերէն չեն խուսափիր երիտասարդ ուսուցչին անվիճելի ձիրքերը ու երկու տարին հազիւ լրացած՝ կ'ունենայ պաշտօնի բարձրացում: Կը կարգուի համալսարանի դասախօս՝ Թուլուզ քաղաքին մէջ:

Ժոռէս աղքատ ընտանիքի զաւակ չէր: Եղբօրորդին էր ծովակալ Ժոռէսի, որ կարեւոր դեր մը կատարած էր Փարիզի ինքնապաշտպանութեան մէջ՝ 1870–71ին: Ծովակալ հօրեղբայրը եղած է նաեւ դեսպան: Վարած է ուրիշ կարեւոր պաշտօններ: Կարճ խօսքով իր նահանգին ականաւոր դէմքերէն մին է եղած:

Ի ծնէ դաստիարակ, բարձր մտաւորական, կրթական ասպարէզի «կոչեցեալ», բախտին մէկ տարօրինակ խաղովն է որ Ժոռէս մտած է քաղաքական կրկէսէն ներս:

Իրենց նահանգի (Թարն) թեկնածուներու ցանկի մը պատրաստութեան ատեն կը դնեն նաեւ իր անունը՝ աւելի թիւը լրացնելու համար: Ընտրական անակնկալներու շնորհիւ քուէներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կեդրոնանայ այդ ցանկին վրայ եւ այսպէս՝ կ'ընտրուի երեսփոխան:

Յետագային բռնած դիրքէն կարելի է հետեւցնել թէ Ժոռէս պահ մը շուարած է անսպասելի նորութենէն: Սակայն, անկարելի է այլեւս ընկրկիլ: Կը ձգէ սիրած աշխատանքը, աշակերտները եւ կը մեկնի Փարիզ:

Քսանվեց տարեկան անփորձ երիտասարդ. քաղաքականութեան մէջ բոլորովին համբակ, երկար ատեն լուռ կը հետեւի Երեսփ. Ժողովի վիճաբանութիւններուն: Կ'աշխատի ամէն օր բան մը սորվիլ, ուսումնասիրել պետական բարդ մեքենային ծալքերը: Երբեմն կ'ուզէ քանի մը խօսք ըսել, բայց կը վախնայ բեմ ելլել: Տարիներ ետքը, երբ կը դառնայ Ֆրանսական բեմի անզուգական ատենաբաններէն մին, ըստ իր խոստովանութեան, այդ վախը միշտ կ'ընկերանայ իրեն:

Սկզբնական շրջանին՝ ընկերվարական չէ եղած: Անորոշութեան մէջ խարխափած է մէկ-երկու տարի: Անմիջապէս չէ գտած քաղաքական գիծը

Տեղը եկաւ պատմենք դէպք մը, յատկանշելու համար իր ուղիղ նկարագիրը:

Եռանդուն բարեկամներ իրականութիւնը խեղաթիւրելով, գրչի խաղերով կ'ուզեն իր ուսերուն վրայ նետել ընկերվարական պարեգօտը՝ առաջին քայլերէն իսկ: Ժոռէս բուռն կերպով կը բողոքէ այդ սուտին դէմ: Ոչ մէկ պատճառ ունի ամչնալու, եթէ կարգը եկած է ընկերվարութեան: Կ'ընդունի միայն, որ իր առաջին ճառերէն արդէն ընկերվարութեան հոտ կուգար:

Մօտիկ ծանօթներու համար շատ բնական կը թուի այս փոփոխութիւնը:

Ի բնէ բարի, ուրիշի տառապանքին առջեւ չափազանց զգայուն, վերջ ի վերջոյ պիտի գար ընկերվարութեան, հոն միայն գտնելով հոգեկան գոհացում:

Խոր իմացականութեան տէր, Աստուածատուր խօսքի շնորհով օժտուած, իրեն համար անկարելի չէր բարձրանալ պետական պաշտօններու բոլոր աստիճանները: Մինչեւ վարչապետութիւն: Մինչեւ Հանրապետութեան Նախագահութիւն:

Բայց, առանց անդամատետր ունենալու (կուսակցութեան մէջ մտած է եօթը տարի ետքը. 33 տարեկանին) ընկերվարական է արդէն ամբողջ էութեամբ եւ մերժելով իր առջեւ փռուած նիւթական, բարոյական բոլոր առաւելութիւնները՝ կը նետուի ընկերային պայքարին մէջ, քաջ գիտնալով թէ ինչ կը սպասէ իրեն պատնէշին միւս կողմը:

Նորէն գիծ մը իր անշահախնդիր, անձնուրաց բնաւորութենէն:

Ժոռէս, յանուն գաղափարի նախ կը հալեցնէ փոքր խնայողութիւնը, յետոյ, երեսփոխանի ամսականին մեծ մասը, այնպէս որ երբ անակնկալ մահը կը պատահի, կինը՝ երկու զաւակներով անձկութեան կը մատնուին: Բարեկամները կը ստիպուին ծխախոտ ծախելու իրաւունք մը ձեռք բերել, որպէսզի տիկին Ժոռէս կարենայ ապրեցնել ընտանիքը:

Ինչպէս գիտենք, Ֆրանսայի մէջ երեսփ. ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան ընդհանրապէս չորս-հինգ տարին անգամ մը:

Առաջին շրջանի վերջաւորութեան դեռ ծանօթ դէմք չէ, սակայն, սկսած են արդէն նկատի առնել: 1888ին, Ժորժ Քլեմանսօ Երեսփ. Ժողովի Նախագահութեան թեկնածութիւնը չդրած, կը խորհրդակցի քանի մը անձերու հետ: Մէկը երիտասարդ Ժոռէսն է:

1889ի ընտրութիւնները կը վերջանան իր պարտութեամբ: Օրուան մարդը զօր. Պուլանժէն է: Կ'ընտրուի անոր թեկնածուն: Տարօրինակ զուգադիպութեամբ, մինչեւ 1904, իւրաքանչիւր ընտրութեան յաջորդած է պարտութիւն մը:

Այսպէս, 1885՝ առաջին ընտրութիւն. 1889՝ պարտութիւն. 1893՝ վերընտրութիւն. 1898՝ կրկին պարտութիւն. 1904՝ ընտրութիւն:

Եթէ ուզէ, իբրեւ ղեկավար դէմք կուսակցութեան, կրնայ ներկայանալ ուրիշ ապահով շրջաններու մէջ եւ վերընտրուիլ: Սկզբունքի տէր մարդ, ան հաւատարիմ կը մնայ Թառն նահանգին ու մանաւանդ՝ ընկերներուն: Թեկնածութիւն դնել ընկերոջ մը սահմանին մէջ կը նշանակէր այդ ընկերոջ իրաւունքը ձեռքէն առնել: Փափկանկատ տրիբունին համար աններելի մեղք մըն է այդ:

Ակնարկելով ընտրական անակնկալներուն, եղած նոր առաջարկներուն՝ կ'ըսէ.

— «Միասին նաւարկեցինք փոթորկոտ ծովերու վրայ: Երբեմն ելանք ալիքներու գագաթը, երբեմն իջանք խորը, բայց ոչ մէկ նաւաբեկութիւն պատեց մեզ»:

Փափկանկատ է նոյնիսկ հակառակորդներու հանդէպ:

1910ի ընտրութիւններուն, Արմատական կուսակցութիւնը որ մինչ այդ իրեն զօրավիգ կանգնած էր, յանկարծ կ'որոշէ սեփական թեկնածու ունենալ: Ժոռէս անհանգիստ է. շուարած, նեղուած: Ի՞նչպէս քննադատել երէկուան բարեկամը, իր բառերով «դրացի մարգագետինէն փախած զամբիկը»: Մեղմ ձայնով քաղաքավարութեամբ կը քննադատէ արմատականներու գրեթէ պահպանողական ծրագիրը:

— «Արմատականները, կ'ըսէ, կը նմանին մեր եզներուն: Չեմ գիտեր թէ անոնց չափ ուժո՞վ են, բայց լաւ գիտեմ, դանդաղաշարժ են անոնց չափ»:

Հոս խօսքը տանք Հանրապետութեան նախկին նախագահ եւ հանդուցեալին աշակերտներէն՝ Վէնսան Օրիոլի.

— «Մինչեւ մահը, ոչ մէկ անկիրթ կամ բիրտ բառ լսեցինք իր բերնէն: Մէկ անգամ — միայն մէկ անգամ — աններես անուանեց Ժոզէֆ Քայեոն: Կ'ուզէր ունենալ հանրապետութիւն մը, ուր, ինչպէս կ'ըսէր ինք, մարդիկ կարենան պայքարիլ առանց իրար ·բզկտելու»:

Ծանր բառ՝ «աններես»ը:

Բանանք մեր օրերու թերթերը:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ճամբուն վրայ եւ մեր ամբողջ հարստութիւնը յուշերով կազմուած դառնահամ գանձ մըն է սոսկ: Ասոր վրայ դուրդուրացողներն ալ հետզհետէ կը պակսին: Վաղը մեր զաւակները բոլորովին աղքատացած՝ յիշելու սփոփանքն ալ պիտի չունենան:

Բայց դուն որոշած ես ուղեւորիլ: Բարի ճանապարհ: Մինակդ գնա առանց զիս համոզել փորձելու: Չեմ կրնար ոտք դնել այն հողին վրայ՝ ուր ոչ իսկ հողացեալ սիրելի մը կը սպասէ ինծի: Հոն ծնած եմ եւ հոն ապրած մանկութիւնս: Հոն է միշտ անիկա, բայց միայն կարօտ է եւ թախիծ, անբուժելի խորունկ տրտմութիւն:

Ոչ մէկ ուրախութեան հետ կը փոխեմ այս կարօտը՝ որ հոգիիս մէջ անայլայլ կը պահէ անցեալին երկինքը, անշէջ կը պահէ հայրենի ակութներուն կրակը:

Եթէ գոնէ ունենայի ամէնէն աղօտ յոյսը ճանչող դրան մը սեմին վրայ գտնելու պառաւ կամ ծերունի Հայ մը, մէկը հարիւրաւոր ազգականներէս, մամիկ մը, մեծ հօրեղբայր մը, որ գրկաբաց՝ ճանչնար զիս, եւ արտասուացող համբոյրներով աչքերս գոցէր իր դողահար շրթներուն տակ, կ'ընդունէի հրաւէրդ եւ կու գայի քեզ հետ: Բայց ոչ մէկը, ոչ մէկը անոնցմէ՝ որոնք իմ գրեթէ որբ տղու մանկութիւնս լեցուցին իրենց անմոռանալի կերպարանքներով: Ամէնքն ալ արիւնոտ փոթորիկին մէջ անհետացան:

Երթաս բարով:

Եթէ իջնես Իրխի ափը, Այ-Վասիլի այգիներուն մէջ, սուրբին ուխտագարդ (եթէ հոն է դեռ) գերեզմանէն անդին, ձախ կողմդ Մարգրիտ մօրքուրենց այգին կար: Հոն մեծատարած ընկուզենի մը կը բարձրանայ: Անոր շուքին մէջ քնացած եմ ամառ ցերեկները: Քիչ մը վարէն, գետէն ջուր հանող ջրանիւը կը ճռնչէր: Հոն ըլլալու է ծառը. ընկուզենին երկար կ'ապրի: Անոր բունին վրայ անունս փորած եմ Ս. Կարապետի չախուով: Փնտռէ եւ գտիր ու համբուրէ անունս՝ որ այնքան յոյսերէ եւ երազներէ ետք՝ հիմա ցաւատանջ եւ անհասելի կարօտ է միայն...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Պ. Արամ Մեսատուճեան, Լա Սիոթայէն, 21 տարեկան, մեծ յաջողութեամբ մասնակցած է ֆրանս. զանազան համալսարաններու մրցումներուն, ինչպէս «Բազմարուեստեան», «Փոն զ'է Շօսէ», «Նանսիի քիմիական ճարտարարուեստական ազգային բարձրագոյնը», «Սէնթ Էթիէնի Հանքայինը», «Մետաղագործական, Ճարտարարուեստական, Օդանաւային, Նանսիի երկու հանքային դպրոցները»:

Մարսէյլի «Մարսէյյէզ» թերթը օգոստ. 10 թիւին մէջ գնահատական տողեր նուիրելով կը գրէ թէ՝ տասը մրցում, տասը յաջողութիւն: Գրաւոր քննութիւնները Փարիզի, իսկ բերանացին անցուցած է Մարսէյլի մէջ:

Մեսատուճեան որոշած է մտնել Բազմարուեստեան դպրոցը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Գ.

— Ուրախ եմ, տիկին, ըսաւ տոքթորը, որ ձեր բաղձանքին հասաք վերջապէս. պարապ մտահոգութիւններով տառապեցաք երկար ատեն:

— Եւ զիս ալ տառապեցուց, միջամտեց Բենիամին, գլուխը երերցնելով:

— Իմ պարագայիս մէջ գտնուող ամէն ամուսնացած կին այդ տառապանքներուն ենթակայ չէ՞ տոքթոր, հարցուց Մալվինէ պաղարիւնով:

— Ջերինը քիչ մը չափազանց էր, ըսաւ բժիշկը:

Եւ կարգ մը առողջապահական պատուէրներ տալով մեկնեցաւ:

Բենիամին գնեց քանի մը իւղաներկ պատկերներ՝ կարմրայտ, գողտրիկ մանկիկներ ներկայացնող, եւ զանոնք կախեց իրենց ննջասենեակին եւ սրահին պատերէն, որպէսզի Մալվինէ միշտ անոնց նայելով բնախօսօրէն ազդուորուի եւ Բարսեղեան ընտանիքին գահաժառանգին ֆիզիքականին վրայ ալ նպաստաւորապէ՞ս ազդէ:

— Թող որ, մեր զաւակը գեղեցիկ միայն կրնայ ըլլալ. քու անուշ եւ հմայիչ աչուըներդ ունենայ կը բաւէ, կ'ըսէր Բենիամին փաղաքշելով իր կինը:

Վահէ կը շարունակէր իր այցելութիւնները եւ գրեթէ Բենիամինի չափ գուրգուրանքով կը շրջապատէր իր զարմուհին, իբրեւ եղբայր:

Շատ անգամ, ընտանիքը հաւաքուած միջոցին, խօսք կ'ըլլար ծնելիք տղուն մասին:

— Տեսնենք մա՞նչ պիտի ըլլայ, կ'ըսէր Բենիամին անձկանօք:

— Ես աղջիկը նախամեծար կը սեպեմ, կ'ըսէր Մալվինէ:

— Արջինեկները մանչ ըլլալու են, կը ճռէր Սոֆիկ հանըմ անդիէն:

— Եւ կ'ուզէի նաեւ որ սեւաչուի ըլլայ. ես թուխերը աւելի կը սիրեմ, կ'ըսէր Բենիամին, կնոջը նայելով որ զմայլելի թխահեր մըն էր:

— Ըստ իս, կը միջամտէր Վահէ, լաւագոյնն է այս մասին բնաւ չխօսիլ առայժմ. ինչ ալ ըլլայ, այս ընտանիքին պաշտելին պիտի ըլլայ:

— Անշուշտ, անշուշտ, կ'ըսէին ամէն կողմէ:

Ոտքով պտոյտը շատ կարեւոր յայտարարուած ըլլալով բժիշկին կողմէ, կարգադրուեցաւ որ շաբաթը քանի մը անգամ Վահէի եւ ուրիշ անգամներ Բենիամինի ընկերակցութեամբ Մալվինէ պտըտելու ելլէ:

Հակառակ այս կարեւոր եղելութիւնը գաղտնի պահելու որոշման, Ֆէրիքէօյի մէջ՝ տիկին Բարսեղեանի յղութեան լուրը շուտով շրջան ըրաւ՝ չի գիտցուիր ինչպէս:

Դրացուհիները, անոր դուրս ելած միջոցին, ուշադրութեամբ զննեցին ան՝ր մարմինը, վերէն վար, եւ թեթեւ կորութիւնը որ քիչ մը կը սկսէր խանգարել անոր հասակին ներդաշնակութիւնը, ամէն կասկած փարատեց:

Զարմիտ եւ անբարեացակամ ակնարկութիւններ ալ թռան բերնէ բերան, որոնք կը ձգտէին կասկածի տակ դնել Բենիամին էֆէնտի Բարսեղեանին հեղինակութեան բաժինը՝ տիկին Բարսեղեանին, որովայնային այդ աններդաշնակութեան մէջ, միւս կողմէ լայն, ամենալայն բաժին մը հանելով զարմիկ Վահէին, իր զարմուհիին ֆիզիքական կազմին վրայ առաջ եկած այդ փոփոխութեան մէջ:

— Կարգուելնին չորս տարի եղաւ, կ'ըսէր կին մը, խելուըննին նո՞ր գլուխնին եկաւ: Ազգականը զօրաւոր դեղ մը բերած ըլլալու է Փարիզէն:

Այս արախօսութեան առջեւ, ամէն մարդ քրքջալէր կը խնդար:

— Այս Բենիամին էֆէնտի, կ'ըսէին ուրիշներ, շնորհքով աւանակ մըն է, եւ եղջիւրաւոր աւանակ մը...

Տիկին Բարսեղեանի մարմնին աններդաշնակութեան յառաջացման հետ՝ Բենիամինի հոգեկան տրամադրութիւնները գերազանցօրէն բարեփոխուեցան. աշխարհիս էն լաւատես մարդը եղած էր: Իր մէջ այլեւս ոչ միայն գոյութիւն չունէին նախ քան յղութեան շրջանին դժոխային երկիւղները, ոչ միայն մոռցած էր տխուր եւ դժնդակ անցեալը, այլեւ իր հոգին տակաւ կը լեցուէր հայրական զգացմամբ: Հօր բնազդը կ'արթննար իր մէջ, եւ մինչ առաջ զաւկի մը երեւումը կը մաղթէր պարզապէս դժուարին ուղան կացութենէ մը ազատուելու համար, հիմակ կ'ըղձար զայն՝ իբրեւ հայր:

— Կինս իրաւունք ունի եղեր այդքան տրտմելու եւ տառապելու, կը մտածէր:

Իրեն համար մինչեւ իսկ հպարտութիւն նկատեց՝ կինը թեւը առաջ պտտիլ Բերայի չիտակը, իր առնականութեան կենդանի գրաւականը հետն ի վեր տանելով: Յաղթանակ մըն էր ատիկա, զոր ահա կը պանծացնէր:

Շատ անգամ երեքը միասին կ'ըլլային, տէր եւ տիկին Բարսեղեան, եւ Վահէ: Տիկինը երկուքին մէջտեղէն կը քալէր, գոհ եւ յուսոթ դէմքով, փոխն ի փոխ կրթնելով աջ ու ձախ կողմի թեւերուն: Վարժութեամբ, Բենիամին ոչինչ տեսաւ անբնական եւ անպատուաբեր բան՝ փողոցի մէջ՝ Մալվինէ իր զարմիկին թեւին կառչեցաւ քալելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

պետութեանց բանակներուն կողմէ, եւ հակառակ Մ. Նահանգներուն հայթայ-թած զինամթերքին: Եւրոպայի միացեալ բանակի ծրագիրը, որ կը տրամադրէ ա-րեւմտեան Գերմանիոյ զինուորական ու-ժերը միացնել արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան ցանցին, նորէն չատա-ցաւ կառավարական անհրաժեշտ միջոց-ները, գործադրելի դառնալու համար: Յուսախաբիչ նշաններ տեսնուեցան վերջին վեցամսեակի ընթացքին: Միացեալ բա-նակի դաշինքը վաւերացուեցաւ Գեր-մանիոյ եւ Հոլանտայի կողմէ. Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի խորհրդարանները դը-րական միջոցներ ձեռք առին, իսկ Ֆրան-սայի ընկերվարական համագումարը հը-րահանգեց ուժ տալ դաշինքին, կարգա-պահական պատիժներ սահմանելով: Եւ սակայն, իրողութիւնը այն է որ դաշինքը չէ վաւերացուած Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ կողմէ եւ արեւմտեան Գերմանիան չի կրնար ընծայել անհրաժեշտ աջակցու-թիւնը: Այս թերացումը ամենածանր ար-գելքն է Եւրոպայի պաշտպանութեան հա-մապատասխան ցանց մը ստեղծելու հա-մար:

ԲՈՒՌՆ ՑՈՅՑԵՐ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

Ազգաժողովին յունական պատուիրա-կութիւնը խնդրած է քննել Կիպրոսի հարցը: Այս առթիւ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան ուրբաթ օր, Աթէնքի եւ Սելա-նիկի մէջ, պահանջելու համար կղզիին Յունաստանի կցումը:

Մայրաքաղաքին մէջ, նշանակուած ժամուն (18·30) աւելի քան հարիւր հա-զար հոգի խռնուած էին Սահմանադրու-թեան հրապարակին վրայ: Կրակոտ ճա-ռեր խօսեցան Աթէնքի մետրոպոլիտը եւ ուրիշ ականաւոր անձեր: Բարեկարգու-թիւնը չէր խանգարուած: Բայց քիչ վերջը հազար երիտասարդներ դրօշներ պարզած, քարերով եւ բիրերով զինուած, փորձեցին խզել ոստիկաններու շղթան որ կ'արգիլէր անցնիլ անգլիական դեսպա-նատան եւ հիւպատոսարանի ճամբաները: 52 հոգի վիրաւորուեցան, 24ը ոստիկան:

Ծանր դէպքերէ խուսափելու համար, ոստիկանութիւնը խնդրած էր օտարա-կաններէն հեռու կենալ ամբոխէն: Հարկ եղաւ ջուր սրսկել ցուցարարներուն վրայ եւ բիրեր գործածել: Ընդհարումը տեղի ունեցաւ Սոֆիա պողոտային վրայ, «Մե-ծըն Բրիտանիա» պանդոկին մօտ: Ցու-ցարարները քարեր կ'արձակէին ոստիկան-ներուն վրայ: Անկարգութիւը տեւեց 45 վայրկեան:

Սելանիկի մէջ ալ ոստիկանութիւնը ցրուեց 100·000 ցուցարարներ, ջուր սրսկելով: Ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ Քորֆուի եւ Կրետէի մէջ, բոլորն ալ ուղ-ղուած Անգլիացիներուն դէմ: Աթէնքի արքեպիսկոպոսը կոչ մը ուղղեց «անգ-լիացի ազնիւ ժողովուրդին, որպէսզի ազատութիւն շնորհէ Կիպրոսի»: Երբ կոչ մըն ալ Չըրչիլի կ'ուղղէր, բազմութիւնը «ոչ, ոչ» աղաղակեց: Յետոյ խոստացաւ թէ ազատութեան լոյսը կը մօտենայ եւ թէ Կիպրոսը մայր երկրին պիտի միա-նայ: «Անհանդուրժելի է որ քաղաքա-կիրթ ժողովուրդ մը գերի մնայ 20րդ դարուն»:

ԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ Քազապլանքա քաղաքին մէջ օտար լեգէոնականները եւ ֆրանսական զօրքը մաղեցին հազարաւոր բնիկներ, նախորդ Սուլթանին գահընկէցութեան առաջին տարեդարձին առթիւ: Պաշտօնա-կան տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ 750 հոգի ձերբակալուեցան 24 ժամուան մէջ: Ազ-գայնականները ընդհ. գործադուլ մը սարքեցին երեք օրուան համար: Երեք նոր ահաբեկումներ տեղի ունեցան ուր-բաթ օր:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ արտաքին նախարար պիտի անուանուի գնդ. Սալահ Սալեմ, քարո-զութեանց նախարարը, որ երրորդ զօրա-ւոր դէմքն է նոր վարչութեան մէջ:

89 ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐ, թագուհիներ եւ իշ-խաններ պտոյտ մը պիտի կատարեն յու-նական կղզիներուն մէջ, Յունաստանի թագաւորին կարգադրութեամբ, ինչպէս գրած էինք: Առաջին հիւրերը, 15 հոգի, Մարսէյլէն ճամբայ ելան դէպի Նափոլի, «Ակամեմնոն» զբօսանաւով:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ երկամեայ ծրագիր մը կազմած է, որուն համաձայն 30 միլիոն քառ. մեթր տարածութեամբ շէնքեր եւ բնակարաններ պիտի կառուցուին: — Խ. Միութիւնը 40·000 ռազմական օդանաւ ունի, ինչպէս կը հաղորդէն ամերիկեան աղբիւրէ:

ԳՐԱՏՈՒՆ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

★

46, Rue Richer, Paris (9).
Tél.: PROvence 64-90
C. C. P. Paris 3630-66

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիամանթօ, ամբողջական գործեր, Գահիրէ 1954, գին՝ 1500 ֆրանք:

Գ. Թագւորեան, Գորչ Գայլը կաղեր էր, 1915 (վկայութիւններ եւ յուշաւորու-թիւններ), Գահիրէ 1953, 700 ֆրանք: Սարգիս Խ. Տէօվլէթեան, Յուշեր Շապին Գարահիսարէն, Փարիզ 1954, 500 ֆրանք: Վ. Թէքէեան, Հայրենիք, Պէյրութ 1954 300 ֆր.: Հ. Աճառեան Քննութիւն Ա-տեալի բարբառի, Երեւան 1953, 600ֆր.: Ն. Զարեան Ուղեգրութիւններ, Երեւան, 1953, 500 ֆր.: Ստ. Տ. Մելիք-Բախշեան Պաւլիկեան շարժումը Հայաստանում, Ե-րեւան 1953, 600 ֆր.: Ծաղկաքաղ շարա-կանաց, Երգոց եւ Աղօթից, հանդերձ աշ-խարհաբար թարգմանութեամբ, Երուսա-ղէմ, 1952, 800 ֆր.: Ա. Գրաճեան, Մա-նուկներու բեմը (արտասանութիւններ, մենախօսութիւններ, մանկական թատ-րերգութիւններ), Պէյրութ, 1954, պատկերազարդ 1200 ֆր.: Գ. Պ. Աճեմ-եան, Առձեռն բառարան, Անգլ.-Հայ, Պէյրութ 1953, 1300 ֆր.: Ս. Գափամա-ճեան Հայ-Հայ բառարան (նոր տպա-գրութիւն) կազմուած՝ 4000, անկազմ՝ պրակներով՝ 3000 ֆր., Պէյրութ 1954: Եղիա Տէմիրճիպաշեան (Արձակներ, նա-մակներ, քերթուածներ) Հրատ. Հ. Գ. Բ. Մ., մատենաշար թիւ 18, էջ 480, 1000 ֆր., Ամերիկա՝ 3·50 տոլար, Փարիզ 1955: Ծատուր Պէրպէրեան, Խաչին ճամ-բան, Փարիզ 1955, 350 ֆր.:

Դպրոցական վերամուտի առթիւ փնտր-ուեցէք Արարատ դասագիրքին շարքը: Ա. հատոր այբենարան 100 ֆր., Բ. գիրք 200 ֆր., Գ. գիրք 300 ֆր.: Հեղինակ՝ Մը-կրտիչ Պարսամեան, ինչպէս նաեւ բառա-րաններ, քերականութեան գիրքեր եւլն:

Փափաքողներուն կը ղրկուի գրացան-կը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954-1955 ուսումնական տարեշրջանի համար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, ո-րոնք կը փափաքին ազգային այս դարա-ւոր հաստատութեան մէջ ապահովել ի-րենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրան-սական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելու-թիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ:

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա-ցած է հազար ֆր. տէր եւ տիկին Մար-գարեանէ, իրենց աղջկան՝ Սանուհի Թե-րէզ Մարգարեանի ամուսնութեան առ-թիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ տիկին Պախթիարօղլու 2000 ֆր. կը նուիրեն Մօնմօրանսիի ծերանոցին, փոխան ծաղկեպսակի այրի տիկ. Ազնիւ Քէպապճեանի մահուան առթիւ:

Ստացանք Յառաջէն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայ դպրոցներուն եւ ընտանիքներուն կողմէ փնտռուած գիրք մը, Արմենակ Գրաճեանի (Ա. Մանկասէր)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԲԵՄԸ

Պատկերազարդ հատոր մը, որ կը պա-րունակէ մանկական նոր արտասանու-թիւններ, ձայնագրեալ երգեր, մենախօ-սութիւններ, օփերէթներ, տրամախօսու-թիւններ, առակներ, զաւեշտներ և պատ-մուածքներ:

350 մեծադիր էջ, գունաւոր պատկեր-ներով, ընտիր թուղթի վրայ:

Գին՝ Սուրիա եւ Լիբանան 8 լիբ. ոսկի: Արտասահման՝ երեք տոլար:

Հասցէ.—
Arménak Kradjian, 11, Rue Kheder
Nor-Hadjine, Beyrouth (Liban)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Աս-լանեանէ (Քրեմլէօ) 500 ֆր.:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վճարումները դիւրացնելու համար կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն դիմել հե-տեւեալ հասցէներուն.—

ԱՆԻԷՌ, ՔՈԼՈՄՊ – ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊ.— Ընկերներ Յակոբ Հիսայեանի եւ Արամ Ա-ւետիսեանի:

ԻՍԻ. եւ ՄԷՕՏՕՆ.— Ընկերներ Եր-ուանդ Ատանալեանի, Նշան Դարբինեա-նի կամ սրճարանապետ Զատիկեանի:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՌՍԵԼ.— Ընկերներ Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Կարօ Երան-եանի:

ԱՆԿԷՆ – ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ.— Ընկեր Սա-հակ Տէր Թովմասեանի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ընկեր Բարթող Փա-փազեանի:

ՇԱՒԻԼ – ՎԻՐՈՖԼԷ.— Ընկեր Գրիգոր Կիւլեանի:

ՊԱՆԵՕ – ՔԱՇԱՆ.— Ընկերներ Ներսէս Տականեանի կամ Բարթամ Պասմաճեանի:

ՍԵՒՐԱՆ.— Պ. Խլոյեանի:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ-ՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւննե-րով): Գին 1000 ֆրանք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «Պատմութիւն Արեւմտա-հայ արդի Գրականութեան» Գին 800 ֆր.:

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ:

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ — MARDI 24 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7452 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2863

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՏԱՀՈԳ ԵԻՐՈՊԱՆ

Յանդուգն ծրագիր մը, միացեալ բանակ՝ արեւմտեան Եւրոպայի հաւաքական պաշտպանութեան համար, դարձած է կռուախնձոր, երկու տարիէ ի վեր:

Ծրագիրը յղացան Փարիզի մէջ: Բայց Փարիզն է որ կը վարանի վաւերացնել զայն, շարք մը վերապահումներով:

Անոնք որ կը պաշտպանեն ծրագիրը, ունին մէկ հիմնական մտահոգութիւն, — հակակշիռ տակ առնել նոր Գերմանիոյ վերազինումը: Օգտուիլ անոր ռազմական ուժէն, բայց թոյլ չտալ որ նորէն դառնայ զինուորական պետութիւն, առանձին սպայակոյտով եւ անսահման զօրագունդերով:

Հակառակորդները բաւարար չեն նկատեր այս կարգադրութիւնը, ապագայ չարիքներ կանխելու համար:

Ծրագիրը կը տրամադրէ, նաեւ, որոշ չափով հրաժարիլ ազգային գերիշխանութեան իրաւունքներէն, քանի որ դաշինքը պիտի կնքուի միջազգային գետնի վրայ, եւ հաւաքական պաշտպանութիւնը պիտի վարէ գերագոյն մարմին մը, մասնակցութեամբ զինակից պետութեանց:

Այս կէտն ալ վիճելի է ծրագրին հակառակորդներուն համար:

Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին գլխաւոր յանձնաժողովներէն հինգը մերժեցին դաշինքը, ինչ որ կը նշանակէ թէ ժողովը պիտի չվաւերացնէ զայն, իր ներկայ վիճակին մէջ:

Ահա թէ ինչու յաջորդական դահլիճներ յարմար չէին դատեր Ազգ. Ժողովին ներկայացնել զայն, եւ նոր վարչապետը, Պ. Մենտէս-Ֆրանս, բարեփոխումներ եւ յաւելումներ կ'առաջարկէր վաւերացման ճամբան հարթելու համար:

Այդ փոփոխութեանց քննութիւնն էր որ կատարուեցաւ Պրիւքսէլի մէջ, յանգելով ձախողման:

Եւ այժմ իրար անցած են դաշնակիցները, սկսելով Մեծերէն:

Վեց զինակիցներէն չորսը վաւերացուցած են դաշինքը, եւ անձկութեամբ կը սպասէին Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ վաւերացման:

Միւս կողմէ, Մ. Նահանգները պարբերաբար կը յիշեցնեն թէ պիտի ստիպուին վերաքննել իրենց արտաքին քաղաքականութիւնը, եթէ ջուրն իյնայ միացեալ բանակի ծրագիրը:

Միացեալ բանակի դաշինքին դէմ առաջին օրէն իսկ ժխտական դիրք բռնած են համայնավարները, քարոզչական բոլոր միջոցներով: Կ'առաջարկեն պատռել ծրագիրը, խափանելու համար Գերմանիոյ վերազինումը, եւ անոր տեղ ընդունիլ Խ. Միութեան առաջարկը՝ հաւաքական ապահովութեան մասին:

Այսպէս, նորէն երկու ճակատներ են որ կ'ընդհարին, գերակշռութեան պայքարը մղելով ամէն գետնի վրայ:

Մինչ այս մինչ այն, Եւրոպան նոյնքան խոր տագնապ մը կ'անցընէ:

Աննախընթաց դժուարութեանց մատնուած են այն պետութիւնները, որ օտար երկիրներ կը կառավարեն իբրեւ գաղթավայր:

Ժողովուրդները արթնցած են այդ բոլոր երկիրներուն մէջ, եւ կ'ուզեն տանտէր դառնալ ամէն կերպով: Խլրտումները, ըմբոստական շարժումները իրարու կը յաջորդեն, երբեմն յանգելով պատերազմի:

Մեծն Բրիտանիա խոհեմութիւն ունեցեց ընդառաջ երթալ ազգայնականպահանջներուն, պարպելով Հնդկաստանը, որ անփոխարինելի կը համարուէր, եւ համաձայնելով Եգիպտոսի հետ, Սուէզը պարպելու համար:

Ֆրանսա նախընտրեց կարճ կապել Հնդկաչինի պատերազմը, զոհելով Թոնքինը եւն.: Եւ այժմ կը ձգնի լուծել Թունուզի եւ Մարոքի կնճիռները: Շ.

ՕՐՈՒԱՅ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ԺՈՂՈՎԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԼՈՆՏՈՆ ԳՆԱՑ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԴԱՇԻՆՔԻ ՄԱՍԻՆ — ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ՓՐԿԵԼ ԹԷ ՈՒՐԻՇ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՊԻՏԻ ՄՏԱԾԵՆ — ԱՅՍՕՐ ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Պրիւքսէլի խորհրդաժողովը ձախողեցաւ, հակառակ միջին ճամբայ մը գտնելու բոլոր փորձերուն:

Ահա թէ ինչ անցաւ դարձաւ շաբաթ գիշերէն մինչեւ բանակցութեանց խզումը. —

Շաբաթ առտու ժամը 1ին Ֆրանսական պատուիրակութեան շրջանակներուն մէջ, գիշերային երկար ժողովէ մը ետք, այն եզրակացութեան յանգած էին թէ որ եւ է յառաջդիմութիւն չէ կատարուած: Մասնագէտներ տքնած էին Պ. Սփաքի բանաձեւին վրայ, զայն յարմարեցնելու համար Պ. Մենտէս-Ֆրանսի ծրագրին: Ամէնքն ալ մեծ արգելքներ կը տեսնէին: Կարգ մը կէտեր վերապահուած, ուրիշներ մասնագէտներուն յղուած էին, եւ ընդհանուր շփոթութիւն մը կը տիրէր:

Ժամը 1.40. — Պ. Սփաք ունկնդրութեան ընդունելով լրագրողները, կ'ըսէր թէ խնդիրը պիտի քննեն նոյն օրը: Երբ հարցուցին թէ ճշգրիտ ծրագրի մը վրա՞յ պիտի տքնին, Պելժիոյ արտաքին նախարարը պատասխանեց. — «Ոչ, պիտի աշխատինք անորոշութեան մէջ»:

Քիչ վերջ լուր առնուեցաւ թէ ժամը 14.30ին համար նշանակուած նիստը յետաձգուած է ժամը 17ին: Մասնագէտները ժամը 10էն ի վեր կը շարունակեն իրենց աշխատանքը:

Ժամը 13. — Պ. Մենտէս-Ֆրանս ունկնդրութեան ընդունեցաւ Եւրոպայի ամերիկեան արտակարգ դեսպանը՝ Պ. Պրիւս, իսկ Պ. Սփաք ճաշի հրաւիրեց Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը:

Ժամը 15ին լուր տրուեցաւ թէ խորհրդաժողովը, որ ժամը 14.30էն յետաձգուած էր 17ին, պիտի չսկսի ժամը 20էն առաջ: Խօսակցութիւնները կը շարունակուէին նրբանցքերու մէջ:

Ժամը 15.30ին տոքթ. Ատընաուըր, որ պտոյտի գացած էր, Պրիւքսէլ կը վերադառնար, մասնակցելու համար խորհրդաժողովին: Ժամը 16ին լուր կը տրուէր թէ տոքթ. Ատընաուըր հեռագիր մը ստացած է Չըրչիլէն: Ժամը 20ին սկսաւ խորհրդաժողովը, ինչպէս որոշուած էր:

Ժամը 21ին կը հաստատուէր թէ Չըրչիլ հեռագիր մը ուղղելով արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին, կը խրախուսէր զայն, որպէսզի շարունակէ իր ջանքերը, իրաւախոհութեան մը յանգելու համար:

Ժամը 23ին, երբ պատուիրակները կը վերսկսէին աշխատանքը, երկու ամերիկացի պաշտօնատարներ հասան դեսպանատան ինքնաշարժով: Ժամը 23.15ին Պ. Մենտէս-Ֆրանս, տոքթ. Ատընաուըր եւ իր խորհրդականը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցան որ տեւեց քսան վայրկեան:

Ժամը 2.40ին խորհրդաժողովին նիստը փակուեցաւ: Ժամը 2.46ին լուր կը տրուէր թէ ոչ եւ է համաձայնութիւն չէ գոյացած եւ թէ զեկոյց մը պիտի հրատարակուի խորհրդաժողովին աշխատանքներու մասին, միաժամանակ հրատարակելով Ֆրանսայի առաջարկները եւ միւս հինգ զինակիցներուն հակառաջարկները, որոնք հիմնուած էին Պ. Սփաքի ծրագրին վրայ:

Ժամը 3ին Պ. Մենտէս-Ֆրանս ժողովասրահէն կը մեկնէր եւ ֆրանսական դեսպանատուն կ'երթար քալելով: Բազմաթիւ լրագրողներ շրջապատեցին զինքը, բայց վարչապետը բացարձակապէս մերժեց պատասխանել հարցումներուն: Միայն հաստատուեցաւ որ Պ. Մենտէս-Ֆրանս անմիջապէս ժողովի պիտի հրաւիրէ նախարարները, Փարիզ վերադարձած ատեն:

Ժամը 3.30ին Ֆրանսական պատուիրակութեան բանբերը կը յայտարարէր. — Այս գիշերուան երկար նիստէն ետք, հաստատուեցաւ թէ կարելի չէ որ եւ է համաձայնութիւն: Երկու բանաձեւեր կային, մէկը՝ Ֆրանսականը, միւսը՝ նոր, հինգ զինակիցներուն կողմէ խմբագրուած: Երկար վիճաբանութիւններէ ետք, հարկ եղաւ հաստատել թէ կարելի չէ հաշտեցնել երկու բանաձեւերը: Խորհրդաժողովը նորէն պիտի գումարուի կէսօրին, վերջնական զեկոյցը հրատարակելու համար:

Ժամը 9ին պատուիրակութեանց մասնագէտները ժողով գումարեցին, զեկոյցին նախագիծը խմբագրելու համար: Ժամը 11ին Պ. Սփաք յաջորդաբար ունկնդրութեան ընդունեցաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները: Ժամը 14.30ին տեղի ունեցաւ վեց նախարարներուն վերջին ժողովը: Ժամը 16ին վեց նախարարները համաձայնեցան վերջնական զեկոյցի մասին, որ շատ կարճ է եւ որուն կցուած են Ֆրանսայի եւ Պ. Սփաքի բանաձեւերը:

Վեց նախարարներու ժողովէն ետք, Պ. Մենտէս-Ֆրանս տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հոլանտայի արտաքին նախարարին եւ տոքթ. Ատընաուըրի հետ: Յետոյ գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին հետ: Տեսակցութիւնը վերջացաւ ժամը 17.30ին:

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

Ի ՍԷՐ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏԻ...

*

— Հիմա եկուր *տէ* մի՛ խմեր, պիտի ըսէր Երուանդ Օտեան:

Տեղին վրայ տեսած եմ Տարօնը եւ Տարօնցին:

Վեց օր հիւրընկալուած եմ Ս. Կարապետի վանքը, թերխաշ եառ մըն ալ խօսելով աւանդական վարդավառի առթիւ:

Մուշի դաշտէն, գիւղերէն, Արածանիէն անցած եմ քալելով, իբրեւ մէկ անդամը շրջիկ խումբի մը որ Կարինէն Մուշ կ'երթար հովանաւորութեամբ ողբացեալ Ռոստոմի, օրը տասը ժամ քալելով (1912): Լեռ ձոր կտրելով վեց օրէն:

Լուսնի լուսով, երկու փետայիներու հետ ճամբան շարունակած եմ մինչեւ Սասուն:

Կէս գիշերին կը հասնէինք Շէնքէ Սեմալ, գտնելով խումբին միւս անդամները:

Յաջորդ առտու կ'անցնէինք Անտոքի ստորոտէն, հանդիպելով Կէլիէկիւզան, Կէլիէնման, Գեղաշէն եւայլն:

Երրորդ օրը վերադառնալով Մուշ, եառ մը կը խօսէի Գէորգ Չաւուշի գերեզմանին վրայ:

Դեռ ուրիշ պարագաներ զորս այնքան կարօտով կը յիշեմ:

Ստիպուեցայ գրի առնել այս իրողութիւնները, հաստատելու համար թէ մօտէն կը ճանչնամ Մուշը եւ Մշեցին:

Եւ սակայն, թիւրիմացութիւն մը կը ծագի պարբերաբար, եւ անիրաւ տրտունջներ կը լսեմ Տարօնցիներէն:

Ահաւասիկ վերջինը, Պ. Լեւոն Տօնիկեանի նամակը, որ հրատարակուած է Գ. էջին վրայ:

Անմիջապէս ըսեմ որ ի զուր ջուզուած է մեր բարեկամը:

Երբ կ'ըսէի թէ չեմ գիտեր Սմբատ ո՛ւր եւ ե՛րբ ստացած է զօրավարի տիտղոսը, երբեք մտքէն չէր անցած նսեմացնել իր քաջ ռազմիկի արժէքը:

Նամակագիրը պէտք չունէր բանաստեղծական այլաբանութիւն մը փորձելու:

Այո, մեր փետայիներէն եւ ռազմիկներէն շատեր զօրք վարելու ձիրք ունէին ի բնէ եւ զօրապետ էին դարձած «արիւնով, քրտինքով եւ արցունքով»:

Բայց, զօրավարը, այն որ *գեներալ* կը կոչեն Երեւանի մէջ, տիտղոս մը, աստիճան մըն է, որ կը տրուի համաձայն մասնաւոր կանոններու:

Ինծի համար «փետայի»ն շատ աւելի խոր արժէք ունի քան զօրավարը: Եւ այդպէս ալ գրեր էի Սմբատի մասին:

Ռամկավարներուն համար Անդրանիկը երէկ «աւազակ» մըն էր, բայց սկսան պաշտել իբրեւ ազգային հերոս, երբ զօրավարի համազգեստ հագաւ, շողշողուն ուսնոցներով եւ շքանշաններով:

Գալով «միամիտ» բառին, Պ. Տօնիկեան բոլորովին սխալ հասկցած է իմաստը:

Ես այդ բառը գործածեր էի ըսելու համար թէ Մշեցին բարեմիտ է, եւ Սմբատ ալ չարաչար շահագործուեցաւ իբրեւ այդպիսին:

«Միամիտ»ը երբեք անարգական իմաստ չունի, եւ աւելորդ է նոյնացնել «Մշեցի համալ»ին կամ «մշակ»ին հետ:

Բառարան մը բացէք եւ գտէք փրանսերէն «*նայիֆ*»ին իմաստը:

Հրատարակուած նամակին մէջ արդար դառնութեան արժանի է հոգեհանգստեան պարագան:

Կարծեմ քանի մը տարի առաջ ալ նոյն ամարդի բնթացքը բռնած էին, դարձեալ Տարօնի նահատակներու յիշատակին առթիւ:

Կ'ուզեմ առանձին խօսիլ այդ մասին:

Բայց, ի սէր Ս. Կարապետի, վերջ տուէք այս չափազանցեալ դիւրազգածութեան:

ՎԱՀԷ

ԴԱՇԻՆՔԸ ՄԵՌԱ՞Ծ Է

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսայի վարչապետին համար միացեալ բանակի դաշինքը մեռած է եւ հաւանական չէ որ ինք վստահութեան քուէ պահանջէ, երբ Ազգ. Ժողովը խնդիրը քննէ օգոստ. 28ին (շաբաթ): Իրազեկներ գիտել կուտան թէ՝ հակառակ կացութեան ծանրութեան, որ շատ մեծ տագնապ մը կը ստեղծէ ազատ աշխարհին դիմադրութեան համար, փոխադարձ մեղադրանքներ չեն երեւար: Կը թուի թէ բոլորն ալ կ'ընդունին որ մեռեալ կէտի մը հասած էին ամէն կողմէ:

Վերջնական զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ համաձայնութիւն գոյացած է չորս գլխաւոր սկզբունքներու մասին. — 1. Գործակցութիւն Ատլանտեան զինակցութեան հետ, 2. Անկարելի է չէզոքացնել Գերմանիան, 3. Անհրաժեշտ է արեւմտեան Գերմանիոյ ռազմական աջակցութիւնը, 4. Անհրաժեշտ է աւելի լայն գործակցութիւն քաղաքական եւ տնտեսական տեսակէտով:

Զեկոյցին կցուած են 18 էջ մեկնութիւններ եւ բարեփոխումներ, գոհացում տալու համար Ֆրանսայի. բայց Ֆրանսական պատուիրակութիւնը յայտարարեց թէ անոնք բան մը չեն աւելցներ, ապահովելու համար Ազգ. Ժողովին վաւերացումը: Պ. Սփաք լրագրական ասուլիսի մը մէջ բացատրեց թէ հինգ զինակիցներու միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը կրնար հարթել ճամբան վաւերացման համար: «Հինգ զինակիցները առաջարկեցին ինչ որ կրնային. այժմ Ֆրանսայի կ'իյնայ որոշել իր ուզածը»:

Խորհրդաժողովին ձախողումին անմիջապէս վերջը, Պ. Մենտէս-Ֆրանս Լոն–

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԺԱՆ ԺՈՌԷՍ

Դ.

Ընտրական անյաջողութիւնները չեն ազդեր Ժոռէսի վրայ։

Գաղափարական մարդուն համար կռուի բոլոր ճակատները հաւասարապէս կարեւոր են։ Պայքարիլ Երեսփ. ժողովին մէջ կամ դուրսը՝ մամուլով, զանգուածներու հետ շփուելով, միեւնոյն արժէքը կը ներկայացնեն իր աչքին։

1889ի առաջին ձախողանքէն ետք կը վերստանձնէ Թուլուզի Համալսարանին դասախօսութիւնները, կը նուիրուի գրական աշխատանքներու։ Միանգամայն կը պատրաստէ վարդապետական աստիճանի (տոքթորա) աւարտաճառը, որուն նիւթն էր «Գերմանական ընկերվարութեան սկզբնական նշմարները Լութերի, Կանտի Ֆիխթէի, Հեկելի գրուածքներուն մէջ»։

Միջանկեալ ըսենք.— Բացառիկ է նաեւ աշխատանքի իր թափը։

Երեսփ. ժողովին մէջ կը վարէ մեծ կուսակցութիւն մը։ Ամէն օր յօդուած մը՝ Հիւմանիթէին։ Հրապարակային ժողովներ — Փարիզ, գաւառ — շաբաթը երկու–երեք անգամ, եւ դեռ ժամանակ կը գտնէ գրելու մեծածաւալ «Յեղափոխութեան պատմութիւնը», զոր — ըստ մասնագէտներու — ուրիշ մարդ մը հազիւ պիտի կարենար լրացնել լման կեանքի մը ընթացքին։

Առակի կարգ անցած է հռչակի յիշողութիւնը։

Խօսած ճառերուն անթերի ոճը, վերջը այդ ճառերէն ամբողջ հատուածներ բառ առ բառ կարենալ կրկնելը՝ շատերը կը մղէ այն ենթադրութեան, թէ կը գրէր բանախօսութիւնները, ինչպէս կ'ընէին վարչապետներ Վիվիանին, Փուանքարէն։

1910ին, Թուլուզի մէջ, դասախօսութիւն մը կուտայ Թոլսթոյի մասին։ Հապճեպով առնուած քանի մը նիշերը այնքան արագ կ'ընդլայնէ որ, սղագիրները չեն հասնիր։ Իրիկունը, անոնց խնդրանքին վրայ, կը ստիպուի ծայրէ ծայր գրել ըսածները։

Իսկ իրազեկները կը վստահեցնեն, յիշելով բազմաթիւ օրինակներ, թէ հռետորը բեմ կը բարձրանայ թղթիկի մը վրայ հազիւ մէկ երկու նիշ առած։ Մնացածը կը լրացնէր իր լայն եւ տոկուն պաշարը։

1893ի ընտրութիւններուն՝ Ժոռէս կը ներկայանայ իբրեւ ընկերվարական թեկնածու։ Վեր–վար տարի մըն է անդամատետր ունի գրպանը։

Ըսինք արդէն։ Իր խմորը ունեցող անձ մը, ուշ–կանուխ պիտի գար ընկերվարութեան։ Այս բարեշրջանը արագացնելուն մէջ մեծ դեր կատարած է Ուսուցչանոցի գրադարանապետ՝ Լիւսիէն Հեռ. զարգացած գիտնականի մտքով անձ մը, որուն ազդեցութեան ենթարկուած են ուրիշներ եւս, որոնցմէ ի միջի այլոց Լէոն Պլում, Ալպեռ Թոմա, եւայլն։

Ամփոփելով՝ տանք Լէոն Պլումի կարծիքը.

— «1893ին երբ վերընտրուեցաւ կատարելապէս, ամբողջովին ընկերվարական էր։ Արդ, ի՞նչ անցած–դարձած էր այս ժամանակամիջոցին։ Ո՞րն էր մտածումի ձեւը, ո՞րն էր ներքին խոկումներու կարգը, որոնց ճնշումին տակ եկած էր ընկերվարութեան։

«Հիմնուելով մտերիմ պահերու մեր խօսակցութիւններուն, կարծեմ կրնամ ձեզի բացատրել այդ դարձին պատճառները։

«Ժոռէսի իմացականութեան վրայ ամենազօրեղ ազդեցութիւն գործող պատմական երեւոյթը 1789ի Ֆրանսական Յեղափոխութիւնն է, իսկ այդ յեղափոխութեան բերած Հանրապետութեան մէջն ալ հաւասարութեան հիմնական դաւանանքը, որ կ'արտայայտուի Մարդկային Իրաւանց հետեւեալ բանաձեւով.— «Ըստ օրէնքի, մարդիկ կը ծնին ազատ եւ հաւասար»։ Հաւասար իրաւունքներէն կը բխի ժողովրդապետութիւնը եւ ընդհանուր քուէարկութիւնը։

«Յետոյ, դէպքերը վերլուծելով կը յանգի հետեւեալ եզրակացութեան

— «Գեղեցիկ նշանաբանները՝ իրականին մէջ մնացած են գրեթէ մեռեալ տառ։ Մարդ քաղաքականապէս ազատ, հաւասար կրնայ ըլլալ միայն այն ատեն՝ երբ տնտեսապէս ալ կ'ըլլայ ազատ եւ հաւասար։ Քաղաքական հանրապետութիւնը կը մնայ թերի, նոյնիսկ ցնորական, եթէ չկատարելագործուի որպէս ընկերային, աշխատանքի հանրապետութիւն։ Մտածելու, տրամաբանելու այս ձեւը մղած է Ժոռէսը դէպի ընկերվարութիւն»։

Ֆրանսայի աշխատաւորութեան պատմութեան մէջ շատ կարեւոր անկիւնադարձ մը կը կազմէ 1893ի քուէարկութիւնը։

Երրորդ Հանրապետութեան շրջանին, առաջին անգամ ըլլալով կ'ընդունուին յիսունի չափ երեսփոխաններ՝ ընկերվարական դրօշին տակ։ Անակնկալի եկած են բոլորը, առաւելապէս յետադիմականները։ Մեծ դայթակղութիւն... Փարիզի յաղթական թեկնածուներուն մէջ կան պարզ բանուորներ։

Դժբախտաբար, այս յիսուն հոգին բաժնուած են մէկէ աւելի խմբակցութեանց։

Ապագայ ղեկավարի սուր աչքէն չի վրիպիր այս ցաւալի պարագան։ Կ'որոշէ ամէն գնով իրականացնել միութիւնը եւ տասը տարի պայքարելէ ետքը, վերջապէս կը յաջողի, ինչպէս պիտի տեսնէք յօդուածաշարքի վերջաւորութեան։

Արդէն, իր բնաւորութեան ցայտուն մէկ գիծն ալ զանազանութիւնները, տարակարծութիւնները, հակոտնեայ գաղափարները հալեցնելու, կլորցնելու, համադրելու կարողութիւնն է։

Անկարելի է իր անունը տալ եւ չխօսիլ երիտասարդութեան մասին։

Անոր դուրգուրանքի հիմնական առարկաներէն մէկն՝ երիտասարդութիւնն էր։

Զրի, պարտադիր նախակրթարանը չէր գոհացներ զայն։ Կը պահանջէր լայն բանալ ձրի ուսման տաճարներու բոլոր դռները, որպէսզի հաւասարապէս օգտուին բոլորը։ Ըստ իրեն, կրկին մեռեալ տառ կը մնային Ազատութիւն, Հաւասարութիւն բառերը, եթէ ընդունակ՝ բայց աղքատ տղաքը նիւթական միջոցներու անձկութեանց հետեւանքով, պիտի չկարենային օգտուիլ բարձրագոյն վարժարաններէն։

Կը պատմեն՝ թէ կէս կը ձգէր ճաշը, երբ երիտասարդ այցելուներ կ'ունենար։

Մտերմօրէն, հաւասարէ հաւասար կը խօսակցէր անոնց հետ։ Կ'ուզէր իմանալ անոնց կիրքերը, երազները։ Ուսայատուկ բանաստեղծական ոճով պատկերալից օրինակներ կը բերէր Վիրգիլիոսէն, Հոմերոսէն, դասական կամ արդի գրականութենէն։ Կը բացատրէր հայրենասիրութեան եւ միջազգայնութեան ներդաշնակութիւնը։ Կը հաստատէր, թէ կարելի է սիրել հայրենիքն ու մարդկութիւնը միանգամայն։

Հայրենադաւութեամբ ամբաստանուած սքանչելի հայրենասէրը կրցած էր իր միակ մանչ զաւկին մտքին մէջ վառել այդ կրակը։ Երբ տեղակալ Ժոռէսը, տարիքէն առաջ կամաւոր արձանագրուելով, 17 տարեկանին կ'իյնար գերմանական ճակատին վրայ, անդին, հայրենասիրութեան ախոյեաններէն շատերուն զաւակները կը պահուըտէին ճակատէն շատ հեռու, տաքուկ գրասենեակներու մէջ։

Հայութեան անկեղծ բարեկամներէն Ֆրանսիս տը Փրեսանսէի մահուան առթիւ (1914 յունուար) բանախօսութեան մը վերջաւորութեան՝ խօսքը կ'ուղղէ երիտասարդներուն եւ կ'ըսէ.

— «Ձեզի կը թելադրեն գործել։ Այսօրուան յանկերգը այս է։ Սակայն, ի՞նչ է գործը առանց մտածումին։ Պարզապէս անշարժութեան կոյրութիւնը։ Զգուշացէք անոնցմէ, որ յանուն բնազդի փիլիսոփայութեան՝ խորհուրդ կուտան հրաժարիլ իմացականութենէն»։

Ուրիշ տեղ մը. «Խօսք առ երիտասարդութիւն» ճառին մէջ կ'ըսէ.

— «Քաջութիւնը՝ կեանքը սիրել եւ հանդարտ նայուածքով մահը դիտելն է։ Զգտիլ իտէալին բայց իրականը հասկնալ։ Գործել եւ նուիրուիլն է մեծ դատերուն՝ անգիտանալով թէ ինչ վարձատրութիւն կը վերապահէ տիեզերքին համար՝ ձեր այդ ճիգերը։ Թերեւս ալ՝ ոչ մէկ վարձատրութիւն։

«Քաջութիւնը՝ ճշմարտութիւնը փնտռել եւ զայն յայտարարելուն մէջն է։ Չենթարկուիլ անցնող յաղթական ստուի օրէնքին։ Զարձագանգելն է — հոգիով, բերնով, ձեռքերով — անմիտ ծափերուն եւ մոլեռանդ լուտանքներուն»։

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ

Որքան տարիները կը սահին եւ կը տեղաւորուինք այս օտար ափերուն վրայ, այնքան կը դժուարանայ եւ կը բարդանայ ազգապահպանման գործը։

«Յառաջ» սկիզբէն ի վեր անընդհատ կը հնչեցնէ ահազանգը։

Յօդուածագիրներ ու ճառախօսներ յաճախ մամուլով, հանդէսներու եւ լսարաններու բեմերէն կը մեղադրեն նոր սերունդը, գանգատելով թէ հայերէն չեն խօսիր, չեն սորվիր, կ'օտարանան։ Բայց, ո՞վ է մեղաւորը։

Ծնողքներ կան որոնք հայերէն գիտեն եւ կը կարդան, բայց զաւակներուն կ'ըսեն. «Հայերէն մի խօսիք, ափսոս կ'ունենաք», հայերէն խօսելով դրամ չէք վաստկիր»։ Ուրիշներ օրին սեղանին վրայ թրքական երգապնակներով կը զուարճանան։ Դեռ ուրիշներ իրենց զաւակները Մաթիլտ, Սիւզան, Իրէն, Մարըլէն, Րիչըրտ, Արման, Քլոտ, Միշէլ, Մոտոքատո, Կիւմի, Մակտա, Րիթօն – Մութօն կ'անուանեն։ Կան ալ որ տեղական լեզուն կը գործածեն իրենց զաւակներուն հետ խօսած ատեն, կամ քանի մը այլազգի թեկնածուներ կը ներկայացնեն իբրեւ նշանած, կամ հաղորդութիւն առնել կուտան օտար եկեղեցիներու մէջ եւ կամ օտար մարդկան միութեանց կ'անդամագրեն։ Եւ վերջապէս շատեր ալ կ'արհամարհեն ինչ որ հայկական է, թերթ, գիրք, հանդէս, եւ իրենց զաւակները կ'առաջնորդեն օտար միջավայր, կը վարժեցնեն թղթախաղի եւ բախտախաղի։

Տակաւին միամիտ եւ տգէտ ծնողքներ ալ կան որոնք արեւելեան բարքերն ու սովորութիւնները իրենց զաւակներուն սորվեցնելը կամ կերակուրները կերցնելը ազգասիրական գործ կը համարեն։

Անցեալներս այս դասէն երանելի մը կ'ըսէր.— «Ես իմ զաւակներս մեր սովորութիւններով՝ Հայ կը մեծցնեմ, մեր քաղաքի երգերուն բոլոր «փլաք»ները ունիմ (մեծ մասը թուրքերէն), զաւակներս ամէն օր մտիկ կ'ընեն եւ կը սիրեն. մեր երկրի հէքեաթները կը պատմեմ, մեր բոլոր կերակուրները կ'ուտեն. քէօֆթէ, տօլմա, փլաւ, փիազ, պամեա, պուլղուր, լէհմաճուն, փաթլճան եւլն.։ Եթէ ամէն Հայ ինծի պէս մեծցնէ իր զաւակները, մեր ազգը հարիւրին հարիւր Հայ կը մնայ»...

Լեզուին հետ փրկենք հոգին ալ։ Ամէն հայերէն խօսող Հայ չէ, ոչ ալ ամէն Ֆրանսերէն խօսող Ֆրանսացի։ Հայը ան է որ հայերէն թերթ ու գիրք կարդալով կը հետեւի հայկական կեանքի անցուդարձին, կը զգայ իր ազգակիցին ցաւը եւ ուրախութիւնը, կը տխրի ու կ'ուրախանայ իր արենակիցին հետ, վերջապէս կը հետաքրքրուի ազգային գործունէութեամբ, մշակոյթի, երիտասարդութեան զարգացման համար կատարուած աշխատանքով,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԵՆԱԿ

Իրեն համար, համարեա հայրենիք դարձած Աֆրիկէն, իր նաւահանգիստներով լայն հնարաւորութիւններ էր տալիս դրամ շահելու համար։ Ինչո՞ւ չշահէր նաեւ ինքը։

Նետուեցաւ առձեռն առեւտուրի գործի մէջ։ Յաջողեցաւ։ Շահեցաւ։ Մի քիչ դրամ ուղարկեց մօրը, խոստանալով տուն վերադառնալ։ Առեւտուրի իր նոր գործը կրկին թափառումների մատնեց զինքը։ Շահած դրամը չմնաց գրպանում։ Միշտ մի մեծ շահի խայծ քաշեց խնայածը, մնացածը գնաց վայելքի, կիների։ Սիրեց ունենալ սուղնոց կիներ, պայքարել մրցակիցների հետ ու յաղթել, յաղթել...

×

Լեւոնը բացեց աչքերը։ Քնե՞լ էր, թէ մրափում, անրջել։ Մի ամբողջ կեանք էր վերապրել։ Սիրտը տխուր էր. ինչո՞ւ։ Ինչո՞ւ տխուր լինել, երբ բախտը ժպտացել էր իրեն այնպիսի մեծ մի գումար ձեռք բերել, որ երբեք չէր ունեցել։ Ինչո՞ւ տխուր լինել, երբ այս երեկոյ, աւելի ճիշդ, կէս գիշերին, մի նոր մրցում էր սպասում իրեն, մի քմահաճ գեղուհի գրաւելու համար։ Իրեն աւելի յաղթելն էր հետաքրքրում, քան կինը. յաղթել, յաղթել...

Երիտասարդական աշխոյժով ելաւ տեղէն, կատարեց մարզանքի մի քանի շարժումներ արեան շրջանառութիւնը կանոնաւորելու, ուժեղացնելու համար։

— Մէկ, երկու, մէկ, երկու։ Մէկ, երկու, երեք, չորս... Աջ, ձախ, յառաջ, յառաջ, յետ...

Մի քիչ հեւում էր... Օհ, ոչինչ։ Դեռ ուժեղ է, ուժեղ...

Մօտեցաւ հայելին սափրուելու համար. օճառեց վրձինը, տարաւ դէմքին, ու յանկարծ ձեռքը թեթեւակի դողաց, յետ քաշուեց վրձինը։ Հայեացքը գամուեցաւ հայելին։

Ի՞նքն էր այդ պատկերի դիմաց։ Ի՞նքը, անխոնջ լեգէոնակա՞նը։ Չհաւատաց տեսածին։

Վաղուց այդպէս մանրակրկիտ չէր նայած ինքն իր պատկերին։ Իր տեսածը անծանօթ մէկն էր։ Քունքերի սեւ մազերն սպիտակի էին տալիս. ճակատը լայնացած էր, հերաթափութեամբ. նօսրացած էին գանկի մազերը։ Ճակատի հորիզոնական զոյգ կնճիռները, քթի հիմքում, յօնքերի մէջ երկու ուղղահայեաց ծալքերը աւելի խորացած, սեւցած երեւացին իրեն։ Ականջի քովէն դէպի ծնօտ իջնող սպին՝ սրի հարուած՝ որ հպարտութեամբ էր ցուցադրում, տգեղ երեւաց իրեն։

Ցցուն, մկանուտ, ուժեղ կուրծքը պահող լայն ուսերը կքած թուեցան իրեն։

Ա՞յս է ինքը, որ ուզում է մրցել Սարայի համար։ Մի՞թէ դրամը բաւական է Սարան գրաւելու համար։

Ոչ, գիտէ շատերը՝ ոսկիով եւ ադամանդներով եղած մրցման՝ պարտուել են ամօթահար։ Ինքը մրցման է ելած ոչ միայն դրամին կրթնած, այլ կարծել է ունենալ մի ուրիշ բան, իրեն յատուկ այդ էգ վագրը գրաւելու, որսալու համար։ Ու հիմա, վճռական օրը տեղի՞ պիտի տայ։

Ոչ, ոչ։ Մի լաւ նախաճաշ, մի քիչ զբօսանք, երեկոյեան բաղնիք, մարձումի խնամք, եւ կը վերադառնէ իր ինքնավստահութիւնը։ Տեղի տա՞լ, երբեք. պիտի պարտուի՞, թող պարտուի մրցման դաշտի վրայ, չափուելէ վերջ իր հակառակորդների հետ։ Լեգէոնականը իր կամքով չի լքեր պայքարի դաշտը։

Տրամադրութիւնը փոխելու համար օգնութեան կանչեց երգը։ Զարմանալի բան, մտքին եկած առաջին եղանակը հայկական էր. «Զինուած, պատրաստուած Զէյթունցի քաջեր...)։

Սափրուեց հապճեպով, հագաւ անփոյթ առօրեայ հագուստները, յետոյ, երեկոյեան հոգ կը տանի իր արտաքինին։ Հիմա պէտք ունի շարժումի. դուրս, ծովափ, քալել, քալել...

Դուրս ելաւ, անցաւ նաւահանգստի երկայնքի ու լայնքին տարածուող փողոցներով. մտաւ «Գործեփող» յայտնի եւ գաղտնի հաստատութիւններ։Տեսաւ գործակիցներ, ի հարկէ հեռուէն հեռու, «գործի» ընկերները իրար չեն ճանաչում հրապարակում։ Իր անցքի վրայ հանդիպեցաւ յարգալիր բարեւների, խոնարհ ժպիտների, խորհրդաւոր հայեացների, բանիմաց նշանների։ Լաւ էր անցել «գործ»ը ընդհանրապէս. ոչ մէկ մռայլ ամպ երկնքի վրայ։

«Զինուած, պատրաստուած...» Հայ ռազմերգը տիրել է սրտին։ Ուղղուել է մէջքը, բարձրացել են ուսերը։ Գլուխը բարձր է, ինքնավստահ է, հպարտ։ Ոչ, ինքը դեռ Անխոնջ Լեգէոնականն է։

Լեւոնը կանգ առաւ։ Ճամբան կտրուած էր մարդկային բազմութեամբ։ Աննշան մի պանդոկի դրան առջեւը ոստիկաններ էին կեցած։ Քիչ հեռուն սպասում էր ոստիկանական կառքը։ Ի՞նչ կար։ Մարդիկ հետաքրքրութեամբ հրմշտկում էին իրար, ուզում էին մօտենալ պանդոկին, լուսաբանուել, լուսաբանել մէկը միւսին։

Ի՞նչ կարող էր լինել. սպանութի՞ւն, ձերբակալութի՞ւն, գողութի՞ւն, մա՞հ, հետեւանք թմրեցուցիչի։ Օհ, այդ բոլորն ամէն օր կայ Աֆրիկէի նաւահանգիստներում, ամէն տեղ, աշխարհի բոլոր մեծ քաղաքներում։ Իրեն ի՞նչ։ Ուզում է յետ դառնալ, հեռանալ։ Ոտքերը չեն հնազանդւում իրեն. կեցած է. ու մի բառ թմբկահարում է գանկը — թմրեցուցիչ, մորֆին, հաշիշ, հաշիշ...

ԽԱԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

(4)

Հայաստանով եւ հայկական դատով, դպրոցներով եւ եկեղեցիներով եւայլն:

Խօսքս այն ծնողքներուն մասին չէ, որոնք իրենց կարելին փորձած են, եւ կը փորձեն, բայց իրենց չար բախտէն ժըխտական արդիւնքի յանգած են. ոչ ալ այն ծնողքներուն, որոնք ամէն տեղ ներկայ են եւ կը քաջալերեն ազգապահպանման ամէն ձեռնարկ,—հանդէս, լսարան, դասախօսութիւն, թատրոն, երեկոյթ–ցերեկոյթ, դպրոց, եկեղեցի, ժողով եւայլն:

Ուրեմն նորին հետ փրկենք հին սերունդն ալ — ծնողքը: Մամուլով՝ մանաւանդ բանաւոր քարոզութեամբ, (քանի որ շատեր հայերէն չեն կարդար). հեռացածներն ու անտարբերները մօտեցընենք հայութեան, խօսինք մեր մշակոյթի, ազգային ու կրօնական խնդիրներուն շուրջ, ծանօթացնենք մեր պատմութիւնը, արժէքները, աշխատանքի լծենք հանրօգուտ ձեռնարկներուն կոչելով:

Եթէ ամէն հայ մարդ յանձն առնէ այս մօլորեալներէն առնուազն մէկ հոգի հայկական միջավայր առաջնորդել, անտարբերներուն թիւը կը պակսի եւ հինին հետ նոր սերունդն ալ փրկած կ'ըլլանք:

Թնճուկ մըն ալ խառն ամուսնութեանց հարցը: Այս վտանգը կ'աճի օրէ օր իբրեւ տեսակ մը համաճարակ:

Տարիներէ ի վեր այս խնդիրն ալ կ'արծարծուի ուժգնօրէն: Իրար կ'ամբաստանեն այր թէ կին, աղջիկ եւ տղայ, կըրկնելով անդադար միեւնոյն յանկերգը. — թէ հայ տղան շատ դժուարահաճ է իր ազգակիցին հանդէպ, խիկշատ դիւրահաճ՝ օտար ամենահասարակ աղջկան հետ: Հայ տղան ալ իր կարգին, — թէ հայ աղջիկը դրամ ու դիրք կը փնտռէ եւայլն:

Ուրիշ տրտունջ մը, այս անթիւ.— Հոս ծնած ու մեծցած նոր սերունդը, տղայ ու աղջիկ, օտարին հետ ամուսնացած ատեն կը դառնան դերի, դիւրահաճ, շատ ճըկուն ու քաղաքավար, ամէն զոհողութեան պատրաստ, իսկ իր ազգակիցին հանդէպ աններող, անզիջող եւ պահանջկոտ (բացառութիւնները միշտ յարգելի են):

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ 1953ի ամուսնութեան արձանագրութիւններէն.— 135 պսակ, 33ը օտարներու հետ: (21 հայ աղջիկներ օտարներու հետ ամուսնացած, 12 հայ տղաք օտարուհիներու հետ ամուսնացած): Պատկերը մեկնութեան չի կարօտիր: 21ով 12, աղջիկները մրցանիշը կոտրած են: Ուրեմն տրտունջալու ու իրար մեղադրելու պատճառներ չունին:

Աւելորդ է յիշեցնել թէ տարիներու հնհնուքներն ու զոհողութիւնները դրական արդիւնքի մը հասցնելու միակ դարմանն է Հայը Հայուն հետ ամուսնացնել: Այլապէս անխուսափելի է օտարացումը:

Միւս միջոցն ալ բացատրեցի արդէն, հին սերունդն ալ փրկել անտարբերութենէ եւ լճացումէ:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԵԳԷՈՆԻ 150ԱՄԵԱԿԸ

★

Երբ 1802ին պատուանշան տալու օրինագիծը կը քուէարկուէր, Պոնափարթ տասը թիւը սահմանափակեց 6512ի, ուրկէ երբեք պէտք չէ անցնէր: Սակայն 1812էն արդէն ութ տարուան պատերազմէ ետք, 21.000ի բարձրացաւ, 1913ին 49.673ի, 1923ին 121.286 էր Պատւոյ Լեգէոն ստացողներու թիւը, իսկ 1936ին191.578: Այսօր 242.519 այրեր պատուանշան ունին:

Նափոլէոն երբեք չուզեց կիներուն տալ այս պատուանշանը: Լուտովիկոս ԺԸ., Կորոլոս Ժ. եւ Լուի Ֆիլիփ ունեցան միեւնոյն վերապահութիւնը:

Սակայն 1851ին Անժելիք–Դիւշման պարգեւատրուեցաւ Պատւոյ Լեգէոնի շքանշանով: Իր ժամանակակից թերթերը կը գրեն թէ, դեր–տեղակալ էր տիկինը, եօթը տարուան զինուորական ծառայութիւն ըրած է, մասնակցած է եօթը ճակատամարտի եւ հինգ անգամ վիրաւորուած: Հռչակ հանեց մասնաւորաբար Քորսիքայի մէջ:

Լուի Նափոլէոն ինք իր ձեռքով դրաւ պատուանշանը անոր կուրծքը: 1856ին նկարչուհիի մը տրուեցաւ: Գ. եւ Դ. Հանրապետութեան ատեն արդէն 1968ի բարձրացաւ պատուանշան ստացող կիներու թիւը, որոնց երկուքը մարջախտուհի Լիոթէ եւ Քոլէթ, բարձր ասպետի շքանշանները առին:

Մօտ երեսուներկու հազար օտարականներու տրուած է այս շքանշանը:

Բաւական բանավէճի տեղի տուաւ երբ առաջին անգամ որոշուեցաւ հաստատել այս պատուանշանը: Հանրապետականները ցոյց կուտային 1791ի Սահմանադրութիւնը, որով կը ջնջուէր ամէն արտաքին նշան, ամէն պատուանշան Ֆրանսայի մէջ: Պոնափարթ կը պատասխանէր թէ Ֆրանսացիները միշտ միեւնոյնն են հըպարտ եւ գոռոզ Կոլուաներէն ի վեր: Մէկ զգացում ունին — պատիւը: Պէտք է, հետեւաբար, գոհացնել այս զգացումը: — Պահեցէք ձեր խաչը զինուորականներուն, կ'առաջարկէր օրէնսդիր ժողովին նախկին անդամ՝ Մաթիէօ Դիւման:

— Սակայն թնդանօթի վառօդին գիւտովը զինուորական դրութեան մէջ մեծ փոփոխութիւն յառաջ եկաւ, պատասխանեց Պոնափարթ: Ի՞նչ է զօրավարի մը ուժը, այս յեղաշրջումէն ետք: Անոր հաշիւները, ակնարկը, ոգին, վարչական ծանօթութիւնները եւայլն քաղաքացիին է:

Ի վերջոյ օրինագիծը քուէարկուեցաւ: Երդումի բանաձեւը փոփոխութեան ենթարկուած է դարերու ընթացքին: Տեսնելով որ հաւատարմութեան երդումը կը տրուէր կայսրի մը, օրինաւոր թագաւորի մը, յափշտակիչ թագաւորի մը, եւայլն, Գ. Հանրապետութեան առաջին կառավարութիւնը ջնջեց քաղաքական երդումը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ Նոր Ջուղայէն եւ Շիրազէն վերադարձին, յուլիս 17ին Թեհրանի մէջ տուած է իր երրորդ հրապարակային բանախօսութիւնը «Հայ նոր սերունդին 30 տարիները Ֆրանսայի մէջ» նիւթի մասին: Նախագահած է Անուշաւան Գրիգորեան, որ ներկայացուցած է Շ. Նարդունիի կեանքն ու գրական վաստակը: Իսկ բանաստեղծ Ոստանիկ խոր յուզումով կարդացած է ուղերձ մը նուիրուած իր գրչեղբօր:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ, Գարեգին արք. Յովսէփեան Պատրիարքարանը երթալով, փոխադարձաբար այցելած է Պուէնոս Այրէսի օրթոտոքս յոյն կրօնապետին, որ ջերմօրէն ընդունուած էր Հայոց Պատրիարքարանին մէջ:

ՎԱՂԵՄԻ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ մը, տիկին Լիւսի Գարագաշ, մեռած է Պոլսոյ մէջ: Աւելի քան կէս դար ծառայած է թատերական բեմին, մասնաւորապէս կարեւոր դերեր ստանձնելով Մնակեանի եւ Պէնլեանի խումբին մէջ: 83 տարեկան էր: Թատերական ասպարէզը մտած էր 14 տարեկանին: Շրջած է արտասահման եւ գաւառները, զանազան թատերախումբերու հետ:

Առաջին շքանշաններու բաշխումը տեղի կ'ունենար մեծ հանդիսութեամբ Պալոնեի մէջ: Սակայն հետզհետէ նսեմացաւ ազդեցութիւնը: Երկու հոգի, մարաջախտ Բոշամպոն եւ մարաջախտ Լաֆայէթ մերժեցին Պատւոյ Լեգէոնի խաչը, զայրոյթ պատճառելով կայսեր: Նաեւ մարաջախտ Օժրոն մերժեց ներկայանալ երբ իր անունը կանչեցին:

Ուրիշ անձնաւորութիւններ ալ հետեւեցան անոնց, ինչպէս երաժշտագէտ Պերլիոզը: Իսկ երբ Ժեռարի ըսին, պատասխանեց թէ պիտի մտածէ, քանի որ շքանշանը հագուստի եւ այլ ծախքերու պատճառ պիտի ըլլայ:

Իսկ Կի տը Մոփասան կ'ըսէր թէ գրագէտ մը պէտք է զգուշանայ երեք բանէ. — Թախանձել բազկաթոռ մը Ակադեմիայի մէջ, գրել «Ռըվիւ տէ տէօ Մոնտ»ի մէջ եւ ուզել Պատւոյ Լեգէոնի շքանշանը...

1908ին տիկին Մարսէլ Թինեարի մերժումը մեծ աղմուկ հանեց: Նորերէն Սթեֆան Մալարմէ, Անտրէ Ժիտ, Ժորժ տը լա Ֆուշառտիէռ երբեք չուզեցին որ ժապաւէն մը զարդարէ իրենց լամբակը:

Ուրիշ անձնաւորութիւններ ալ իրենք կը խնդրեն, ինչպէս Պառոն Քազիմիր Տիւտրկան կը գրէր թէ «Իմ կեանքի գիշերին (73 տարեկան էր) կը տենչամ Պատւոյ Լեգէոնի խաչին, իբրեւ վարձատրութիւն իմ ծառայութեանց...» եւայլն:

Պատւոյ Լեգէոնի շքանշանի դրութիւնը, որ սկսաւ 150 տարի առաջ, այսօր հինգ աստիճաններ ունի, Մեծ Խաչէն մինչեւ Ասպետի աստիճանը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի օգոստ. 18ի թիւին մէջ կարդացի Վահէի Օրը – Օրինը զօր. Սմբատի մահուան առթիւ:

Պէտք է ըսել որ կան որոշ ճշմարտութիւններ: Կան սակայն զանցառութիւններ անոր, այսինքն Սմբատի արժանիքներու մասին:

Օրինակ կ'ըսէ. «Չեմ գիտեր երբ եւ ուր ստացած էր զօրավարի տիտղոսը»:

Անմիջապէս ըսեմ որ Սմբատ իր զօրավարի տիտղոսը ստացած էր Տալուրիկի Փաքիւլթէին մէջ, իրեն ուսուցչապետ ունենալով Սպաղանաց Մակարը, իսկ իբրեւ մարդադաշտ Սեմալն ու Շէնըքը, Առաքելոց վանքն ու Կուրաւուն: Իսկ իբրեւ դասընկերներ.— Անդրանիկն ու Մուրատը, Սեպուհն ու Քեռին, որոնց բոլորն ալ «զօրավար»ի տիտղոսը ստացան երախտապարտ հայ ժողովուրդին կողմէ:

Այլեւս չեմ խօսիր Գէորգի եւ Սեբոքի մասին, որոնք իր երէց դասընկերներն էին, ու եթէ ողջ մնացած ըլլային մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութեան օրը, պիտի դառնային ապահովաբար սպարապետներ, ինչպէս Փետայի Արամը դարձաւ Հանրապետութեան Նախագահը:

Վահէ կ'ըսէ.— «Քաջ ռազմիկ, բայց միամիտ Մշեցի»:

Մեզ կը թուի որ «Մշեցի մշակ, Մշեցի համալ» «բացատրութիւն»ները իրենց տեղը տուին «միամիտ Մշեցի»ին:

Այսպէս, Փարիզի Հայոց եկեղեցին ալ հայրենակից Արամ Սարգիսեանի ձեռքէն 5000 Ֆրանքը առնելէ վերջ իբրեւ սակադին, Տարօնի նահատակներու հոգեհանգիստի համար, չէր բարեհաճած հանգուցեալ Ա. Զօպանեանի, Մ. Նաթանեանի կարգին արեղային եւ պատարագիչ քահանային բերնով յայտարարել, թէ Պատարագէն վերջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Տարօնի ընդհ. նահատակներուն յիշատակին: Եւ ստիպուեցանք բուռն միջամտութիւն կատարել:

«Մշեցին միամիտ է, բան չի՞ գիտեր»: Ոչ, յարգելի Պ. Վահէ, Տարօնի մնացորդը այլեւս չի կրնար հանդուրժել, որ «համալ», «մշակ», «միամիտ» բացատրութիւնները այնքան առատաձեռնօրէն շռայլուին իր հասցէին:

Անտարակոյս վերոյիշեալ «յատկութիւններ»ը ունեցողներ կան մեր ժողովուրդին մէջ, բայց ընդհանուր ձեւով «Մշեցի» բառը կը գործածուի ատոնց եւեթէն: Եւ հոս է որ ամբողջ ժողովուրդ մը կ'անարգուի, գիտակցաբար կամ ոչ:

Սմբատը հոս եղած ատեն երբ «քաղաքականութիւն» կը խաղար, ընեց ու լնեց: Ցոդնեցաւ եւ կոչ ըրաւ հայրենի հողին:

Վերադարձաւ եւ արժանացաւ այդ սրբազան հողին:

Հանգիստ իր ոսկորներուն, եւ ռազմիկի իր յիշատակին:

Յարգելի Պ. Վահէ, դուք եւ մենք ալ այդ բախտը պիտի ունենա՞նք:

Լեւոն Տօնիկեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Գ.

Իր ըմռնումով Վահէ զոհողութիւն մը կ'ընէր իր զարմուհիին, զոր կը սիրէր իբրեւ հարազատ քոյրը: Այդ տեսարանին առջեւ կը խանդաղատէր իսկ, հէք Բենիամինը: Իր ծանօթներն էին որ քիչ մը կը զայթակղէին՝ Բենիամինի անսովոր ներողամտութեանը կամ միամտութեանը վրայ:

Մալվինէ, ամուսինին այս ճղակոտր փութկոտութեանը առջեւ, անոր անկեղծ ու խանդավառ վերաբերմունքին ի տես, երբեմն խղճի սուր խայթերէ կը տառապէր:

Հակառակ զայն բնաւ չսիրելուն, կը համակրէր անոր ապշեցուցիչ միամտութեանը եւ անխաթարելի վստահութեանը, որոնց ապացոյցները ամէն օր կը տեսնէր իր շուրջը: Երբեմն նողկանք մը կը զգար ինքն իր դէմ, իր խարէութեանը, վստահութեան զեղծումի իր ահաւոր արարքին դէմ: Բայց խիկոյն կը սթափէր, իրականութեան կը դառնար, իր արդարնդին մէջ խլրտացող էակին հեշտական զգացողութեանը տակ: Վերջապէս բոլոր այդ անհաճոյ կացութեան սկզբնապատճառը ան էր, Բենիամին:

Մեղաւորը ի՞նքն էր: Մինչեւ իսկ Վահէն էր: Մանաւանդ այս վերջինը որքան անպատասխանատու էր:

— Պահ, կը մտածէր ի վերջոյ Մալվինէ, եղածը եղած է, կը բաւէ որ Բենիամին իր այս կուրութեանը մէջ մնայ: Վերջապէս ի՞նչ վնաս կայ ծնելիք զաւակը բուն իր հարազատը կարծելուն մէջ: Ոչինչ:

Եւ այդ տանը մէջ իրերը կ'ընթանային ինչպէս աշխարհներու լաւագոյնին մէջ: Ամէն մարդ գոհ էր, մինչեւ իսկ Կիրակոս աղբարը, որ այն օրհնեալ սաղմին կազմաւորուած օրէն՝ կեանքը աւելի հեշտ կը գտնէր. դէմքերը զուարթ եւ քաղցր էին իր շուրջը. առտուները, մութնոլուսուն աշխատած ատեն, այլեւս հառաչանքներ չէին գար տխրեցնել իր հայրենակարօտ հոգին, ու թէեւ իր զաւառացիի սրտեռութեամբը եւ հոտառութեամբը Վահէին երեւմանը մէջ շատ կասկածելի բան մը կը տեսնէր ընդդէմ այս տան պատուաւորութեանը կամ երջանկութեանը, բայց «ինչ՞ս պէտք» կ'ըսէր, ձեռքը գլխէն վեր օդին մէջ նետելով:

Մալվինէ առողջապահական կատարեալ րէժիմի մը ենթարկուեցաւ, ընդ հսկողութեամբ իր ամուսնին: Ամէնէն հաղուագիւտ ուտելիքները, զորս Մալվինէի քմահաճոյքը կը պահանջէր, հայթայթուեցան մեծ դժուարութեամբ եւ սուղ գինով:

Յոյն սպասուհի մը վարձուեցաւ՝ յատկապէս տիկնոջ սպասարկութեանը համար, եւ որ՝ տիկնոջ ետեւէն կը քալէր երբ անիկա մերթ առանձին դուրս կ'ելլէր: Իրիկունները տուն մտնելուն պէս, Բենիամինի առաջին գործը կ'ըլլար կնոջը քով վազել. հարցնել անոր որպիսութիւնը. իմանալ օրուան մէջ անցած դարձածը, այնպիսի մանրակրկիտ բծախնդրութեամբ մը, որ Մալվինէ, շատ հեղ սրտնեղած այս անմիտ ու ծայրայեղ հոգածութեան րէժիմէն, կը գանգատէր.

— Օֆ, Բենիամին, պարզապէս կը նեղացնես զիս. հանգիստ ձգէ զիս... չափազանց է ըրածդ:

Բայց ամուսինը փոխանակ առնուելու, կը ժպտէր հաճոյքով, առանց մատ մը շեղելու իր ուղղութենէն:

Շքեղ ու մեծադին օժիտ մը պատրաստուեցաւ նորածինին համար: Ամէնկատարելութեամբ օժտուած օրօրոց մը կազմակերպուեցաւ, ժանեակներով ու փետրալից բարձիկներով զարդարուն:

Բան մը պակաս չմնաց:

Շատ իրիկուն, Բենիամին ներս մտնելուն պէս ձեռքը ունէր առարկայ մը կ'ունենար, յաճախ ոչինչ եւ անպէտ բաներ, զորս մանկական միամիտ ուրախութեամբ մը ցոյց կուտար՝

— Պզտիկին համար, ըսելով:

Եւ անհամբերութեամբ սպասուած իններորդ ամիսը հասաւ ու ծնաւ արու զաւակ մը:

Տոքթ. Ոզորեան, իբրեւ տանը բըժիշկը, իր գրկին մէջ ընդունեց նորածինը, որուն առաջին ճիչը Բենիամինի ամբողջ էութիւնը սարսեց ուժգնօրէն:

— Զաւակս, մրմնջեց ծռելով այդ դեռ անճանաչ էակին վրայ որ իր հնգամեայ յապաղումովը իր հոգին, մարմինը քակած էր եւ որ հիմա իրեն կը նայէր կապոյտ խոշոր աչուըներով:

Մալվինէ իր բազուկներուն մէջ խենթի պէս սեղմեց այդ թանկագին էակը, որուն համար անհնարին յուզումներ ապրած էր երկար ատեն եւ որ հանդարտօրէն՝ հիմա իր խաժուկ բիբերը կը պճըլտացնէր իրեն նայելով սեւեռանք:

— Է, Մալվինէ, ըսաւ Բենիամին՝ զոռովագին համբուրելով իր կինը, ահա հասար բաղձանքիդ. այլեւս գո՞հ ես հիմա...

— Բնականաբար, պատասխանեց կինը, այդ հանդիսաւոր րոպէին, չփիշիտակ իր ամուսնին երեսը նայելու չհամարձակելով:

Սոֆիկ հանըմ զգուեց իր թոռը, որուն Սարգիս աղա, իր կարգին փայփայանքներ չռայլեց: Ամէնուն դէմքը կը շողար անճառ երջանկութեամբ: Բարեբաստիկ ու նախանձելի տուն մըն էր:

Իրիկուան, առանց բանէ մը տեղեկութիւն ունենալու, Վահէն եկաւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

տոն մեկնեցաւ օդանաւով, խորհրդակցելու համար Պ. Չըրչիլի հետ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ անհրաժեշտ կը գտնեն Մեծն Բրիտանիոյ ուղղակի գործակցութիւնը, անելէն դուրս ելլելու համար: Տեսակցութեան ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Պ. Իտըն, որ Լոնտոն վերադարձած է արձակուրդէն: Պ. Մենտէս-Ֆրանս չատոնց որոշած էր Լոնտոն հանդիպիլ, Փարիզ վերադառնալէ առաջ: Իրադէկներ կը կարծեն թէ պատմական դէպք մը պիտի ըլլայ այս տեսակցութիւնը, քանի որ կոչուած է փրկելու միացեալ բանակի դաշինքը:

× Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Տըլըս, վերջին պահուն նամակ մը ուղղեց Պ. Մենտէս-Ֆրանսի, թելադրելով ամէն բան փորձել ճախողանքէ խուսափելու համար: Այս առթիւ դիտել կուտար թէ Մ. Նահանգները կրնան վերաքննել իրենց կարդ մը յանձնառութիւնները Եւրոպայի հանդէպ: Այդ յանձնառութեանց գլխաւորներն են. — 1. Նախագահ Այզընհաուըրի յայտարարութիւնը թէ Մ.Նահանգները զինուոր պիտի պահեն Եւրոպայի մէջ, որքան ատեն որ պէտք ըլլայ. 2. Թաղմական եւ զինուորական աջակցութիւն:

× Խորհրդաժողովին ձախողանքը մեծ յուզում պատճառեց Անգարայի մէջ, ուր անհրաժեշտ կը գտնեն աւելի հաստատուն միութիւն մը արեւմտեան ճակատի վրայ, ինչպէս եւ Գերմանիոյ վերազինումը: Ձախողանքը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Թուրքիոյ, որ երկու ճակատի վրայ սահմանակից է խորհրդային խմբակցութեան հետ, ուստի աւելի ենթակայ է վտանգի, քան Ատլանտեան զինակցութեան որ եւ է անդամ:

ՋԻՒՆ-ՋՄԵՌ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Խարուսիկ արեւէ մը ետք, երէկ նորէն անձրեւ տեղաց Փարիզի մէջ: Շատ աւելի ծանր լուրեր կը հասնին գաւառէն: Բուռն փոթորիկներ ծագեցան Կաղի շրջանին մէջ, անկարելի դարձնելով երթեւեկը: Թարասքոնի եւ Քավայոնի մէջ ողողումներ տեղի ունեցան եւ կայծակ ինկաւ: Հաղորդակցութիւնները խզուած են էնի, Սավուայի նահանգներուն մէջ: Փոթորիկները 5-600 միլիոն ֆրանքի վնաս պատճառած են Ալզասի այգիներուն: Վտանգուած է ոչ միայն այս տարուան բերքը, այլեւ գալիք տարուանը, կարկուտի հետեւանքով: Ռոն գետը վտանգի կէտին հասած է Զուիցերիոյ մէջ: Հռենոսն ալ շարունակ կը բարձրանայ: Բուռն փոթորիկներ պայթեցան Փրովանսի մէջ: Քսանեւչորս ժամէ ի վեր ջրհեղեղ կը տեղայ Լիոնի շրջանին մէջ, կարեւոր վնասներ պատճառելով: Բազմաթիւ շէնքերու նկուղները ողողուած են, մասնաւորապէս զինուորական հրամանատարութեան պաշտօնատունը: Կիրակի օր կայծակ ինկաւ երկու տուներու վրայ: Նոյնպէս բուռն փոթորիկ մը մեծ աւերներ գործեց Իզերի նահանգին մէջ, միեւնոյն ատեն խանգարելով հաղորդակցութիւնները: Փոթորիկը եւ կարկուտը մեծ վնասներ պատճառեցին նաեւ արեւելեան Պիրէնեաններու մէջ:

Մէկ խօսքով, քթէ բերնէ եկաւ այս տարուան ամառը: Անգլիոյ մէջ ալ ողողումներ տեղի ունեցան: Անձրեւ, կարկուտ եւ ձիւն կը տեղան Իտալիոյ մէջ: Սպանիոյ մէջ ալ օդը ցրտած է:

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ազատագրման տասնամեակի հանդիսութիւնները կը վերջանան այսօր, երեքշաբթի: Կիրակի օր Ռենի հրապարակին վրայ ներկայ էին 7500 հոգի, տօնելու համար գերման պահակազօրքին անձնատրութեան տարեդարձը: Հանդէս մըն ալ տեղի ունեցաւ Ռոմէնվիլի բերդին առջեւ, ի յիշատակ ջարդուած պատանդներուն եւ 1940-1944 տարագրութեան մէջ մեռած հայրենասէրներու: Այս իրիկուն (երեքշաբթի) Փորթ տ'Օրլէանի մէջ եւ Փարիզի քաղաքապետութեան հրապարակին վրայ պիտի տօնուի ազատարար բանակին մուտքը: Ֆոնթէնպլոյի մէջ ալ տօնուեցաւ ամերիկեան զօրքին մուտքը հրամանատարութեամբ զօր. Փէթընի:

ՄԱՐՈՔԻ Քազապլանքա քաղաքին մէջ սպաննուեցան մեծահարուստ առեւտրական մը, Հաճ Ալի Սուսի եւ ուրիշ երկու բնիկներ: Կառախումբ մըն ալ գիծէն դուրս հանուեցաւ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է տէր եւ տիկին Ձապէլ Ֆրանքեանէ հազար ֆրանք, իրենց սիրեցեալ մօր հոգեհանգիստի առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը դեկտ. 18ին, Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, այս տարի եւս Աստուածածնի տօնին առթիւ խաղողի նուէրներ հետեւեալ ազգայիններէ.—

Պ.Պ. Քրիստափոր Նոտարեան, Փայլակ Միքայէլեան, Ղազարոս Զաքչաքեան, Նատիրեան, Քէօսէեան, Յովսէփ Տէմիրճեան, Մարգար Աստուրեան, Աճեմօֆ, Գրիգոր Թեւանեան, Միհրան Տարագճեան, Մարկոս Տէմիրճեան, Մխիթարեան, Սէմէրճեան, տիկիններ Էլիզ Շահինեան, Թագուհի Մուրատեան, Մաչանեան եւ Էնար, Ամպէրեան, Պալապանեան, այրի տիկիններ Ցակոբեան եւ Ժընեւ Պետրոսեան: Տէր եւ տիկին Միհրան Գավէզեան, տէր եւ տիկին Գարիպեան, Նէվ Պետրոսեան: Տէր եւ տիկին Միհրան տէր եւ տիկին Խաչատուրեան:

(Դիւան Հոգաբարձութեան)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ տիկին Յարութիւն Փափազեան եւ զաւակը, տէր եւ տիկին Յակոբ Փափազեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին, իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳՈՀԱՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն: Ծնողները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէս օր:

Դիմել վարժարանը, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, էկլիզ Փանթէնէն 146 թիւ հանրակառք առնելով:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954-1955 ուսումնական տարեշրջանի համար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ:

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայ դպրոցներուն եւ ընտանիքներուն կողմէ փնտռուած գիրք մը, Արմենակ Գրաճեանի (Ա. Մանկասէր)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԲԵՄԸ

Պատկերազարդ հատոր մը, որ կը պարունակէ մանկական նոր արտասանութիւններ, ձայնագրեալ երգեր, մենախօսութիւններ, օփերէթներ, տրամախօսութիւններ, առակներ, գաւեշտներ և պատմուածքներ:

350 մեծադիր էջ, գունաւոր պատկերներով, ընտիր թուղթի վրայ:

Գին՝ Սուրիա եւ Լիբանան 8 լիբ. ոսկի: Արտասահման՝ երեք տոլար:

Հասցէ.—

Arménak Kradjian, 11, Rue Kheder
Nor-Hadjine, Beyrouth (Liban)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Օժանդակը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Քանատայէն տիկին Շիրլի Սիմանեանէ տասը տոլար, տիկին Արաքսի Զաքարեանի ձեռամբ: Տէր եւ տիկ. Գր. Թովմասեանէ, իրենց անդրանիկ զաւկին ամուսնութեան առթիւ, 10 հազար ֆրանք: Նորապսակ տէր եւ տիկին Թովմա Թովմասեանէ տասը հազար ֆր.: Պ.Պ. Կարպիս եւ Փօլ Թովմասեան եղբարք, իրենց եղբօր ամուսնութեան առթիւ, տասը հազար ֆրանք: Փարիզէն Պ. Գրիգոր-Վահանէ երկու հազար ֆրանք:

ՇԱՒԻԼԷՆ տէր եւ տիկին Մկրտիչ Տողրամաճեան հազարական ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կ. Խաչի եւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վճարումները դիւրացնելու համար կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ԱՆԻԷՌ, ՔՈԼՈՄՊ - ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊ.— Ընկերներ Յակոբ Հիսայեանի եւ Արամ Աւետիսեանի:

ԻՍԻ. եւ ՄԷՕՏՕՆ.— Ընկերներ Երուանդ Ատանալեանի, Նշան Դարբինեանի կամ սրճարանապետ Զատիկեանի:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՌՍԵԼ.— Ընկերներ Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Կարօ Երանեանի:

ԱՆԿԷՆ - ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ.— Ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Ընկեր Բարթող Փափազեանի:

ՇԱՒԻԼ - ՎԻՐՈՖԼԷ.— Ընկեր Գրիգոր Կիւլեանի:

ՊԱՆԵՕ - ՔԱՇԱՆ.— Ընկերներ Ներսէս Տականեանի կամ ԲարթամՊասմաճեանի:

ՍԵՒՐԱՆ.— Պ. Խլոյեանի:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Երաժշտապետ Լ. ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ
«ԱՌՋԵՌՆ ՏՕՆԱԿԱՐԳ»Ը

Որ կը պարունակէ գիշերային, առաւօտեան եւ Ս. Պատարագի երգեցողութիւնները, հինգ տաղաւարներու, Տեառնընդառաջի, Մեծ Պահոց կիրակիներու, Շաբաթ երեկոներու, Խաղաղականի եկեղեցիի եւ հանգստեան շարականները՝ հանդերձ ծանօթութեամբ: Անհրաժեշտ առաջնորդ մը եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու: Իր տեսակին մէջ աննախընթաց մատեան:

Գին՝ 500 ֆր. Թղթատարի ծախքով 55 ֆրանք: Յանձնարարութիւնք կանխիկ վճարումով: Դիմել՝

Levon Djérahian
32 bis, Bld. des Fauvettes
Beaumont-Marseille.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (Ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտռէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով): Գին 1000 ֆրանք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «Պատմութիւն Արեւմտահայ արդի Գրականութեան» Գին 800 ֆր.:

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ:

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՕԳՈՍՏՈՍ
★
MERCREDI
25 AOUT
1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7453 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2864

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԿԱՅ–ԲԱՑԱԿԱՅ

●

Ազգային ինքնապաշտպանութեան տեսակէտով, յաճախ նորերուն չափ մտահոգութիւն կը պատճառեն հինները, տարեցները:

Ուրիշ խօսքով, անոնք ալ կը կարօտին լուրջ աշխատանքի եւ ուշադրութեան:

Ո՞վ հաշուեց անոնց դասալքութեան, ուծացման, մեկուսացման հետեւանքները:

Հազարաւորներ կան որ կը պարծենան իբրեւ հայ-քրիստոնեայ, բայց ժամուն ճամբան անգամ մոռցած են:

Ուրիշ հազարաւորներ հայեցի կրթութիւն ստացած են, կարդալ-գրել գիտեն, եւ սակայն չեն բարեհաճիր հայերէն կարդալ: Ոչ թերթ, ոչ ալ գիրք:

Դեռ հազարաւորներ ալ սառուցեալ գօտիներու վերածեր են ընտանեկան բոյները, օտարոտի բարքերով: Գիշերներ լուսցնելով:

Այս երեք դասերէն շատ քիչեր կ'երեւան որ եւ է հայկական շրջանակի մէջ: Ամէնքն ալ «զբաղած են»: Եւ վերէն կը նային:

Տարուէ տարի կծկուելով իրենց պատեանին մէջ, կամ «սիվիլիզէ» ձեւեր առնելով, այս հազարաւորները հետզհետէ դարձած են «անդառնալի առնելիք», տարագիր բազմութեանց ծոցերին մէջ:

Բնականաբար իրենց սեղմած միջավայրին մէջ, զաւակներն ալ կ'իւրացնեն խորթ [illegible], ինչպէս [illegible] կուտար, երէկ, աշխատակից մը:

Այսպէս, բացականերու թիւը կ'աճի յառաջատուական համեմատութեամբ, իսկ ներկաները կը նօսրանան չարունակ: Ամէն տեղ եւ ամէն ճակատի վրայ:

Միայն մեր գաղութը նկատի առնելով, կը տեսնենք հայաշատ շրջաններ ուր դանցառելի քանակութիւն մը կը կազմեն նոր տարրերը՝ ազգային անդաստանին մէջ:

Միջին, հասուն սերունդի ներկայացուցիչներ կան որոնք պատիւ կը համարին բացակայութիւնը:

Հետեւա՞նքը, — անչարժութիւն եւ լըճացում: Բուն բառով՝ անտարբերութիւն:

Եւ տակաւին կը պարծենանք թէ «Քաջ Վարդանի թոռներն ենք»:

Գոնէ տարրական քաջութիւնը ունենայինք մեր ճակատագիրը վարելու: Մեր տունը կարգի դնելու՝ սա լպրծուն պողոտաներուն վրայ:

«Ներկաները» կը յոգնին. բացակաները գլխիվայր կը թաւալին անտառուղութեան մէջ, իբրեւ հասարակ աշխարհաքաղաքացիներ:

Մարդիկ ազգային իշխանութիւն կը փնտռեն ամէն տեղ, բայց իրենց մատները մախիր չեն թաթխեր, որ եւ է պարտականութիւն ստանձնելու համար:

Խորհուրդներ, խրատներ կուտան, սակայն կը խուսափին որ եւ է յանձնառութենէ:

Եւ դեռ դասակարգ մըն ալ կայ, որ դուռ կ'երեւայ այս անտիրութենէն, հով ցանելու եւ փոթորիկ հնձելու համար:

Աթէնքի ափ մը հայութիւնը Ազգ. իշխանութիւն ունի, միացեալ եւ գործօն: Մեր ստուարաթիւ եւ չէն գաղութը դեռ իր բախտը կը փորձէ «փոքէր» խաղալով:

Մինչդեռ, կացութիւնը կը պահանջէ որ իր գլուխը կապէր, յետոյ կապեր հաստատելու համար հարեւան գաղութներու հետ:

Կը թուի թէ թմրութիւնը համաճարակի մը վերածուած է արեւմտեան Եւրոպայի բախտաւոր գաղութներուն մէջ:

Արդեօք անո՞ր համար որ վարժուած են ճոխ ու հեշտ կեանքի եւ իմաստութեան կը նկատեն բացակայութիւնը:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ ՄԻԱՑ. ԲԱՆԱԿԻՆ

ԱՆՀԱՄԲԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՈՐՈՇՄԱՆ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Ֆրանսայի վարչապետը օդանաւով Լոնտոն անցաւ, Պրիւքսէլի խորհրդաժողովին ձախողումէն վերջ, յետոյ վերադառնալով, գնաց Հանրապետութեան նախագահին ամառանոցը, զեկուցում տալու համար:

Բոլորովին գաղտնի էր Չըրչիլի եւ Իտընի հետ եղած տեսակցութիւնը: Բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Անգլիոյ վարչապետը մերժած է Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքին միանալ, փրկելու համար Ֆրանսան ներքին եւ արտաքին տագնապէ մը: Այս տեղեկութեանց վրայ բանդէտներ կը կարծեն թէ բոլորովին պիտի թաղուի միացեալ բանակի ծրագիրը, իսկ Պ. Մենտէս-Ֆրանս ալ պիտի հրաժարի վարչապետութենէ:

Ուրեմն, Ֆրանսայի վարչապետը ձեռնունայն վերադարձած է Անգլիայէն: Դահլիճը նիստ գումարեց երէկ, իր դիրքը ճշդելու եւ Ազգ. Ժողովին ներկայանալու համար շաբաթ օր: Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ Ազգ. Ժողովը պիտի մերժէ վաւերացնել դաշինքը՝ իր ներկայ վիճակին մէջ, քանի որ Պրիւքսէլի խորհրդաժողովը չընդունեցաւ Պ. Մենտէս-Ֆրանսի առաջարկած փոփոխութիւնները:

Լոնտոնի թերթերուն քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Չըրչիլ մերժած է փոխել Անգլիոյ բռնած դիրքը եւ թելադրած է Պ. Մենտէս-Ֆրանսի որ ջանայ վաւերացնել տալ դաշինքը: Ֆրանսայի վարչապետը պատասխանած է թէ չի կրնար վաւերացում ստանալ սկզբնական դաշինքին համար: Ենթադրելով որ միացեալ բանակի ծրագիրը ձախողման դատապարտուած է, Պ. Մենտէս-Ֆրանս խնդրած է Չըրչիլէն քննել հետեւանքները, անխախտ պահելու համար Արեւմուտքեան ճակատի միութիւնը եւ մանաւորապէս անգլեւֆրանսական գործակցութիւնը: Չըրչիլ մերժած է քննել որ եւ է նոր ծրագիր, ինչ որ կը նշանակէ թէ կը հետեւի Մ. Նահանգներու քաղաքականութեան: Միեւնոյն ատեն հասկցուցած է թէ արեւմտեան Գերմանիան պիտի վերազինուի, դառնալով անդամ Ատլանտեան կազմակերպութեան, եթէ Ֆրանսա մերժէ անոր վերազինումը միացեալ բանակի դաշինքին միջոցաւ: Խօսակցութենէն ետք Չըրչիլ ընդհանուր խօսքեր ըրած է արեւմտեան ճակատի միութեան եւ անգլեւֆրանսական յարաբերութեանց մասին: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Պ. Մենտէս-Ֆրանս այն տպաւորութիւնը կրած է թէ Անգլիա արեւմտեան Գերմանիոյ կողմը կը բռնէ: Այս առթիւ իբրեւ փաստ կը յիշեն Չըրչիլի կողմէ տեղթ. Ադէնաուըրի ուղղուած նամակը, ուր կ'ըսէ. — «Շատ կը մտածեմ ձեր դժուարութեանց մասին եւ կը հաւատամ թէ ձեր գիտնականութիւնը պիտի վարձատրուի»:

Տեսակցութենէն վերջ հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակուեցաւ Չըրչիլի կողմէ. — «Ընդհանուր վիճաբանութիւն մը կատարուեցաւ Պրիւքսէլի խորհրդաժողովին ելքէն բխած կացութեան մասին: Նախարարները համաձայնեցան թէ կարեւոր է պահպանել Արեւմուտքի ազատ ազգերու միութիւնը եւ գործնական միջոցներ ձեռք առնել կանխաւ այդ ուղղութեամբ» Թղթակից մը գիտել կուտայ թէ խօսակիցները չեն կրցած համաձայնիլ գործնական միջոցներու մասին:

× Պ. Մենտէս-Ֆրանս հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ, Լոնտոնէն մեկնած ատեն. — «Խորապէս յուզուած եմ վարչապետին կողմէ ինծի ընծայուած ընդունելութենէն եւ երախտապարտ եմ, ինչպէս եւ Պ. Իտընի: Անգամ մը եւս ուրախութեամբ հաստատեցի որ համաձայն ենք սա կէտին վրայ թէ արեւմտեան ազգերը պէտք է միասին աշխատին, մասնաւորապէս մեր երկու երկիրները: Ինծի համար յուզիչ է որ կը գտնուիմ Պիկին Հիլի այս օդակայանին մէջ, վասնզի կը յիշեմ թէ պատերազմի ընթացքին բարեկամներ եւ ընկերներ դիրք բռնած էին այստեղ եւ կը մարտնչէին ազատութեան եւ խաղաղութեան հասարակաց դատին համար որ այսօր ալ մեր հասարակաց դատն է»:

× Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ տեսակցութեան ատեն չէ քննուած Խ. Միութեան Յուլիս 25 եւ օգոստ. 4 թուակիր ծանուցագիրներուն տրուելիք պատասխանը:

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Ականաւոր դէմքեր եւ միջազգային մամուլը թեր ու դէմ կարծիքներ կը յայտնեն Պրիւքսէլի խորհրդաժողովին ձախողման առթիւ: Նախկին վարչապետ Անթուան Փինէ կ'ըսէ թէ «Պրիւքսէլի ժողովին ձախողումը միացեալ բանակի ձախողումը չի նշանակեր: Այժմ խնդիրը սա է. — Միացեալ բանակի ծրագիրը պիտի գործադրուի մեզմէ՞ հետ թէ առանց մեզի: Ֆրանսա Եւրոպայի գլո՞ւխը պիտի անցնի թէ դուրս պիտի մնայ Եւրոպայի կազմակերպութենէն»:

Պ. Փոլ Ռենօ, նոյնպէս նախկին վարչապետ, յայտարարեց. — «Հարկ է դուրս ելլել այն եղերական կղզիացումէն ուր ինկած ենք: Հարկ է իր սեփական զէծին վրայ դնել ֆրանսական կառավարութիւնը: Պէտք է ամէն գնով խուսափիլ մեր երկրին կղզիացումէն եւ գերման բանակին վերածնութենէն, որ վստահ ենք թէ տեղի պիտի ունենայ, եթէ Ազգ. Ժողովը մերժէ վերջապէս կատարել այն քուէարկութիւնը որուն կը սպասէ բովանդակ ազատ աշխարհը երկար ատենէ ի վեր»:

Նախկին նախարար Պ. Ժորժ Պիտօ. — «Անկարելի է մտածել թէ Պրիւքսէլի խորհրդաժողովը կը նշանակէ Ֆրանսայի եւրոպական քաղաքականութեան վախճանը: Ես երբեք չեմ կարծեր թէ այդ քաղաքականութիւնը, որ սերտ գործակցութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, ժողովրդավար Գերմանիան կը միացնէ Եւրոպայի, պահելով հանդերձ Ֆրանսայի համաշխարհային դերը, ի վերջոյ պիտի չյաղթանակէ»:

× Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը յայտարարեց թէ «շատ ծանրակշիռ կացութիւն մը» յառաջ եկած է, իբրեւ հետեւանք Պրիւքսէլի խորհրդաժողովին ձախողման: Պաշտօնական բանբերը պատասխանելով թղթակցի մը հարցումներուն, ըսաւ թէ նախարարութիւնը կը քննէ կացութիւնը եւ մերժեց պատասխանել ուրիշ նեղացուցիչ հարցումներու:

× Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ –

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

✶

Ամէն անգամ որ Փարիզի Հայոց եկեղեցին հանդիպած եմ, հոգեհանգիստի մը առթիւ, ուշադրութիւնս գրաւած է ցաւալի պարագայ մը:

Արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ համաձայն խառնիխուռն ցանկի մը, զոր կը կարդայ հերթապահ քահանան:

Ցանախ սովորական, անհատական, ընտանեկան հոգեհանգիստներու կը խառնուին ականաւոր դէմքերու եւ յիշատակի տարեդարձներ:

Այսպէս, շատ մը հասարակ մահկանացուներու կարգին կը յիշուին Կոմիտաս վարդապետ, Անդրանիկ եւ ուրիշ անուններ:

Երբեմն ալ անհատականը յատկապէս կ'արձանագրեն, իսկ հաւաքականը, ազգայինը կը մոռնան:

Չեմ գիտեր ո՛վ է պատասխանատուն այս կարգի զանցառութեանց, որ լրջութեան պակաս կ'ենթադրեն:

Հրատարակուած ազդերէն կ'երեւայ որ հոգեհանգիստները իրար կը հրմշտկեն ամէն կիրակի:

Անշուշտ Հոգաբարձութիւնը եւ Փարիզի եկեղեցւոյ Աւագերէցը պարտաւոր են պատշաճ դասաւորում կատարել օր առաջ, որպէսզի իւրաքանչիւրը իր տեղն ունենայ:

Աններելի է որ եւ է տնավարի կարգադրութիւն, անուշադրութիւն եւ մոռացում, այս բարեպաշտական արարողութեան մէջ:

Չեմ կարծեր թէ անունները կը դասաւորուին համաձայն վճարուած սակին, վերի եւ վարի արտերու վերածելով հոգեհանգիստները:

Տարուան 52 կիրակիները եւ տօն օրերը նե՞ղ կուգան, յարգելու համար իւրաքանչիւրին իրաւունքը:

Ազգային ականաւոր դէմքեր կամ տարեդարձներ առանձին հոգեհանգիստի մը իրաւո՞ւնք ալ չունին, որ ի միջի այլոց բանի մը կը վերածեն:

Հերթապահ քահանան երբ ականաւոր դէմքի մը կամ դէպքի մը կը հանդիպի ցանկին վրայ, անշուշտ ծանօթ ըլլալու է, քանի մը տարրական գիտելիքներ հաղորդելու համար:

Սովորական մահկանացուներու հարազատները անգամ այդքան մը պատշաճութիւն կը սպասեն:

Այլապէս, արարողութիւնը կը կորսնցնէ իր վեհութիւնը, եւ կը դառնայ պարզ ձեւակերպութիւն:

Այն ատեն, Աբիսողոմ աղա մը յատկապէս կը յիշուի, բայց պատմական տարեդարձ մը կը մոռցուի իր բիւրաւոր նահատակներով...

Փարիզ կը գտնուինք, եւ հարկ է որ կարգ մը բաներ մոռնանք, նոր բաներ սորվելու համար:

ՎԱՀԷ

Յ. Գ.—Այս տողերը շարուած էին, երբ Հոգաբարձութեան դիւանէն հաղորդեցին թէ իրականութեան չի համապատասխաներ Պ. Լ. Տ.ի մեղադրանքը եւ թէ արեգան յատկապէս յիշեց Տարօնի նահատակներուն հոգեհանգիստը, քանի մը խօսք ալ արտասանելով:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Երէկ խմբագրատունս այցելեց ընկեր Յ. Քարեան, իր կնոջ հետ:

Ընկերը, որ ընդհ. քարտուղարն է Հայ Կրթ. ընկերակցութեան, պիտի այցելէ Լիբանան, Սուրիա եւ Եգիպտոս, քննական պտոյտ մը կատարելու համար:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Կազմակերպիչ յանձնախումբի դիւանէն կը խնդրեն ծանուցանել թէ այս հինգշաբթի Փարիզ կը ժամանէ Գրիգոր Պետրոս Աղաճանեան Կաթ. Պատրիարքը, ընկերակցութեամբ Պաթանեան արք.ի:

Կարդինալը քանի մը ժամ վերջ Օստերլիցի կայարանէն պիտի մեկնի դէպի Լուրտի Սրբավայրը, ուր Արեւելքէն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի հայ գաղութին զանազան կեդրոններէն բազմաթիւ ուխտաւորներ կը դիմեն:

Ուխտագնացութիւնը կը սկսի շաբաթ առաւօտ եւ կը տեւէ մինչեւ 31 օգոստ.:

Կրօնական արարողութեանց կարգին պիտի կատարուին մասնաւոր Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ մը սրբավայրի մայր տաճարին մէջ, Կարդինալ Աղաճանեանի կողմէ, մասնակցութեամբ զանազան եպիսկոպոսներու:

Նոյնպէս գիշերային հսկում մը եւ զանազան թափօրներ:

ԺԱՆ ԺՈՐԷՍ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Իր «Ապրումներ»ուն մէջ ընկեր Մալխասը կը խոստովանի մարդկային տկարութիւն մը.

— «Ես այն դժբախտներէն եմ, որ քիչ թէ շատ ծիծաղելի կողմ մը կը գտնեմ միշտ հերոսի մը մէջ, ու խնդութքս թոյլ չի տար, որ իմ մէջս հերոսին դէմքը ամբողջանայ. միշտ բան մը պակաս կը մնայ, կատարեալ ամբողջութիւն մը կազմելու համար:

«Միակ մարդը որմէ պատկառած եմ, որուն հերոսացուցեր եմ հոգուս խորքը մանկութենէս սկսած, այդ Սիմոնը եղաւ (Զաւարեան): Հսկայ մը, որ հայկական միջավայրի նման նեղ ու սահմանափակ ասպարէզին մէջ գործեց: Ու ո՛վ զարմանք, մեռաւ աղքատ, ծակոտած կօշիկներով, բայց եւ ամբողջ ազգ մը իր կորուստը ողբաց: Պոլսէն մինչեւ Կովկաս հայութիւնը որպէս մէկ մարդ գլխարկը վար առաւ պատկառանքով.

— Այսօր հայ ժողովուրդը մարդ մը կորսնցուց»:

Շատերը կրնան ստորագրել այս հաստումը:

Ինծի համար, օրինակ, տարիներու հոլովումին հետ եւ քննադատական ակնոցին լոյսին տակ, շատ մը կուռքեր վար ինկան իրենց պատուանդանէն: Մէկը մնաց անխոցելի. այդ մեր Բժիշկն էր. Յովսէփ Տէր Դաւիթեանը: Այդ լրակեաց մարդը մինչեւ մահը, մինչեւ այսօր իմ աչքիս կը մնայ բարոյական անվիճելի հեղինակութիւն:

Ֆրանսական ընկերվարութեան մէջ նախասիրած տիպարս՝ Ժորէսն է:

Ծանօ՞թ էի իրեն: Ոչ:

Երբ ինքը գերեզման կ'իջնէր, մենք, կարճ տաբատով, քարեդնդակ կը խաղայինք Աստաֆադարի մէջ:

«Զօրաւոր հեռաւոր սուրբի» հարց ալ չկայ: Սոյն համակրութիւնը հիմնուած է լայն ընթերցումներու վրայ: Եղած քննադատութիւններու մէջ եթէ տրամաբանական դոյզն փաստ մը գտնէի, անտարակոյս կը փոխէի կարծիքս: Զհանդիպեցայ այդ համոզիչ փաստին: Մինչդեռ բազմաթիւ վկայութիւններ կուգան հաստատելու անոր անժխտելի հեղինակութիւնը:

Ո՞ւր էր գաղտնիքը Ժորէսի անառարկելի հմայքին:

Ապահովաբար ոչ իր արտաքինին մէջ:

Լայն ուսերով, լեցունկեկ, միջահասակ մարմինը ծանր կերպարանք մը կուտար իրեն: Հագուստ - կապուստին մէջ անհոգ՝ թափթփած ըլլալու աստիճան: Գրպանները ուռած թերթերով, թուղթերով: Խօսած ատենը չապիկին թեւնոցները յաճախ բաճկոնին թեւերուն վրայ:

Բայց, կա՛ր գլուխը:

— «Իր վեհաշուք գլուխը, կ'ըսէ Վ. Օրիոլ, լուսաւոր եւ լայն ճակատով, կը կրէր հանճարին փայլը, Խոր, տարօրինակ կապոյտ աչքերուն մէջ արտասովոր ուժգնութեամբ շողացող նայուածքը կ'անուշնար բարութեան ցոլքերով ու երբեմն ալ չարաճճի հրճուանքով: Կը բաւէր պահ մը զայն դիտել, տեսնել խորութիւնը, ուժը, պարզութիւնը ակնարկին՝ ըմբռնելու համար թէ առջեւդ կը գտնուէր կենդանի, իրական հանճարը»:

Ընկերվարութեան մեծ դէմքերէն՝ հանդուցեալ Լէոն Պլումի դէպի Ժորէս տածած յարգանքն ու սէրը կը հասնին պաշտամունքի:

— «Ամէն անգամ երբ դժուարութեանց առջեւ եմ գտնուած, սկզբունք եմ ըրած իր գասերուն եւ յիշատակին մէջ փնտռել աշխատանքիս կարգն ու կանոնը: Զէի հարցներ, թէ ի՞նչ պիտի ընէր եթէ տեղս ըլլար, (ոչ մէկ ատեն յաւակնութիւնը ունեցած եմ իր տեղը գրաւելու), այլ կ'ըսէի, — Ի՞նչ պիտի ուզէր որ ես ընէի, այնպէս՝ ինչպէս որ եմ»:

Ըստ իս, Ժորէսի հմայքին գաղտնիքը պէտք է փնտռել բազմադիմի բարեմասնութիւններուն մէջ:

Մարդիկ դուրս կ'ելլեն սովորական մահկանացուներու շարքէն, դուրս կ'ելլեն նոյնիսկ մեծ մարդոց ցանկէն, աւելի կը մեծնան, երբ բնութիւնը իրենց անձին վրայ կը խտացնէ մարդկային առաքինութիւններու ամբողջութիւն մը:

Այդ առանձնաշնորհեալներէն էր ան:

Մտքի եւ սրտի անսպառ գանձերը երբ կը ճառագայթեն շլացուցիչ ձեւով, մարդ չի տեսներ այլեւս անճաշակ հագուստը, չապիկի թեւնոցներուն անպատշաճ պտոյտները: Չի տեսներ այլեւս, թէ այս մեծանուն հռետորը խօսակցութիւնը կամ ճառերը կը սկսի խռպոտ ձայնով մը, մինչեւ որ տրամաբանութիւնը եւ մտածումը թռիչք առնեն:

Բացառիկ մարդոց մօտ՝ անհերքելի է սրտին գերակշռութիւնը մտքին վրայ: Ի հարկէ, անձնական օրինակով պէտք է փաստել, թէ ձեւակերպութիւն չէ եղածը: Նապոլէոնն ու աշակերտները չէին կրնար հեղեղի պէս տարածուիլ՝ եթէ չզոհէին իրենց անձերը:

Դաշնակցութիւնը չէր կրնար իր ետեւէն քաշել հայ ժողովուրդը, եթէ մեր անմահ հայդուկները առաջին անգամ իրենք կրակը չնետուէին:

Ժորէսի համար մարդ եւ մարդկութիւն տարբեր խօսքեր չէին: Մարդկութեան հանդէպ ունեցած սիրոյն մէկ ապացոյցն է նաեւ կուսակց. պաշտօնաթերթը այդ անունով կոչելը:

Օրին մէկը, յուզումէն դողալով կը յանդիմանէ ընկեր մը, որ եկած էր քաղաքավարութեամբ ճամբու դնելու աննշան այցելու մը:

—« Ոչ, կ'ըսէր, իւրաքանչիւր մարդկային անհատի մէջ, նոյնիսկ անկարեւոր, կայծ մը կայ որ կրնայ ժայթքիլ»:

Քէն, ատելութիւն բառերը գոյութիւն չունէին իր բառարանին մէջ: Ցաւելէ աւելի կը զարմանար ՝ որ ուրիշները կ'ատեն զինքը:

Անգամ մը, Երեսփ. ժողովին մէջ, հակառակորդ մը կոպտօրէն կը նախատէ զինքը: Ժորէս, առանց ջղայնանալու կը պատասխանէ.

— «Այո, այո, գիտեմ: Գիտեմ որ տեւական ատելութեամբ մը կը հետապնդէք զիս: Այդ ատելութիւնը — եթէ ուզէի հոն փնտռել անձիս արժէքը — կրնար զիս ձգել գոռոզութեան մահացու մեղքին մէջ:

Մինչեւ 1904, Ֆրանսայի բանուոր դասակարգը կը պարզէր պառակտուած վիճակ մը: Զայն ներկայացնող բազմաթիւ կազմակերպութիւնները, — թէեւ տոգորուած բարի ցանկութիւններով — գաղափարական ամուլ պայքարներով իրար կը չէզոքացնէին ի ցնծութիւն յետադիմական տարրերու: Տակաւին չէին գտած իրենց ուղին:

Վիճաբանական ժողովները կը յաջորդէին իրարու: Թուլուզի մէջ, հրապարակային բանախօսութեան մը ընթացքին ձայն կ'ուզէ Ժիւլ Կէտի մոլեռանդ կողմնակիցներէն մէկը եւ բուռն բառերով կը քննադատէ Ժորէսի տեսակէտները:

Ցուցուած է մեծ ատենաբանը, վասն զի հարուածը կուգայ բարեկամներէ: Եւ կը խօսի իր ամենադեղեցիկ ճառերէն մին:

— « Մեր հակառակորդները դաշնակցած են, իսկ մենք՝ ցրուած: Խորհիլ որ ռազմիկներն ենք նոյն պայքարին, եղբայրները՝ նոյն յոյսին: Հաւատացէք, միութիւնը պիտի տասնապատկէ մեր ճիգերը, ազդեցութիւնը:

«Այո, պիտի երթամ Ամսթերտամի Համագումարին ձեր նախատինքներէն կազմած խուրձս ընծայ պիտի տանիմ աշխատաւոր դասակարգի միութեան ու յաղթանակին»:

Արդարեւ, Ամսթերտամի մէջ, շնորհիւ Ժորէսի եւ Ժիւլ Կէտի, բոլոր հոսանքները գտան համաձայնութեան եզրը, ճամբայ բանալով Ընկերվարական Կուսակցութեան յետագայ յաղթանակներուն:

Հոս կը վերջացնեմ:

Դեռ կրնայի գրել իր փիլիսոփայական հայեացքներուն, մարդկային ընկերութիւնը լաւագոյնս կազմակերպելու ծրագիրներուն, հայկական հարցի առթիւ կատարած աշխատանքին, մանաւանդ հրապարակած բազմաթիւ երկերու մասին: Բայց օրաթերթի մը տարողութեան սահմանները չեն թոյլատրեր:

Սոյն փոքր յօդուածաշարքով, յաւակնութիւնը չունիմ ներկայացնելու լուսաճաճանչ իմացականութեան մը պրիսմակին բոլոր երեսները:

Մահուան քառասնամեակին առթիւ, թարմացնելով սպանութեան, կենսագրութեան, նկարագրի կարգ մը մանրամասնութիւնները, ուզեցի պարզապէս ծաղկեպսակ մը դնել եւ խոնարհիլ Մեծ Մարդու մեծ յիշատակին առջեւ:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ՅՈՅՆ ՀԱՄԱՅՆՔ ՄԸ ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

(Ամփոփուած ֆրանսերէն թերթէ մը)

Երբ Այաչչիոյէն մեկնեցայ, Քալվիի ճանապարհով, կ'ուզէի վայելել Փորթոյի արեւակէզ ծովածոցին եւ Փիանայի կարմրավառ խորշերուն հմայքը:

Եւ յանկարծ ինկայ Գարկէս քաղաքին վրայ, եւ զմայլումս անսահման եղաւ: Կը վստահեցնեմ ձեզ՝ որ այս ոստանը իրապէս արժանի է հիացման:

Ծովէն քառասուն մեթր բարձր ամփիթատրոնի մը վրայ շինուած է քաղաքը, փոքր լերան մը ստորոտը, որուն ճիշդ մէջտեղը կը կանգնին վեհօրէն՝ Փոցօ տի Պորտօ ծանօթ իշխանական ընտանիքին ապարանքը:

Քիչ մը հեռուն, ծուլօրէն կը հոսի Լիամոնէ անուն գետակը, որ դաշտավայրերու մէջէն սողոսկելով կ'երթայ Սակոնի ծովածոցէն թափիլ Միջերկրականի մէջ:

Գարկէսի ամբողջ շրջանը հարուստ է, մաքուր եւ կոկիկ «Օրինակելի Աւանի» մրցանակ շահած է արդէն, ինչ որ կը մատնանշուի արցորդին, մարմարեայ արձանագրութեամբ մը, որ զետեղուած է քաղաքին մուտքին:

Այս «յառաջացեալ» աւանին մէջ է սակայն, որ գտայ ամենապատկառելի «հընութիւն» մը:

Նախ նշմարեցի որ, բաղդատմամբ բոլոր Քորսիքացիներուն, այս գիւղաքաղաքին բնակչութիւնը՝ աւելի հանդարտ, չափաւոր ու ներդաշնակ շարժուձեւեր եւ արտայայտութիւններ ունէր:

Սրճարանէ մը ներս մտայ: Շատ մը տեղացիներ քիչ մը անդին նստած էին: Ֆրանսերէն չէր իրենց խօսած լեզուն, ոչ ալ Քորսիքայի գաւառաբարբառը: Ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէի, երբ ականջիս հասաւ բառ մը՝ «Թալասա», եւ իրենցմէ ծերուկ մը ցոյց տուաւ ծովը:

Կարելի չէր սխալիլ. յունարէն էր անոնց խօսած լեզուն: Յունարէն մը բաւական աղաւաղուած եւ խառնուած ի հարկէ տեղական գաւառաբարբառով: Կը հարցնէի ինքնիրենս թէ արդե՞օք Պելոպոնէս կը գտնուէի:

Մօտեցայ իրենց եւ սկսայ խօսիլ: Կարդացած էի տեղ մը թէ Գարկէս յունական քաղաք մըն էր, բայց կ'ուզէի բացատրական մանրամասնութիւններ ունենալ այդ մասին: Եւ անոնցմէ ամէնէն տարէցը, որուն հարցում ուղղեցի, հոմերական արտայայտութեամբ մը, այսպէս պատմեց իրենց աւանին պատմութիւնը.—

Գարկէսի ներկայ բնակչութիւնը Յունաստանի Պելոպոնէս գաւառին մէջ՝ Քոլոքիթի անուն գիւղաքաղաքին բնիկներէն կազմուած է: Քոլոքիթի գրաւուած էր նախ Վենետիկցիներէն, յետոյ Թուրքերէն: Այս վերջիններուն տիրապետութիւնը, 1675ին, հալածանքի վերածուած էր: Թուրքերը՝ իբրեւ նացիներու արժանավայել եւ աստնմէ դերազանց յառաջա —

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԵՆԱԿ

Իրեն թւում է թէ բոլոր հայեացքներն իրեն են ուղղուած, թէ մատնաշում են իրեն, թէ, թէ... Քալել, հեռանալ: Բայց չի կարողանում, ամբոխով շրջապատուած է: Լսում է շուրջը կատարուած խօսակցութիւնները. հարցնում են. պատասխանում են:

— Երեք օր առաջ է եկած պանդոկ: Անուն չէ տուած, կամ տուած անունը կեղծ է. կարեւորութիւն չունի: Միջին տարիքի մարդ է, 40 – 50ի մէջ. ազգութիւնը յայտնի չէ: Մէկ անգամ միայն տեսած են պանդոկ գալ-գնալը, ու այսօր գտել են մեռած:

— Սպանութի՞ւն, թունաւորո՞ւմ, անձնասպանութի՞ւն: Յայտնի չէ դեռ:

— Վրան գտել են մի փոքրիկ գումար միայն: Ոչ անցագիր, ոչ նամակ, եւ ոչ հասցէ: Անծանօթ մէկը. մի մարդ:

Ամբոխը շարժուեց. ոստիկանական կառքը մօտեցաւ պանդոկի դրանը: Դիակը՝ փաթաթուած զինուորական մի վերմակի մէջ՝ դուրս բերեցին, ու քաշքշելով հրեցին կառքին մէջ: Կառքը շարժուեց. ամբոխն սկսեց ցրել:

Լեւոնին թուաց թէ ինքն էր պանդոկում մեռած մարդը, թէ մարդիկ խօսում էին իր մասին: Հիմա որ տարան դիակը, ամբոխները կը դառնան իրենց գործին ու կը մոռանան մարդը, որ մեռել էր պանդոկում: Ի՞նչ յիշեն, ինչո՞ւ յիշեն: Զուող մի թռչուն, որ ընկել, մեռել է ճանապարհին:

Մեռել է մի մարդ, մի անծանօթ, անանուն մարդ: Ինքը, ինքը...

Արագ, արագ, շնչակտուր վերադարձաւ պանդոկ: Միեւնոյն չէ՞ թէ, իր իջեւանած պանդոկը առաջնակարգ պանդոկներէն մէկն է, թէ իր մօտ պիտի գտնուի աւելի մեծ գումար, եթէ՞... Միեւնոյնն է. անանուն, անհասցէ, անծանօթ, մենակ մի մարդ, մենակ մի մարդ, մենակ, մենա-ա-ակ...

Քրտինքէն թաց չապիկը փակել էր մարմնին: Ուզեց լողնալ պաղ ջուրով, փոխուել, հագնել մաքուր, չոր մի շապիկ: Իր ճամբորդական պայուսակը աթոռակի վրայ էր, պահարանի քովը: Հագուստները չէր հանած պայուսակէն, չէր տեղաւորած պահարանի մէջ: Ինքն էլ միայն երեք օր առաջ եկած էր այդ նաւահանգիստը, դիմաւորելու համար իրեն ապրանք բերող նաւը: Ժամանակ չէր ունեցել վայրկեանի հետեւելու, հագուստ փոխելու: Նախ գործը:

Ահ, այդ «գործ»ը, որ խանգարել էր իր հոգու հանգիստը:

Ոչ, դոհ չէր. մի դատաւոր կար իր ներսում, որ հաշիւ էր պահանջում իրմէ: Այո, դրամ էր շահել, բայց գոհ չէր իր արածէն: Փոքրացած, ստորնացած էր զգում ինքնիրեն: Կորցրել էր շիտակ, բաց-ճակատ մարդու հպարտութիւնը: կասկածում էր անծանօթ հայեացքներէ, վախենում էր հետապնդումներէ: Վախենար ի՞նքը, Անխոնջ Լեդէոնակա՞նը: Գոհ չէր, ո՞վ էր դրել իր մէջ այդ անողոք դատաւորը:

Ու այդ բոլորէն վերջ զգալ իրեն մենակ... Ինչո՞ւ համար այդ բոլորը. ինչո՞ւ համար շահած դրամը. ծախսելու համար հանրային կիների վրայ. վատնելու համար զբօսավայրերում. ու յետո՞յ, մնալ կրկին մենակ, մենակ... Մի օր էլ մեռել անծանօթ, անանուն:

Բացել էր պայուսակը, կեցել էր առջեւը մտամոլոր: Ի՞նչ էր ուզում. յիշեց, նոր, մաքուր մի շապիկ: Այսքան տարիների վաղքէն վերջ ի՞նչ էր իր ունեցածը: Այս պայուսակը իր պարունակութեամբ, մի քանի ձեռք փոխնորդ ճերմակեղէն, մի երկու ձեռք հագուստ, թաշկինակ, փողկապ, գուլպայ, մուճակ, սենեկազգեստ. ուրի՞շ, ոչինչ:

Դուրս թափեց պայուսակի ամբողջ պարունակութիւնը, կարծես ուզում էր գտնել աւելի արժէքաւոր մի բան, քան ինչ որ տեսնում էր աչքը:

Ահա մի հին վերնազգեստ. որքան ժամանակ է չէ հագել. ինչո՞ւ է պահել. պէտք չունի. ինչո՞ւ չտայ փողոցի մի մուրացկանի:

Բացաւ հագուստը, խուզարկեց գրպանները. ի՞նչ էր որոնում. ոչինչ. մի սովորութիւն ստուգել գրպանները հագուստ փոխելու ժամանակ: Ահա ծոցագրպանը մի ինքնահոս գրիչ. ներքին գրպանում ի՞նչ է այս: Հանեց, ահ, մի գեղեցիկ գրչահատ: Ձեռքերը դողացին: Այդ գրչահատը իրեն մնացած միակ չօշափելի յիշատակն էր տնէն, իր անցեալէն: Այդ գրչահատը, նոր նշանուած ժամանակ, Արուսեակի հետ գնել էր մի տօնավաճառում: Ամէն անգամ, որ ուզեցել էր նետել, չէր կարողացել, պահել էր, պահել էր միշտ ներքին ծոցագրպանում:

Նետե՞լ, թէ պահել. ինչո՞ւ պահել: Փորձեց բանալ գրչահատի շեղբերը. ժանգոտած էին. դժուար տեղի տուին: Զրնկրկեց, բացաւ մեծ ու փոքր շեղբերը: Նայեց, նայեց. ի՞նչ էր որոնում: Ոչինչ. յիշեց որ, գնեցին այդ գրչահատը կեղուելու համար մի խնձոր, սակայն կճպելէն վերջ, չկտրեցին խնձորը, այլ կերան փոխն ի փոխ խածնելով:

Ծածկեց գրչահատէ ժանգոտած շեղբերը, ուզեց դնել հին, մուրացկանին տալիք հագուստի գրպանը, բայց չկարողացաւ:

ԽԼԼԷՆ ԲԻՒՋԱՆԴ

Շար. (5)

պահներ, շատոնց խրախուսած էին հաւաքական ջարդերու եւ ամբողջական բնաջնջման սկզբունքը։

Այսպէս, Թուրքերը շուտ սկսան իրենց վայրագութիւնները ի գործ դնել Քոլոքլիթիի յոյն տեղացիներու հանդէպ։ Ուրիշ միջոց չունէին այս խեղճերը, բայց եթէ փախչիլ իրենց հայրենիքէն։

Թուրքերը չընդդիմացան անոնց գաղթին, եւ թոյլ տուին որ հեռանան, որովհետեւ Յոյներուն տուն–տեղը, գոյքին աւարը կը շլացնէր զիրենք։

Քորսիքա կղզին այդ թուականին կը պատկանէր Ճենովայի Հանրապետութեան, որ այս յոյն փախստականներուն քանի մը արտավար հող յատկացուց արեւելեան ծովափին վրայ։

Յոյները՝ իրենց առաջնորդ ունենալով իշխան Ստեփանոփուլոս անուն անձ մը, — որ ինքզինքը բիւզանդական կայսր Ստեփան Կոմնենոսի սերունդէն կը կարծէր — եկան, հաստատուեցան Քորսիքա։ Մինչեւ այսօր Գարկէսի Յոյները իրենց անունին կը կցեն «Ստեփանոփոլի» մակդիրը։

Փախստականները 730 հոգի էին, 110 ընտանիք։ Անոնք նախ հիմնեցին Փաոմիա, Ռիվանիա եւ Սալոնիա երեք գիւղերը, այժմու Գարկէս քաղաքէն ոչ շատ հեռու։

Երբ ծանօթ Քորսիքացի հայրենասէր Փասքալ Փաօլի ապստամբեցաւ Ճենովայի գերիշխանութեան դէմ, գաղթական Յոյները հաւատարիմ մնացին Ճենովացիներուն, որոնք զիրենք ընդունած եւ հող տրամադրած էին։ Իրենց այս հաւատարմութիւնը սակայն շատ սուղի նստաւ։ Փաօլի 1731ին պաշարեց Փաոմիա գիւղաքաղաքը եւ հրկիզեց զայն ի պատիժ բնակչութեան, որ իր ապստամբութեան չէր միացած։ Տարաբախտ Յոյները հաւաքուեցան այս անգամ Այաչչիոյի արուարձանները Սանկէնէռի ճամբուն վրայ, ուր ցարդ կանգուն կը մնայ յիշատակարան մը՝ «Յունաց Մատուռ», իբրեւ վկայութիւն իրենց ներկայութեան։

Քիչ վերջ, 1768ին, Ճենովայի Հանրապետութիւնը կղզին կը ծախէր Ֆրանսայի, ուր կառավարիչ կ՚անուանուէր Մարպէօֆ, որ այս գաղթական Յոյներուն կը յատկացնէր Գարկէսի շրջանը վերջնապէս։

Անխոնջ Յոյները հոն նոր քաղաք մը կը հաստատէին՝ որ այսօրուան Գարկէսն է։ Տարիներու շրջանին շատեր գաղթեցին տարբեր քաղաքներ ու երկիրներ, գացին նոյնիսկ մինչեւ Ալժերիա՝ ուր Սիտի–Մերուան կոչուած աւանին մէջ հաստատուեցան։

Կը կարծուէր թէ՝ Գարկէսի Յոյները Քորսիքացիներէ շրջապատուած ըլլալով, պիտի չուշանային անոնց խառնուելու, եւ իրենց ծննդավայրին հետ կապեր չունենալով, պիտի կորսնցնէին իրենց ինքնութիւնը։ Բայց ոչ, անոնք պահեցին իրենց ցեղային առանձնայատկութիւնը։ Անոնք իրենց ցեղին գերազանցութեան համոզումը ունէին եւ պահեցին իրենց ինքնուրոյն տիպարը միայն իրենց միջեւ ամուսնանալով։

Յունական տարազներ կ՚երեւին մինչեւ այսօր Գարկէսի փողոցներուն մէջ։ Անոնք երկար ատեն պահեցին իրենց լեզուն, դպրոց մըն ալ ունեցան։ Նոյն ատեն պահեցին նաեւ իրենց կրօնքը։

Այսօր Գարկէսի հրապարակին վրայ դէմ առ դէմ կը տեսնուին երկու եկեղեցիներ. մին հռոմէական, միւսը՝ յունական ոճով եւ իր քառանկիւն զանգակատունով։ Ներսը իր մասնայատուկ զարդարանքով, յունարէն արձանագրութիւններով, եւ երկու դար առաջ Յունաստանէն բերուած «իկոն»ներով զորս այս Յոյները կրցած էին փրկել Փաոմայի հրկիզումէն։

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ...

●

— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Ռուսահայերուն եւ Թրքահայերուն միջեւ...

— Ոչ մէկ տարբերութիւն։ Ռուսահայերն ալ Դաշնակցական, Հնչակեան կամ Ռամկավար կ՚ըլլան, Թրքահայերն ալ։ Ռուսահայերուն մէջ ալ բոլշեւիկ բարիծաղիկներ կան, Թրքահայերուն մէջ ալ։ Ռուսահայերն ալ վաճառական ու խանութպան կ՚արտադրեն, Թրքահայերն ալ։

Երկու «ազգ»երն ալ առատ բանաստեղծ ու գրող–բրող ունին։ Ռուսահայ վարդապետ ու քահանայ ալ տեսած եմ, Թրքահայ ալ։ Գալով կոչումով, կամ խառնուածքով տիրացուներուն, Ռուսահայերն ու Թրքահայերը իրարու հետ կրնան մրցիլ այդ արուեստին մէջ։

Ռուսահայերն ալ վաւերական եւ անվաւեր դերասաններ ունին, Թրքահայերն ալ։ Ռուսայերուն մէջ ալ բամբասողներ ու բանսարկուներ կան, Թրքահայերուն մէջ ալ։ Երկուքն ալ քիչ մը շատ կը խօսին, շատ կը ճառեն եւ շատ կը գրեն։

Ռուսահայերն ալ թավլու կը խաղան, Թրքահայերն ալ։ Շուկան, երկուքն ալ աչքը–բաց բաներ են և շատեր 10 Հրեայ՝ ծարաւ աղբիւրը կը տանին ու ծարաւ ալ ետ կը բերեն։

Ռուսահայ գորգավաճառ ու գոհարավաճառ կայ, Թրքահայ գորգավաճառ ու գոհարավաճառ կայ։

Հայրենասիրութեան մարզին մէջ մէկը միւսէն աւելի չարժեր... Երկուքն ալ միեւնոյն չափով կ՚օգնեն մեր մինուճար ազգին։ Արտաքինով, Ռուսահայն ալ սեւուլիկ աչքեր ունի, Թրքահայն ալ։ Առաջինն ալ կրնայ «պարտապանաց» փոր մը ունենալ, երկրորդն ալ։ Ռուսահայերն ալ Աստուածավախ ու բարի քրիստոնեաներ են, Թրքահայերն ալ։

Կարճ կապեմ — Ռուսահայերուն եւ Թրքահայերուն միջեւ որ եւ է տարբերութիւն չկայ. հակառակը պնդողը պէտք է ինքզինքը կարդացնել տայ։ Ռուսահայ եւ Թրքահայ «եղբայր են ի Քրիստոս» եւ իրարու կապուած են անփշրելի շղթայով մը, լմնցաւ գնաց...

— Վստա՞հ ես որ տարբերութիւն չկայ իրենց միջեւ...

— Բացարձակօրէն վստահ եմ։

— Որ եւ է վարանում, տարակոյս չունի՞ս...

— Ոչ մէկ... Երեւի դուն համաձայն չես իմ բառերուս...

— Ըսել կ՚ուզես որ ոչ հիմնական տարբերութիւն կայ, ոչ ալ ոչ–հիմնական՝ Ռուսահայերուն եւ Թրքահայերուն միջեւ...

— Այո...

— Հիմա մտիկ ըրէ։ Ես քեզի պիտի ապացուցանեմ թէ կայ...

— Ականջս քեզի, պատմէ նայիմ...

— Սիրելիս, Թրքահայը այն թեթեւսոլիկ Հայն է, որ Սամաթիայէն օդանաւ կ՚առնէ Կովկաս կ՚երթայ, հինգ տասը վայրկեան Թիֆլիզի կամ Երեւանի վրայ թռիչք մը կը կատարէ եւ վերադարձին կը սկսի Ռուսահայերէն բարբառել։ Իսկ Ռուսահայը, քառասուն տարի Կէտիկ փաշա կ՚ապրի, Գումգափուէն աղջիկ մը կ՚առնէ, Զաքմաքճըլարի վրայ խանութ մը կը բանայ, բայց նորէն չի հրաժարիր իր «գնում եմ, գալիս եմ»էն։ Հիմա համոզուեցա՞ր որ տարբերութիւն մը կայ եղեր...

— Պարապ խօսք...

— Պարապ խօսք չէ։ Ասիկա կը նշանակէ որ Ռուսահայերը մեզի պէս — Թրքահայերուս պէս — զէվզէկ չեն։ Երթաս բարով...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՀՐԱՆՏ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

●

Ժընեւէն կը գրեն մեզի.—

Ողբացեալ Հրանտ Գ. Փաստրմաճեանի թաղումը տեղի ունեցաւ շաբաթ առտու, Ժընեւի անկլիքան եկեղեցիին մէջ։ Հանգուցեալին փափաքին համաձայն Փարիզէն քահանայ մը եկած էր, արարողութիւնը կատարելու համար։ Ներկայ էին բազմաթիւ օտարականներ եւ ափ մը Հայեր, — Բժշկուհի Օր. Վ. Յովհաննէսեան, քիմիագէտ Կ. Փափազեան, Ռոստոմի աղջիկը՝ տիկին Շ. Պէր–Զօրեան, ընտանիքին կողմէ Պ. Լեւոն Փաստրմաճեան (քննիչ Ֆրանսայի երկրագործական նախարարութեան)։ Դագաղին վրայ շքեղ ծաղկեպսակ մը դրուած էր Ժընեւի համալսարանին կողմէ, որուն մէջ դասախօս էր ողբացեալ Հրանտը (Հանրի)։ Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին համալսարանին վերատեսուչը՝ պրոֆ. Անրի Զիկլէր, տնտեսական բաժնին վարիչը՝ պրոֆ. Թեռիէ, դիւանապետը՝ Պ. Պլան, Սոսիէթէ Ժէնէրալի նախագահը եւայլն։

Ներկայացուցիչներ ղրկած էին Մեծ Վաճառատուններու Միջազգային Ընկերակցութեան Լոնտոնի, Քոփենհակի, Հելսինկիի (Ֆինլանտա), Անվերսի, Ամսթերտամի, Պրիւսէլի մասնաճիւղերը։

Ժընեւի թերթերուն մէջ մահազդներ հրատարակած էին նաեւ նոյն ընկերակցութիւնը, Համալսարանի վերատեսչութիւնը, Զուիցերիոյ Հայկ. Միութիւնը, Աշխատանքի գիտական կազմակերպութեան ընկերակցութիւնը, «Գիմնազիա» ընկերութիւնը։

× Հրանտ Փաստրմաճեանի մահազդը հրատարակած էին Փարիզի «Լը Մոնտ»ը եւ Լոնտոնի «Թայմզ»ը, զայն ներկայացնելով իբրեւ միջազգային մեծարժէք դէմք մը։ «Թրիպիւն տը Ժընեւ» եւս կենսագրական տեղեկութիւններ հրատարակած էր, գրելով թէ դասախօս եղած է Ժընեւի համալսարանին մէջ 1933էն 1936 (դոցենտ) եւ 1950էն 1952, իսկ ճարտարագործական հաշուակալութեան պրոֆեսոր 1952 սեպտ 12էն սկսեալ։

Ողբացեալ գիտնականը կէս անդամալոյծ վիճակ մը ունէր ամիսներէ ի վեր եւ չարաչար կը տանջուէր։ Մահն ալ եղած է տաժանելի։ Այլեւս անխուսափելի համարելով վախճանը, իր կենսագրականն ալ պատրաստած էր։

*

Ողբացեալ գիտնականին ինքնագիր կենսագրականէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ծնած է 1904 Ապրիլ 17ին, Թիֆլիս։ Նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը ստացած է Ժընեւի մէջ, 1908 – 1923։

Քաղաքային ճարտարագէտի վկայական ստացած է Ցիւրիխի բազմարուեստեան վարժարանի 1928ին։ Առեւտրական տնտեսութեան հետեւած է Նիւ Եորքի Քոլըմպիա համալսարանին մէջ 1929ին։ Իրաւագիտութեան վարդապետի (դոկտոր) վկայական ստացած է Կրընոպլի մէջ 1932ին։ Տնտեսական եւ ընկերային գիտութեանց դասախօս (փրեվադոցենտ) եղած է Ժընեւի համալսարանին մէջ 1933–1936ին, աւանդելով ճարտարագործական հաշուակալութիւն եւ տնտեսութիւն։

Ճարտարագէտի եւ հաշուակալի պաշտօններ վարած է Ժընեւի մէջ, 1930–36։ Ապա նշանակուած է ընդհ. քարտուղար Մեծ Վաճառատուններու միջազգային ընկերութեան, Փարիզի մէջ, 1936–39ին, Քոփենհակ՝ 1940–1950ին, Ժընեւ՝ 1950–52ին։ Դարձեալ Ժընեւի գիտական կազմակերպութեան ընկերութեան վարչական խորհուրդին անդամ՝ 1935էն ի վեր։ Եւ վերջապէս անդամ Փարիզի միջազգային առեւտրական սենեակի բաշխումի ճիւղին՝ 1937էն ի վեր։

Ունի հրատարակուած գործեր՝ ֆրանսերէն եւ անգլերէն։ Մէկ մասը յիշած էինք արդէն, երբ կը հասնէր մահուան գոյժը։

1949ին Փարիզի մէջ տպուեցաւ նոր աշխատանք մը, «Մեծ վաճառատունը, իր ծագումը, զարգացումը եւ ապագան»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Գ.

Բենիամին բռնեց անոր ձեռքէն, առանց բան մը ըսելու, եւ խորհրդաւոր ձեւերով մտցուց կնոջը սենեակը, տարաւ զայն օրօրոցին քով եւ ժանեակէ վարագոյրները մէկդի առնելով ու ցուցնելով նորածինին խաչուըռտած դէմքը որ խանձարուրքէն դուրս կ՚ելլէր արեւէն դեռ աղէկ մը չկարմրած լոլիկի պէս։

— Պատիւ ունիմ քեզ ներկայացնելու Բարսեղեան որդին, ըսաւ հանդիսաւոր ձայնով մը։

Երիտասարդը, յանկարծակիի եկած, այլայլեցաւ, գոյնը նետեց, միակնոցը ուժգնօրէն խրեց ականողեցը մէջ եւ նայեցաւ անխիղճ ու գրեթէ անշշունչ քնացող այդ ափ մը էակին, որ իրեն կը ներկայացուէր իբրեւ Բարսեղեան որդի։

Թուքը չորցաւ կոկորդին մէջ եւ խօսելու կարողութիւնը պակսեցաւ իրեն մէկէն ի մէկ։

— Ծնա՞ւ, մրմռաց նուաղուն ձայնով մը։

— Ահա, չե՞ս տեսներ, ըսաւ Բենիամին, որ հեռու էր երիտասարդին յուզման պատճառները հասկնալէ, եւ ատիկա պարզապէս անոր զգացած ուրախութեանը կը վերագրէր։

— Շնորհաւորութիւններս, ըսաւ Վահէ աչքերը պղտորած ու գունաթափ, սեղմելով Բենիամինին ձեռքը։

Յետոյ, ներքին դուռէ մը անցաւ յարակից սենեակը, ուր կանեփայտէ փառաւոր մահճակալի մէջ՝ պառկած էր Մալվինէ, կռնակի վրայ անշարժ, սաստիկ տժգունած, իր սեւ սաթի պէս մթացող վարսերը քունքերէն վար իջած եւ դէպի ծոծրակը նետուած։ Անհնարին էր չըմայլիլ անոր վեհաշուք եւ սրտառուչ գեղեցկութեանը վրայ։

Վահէն տեսնելուն թեթեւակի ժպտեցաւ։

— Շնորհաւորութիւններս, Մալվին, ըսաւ երիտասարդը թեթեւ մը խոնարհելով։

—Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Մալվինէ նուաղուն բայց խորին ձայնով մը, այս բառին մէջ դնելով իր բոլոր էութիւնը, ընկերացած աչքերու երախտայայտ սեւեռանքի մը։

Բենիամինին դէմքը այդ երեք դէմքերուն մէջ, ամէնէն աւելի կը ճառագայթէր սակայն։

Վահէ, գլխու ցաւ մը պատրուակելով, շուտ մեկնեցաւ՝ շրթները դպցնելէ յետոյ մանկիկին կակուղիկ այտերուն, երբ ան կը քնանար մուշ։

Բենիամին մէկ քանի օր չիջաւ գրասենեակ։ Առտուընէ մինչեւ իրիկուն կը յածէր նորածինին օրօրոցին եւ կնոջը շուրջը, ծառայութիւններ ընելով։ Անմիջապէս պարտիզակցի ստնտու մը բերուեցաւ, կարմիր այտերով եւ քաջառողջ, եւ անոր գիրկը յանձնուեցաւ մանկիկը։

— Մէկ բան միայն կը զարմացնէ զիս, Մալվին, կ՚ըսէր թեւերուն մէջ խաղցնելով թանկագին խանձարուրը, ոչ իմ աչքս կապոյտ է, ոչ քուկդ. աս տղուն աչքերը ինչո՞ւ կապոյտ են։

— Ձեր ընտանիքին մէջ կապոյտ աչք չկա՞յ, կը հարցնէ Մալվինէ՝ անտարբերութիւն կեղծելով։

— Ոչ, ձե՞ր ընտանիքին մէջ։

— Ոչ ալ մեր ընտանիքին մէջ։ Միայն, կ՚աւելցնէր Մալվինէ, մօրս ազգականներուն մէջ կապտաչուիներ կան, ինչպէս Վահէն։

— Վահէ՞ն, հա, այո, Վահէն կապոյտ աչքեր ունի... Բայց այդքան հեռուէն մեր տղուն վրայ ի՞նչպէս կրնան ազդել, կ՚ըսէր Բենիամին, չկրնալով հաւատալ ազգականական այդ հեռաւոր կապին ազդեցութեանը։

Ընտանիքին մէջ նորածինին կապոյտ աչուըները բաւական խնդիր եղաւ սակայն, անշուշտ միշտ կատակի ձեւին տակ, մանկիկին վրայ խօսելու դիտաւորութեամբ։

Սարգիս աղա, որուն կարծիքը մեծ կշիռ ունէր ասանկ հարցերու մէջ, ըսաւ թէ ժամանակին հետ այդ աչքերը պիտի գունափոխուէին եւ ի վերջոյ պիտի թխանային։

— Ճիշդ իմինի՞ս պէս, հարցուց Բենիամին։

— Կամ Մալվինէին, ըսաւ Սարգիս աղա։

Ութ օր վերջը դարձեալ երեւցաւ Վահէ ժպտերես։

— Քեզի զարմանալի բան մը ըսեմ, Վահէ, աճապարեց Բենիամին՝ երիտասարդը տեսնելուն պէս, մանչուս աչուըները ճիշդ քու աչուըներդ են։ Ահա, եկուր տես։

Բենիամին քաշեց ստնտուին թեւէն՝ եւ մանկիկը, որ անյագօրէն կը ծծէր կաթը, թողուց պտուկը եւ վեր նայեցաւ։

Աչքերը փայլեցան երկինքի մաքուր լուրթ կապոյտով։ Անոր վրայ ծռած էին հիմա Վահէ, Բենիամին՝ եւ քիչ մը անդին՝ Մալվինէ։ Երիտասարդը, զոր ներքին խռովք մը տակնուվրայ կ՚ընէր, կը դիտէր այդ զմայլելի աչուկները, որոնք իրեն կը նայէին պիշ պիշ։

— Զարմանալի բան, իրաւ է, ըսաւ մտավոր մանկիկին այտը ծեծելով փափկօրէն։ Ան ատեն, աւելցուց խնդալով, այս մանչը ոչ քուկդ է, ոչ Մալվինէինը։ Ասիկա ինծի կը պատկանի, իմ զաւակս է։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

իսկ 1950ին Լոնտոնի մէջ կը հրատարակուէր ուրիշ տնտեսական ուսումնասիրութիւն մը։

Հրանտ Փաստրմաճեան մասնակցած է շատ մը միջազգային տնտեսական եւ գիտական համագումարներու, 1935ին՝ Լոնտոն, 1937ին՝ Պերլին, 1938ին՝ Ուաշինկթըն, 1938ին՝ Պոսթըն, հմտալից զեկուցումներով։ Հրատարակած է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ՝ զանազան միջազգային հանդէսներու մէջ, սկսելով 1934էն եւ շարունակելով մինչեւ 1951, բոլորն ալ՝ տնտեսական եւ գիտական ձեռնարկներու, աշխատանքի կազմակերպութեան, առեւտրական տոմարակալութեան եւ ուրիշ մասնագիտական նիւթերու մասին որոնք ջերմապէս գնահատուած են։

տին կարծիքով «Պրիւսէլի խորհրդաժողովը բոլորովին ժխտական չեղաւ։ Միակ դրական արդիւնքը այն է որ միայն Ֆրանսայէն կախում ունի միացեալ բանակի ծրագիրն ընդունիլ կամ մերժել։ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովը այժմ պարտի վճռել թէ՝ հակառակ միւս հինգ զինակիցներու միացեալ ճակատին, որուն ուժ կուտան Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները, կ'ուզէ՞ ստանձնել եւրոպական բանակի դաշինքին կործանման պատասխանատուութիւնը։ Այժմ ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Ֆրանսայի վրայ»։ Տոքթ. Ատընաուըր տակաւին կը կարծէ թէ վաւերացման ամէն յոյս կորսուած չէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Երեսփ. Ժողովին անդամներէն Քարլ Վիթմաք, որ վարչապետին կուսակցութեան Համպուրկի մասնաճիւղին դեր-նախագահն է, արեւելեան Պերլին ապաստանեցաւ իր կնոջը եւ աղջկանը հետ։ Այս փախուստը մեծ իրարանցում պատճառեց կառավարական շրջանակներու մէջ. մանաւանդ որ տեղի կ'ունենայ ապահովութեան տեսուչին՝ տոքթ. Ճոնի առեւանգումէն կամ դասալքումէն մէկ ամիս վերջը։ Իրագէկներ կապ մը կը գտնեն երկու փախուստներուն միջեւ։ Ամէն պարագայի մէջ, տոքթ. Ատընաուըր խորապէս ազդուած է, որովհետեւ երկուքն ալ շատ կարեւոր գաղտնիքներ գիտեն։ Քարլ Վիթմաք անդամ էր խորհրդարանի այն յանձնախումբին որ կը զբաղի Եւրոպայի միացեալ բանակի ծրագրով։

×Վերջին փախուստներու հետեւանքով արեւմտեան Գերմանիոյ ոստիկանութիւնը խիստ քննութիւններ կը կատարէ կառավարական պաշտօնեաներու մասին։ Կը հաստատուի թէ փախստական երեսփոխանը՝ Վիթմաք, շատ մը գաղտնի փաստաթուղթեր տարած է իրեն հետ։

ՄԱՐՈՔԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, ահաբեկումները կը շարունակուին։ Բչ. օր երկրորդական պաշտօնեայ մը սպաննուեցաւ Քազապլանքայի մէջ։ Երրորդ սպանութիւնն է այս, երկու օրուան մէջ։ Ֆրանսական մարզպանը Փարիզ եկաւ, խորհրդակցելու համար կառավարութեան հետ, ծրագրուած բարենորոգումներու մասին։

ԺԸՆԵՒԻ ֆրանսական դեր-հիւպատոսը ետ կանչուեցաւ, կարգ մը զանգատներու հետեւանքով։

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ օդանաւ մը ջախջախուեցաւ Հիւս. Ծովուն մէջ, 21 ուղեւորներով։

ՑԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

ԼԻՈՆ.— Օգոստ. 14ի առտուն, տէր եւ տիկին Յովհաննէս Զօլաքեան, իրենց զաւակը Պելֆոնթէնի բնակումի տարած միջոցին, Լիոնէն 60 քիլմ. հեռու, դիմացէն եկող օթօ մը՝ ուժգնօրէն կը զարնուի իրենց կառքին։ Պ. Զօլաքեանի ձախ ոտքը կը կոտրի, տղուն ճակտին եւ աչքին վրայ երկար ճեղք մը կը բացուի, իսկ տիկինը կը վիրաւորուի կոնակէն եւ ուսէն։ Այժմ հայր եւ տղայ կը դարմանուին Լիոնի Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցին մէջ։

Իրենց կառքին զարնուած օթօյին կառավարը Ճիպութիէն եկած երիտասարդ ուսուցիչ մըն է եղեր, որ հրաշքով ազատած է։ Երկու կառքերն ալ անգործածելի դարձած են։ Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ անդամուհի տիկին Սաթենիկ Զօլաքեանի եւ պարագաներուն, արագ ապաքինում մաղթելով ամուսնոյն եւ զաւկին։

1914ի ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ քառասնամեակին առթիւ, ֆրանսական բանակի նախկին ռազմիկներէն Պ. Մկրտիչ Երանեան եւ Իզմիրլեան Պօղոս Լեգէոնի Ասպետի աստիճանը ստացած են, ի վարձ իրենց մատուցած ծառայութեանց։

ՃՇԴՈՒՄ.— Պուա Քոլոմպէն տէր եւ տիկին Մ. Բարթիօղլու (ոչ թէ Պախթիարօղլու) Խերկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Մոնմորանսիի հանգստեան տան փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ այրի տիկին Աղնիւ Քէպապճեանի մահուան առթիւ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954 1955 ուսումնական տարեշրջանի համար։ Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար։

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ։

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

Երաժշտապետ Լ. ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ
«ԱՌՁԵՌՆ ՏՕՆԱԿԱՐԳ»Ը

Որ կը պարունակէ գիշերային, առաւօտեան եւ Ս. Պատարագի երգեցողութիւնները, հինգ տաղաւարներու, Տեառնընդառաջի, Մեծ Պահոց կիրակիներու, Շաբաթ երեկոներու, Խաղաղականի եկեցիի եւ հանգստեան շարականները՝ հանդերձ ծանօթութեամբ։ Անհրաժեշտ առաջնորդ մը եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու։ Իր տեսակին մէջ աննախընթաց մատեան։

Գին՝ 500 ֆր. Թղթատարի ծախքով 55 ֆրանք։ Յանձնարարութիւնք կանխիկ վճարումով։ Դիմել՝

Levon Djérahian
32 bis, Bld. des Fauvettes
Beaumont-Marseille.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը դեկտ. 18ին, Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ։

ԳՐԱՏՈՒՆ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

★

46, Rue Richer, Paris (9).
Tél.: PROvence 64-90
C. C. P. Paris 3630-66

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիամանթօ, ամբողջական գործ., Գահիրէ 1954, գին՝ 1500 ֆրանք։

Գ. Թագւորեան, Գորշ Գայլը կատղեր էր, 1915 (վկայութիւններ եւ տպաւորութիւններ), Գահիրէ 1953, 700 ֆրանք։ Սարգիս Խ. Տէօվլէթեան, Յուշեր Շապին Գարահիսարէն, Փարիզ 1954, 500 ֆրանք։ Վ. Թէքէեան, Հատընտիր, Պէյրութ 1954 300 ֆր.։ Հ. Աճառեան Քննութիւն Ատեալի բարբառի, Երեւան 1953, 600ֆր.։ Ն. Զարեան Ուղեգրութիւններ, Երեւան, 1953, 500 ֆր.։ Ստ. Տ. Մելիք-Բախշեան Պաւլիկեան շարժումը Հայաստանում, Երեւան 1953, 600 ֆր.։ Ծաղկաքաղ շարականաց, Երգոց եւ Աղօթից, հանդերձ աշխարհաբար թարգմանութեամբ, Երուսաղէմ, 1952, 800 ֆր.։ Ա. Գրաճեան, Մանուկներու բեմը (արտասանութիւններ, մենախօսութիւններ, մանկական թատերգութիւններ), Պէյրութ, 1954, պատկերազարդ 1200 ֆր.։ Պ. Պ. Աճեմեան, Առձեռն բառարան, Անգլ. - Հայ, Պէյրութ 1953, 1300 ֆր.։ Ս. Գափամաճեան Հայ - Հայ բառարան (Նոր տպագրութիւն) կազմուած՝ 4000, անկազմ՝ պրակներով՝ 3000 ֆր., Պէյրութ 1954։ Եղիա Տէմիրճիպաշեան (Արձակներ, նամակներ, քերթուածներ) Հրատ. Հ. Գ. Բ.ի, մատենաշար թիւ 18, էջ 480, 1000 ֆր., Ամերիկա՝ 3.50 տոլար, Փարիզ 1955։ Ծատուր Պէրպէրեան, Խաչին ճամբան, Փարիզ 1955, 350 ֆր.։

Դպրոցական վերամուտի առթիւ փնտռեցէք Արարատ դասագիրքին շարքը։ Ա. հատոր այբենարան 100 ֆր., Բ. գիրք 200 ֆր., Գ. գիրք 300 ֆր.։ Հեղինակ՝ Մկրտիչ Պարսամեան, ինչպէս նաեւ բառարաններ, քերականութեան գիրքեր եւլն։

Փափաքողներուն կը ղրկուի գրացանկը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համաշխարսանճարի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տեսին, Պ. Նազարի ընդարձակ պարտէզին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։ Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տեսինի հայութիւնը։

Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վճարումները դիւրացնելու համար կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ԱՆԻԷՌ, ՔՈԼՈՄՊ - ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊ.— Ընկերներ Յակոբ Հիսայեանի եւ Արամ Աւետիսեանի։

ԻՍԻ. եւ ՄԷՕՏՕՆ.— Ընկերներ Երուանդ Ատանալեանի, Նշան Դարբինեանի կամ սրճարանապետ Զատիկեանի։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՌՍԵԼ.— Ընկերներ Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Կարօ Երանեանի։

ԱՆԿԷՆ - ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ.— Ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ընկեր Բարթող Փափազեանի։

ՇԱՒԻԼ - ՎԻՐՈՖԼԷ.— Ընկեր Գրիգոր Կիւլեանի։

ՊԱՆԵՕ - ՔԱՇԱՆ.— Ընկերներ Ներսէս Տակառեանի կամ Բարթամ Պասմաճեանի։

ՍԵՒՐԱՆ.— Պ. Խլոյեանի։

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայ դպրոցներուն եւ ընտանիքներուն կողմէ փնտռուած գիրք մը, Արմենակ Գրաճեանի (Ա. Մանկասէր)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԲԵՄԸ

Պատկերազարդ հատոր մը, որ կը պարունակէ մանկական նոր արտասանութիւններ, ձայնագրեալ երգեր, մենախօսութիւններ, օփերէթներ, տրամախօսութիւններ, առակներ, զաւեշտներ և պատմուածքներ։

350 մեծադիր էջ, գունաւոր պատկերներով, ընտիր թուղթի վրայ։

Գին՝ Սուրիա եւ Լիբանան 8 լիր. ոսկի։ Արտասահման՝ երեք տոլար։

Հասցէ.—

Arménak Kradjian, 11, Rue Kheder
Nor-Hadjine, Beyrouth (Liban)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն։ Ծնողները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէս օր։

Դիմել վարժարանը, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, էկլիզ Փանթէնէն 146 թիւ հանրակառք առնելով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր։ Գին 6000 ֆրանք։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք։

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով)։ Գին 1000 ֆրանք։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «Պատմութիւն Արեւմտահայ արդի Գրականութեան» Գին 800 ֆր.։

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ։

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամսեայ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ ★ JEUDI 26 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7454 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2865

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ՓՐԿԵԼ

Ճակատագրական կը համարուի այս շաբաթը, Ֆրանսայի համար, իբրեւ հետեւանք Պրիւսէլի խորհրդաժողովին ձախողման:

Քանի որ կարելի չեղաւ համաձայնութեան մը յանգիլ, Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին կը մնայ այո կամ ոչ ըսել՝ Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքին համար:

Այդ վճիռն է որ պիտի արձակուի շաբաթ օր, 28 օգոստոս:

Բնականօրէն, ոչ միայն երկիրը այլեւ ամբողջ աշխարհ անձկութեամբ կը սպասէ այդ վճիռին:

Աւելորդ է գուշակութիւններ կատարել: Բայց, կը թուի թէ պառակտումը պիտի շարունակուի երկար ատեն, վճիռը դրական ըլլայ թէ ժխտական:

Անշուշտ միջազգային կացութիւնն ալ պիտի բարդանայ, եթէ արտասանուի վճռական «ոչ»ը:

Թերթերը գրեցին թէ հինգ ժամ տեւած է Մենտէս-Ֆրանսի գաղտնի խօսակցութիւնը Չըրչիլի եւ Իտընի հետ:

Որքան ալ գաղտնի պահուին մանրամասնութիւնները, բացորոշ է որ Անգլիոյ վարչապետը որ եւ է նոր յանձնառութիւն չէ ստանձնած:

Ընդհակառակն, փափկութեամբ թելադրած է որ Ֆրանսայի վարչապետը ջանայ ապահովել դաշինքին վաւերացումը, այլապէս անխուսափելի պիտի դառնայ արեւմտեան Գերմանիոյ գերիշխանութեան վերահաստատումը, ուրիշ խօսքով՝ ազատ վերազինումը:

Խօսակցութեան մնացեալ մասը կը բաղկանայ փոխադարձ հաւաստիքներէ, — միութիւն, գործակցութիւն եւն.:

Շատ աւելի մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Մ. Նահանգներուն դիրքը:

Արտաքին նախարարութեան բանբերը առաջին առթիւ յայտարարեց թէ «շատ ծանրակշիռ կացութիւն մը յառաջ եկած է, իբրեւ հետեւանք Պրիւսէլի խորհրդաժողովին ձախողման»:

Արդէն կը խօսուի «կսկծալի վերաքննութեան մը» մասին:

Ուրիշ խօսքով, հաւանական կը համարուի որ Մ. Նահանգները վերաքննեն կարգ մը յանձնառութիւններ՝ Ֆրանսայի եւ առ հասարակ Եւրոպայի հանդէպ, ինչպէս կ'ազդարարէին պարբերաբար:

Ամէն պարագայի մէջ, մութ է հորիզոնը եւ շատ բան կախում ունի շաբաթ օրուան ժողովին վճիռէն:

Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերը, արդէն իսկ զօրաւոր հոսանք մը կազմուած է Մ. Նահանգներուն մէջ, օր առաջ վերազինելու համար արեւմտեան Գերմանիան:

Գաւրով հանրային կարծիքին եւ մամուլին, ընդհանրապէս այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ միացեալ բանակի դաշինքը մեռած կամ հոգեվարք է:

Նոյնիսկ թելադրողներ կան որ Պ. Մենտէս-Ֆրանս լուծէ Ազգ. Ժողովը, որպէսզի ձախողման ամբողջ մեղքը իր վրայ չիյնայ:

Այստեղ, Փարիզի մէջ, հին եւ նոր վարչապետներ ամէն բանէ առաջ մտահոգութիւն կը յայտնեն Ֆրանսայի կղզիացման մասին, որ կրնայ աւելի ծանրանալ, եթէ Գերմանիոյ վերազինումը արտօնուի առանց միացեալ բանակի հակակշռին:

Կը յիշուի թէ Ա. Մեծ Պատերազմին Անգլիան էր որ ուղղակի եւ անուղղակի քաջալերեց պարտեալ Գերմանիան, ոտքի կանգնելու համար:

Այս անգամ Մ. Նահանգներն են որ նոյն քաղաքականութեան կը հետեւին:

Հակառակորդին մէջքը կոտրելէ եւ թեւերը կաշկանդելէ վերջ, կ'ուզեն որ վերականգնի եւ իր տեղը գրաւէ աշխարհի կարգուսարքին մէջ:

Անշուշտ միշտ հսկելով որ չվնասէ իրենց կենսական շահերուն:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ ԻՐ ՎԵՐՋԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ ՊԻՏԻ ՉՅԱՐՈՒՑԱՆԷ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՇԱԲԱԹ ՕՐՈՒԱՆ ՆԻՍՏԻՆ ՄԷՋ

Պ. Մենտէս-Ֆրանս մանրամասն զեկուցում տուաւ նախարարական խորհուրդի վերջին նիստին մէջ, Պրիւսէլի խորհրդաժողովին եւ Չըրչիլի հետ ունեցած խօսակցութեան մասին: Որոշուեցաւ մերժել որ եւ է յետաձգում Ազգ. Ժողովի վիճաբանութեան որ տեղի պիտի ունենայ շաբաթ օր, ինչպէս եւ վստահութեան խնդիր չյարուցանել, միացեալ բանակի դաշինքին քննութեան առթիւ: Ուրեմն, կառավարութիւնը չուզեր ճնշում բանեցնել Ազգ. Ժողովին վրայ, որպէսզի ազատօրէն ճշդէ իր դիրքը: Այս վերջին որոշման առթիւ, տեղական թերթերը դիտել կուտան թէ կառավարութեան ձեռնպահութիւնը մեծապէս կը վտանգէ միացեալ բանակի դաշինքը:

Նախարարներուն Գշ. օրուան նիստը տեւեց երեք ժամ եւ երէկ ալ շարունակուեցաւ: Վարչապետը միեւնոյն ատեն ժողովուրդին ալ տեղեկութիւններ հաղորդեց իր շաբաթական ասուլիսով: Ըսաւ թէ վստահութեան քուէ պիտի պահանջէր եթէ իր առաջարկները ընդունուած ըլլային Պրիւսէլի խորհրդաժողովին մէջ: Բայց քանի որ մերժեցին, չուզեր ազդել Ազգ. Ժողովին քուէարկութեան վրայ: Յետոյ յայտնեց թէ շաբաթ օրուան վիճաբանութիւնը պիտի կատարուի մանրամասն տեղեկագրի մը վրայ որ կը մերժէ վաւերացնել Փարիզի դաշնագիրը, այսինքն միացեալ բանակի դաշինքը: Կառավարութիւնը ինք եւս լրիւ տեղեկագիր մը պիտի յանձնէ Պրիւսէլի խորհրդակցութեանց մասին, այնպէս որ Ազգ. Ժողովը աչքի առջեւ պիտի ունենայ կացութեան ամբողջ պատկերը, որ եւ է որոշում տուած ատեն: Երէկ պիտի որոշուէր թէ դաշինքին անդամները ազատ պիտի ըլլա՞ն քուէ տալու համաձայն իրենց տեսակէտին, շաբաթ օրուան վիճաբանութեանց ատեն:

Իր ասուլիսին մէջ, վարչապետը բացատրեց թէ մերժեց ընդունիլ Պրիւսէլի մէջ առաջարկուած միջին բանաձեւը, վասնզի «պիտի ստիպուէր յանձնառութիւններ ստանձնել յանուն Ֆրանսայի, գիտնալով հանդերձ որ պիտի չընդունուէին»: Յետոյ ըսաւ թէ ամէն բանաւոր զիջում կատարեց Պրիւսէլի մէջ, բայց ի վերջոյ տեսաւ թէ «չի կրնար ընդունիլ առաջարկներ որոնք պիտի մերժուէին շատ մը Ֆրանսացիներու եւ իրենց երեսփոխաններուն կողմէ: Շատ ծանր էին ձեր կառավարութեան առջեւ դրուած պարտականութիւնները: Վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին ալ տաժանելի էր գործը: Բայց, կը կարծեմ թէ պաղարիւնով, պայծառատեսութեամբ եւ վճռականութեամբ պիտի կրնանք հարթել դժուարութիւնները եւ շուտով մեր քաղաքական կեանքը — ներքին թէ արտաքին — պիտի թօթափէ անստուգութիւնը որ կը ջլատէ զայն տարիներէ ի վեր: Խորհրդարանը, որուն պիտի ներկայացնեմ բոլոր նիւթերը բացորոշապէս եւ ամենայն անկեղծութեամբ, շուտով պիտի տայ իր վեհապետական որոշումը»:

× Նոյն օրը Պ. Մենտէս-Ֆրանս տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանին հետ եւ տեղեկութիւններ հաղորդեց Չըրչիլի հետ կատարած խորհրդակցութեան մասին:

ԱՆԳԼԻՈՅ նախորդ վարչապետը, Էթլի եւ ընկերները մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցան Չինաստանի Նախագահին՝ Մաօ-Ցէ Թունկի հետ: Խօսակցութիւնը տեւեց աւելի քան երկու ժամ:

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

★

Տարիներ առաջ, մինչեւ Ա. Մեծ Պատերազմը խորհրդանշան մըն էր Ժընեւը: կեդրոնի վառարան յեղափոխական գործունէութեան:

Այնտեղ կը գործէր Հ. Յ. Դ. վարիչ մարմինը:

Այնտեղ կը հրատարակուէր *Դրօշակը*, նկարագրելով հալածական ժողովուրդի մը անհուն տառապանքը եւ հնչեցնելով ըմբոստութեան մարտակոչը:

Այնտեղ կը ժամադրուէին ուրիշ ազգերու յեղափոխական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

Դաշնակցութիւնը ունէր իր սեփական շէնքը, դիւանատունով, մատենադարանով եւ Տիար Անտոնով:

Առաջին պատերազմի զինադադարին, Ժընեւը ունեցաւ, նաեւ, իր հայկական տունը, — որբանոց-դպրոց (Պընեէն), նախաձեռնութեամբ զուիցերիացի մարդասէրներու:

Յետոյ սկսաւ նոր արտագաղթ մը, եւ պատկառելի գաղութ մը կազմուեցաւ այս երկրին մէջ, ինչպէս այլուր:

Ազգային կեանքի ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուեցաւ Փարիզ:

Ժընեւը այլեւս չունէր նախկին հմայքը, երբեմնի դիրքերը եւ ուրիշ առաւելութիւնները:

Հարկ եղաւ ծախել Հ. Յ. Դ. տունը եւ Փարիզ փոխադրել ամէն բան, հիմք դնելով ներկայ թանգարան-դիւանատան:

Շատ չանցած, Հայկ. Տունն ալ կը փակուէր, եւ նորէն ցիրուցան կ'ըլլային սաները, շրջանաւարտ կամ կիսաւարտ:

Այսօր շատ բան չէ մնացած ոչ այդ սաներէն, ոչ ալ երբեմնի շարժումէն:

Սակաւաթիւ գիտնականներ, մասնագէտներ, առեւտրականներ կամ հանգստեան կոչուած հաստատուններ:

Եւ հողվրտիք ափ մը սիրելիներու, սկսեալ Տիար Անտոնէն:

Երէկ՝ ոգեշունչ վառարան: Այսօր՝ դամբարան:

Վերջին հողվրտիքը կազմեց ամբողջ ընտանիք մը, — *Արմէն Գարօ* (Գարեգին Փաստրմաճեան, մեռած՝ 1924ին), կինը՝ *Բժշկուհի Մաշուկ* (1953), միակ որդին՝ *Հրանդ* (1954 օգոստ. 18):

Խորհրդանշան մըն ալ այս հողվրտիքը...:

ՎԱՀԷ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՀՐԱՆԴ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ
Արմէն Գարոյի միակ զաւակը, դասախօս Ժընեւի համալսարանին մէջ, որ մեռաւ օգոստ. 18ին (ծնած էր 1904 Ապրիլ 17ին, Թիֆլիս):

ԱՄԵՐԻԿԱ ՑԱՒ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը Պ. Ֆ. Տըլըս, հետեւեալ յայտարարութիւնը կարդաց իր լրագրական ասուլիսին առթիւ.

— «Խորապէս կը ցաւիմ որ Պրիւսէլի խորհրդաժողովին մէջ Ֆրանսա չհամաձայնեցաւ միւս հինգ երկիրներու հետ, որոնք ստորագրած են միացեալ բանակի դաշինքը: Այս դաշնագիրը կը պարունակէ այն սկզբունքները որոնք էական են խաղաղութեան եւ ազատութեան տեւականութեան համար արեւմտեան Եւրոպայի մէջ: Սակայն կրնանք մխիթարուիլ սա իրողութեամբ թէ վեց ստորագրողներէն հինգը պահպանած են այդ հիմնական սկզբունքները, ճկուն դիրք մը բռնելով հանդերձ անոնց գործադրութեան մասին: Կ'ըմբռնեմ թէ դաշինքը բուռն հակաճառութեանց առարկայ եղած է Ֆրանսայի մէջ եւ չեմ ստորագնահատեր անոր վաւերացման դժուարութիւնները: Եւ սակայն կը յուսամ թէ երբ վերջնական որոշման առջեւ գտնուի, Ֆրանսա հաւատարիմ պիտի մնայ իր գաղափարապաշտ աւանդութեան եւ պիտի նախընտրէ ամրապնդել Եւրոպայի հաւաքական պաշտպանութեան ընկերակցութիւնը, — որ ֆրանսական յղացում մըն է — փոխանակ մեկուսի մնալու»:

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Պ. Տըլըս այս յայտարարութիւնը խմբագրած է կատարեալ գիտակցութեամբ, նկատի առնելով Պրիւսէլի խորհրդաժողովին ատենագրութիւնները եւ զեկոյցները, ինչպէս եւ Պ. Մենտէս-Ֆրանսի ուղղած նամակները: Նախարարը միեւնոյն ատեն խորհրդակցած էր Նախագահ Այզընհաուըրի հետ. ուրեմն կշռած է հետեւանքները:

ՈՒՐԻՇ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լիւքսէմպուրկի վարչապետը, Պ. Ժօզէֆ Պեք, լրագրական ասուլիսի մը առթիւ յայտարարեց թէ Պրիւսէլի անյաջողութիւնը իրական ձախողանք մը չէ, վասնզի միացեալ Եւրոպայի գաղափարը ոչնչացած չէ: Յետոյ ըսաւ թէ իր կառավարութիւնը կարելի եղածին չափ յառաջ պիտի երթայ, համաձայնելու համար Պ. Մենտէս-Ֆրանսի հետ: «Մեր քաղաքական ուղին է փրկել ինչ որ կարելի է. բայց միացեալ բանակի դաշինքին գաղափարը պէտք չէ այլափոխուի ֆրանսական յաւելումով: Ծանրակշիռ կացութիւն մը պիտի ստեղծուի, եթէ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովը չվաւերացնէ դաշինքը: Կարելի է որ Ֆրանսայի խորհրդարանը ըմբռնէ կացութեան ծանրութիւնը եւ վաւերացնէ Փարիզի դաշնագիրը առանց հիմնական փոփոխութեան, կամ անոր կցելով հինգ զինակիցներուն առաջարկած բարեփոխումները»:

× Արեւմտեան Գերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութեան վարիչը, Օլէնհաուըր, կ'առաջարկէ նոր խորհրդաժողովի մը հրաւիրել Չորս Մեծերը, եթէ Ֆրանսայի խորհրդարանը մերժէ միացեալ բանակի դաշինքը: Այս առթիւ յայտարարեց. — «Նոյնիսկ եթէ դաշինքը մերժուի Փարիզի մէջ, գերման ժողովուրդը եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը պատրաստ են համաձայնութեան հիմքեր փնտռելու Ֆրանսացիներուն հետ, բարեկամական գործակցութիւն մը հաստատելու համար»:

ՓԱՐԻԶԻ ԲՈԼՈՐ ԿՈԶՆԱԿՆԵՐԸ հնչեցին օգոստ. 25ի իրիկունը, զօր. Լըքլէրի մուտքին տարեդարձը տօնելու համար: Այս առթիւ անոր գրահապատ գունդին սպաները վերակազմեցին զինուորական գործողութիւնը:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը Պոլիս հասնելով, ընդունուեցաւ Թուրքիոյ Նախագահին եւ վարչապետին կողմէ.

ՀԻՆ ՀԱՅԴՈՒԿԸ.— ՍՄԲԱՏ

ԽՄԲ.— «Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ օգոստ. 5ի խմբագրականով, հրամանատար Սմբատ Բարոյեանի մահուան առթիւ.—

Սմբատ մեռած է Երեւանի մէջ Յունիս 19ին: Խորհրդային թերթերու մուտքը արտասահման արգիլուած ըլլալով, չգիտցանք թէ, Երեւանի թերթերէն որ եւ է մէկը տուա՞ւ գէթ չոր ու ցամաք լուրը հին, վաստակաւոր հայդուկին մահուան: Կը տարակուսինք: Երբ Քաջազնունիի մը կամ Նազարբէգեանի մը մահուան լուրն իսկ չարժանանար յիշատակութեան, ինչո՞ւ այդ պատուին Սըմբատները պիտի արժանանային:

Բայց մեր սիրտը ճմլուեցաւ, երբ իմացանք որ Տարօնի լեռնաշխարհի վերջին ներկայացուցիչներէն մէկն ալ մեռած է: Հին արծիւ մը, անուանի հայդուկ մը, որ տառապալից, նոյնիսկ ողբերգական կեանքէ մը ետք, փակած է աչքերը՝ միանալու համար, գէթ գերեզմանին մէջ, իր անուանի զինակիցներու փաղանգին:

Սմբատ զաւակն էր Տարօնի աշխարհին: Այնտեղ ստացած էր ան իր յեղափոխական մկրտութիւնը եւ հոն ալ հասակ նետած: Հայդուկներու ծննդավայրն էր ան Արաբօներէն մինչեւ Մարգար Վարժապետ, Մխօ, Սերոբ, Հրայր, Վահան, Գէորգ Չաւուշ, Վաղարշակ, Սպաղանցի Մակարը, Մուշի Գեղամը եւ հարիւրաւոր ընտրեալներ այնտեղ ծներ ու գործեր են եւ նահատակուեր են անոր լեռներուն վրայ, կամ մեռեր են այլուր՝ Հայրենի սահմաններէն ներս կամ հեռու՝ միշտ մեր ժողովուրդին հետ եւ անոր համար: Ուխտեալներու բանակին մէջ Սմբատ բացառութիւն չկազմեց. ան ալ ապրեցաւ Հայոց Աշխարհի ալեկոծ կեանքը, անվախ, աներկիւղ՝ միշտ դիմաւորեց մահը եւ մեռաւ հայրենի հողին վրայ:

Օր մը անշուշտ պիտի տրուի մեզի Սմբատներու կեանքի պատմութիւնը՝ իր այնքան հետաքրքրական ու կարեւոր մանրամասնութիւններով: Մեր յետնորդներու դաստիարակութեան համար ատիկա շատ կարեւոր է:

Զարմանալի կուսակցութիւն է Դաշնակցութիւնը. անիկա ժլատ է, յաճախ անխօս իր ամէնէն մեծ զաւակներու իսկ կեանքի ու գործի վերաբերմամբ: Յաճախ անոնց մահուանէն ետք իսկ, անոնց կեանքը կը մնայ մեզի համար փակ գիրք մը: Կը վառին անոնք մոմի մը պէս, կ'արձակեն լոյս եւ կը մարին օր մըն ալ: Ու ոչ ոք կը գիտնայ թէ ինչ ըրին անոնք եւ ինչ ճամբաներ լուսաւորեցին: Գործողներու հանդէպ մեր այս յամառ լռութիւնը առաքինութի՞ւն մըն է արդեօք: Չգիտենք: Իրողութիւնն այն է սակայն, որ ինչպէս բոլոր մեծ նահատակներու, Սմբատներու մասին ալ ցարդ շատ քիչ խօսուած ու գրուած է:

Սմբատի անունը առաջին անգամ լսուեցաւ 1904 թուին Սասնոյ մեծ ապստամբութեան օրերուն: Բռնկած էր Լեռնաշխարհը: Այնտեղ էր Անդրանիկը — Ապստամբութեան վարիչը եւ առաջնորդը: Հոն էին Հրայրը, Վահանը, Գէորգ Չաւուշը, Քեռին, Մուրատը, Սեպուհը, Կոտոյի Հաճին, Մանուկը եւ բազմաթիւ ուրիշներ: Այդ օրերուն իսկ Սմբատը պարզ զինուոր մը չէր. ան արդէն վարիչներէն էր: Արի եւ յանդուգն, ան փայլած է իր քաջութեամբ, խիզախութեամբ եւ ղեկավար մարտիկի ընդունակութիւններով:

Տարիներ ետք Սմբատ յայտնուեցաւ Կովկասի մէջ՝ հայ–թաթարական կռիւներու օրերուն: Բաքուէն ետք, ուր այնքան աւերներ գործուեցան, փոթորիկը պայթեցաւ Երեւանեան նահանգի զանազան մասերուն մէջ եւս: Թաթար խուժանը, ուր որ կրցաւ, ջարդեց ու հրդեհեց, կողոպտեց տուներ ու խանութներ. բռնաբարեց կիներ, սրբապղծեց վանքեր ու եկեղեցիներ: Ինչպէս այլուր, այս նահանգին մէջ ալ, թշնամին զսպուեցաւ շնորհիւ կազմակերպուած ինքնապաշտպանութեան, որուն վարիչ ուժը եղաւ անմահ առաջնորդ մը՝ Նիկոլ Դուման: Նիկոլի ղեկավարութեան տակ Սմբատ գործած է Երեւանէն ոչ շատ հեռու՝ Ղամարլուի շրջանին մէջ: Եւ հոս ալ ան եղած է նոյն արի մարտիկը եւ յանդուգն ու հաւատարիմ զինուորը:

Վերջապէս, առաջին մեծ պատերազմի օրերուն, Սմբատ մասնակցած է Հայ Կամաւորական Շարժման եւ եղած Անդրանիկի օգնականներէն:

Երբ ցարական կառավարութեան դաւադիր կարգադրութեամբ վերջ դրուած է կամաւորական շարժումը, Սմբատ իր կարգ մը զինակիցներուն հետ գործած է Պուլանըխ–Մանազկերտի շրջանին մէջ եւ մղած է ինքնապաշտպանական կռիւներ:

1920 թուի հայ–թրքական պատերազմի օրերուն, ան եղած է Ալեքսանդրապոլի շրջանին մէջ եւ արիւնալի կռիւներու ընթացքին Արագածի տակը ծանրօրէն վիրաւորուած է:

Կարճ ժամանակ ետք, իր հիւանդ, վիրաւոր վիճակին մէջ իսկ ան իր մասնակցութիւնը բերած է 1921 թուի Փետրուարեան Ապստամբութեան կռիւներուն:

★

Մարտական հարուստ կեանք մը ապրած է Սմբատ: Եւ անկասկած, ան իր տեղը ունի մեր ազատագրական կռիւներու պատմութեան մէջ: Դժբախտաբար ան ունեցաւ նաեւ իր սայթաքումները:

Միամիտ ու անզգուշ, ան յաճախ դարձաւ գործիքը չարամիտ մարդոց, որոնք ուզեցին օգտուիլ անոր անունէն ու դիրքէն՝ հասնելու համար իրենց յետին նպատակներուն:

Դժբախտաբար, ան ցոյց տուաւ այդ տկարութիւնը Երեւանէն սկսած, Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին:

Մեր անկախութեան խորտակումէն ետք, շատերու հետ Սմբատ ալ անցաւ արտասահման, եւ ի վերջոյ Ամերիկա: Մեր կուսակցութեան եւ իր հայրենակիցներու գուրգուրանքին առարկայ եղաւ ան: Ցոյց տրուեցաւ անոր նիւթական ու բարոյական ամէն աջակցութիւն: Դժբախտաբար ան այստեղ չկրցաւ պահել ինքզինքը. դարձաւ գործիքը ոմանց:

Կարծելով որ ինչպէս զէնք կը շարժէ ու զինուորներ կը վարէ կռուի դաշտին մէջ, նոյն դիւրութեամբ կրնայ եւ գրիչ ալ շարժել, ուղղութիւն տալ մեր հանրային եւ կուսակցական կեանքին, ան ստորագրեց թուղթեր, ծառացաւ նոյնիսկ զինքը ծնող Կազմակերպութեան դէմ. ան այնքան առաջ գնաց, որ ծրագրային հարցեր իսկ արծարծեց՝ ուզելով դառնալ առաջնորդը նոր հոսանքի մը: Եւ չարաչար սըխալեցաւ: Կազմակերպութիւնը պատժեց զինքը:

Այսօր իր մահուան լուրը ամէնէն աւելի մեզի ցաւ կը պատճառէ: Մեզի համար կարեւորը իր գործն է. իր թերութիւններուն գլխաւոր, կարելի է ըսել միակ պատասխանատուն ուրիշները եղած են: Այս վերջիններն են որ ուզեցին օգտուիլ անոր բոլոր տկարութիւններէն եւ ի հաշիւ իրենց նպատակներուն, առաջնորդել զայն սխալէ սխալ: Այսօր Սմբատի «գրութիւնները» իրենց թերթերուն մէջ հիւրընկալողները երկու խօսք իսկ կը զլանան գրելու իրենց զոհի մասին, որ անկասկած եղաւ փայլուն մարտական ուժ մը՝ նուիրուած միշտ իր ժողովուրդի ազատութեան եւ անկախութեան Դատին:

Թոյլ ու տկար մարդոց սխալներուն հանդէպ պէտք է միշտ ըլլալ ներողամիտ: Պէտք է տեսնենք ու գնահատենք անոնց գործը միայն: Եւ անկասկած, Սմբատ եղաւ գործի ու կռուի մարդ մը: Եւ պիտի չմոռցուին Սմբատները քանի կ'ապրի հայ ժողովուրդը եւ կը մնայ կենդանի անոր Դատը:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՊԱՅՔԱՐ ԹՈՒՂԹ ՄՐՈՏՈՂՆԵՐՈՒ ԴԵՄ

«Լը Մոնտ»ի ռուսագէտ աշխատակիցը Անտրէ Փիէռ, յօդուածով մը կը քննէ Խ. Միութեան երկրագործական արտադրութեան համար թափուած ճիգերը:

Աշխարհի ամէն երկիրներուն մէջ ալ պետութիւնը կը ձգտի պակսեցնել անհատական նախաձեռնութեան բաժինը: Սակայն Խ. Միութեան մէջ ուր Պետութիւնն է որ կը վարէ ազգային տնտեսութիւնը, պաշտօնէութեան մեծ թիւով մը, բնական է որ դրասենեակի պաշտօնէութեան չարիքը աւելի շատ աղետալի է քան ուեւէ ուրիշ տեղ եւ մասնաւորաբար դժուար է պայքարիլ անոր դէմ:

Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարը, Նիքիթա Խրուշչեւ որոշած է յաղթահարել այս դժուարութեան: Չուզեր վհատիլ իր նախորդներու ձախողանքէն: Գիտէ թէ երկրագործութեան արտադրութեան մըղում տալու իր ծրագիրը դատապարտուած է ձախողութեան, եթէ չյաջողի իջեցնել թիւը իր վարչական մեքենային եւ պարզ ձեւի մը վերածել աշխատանքի մեթոտները ամէն աստիճանի վրայ:

Կոմիտէին ուղղած իր տեղեկագիրները խիստ յարձակումներ կը պարունակեն խորհրդային դիւանակալութեան դէմ (բիւրոկրասի) որ անվիճելի կերպով կը կոտրէ համաշխարհային թուղթ մրոտողներու մրցանիշը:

Խրուշչեւ անցեալ տարուընէ հրամայեց հիմնովին վերակազմել իրեն ենթակայ երեք նախարարութիւնները — երկրագործութեան, սովխոզներու եւ մթերումի: Անմիջապէս պակսեցուց անոնց պաշտօնէութիւնը, սակայն միայն սկզբնաւորութիւն մըն էր: «Մեքենան տակաւին ծանրաբեռնուած է եւ անոր գործունէութեան ձեւը շատ չէ փոխուած»:

Այս նախարարութեանց դրասենեակներու վարիչները ուղղակի յարաբերութեան մէջ չեն մեքենաներու եւ մեքենաշարժ արօրներու, կոլխոզներու եւ սովխոզներու հետ: Քիչ անգամ կ'երթան տեղին վրայ ուսումնասիրելու, ինչ որ բոլորովին անբնական է, կ'ըսէ Խրուշչեւ: Ընդհանրապէս քննութիւնները կը կատարուին ստորադաս պաշտօնեաներու կողմէ, եւ շատ մակերեսային կերպով: Նախարարութեանց մէջ հազիւ թէ կը քննեն ինչ որ կրնան հաստատել իրենց ճամբորդութեանց ընթացքին:

Ցարդ գործողութիւնը կը կատարուէր ղրկելով ուղեցոյցներ եւ պատուէրներ, թէ ինչպէս պէտք է բարելաւել կոլխոզներու, սովխոզներու եւ մեքենաշարժ արօրի կայաններու աշխատանքը: Շատ մը վարիչներ չեն գիտեր եւ չեն ալ ուզեր գիտնալ: Պէտք է վերջ տալ այս բարքերուն: Պէտք է աւելի յաճախակի հանդիպումներ կազմակերպել արտադրութեամբ զբաղող անձերու հետ եւ որոշ թիւով մարդիկ ղրկել գործնական աշխատանքները գլուխ հանելու համար:

Հաւանական է որ, կ'ըսէ Խրուշչեւ, պաշտօնէութեան խիստ ընդդիմութեանը հանդիպինք: Շատ մեծ աշխատանք պէտք է թափենք մէջտեղէն վերցնելու այս չարիքը:

Խրուշչեւի այս պայքարին մեծ եռանդով կը մասնակցի խորհրդային մամուլը, ուր չվարանեցան քննադատել երկրագործական նախարար Բենետիկտովը: «Հողագէտ մըն է, սկզբունք ունի, սակայն ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ձայն չհանեց ժամանակին գործուած սխալներուն դէմ, ակներեւ է որ դիւանակալութիւնը քամեց զինքը:» Կառավարական պաշտօնաթերթը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԵՆԱԿ

Երկար, երկար պահեց ափի վրայ, նայեց, միտքը հեռուն, ու ձեռքը, կարծես, ինքնամղումով գնաց իր վրայի հագուստի ծոցագրպանը: Թող մնայ, թող ապրի իրեն հետ այդ հին յիշատակը, իր հին սիրոյ, գուցէ միակ, իրական սիրոյ յիշատակը՝ Արուսեակը:

Նոր մի խուզարկում նետելիս հագուստի գրպաններում, մատները դպան մի թղթի կտորի. ի՞նչ կարող է լինել: Դուրս քաշեց: Քառածալ, դեղնած մի թուղթ, ծալքերէն մաշուած: Ձեռագիրը հայերէն. օհ, իր մօր ձեռագիրը. իր մօր մէկ նամակը. անծրար: Ծրար պահել չէր սիրում, չունենալու համար ոչ մէկ հասցէ որ նշէր իր կապերը:

Դեղնած, մաշուած այդ թղթի կտորն այնքան ծանր կշռեց իր ձեռքին մէջ, որ ինքնիրեն զգաց ուժասպառ. պաղ մի քրտինք պատեց ճակատը. հայեացքը մըթագնեց. նստեց անկողնու վրայ. զգուշութեամբ բացաւ նամակի ծալը, մաշուած կտորներն իրարմէ չանջատելու համար. նամակը սրբութեան մասունքի պէս պահեց ափերի վրայ. կարդաց.

— «Սիրելի զաւակս, Լեւոն, միշտ ինձ համար փեսացու, գեղեցիկ տղաս...

«Կարօտը վէրք է դարձել սրտիս վրայ, կրծում է հոգիս: Ծերացել եմ, մնացել եմ մենակ, մեն–մենակ... Չեմ մեռնում, չեմ ուզում մեռնել, պայքարում եմ մահուան դէմ, որովհետեւ դեռ յոյսն ունեմ, թէ պիտի գաս, թէ պիտի տեսնեմ քեզ, պիտի սեղմեմ կրծքիս, պիտի համբուրեմ արեւ աչքերդ: Եկ, զաւակս, Լեւոն, եկ որ առնեմ կարօտս, եկ որ քակուին կեանքիս կապերը, եկ որ մեռնեմ, գտնեմ վերջին հանգիստս: Եկ որ դու դնես ինձ հողը, երկու արցունք թափես մօրդ վրայ:

«Ոչ, պիտի չմեռնեմ առանց քեզ տեսնելու: Պիտի ապրեմ վէրքը սրտիս, պիտի ապրեմ լքուած, մենակ, բայց պիտի ապրեմ սպասելով քո վերադարձին: Եկ, զաւակս... Մայր եմ, չէ՞, մայր...»:

Ոչ անուն, ոչ մականուն, ոչ հասցէ նամակում: Մայր... Արցունքները պատեցին Լեւոնի աչքերը. երկու կաթիլ ընկան դեղնած թղթի վրայ:

Մօր նամակը: Մի՞թէ կարդացել է այդ նամակը մի ուրիշ անգամ. մի՞թէ չէ զգացուել. մի՞թէ չէ բախել իր սրտի դուռը կարօտցած մօր կանչը: Մայր, մայր...

...Զըըըընգ. իր հեռախօսն է հնչում. վերցնէ՞ ընկալուչը, ո՞վ պիտի կանչէ իրեն:

...Զըըըընգ...

Ձեռքն ինքնաբերաբար մեկնում է հեռախօսի ընկալուչին.

— Ալօ, ... «Նիւանա՞», ահ, այո, վերջին կարգադրութիւններ Սարայի սեղանի համա՞ր...: Այո, ունեմ ասելիք. վերցրեցէք սեղանի վրայէն պատուիրած ծաղիկներս, եւ տեղը դրէք մի ադամաթուզ: ... Զարմանո՞ւմ էք: Այդպէս եմ ուզում: Իր փուշերին փուշերով եմ ուզում պատասխանել: Իսկ մինչեւ իմ գալը, գամ կամ չգամ, իմ սեղանիս տէր կը նշանակէք Ջէքին. գեղեցիկ եւ խիզախ այն պարոնը, որ երէկ սպասարկեց ինձ: ... Ոչ, կատակ չեմ անում. այդպէս եմ ուզում: ... Ինչ չի ների Սարա՞ն: Ոչինչ. պատրաստ եմ ենթարկելու ինձ իր վրէժխնդրութեան: Սարա, հա, հա, հա, հա ... Հանրային մի կին, ծախու մի կին. թքել եմ ...

Գոցեց հեռախօսը: Յետ, յառաջ քալեց սենեակում: Միտքը գործում էր: Այո, տուած էր անդարձ իր վճիռը: Պիտի մեկնէր Ֆրանսա. Փարիզ. տուն պիտի վերադառնար, տուն, տուն. պիտի գտնէր իր մայրը. պիտի դառնար Լեւոն Խարատեան. պիտի ունենար անուն, մականուն. ազգութիւն: Պիտի գնէր մօր համար պարտէզով մի տուն, պիտի քաղցրացնէր մօր կեանքի վերջին օրերը: Օհ,, դեռ պիտի ապրէր, պիտի ապրէր իր մայրը:

Մայր, մայր, երկար պիտի չսպասես, օդանաւը շուտով ինձ կը բերէ քովդ: Կը տեսնես զաւակդ, Լեւոնդ: Օհ, լսել մայրական հարազատ շրթունքներէ սեփական անունը: Լեւոն: մայր, մայր...

★

Լեւոնը, այն վայրկեանին, որ դուրս գալով օդանաւէն ոտքը դրեց՝ Փարիզին այնքան մօտիկ, Օրլի, Ֆրանսական հողի վրայ, յուզիչ մի զգացում ունեցաւ. կարծես գտաւ իր հարազատ հայրենիքը: Ահա ամէնը, ամէնը, մեծ, փոքր, ծեր, մանուկ խօսում են ֆրանսերէն, մի լեզու, որ դարձել է նաեւ իր հարազատ լեզուն: Այո, Ափրիկէում էլ խօսում էր ֆրանսերէն, լսում էր ֆրանսերէն, բայց այնտեղ այդ լեզուն, լեզուն էր զինուորի, զինուորականի, պաշտօնեայի, եւրոպացիի, գործատուի. մինչդեռ բնիկ տեղացին ունէր իր մայրենի լեզուն. ու մէկը մէկի քովն էր հոսում, առանց հակազդուելու: Իսկ այստեղ բոլորի, բոլորի լեզուն է ֆրանսերէնը: Ընդհանրական մի ժպիտ կայ բոլորի դէմքին. կայ մի պատրաստակամութիւն մի պահ կենալու. իրար մի բան հարցնելու, մի հարցի պատասխանելու:

Ջերմ մի զգացում ողողեց հոգին, ժըպիտը փռուեց նաեւ իր դէմքին. սպասեց կարծես, թէ հիմա մէկը պիտի ժպտայ ուղղակի իրեն. մէկը պիտի կանչէ իր անունով: Ոչ. իր վերադարձը չէր իմացրել մօրը. ուզել էր անակնկալ անել մօրը:

Ոչ ոք ուղղակի ժպտաց իրեն. ոչ ոք կանչեց իրեն իր անունով. ու սակայն Լեւոն ուրախ էր, երջանիկ...

ԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Շար. (6)

«Իզվեստիա» անգամ մը ցոյց տալով չարիքին խորութիւնը, կը գրէր թէ երկրագործական վարչութիւն մը վերջին չորս ամսուան ընթացքին 5000 ուղեցոյց ղրկեց, այսինքն օրական 40 հատ: Մոլտավիոյ նախարարութիւնը երկու ամսուան մէջ 278 շրջաբերական ղրկեց մեքենաչարժ արօրներու կայաններուն: Շատ մը կազմակերպութեանց մէջ կը կատարեն աշխատանքը, սակայն արձանագրելով միայն շրջաբերականները: Դիւանակալութեան այս տենդով վարակուած են գրեթէ բոլոր շրջանները: Կոլխոզներու նախագահները պաշարուած են թուղթերու դէզերով եւ իրենց լաւագոյն ժամանակը կը վատնեն շրջաններու կեդրոնները երթալով եւ բացատրութիւններ պահանջելով շրջաբերականներու մասին, ժողովի հրաւիրելով կոլխոզականները, գործադրելու համար վերէն եկած հրամանները:

Միայն թուղթերու չափազանցութիւնը եւ վարչական դանդաղութիւնը չէ որ կը մեղադրէ Խրուշչեւը: Ան իր տեղեկագիրներուն մէջ կը մատնանշէ նաեւ կեդրոնացման չարիքները:

Վերջին տարիները բազմաթիւ կեդրոնական վարչութիւններ համախմբուեցան Մոսկուայի մէջ: Վերջերս նախարարական խորհուրդը կը մեղադրէր սնունդի ճարտարարուեստի նախարարութիւնը թէ Մոսկուայի մէջ հաստատուած էր Հարաւի եւ Հիւսիսի ձկնեղէնի աւազաններուն տեսչութիւնը: «Քարաքիւլ»ի արտադրութեամբ զբաղող սովխոզներու մեծ մասը կը գտնուին Ուզպէկիստանի, Թիւրքմէնիստանի, Տաճկաստանի եւ Խազախստանի մէջ. բայց անոնց կեդրոնական սպասարկութիւնը հաստատուած է Մոսկուայի մէջ: Արեւմտեան Սիպերիոյ եւ Ծայր. Արեւելքի սովխոզներու վարչութիւններն ալ հաստատուած են Մոսկուայի մէջ: Եթէ Նովոսիպիրսքի եւ Իրքուցքի մէջ հաստատուած ըլլային, աւելի դիւրին պիտի ըլլար սովխոզներու այցը, կ'ըսէ Խրուշչեւ:

Ընդհ. քարտուղարին գլխաւոր նպատակն է գեղչել պաշտօնէութեան թիւը եւ իրարու մօտեցնել արտադրութեան կեդրոնը վարչութեանց հետ: Ասոր համար պէտք է ազդու միջոցներ ձեռք առնել: Արդէն այս տարուընէ սկսեալ լրջօրէն մաքրագործել վարչական մեքենան, եւ հրապարակաւ մեղադրեց մինչեւ իսկ բարձր պաշտօնատարները, մասնաւորաբար երկրագործական նախարարը: Եթէ չյաջողէր գզլապէս աւելցնել երկրագործական արտադրութիւնը, կառավարութիւնը պիտի ստիպուէր չկատարել իր խոստումը, լրջօրէն բարելաւելով իր ճակատագիրը գալիք երկու-երեք տարուան ընթացքին:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Ֆրէզնոյի մէջ յուլիս 8ին մեռած է ընկեր Հայկ Գոհարեան, 62 տարեկան: Ծնած էր Պիթլիս: Կը գործակցէր Կիլիկիոյ շրջանի Հայկ. Լեգէոնին եւ խիստ օգտակար ծառայութիւն կը մատուցանէ տեղահան հայ բեկորներուն: Շատ կանուխէն անդամակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

× Տիթրոյթի մէջ յուլիս 5ին մեռած է Տիգրան Մուրատեան: Ծնած էր Խարբերդ 1904ին: Երիտասարդ դաշնակցականներու ղեկավար դէմքերէն մէկն էր, գործօն անդամ Տիթրոյթի «Ազատամարտ» կոմիտէին: Իր ջանքերուն շնորհիւ է որ Տիթրոյթի ակումբը ձեւ ու մարմին առաւ:

ԾՆԾՂԱՅԻ ԱՄԵՆԷՆ ՄԵԾ գործարանը Ամերիկայի մէջ՝ կը պատկանի Աւետիս Զիլճեան: Ան գաղտնիքը ժառանգած է 1623էն ի վեր:Այս Թուականին (Պոլիս) Աւետիս անուն արհեստաւոր մը երբ կարգ մը մետաղներ խառնելով ոսկի կ'ուզէր ձեռք բերել, դեղին գոյնով խառնուրդ մը երեւան եկաւ, եւ այնուհետեւ Զիլճեան ընտանիքին ծնծղաները ոսկիի համարժէք եղան: Ցարդ աշխարհի մէջ ոչ ոք կրցած է այս ապրանքը պատրաստել: Պղինձը, անագը եւ արծաթը իրարու խառնել վտանգաւոր գործողութիւն մըն է: Այսպէս է որ Մեքսիկայի մէջ Զիլճեան ընտանիքէն մէկ անդամը, որ իրաւունք չունէր ժառանգելու գաղտնիքը, գործարան մը բացած ատեն առաջին իսկ փորձին աճարկու պայթիւն մը զինք օդը հանած է: Ծնծղաները որքան հիննան, այնքան կ'արժեւորուին: Շինելէն մէկ տարի ետք կը ծախեն: Աւետիս Զիլճեան կ'ըսէ թէ իր ընտանեկան գաղտնիքը ոչ մէկ կնոջ յայտնած է: Այսօր ալ չեն թողուր որ Զիլճեանի ամերիկացի կինը գործարան մտնէ:

Պ. ՀԱՅԿԱԶ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (Պոլիս) Պէրպէրեան վարժարանի նախկին աշակերտներէն, որոշած է իր անձնական ծախքով հրատարակել Շ. Պէրպէրեանի յօրինած կարգ մը երգերը: Այդ երգերու նիւթերը առնուած են Վարուժանի, Թէքէեանի, Մեծարենցի ընտիր քերթուածներէն:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ).— Կեցցէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Խանասորի տարեդարձին տօնակատարութեան առթիւ:

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս ներկայ էի: Այս անգամ աւելի փայլուն էր, քանի մը հազար ժողովուրդով:

Նոյն օրը մեր թաղէն (Սէն Լուի) գրեթէ մէկ ընտանիք տունը չէր մնացած: Տարիներէ ի վեր իրար չտեսնողներ իրար գտան: Այս առթիւ կ'արժէ յիշել թէ Դաշնակցութիւնը միակ կուսակցութիւնն է որ պատնէշի վրայ կանգնած կը շարունակէ իր պայքարը. իսկ ի՞նչ կը խորհի Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւնը, ինչո՞ւ չի տօներ իր հերոսներու պատմական տարեդարձները, օրինակ՝ Քասն Կախաղանները, Վանիկներ, Գեղամներ, Աչըգպաշեաններ, Փարամազներ եւ ուրիշներ արժանի չե՞ն ոգեկոչումի:

Նախկին Ս. Դ. Հնչակեան՝

Վահրամ Փափազեան

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆ, ԻՆՉՈ՞Ւ Կ'ԵՐԹԱՆ

★

ԽՄԲ.— Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը, «Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ դպրոցական տարեշրջանի փակման առթիւ, կարգ մը թուանշաններով.

Մեր 7 օգոստ.ի խմբագրականով, անդրադառնալէ ետք այն հարցին, թէ մեր երեք ազգային վարժարաններու մանկապարտէզները աւարտող 73, 60 կամ 78 փոքրիկներէն միայն ութը կամ ինը կը լրացնեն բարձրագոյն նախակրթարանի բաժինը, կը հարցնենք.— Ո՞ւր կ'երթան, ի՞նչ կ'ըլլան մնացած 64 կամ 70 հոգին:

Հարցումը մէկ պատասխան ունի միայն.— Օտար վարժարան կ'երթան 90 առ հարիւր համեմատութեամբ: Անշուշտ կ'երթան իրենց ուսումը շարունակելու օտար վարժարաններու մէջ, երբ մենք ալ ունինք համապատիճան կարգեր, գէթ մինչեւ բարձրագոյն նախակրթարան:

Ինչո՞ւ կ'երթան: Կը պատասխանենք.— Մոռնալու համար իրենց սորված քիչ մը հայերէնն իսկ, որ չուկային մէջ չանցնիր:

Այս կորուստը—որովհետեւ իրական կորուստ մըն է ասիկա,—մեր տղաքը այլեւս երբեք պիտի չկրնան վերաշահիլ իրենց ամբողջ կեանքի ընթացքին:

Մանկապարտէզով լեզու չի պահուիր:

Նախակրթարանով գրականութիւն չի մշակուիր:

Պատկերը աւելի ցայտուն դարձնելու համար, խօսինք թիւերու լեզուով:

Պօղոսեան վարժարանը ունի 531 աշակերտ (266 մանչ, 265 աղջիկ), Նուպարեան վարժարանը՝ 396 աշակերտ (ենթադրաբար 200 մանչ, 196 աղջիկ), Գալուստեան վարժարանը՝ 697 աշակերտ (362 մանչ, 335 աղջիկ), ընդհանուր գումար՝ 1624:

Սակայն այս հաշուին մէջ չի մտներ Մխիթարեան եւ Անարատ Յղութեան Քոյրերու վարժարանները յաճախող հայ աշակերտներու թիւը, շուրջ 450–500 հոգի, ընդամէնը ուրեմն 2074 կամ 2124:

Արդ, եգիպտահայ գաղութի թուաքանակն է շուրջ 40.000: Եթէ միայն տասը առ հարիւր հաշուենք աշակերտներու թիւը մեր ընդհանուր քանակին վրայ, պէտք է ունենայինք ՉՈՐՍ ՀԱԶԱՐ աշակերտ մեր վարժարաններուն մէջ. ունինք միայն 2074 կամ 2124: Ո՞ւր են մնացեալ 1876 կամ 1926 հոգին: Կը պատասխանենք դարձեալ.— Օտար վարժարան կ'երթան:

Ձեղչենք այս ընդհանուր գումարէն լիսէ, քոլէժ կամ համալսարան գացող մեր աշակերտներուն թիւը, շուրջ երկու հարիւր հոգի. անդին կը մնան միշտ 1700–1750 հայ տղաք, որոնք կամ բնաւ հայ դպրոցի երես չեն տեսներ եւ կամ կէս կը ձգեն զայն եւ օտար վարժարան կը յաճախեն, երբ մենք այդ վարժարաններուն համապատիճան կարգեր ունինք (իսկ լիսէ, քոլէժ կամ համալսարան չունինք):

Այս 1700 – 1750 հայ տղաքը գրեթէ կորսուած տարր են մեր ազգին, մեր լեզուին, մեր գրականութեան, մեր մշակոյթին համար:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 8 օգոստ.— Սիրելի «Յառաջ», ձեր ապրիլ 10ի թիւին մէջ «Գաղութէ Գաղութ» գլուխին տակ կարդացի.— «Կոմիտասի կեանքը» անուն թատերգութիւն մը գրած է Էլի Խըյմէթեան, հինգ գործողութեամբ, եւայլն:

Այս առթիւ քանի մը ճշգումներ եւ հաստատումներ: Նախ ըսեմ որ բոլորովին անճիշդ է Է. Խ.ի վերագրել «Կոմիտասի կեանքը» թատերախաղը: Տարակուսողներուն կը յանձնարարեմ կարդալ «Հայրենիք» ամսագրի 1939 տարուան մարտի եւ ապրիլի թիւերը, ուր յայտնուած է բուն հեղինակը, ծանօթ դերասան Մ. Մարութեան: Որքան կրցայ ստուգել, Մ. Մ. շահած է նաեւ նոյն տարուան «Հայրենիք»ի մրցանակը, 25 տոլար, իբրեւ վարձատրութիւն լաւագոյն թատերախաղը գրողին:

Ուրեմն, երեւան կուգայ որ Է. Խ. իւրացուցած է դերասան Մ. Մարութեանի «Կոմիտաս» թատերախաղը, քանի մը տեղեր այլափոխելով, այլանդակելով ոճն ու լեզուն:

Ինչպէս կը հաստատէր «Հայրենիք» օրաթերթի մարտ ամսուան 14 թիւ թերթին մէջ (եթէ չեմ սխալիր), Ա. Բ., ուր ի միջի այլոց գրած էր — «Կոմիտասը կը կարօտի ամբողջական վերակազմումի, թէ իբրեւ խաղ, թէ իբրեւ հոգեբանական պատկերացում եւ թէ իբրեւ լեզու ու բեմադրութիւն»:

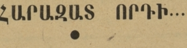
Իսկ «Ալիք»ի մէջ (Թեհրան) Թղթակիցը Ն. Յ. կը նկարագրէ «Կոմիտաս»ի բեմադրութիւնը Ահվազում, փետր. 18ին: յիշելով Մարութեանի անունը («Ալիք» 21 մարտ):

Պուէնոս-Այրէսի «Արմենիա»ն խմբագրականի մէջ անդրադառնալով այսպիսի արարքներու, իրաւամբ դիտել կուտայ. «Կը թուի թէ բանագողութեան դիմող անձեր, մատնուած են կատարեալ սովի, ուստի կը փորձեն ուրիշներու փետուրներով զարդարուիլ: Բանագողութիւնը գրական բարքերու անկում կը նշանակէ» եւայլն: Ձերկարեմ: Հասկցողին այսքանն ալ կը բաւէ:

Ղազար Յ. Մերկեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

Գ.

— Պըռռռ, ըրաւ Բենիամին, մենք մինչեւ որ անիկա ունեցանք, ի՞նչ քաշեցինք, հէ՞ Մալվինէ, չըսե՞ս, մեր քսան տարուան կեանքը այս տղուն մէկ ամսուան կեանքին մէջը չէ՞:

Մալվինէ Վահէին աչքերուն մէջ նայեցաւ: Զհամարձակեցաւ ձայն ծպտուն հանել:

Վահէ դուրս ելած միջոցին, կ'ըսէր ինքնիրեն. «Ցաւալի՛ բան է եղածը. բայց այս մարդուն կը մեղքնամ կոր»:

Սակայն, այնուհետեւ Վահէ մերթ յոբեկ տանն երեւցաւ տան մէջ, երբ Բենիամին բացակայ էր: Մանկիկին կապոյտ աչուըները հոն կը քաշէին զինքը, եւ երիտասարդն ալ, իր կարգին հայրական բնազդներուն ուժգին զարթումը կը զգար իր մէջ: Ներս մտնելուն պէս, կ'առնէր մանուկը սնտուկին ձեռքէն եւ գրկին մէջ կը սեղմէր զայն գորովանքով, համբոյրներու տակ ծածկելով անոր այտերը:

Օր մը, Մալվինէ, որ Վահէին այդ սրտագին գորովանքներէն շատ չէր ախորժեր, վախնալով որ անոնք Բենիամինի ուշադրութիւնը կը գրաւեն, ըսաւ երիտասարդին.

— Վահէ, Բենիամինի միամտութեանը վրայ որքան ալ վստահ ըլլաս, զգուշացիր անոր կասկածները արթնցնելէ. գոնէ անոր ներկայութեանը շատ մի սիրեր պզտիկը...

Վահէ; որ հիմակ այդ ընտանիքին մէջ աւելի շատ իրաւունքներ ունենալ կը կարծեր քան Բենիամին, որուն դիրքին զժբախտ ծիծաղելիութիւնը ամէն օր կը հաստատուէր, ամէն առթիւ, ըսաւ.

— Մալվին, քաղի հետ՝ այս էակին տէրը ես եմ. արդէն տես, ամբողջովին իմ պատկերս է. աշխարհիս վրայ մարդ ապուշ ըլլալու է որ այս էակը Բենիամինին վերագրէ: Հետեւաբար չեմ կրնար չսիրել զայն. ձեռքս չէ:

— Զգուշացիր, Վահէ, զգուշացիր, կը կրկնէր Մալվինէ:

Սարդիս ազայի զուշակութիւնը իրականանալէ հեռու, փոքրիկ Բարսեղեանին աչուըները երթալով չէշտօրէն կը լրթանային, ճիշդ նայելով այնպէս ինչպէս կը նայէր Վահէ:

Անգամ մը, Բենիամին, աչքերու այս տարօրինակ նմանութեան սապէս բացատրութիւն մը տուաւ, ամէնուն ներկայութեանը.

— Կինս յղութեան ամբողջ շրջանին մէջ Վահէին կապոյտ աչուըները յաճախ տեսնելով՝ մեր զաւակին վրայ ազդեց. այո, ասիկա բնախօսական բան մըն է. շատ տարի առաջ ես այս մասին մեծ հեղինակի մը վկայութիւնը կարդացած եմ:

— Հապա կապտաչուի սա մանկիկներուն պատկերնե՞րը, վրայ բերաւ Սոֆիկ հանըմ, որուն սիրտը դողի սարսափի մէջ էր, կը կարծէք որ անոնք ալ չե՞ն ազդեր պզտիկին վրայ:

— Անշուշտ, անշուշտ, վաւերացուց Բենիամին, որ, հակառակ իր զաւկին կապոյտ աչուըներուն կապոյտ գոյնին արդարացմանը՝ համար մէջբերուած բոլոր այս բարոյական եւ բնախօսական պատճառաբանութիւններուն, կը նեղուէր այդ գոյնէն, հակառակ անոր քաղցրութեանը եւ գեղեցկութեանը:

Ականջին մէջ երբեմն կը հնչէր, աւետարանական ճշմարտութեան մը պէս, Սաղմոսին սա շատ սովորական խօսքը.

«Որդի հարազատ զնմանութիւն հօր բերէ»:

— Բայց ասիկա ալ յիմար խօսք է, կ'աւելցնէր ինքնիրեն. ամէն զաւակ անպատճառ հօ՞րը կը նմանի:

Օտար եւ անկաշառ վկայութիւններ երբեմն կուգային խեղճ Բենիամինի ինքնամխիթարութիւնները մէկ հարուածով ցրուել:

Այսպէս, երբ անգամ մը, ինք, Վահէն եւ Մալվինէ կը պտտէին Թաքսիմի պարտէզը, մանկիկը սնտուկին գիրկը, Բարսեղեանին նախկին բարեկամներէն մէկը հանդիպեցաւ. ճիշդ այն Մարտիկեանը, որուն հետ այնքան կոշտաբար վարուեր էր Բենիամին՝ հօդ այդ պարտէզին մէջ իր հօգեկան տագնապներուն էն սաստիկ րոպէներուն:

— Ուրախ եմ, ըսաւ Մարտիկեան, զքեզ զուարթ տեսնելուս, կը յիշե՞ս այն իրիկունը, հոս, սրտեղը, գլխ յուսահատեցուցիր:

— Կը յիշեմ, պատասխանեց Բենիամին խնդալով. բայց այն ատեն զաւակ չունէի, Մարտիկեան,

— Զաւա՞կ:

— Այո, ահաւասիկ:

Մարդը դարձաւ ետին ու տեսաւ սրնտուն որ կը ջանար քալեցնել մանկիկ մը, անոր ձեռքէն բռնած:

— Քո՞ւկդ է, հարցուց Մարտիկեան:

— Այո, ըսաւ Բենիամին վստահ շեշտով մը:

— Զարմանալի բան, վրայ բերաւ մարդը՝ մանկիկին այտը շոյելով, Բարսեղեան, մանչդ քեզի չէ ելեր: Ձնայի՞ս աչքերուն:

Քայլ մը անդին Վահէ եւ Մալվինէ կեցած կը դիտէին եւ մտիկ կ'ընէին:

— Բնութեան մէկ գաղտնիքն է ասիկա, ըսաւ Բենիամին:

— Գաղտնիքը կամ կատակը, աւելցուց Մարտիկեան ժպտելով:

Բենիամին, որ այդ նիւթէն շատ չէր ախորժեր, իր բարեկամին ներկայացուց Վահէն: Խօսակցութիւնը փոխուեցաւ:

Ցանկարծ, Մարտիկեան, որ նորէն սկսած էր շոյել մանկիկին այտերը, ըսաւ Վահէին երեսը նայելով.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՍՏՈՐԱԳՐԵՑ ՆՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Մ. Նահանգներու նախագահը օգոստ. 24ին ստորագրեց այն օրէնքը որ ապօրէն կը հռչակէ համայնավար կուսակցութիւնը։ Ապա հետեւեալ յայտարարութիւնը կարդաց հեռապատկերի առջեւ (թելեվիզիոն).

— «Ամերիկեան ժողովուրդը վճռած է իր ծոցէն վանել այն կազմակերպութիւնները որոնք երեւութապէս քաղաքական կուսակցութիւններ ձեւանալով հանդերձ, իրականին մէջ ուրիշ նպատակ չունին եթէ ոչ բռնութեամբ եւ զինեալ ուժով քանդել մեր վարչաձեւը։ Բայց եւ այնպէս ամերիկեան ժողովուրդը կ'ուզէ գործել արդար միջոցներով, համաձայն մեր Սահմանադրութեան։ Ան կ'ըմբռնէ թէ ուրիշ որ եւ է միջոց պիտի վնասէ անմեղներուն, ինչպէս եւ յանցաւորներուն եւ կրնայ ի վերջոյ այլափոխել մեր դատական կարգուսարքը։ Նոր օրէնքը խմբագրուած է այդ ոգիով եւ այդ նպատակով»։

Նախագահը միեւնոյն ատեն հաղորդեց թէ պիտի ստորագրէ ուրիշ օրէնք մը, որով հպատակութենէ կը զրկուին այն Ամերիկացիները որ դաւեր կը սարքեն, տապալելու համար կառավարութիւնը զինեալ ուժով կամ բռնութեամբ. երրորդ օրէնք մը որ մահապատիժ կը տրամադրէ խաղաղութեան ատեն կատարուած լրտեսութեան, եւ վերջապէս չորրորդ օրէնք մը, հանգստեան թոշակէ զրկելու համար այն պաշտօնատարները որոնք յանցաւոր կը համարուին կարգ մը ոճիրներով։

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Պրազիլիոյ Հանրապետութեան նախագահը, Վարկաս, 71 տարեկան, անձնասպան եղաւ օգոստ. 24ին, գնդակ մը պարպելով սրտին։ Այս անձնասպանութեամբ կը վերջանայ տագնապալի շրջան մը որ կը տեւէր 25 տարիէ ի վեր։

Անձնասպանը երկտող մը ձգած է ուր կ'ըսէ.— «Մահս կը կտակեմ իմ թշնամիներուս ատելութեան։ Կը ցաւիմ որ չկըրցայ կատարել ինչ որ կրնայի յօգուտ խոնարհներուն»։ Ըստ Սահմանադրութեան իրեն յաջորդեց փոխ-նախագահը Եռհանօ Կաֆէ, որ անմիջապէս կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, հանդարտութեան յորդոր կարդալով։

Բանակին վարիչները Վարկասի հրաժարումը կը պահանջէին ուժգնօրէն։ Անձնասպանութիւնը տեղի ունեցաւ հրաժարումէն չորս ժամ ետքը։ Տագնապը ծագած էր օդանային հրամանատար Ռուբէնս Վազի սպանութեան առթիւ, որ կը վերագրուէր նախագահին անձնապահ գունդի անդամներուն։ Կ'ըսուի թէ դաւադիրները որոշած էին սպաննել ոչ թէ հրամանատարը, այլ Քարլոս Լասերտա անուն լրագրող մը, որ միշտ կը քննադատէր կառավարութիւնը եւ որ հրամանատարին հետ էր, երբ մահափորձը կատարուեցաւ, փողոցին մէջ։

Անձնասպանութեան հետեւանքով բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան Ռիօ-տը-Ժանէյրոյի մէջ։ Ցուցարարները ընդդիմադիր թերթի մը խմբագրատունը մտնելով, քարկոծեցին շէնքը եւ Լասերտայի գլուխը պահանջեցին (ամբաստանեալ խմբագրապետը)։ Գաւառի մէջ ալ խռովութիւններ ծագեցան։ Ամբոխը հրկիզեց երկու թերթերու խմբագրատուները։ Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ ցուցարարներուն վրայ։ Պելօ-Հորիզոնթէ քաղաքին մէջ ցուցարարները յարձակեցան ամերիկեան հիւպատոսարանին վրայ, գրգռուելով անձնասպան նախագահին կտակագրէն, ուր կ'ըսէ թէ «միջազգային ուժեր» ցուցեցան իր քաղաքականութեան դէմ։ Ցուցարարները ջարդուփշուր ըրին հիւպատոսարանին կարասիները եւ պատռեցին բազմաթիւ փաստաթուղթեր։

Խանութները փակուած են գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Ոստիկանութիւնը կը պաշտպանէ հանրային շէնքերը։

ԱՆՁՐԵՒԸ եւ ցուրտը կը շարունակուին Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Թերթերը «հոտած ամառ» կը կոչեն այս եղանակը, որ դեռ պիտի շարունակուի, կ'ըսեն։ Ձիւն կը տեղայ Պիրենեան լեռներուն մէջ։ Անգլիայէն, Գերմանիայէն, Պելժիայէն եւ Իտալիայէն ալ փոթորիկներու եւ ողողումներու լուրեր կը հասնին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954-1955 ուսումնական տարեշրջանի համար։ Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար։

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ։

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

Հ. Կ. Խաչէն (Օգն. Մարմին).— Շնորհակալութեամբ ստացանք հազար ֆրանք Լեւոն Մողեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, տիկին Եսթեր Տամլամեանի մահուան առթիւ։

× Օգնութեան Մարմնի արձակուրդի կայանը պիտի փակուի յառաջիկայ երկուշաբթի, 6 սեպտ.ին։ Նոյն օրը պիտի վերադառնան օդափոխութեան Բ. խումբի մանուկները։ Հետեւաբար, ծնողները պէտք է մեր կեդրոնը (15 ռիւ Ժան Կուժոն) ըլլան, սեպտ. 6ին, կէսօրէ ետք ժամը 6ին, դիմաւորելու համար իրենց զաւակները։

Երաժշտապետ Լ. ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ
«ԱՌՁԵՌՆ ՏՕՆԱԿԱՐԳ»Ը

Որ կը պարունակէ գիշերային, առաւօտեան եւ Ս. Պատարագի երգեցողութիւնները, հինգ տաղաւարներու, Տեառնընդառաջի, Մեծ Պահոց կիրակիներու, Շաբաթ երեկոներու, Խաչաղականի եկեղեցիի եւ հանգստեան շարականները՝ հանդերձ ծանօթութեամբ։ Անհրաժեշտ առաջնորդ մը եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու։ Իր տեսակին մէջ աննախընթաց մատեան։

Գին՝ 500 ֆր. Թղթատարի ծախքով 55 ֆրանք։ Ցանձնարարութիւնք կանխիկ վճարումով։ Դիմել՝

Levon Djérahian
32 bis, Bld. des Fauvettes
Beaumont-Marseille.

ԳՐԱՏՈՒՆ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

★

46, Rue Richer, Paris (9).
Tél.: PROvence 64-90
C. C. P. Paris 3630-66

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիամանթօ, ամբողջական գործե, Գահիրէ 1954, գին՝ 1500 ֆրանք։

Գ. Թագւորեան, Գորշ Գայլը կառղեր էր, 1915 (վկայութիւններ եւ տպաւորութիւններ), Գահիրէ 1953, 700 ֆրանք։ Սարգիս Խ. Տէօվլէթեան, Ցուչեր Շապին Գարահիսարէն, Փարիզ 1954, 500 ֆրանք։ Վ. Թէքէեան, Հատընտիր, Պէյրութ 1954 300 ֆր.։ Հ. Անառեան Քննութիւն Առտեալի բարբառի, Երեւան 1953, 600ֆր.։ Ն. Զարեան Ուղեգրութիւններ, Երեւան, 1953, 500 ֆր.։ Ստ. Տ. Մելիք-Բախշեան Պաւլիկեան շարժումը Հայաստանում, Երեւան 1953, 600 ֆր.։ Ծաղկաքաղ շարականաց, Երգոց եւ Աղօթից, հանդերձ աշխարհաբար թարգմանութեամբ, Երուսաղէմ, 1952, 800 ֆր.։ Ա. Գրանեան, Մանուկներու բեմը (արտասանութիւններ, մենախօսութիւններ, մանկական թատերգութիւններ), Պէյրութ, 1954, պատկերազարդ 1200 ֆր.։ Պ. Պ. Անեմեան, Առձեռն բառարան, Անգլ.-Հայ, Պէյրութ 1953, 1300 ֆր.։ Ս. Գափամաճեան Հայ-Հայ բառարան (Նոր տպագրութիւն) կազմուած՝ 4000, անկազմ՝ պրակներով՝ 3000 ֆր., Պէյրութ 1954։ Եղիա Տէմիրճիպաշեան (Արձակներ, նամակներ, քերթուածներ) Հրատ. Հ. Գ. Բ.ի, մատենաշար թիւ 18, էջ 480, 1000 ֆր., Ամերիկա՝ 3.50 տոլար, Փարիզ 1955։ Ծատուր Պէրպէրեան, Խաչին ճամբան, Փարիզ 1955, 350 ֆր.։

Դպրոցական վերամուտի առթիւ փնտռեցէք Արարատ դասագիրքին շարքը։ Ա. հատոր այբենարան 100 ֆր., Բ. գիրք 200 ֆր., Գ. գիրք 300 ֆր.։ Հեղինակ՝ Մկրտիչ Պարսամեան, ինչպէս նաեւ բառարաններ, քերականութեան գիրքեր եւլն։

Փափաքողներուն կը ղրկուի գրացանկը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համաչարսանճագի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տեսին, Պ. Նազարի ընդարձակ պարտէզին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։ Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տեսինի հայութիւնը։

Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ տիկին տոքթ. Քիւթիւկեան (Տր. Կիլիկեցի) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ հեռախօսով ցաւակցութիւն յայտնեցին բժիշկին պատահած արկածին առթիւ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վճարումները դիւրացնելու համար կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ԱՆԻԷՌ, ՔՈԼՈՄԲ — ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄԲ.— Ընկերներ Յակոբ Հիսայեանի եւ Արամ Աւետիսեանի։

ԻՍԻ. եւ ՄԷՕՏՕՆ.— Ընկերներ Երուանդ Ատանալեանի, Նշան Դարբինեանի կամ սրճարանապետ Զատիկեանի։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ — ՍԱՌՍԵԼ.— Ընկերներ Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Կարօ Երանեանի։

ԱՆԿԷՆ — ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ.— Ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ընկեր Բարթող Փափազեանի։

ՇԱՒԻԼ — ՎԻՐՈՖԼԷ.— Ընկեր Գրիգոր Կիւլեանի։

ՊԱՆԵՕ — ՔԱՇԱՆ.— Ընկերներ Ներսէս Տականեանի կամ Բարթամ Պասմաճեանի։

ՍԵՒՐԱՆ.— Պ. Խլոյեանի։

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր։ Գին 6000 ֆրանք։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք։

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով)։ Գին 1000 ֆրանք։

Կ. ՍԱՍՈՒՆՒի «Պատմութիւն Արեւմտահայ արդի Գրականութեան» Գին 800 ֆր.։

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայ դպրոցներուն եւ ընտանիքներուն կողմէ փնտռուած գիրք մը, Արմենակ Գրաճեանի (Ա. Մանկասէր)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԲԵՄԸ

Պատկերազարդ հատոր մը, որ կը պարունակէ մանկական նոր արտասանութիւններ, ձայնագրեալ երգեր, մենախօսութիւններ, օփերէթներ, տրամախօսութիւններ, առակներ, զաւեշտներ և պատմուածքներ։

350 մեծադիր էջ, գունաւոր պատկերներով, ընտիր թուղթի վրայ։

Գին՝ Սուրիա եւ Լիբանան 8 լիր. ոսկի։ Արտասահման՝ երեք տոլար։

Հասցէ.—

Arménak Kradjian, 11, Rue Kheder
Nor-Hadjine, Beyrouth (Liban)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն։ Ծնողները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէս օր։

Դիմել վարժարանը, Ռէնսի, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, եկլիզ Փանթէնէն 146 թիւ հանրակառք առնելով։

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 փր. — Հատը 12 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՕԳՈՍՏՈՍ ★ VENDREDI 27 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7455 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2866

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՅԱՊԱՂՈՒՄԸ ՈՃԻՐ Է»

Այս ազդարարութիւնը ուղղած է Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահը, հանդիսաւոր հաւաքոյթի մը առթիւ:

Քիչ անդին պիտի կարդաք մանրամասնութիւնները:

Պ. Ք. Շամուն նախագահական պալատը հրաւիրելով ութսուն հայ ներկայացուցիչներ, յայտարարած է թէ պիտի քանդուին Պէյրութի չարաշուք խրճիթները եւ անոնց տեղ պիտի շինուին մարդավարի բնակարաններ:

Կառավարութիւնը մշակած է անհրաժեշտ ծրագիրը, եւ ամէն դիւրութիւն պիտի ընծայէ:

Ուրեմն, կը սպասէ որ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի Հայերն ալ յանձնառութիւններ ստանձնեն, օր առաջ գլուխ հանելու համար վերաշինութեան գործը:

Այս առաջադրութեամբ, թելադրած է յանձնախումբ մը կազմել, ապահովելու համար հայ ժողովուրդին աջակցութիւնը:

— «Ամէն յապաղում եւ անտարբերութիւն ոճիր պիտի ըլլայ: Որոշած ենք յաջողութեամբ գլուխ հանել այս գործը»:

Նախագահին յայտարարութեան պատասխանած է Լիբանանի Հայոց Առաջնորդը, խորին երախտագիտութիւն յայտնելով:

Յետոյ ժողովականները ձեռնարկած են յանձնախումբի մը կազմութեան:

Այսպէս, ուրեմն, միանգամ ընդմիշտ պիտի քանդուին այն վատառողջ հիւղակները, ուր հազարաւորներու արեւը կը խաւարի աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր:

Ո՛վ որ Լիբանան այցելած է, գիտէ թէ ինչ քստմնելի պատկեր կը ներկայացնեն տարագրութենէն անմիջապէս վերջ հաստատուած «քէմփ»ները:

Կազմուած՝ թիթեղի, քուրջի եւ թուղթի կտորներէ եւ ուրիշ խառնակոյտ նիւթերէ, այդ հիւղակները որ եւ է տարբերութիւն չունին հասարակ խշտեակներէ:

Անհամար բազմութիւններ, ամբողջ սերունդներ կծկուած են այդ որջերուն մէջ, ուր թշուառութիւնը եւ ապականութիւնը աւերներ կը գործեն ամէնուն աչքին առջեւ:

Երկրորդ Աշխարհամարտէն առաջ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը ձեռնարկած էր զանոնք հետզհետէ քանդելու եւ նոր թաղեր շինելու:

Գործը կէս ճամբան մնաց, նիւթական պատճառներով:

Այն ատեն պարապ սեպեցինք հրապարակային կոչ մը ուղղել Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի, որ ամէն օր Յառաջ կը կարդար, իբրեւ սովորական բաժանորդ:

Մենք ըսինք, մենք լռեցինք: Եւ կարելի չեղաւ հարիւր հազար սթերլին ճարել:

Այդ օրէն ի վեր, ականատեսներ, հայ թէ օտար, կը նկարագրեն ողբերգութիւնը, սրտառուչ կոչեր ուղղելով:

Քանի մը տարի առաջ, Բարեգործականի գործօն անդամուհին, Օր. Լ. Գարագէօզեանն էր որ կը հնչեցնէր ահազանգը:

Մեր կարծիքով Բարեգործականը ինք ի վիճակի է առաւելագոյն յանձնառութիւնն ստանձնելու այս գործին մէջ:

Զանազան կտակներ հետապնդած ատեն, օր մը օրանց իրենց մտքէն անցա՞ւ թելադրութիւններ ընել, այս ուղղութեամբ:

Դեռ չկշտացա՞ն սառուցեալ դրամագլուխներ կուտակելու հիւանդութենէն:

Յետոյ կան անհատ ունեւորները: Միջին Արեւելքէն մինչեւ Ամերիկա, Եւրոպա եւ Ափրիկէ:

Պ. Ք. Շամուն Հարաւ. Ամերիկա գացած էր քանի մը ամիս առաջ, եւ անշուշտ իմացաւ թէ որքան Հայեր միլիոններու հետ կը խաղան, Արժանթինի եւ Պրազիլիոյ մէջ:

Այո՛, ոճիր է որեւէ յապաղում: Շ.

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԽՐՃԻԹՆԵՐԸ ՔԱՆԴԵԼՈՎ

ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐ ՊԻՏԻ ՇԻՆՈՒԻՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ 80 ՀԱՅ ԵՐԵՒԵԼԻՆԵՐ

Պէյրութէն կը գրեն մեզի օգոստ. 22 թուականով.—

Պատասխանելով Հանրապետութեան Նախագահ Ն. Վ. Քամիլ Շամունի հրաւէրին, ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, մօտ 80 ազգայիններ Պէյթէտտինի Պալատին մէջ ներկայ եղան խորհրդակցական ժողովի մը: Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին Լիբանանի Առաջնորդ Խորէն եպսկ. Բարոյեան, Պաթանեան գերապայծառ. վերապատուելի Խըլտըեան, երեք հայ երեսփոխաններ եւ հայ մամուլի ներկայացուցիչները:

Ժամը 5.30ին, հրաւիրեալները հաւաքուեցան նախագահական գրասենեակը, ուր Ն. Վ. Քամիլ Շամուն բարի գալուստ մաղթելէ ետք ներկաներուն, ըսաւ.

—«Շատ ուրախ եմ որ պատասխանելով հրաւէրիս, հոս հաւաքուած էք. այս ցոյց կուտայ արդէն ձեր հետաքրքրութիւնը այն ծրագրին հանդէպ որ հիմա պիտի պարզուի ձեզի: Հազարաւոր ընտանիքներ կ'ապրին անտանելի պայմաններու մէջ, առողջապահական բոլոր յարմարութիւններէ զուրկ, ընտանիքներ, որոնց միակ յանցանքը երեսուն տարի առաջ դժնդակ պայմաններու բերումով Լիբանան ապաստանիլը եղաւ: Անոնց այդ տաժանելի կեանքը փոխելու համար, առաջին քայլը առնուեցաւ: Կառավարութիւնը մէկ միլիոն լ. ոսկի տրամադրեց Պուրճ-Համուտի քաղաքապետութեան, կոյուղիներու շինութեան համար:

«Բայց, Պուրճ-Համուտի բնակչութեան կողքին, Պէյրութի մէջ կան հազարաւոր ընտանիքներ, որոնց բարօրութեան ի խնդիր ձեռք առնուելիք միջոցներու իրականացման համար կը վստահիմ ձեր՝ Լիբանանահայերուդ միասնականութեան եւ Ամերիկայի եւ Եւրոպայի ձեր եղբայրներուն գործակցութեան, որոնք թիկունք պիտի կանգնին մեր կառավարութեան:

«Գործին վարչական եւ առողջապահական մասը երաշխաւորուած է: Մենք լաւագոյն բանաձեւը գտած ենք գործը յաջողցնելու: Առայժմ հարկ է նշանակել յանձնախումբ մը, որքան կարելի է շուտ, որովհետեւ ամէն յապաղում եւ անտարբերութիւն ոճիր պիտի ըլլայ: Մենք վճռած ենք այս գործը մի անգամ ընդմիշտ գլուխ հանել: Յանձնախումբին առաջին գործը պիտի ըլլայ դիմել հայ ժողովուրդի զոհաբերութեան, որպէսզի շուտով իրականանայ բազմահազար հայ ընտանիքներու երազը: Կը կրկնեմ. վճռած ենք յաջողութեամբ պսակել այս գործը»:

ԽՄԲ.— Յաջորդով՝ Խորէն եպսկ.ի յայտարարութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ԽՕՍԻ 150 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ԹԱՂՈՒԱԾ ԿԸ ՀԱՄԱՐՈՒԻ

Պ. Մենտէս-Ֆրանս Դշ. օր նիստի հրաւիրելով Ազգ. Ժողովին արտաքին գործերու, Ազգ. պաշտպանութեան եւ անդրծովեան երկիրներու յանձնախումբերուն անդամները, մօտ 150 հոգի, մանրամասն զեկուցում տուաւ Պրիւքսէլի խորհրդաժողովին ձախողման մասին: Այս առթիւ «Ն. Ե. Հէրըլտ» դիտել կուտայ. — «Եթէ միացեալ բանակի դաշինքը այժմ դիակ մըն է—եւ Փարիզի մէջ գրեթէ չկայ մէկը որ իրապէս հաւատայ թէ ուրիշ բան կրնայ ըլլալ — Պ. Մենտէս-Ֆրանսի կը մնայ վայելուչ թաղում մը կատարել խորհրդարանին մէջ, առանց ինքն ալ գերեզման իջնալու»:

Իր զեկուցման ընթացքին, վարչապետը պարզեց այն բոլոր ջանքերը զորս փորձած էր հաշտարար ելքի մը յանգելու համար Փարիզի մէջ. յետոյ խօսեցաւ Պրիւքսէլի խորհրդակցութեանց մասին: Ահաւասիկ իր լուսաբանութեանց ամփոփումը.

— «Մեր ներկայացուցած բանաձեւը անմիջապէս բուռն ընդդիմութեան մը հանդիպեցաւ: Գլխաւոր առարկութիւնը այն էր թէ առաջարկուած ամէնէն կարեւոր փոփոխութիւնները կը կարօտին իրենց խորհրդարաններուն նոր վաւերացման: Պ. Սփաք տարբեր ծրագիր մը առաջարկեց, որ աննշան գոհացումներ կուտար մեզի: Ի վերջոյ մեր հինգ ընկերակիցները մեզի ներկայացուցին բանաձեւ մը, որ ընդունելով ֆրանսական նոր առաջարկներէն մէկ քանին, նկատի չէր առներ մեր մտահոգութիւնները էական կէտերու մասին: Միւս կողմէ, ծրագրուած բարեփոխումները պիտի ամփոփուէին յայտարարութեան մը մէջ, որուն իրաւական հանգամանքը համազօր չէ բուն դաշնագրին: Այս պայմաններուն մէջ, նոր ծրագիրը չէր կրնար արժանանալ ֆրանսական կառավարութեան հաւանութեան: Ահա թէ ինչու ֆրանսական պատուիրակութիւնը յայտարարեց թէ ի վիճակի չէ զայն ընդունելու: Հակառակ այս տարակարծութեանց, խորհրդաժողովը հաստատեց թէ վեց երկիրները հիմնապէս համաձայն են արեւմտեան քաղաքականութեան էական սկզբունքներուն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ինչպէս կը բացատրեն տեղական թերթերը, վարչապետին զեկուցումը հազիւ քողարկուած ընդդիմութիւն մը կը մատնէր միացեալ բանակի դաշինքին: Ծրագրին կուսակիցները եւ հակառակորդները այն տպաւորութիւնը կրեցին թէ Պ. Մենտէս-Ֆրանս տրամաբանօրէն պիտի ստիպուէր պաշտօնապէս դիրք բռնել դաշինքին դէմ, Ազգ. Ժողովին շաբաթ օրուան նիստին մէջ. մինչդեռ վարչապետը գոհացաւ յայտարարելով թէ ուղղամտօրէն ժողովին տրամադրութեան տակ պիտի դնէ ամբողջ թղթածրարը, առանց կողմ բռնելու: Միեւնոյն ատեն խոստովանեցաւ թէ միւս հինգ զինակիցներուն առաջարկները պիտի պահպանուին, եթէ դաշինքը վաւերացուի: Այս առթիւ եղած հարցումներուն պատասխանելով, Պ. Մենտէս-Ֆրանս յայտարարեց.

— Գերմանիոյ վերազինման խնդիրը պիտի գայ օրակարգի վրայ: Եւ հարկ պիտի ըլլայ անյապաղ կարգադրել զայն: Ի՞նչ պայմաններով: Պ. Մենտէս-Ֆրանս նախ յայտարարեց թէ ինք ալ Ամերիկացիներուն եւ Անգլիացիներուն հետ համաձայն է որ վերահաստատուի արեւմտեան Գերմանիոյ գերիշխանութիւնը, ինչպէս վերահաստատած է Խ. Միութիւնը արեւելեան Գերմանիոյ մէջ. բայց վերապահ դիրք մը բռնեց վերազինման հարցի մասին: Իր կարծիքով, Պոնի համաձայնութիւնը դաշնագիր մը չի կազմեր բառին իրաւական եւ սահմանադրական իմաստով եւ անհրաժեշտ չէ խորհրդարանին հաւանութիւնը՝ անոր գործադրութեան համար: Եթէ միացեալ բանակի դաշինքը մերժուի, անմիջապէս վիճաբանութիւն մը պիտի կատարուի Ամերիկացի եւ Անգլիացի դաշնակիցներուն հետ, Գերմանիոյ վերազինման մասին. բայց յայտնի չէ թէ ինչ հիմերու վրայ: Այս հեռանկարը այժմ մտահոգութիւն կը պատճառէ միացեալ բանակի դաշինքին հակառակորդներուն, որոնք միշտ կ'ընդդիմանան Գերմանիոյ վերազինման, ինչ ձեւով ալ կատարուի: Պ. Մենտէս-Ֆրանս կը նախընտրէ հաւաքական պաշտպանութեան նոր դրութիւն մը, մասնակցութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ:

Վերոյիշեալ երեք յանձնախումբերն ալ հակառակ են միացեալ բանակի դաշինքին: Վերջին պահուն վեցերորդ յանձնախումբ մը եւս մերժեց դաշինքը:

Վարչապետը այս առթիւ ալ կրկնեց թէ վստահութեան խնդիր պիտի չյարուցանէ Ազգ. Ժողովին վաղուան նիստին մէջ: Այսպէս վարուած էր նաեւ նախկին վարչապետ մը, Ռընէ Մայէր, 1953ին:

Ազգ. Ժողովը վաղուան նիստին մէջ պիտի հիմնուի ընկերվարական երեսփոխան Պ. Ժիւլ Մոքի տեղեկագրին վրայ, որ կ'առաջարկէ մերժել միացեալ բանակի դաշինքը: Ընդհանուր կարծիքը այն է որ ժողովը պիտի քուէարկէ Ազգ. պաշտպանութեան յանձնախումբին տեղեկագիրը, թաղելով միացեալ բանակի դաշինքը: Անշուշտ հարցը չի փոխուիր այս ժխտական եզրակացութեամբ: Դաշինքին կուսակիցները պիտի հարցնեն վարչապետին թէ ի՛նչ կ'առաջարկէ միաց. բանակի ծրագրին փոխարէն: Իրազեկներ կը կարծեն թէ բարդ կացութիւն մը պիտի ստեղծուի յառաջիկայ տասը օրերու ընթացքին, եթէ պարտութեան մատնուին դաշինքը եւ Պ. Մենտէս-Ֆրանս:

× Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Իտընի հետ, միացեալ բանակի մասին: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին: Արեւմտեան Գերմանիոյ անգլ. մարզպանին փոխանորդը Լոնտոն գնաց, միեւնոյն հարցին առթիւ:

× Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը բացառիկ ժողով մը գումարեց առջի օր, վարչապետին զեկուցումէն վերջ: Այս առթիւ խօսեցան Մարսէյլի երեսփոխանը, Պ. Կասթօն Տէֆէռ, որ համաձայն է միացեալ բանակին եւ Պ. Նաժլէն, որ հակառակ է: Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ ետք, 84 ներկաներէն 57ը բանաձեւ մը քուէարկեցին որ հանդիսաւորապէս կը յայտարարէ թէ կուսակցութիւնը վճռապէս հակառակ է գերման ազգային բանակի մը կազմութեան, եթէ նոյնիսկ երկրին երկու մասերը միանան: Ձեռնպահ մնացին 27 ժողովականներ:

× Համայնավար կուսակցութիւնը եւ «Իւմանիթէ» օրէ օր կը սաստկացնեն պայքարը միացեալ բանակի ծրագրին դէմ, զայն կոչելով «գործիք ազգային դաւաճանութեան»: Միեւնոյն ատեն կ'ընդդիմանան Գերմանիոյ վերազինման: Արեւելեան Գերմանիոյ նախագահը, Փիք նամակ մը ուղղելով Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին, կ'ըսէ թէ «Արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինումը ամենածանր սպառնալիքն է Եւրոպայի խաղաղութեան համար»:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Հ. Յովհ. վրդ. Խայաթեան, ուսումնապետ Աղեքսանդրիոյ Միխիթարեան վարժարանի:

Պ. Վաղարշակ Շալճեան (Վանեցի), Թեհրանէն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ բողոքի ցոյցեր կը սարքուին, մերժելով Կիպրոսի կցումը Յունաստանի: Մասնաւորապէս յուզուած են ուսանողները: Մամուլն ալ կը ձայնակցի ցոյցերուն: Կառավարական օրկանը, «Ջաֆէր», դիտել կուտայ թէ Կիպրոսի ժողովուրդին 65%ը համայնավար է եւ թէ Թուրքիա չի կրնար հանդուրժել որ բոլշեւիկեան յառաջապահ դիրք մը հաստատուի իր ծովափէն 60 քիլոմեթր անդին:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

«ԱՐՄԵՆԻԱ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Արմէնիա Երիտ. Միութեան 13րդ Պատգմ. ժողովը որ տեղի ունեցաւ յուլիս 9ին Արմէնիա սրահին մէջ, եկաւ անգամ մըն ալ հաստատելու, թէ սերունդ մը արդէն հասած է ետեւէն անոնց, որ վերջացուցած տարիներու բեռը, կը դիմեն իրենց վերջալոյսին:

Արդարեւ սրտապնդիչ երեւոյթ մըն էր տեսնել, հաւատաւոր երիտասարդուհիներ եւ երիտասարդներ, որոնք կտրած ընդարձակ տարածութիւն՝ եկած էին իրենց գաղափարակիցընկերներուն հետ քննութեան ենթարկելու մէկ տարուան աշխատանքները միութեան եւ ճշդելու կատարուած գործերու լաւն ու թերին, ու տալու նոր որոշումներ վաղուան գործունէութեան համար:

Քառասունութ պատգամաւորներ եւ տասնէ աւելի աւագ հրաւիրեալներ, ժամանած բոլոր շրջաններէն եւ հարաւի երկու հանրապետութեանց մեր գաղութներէն, սիրալիր եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ ամբողջ օր մը, յաջորդական մէկ քանի նիստերու ընթացքին քննեցին Միութեան 15 մասնաճիւղերու կատարած խոսուն աշխատանքները: Ապա ընտրելով իրենց նոր Կեդր. Վարչութիւնը, այն խանդավառութեամբ որ բացած էին իրենց ժողովը, նոյն խանդավառութեամբ վերջացուցին իրենց գործերը:

Անոնք որ հետեւեցան Արմէնիա Երիտ. Միութեան 13րդ Պատգմ. ժողովին, գոհունակութեամբ հաստատեցին, թէ անցնող տարեշրջանին Միութեան մասնաճիւղերը նախանձախնդրութեամբ հետամուտ եղած էին հայերէն կարդալ գրել չգիտցող երիտասարդներու իրենց մայրենի լեզուն սորվեցնելու: Այս նպատակով հաստատած էին շաբաթական 2 անգամ հայերէն դասընթացք Արմէնիայի եւ Խրիմեան վարժարանի սրահներուն մէջ:

Լծուած էին գրադարաններու ճոխացման գործին: Առանձնապէս քաղաքին մէջ, կազմակերպած էին գրադարանի համար յատուկ ձեռնարկ ու հանգանակութիւն:

Աշխատանք, որ եթէ շարունակուի յառաջիկային, տարեկան դէթ մէկ ձեռնարկ յատկացնելով այդ նպատակին համար, կարելի պիտի ըլլայ կարճ ատենէն շըրջանի կարգ մը գրադարանները օժտել հայերէն գիրքերու ճոխ հաւաքածոներով:

Փալերմոյի շրջանին մէջ նորութիւն մը եղած է տասներկու երիտասարդներու նուիրումով ու ջանքերով կազմել Արմենիա Ճազը, որ մարզուելով կրնայ դառնալ ոչ միայն իրենց, երիտասարդներու հանդէսները ոգեւորող ազդակ մը, այլեւ քոյր կազմակերպութեանց եւ միութիւններու ձեռնարկները աշխուժացնող գործօն մը:

Աւելին. այս կերպով կրնայ խնայուիլ վարձուած ճաղերու համար յատկացուած կարեւոր գումարներ:

Վերելքի աշխատանքներէն պէտք է համարել նաեւ Արմէնիա Երիտ. Միութեան Սիփան եւ Քնար երգչախումբերը, որոնք փայլ կուտան զանազան ձեռնարկներու:

Ոգին, որով կ'առաջնորդուին այս տըղաքը, չինիչ ու գովելի: Ձենք ըսեր թէ թերիներ չկան անոնց աշխատանքին մէջ, բայց ամէն սրբագրութիւն, գործի մը հետ կապուած է: Կատարելութեան խմացումը պիտի մնար ցնորք, եթէ ստեղծագործութեամբ հրապարակ չորուէր որեւէ գործ:

Արմէնիա Երիտ. Միութեան տասներեք տարուան կտրած ուղին կատարուած աշխատանքներու փորձառական հարստութիւնը ունի ետին: Այսօր այն չեն մեր երիտասարդները, ինչ որ էին տասներեք տարիներ առաջ:

Հասուն մտածումով, եւ զոհաբերութեամբ լեցուած՝ ամբողջ բանակ մըն է այսօր Արմէնիա Երիտ. Միութիւնը՝ որ հաւատքով կը նայի ապագային:

Երէկի այս անփորձ պատանիները դարձեր են վարիչ կամ առաջնորդ քրենցմէ փոքրերուն: Կատարուած աշխատանքներուն կէսը եւ թերեւս աւելին, կը կրէ անոնց մտքին ու քրտինքին դրոշմը:

Աւագներու ղեկավարութիւնը, այս մարզին վրայ արդէն տուած է դրական իր արդիւնքները, ու վարիչ մը ներկայիս Արմէնիա Երիտ. Միութեան մէջ, յաղթանակներ արձանագրելու հաւատքով ղօտեպնդուած կը նկատէ ինքզինքը, երբ այսքան բուռն է գործելու եռանդը այս տղոց մէջ:

Այս եղբայրակցութեան պիտի յանդին, բոլոր անոնք, որ պիտի կարդան իրենց օրկանին Կամքի մէջ մասնաճիւղերու նիւթական եւ բարոյական գործառնութեանց տեղեկագիրները:

Արմէնիա Երիտ. Միութիւնը ներկայիս կը գտնուի նոր պահանջներու առջեւ:

Կարգ մը շրջաններու համար կայ սեփական ակումբի հարցը: Ինչպէս ըսած ենք ուրիշ առիթով, կրկնենք անգամ մը եւս, որ հեռու պահելու համար երիտասարդութիւնը սպառող շրջանակներէ, անհրաժեշտ է ապահովել անոնց համար սեփական ակումբներ: Շրջաններ կան, որ զուրկ են ակումբէ:

Այս նպատակով Պատգմ. 13րդ ժողովը հանած է յատուկ բանաձեւ:

Երկար պիտի ըլլար կանգ առնել Արմենիա Երիտ. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերու առանձին գործունէութեան վըրայ, ու տալ դէթ անոնց մօտաւոր պատկերը:

Այդ պատկերը, լայն գիծերու մէջ, գրեթէ նոյնն է ամէնուն համար: Ամէն տեղ գոյութիւն ունին մարզական խումբեր, երգչախումբեր, հայերէն լեզուի դասընթացքներ, գրադարան, հրապարակային դասախօսութիւններ, եւայլն: Մոնթէվիտէօ եւ Գորտոպա ունին ձայնասփիւռի կայան. Սան Փաւլօ ձայնասփիւռին հետ ունի հարիւր փոքրիկներէ կազմուած գալլիկներու իր խումբը: Ալսինայի շրջանը ունի ի միջի այլոց իր Փութպոլի խումբը, ինչպէս Գորտոպա եւ Մոնթէվիտէօ: Խրիմեան շրջանի օրիորդաց խումբը հաստատած է նկարչութեան դասընթացք մը, որուն կը հետեւին կարգ մը ընկերուհիներ, ու այսպէս, համաձայն իրենց պայմաններուն եւ ուժերուն, ամէն շրջան ստեղծած է աշխատանքի իրեն յատուկ եղանակ մը, ու կը շարունակէ օգտակար ըլլալ իր միջավայրին մէջ:

Ցեղապահպանման բնազդն է ահա, որ կը խօսի այս տղոց մէջ, որոնք հետեւելով իրենց Միութեան հիմնադիր բժկ. Արսէն Միքայէլեանի գծած ծրագրին, կը ջանան ամէն տեղ վառ պահել ազգային գիտակցութեան ոգին դէր դարձուցած դրօշակ, կը քալեն յառաջ:

Ձեռք բերուած նուաճումներէն գոհ, կը մաղթենք նոր յաջողութիւններ ու վերելք հաւատքով ու խանդավառութեամբ ապագային նայող Արմէնիա Երիտ. Միութեան բոլոր շարքայիններուն:

ԱՐՄԵՆԻԱ

«ՅՈՒՇԵՐ Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԷՆ»

Սրտայոյզ անակնկալ մը եղաւ «Յուշեր Շապին Գարահիսարէն» գիրքը:

Մեր ըսելիքէն առաջ խօսք տանք հեղինակին՝ Սարգիս Աղբօր.

— «Մնաց որ, ես իմ համեստ ուժերովս հրապարակ նետուեցայ, որպէսզի գրիչ ունեցողները ամաչեն, ելլեն իմ մոռցածներս լրացնեն ու իրենց գիտցածները հաւաքելով գիրք մը կազմեն, որ նոր սերունդը կարդայ ու մեր փառաւոր անցեալին ծանօթանայ»:

Տարիներու ընթացքին Սարգիս Աղբար ճիգ է թափեր, մէկ առ մէկ հաւաքեր է հում նիւթեր, կորուստէ փրկելու նախանձախնդրութեամբ: Գնահատելի են Շ. Գարահիսարի պատմական անցեալի ու աշխարհագրական տեղեկութիւններու նուիրուած գլուխները, որոնք կը բռնեն ամբողջ գրքին մէկ քառորդը: Հետաքրքիր ընթերցողին ուշադրութենէն չեն վրիպիր շրջակայ վայրերու, գիւղերու, տեղական տիպարներու, հարսանեկան սովորութիւններու, ժողովրդական երգերու, աշուղներու, թմիշկներու եւ տնայնագործներու նուիրուած էջերը:

Այս համեմուած ծանօթութիւններու հետ կը հանդիպինք մեր պապերու չէն ու բանիմաց, շինարար կամքին, որուն շըռայլիւ գիւղ ու քաղաք օժտուած են վանքերով, կալուածներով, ազգային անհատնում հարստութիւններով, հակառակ դարերու ընթացքին եկող, գացող կեղեքիչներու թալանին...

Բոլորիս պէս Սարգիս Աղբար սրտին խորէն կ'ափսոսայ.— «Ինչ ազգային հարստութիւններ այս կերպով յափշտակուած եւ կորսուած են ի սպառ»: Ու քիչ վարը Անդրանիկ գիւղէն դէպք մը կը պատմէ.— «Զար բերաններ կ'ըսեն թէ Թուրքերը խաչեր, սկիհներ եւ եկեղեցական այլ թանկագին սպասներ կողոպտելով, ծախած են հայ ոսկերիչի մը, որ զանոնք հալեցուցած եւ հսկայ հարստութիւն դիզած է, բայց այսօր մեծ յարգ կը վայելէ...»:

Ուրեմն այս մնայորդ ոսկերիչ «աղա»ն ողջ է եւ Սարգիս Աղբօր վկայութեամբ «մեծ յարգ կը վայելէ...»: Չեմ գիտեր ինչ, ինչ վերապահութեամբ այս վրաբաց խայտառակութիւնը կիսկատար ձեւով պատմութեան կը յանձնէ Սարգիս Աղբար, ծածկելով անունը:

Սարգիս Աղբօր յուշերու այս հայրենասիրական - յեղափոխական մասը համեմուած է զանազան վկայութիւններով, — հում նիւթեր ապագայի համար. միայն թէ տեղ-տեղ կը հանդիպինք քիչ մը չափազանցուած, միակողմանի կճոյներու: Արդէն Պ. Արամ Պետրոսեան մեզ կը խրատէ իր «Յառաջաբան»ին մէջ.— «Թերեւս իր կարգ մը տեսակէտները ոմանց հաճելի չթուին, բայց կը խորհիմ թէ ճշմարտութիւնը պէտք է ըսուի անպայման»:

Ես ալ կ'ուզեմ խօսիլ յանուն այդ «ճշմարտութեան», որպէսզի Շ. Գարահիսարի ընդհանուր պատմութեան նուիրուած որեւէ ձեռնարկ զերծ մնայ «մենք ըրինք, դուք չըրիք»ի թերացումներէ...

Սարգիս Աղբօր 1887 - Հնչակեան կուսակցութեան մասնաճիւղի կազմութեան նուիրած տասը էջերուն մէջ չենք հանդիպիր որեւէ յեղափոխական, երիտասարդական, կրթական միութեան: Ընթերցողը այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ թէ ատկէ առաջ որեւէ ազգային, յեղափոխական շարժում գոյութիւն չէ ունեցած Շ. Գարահիսարի մէջ, բացի «աղա» թաղականութենէ:

1895ի ինքնապաշտպանութեան կռիւներու անդրադարձած ատեն միայն ակնարկ մը կայ.— «Քաղաքի կուսակցական կոմիտէն ստիպողական ժողով կը գումարէ եւ տեղւոյն վրայ կը բերէ հետեւեալ հարցը» — «Եթէ կոտորած սարքուի Շ. Գարահիսարի մէջ, ինչ դիրք պէտք է բռնել»: — Ու քիչ վարը կը կարդանք, «Բոլոր ժողովականները առանց բացառութեան կռուելու որոշում կուտան»: Ուրեմն անուղղակի կը հասկցուի որ «կոմիտէն» մինակ չէր: Արդ, ինչ ծածկամըտութեամբ զանց առնուած են ուրիշ կազմակերպութիւններու անունները...

1896 - 1908 «Դէպքեր Գարահիսարի մէջ» Սարգիս Աղբար կը պատմէ. — «Հնչակեան կուսակցութիւնը այլեւս հրաժարեցաւ այս կարգի հայդուկային խումբեր ստեղծելէ, այլ որոշեց ներքնապէս կազմակերպուիլ եւ յարմար ժամանակին սպասել»::

Մինչեւ հոս ոչ մէկ ակնարկ Դաշնակցութեան մասին: Եւ յանկարծ մէկ էջ անդին կը կարդանք. — «Պոլսէն երկիր աքսորուած քանի մը հայրենակիցներ, 1896ի շրջանին Դաշնակցական կուսակցութեան մասնաճիւղի մը հիմը կը դնէին Գարահիսարի մէջ:՝ Տոքթ. Կարապետ Փաշայեան անդրանիկ ղեկավարը կ'ըլլայ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԵՆԱԿ

Մի քիչ էլ, մի քիչ էլ, ու ինքն էլ կ'ունենայ իրեն պարզուած թեւեր, իրեն կարօտցած հողի, կը լսէ իր անունը հարազատ — Լեւոն... Մայրը, իր մայրը...

Մաքսատունէն, պաշտօնական գրասենեակներէն անցնելը երկար չտեւեց: Օրինական էր իր վերադարձը: Մէկն էր որ երկար ժամանակ, կամաւոր ծառայել էր Ֆրանսայի, արիւն թափել նրա համար: Ունեցած դրամը օրինական իր վաստակն էր: Ձեռեղուած արդէն դրամատուների մէջ. վերջի՞նը, ապօրէնը, որ միայն ինքը գիտէր, որի համար ամաչում էր ինքը, հալուել էր արդարութեան մէջ. տարիների իր օրինական ընթացքը ծանր էր կըշռել արդարութեան կշիռքում: Լաւ էր ամէն բան. մնում էր տուն հասնել, տուն, տուն:

Սակակառքում նստած, տարուած էր իր մտքերով. չի նայում շուրջը. Փարի՞զը. օհ, ժամանակ կ'ունենայ տեսնելու. Թռուցիկ մի հայեացք արդէն ասում է իրեն, թէ շատ բան չէ փոխուած Փարիզում, միշտ նոյնն է նա յաւերժական դրոշմը ճակտին: Վաղը, միւս օր պիտի տեսնի բոլոր այն վայրերը, որ իրենն են եղել իր պատանութեան, իր առաջին երիտասարդութեան օրերին:

Հիմա տուն, տուն...

Սակաչարժը (Թաքսի) մտաւ իրենց տան փողոցը, որ զարիվեր տանում էր դէպի իրենց տունը: Լեւոն ձեռքը դրեց կառավարի ուսին.

—Կեցէք քառայարկ տան առջեւը. հասանք:

Ձեռքում պատրաստ ունէր արդէն վճարելիք դրամը աւելիով, քան նշում է սակացոյցը: Հազիւ կառքը կեցած՝ Լեւոնը ինքը բացաւ կառքի դուռը. իջաւ. տաաւ պայուսակը:

— Մանրո՞ւքը. օհ, պահեցէք ձեզ, ես այնպէս երջանիկ եմ:

Աշնան օրը շուտ էր մթնել. խոնաւ է օդը. բարակ անձրեւ է մաղւում: Վառ են արդէն փողոցի լոյսերը. լոյս ունին նաեւ տների պատուհանները: Նոյն տները. թերեւս նոյն բնակիչներով, անշուշտ մեծ փոփոխութիւններով, բայց ծանօթ, սիրելի:

Երկու, երեք քայլ բաւական եղաւ անցնելու համար միւս մայթը: Սիրտը տրոփում է ուժգին: Մ՞իթէ մի քանի ատիճան սանդուխներ են բաժանում իրեն իր սիրելի մայրիկէն:

Երա՞զ թէ իրականութիւն: Արդեօք իր վերադարձի նախազգացումը չունեցա՞ւ մայրը. ուշադրութիւնը չգրաւե՞ց դրան առջեւ կեցող կառքը: Թերեւս նայեց պատուհանէն, թերեւս տեսաւ... Շուտ, շուտ, շուտ...

Ոտքով հրեց հնամաշ դուռը, ինչպէս անում էր առաջ. բաց էր դուռը առաջուան պէս: Մութ էր ներսը. պէտք էր լուսաւորել սանդուխները բարձրանալու համար. գիտէր ելեկտրական լոյսի կոճակի տեղը, դրան մօտ, աջին: Մուտքը լուսաւորած է: խոնաւ միգլահոտ. բակում տախտակէ հին, խոռոչացած, բազրիքի կողմը կքած սանդուղ, այնպէս, ինչպէս էր առաջ:

Լեւոնը բարձրացաւ սանդուղները ա-րագ-արագ. առաջին յարկ, երկրորդ յարկ, երրորդ յարկ... Վերջապէս իրենց տունը, երկու դուռ քով քովի. աջինն էր իրենցը, այո, աջինը, ջրի ծորակի կողմինը: Վար դրեց պայուսակը. հեւում է, քրտնած է. պահեց շունչը. նախ քան զանգահարելը՝ ուզեց զգալ, լսել մօր ներկայութիւնը. շարժում, ձայն, կեանք: Ոչ մէկ ձայն ներսում: Օհ, էլ չի կարող համբերել. մատը դրեց զանգի կոճակին. ... Զըըընգ... Սանդուղի վայրկենահոս լոյսը դադարեց. մութ է շուրջը, ինչ հոգ. հիմա կը բացուի դուռը: Դուռը չի բացւում:

Օհ, այդպէս չէր զանգահարում առաջ, իր տանը գալը մօրն իմացնելու համար. զանգահարում էր երեք հարուածով. Նախ ուժեղ, յետոյ թոյլ, կարճ մի զարկ, յետոյ երկար, երկար, մինչեւ բացուէր դուռը: Այդպէս լսում է ներսը հնչող զանգի ձայնը, բայց դուռը չի բացւում:

Սխալւա՞ծ է արդեօք. իրենց դուռը չէ՞, զարկածը: Անհամբեր դարձաւ միւս դրան կողմը. զարկեց միւս դրան զանգը: Ահա շարժում է մէկը ներսում. — քըսր, քըսր, մուճակակիր ոտքերի ծանր քայլերով մէկը մօտենում է դրանը. մա՞յրը:

Դուռը բացուեց. լոյս է ներսը: Գունատ ու կքած, լեցուն մարմնով, ճերմակ մազերով, թառամած, բայց բարեհամբոյր դէմքով մի կին է դուռը բացողը: Ոչ, իր մայրը չէ. որքան էլ փոխուած լինի, իր մայրը չէ. բայց հայ կին է անտարակոյս. ծանօթ մի բան ունի, մի ժամանակ թերեւս սիրելի: Լուռ, մի պահ մնում են դէմ-դէմաց: Պառաւը զարմացած նայում է երիտասարդին. կարծես երկնչում է հարցնել ով լինելը: Հատած է Լեւոնի համբերութիւնը:

— Ներողութիւն, ես, ես Լեւոնն եմ, մայրս, տիկին...

— Ամաաաան... ու պառաւը ձեռքը տանում է բերնին, աւելորդ բան չըսելու համար կարծես: Ու լռում է զարմացած հայեացքը դրած երիտասարդի դէմքին:

Լռութիւնը անհատնում է թւում Լեւոնին. երազների մի չքեղ դղեակ է փլչում գլխին. այդպէս չէր պատկերացրել իր տուն մտնելը:

ԻԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Տար. (7)

այդ շարժման, որ կը մնայ իր սաղմին մէջ, որովհետեւ շատ չանցած բժիշկը կը կալանաւորուի եւ կը ճամբուի մայրաքաղաք: Պանքայի ցոյցի օրերէն 15-20 հոգիէ բաղկացած այդ մասնաճիւղը, Հաճի Միսաք Օղանեանի գլխաւորութեամբ, յաճախ իրական գործունէութենէ աւելի իր գոյութիւնը զգալի կ'ընէ գաղափարական պայքարներով»:

Այսքանով չի վերջանար Սարգիս Աղբօր չկամութիւնը հանդէպ Դաշնակցութեան: Քանի մը տող վարը «փախստական տղոց» մատնութիւնը կը վերագրէ Պէյլերեաններու. մէկը կը խօսի փեսին, փեսան կը խօսի ազգականին, եւ բերնէ, բերան, գերան դառնալով «մատնութիւն» տեղի կ'ունենայ: Էջ մը անդին իրականութիւնը Թիւրք առած սեւ մուր կը քսէ Վահանիկին հօր՝ Նազարէթ Հիւսիսեանի ճակտին, այն դաշնակցական ծերունի Նազարէթին, որ իր ամբողջ հարստութիւնը տրամադրած էր սուրբ գործին: Այս այն Նազարէթ Հիւսիսեանն է որ 1915ի ապստամբութեան նախօրեակի առաջին զոհերէն մէկն էր եւ բանտի տանջանքներուն տակ Թուրք ժանտարմաներ չկրցան մէկ բառ խոստովանութիւն կորզել բերնէն:

Այս պատմութիւնը այնչափ խոշորցուցած է Սարգիս Աղբար որ կ'ըսէ թէ «դըպրոցականները եաւէն մատնիչ կը պոռային»: Դեռ աւելին.— Իբր թէ «Հնչակեան կուսակցութիւը վճռած էր ահաբեկել Պէյլերեանը, ինչպէս նաեւ Նազարէթ Հիւսիսեանը. բայց երբ որ Օրմանեան պատրիարք յաջողեցաւ ընդհ. ներում ստանալ բանտարկեալ ներուն համար, ահաբեկման խնդիրը մէկ կողմ դըրին, վրէժի յարմար ժամանակին սպասելով: Այդ երկու աղաները գիտէին որ այդպէս է, ուստի 1897ին նորակազմ Դաշնակցական կուսակցութեան մէջ մըտան, իրենց կաշին փրկելու համար: Մընաց որ, Հաճի Յարութիւն Պէյլերեան ուրիշ խելացի գործ մըն ալ տեսաւ, Պանքայի դէպքին Պոլսէն փախած Աւետիս Ճըլտըրեան անուն դաշնակցականի մը տալով իր աղջիկը...»:

Ջեղաւ, չեղաւ, Սարգիս Աղբար: Նոր սերունդի նուիրուած այս տողերը Մարխամ տուտուի պատմութիւն կը հոտին...

Տարրական ուղղամտութիւնը կը պահանջէ «մատնութեան» վերագրումները հաստատել փաստերով, թուականներով: Անհրաժեշտ է նաեւ ճշդել թէ Դաշնակցութիւնը ո՛ր թուականներուն գործած է Շ. Գարահիսար: Նահատակներու ճակտին քսուած սեւ մուրը վերցնելու, արդարութիւնը մէջտեղ հանելու համար նախ պէտք է խօսին Հիւսիսեան ընտանիքի մնացորդները, երկրորդ՝ մեր երէց հայրենակիցները, Մերուժան Օղանեան, Գուրգէն Մխիթարեան, Խորէն Գաբիկեան եւ եթէ կան աւելի տարեց եւ իրազեկ հայրենակիցներ:

Դեռ ուրիշ պարագայ մը բոլորիս սիրելի Ղուկաս Աղբօր յիշատակին նուիրուած տողերուն մէջ կը հանդիպինք «տաք գլուխ» դաշնակցականներու: Կարդանք միասին.

— «1908 օգոստ.ի սկիզբը, Գարահիսար կը վերադառնար նախկին հնչակեան Գրիգոր Ղարիպեանը, որ այս անգամ Դաշնակցութեան յարած էր: Այս երիտասարդ գործիչին, — Հրաչեայ Մարալ անունով ճանչցուած հայ յեղափոխութեան պատմութեան մէջ — փառաւոր ընդունելութիւն մը ըրաւ քաղաքին ժողովուրդը: Բարձրաստիճան եկեղեցականի մը պէս, ան մայր եկեղեցիին խորանը ելաւ ու ժամ մը բանախօսեց: Ամբողջ այդ ճառին միտ բանին այն էր, որ Սահմանադրութիւնը գլուխ հանուած էր շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որուն անունը բազմիցս անգամ յիշեց»:

«Որոշ է թէ այս յամառ եւ հետեւողական փրոփականտը մեծ ազդեցութիւն գործեց եւ Հնչակեան կուսակցութեան անդամներուն գրեթէ կէսը դաւանափոխ եղաւ: Մինչեւ իսկ տաք գլուխ երիտասարդներ այնչափ ծայրայեղութեան գացին, որ անգամ մը կռիւ ծագեցաւ Պէյլերեաններու պարտէզին մէջ եւ քանի մը Դաշնակցականներ վիրաւորուեցան»:

Ուրեմն Սարգիս Աղբօր վկայութեամբ 1908ին, — հոգ չէ թէ քիչ մը ուշ... — Դաշնակցութիւնը առեր քալեր է. մինչեւ իսկ Մայր Եկեղեցիի խորանէն ճառ խօսելով առանց «աղաներու» տրտունջին ականջ կախելու, այն աստիճան որ Հնչակեան կուսակցութեան անդամներուն կէսը դաւանափոխ ըլլալով «մատնիչ» ճանչցուած Դաշնակցականներու շարքերը խտացուցեր են, եւ սակայն Պէյլերեաններու պարտէզին մէջ մի միայն քանի մը Դաշնակցականներ տփոց ուտելով վիրաւորուեր են...:

Գրեթէ հոս կը լրանայ Սարգիս Աղբօր Շ. Գարահիսարի նուիրած յուշերը: Մընացած քանի մը գլուխները քաղուածքներ են «Թագմիկ»ի բացառիկէն, «Լուսաղէմինի (Մալխաս) ծկարագրութենէն, «Արծուաբերդի մը Անկումը», Արամ Հայկազէն, «Բերդին մէջ» պատմուածքէն եւ Մանուկ Քիպարեանի խղճամիտ կենսագրականէն:

«Յուշեր Արտասահմանէն» պատմուածքները անհատական ապրումներու դրուագներ են. քիչ մը ամէնուս կեանքի թափառումներուն հայելին: Կը կարդացուին հետաքրքրութեամբ: Տեղ տեղ կը հանդիպինք սրտի դառնութիւններու, հայրենասիրական կսկիծներու: Միայն ցաւալի է հաստատել որ հոս ալ չկամութիւնը ակներեւ է Դաշնակցութեան պատասխանատու գործիչներու հանդէպ: Իր չար բախտէն ամէն մէկուն քով ալ անկատար, անխոհեմ գործունէութիւն մը կը գտնէ: Ընթերցողը այն տպաւորութեան կը յանգի թէ՝ հին օրերու հոգեբանութենէն ձեռնաթափ եղած չէ, հակառակ տարիներու փորձառութեան:

Զերկարելու համար յիշենք միայն Արշակ Ջամալեանի վերագրուած պատասխանները:

Զանց կ'առնեմ ուրիշ վրիպումներ:

Երկրիմի կճոցները որքան ալ թեթեւ ըլլան, աններելի են:

Մեզի համար Ղուկաս Աղբար մը, Շապուհ Օղանեան մը, Վեցիկեան մը, Ղարիպեան մը, Հմայեակ Գարակէօզեան մը, Վահանիկ Հիւսիսեան մը, իրենց գործակից նուիրեալներով հաւասարապէս պաշտելի են: Ահա այս է որ փնտռեցինք Սարգիս Աղբօր «Յուշեր»ուն մէջ...

Ալժէ ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ Գ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

★

Երեւանէն Յուլիս 28ին անթելով հաղորդած են Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթին՝ «Իզվեստիա»ի թէ Հայաստանի Գրագէտներու Գ. Համագումարը փակուած է նոյն օրը:

Համագումարին բացումը կատարած է վաստակաւոր բանաստեղծ – ակադեմական Աւետիք Իսահակեան:

Խորհրդահայ Գրագէտներու Միութեան քարտուղարը, Գ. Բորեան կարդացած է զեկուցում մը «Խորհրդային հայ գրականութիւնը եւ իր առաջադրանքները»: Լսուած են նաեւ ուրիշ չորս զեկուցումներ խորհրդային արձակի, բանաստեղծութեան, թատրերգութեան, քննադատութեան եւ գրականութեան մասին: Այդ զեկուցումները սակայն իրենց «ոչ-բարձր մակարդակով» չեն կրցած համագումարը մղել հարցերը խորապէս քննելու:

Համագումարը արձանագրած է թէ խորհրդահայ գրականութեան զարգացման մէջ էական թերիներ կան: Գրագէտներու Միութեան եւ հրատարակչականներու զիջող վերաբերմունքին հետեւանքով, տակաւին այսօր ալ կը տպուին «խալտուրային» (անարուեստ գործ) եւ նոյնիսկ վնասակար երկեր: Վերջին տարիներս թատերագիրները — հազուագիւտ բացառութեամբ — միայն կատակերգութիւններ կը գրեն, այն ալ շատ անյաջող, մոռացութեան տալով թատերգութեան միւս սեռերը»:

Քննադատ Ա. Կարինեան մատնանշած է ուշադրութեան պակասը դէպի խորհրդահայ գրականութիւնը՝ Համամիութենական Գրագէտներու Միութեան եւ Մոսկուայի «Գրական Թերթ»ի կողմէ:

Սկզբունքի խնդիրներ ալ յարուցած են համագումարին մէջ Դ. Դեմիրճեան, Ն. Զարեան եւ Ա. Քոչար բաւական կենդանութիւն ստեղծելով:

Համագումարին իրենց մասնակցութիւնը բերած են շուրջ 15 երկիրներ իրենց պատուիրակներով:

Համամիութենական Գրողներու Միութեան կողմէ խօսած է ռուս գրագէտ Կ. Սիմոնով: Խօսք առած է նաեւ Երեւանի Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը՝ Սուրէն Թովմասեան:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԿՈՒ ԼՐՏԵՍՆԵՐ ձերբակալուած են Ատանայի մէջ: Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ծագումով հայ են եւ արեւելեան նահանգներէն եկած են կեղծ անցագիրներով: Մին կը կոչուի Ահմէտ, միւսը՝ Նուրէտտին: Իբրեւ թէ թլփատուած էին եւ կ'աշխատէին զինուորական գաղտնիքներ կորզել:

ԱԹԱԹԻՒՐՔ համալսարան մը պիտի հիմնուի Էլազըղի (Խարբերդ) մէջ, ինչպէս կը գրեն Թուրք թերթերը: Կրթական նախարարին նախագահութեամբ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Հիւս. Ամերիկա, ուսումնասիրելու համարնեպրաքա համալսարանին մեթոտները, որոնց հիման վրայ պիտի հաստատուի համալսարանը: Կը յիշուի թէ նախապէս որոշած էին Վանի մէջ հիմնել այս համալսարանը:

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ համաշխարհային ժողովին մէջ, որ տեղի կ'ունենայ Իվընսըն (Մ. Նահանգներ), պատգամաւորները մասնաւորապէս շեշտեցին թէ աշխարհի միակ ճշմարիտ յոյսը Քրիստոսն է: Հայտէլպէրկի համալսարանին դասախօսներէն Տոքթ. Շլինք յատկապէս պատրաստուած զեկուցումով մը աւետեց թէ մօտ է Քրիստոսի երկրորդ գալուստը եւ յիշեցուց թէ ամէն քրիստոնեայի համար բացարձակ անհրաժեշտութիւն է պատրաստուիլ յռեգոյն կացութեան համար: Այս ճառէն անմիջապէս վերջ խօսք առաւ ամերիկացի աստուածաբան մը, Տոքթ. Քէլհուն, դիտել տալով թէ այնքան ալ մօտ չէ Քրիստոսի երկրորդ գալուստը, եւ շեշտեց թէ անհրաժեշտ է եռանդով գործի լծուիլ լուծելու համար գործնական խնդիրներ, որոնք մարդկութիւնը դժբախտութեան կը մատնեն ամբողջ աշխարհի մէջ: Օրակարգին վրայ կը գտնուին այլազան խնդիրներ, ցեղերու հաւասարութիւն, եկեղեցիներու միութիւն, ընկերային արդարութիւն, միջազգային խաղաղութիւն եւայլն

ԳԵՏԱՅԻՆ ՆԱՒԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԿԱՐԱՊԵՏԸ ՀԱՅ ՄԸՆ Է

Գետերու նաւարկութեան մէջ Հայ մը առաջին անգամ նախաձեռնարկ եղած է, կը գրէ ամերիկեան «Տհը Օյլ Ֆորում» հանդէսը: Քրիստոսէ 500 տարի առաջ հայ վաճառական մը ամէն վտանգ աչք առնելով լաստի մը վրայ տեղաւորեց լեցուն տիկերով կուպր եւ կէս երկվեցեակ աւանակ: Ան Եփրատ գետն ի վար դէպի Բաբելոն նաւարկեց եւ յաջողեցաւ իր ձեռնարկին մէջ: Իր ապրանքները մեծ շահով ծախելէ ետք, փոխադրած աւանակները փոխն ի փոխ հեծնելով յաջողեցաւ վերադառնալ իր մեկնակէտին: Յետագային քարիւղի արտադրութեանց գետի ճամբով փոխադրութիւնը այսպէս սկսաւ: Անկէ 2400 տարի վերջ դերարդիական քարիւղի նաւեր են որ կը շարունակեն անվախ եւ հեռատես Հայուն մեծ գործը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Դ.

— Բայց այս պզտիկը ճիշդ Պ. Վահէին կը նմանի. զարմանալի բան. աչքերը, դէմքին ձեւը: Տեսէք. հաւատա, Բենիամին, որ հեռուէն տեսնող մը այս մանուկը պարոնին կը կարծէ:

— Բայց զարմանալի չէ այդ նմանութիւնը, փութաց ըսել Բենիամին, Պարոնը կնոջս քուզէնն է: Վերջապէս բնութիւնը աստնկ գաղտնիքներ ունի...

— Կամ կատակներ, աւելցուց Մարտիկեան խնդալով:

Վահէ եւ Մալվինէ այդ խօսքերով չհետաքրքրուելու ձեւով մը ուրիշ կողմ կը նայէին: Մէկը հրջագայողները կը դիտէր, միւսը Վոսփորը:

Բենիամին թաշկինակով սրբեց ճակտին վրայած քրտինքը: Ինչ ալ ըլլար, այդ նիւթը միշտ տաղնապի մը կը մատնէր զինքը. հակառակ իր զաւկին հարազատութեանը մասին սաչափ կասկած չունենալուն:

Ուրիշ անգամներ, ուրիշ անձերու հետ, կրկնուեցան այս միեւնոյն խօսքերը:

— Բենիամին, քո՞ւկդ է:

— Այո:

— Զարմանք, բնաւ քեզի չի նմանիր. տեղէ մը գողցած չըլլա՞ս:

— Ցիմա՞ր ես:

— Բայց աչքերուն նայէ. կաս-կապոյտ: Մօ՞րը եղած է:

— Ոչ:

— Հապա՞:

Այս «հապա«ն լախտի հարուածի մը պէս կ'իջնէր իր գլխուն: Իսկոյն, նեղսրտած, կ'առնէր կը քալէր, յանդիմանելով սրընտուն որ այդպէս միշտ իր քովէն կը քալէր, հանրային տեղեր:

— Իօֆ, կ'ըսէր սաստիկ նեղացած, սատղուն աչքերը ուրկէ՞ ուր կապոյտ եղան:

Այս խնդրին վրայ իր տնեղութիւնը երբեմն այն աստիճանի հասաւ որ՝ սա կոշտ պատասխանը տուաւ չատերու, որ միեւնոյն դիտողութիւնը կ'ընէին իրեն.

— Եղբայր, ատիկա ձեր խառնուելիք բա՞նն է:

Մկրտութեան հանդէսին, որուն հրաւիրուեցան երկու կողմէ բարեկամներ եւ ազգականներ, գրեթէ ամէն մարդ պզտիկ Բարսեղեանին կապոյտ աչքերուն վրայ խօսեցաւ: Գտնուեցան չարամիտներ ալ՝ մանկիկին եւ Վահէին նմանութեանց ուշադիր՝ գաղտնապէս աչք խփեցին իրարու:

Բայց աւելի անհաճոյ պարագայ մը քիչ քիչ եկաւ հրահրել Բենիամինի սրտնեղութիւնը:

Մանուկը երբ այլեւս սկսաւ մարդերը ճանչնալ եւ զանազանել, մասնաւոր համակրութիւն մը ցուցուց Վահէին: Ամբողջ ընտանիքին ներկայութեանը, փոքրիկն Արամ փոխանակ հօրը գիրկը երթալու, խենթի պէս կը նետուէր Վահէի բազուկներուն մէջ:

— Իրաւ որ կը նախանձիմ կոր, կ'ըսէր Բենիամին կատակի ձեւով:

Մալվինէին համար հոգեկան նոր տաղնապ մը սկսաւ եւ աճեցաւ այն համեմատութեամբ որով փոքրիկը կը մեծնար ու կ'աճէր:

Կը տեսնէր՛ որ բնութեան մէկ քմահաճոյքով պզտիկը Փիզիքապէս կը կաղմաւորուէր ճիշդ Վահէին կաղապարովը, վայելուչ եւ գեղեցիկ անշուշտ, բայց որ իր ծննդեան գաղտնիքը կասկածել տալու հանգամանքն ունէր: Իր ամուսնին նոր հոգեբանութեանը կը հետեւէր օրը օրին: Անոր բոլոր խռովքը, մտատանջութիւնը, կասկածները, երկիւղները կը կարդար անոր դէմքին վրայ:

Վահէին համար տղուն բնազդական համակրութիւնը, ամէն առթիւ արտայայտուած, եւ որ չէր խուսափեր էրկանը սրատեսութենէն, կը շեշտուէր օրը օրին, նախանձի, եթէ ոչ տակաւին ակներեւ կասկածի տաղնապներու մատնելով զայն:

Օր մը վերջապէս պոռթկաց Բենիամին.

— Արամը որքան կը սիրէ Վահէն, կը դիտե՞ս, Մալվին, ըսաւ խեղդուած ձայնով մը:

— Տղայական քմահաճոյք, պատասխանեց Մալվինէ: Տղաք միշտ աւելի կը համակրին զիրենք շփացնողներուն եւ Վահէ կը շփացնէ Արամը:

—Զարմանալի բան, վրայ բերաւ Բենիամին, կոկորդին մէջ զսպուած հառաչանքով մը: Տղաք ի՞նչ տարօրինակ կ'ըլլան:

Երբ պտոյտի կ'ելլէին, Արամ Վահէին ձեռքէն կը բռնէր, խստօրէն մերժելով հայրը: Այնպէս որ փողոցը կամ հանրային վայրեր, այդ ընտանիքին մէջ օտարը ոչ թէ Վահէն էր, այլ Բենիամինը: Այս կացութիւնը ամէն պտոյտի առեն ստեղծուած, անտանելի թուեցաւ Բենիամինի, որ ուշադրութեամբ զիրենք դիտողներու նայուածքին մէջ կարծեց տեսնել հեղնութիւն մը, ծաղրանք մը կամ մինչեւ իսկ կասկած մը: Այդ գեղեցիկ կնոջ ամուսինը, այդ վայելուչ մանչուն հայրը ի՞նք էր թէ ոչ. ասիկա խնդրական կը դառնար փողոցը հասարակութեան առջեւ: Ուստի կարելի եղածին չափ խուսափեցաւ չորս հոգիով կատարուած այս պտոյտներէն: Մէկ քանի անգամ Մալվինէ գաղտնապէս դիտեց որ Բենիամին հայելիին առջեւ իր դէմքը կը զննէր ուշի ուշով, քովը առած Արամը, որուն հետ կը բաղդատէր իր մարմինը, իր դիմագծութիւնը: Այս քըննութեանց եզրակացութիւնը միշտ դժգոհ ծամածռութեամբ մը կ'ընդունուէր Բենիամինի կողմէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Առջի օր նոր դէպքեր պատահեցան Պրազիլիոյ մէջ, նախագահ Վարկասի անձնասպանութեան առթիւ: Մէկ հոգի սպաննուեցաւ, 38 հոգի վիրաւորուեցան: Երկու օրուան մէջ սպաննուած են չորս, վիրաւորուած՝ 83 հոգի: Դշ. օր առաջին ընդհարումը պատահեցաւ Ռիօ տը Ժանէյրոյի օդակայանին մէջ, երբ անձնասպան նախագահին մարմինը իր ծննդավայրը կը փոխադրուէր: Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ ցուցարարներուն վրայ: Երբ ետ կը մղուէին, ցուցարարները սկսան մոնչել եւ նախատել ոստիկանութիւնը: Յետոյ ոստիկանական կառք մը գրաւելով հրկիզեցին: Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ նոր ուժեր կանչել, բազմութիւնը ցրուելու համար: Բայց այս անգամ խռովութիւններ ծագեցան օդանաւային նախարարութեան առջեւ: Կռիւ մը տեղի ունեցաւ պաշտօնեաններուն եւ ցուցարարներուն միջեւ: Ոստիկանութիւնը նորէն կրակ բացաւ, երբ ցուցարարները կը փորձէին բռնել կառք մը որ օդանաւային սպաներ կը փոխադրէր:

Տասնեակ հազարաւոր քաղաքացիներ թափօր կազմած էին երկու քիլոմեթր երկայնութեամբ, երբ նախագահին մարմինը օդակայան կը փոխադրուէր: Տեղ-տեղ դագաղը կը կրէին զօրավարներ եւ նախարարներ: Բանուորներ ալ ուզեցին կրել դագաղը եւ քշեցին այն կառքերը որոնց մէջ նստած էին Վարկասի ընտանիքին անդամները: Նախագահին քենին յանկարծամահ եղաւ, երբ իմացաւ անոր անձնասպանութիւնը:

Հիւանդանոց փոխադրուեցաւ պալատին հրամանատարը, զօր. Քասթօր, որ առընճանակին ձայնը լսած առեն նախագահին սենեակը վազած եւ նուաղած էր, տեսնելով անոր դիակը: Կառավարութիւնը որոշեց ութ օր սուգ պահել:

Վատիկանի պաշտօնաթերթը կը դատապարտէ նախագահին անձնասպանութիւնը, իբրեւ հակաքրիստոնէական արարք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ազատագրութեան տասնամեակի հանդիսութիւնները վերջացան երէկ, հինգշաբթի, շքեղ զօրահանդէսով մը: Օդանաւեր ալ կը սաւառնէին, հակառակ օդին անյարմարութեան: Գիշերը սարքուած էին հրախաղութիւններ, ժողովրդական պարեր եւ ուրիշ խրախճանքներ:

· 12·000 ԹՈՆ ՁՈՒԿ մեռած է Սէնի մէջ, իբրեւ հետեւանք չնչահեղձութեան, անցեալ յունիսէն ի վեր: Թերթերը անհրաժեշտ կը գտնեն մաքրել գետին աւազանը, փրկելու համար այս մանր ձուկերը:

ՕԴԵՐՈՒ ԲԱՐՈՒՈՔՄԱՆ յոյս չեն տեսներ մասնագէտները: Օգոստ. 24ը ամէնէն ցուրտ օրն էր Փարիզի համար, 1873էն ի վեր: Բազմաթիւ այգիներ վնասուած են միջին եւ հարաւային Ֆրանսայի մէջ: Անգլիոյ մասնագէտները կ'ըսեն թէ այսքան պէշ ամառ տեսնուած չէր 1841էն ի վեր: Օգոստոսի առաջին 24 օրերէն 21 օրը անձրեւ տեղացած է Լոնտոնի եւ ամբողջ երկրին մէջ: Իտալիոյ Փօ գետը երբեք մեթր բարձրացած է:

ԸՄԲՇԱԿԱՆ Ե. մրցաշարքը վերսկսաւ Պեռնի մէջ (Զուիցերիա): Տասը հազար մեթր վազքը շահեցաւ Զաթոփեք, 28 վ. 58 երկվայրկեանէն: Մրցորդներուն մէջ կը յիշուի հայ մը, Տէրտէրեան: Խ. Միութենէն ալ ախոյեաններ կան, այր թէ կին:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ երէկ սկսաւ քննել Մարոքի եւ Թունուզի խնդիրները: Տասնըհինգ հոգի խօսք առած էին:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ 16 բանուորներ մեռան, 22 հոգի ալ վիրաւորուեցան Ատանայի մէջ, երկու կառախումբերու ընդհարման հետեւանքով:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ միջազգային տօնավաճառին լիբանանեան տաղաւարը փլաւ առջի օր: Մէկ հոգի մեռաւ, եօթը հոգի վիրաւորուեցան: Տօնավաճառը պիտի բացուին սեպտ. 2ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հանրապետութեան նախագահը Եուկոսլաւիա պիտի երթայ սեպտ. 1ին, մնալով ութ օր:

Գ. Մկրտիչ Սարգիսեանց եւ զաւակները, տէր եւ տիկին Պետրոս Սարգիսեանց եւ զաւակները եւ Լեւոն Սարգիսեանց, տէր եւ տիկին Սարգիս Բաղրամեան եւ զաւակները (Խ. Միութիւն, այրի տիկին Աստղիկ Բաղրամեան եւ զաւակները (Խ. Միութիւն), տէր եւ տիկին Թաթիկեան, ինչպէս նաեւ Քիպրիթեան, Գալուստեան եւ Զաքարեան (Խ. Միութիւն) ընտանիքները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆՑԻ
(Ծնեալ Զաքարեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 24 օգոստ.ին 64 տարեկան հասակին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, ուրբաթ ժամը 2·30ին, Պուլոնյը – Պիյանքուրի գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Այրի տիկին Ատրինէ Պարոնվարդեան, Գրիգոր Պարոնվարդեան եւ զաւակները (Պոլիս), Մանուկ Պարոնվարդեան, Այրի տիկին Զարդար Վելէտեան եւ զաւակները, Այրի տիկին Վիքթորիա Զատրճեան (Կարտան), տէր եւ տիկին Յովակիմեան (Ամերիկա), տէր եւ տիկին Տէրտէրեան (Ամերիկա), Սիրարփի Ճիւհէրեան (Սեբաստիա), տէր եւ տիկին Վարդան Շալճեան (Պաքու), Տէր եւ տիկին Նուպար Քիզիրեան եւ զաւակները, տէր եւ տիկին Բարսեղ Սերճանեան և զաւակները, տէր և տիկ. բժ. Եր. Խաթանասեան և զաւակները Այրի տիկին Սիրվարդ Զատրճեան եւ զաւակը, Գարուն Խաթանասեան, Խաչիկ Խաթանասեան, նոյնպէս Քիզիրեան, Շահրիկեան, Կարապետեան, Պարոնվարդեան, Սայլանճեան եւ տիկին Նարլեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 24 օգոստ.ին 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւը կը կատարուի շաբաթ առաւօտ ժամը 10ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 ժան Կուժոն, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է Լիոնի Համաչարսանճաքի Հայր. Միութեան դաշտահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար այս կիրակի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը դեկտ. 18ին, Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԾՆՈՒՆԴ

Միլանոյէն տէր եւ տիկին բժ. Արամայիս Սրապեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին ԱՐԱՔՍԻ ծնունդը, 18 օգոստ. 1054:

Կ. ԽԱՉ

Օգնութեան Մարմնի արձակուրդի կայանը պիտի փակուի յառաջիկայ երկուշաբթի, 6 սեպտ.ին: Նոյն օրը պիտի վերադառնան օգափոխութեան Բ. խումբի մանուկները: Հետեւաբար, ծնողները պէտք է մեր կեդրոնը (15 ռիւ ժան Կուժոն) ըլլան, սեպտ. 6ին, կէսօրէ ետք ժամը 6ին, դիմաւորելու համար իրենց զաւակները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայ դպրոցներուն եւ ընտանիքներուն կողմէ փնտռուած գիրք մը, Արմենակ Գրաճեանի (Ա. Մանկասէր)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԲԵՄԸ

Պատկերազարդ հատոր մը, որ կը պարունակէ մանկական նոր արտասանութիւններ, ձայնագրեալ երգեր, մենախօսութիւններ, օփերէթներ, տրամախօսութիւններ, առակներ, զաւեշտներ և պատմուածքներ:

350 մեծադիր էջ, գունաւոր պատկերներով, ընտիր թուղթի վրայ:

Գին՝ Սուրիա եւ Լիբանան 8 լիր. ոսկի: Արտասահման՝ երեք տոլար:

Հասցէ.—
Arménak Kradjian, 11, Rue Kheder
Nor-Hadjine, Beyrouth (Liban)

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 փր. Հատը 12 փր.

ՇԱԲԱԹ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ ★ SAMEDI 28 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7456 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2867

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ՈՒԺԵՐԷՆ ՎԵՐ ՉԷ

•

Անհրաժեշտ չէր որ Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահը ժողովի հրաւիրէր հայ հասարակութիւնը, կոչ մը ուղղելու համար։

Ինչպէս կը բացատրէինք երէկ, Պէյրութի «քէմփ»երու խնդիրը սեղանի վրայ էր տարիներէ ի վեր։

Եթէ մենք ալ յանձնառութիւններ ստանձնած ըլլայինք միջազգային ձեռնարկներու առթիւ, շատոնց քանդուած կ՚ըլլային թիթեղի եւ քուրջի կտորներէ շինուած խշտեակները։

«Հիւղաւան» կը կոչուին այդ խրճիթները, եւ արատ մը կը կազմեն ամէն տեսակէտով։

Հիմա որ Լիբանանի Նախագահը ձեռք առած է գործը, մարդավայել բնակարաններ կառուցանելու համար անոնց տեղ, այլեւս իրաւունք չունինք անտեսելու։

Մեզի համար ալ պատուոյ խնդիր է մնացեալ գաղթակայաններու քանդումը եւ նոր թաղի մը շինութիւնը, մինչնոյն հողերուն վրայ։

Կը կարծենք թէ օգոստոս 20ի 80 հրաւիրեալները արդէն կազմած են Պ. Ք. Շամունի առաջարկած յանձնախումբը, «որուն առաջին գործը պիտի ըլլայ դիմել հայ ժողովուրդի զոհաբերութեան, որպէսզի շուտով իրականանայ բազմահազար հայ ընտանիքներու երազը»։

Մենք յաւակնութիւն չունինք խրատներ տալու Փարիզէն, Յանձնախումբին պարտականութեանց մասին։

Որքան շինարար եւ հանրօգուտ ձեռնարկներ կատարուած են Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ, երէկուան արիւնազանգ անապատները ծաղկաստանի վերածելու համար։

Անշուշտ այս ձեռնարկն ալ կը յաջողի, նոյն հաւատքով ու կամքով, եւ գործօն աջակցութեամբ հիւրընկալ կառավարութեան։

Յանձնախումբին առաջին կոչը պէտք է ուղղուած ըլլայ այն բախտաւորներուն որոնք այդ անապատներէն անցան Արհաւիրքի օրերուն։

Ո՞վ գոհեր, տառապանքի յուշեր չունի այդ ճամբաներէն։

Ո՞վ պիտի համարձակէր խուսափիլ նիւթական յանձնառութենէ, բաղդատելով իր երէկուան ճղնաժամը այսօրուան փայլուն դիրքին հետ։

Հազարաւոր «ափարթման»ներ, ապարանքներ, պալատներ շինուեցան եւ կը շինուին տարիներէ ի վեր, այն բոլոր երկիրներուն մէջ ուր Հայեր կը գտնուին։

Այդ կարգի շէնքերէն միայն մէկուն ծախքը պիտի բաւէր 10–15 համեստ այլ մարդավարի բնակարաններ շինելու։

Մեր բոլոր գաղութներուն մէջ կան պատկառելի դիրքերու հասած ունեւորներ, որոնք եթէ ձեռք ձեռքի տան, Պէյրութի գաղթակայանները գեղեցիկ արուարձանի մը կը վերածուին անյապաղ։

Շատերը կրնան ստանձնել ամբողջ տնաշարքի մը կառուցումը, հինգ – տասը բնակարաններով, համաձայն իրենց կարողութեան։

Ուրիշներ կրնան շինանիւթ ճարել, — աւազ, երկաթ, շաղախ եւ ուրիշ ինչ որ անհրաժեշտ է կառուցման համար։

Եւ վերջապէս կարելի է շօշափելի գումարներ տրամադրել, փութացնելու համար վերաշինութիւնը։

Գլուխ հանելով այս ձեռնարկը, ոչ միայն հազարաւոր ընտանիքներ փրկած պիտի ըլլանք թշուառութենէ ու ապականութենէ, այլ եւ օգնած՝ եղբայրական Լիբանանի շինարարութեան։

Իսկապէս պատմական գործ մը, ինչպէս բսած է բանիբուն Առաջնորդը, Խորէն եպիսկոպոս։

Դէպի գործ, օր առաջ։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԻՐ ՎՃԻՌԸ ՊԻՏԻ ԱՐՁԱԿԷ ԱՅՍՕՐ, ՇԱԲԱԹ

Ամբողջ աշխարհ անձկութեամբ կը սպասէ Ֆրանսայի Ազգ. ժողովին այսօրուան նիստին, որ ճակատագրական կը համարուի։

Կառավարութիւնը որոշած է մերժել որ եւ է յետաձգում, թէեւ շատեր կ՚ուզեն ժամանակ շահիլ, նոր բանակցութիւններ փորձելու համար։

Ուրիշներ ալ թաղուած համարելով միացեալ բանակի դաշինքը, այժմէն կը թելադրեն խորհրդակցութիւն մը սարքել ութ պետութեանց միջեւ (Ֆրանսա, Արեւմտեան Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսէմպուրկ, Անգլիա եւ Մ. Նահանգներ), հաւաքական պաշտպանութեան նոր ձեւ մը գտնելու համար։

Ամէն պարագայի մէջ, շատ բան կախում ունի Ազգ. ժողովին տալիք որոշումէն։

Ուրեմն, այսօր դէմ դիմաց պիտի գան միացեալ բանակի ծրագրին կուսակիցներն ու հակառակորդները, որոնք առանձին խորհրդակցութիւններ կը կատարէին մինչեւ վերջին պահուն։ Կառավարութիւնը կ՚ուզէ ձեռնպահ մնալ։ Կ՚ըսուի թէ հինգ նախարարներ պիտի հրաժարին, եթէ Ազգ. ժողովը մերժէ վաւերացնել միացեալ բանակի դաշինքը։

Պելժիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Սփաք, որ փորձեց հաշտարար դեր մը կատարել Պրիւսէլի խորհրդաժողովին մէջ, վերջին պահուն նոր առաջարկներ ղրկած էր Փարիզ։ Մենտէս–Ֆրանս մերժեց անմիջապէս, անբաւարար գտնելով։ Այդ առաջարկներէն մէկն այն է որ վեց զինակիցներէն իւրաքանչիւրը ազատ ըլլայ վերաքննութիւն պահանջելու միացեալ բանակի վերատեսչութեան որոշումներուն դէմ, եթէ իր կենսական շահերը վտանգուին։ Հաւանական է որ ուրիշ առաջարկներ ալ ըլլան մինչեւ չորեքշաբթի, եթէ Ազգ. ժողովին վիճաբանութիւնները շարունակուին մինչեւ այդ օրը։

Այսպէս, լաւատեսներ կը կարծեն թէ կարելի է ելք մը գտնել վերջին պահուն, որպէսզի Ֆրանսայի Ազգ. ժողովը վաւերացնէ միացեալ բանակի դաշինքը։

Միեւնոյն ատեն հակառակորդները կը սաստկացնեն պայքարը, բոլորովին ջուրը ձգելու համար սկզբնական ծրագիրը։ Փարիզի ազատագրութեան տասնամեակին առթիւ, զօր. տը Կոլ Թուլոնի մը գրուեց տուաւ, պարզելով իր տեսակէտները։ Զօրավարը կը յուսայ թէ «խոր ցնցում մը պիտի թօթափէ տիրող ձեռնթափութիւնը եւ Ֆրանսայի գերիշխանութեան դէմ սարքուած դաւը, առաջնորդելով իրատես քաղաքականութեան մը»։ Այս առթիւ, նորէն կը քննադատէ Ֆրանսայի ներկայ կարգուսարքը, անոր անկայուն վիճակը, միացեալ բանակի դաշինքը, «որուն վաւերացումը պահանջելէ խուսափեցան յաջորդական դահլիճները»։ «Եթէ Ֆրանսա յաջողի վերջին պահուն ազատիլ այն ճախճախուտքէն, ուր ոմանք կ՚ուզէին խեղդել զայն, պաշտպանելու պատրուակով, աշխարհի սպառնացող վտանգը, միշտ կը պահանջէ որ գործէ, որ Եւրոպան միացեալ ճակատ կազմէ, որ ազատ ժողովուրդները կազմակերպեն իրենց համերաշխութիւնը։ Անհրաժեշտ է սահմանափակել ռազմական միջոցները, արգիլել հիւլէական զէնքերը, Եւրոպայի ազգերը վերածել համագաշնակցութեան մը, իբրեւ շնչերակ ունենալով, առ ի չգոյէ լաւագոյնի, Հռենոսը, Հիւսիսային ծովը, Մանշը, Միջերկրականը, Ատլանտեան դաշինքին տալ իրական զինակցութեան մը եւ ոչ թէ ձախաւեր թեւարկութեան մը հանդամանքը, — ահաւասիկ այն վսեմ ձեռնարկը զոր ճակատագիրը կը սահմանէ Ֆրանսայի»։ Զօրավարը ի վերջոյ անհրաժեշտ կը գտնէ հիմնովին վերանորոգել, աշխուժացնել երկրին վարչական եւ օրէնսդրական կարգուսարքը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

★

Երկտող մը ստացայ « հացադուլ » բառին առթիւ, զոր անիմաստ գտած էի, փոխարէն առաջարկելով «կամաւոր ծոմ»։

—« 1945ին *Երեւանում լոյս տեսած ռուսերէն–հայերէն բառարանին մէջ ռուսերէն «գոլոդ» բառը թարգմանուած է* ճաղց, ճաղցածութիւն, սով, սովածութիւն, անօթութիւն․ *իսկ «գոլոդովկա» բառը՝* սննդադուլ, *հացադուլ։ Չե՞ս կարծեր որ հացադուլ բառի տեղ աւելի յարմար է գործածել* սննդադուլ *բառը, ինչպէս գործ ենք ածում «գործադուլ», «դասադուլ» բառերը։*— Բենօ։

Ընկերը միեւնոյն ատեն դիտել կուտայ թէ երկար է «կամաւոր ծոմը», «հինգ բառից կազմուած նախադասութեամբ»,— «իբրեւ բողոքի ցոյց»։

Անշուշտ «սննդադուլ»ը շատ աւելի ճիշդ է եւ տրամաբանական, քան հացադուլը, բոլորովին շինծու եւ անիմաստ։

Մնաց որ, ինչ բառ ալ գործածենք, միշտ անոր կցուած պիտի ըլլայ շարժառիթը։ Օրինակ. —

Գահիրէի կիները սննդադուլ սարքեցին, բուէարկութեան իրաւունք պահանջելով։

Ամբաստանեալը որոշեց կամաւոր ծոմ պահել, պնդելով իր անմեղութեան վրայ։

Ինչպէս կ՚ըսենք.—Բանուորները գործադուլ յայտարարեցին, աշխատավարձի յաւելում պահանջելով, եւլն.։

× Քանի մը շինծու բառեր եւս.— *բարձրորակ, լաւորակ, ցածորակ*։ Բոլորն ալ Երեւանէն ընդօրինակուած, կամ փրանսերէնէ թարգմանուած։

Ունինք լաւագոյն բառը — *ընտիր*. իսկ բացասականը՝ *անպիտան, վարնոց (ապրանք)* եւայլն)։

× «Սփիւռք»ը չէր բաւեր, «Սփիւռքահայութիւն» մըն ալ կը տարածուի անրդգալաբար, հետեւողութեամբ ուրիշ այլանդակութեանց,— *Իսթանպուլահայութիւն, արժանթինահայութիւն, Ուրուկուայահայութիւն*։

Ինչո՞ւ չըսել նաեւ *Կուաթեմալահայութիւն*...

Լաւագոյնը միշտ պարզն է եւ կարճը, —Իսթանպուլի հայութիւնը (կամ Հայերը), Արժանթինի Հայերը եւն.։

×Ծանօթ գրագէտներ անգամ յամառօրէն կը շարունակեն գործածել *խել մը, ծնկաչոք, քաշ–քաշ եւն.*։Երբեմն ալ թուրքերէն են — առաջինը՝ «պիր խայլի», երկրորդը՝ «չէօքմէք» բառէն ծնած։

Ունինք երբեմն ալ ընտիր հայերէնը, — *շատ մը, ծնրադիր, քրքիջ*։

Սխալներն լեցաւ, եթէ ոչ կրնայի դեռ շատ մը թրքաբանութիւններ արձանագրել, — շարադրութիւն թէ բառ։

Զար սատանայ մը կը հարցնէ — Որո՞ւ համար կը գրես...

ՎԱՀԷ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՐՍԱՒԵՆ ԺԻՒԼ ՄՈՔԸ

Ընկերվարական կուսակցութեան վարչական ժողովը զեկոյց մը հրատարակեց, ուր կ՚ըսէ. — Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշնագրին վաւերացման մերժումը ուշ–կանուխ պիտի յանգի Գերմանիոյ գերիշխանութեան վերահաստատման, գերման ինքնավար բանակի մը ստեղծման եւ ազատ աշխարհի համերաշխութեան խզման։ Հետեւաբար, վարչական ժողովը պարտք կը սեպէ յիշեցնել թէ յաջորդական համագումարները քուէ տուած են ի նպաստ միացեալ բանակի դաշինքին վաւերացման եւ եղբայրաբար կը հրաւիրէ կուսակցութեան բոլոր ներկայացուցիչները հաւատարիմ մնալ կուսակցութեան որուն համար այնքան զոհողութիւններ ըրած են։ Այս առթիւ ցաւով կը յայտնէ թէ՝ հակառակ նախընթաց կոչերու, կարգ մը ներկայացուցիչներ կը շարունակեն հրապարակաւ, իրենց քուէներով, գրուածքներով կամ յայտարարութիւններով բացասական դիրք բռնել ժողովներու մէջ, տրուած որոշումներուն դէմ։ Վարչական խորհուրդը չի կրնար ընդունիլ որ Ժիւլ Մոքի կողմէ ներկայացուի այն տեղեկագիրը, որուն հիման վրայ պիտի կատարուի վիճաբանութիւնը Ազգ. ժողովին առջեւ եւ որուն եզրակացութիւնները հակառակ են կուսակցութեան որոշումներուն։ Դարձեալ կը յիշեցնէ թէ Ժիւլ Մոք, որ արդէն գրկուած է որ եւ է ներկայացուցչական հանդամանքէ, նախընթաց տնօրինութեամբ մը, հրաւիրուած էր ձեռնթափ ըլլալ նոյն տեղեկագրէն։ Իր մերժումը ըմբոստութեան արարք մը կը կազմէ, որուն մասին վճիռ պիտի արձակուի յառաջիկայ նիստի մը մէջ։ Այժմէն վարչական ժողովը կը փութայ ճշդել թէ՝ այս պայմաններուն մէջ, կուսակցութիւնը որ եւ է պատասխանատուութիւն չստանձներ Ժիւլ Մոքի արարքին հանդէպ»։

× Ֆրանսական Միութեան (գաղթավայրեր) ընդհ. ժողովը 65ի դէմ 100 ձայնով մերժեց միացեալ բանակի դաշինքին վաւերացումը։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԽՐՃԻԹՆԵՐՈՒՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ 22 *օգոստ.* (Յառաջ).— *Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահը իր ճառէն վերջ լսելով Խորէն եպսկ.ի յայտարարութիւնը,* (Խմբ. տես Բ. էջ) *կրկին խօսք առնելով, ըսաւ.*

— Ոչ մէկ ջանք պիտի խնայեմ. գիշեր ցերեկ պիտի աշխատիմ ծրագրին իրականացման։ Այս մարդասիրական գործին համար բոլորդ պիտի աշխատիք անխտիր, որպէսզի գլուխ հանուի ձեռնարկը։

Յաջորդաբար խօսք առին Պաթանեան Գերապայծառ, փաստաբան Ժոզէֆ Զատըր, Պ. Պազիլ Մկրտիչ, բժ. Եր. Ճիտէճեան եւ բժ. Բարգէն Մկրտիչեան։ Կարճ խորհրդակցութենէ մը ետք, որոշուեցաւ Բշ. օր հաւաքուիլ առաջնորդարանին մէջ եւ ընտրել 15 հոգինոց յանձնախումբ մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել նիւթական հնարաւորութիւնները, գաղթակայաններու հարցին լուծման բոլոր միջոցները, ծրագիրներ մշակել եւ ներկայացնել Հանրապետութեան Նախագահին։ Պ. Ք. Շամուն եւս կ՚ուզէ որ «քէմփ»երու հայութիւնը տեղաւորուի նոր շինուելիք բնակարաններու մէջ։ Ամէնէն առաջ, Նախագահը մասնաւոր յատակագիծներ շինել տուած է քաղաքապետութեան երկրաչափական ճիւղին։ Հայկ. յանձնախումբը պիտի ուսումնասիրէ նաեւ այս խնդիրը։

Խորհրդակցութիւններէն ետք, Նախագահը հիւրասիրեց 80 հայ ներկայացուցիչները, որոնք մեկնեցան խորին երախտագիտութեամբ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Երէկ օգոստ. 23 թուակիր երկտող մը ստացանք Շ. Նարդունիէն, որ կը ծանուցանէ թէ Երուսաղէմ կը գտնուի, իբր հիւր Պատր. Տեղապահին։ Պիտի մնայ մինչեւ շաբաթ։ Յետոյ պիտի երթայ Կիպրոս, ուր մէկ շաբաթ մնալէ վերջ Ֆրանսա պիտի վերադառնայ Պէյրութի ճամբով։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԽՐՃԻԹՆԵՐԸ ՔԱՆԴԵԼՈՎ ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐ ՊԻՏԻ ՇԻՆՈՒԻՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ. — Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահը ժողովի հրաւիրելով 80 հայ ներկայացուցիչներ, յայտնած է թէ կառավարութիւնը որոշած է վայելուչ բնակարաններ շինել Պէյրութի վատառողջ խրճիթներուն տեղ։ Այս առթիւ խօսուած ճառին պատասխանած էր Հայոց Առաջնորդը, Խորէն եպսկ.։ Ահաւասիկ այդ յայտարարութիւնը. —

Վսեմաշուք Տէր Նախագահ,

Անխառն է այսօր մեր ուրախութիւնը ջերմ զգացումներով, Ձեր վսեմութեան եւ մեր սրտերը լի են երախտագիտական հայրական այդ հոգածութեան եւ դուրդուրանքին համար, որ ցոյց կուտաք Լիբանանի Հայ Համայնքին հանդէպ։ Ներկաներս մեծապէս պատուուած կը զգանք մենք զմեզ այս բարձր հրաւէրին արժանի ըլլալնուս համար։

Այսօրուան հաւաքոյթը այս պատմական պալատին մէջ, կոչուած է ըլլալու մարդասիրական սքանչելի ձեռնարկի մը իրագործման սկզբնաւորութիւնը, որ խնկապէս կ'ոգեւորէ եւ կը խանդավառէ մեզ եւ մեր բոլոր հայրենակիցները։

Ներկաներուս յուզումն ու ուրախութիւնը աւելի եւս կը մեծնայ մտածելով այն գիտակցութեամբ որ մեզի կը շնորհուի պատիւը մասնակից դառնալու պետական ընդարձակ ծրագրի մը գործադրութեան Ձեր Վսեմութեան բարձր հովանաւորութեամբ։

Ձեր գահակալութեան յաջորդ օրն իսկ, երբ Ազգ. իշխանութեան կրօնական ու աշխարհական ներկայացուցիչները և մեր երեսփոխանները Ձեր Վսեմութեան կը ներկայացնէին իրենց սրտագին շնորհաւորութիւններն ու լաւագոյն բարեմաղթութիւնները, հանդիսաւորապէս եւ վճռականօրէն կը յայտարարէիք թէ Ձեր իշխանութեան օրով Գարանթինայի, Թիրոյի, Զարչափուքի եւ Սանճագի թիթեղաշէն հիւղաւանները եւ տախտակաշէն խրճիթները միանգամ ընդմիշտ պիտի վերնային եւ պիտի փոխարինուէին մարդավայել քարաշէն բնակարաններով, եւ դուք, Տէր Նախագահ, հակառակ Ձեր բազմապիսի զբաղումներուն, բոլորանուէր ջոհաբերութեամբ ամէն ճիգ ու ջանք չխնայեցիք բարւոք լուծում մը գտնելու եւ այս հիւղաւաններու բարձումը ապահովելու համար։

Փրկարար եւ գնահատելի ծրագիր մըն էր անիկա զոր կատարել առաջադրած էիք, ծրագիր մը որ կը ձգտէր քառասուն տարիներ առաջ մեր ազգին եւ մեր ժողովուրդին հանդէպ գործուած աննախընթացօրէն տմարդի անիրաւութեան մը վերջին հետքերը ջնջելու։

Ամէնուս սրտին խօսող Ձեր այս իմաստուն ծրագիրը ուրախ ենք որ շնորհիւ Ձեր յարատեւ ճիգերուն գործնական ճամբու մը մէջ կը մտնէ այսօր այս հաւաքոյթով։

Պէյթէտտինի այս հաւաքոյթը Լիբանանցի Հայերուս պատմութեան մէջ անմոռանալի եւ լուսեղէն թուական մը պիտի մնայ եւ Ձերդ Վսեմութեան անունը ոսկի տառերով պիտի արձանագրուի, որպէսզի ներկայ եւ ապագայ բոլոր հայ սերունդները չարունակ յիշեն իրենց համար Ձեր կատարած վեհ ու պանծալի այս տիտանեան գործը։

Գարանթինայի եւ միւս գաղթակայաններու արդիական աւաններով փոխարինումը մէկ կողմէ զգալապէս պիտի նպաստէ մայրաքաղաքի գեղեցկացման, և միւս կողմէ ալ առաջքը պիտի առնէ ընկերային եւ առողջապահական չառ մը չարիքներու։ Գեղեցիկ Լիբանանի պայծառ դէմքին վրայ ժահրաւոր վէրքեր են այս «քէմփ»երը, որոնց խսպառ բարձման եւ անհետացման համար իմաստուն նախաձեռնութիւնը Ձեր Վսեմութեան փառապսակը պիտի կազմէ։

Ձեր ձեռնարկած այս գործը, Տէր Նախագահ, որպէսզի ըլլայ կատարեալ եւ լաւագոյն արդիւնքներ ունենայ, պիտի թոյլատրէի՞ք արդեօք մեզի հաւ ընելու համեստ թելադրանք մը։ Լաւագոյնս ծանօթ մեր ժողովուրդի կենցաղային պայմաններուն, խանդրհաբար պիտի խնդրէինք Ձեր Վսեմութենէն որ բարեհաճէիք նկատի առնել այդ դպրոցներ ծրագրին գործադրութիւնը իրականացնել մեր ազգակիցներուն բնակութեան այժմու վայրերուն վրայ իսկ, որպէսզի անոնց եւ մեր ուրախութիւնը չաղարտուի վերստին տեղէ տեղ փոխադրուելու անցնելի դառն յիշատակներու վերակենդանացումով եւ անոնք չզրկուին համախումբ բնակութեան մը ընձեռած բոլոր առաւելութիւններէն։

Մեր ժողովուրդին մասնակցութիւնը թերեւս համեստ բաժին մը ըլլայ ընդհանուր ծրագրի պահանջած լայն միջոցներուն մէջ, եւ սակայն, որքան ալ համեստ ըլլայ իր խորհրդանշական չափին ու ձեւին մէջ իսկ պիտի ըլլայ սրտաբուխ եւ յօժարակամ ու մեզի համար ալ մխիթարութիւնը պիտի կազմէ, քանի որ նիւթական եւ բարոյական ամենօրեայ զոհողութիւններով է որ կը յաջողինք այս համայնքը պահել ու մատակարարել իր բազմաթիւ եկեղեցիներն ու դպրոցները, բարեսիրական ու մշակութային հաստատութիւններն ու կազմակերպութիւնները, եւ այս բոլորը ի շահ եւ ի յառաջդիմութիւն մեր գեղեցիկ եւ սիրելի լիբանանեան հայրենիքին։

Այս առիթէն օգտուելով, Վսեմաշուք Տէր Նախագահ, թոյլ տուէք յայտնելու մեր անվերապահ սէրն ու յարումը նախ Լիբանանի եւ ապա Ձեր մեծոգի անձին, եւ աղօթելու որ Բարձրեալն Աստուած իր թանկագին հովանիին տակ պահէ մեր սիրելի Լիբանանը եւ իր պայծառամիտ Նախագահը։

Անգամ մը եւս յայտնելով Ձեր Վսեմութեան իմ եւ Լիբանանի հայ համայնքին ամենաջերմ շնորհակալութիւնները Ձեր կատարած եւ կատարելիք բոլոր բարի եւ օգտակար ձեռնարկներուն համար կը գոչեմ սրտագին կեցցէ Լիբանանը։

ԻՐԱՔԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Իրաք 425 հազար քառ. քիլմ. տարածութեամբ բարեբեր երկիր մըն է, Եփրատ եւ Տիգրիս գետերուն միջեւ եւ պատմական Միջագետքը կը ձեւացնէ։ Ունի մօտ հինգ միլիոն բնակիչ, ճնշող մեծամասնութիւնը իսլամ Արաբներ են. հիւսիսային շրջանին մէջ, յատկապէս Սուլէյմանիէ եւ Արպիլ, կը բնակին Քիւրտեր։

Արաբական այս երկիրը մաս կը կազմէ Արեւմտեան Ասիոյ։ Սահմաններն են՝ հիւսիսէն Թուրքիա, արեւելքէն Պարսկաստան, արեւմուտքէն Սուրիա եւ Յորդանան, իսկ հարաւէն Սէուտական Արաբիա, Քուէյթ եւ Պարսից ծոց։

Իրաքի մակերեւոյթը, հիւսիսէն դէպի հարաւ, ընդարձակ հովիտ մըն է՝ հայկական եւ պարսկական բարձրավանդակներուն եւ Արաբական թերակղզիին միջեւ։

Տարբեր չորս եղանակները զգալի են Իրաքի մէջ. հիւսիսային շրջանը հարաւայինէն աւելի ցուրտ է։ Անձրեւները աւելի առատ են հիւսիսի մէջ. իսկ միջին տարածութեանց վրայ աւելի մեղմ է կլիման։

Վարչական 14 նահանգներու կը բաժնուի Իրաք եւ սահմանադրական թագաւորութիւն մըն է, որուն երիտասարդ վեհապետը՝ Ֆէյսալ Բ.՝ կը սերի Հաշեմական գերդաստանէն։ Իր փառաշուք թագադրութիւնը տեղի ունեցաւ 1953 մայիս 2ին Պաղտատի մէջ։

Իրաքի խորհրդարանը կը բաղկանայ 130 երեսփոխաններէ, որոնք ուղղակի քուէարկութեամբ կ'ընտրուին։ Իրաքի բանակը լաւ մարզուած է եւ օժտուած արդիական լաւագոյն զէնքերով։ Պետական բարեկարգութիւնները զգալի են ընդհանրապէս երկրի ներքին գաւառներուն, քաղաքներուն եւ յատկապէս մայրաքաղաք Պաղտատի մէջ։ Ասֆալտապատ ճամբաներ եւ երկաթուղիի գիծեր ներքին գաւառներէն կը կեդրոնանան Պաղտատ, որուն մէջէն կ'անցնի Տիգրիս գետը։

Պաղտատ, մօտ վեց քիլոմեթր լայնքով եւ 25 քիլոմեթր երկայնքով կը տարածուի Տիգրիսի երկու ափերուն վրայ։ Ունի արդիական շէնքեր, բազմաթիւ դրամատուներ, գեղազար նոր թաղամասեր, լայն ու մաքուր ճամբաներ։ Երթեւեկի կանոնաւորութեան վրայ հսկող ոստիկաններու հրամանները խկոյն կը գործադրուին։ Արձանները գրեթէ հազուադէպ են։ Գրլխաւոր պողոտայէն երթեւեկող հարիւրաւոր ինքնաշարժներ վայրկեանապէս կանգ կ'առնեն պողոտային ճիշդ մէջտեղը, ոստիկանի ձեռքի մէկ շարժումով։

Վերջին 10–15 տարիներու ընթացքին Պաղտատ արձանագրած է հսկայ յառաջդիմութիւն։ Նոր ու ճաշակաւոր հրապարակներ եւ փողոցներ են բացուած, հոյակապ կամուրջներ են շինուած, առեւտրական մեծ հաստատութիւններ են կառուցուած, ներքին թաղամասերէն դէպի գլխաւոր պողոտաները ճամբաներ են բացուած։ Մեծ զարկ տրուած է մաքրութեան եւ առողջապահութեան։ Աճած է նաեւ բնակչութեան թիւը։ Պաղտատ այսօր մօտ մէկ միլիոն բնակիչ ունի։ Երկրին տնտեսական կացութիւնը լաւ է։ Բազմաթիւ ընկերութիւններ կը հիմնուին երկրին ընդհանուր յառաջդիմութեան համար։ Ամէն կողմ յատկապէս մայրաքաղաքին մէջ շինարարութեան թափը աչքի կը զարնէ, Հիւսուածեղէնի, սնընդեղէնի ճարտարարուեստը գնահատելի յառաջդիմութեան մէջ է եւ կը գոհացնէ ժողովուրդին պահանջները։

Քաղաքացիական իրաւունքները խստօրէն կը յարգուին. ոչ ոք կը համարձակի խանգարել ուրիշին հանգիստը։ Հաճոյքի վայրեր, գետեզրի սրճարաններ, ծառազարդ հանրային զբօսավայրեր, պարտէզներ գրեթէ ամէն թաղի մէջ կան։ Ժողովուրդը անտրտունջ, արդարասէր եւ ազնուամիտ է. չի սիրեր խարերայութիւնը, կեղեքումը։ Ապրանքներուն գինները նոյնն են. օտարական ըլլաս կամ տեղացի, խաբել չկայ։ Շատ քաղաքավար արտայայտութիւն ունին բոլորն ալ։ Այսպէս է Պաղտատցին եւ ընդհանրապէս Իրաքցին։ Ցանդուղն, վեհանձն, ուղղամիտ, օտարասէր ու բարեսէր են։ Պաղտատի իւրաքանչիւր թաղամասի մէկէ աւելի մզկիթները մանրանկարչական նուրբ կերտուած եւ պատմական հնութիւններ ունին։ Հայ, յոյն, ասորի, քիլտանի, լատին եւ այլ քրիստոնեայ եկեղեցիներու

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԵՆԱԿ

Պառաւը նկատում է երիտասարդի դէմքին այլայլումը, սթափում է, ցնց է քաշւում դրան առջեւէն։

— Ներս հրամմէ. խնդրեմ. ինչ քմար եմ, կանգնեցրել եմ դրանը։ Հա, ճաքես չանցուցի, թէ այսքան շուտ դուն ըլլաս եկողը։ Ներս հրամմէ։

Լեւոնը ներս մտաւ, մոռացած պայուսակը։ Պառաւը տեսաւ դրան քովը դրըւած պայուսակը. ներս առաւ. դուռը գոցեց։

Ոչ, դա իրենց տունը չէ. ոչինչ կայ տան մէջ իրեն ծանօթ. իրենց տունը կողքինն էր, չէր սխալուել։ Անշուշտ մայրը տունը չէ. ի՞նչ կայ զարմանալու. չէ՞ որ չի գիտեր տղուն վերադարձը։ Հիմա, ուր որ է կուգայ։

— Խնդրեմ, նստեցէք, տունս քոնը համարէ։ Ճանաչեցի՞ր ինձ. զարմանալու չէ. եթէ չաւէիր, ես ալ պիտի չճանաչէի քեզ։ Տարիները կը փոխեն մարդը. շատ կը փոխեն։ Այն ատեն դուն պզտիկ տղայ էիր, եաքէն երիտասարդ։ Ես ալ, թէեւ տարիքս առած, բայց այսքան ծերացած չէի, համարեա ճերմակ մազ չունէի։ Յիշեցի՞ր. ձեր հին տան դիմացի սենեակն ապրող Անուշ մաման եմ. Կարպիսին մայրը, որ քո տարիքն ունէր. ընկերներ էիք։ Ցեառյ չարաճճի Խորէնս կար. յետոյ աղջիկս, Լուսմարդը։ Յիշեցի՞ր։ Վերջէն ա տունը եկանք. քո գնալէդ ետք։

— Այո, յիշեցի. ի՞նչպէս չէ... Անուշ մայրիկը, Կարպիսը, Խորէնը, Լուսմարդը...

Ու Լեւոնը նստեց իրեն ցոյց տրուած աթոռի վրայ։

Պառաւը սեղանի վրայ դրեց մէկ տուփ «Գոլուազ» ծխիկ, լուցկի, մոխրաման։

— Հրամմէ, հասո մը վառէ, մինչեւ քեզ համար սուրճ մը պատրաստեմ. յոգնած մարդու համար լաւ է սուրճը։

«Ցեառյ, վերջապէս, ցաւը ցաւ է, որքան ալ վրան չխօսուի։ Ես ալ ցաւը շատ եմ անցուցեր, լաւ հասկնամ։

«Ի՞նչ կ'ըլլար աւելի շուտ եկած ըլլայիր թերեւս հասնէիր։ Վերջին նամակը ես գրեցի քեզի. իր ձեռքը ա՛լ գրել չէր բռներ։ Աչքը ջուր դարձաւ ճամբադ նայելով. անունդ շրթունքին հոգին տուաւ։

— Ի՞նչ։

Լեւոնը ոտքի ցատկեց։

— Աման, աման, լեզուս չորնար։ Չգիտէի՞ր։ Կառավարութիւնը հասցէդ առաւ. պիտի գրէին քեզի. տունը կնքած են. դալդ անհրաժեշտ էր. էհ, բան մըն ունէր։ Ժառանգը դուն էիր։ Կարծեցի լուր առած եկեր ես։ Պալանճէի. չգիտէի. թէ չէ, սատնկ, մէկէն ի մէկ չէի ըսեր սեւ լուրը։ Ալ ըսուեցաւ. ինքդ քեզի բռնէ, մեղք ես։ Նստիր, նստիր։

Այո, Լեւոնը ուժ չունէր ոտքի կենալու, արդէն ընկել էր աթոռի վրայ։

Սենեակը կարծես փլեր էր գլխին, չուրջը մութ էր. տատանում էր գլուխը. հարուածը ծանր էր։

— Եղածը եղած է, տղաս, կը հասկնամ ծանր է հարուածը։ Զաւակ ես, մայր էր, ան ալ ինչ մայր...

«Տարիներ, տարիներ, օր ու գիշեր զաւակի համար ապրեցաւ. հաւատաց դարձիդ, սպասեց, սպասեց։ Ծրագը վառ պահեց գիշերները, դուռը բաց օրն ի բուն, որ երբ գաս, տունը չէն գտնես։

«Տկար էր. հոգացողի պէտք ունէր. մէկը չունէր։ Դուռ – դրացի, ամէն մարդ իր գործով, իր հոգերով, ո՞վ կրնար իրմով զբաղիլ։ Մեղադրելու չէ։ Համոզեցինք, որ ծերանոց երթայ. գիտե՞ս, չգիտե՞ս, հոս հայկ. ծերանոց կայ հիմա. կնիկմարդ, տղամարդ կ'երթան ծերանոց կ'ապրին։ Էհ... չերկնցնեմ։ Չհամոզուեցաւ»։

— «Չէ, ըսաւ, տունս չեմ ձգեր, չեմ պարպեր, զաւակ ունիմ, օր մը որ գայ, իր տունը պիտի փնտռէ. ո՞ւր գտնէ։ Աշխարհիս վրայ ապրող մարդ մը իր տունը պէտք ունենայ. իր ծնողներու, իր մանկութեան, իր անցեալի յիշատակները պիտի ունենայ։ Չէ, չեմ քանդեր զաւկիս տունը. իրեն պիտի յանձնեմ. թող ինքը ընէ իր ընելիքը։ Մահը պիտի չհամարձակի ինծի մօտենալ, զաւակս չտեսած։ Չէ, տունս չեմ ձգեր»։

Սպասեց, սպասեց... էհ, մահը մօր սրտին ալ չի գթար։ Ալ բաւ համարեց խեղճին քաշած տանջանքը։ Եկաւ տանելու։ Քովն էի վերջին ժամին։ Կը ժպտար, կը խօսէր, քեզի հետ կը խօսէր, կը կարծէր թէ եկեր ես, քովն ես։

Թեւերը պարզեց, անունդ տուեց, յետոյ ձեռքերը կուրծքին տարաւ, սեղմեց, լացաւ։ — Լեւոն, Լեւոն... — վերջին խօսքն եղաւ։ Գնաց։ Խեղճ մայր, խեղճ մայրեր, որ զաւակ ունիք, ու կը մեռնիք մինակ, մինակ...

Պառաւը լալիս էր. մօտեցել էր պահարանին. բացել էր պահարանը. մոռացել էր անելիքը։ Լսո՞ւմ էր Լեւոնն իրեն. չի գիտեր. յորդած էր իր սիրտը, ինքն էլ մի մայր, ուզում էր խօսել, թեթեւացնել հոգին։

— Մենակ, պառաւը շարունակեց խօսել, կարծես ինքն իրեն համար. ի՞նչ եմ ես, երեք զաւակ ունիմ, ի՞նչ են ինծի պէս հարիւրաւոր, հազարաւոր մայրեր ու հայրեր։ Ամուսնացա՞ն զաւակներդ... իրենց ընտանիքը, իրենց զաւակները ալ քեզ համար տեղ չունին. աւելորդ ես. բեռ ես։ Ու ծնողները ծերութեանը կը մնան մենակ։ Տան մը մէջ, հիւանդանո՞ցը, ծերանո՞ցը... Միեւնոյն չէ՞. աչքդ կը փակես մենակ, մեն–մենակ։ Ուֆ։

Պառաւի սիրտն իջաւ. յիշեց, թէ ինչո՞ւ էր մօտեցել պահարանին։ Դուրս քաշեց օղիի մի շիշ, դժուարութեամբ հանեց խցանը. ձեռքը դողում էր. լցրեց մի ըմպակ. մօտեցաւ Լեւոնին.

— Առ, խմէ սա օղին. գիտեմ, կալուեր է ներսդ. քար է ընկեր սրտիդ վրայ. խմէ, կը բանայ սիրտդ։

Լեւոնը՝ հայեացքը պարապին՝ չի շարժում, չի առնում օղին։ Պառաւն ըմպակը դրեց սեղանի վրայ. շարունակեց խօսել.

— Ախ, ո՞րն ըսեմ, ո՞րը չըսեմ։ Առանց նշանդ յետ ընելու ելար գացիր. ան խեղճ աղջիկն ալ՝ Արուսեակը, որ խենթի մը պէս կը սիրէր քեզ, ցաւի մէջ ձգեցիր։

կոչնակները եւս կը ղօղանջեն իրենց կարգին :

Ձմեռը բաւական խիստ է Պաղտատի մէջ. առանց վերարկուի եւ վառարանի կարելի չէ անցընել. յատկապէս առաւօտ դէմ եւ մայրամուտէն ետք զգալի կ'ըլլայ կծող ցուրտը: Հաճելի եւ առողջարար է ձմեռը Պաղտատի մէջ: Ամառը թէեւ խիստ տաք կ'ընէ, մինչեւ 47 – 49 աստիճան, բայց օդը տանելի է եւ առողջարար, որովհետեւ չոր է ու թեթեւ: Օրուան խիստ տաք ժամերը, կէսօրուան ժամը մէկէն մինչեւ հինգ, հանգստի ժամեր են:

Անման են ամրան գիշերները Պաղտատի մէջ. մայրամուտէ քիչ ետք կը սկսի զովութիւն մը: Ժողովուրդը տանիքները կը գիշերէ: Երկինքը ջինջ ու յստակ է, աստղերը վառ ու լուսաւոր: Ցերեկուան ծուլացնող տաքին կը յաջորդէ թարմացնող գիշերը: Իրապէս օրհնուած երկիր է Իրաքը: Պաղտատի մէջ ամէն ինչ առատ է. այդպէս վարժուած է ժողովուրդը եւ առատ ալ կը ծախսէ: Պաղտատցին չի սիրեր կծծիութիւնը. այրը աղա է, իսկ տիկինը՝ խաթուն:

Պետութիւնը մեծ գումարներ կը ծախսէ ժողովուրդի լուսաւորութեան համար. երկրին բոլոր կողմերը, ամենայետին գիւղերուն մէջ իսկ, գոյութիւն ունին պետական վարժարաններ. ուսումը ձրի է եւ պարտադիր: Քաղաքներու մէջ նախակրթարաններէ զատ կան միջնակարգ ու երկրորդական բազմաթիւ վարժարաններ: Պաղտատ ունի իր համալսարանը՝ բժշկական, գեղագործական, երկրաչափական, իրաւաբանական եւ այլ բաժիններով: Գոյութիւն ունին նաեւ բազմաթիւ արհեստից վարժարաններ, առողջապահական հաստատութիւններ՝ հիւանդանոցներ, բուժարաններ, մանկական դարմանատուներ, հանրային գրադարաններ: Բազմահազար ուսանողներ կ'օգտուին նաեւ պետական գիշերային վարժարաններէն: Երիտասարդութիւնը ամէն ճիգ կը թափէ մտային բարձր մակարդակի տիրանալու համար:

Կ. ԹԱԹՈՒԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր ստացանք «Վարագ»ի, յուլիսի թիւը (6), օրկան Համավասպուրականի Միութեան: Պատգ. ժողովի որոշումներէն կը քաղենքհետեւեալ տեղեկութիւնը. —

Ժ.Գ. Պատգմ. ժողովը որոշեց շարունակել սկսած աշխատանքը, կազմելով 3 – 5 հոգինոց յանձնախումբ մը: Մեր Միութիւնը առանձին պիտի կատարէ այս ձեռնարկը: Գիրքը պիտի ըլլայ երկու հազար էջերու սահմաններուն մէջ եւ քսան հազար տոլարի ծախքի մը նախատեսումով: Եթէ պատահի որ ծախքերը աւելի ըլլան այս նախատեսումէն, Կեդր. վարչութիւնը գործնական աշխատանքի սկըսելու չէ եւ խնդիրը բերելու է Ժ.Դ. Պատգամ. ժողովին:

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՐԴԱՐ ՉԷ

*

Ամերիկահայ չեմ: Եթէ եղած ըլլայի, քիչ մը քիչ կը քաշքշէի Ամերիկահայաստանի «չքեղ»ները, «աննախընթաց»ները եւ... հայերէնը: Այսինքն հետեւած կ'ըլլայի այս գաղութին մտաւորականներուն օրինակին և ձայն-ձուն չէի հաներ՝ ի տես կարգ մը անախորժ երեւոյթներու:

Բայց, Ամերիկահայ ըլլալու պէտք չկայ Ամերիկահայութեան առաքինութիւնները ի վեր հանելու եւ անոր դատը պաշտպանելու համար:

Բաց եմ ուրիշ անդամներ — հայրենասիրութեան մարզին մէջ, այս գաղութին հետ մրցող չկայ:

Երբ կարգը կուգայ բարոյական եւ նիւթական զոհողութեան, Ամերիկահայը վարանումներ չունի: Չի մտմտար, չի տնտնար, չի դանդաղիր եւ գիտակցօրէն իր տոլարները կը լեցնէ ազգին գանձանակը:

Ամերիկահայուն համար պայման չէ որ նպաստընկալ ազգը, անպատճառ, այս ափերուն վրայ հաստատուած ըլլայ:

Ընդհակառակն, այս գաղութը այն գաղութն է որ նախ «դրսեցի»ներուն մասին կը մտածէ, ու յետոյ, յանկարծ միտքը կ'իյնայ թէ ինքն ալ քանի մը հազարի պէտք ունի՝ եկեղեցի կամ դպրոց շինելու համար:

Ուրիշ խօսքով, կը նմանի այն դերձակին, որ դրացիին հագուստը կը կարկտէ, բայց կը մոռնայ որ իր վրան-գլուխն ալ ասեղի ու դերձանի պէտք ունի:

Ծափահարելի է Ամերիկահայութեան այս առատաձեռնութիւնը, որ մասամբ արդիւնք է իր հարստութեան:

Ամերիկահայը մեր արտասահմանեան գաղութներուն հարուստ հօրեղբայրն է: Անոնց խնամակալը կամ ելմտական նախարարը:

Երբ ազգին գանձը ջուրը կը քաշէ՝ ջուրին անդին ափը, հանգանակութեան կոչերը իրարու ետեւէ կը հասնին:

Ամերիկահայը ոչ մէկ աղերսագիր, ոչ մէկ խնդրանք անպատասխանի կը թողու: Եթէ չի կրնար հինգ հազար ղրկել, կը ղրկէ հինգ հարիւր: Եթէ հինգ հարիւրն ալ իր ուժերէն վեր է, կը ղրկէ հարիւր: Բայց, անպատճառ բան մը կը ղրկէ:

Կարծեմ այս գաղութը տարեկան առնուազն կէս միլիոն կը բաշխէ հոս, հոն: Եւ այդ կէս միլիոնին մեծ մասը վաստըկած է գործարաններու մուխին ու ծուխին մէջ:

Լսուած բան չէ որ այս գաղութը իր գանձանակը երկնցնէ դուրսի գաղութներուն: Պարապ տեղը, ինչո՞ւ ձեռքը յոգնեցնէ...

Ի՞նչ կ'ընեն այս վերջինները:

Ըսենք բուն բառը — չափը կ'անցընեն երբեմն եւ ըսել կուտան այս գաղութին աշխատաւոր բազմութեան.

—Աղէկ, տանք, ամենայն սիրով տանք, բայց իրենց հարուստնե՞րը ուր են. չե՞ն կրնար կոր դպրոց մը, հիւանդանոց մը շինել. ամօթ չէ՞ իրենց որ մեր դուռը ափ առնեն՝ տարին տասներկու ամիս...

Շատ մի տեսնէք այս գանգատը, արտասահման գտնուող մեծահարուստ հայրենակիցներ, որովհետեւ արդար չէ որ դուք Ամերիկայէն ինքնաշարժ ապսպրելու չափ ունեւոր ըլլաք, բայց ինքնաշարժի մը անիւին դրամն ալ զլանաք ձեր շրջանին դպրոցներուն եւ եկեղեցիներուն:

Արդար չէ:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

ԴԱՄԱՍԿՈ՞Ս Կ'ԵՐԹԱՅ

Պոլսոյ «Հիւրրիէթ» լրագիրը կը գրէ թէ հետզհետէ երեւան կ'ելլեն այն գաղտնի որոշումները, որոնք տրուեցան Դամասկոսի օրթոտոքս համաժողովին մէջ, կազմակերպուած՝ Մոսկուայի պատրիարքութեան կողմէ:

Դամասկոսի ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ Անտիոքի պատրիարք Ալեքսանդրոս, ի պատասխան Մոսկուայի պատրիարքին հրաւէրին, Ռուսիայէն ղրկուած մասնաւոր օդանաւով մը մեկնած է Մոսկուա, ուր ամիս մը պիտի մնայ եւ պիտի ջանայ հաշտեցնել Մոսկուայի պատրիարքութիւնն ու միւս օրթոտոքս եկեղեցիներն ու մասնաւորաբար Ֆէնէրի Պատրիարքարանը:

Ֆէնէրի շրջանակներէն կը տեղեկացնեն թէ, կը շարունակէ թերթը, այս խորհրդաւոր խնդրին առնչութեամբ, Աթենակորաս Պատրիարքը վերջապէս գործնական քայլ մը պիտի առնէ եւ պիտի այցելէ Դամասկոս ու Երուսաղէմ, երբ Ալեքսանդրոս Պատրիարք Մոսկուայէն: Աթենակորաս Պատրիարք հոկտեմբերին պիտի ճամբորդէ, իրեն վստահելի մարդոց պատուիրակութեան մը հետ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

●

Կարդացինք Պ. Լեւոն Տօնիկեանի նամակը «Յառաջ»ի օգոստ. 24ի թիւին մէջ: Կը ցաւինք որ թիւրիմացութեան մը հետեւանքով յարգելի նամակագիրը սխալ բացատրութիւններ կուտայ Տարօնի Նահատակներու Հոգեհանգստեան առթիւ: Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը մինչեւ այսօր յարգանք եւ ազնիւ վերաբերում ունեցած է մեր ազգային գործիչներու, միութիւններու, կազմակերպութիւններու հոգեհանգիստի, յուղարկաւորութեան պաշտօններու խնդրանքներուն, սիրայօժար կատարած է առանց որ եւ է սակարկութեան եւ սակագինի: Կրնանք ի հարկին խօսիլ փաստերով եւ բազմաթիւ օրինակներով:

Այս տարի Պ. Արամ Սարգիսեան դիւանատուն եկած եւ փափաք յայտնած է մասնաւոր ընել Տարօնի Նահատակներու Հոգեհանգստեան պաշտօնը եւ սիրով իր կողմէ վճարած է այդ գումարը: Համաձայն իր փափաքին պարտ ու պատշաճը կատարուած է եկեղեցւոյ մէջ, Պատարագի ընթացքին յիշատակութիւնն ալ եղած է առանց մոռացութեան:

Հոգաբարձութեան դիւանը իր պարտականութիւնը կատարած է:

Հոգեհանգստեան յիշատակութեան ձեւը միշտ կ'որոշուի խնդրարկուներու կողմէ: Այս մասին եղած թերացումը կը վերաբերի Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան վարչութեան, որ մինչեւ ուշ ատեն տակաւին չէր որոշած հոգեհանգստեան թուականը եւ անուններուն յաւելուածական յիշատակութեան մասին որ եւ է ճշդում չէր կատարած:

Հակառակ այս բոլորին, Հոգաբարձութիւնս հիմնուելով ամէն տարուան յուշագրին վրայ, կատարել տուաւ ծանուցումը եկեղեցւոյ սեղանէն, մասնաւոր հոգեհանգստեան սկիզբը կրկնել տալով զայն: Հոգեշնորհ արեղան յատկապէս քանի մը խօսքով դրուատեց Տարօնի աշխարհին կատարած պատմական դերը:

Կը յուսանք թէ այս բացատրութիւնները պիտի փարատեն ստեղծուած թիւրիմացութիւնը:

Դիւան Հոգաբարձութեան

ԽՄԲ.— Այս առթիւ կը խնդրուի նաեւ ճշդել թէ ողբացեալ Հրանտ Փաստրմաճեանի թաղման համար ժընեւ ղրկուածէ Անուշաւան աբեղայ, ոչ թէ քահանայ մը:

ԿԱՏՂԱԾ ԳԱՅԼ մը մտնելով Քերման - շահի (Իրան) մէկ պանդոկը, խածաւ 26 անձեր: Բուռն կռիւէ մը վերջ գայլը սպաննուեցաւ բահերով:

Հազար ուզող ունեցաւ, ո՞վ պիտի չուզէր կին առնել անոր պէս սիրուն, պարկեշտ, աշխատաւոր աղջիկը. մերժեց ամէնը:

«Խօսք տուած եմ, ըսաւ, նշանուած եմ, քովս է նշանը, մատիս է տուած մատնին: Նշանս ետ չէ տուած, տուած խօսքէս չեմ արձակուած. կրնայ օր մը գալ, ուզել իր նշանածը՝:

Ու սպասեց. սպասեց. զոնէ բան մը գրէիր, բան մը ըսէիր: Զըրիր: Աղջիկը, երբ մայրը կորսնցուց եւ մինակ մնաց, ալ չկրցաւ դիմանալ: Ամուսնացաւ, փառք Աստուծոյ, լաւ մարդու հանդիպեցաւ: Երջանիկ են. վարդի պէս երկու զաւակ ունի. մանչ մը, անունը Լեւոն: Կը հասկընա՞ս, քու յիշատակը, եւ աղջիկ մը. ուտուելիք պզտիկներ:

Ի՞նչ կը փնտռէք երիտասարդներդ աս աշխարհիս վրայ, ի՞նչ բանի ետեւէն կը վազէք, չեմ հասկնար:

Ընտանիք կազմա՞ծ ես, զաւակներ ունի՞ս գոնէ:Եթէ գոհ ես կեանքէդ,եթէ երջանիկ մտենաս մօրդ գերեզմանին, թերեւս հանգչի իր տառապած հոգին: Չէ, անգերեզման մեռաւ չըրինք: Դուռ-դըրացի հաւաքուեցանք, հինգ տարուան հող առինք: Ըսինք, զաւակ ունի, օր մը որ գայ, կը մխիթարուի մօր գերեզմանը գտնելով: Լաւ կին էր մայրդ, Աստուած ողորմի իր հոգուն:

Լեւոնը փղձկաց. լացաւ. ո՞ւր էր ինքը. Ափրիկէ՞, Ֆրանսա՞... ի՞նչ կարեւորութիւն ունի, ուր էլ լինէր, աշխարհը պատըպուած էր ու ինքը մենակ:

ԺԻԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

(8)

Վերջ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Դ.

Երբեմն կը գանգատէր Սարգիս աղայի.
— Ո՞ւր է, ըսիր որ Արամին աչուըները պիտի թխանան երթալով. ընդհակառակն աւելի կը կապուտնան: Երեք տարու եղաւ եւ բնաւ տարբերութիւն չկայ:

— Երբեմն կը պատահի որ գոյնը կը փոխուի, կ'ըսէր ծերունին, բայց երբեմն ալ չի փոխուիր. հիմա ի՞նչ ընենք, էֆէնտիմ, թող կապտաչուի ըլլայ. վնաս մը ունի՞:

— Ոչ, կը մըմռար Բենիամին:

Թէեւ երեք տարու, Արամ կանխահաս մանուկ մըն էր, նուրբ կազմուածքով, խելացի, վառ եւ ժպտուն նայուածքով եւ ազնուական դիմագծութեամբ: Խարտեաշ խոպոպներ ծոծրակին շուրջ բոլորը կը ծածկէին մինչեւ ականջները:

Զգայնիկ բարակ շրթներ ունէր, բարեյարմար ու քիչ մը կոր քիթ մը, որ հզօր կամքի մը յայտարարն է:

Ամէնուն զմայլանքին եւ գորովին առարկան էր: Իր ամէնէն բուռն խռովքներուն միջոցին, Բարսեղեան կանգ կ'առնէր իր զաւկին առջեւ՝ խորապէս ազդըւած անոր շնորհէն եւ նայուածքին ազդեցութենէն: Իր միտքը տանջող մտածումը, այնքան ահաւոր եւ անհնարին բան մըն էր որ բոլոր կամքովը կը ջանար վանել զայն, ոտնակոխ ընել, սպաննել այդ մտածումը, որ թունաւոր սլաքի մը պէս կ'անցնէր իր մէջէն:

Հանդարտութեան րոպէներուն, աչքին առջեւ բերելով իր տաղնապի եւ տառապանքի տրամադրութիւնը, ամբողջովին կը վերագրէր զայն ջղային իր քայքայուած դրութեանը: Կը բռնէր այլեւս չմըտածել այդ արտառոց բաները, որպէսզի խաղաղէր իր մրրկոտ հոգին, երջանիկ զգար ինքզինքը՝ զաւկի մը հետ, որուն վրայ ամէն մարդ կը զմայլէր, կնոջ մը հետ՝ որ իր փառքը կը կազմէր:

Հաստատօրէն կը մտադրէր այլեւս զգաստանալ: Մալվինէ խսկայն կը նշմարէր ամուսնոյն վրայ առաջ եկած նպաստաւոր փոփոխութիւնը: Բենիամին կը սկսէր խնդալ, խօսիլ, կատակել, պտոյտներ ընել զաւկին ու կնոջը հետ, մինչեւ իսկ Վահէին ընկերակցութեամբ: Բայց այս վիճակը մինչեւ յառաջիկայ միջադէպ մը միայն տեւական էր: Այդ միջադէպերը, ինքնին աննշան, յանկարծական եւ ահեղ ազդեցութիւն մը կ'ընէին: Օրինակի համար, Վահէին գորովոտ մէկ համբոյրը Արամին այտին վրայ, զաւկին ոչ – համակրական մէկ շարժումը իրեն հանդէպ, հիւրի մը ոչ – հաճելի մէկ դիտողութիւնը Արամին կապոյտ աչուըներուն վրայ, յետոյ, վերջապէս, Վահէին ըղձական մէկ նայուածքը դէպի Մալվինէ, եւ փոխադարձաբար

Բենիամին, սեւ ու դժնդակ մտածումներու բուռն գրոհին տակ, տժգունած, սասանահար, կ'առնէր կը քալէր, տունէն դուրս կը նետուէր կամ իր սենեակը կը քաշուէր, թոյլ տալով իր այդ մահաշուք երեւակայութեանը, հրդեհելով զայն կամովին:

Ե.

Օր մը, ցորեկ ատեն, — այլեւս շատ անգամ զբօսնելու չէր երթար — իր գործատեղին բացակայութեանը, երբ անիկա դուրս ելած էր Մալվինէի եւ Արամին հետ, Բենիամին, մեքենաբար, մտաւ անոր սենեակը: Տրամադրութիւնը շատ յոռի չէր, բայց սիրտը կը նեղուէր:

Մտքի զբաղում մը կը փնտռէր: Սոֆիկ հանըմի սենեակը պարզօրէն կահաւորուած էր: Պարտէզին վրայ կը նայէր եւ փեղկերը կիսովին գոցուած ըլլալով, սենեակը ստուերի մէջ էր: Անկիւն մը կոկիկ ու մաքուր մահճակալը կար: Պատուհաններուն առջեւ երկար բազմոց մը կար, երկու թիկնաթոռ, սեղան մը, վրան երկու հինաւուրց լամբարով, մէկ քանի աննշան զեղօրներ, հայելի եւ ալպոմ մը, դունատ թաւիշէ կողքով:

Բենիամին ալպոմը քաշեց իրեն եւ բացաւ: Լուսանկարներ կային հոն, զորս չէր ճանչնար: Հաւանաբար Սոֆիկ հանըմի ազգականներն էին: Առաջին երեսին վրայ տեսաւ նոր հարսնուհեաց մը, քով քովի կեցած, խպնոտ եւ խելօք: Բենիամին ճանչցաւ իր զոքանչը իր հարսնութեան քօղին տակ, եւ իր աները, զոր չէր ճանչցած:Գեղեցիկ էր իր զոքանչը եւ քիչ մը իր աղջկան հօվը ունէր, այդ տարիքին մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ՇՌՆԴԱԼԻՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻ՞ՒՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին կուսակիցներէն Շմիտ Վիթմաք, որ արեւելեան շրջանը ապաստանած է, լրագրական ասուլիս մը սարքած էր առջի օր, ինչպէս նախորդ փախստականը, Օ. Ճոն: Այս առթիւ շռնդալից «գաղտնիքներ» պարզեց, որոնք անմիջապէս հերքուեցան:

Իր պատմութեան համաձայն, այս ամառ գաղտնի խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցած են Մ. Նահանգներու եւ արեւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ: Գոյացած համաձայնութեամբ, արեւմտեան Գերմանիան պիտի ունենայ ոչ թէ 12, այլ 24 գործօն զօրաբաժին, նոյնքան ալ պահեստի. ուրեմն համագումար 48 զօրաբաժին: Այս բանակին կազմակերպումը յանձնուած է գերման զօր. Հէօսինկէրի: Նոյն համաձայնութեամբ Գերմանիա պիտի ունենայ հզօր օդատորմիղ մը, կատարեալ սպառազինութեամբ: Իր պատմութեան համաձայն, խորհրդակցութեանց ներկայ եղած է նաեւ Ատլանտեան ճակատին ամերիկացի հրամանատարը, զօր. Կրուենթըր, որ Փարիզ կը գտնուի: Երբ հարցուցին թէ ինչու հեռացաւ արեւմտեան Գերմանիայէն, փախստական երեսփոխանը պատասխանեց թէ «զզուած էր վարչապետ Ատընաուըրի գործելու մեթոտներէն, որոնք հակառակ են գերման ժողովուրդին շահերուն»:

Այս յայտնութեանց առթիւ հերքումներ հրատարակեցին բոլոր իրաւասու շրջանները: Զօր. Կրուենթըր յայտարարեց թէ «ճշմարտութեան ստուերն իսկ չկայ փախստական երեսփոխանին մեղադրանքներուն մէջ»: Արեւմտեան Գերմանիոյ Ազգ. պաշտպանութեան պաշտօնատունը եւս յայտարարեց թէ գաղտնի խորհրդակցութիւններ կատարուած չեն, թէ իրենք զբաղած են միայն միացեալ բանակի ծրագրով նախատեսուած 12 զօրաբաժիններու կազմութեամբ: Տքթ. Ատընաուըրի կուսակցութեան տեղեկատու դիւանն ալ յայտարարեց թէ փախստական երեսփոխանին պատմութիւնները «Մոսկուայի կնիքը կը կրեն»: Իսկ Երեսփ. ժողովին նախագահը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, եւ խօսքը ուղղելով Օթթօ Ճոնի եւ Շմիտ Վիթմաքի, ըսաւ.— «Ով որ համայնավարութեամբ կը սնանի, անով ալ կը մեռնի: Տեսութիւն չէ այս, այլ գործնական փորձառութիւն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ազատագրման տասնամեակի հանդիսութիւնները վերջացան Եշ. օր, ինչպէս գրած էինք: Զօրահանդէսին կը մասնակցէին 3000 զինուորներ, մէջն ըլլալով անգլիական եւ ամերիկեան ջոկատները: Թափօրին կը հետեւէին ներկայացուցիչներ Դիմադրական ճակատի ռազմիկներէն: Ահագին բազմութիւն մը խռնուած էր Շանզ Էլիզէի եւ Քոնքորտի պողոտաներու վրայ, դիտելու համար զօրահանդէսը որ կը յիշեցնէր ի պատիւ զօր. տը Կոլի կազմակերպուած շքերթը, տասը տարի առաջ: Նախկին աքսորականները թափօրին կը մասնակցէին իրենց բանտային զգեստներով:

ՄԱՐՈՔԻ խնդիրը երէկ ալ քննուեցաւ Ազգ. ժողովին մէջ: Վարչապետը մանրամասն պատասխաններ տուաւ շարք մը հարցապնդումներու: Այս առթիւ ըսաւ թէ «խոստացուած բարենորոգումները միշտ կցկտուր եղան եւ չէին համապատասխաներ դէպքերու ընթացքին»: — Ահաբեկումները կը շարունակուին Մարոքի մէջ: Առջի օր սպաննուեցաւ հարուստ հողատէր մը իր տղուն հետ, իբրեւ ֆրանսասէր:

ՊՐԱԶԻԼԻԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, բարեկարգութիւնը վերահաստատուած է: Փոխ-նախագահը, Կաֆէ Ֆիլհօ, որ յաջորդած էր անձնասպան Վարկասի, կազմեց նոր դահլիճը, անխտիր ներկայացուցիչներ առնելով բոլոր կուսակցութիւններէն: Վատիկան բացատրութիւն պահանջեց որ հոգեհանգիստ կատարուի անձնասպան նախագահին համար:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ Կիպրոսի Թուրքերէն պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Անգարա եւ Լոնտոն, ընդդիմանալու համար կղզին Յունաստանի կցման: Կիպրոսի 100 հազար Թուրքերը դէմ են ներկայ կարգուսարքէն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954-1955 ուսումնական տարեշրջանի համար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ:

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Երաժշտապետ Լ. ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ

«ԱՌՋԵՌՆ ՏՕՆԱՑՈՅՑ»Ը

Որ կը պարունակէ գիշերային, առաւօտեան եւ Ս. Պատարագի երգեցողութիւնները, հինգ տաղաւարներու, Տեառնընդառաջի, Մեծ Պահոց կիրակիներու, Շաբաթ երեկոներու, Խաղաղականի եկեղեցիի եւ հանգստեան շարականները՝ հանդերձ ծանօթութեամբ: Անհրաժեշտ առաջնորդ մը եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու: Իր տեսակին մէջ աննախընթաց մատեան:

Գին՝ 500 Ֆր. Թղթատարի ծախքով 55 Ֆրանք: Յանձնարարութիւնք կանխիկ վճարումով: Դիմել՝

Levon Djérahian
32 bis, Bld. des Fauvettes
Beaumont-Marseille.

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վճարումները դիւրացնելու համար կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ԱՆԻԷՌ, ՔՈԼՈՄՊ – ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊ.— *Ընկերներ* Յակոբ Հիսայեանի *եւ* Արամ Աւետիսեանի:

ԻՍԻ. *եւ* ՄԷՕՏՕՆ.— *Ընկերներ* Երուանդ Ատանալեանի, Նշան Դարբինեանի կամ սրճարանապետ Զատիկեանի:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՌՍԵԼ.— *Ընկերներ* Արփիար Մարտիրոսեանի *եւ* Կարօ Երանեանի:

ԱՆԿԷՆ – ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ.— *Ընկեր* Սահակ Տէր Թովմասեանի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — *Ընկեր* Բարթող Փափազեանի:

ՇԱԻԻԼ – ՎԻՐՈՖԼԷ.— *Ընկեր* Գրիգոր Կիւլեանի:

ՊԱՆԵՕ – ՔԱՇԱՆ.— *Ընկերներ* Ներսէս Տականեանի կամ Բարթամպամճեանի:

ՍԵՒՐԱՆ.— Պ. Խլոյեանի:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Երէկ մահազդ մը հրատարակած էինք, որ կը ծանուցանէր Տիկին Աննա Մկրտիչ Սարգիսեանցի մահը: Վերջին պահուն մեզի կը հաղորդեն թէ իր կնոջ մահուան վշտին չդիմանալով, յանկարծամահ եղած է ամուսինը, Պ. Մկրտիչ Սարգիսեանց: *Երկուքին յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ, ժամը 2.30ին, Պուլոնյը-Պիյանքուրի գերեզմանատան մէջ:*

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրուի մեր գործակալներէն և բարեկամներէն *Յառաջի չէքփոստալի* թիւին վրայ չղրկել գումարներ որոնք կապ չունին թերթին հետ: Այդ կարգի գումարներուն համար կարելի է *մանտա-քարտ* գործածել: *Վարչութիւն*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ տէր եւ տիկին Հրանդ Խորասանճեանի, իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Խորասանճեանի *մահուան առթիւ:*

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ, Խորասանճեան եղբայրները 2500ական ֆրանք կը նուիրեն Առնուվիլի Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ կնունքի, պսակի, յուղարկաւորութեան եւ հոգեհանգստեան համար պէտք է կանխապէս եկեղեցիի քարտուղարութեան հետ ժամադրուիլ, անձամբ, նամակով կամ հեռախօսելով 339, Ավընիւ տիւ Փրատօ: *Հեռախօս՝* Փրատօ 84 – 70: *Զժամադրուած արարողութիւններու համար եկեղեցին պատասխանատուութիւն չի ստանձներ:*

PREUVES

Լոյս տեսաւ Սեպտեմբերի թիւը:

Գրական եւ քաղաքական ամսաթերթ, ճոխ բովանդակութեամբ: Թիւ 43:

Revue Mensuelle Littéraire et Politique
C. C. P. 178.00 Paris. Adresse 23, Rue de la Pépinière, Paris (8e)

ՁԵՐ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Լ Ի Լ Ա - Ն Է

Համեղ, մաքուր եւ մատչելի
24, Rue St. Lazare, PARIS
Métro N. D. de Lorette ou Trinité.
Շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի իրիկունները արեւելեան նուագ:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հայագիտական եւ արեւելագիտական գրքեր ամէն լեզուով
ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ, ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ եւ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԵԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐՈՒ
Librairie Orientale H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur - le - Prince Paris (6e)
Tél. Dan. 88-65 Chèque Postal Paris 1278-35
Բոլոր ապսպրանքները կը գործադրուին օրը օրին
Մամուլի տակ է հայերէն գրքերու ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ, որ ձրի պիտի ղրկուի փափաքողներու: *Արձանագրուիլ այժմէն:*

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԱՐԴԵՐԸ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵՆԷՆ

Ets. T H O M L A C

16 bis Bd. Sebastopol, PARIS 4e
52, Rue de Chalon, PARIS 12e
4 bis Rue Vaillant Couturier, ARGENTEUIL
10 Ave. de Gennevilliers, VILLENEUVE-LA-GARENNE

ՊԱՏԻ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԹՈՒՂԹԵՐ ԵՒ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԻՒՂԱՆԵՐԿ՝ ՍԵՓԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

THOMLAC

Ձեր բնակարաններուն կուտայ գեղարուեստական հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ, իսկ ձեր պիւտճէին վրայ կը կատարէ խիստ կարեւոր խնայողութիւններ:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Կ. ԽԱՉ

Օգնութեան Մարմնի արձակուրդի կայանը պիտի փակուի յառաջիկայ երկուշաբթի, 6 սեպտ.ին: Նոյն օրը պիտի վերադառնան օդափոխութեան Բ. խումբի մանուկները: Հետեւաբար, ծնողները պէտք է մեր կեդրոնը (15 ռիւ ժան Կուժոն) *ըլլան, սեպտ. 6ին, կէսօրէ ետք ժամը 6ին, դիմաւորելու համար իրենց զաւակները:*

ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Tél. Pro. 25-46. R.C. N° 46,325
43, Rue Richer, Paris (9e).

Գրատանս կից հաստատած ենք երգապնակներու (տիսք) *բաժին մը, ուր պիտի գտնէք հայկական, արեւելեան եւ յունական ամէն տեսակ գեղեցիկ երգեր:*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ստացած ենք մեծ քանակութեամբ պատմական, բանասիրական, գեղարուեստական եւ գրական գիրքեր: Փափաքողին կը ներկայացնենք ցանկը:

Նոյնպէս շաբաթէ մը կը հասնին հայկական, ռուսական, ատրպեճանեան եւ վրացական բազմաթիւ երգապնակներ:

Լոյս տեսած է գրատանս ընդարձակ գրացուցակը, 150 էջ: Փափաքողին օրինակ մը ձրի կը ղրկենք:

Այցելեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով): Գին 1000 ֆրանք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆՆԻի «Պատմութիւն Արեւմտահայ արդի Գրականութեան» *Գին* 800 *Ֆր.*:

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ մեքենագէտ Հայուհի մը, որ կարենայ աշխատիլ ուժանիւով (մօթէօր) կարի մեքենայի մը վրայ, փոփլինէմփերմէապլը *կարելու համար:*

Դիմել ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ

21, Rue des Jeuneurs, Paris (2e)
Tél. : GUT. 00-31

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ

Ծախու է կօշկակարի խանութ մը, իր ամբողջ կազմածքով. (սաեայի մեքենայ, նորոգութեան մեքենայ եւ պան տը փինիսաժ)*: Բանուկ հրապարակ:*

Ինը տարի պայ. *մէկ մեծ սենեակ, մէջը ջուր եւ ելեկտրականութիւն:*

Բացի նպարավաճառի գործէն, ազատ է ամէն տեսակ գործի վերածուելու:

Դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել՝

Mme Varakoumian
4 Rue Perrolière, Gap (H. A.)

OCÉANIA

ՕԴԱՆԱՒԻ, ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՏՈՄՍԵՐ ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ

Վիզայի եւ անցագրի բոլոր ձեւակերպութիւնները, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու, Քանատա, Թուրքիա, Լիբանան: Ամէն մանրամասնութեանց համար գրել՝

M. Baronian

38, Rue de la Republique. Marseille
Bureaux à Paris
Tél. Colbert 53-13 — 42-58
Adresse telegraphique PACATLAN
4, Rue de Castellane.

- *Imp. Araxes* 46, *rue Richer. Paris*

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 29 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7457 30e ANNEE խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2868

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԿՏԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

●

Երբ զանազան թելադրութիւններ կ'ըլլան տօնելու համար հայ լրագրութեան 160ամեակը, անշուշտ կը սպասէք որ վերագնահատման ճիգ մը փորձուի:

Եթէ ոչ բովանդակութեամբ, գոնէ լեզուական տեսակէտով:

Ի՞նչ միամտութիւն:

Տարիներու փորձառութենէն վերջ, տակաւին թերթեր կան որոնք երկտող լուր մը խմբագրելու ձեւն անգամ չեն սորված:

Հիւս. Ամերիկայի մէջ թերթեր կը հրատարակուին կարկտան հայերէնով մը, անգլերէնի կամ թուրքերէնի կաղապարին վրայ կազմուած նախադասութիւններով:

Խմբագրականներ, տեսութիւններ կը տպուին պնդութենէ բռնուած չարագրութեամբ:

Եւ ի՞նչ — այս թերթերը, մեծ մասով ռամկավար, հնչակեան կամ «հառաջդիմական», դասեր ալ կու տան: Ոչ միայն հայրենիքի, այլ եւ մայրենիքի սէրը արծարծելով...

Որ եւ է բան սորվելու միտք չունին այս համբակները:

Ոչ իսկ իրենց սխնակներուն մէջ տրպուած դասերէն կ'օգտուին:

Պոլսոյ մէջ, կոչկոռ կապած թրքաբանութիւններ իրար կը հրմշտկեն առաջնորդութեամբ ապերասան եւ ամբոխավար «Ժամանակ»ի եւ մեղսակցութեամբ ուրիշ թերթերու:

Աւելի անդին, Միջին Արեւելքի մէջ նոյն անտիրութիւնը: Նոյն կարկտան մամուլը՝ ուղղագրութեամբ, չարագրութեամբ եւ բովանդակութեամբ:

«Հայրենիք» պարբերաբար կը մատնանշէ ամերիկահայ մամուլին մէջ կատարուած չահատակութիւնները: Բոլորն ալ հետեւանք՝ տգիտութեան, անհոգութեան եւ ինքնահաւանութեան:

Լիբանանի դրական շաբաթաթերթը, Նայիրի, *«Արշալոյս»ի բաժին մը ունի, ուր կ'արձանագրէ այլանդակ սայթաքումներ, պերճախօս փաստերով: Միեւնոյն ատեն բացատրելով ծուռն ու շիտակը:*

Վերջին թիւին մէջ, 15 օգոստ. ամբողջ մէկ էջ նուիրած էր ճանկելու համար հնչակեան օրկանին, «Արարատ»ի հայերէնը:

Կենդանի շարժանկար կարկտան լրագրութեան: Պատկեր մը, որուն առջեւ պիտի կարմրէր տարրական Ա. դասարանի մը աշակերտը:

Ոչ ուղղագրութիւն, ոչ քերականութիւն, ոչ ալ բառ մը որ համապատասխանէ իմաստին:

Տպագրական վրիպա՞կ: Մէկ հատ, երկու երեք հատ կը պատահի: Բայց վերէն վար սխալ՝ բառերով թէ ուղղագրութեամբ: Այն ալ միայն մէկ թիւի մէջ:

Եւ Նայիրի *դիտել կու տայ, արդար դառնութեամբ.*

— «Արարատ»ի խմբագիրները արդէն իրե՛նք վրիպակներ են մեր հանրային կեանքին մէջ. իսկ «Արարատ» անսրբագրելի վրիպակ մըն է մեր մամուլին մէջ:

Դժբախտաբար որ եւ է յոյս չկայ որ այս «վրիպակ»ները սրբագրուին ներսէն կամ դուրսէն:

Մարդիկը ոչ միայն անսրբագրելի են, այլեւ դասեր կու տան, իբրեւ ուսուցիչ այս կամ այն դպրոցին մէջ...

Տակաւին չենք խօսիր այն միւս չարիքին մասին, — անփառունակ մարդանքներ՝ տարածելու համար բոլշեւիկեան հայերէնը արտասահմանի մէջ: Ուղղագրութեամբ, քերականութեամբ եւ թխածոյ բառակոյտով:

Այս չահատակութեան հերոսներն ալ մաս կը կազմեն դըմակլներու նոյն ազանդին, Սոֆիայի, Պուքրէշի, Թեհրանի մէջ եւ այլուր:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԽՆԴԻՐԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՀՈՒՆ ՓՈՐՁԵՐ ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱՆ ՆՈՐԷՆ ՅԵՏԱՁԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ազգ. Ժողովը երէկ սկսաւ քննել միացեալ բանակի դաշինքին խնդիրը: Անոնք որ կուսակից են վաւերացման, վերջին պահուն նոր փորձ մը կատարեցին, վիճաբանութիւնը յետաձգելու համար, որպէսզի կարելի ըլլայ նոր բանակցութիւններ կատարել: Միեւնոյն ատեն վեց նախարարներ, որոնք նոյնպէս վաւերացում կը պահանջեն, կը սպառնային հրաժարիլ: Իրապեկներու կարծիքով, Պ. Մենտէս-Ֆրանս, որ հակառակ է յետաձգման, տրամադիր էր տեղի տալու, որպէսզի դահլիճը կանգուն մնայ:

Յետաձգման կուսակիցները կը յուսան ժամանակ շահիլ մինչեւ սեպտ. 15, անշուշտ նորէն խորհրդաժողով մը գումարելու համար մասնակցութեամբ վեց պետութեանց: Այս քաղաքականութեան կուսակից են նախկին արտաքին նախարար Ռոպէռ Շուման, որուն օրով խմբագրուեցաւ դաշինքը, նախկին վարչապետ Ռընէ Մայէր, որ պաշտօնավարեց 1953ի առաջին վեց ամիսներուն, բայց չփորձեց Ազգ. Ժողովին վաւերացման ենթարկել դաշինքը, դարձեալ նախկին վարչապետ Փոլ Ռենօ եւ ուրիշ ականաւոր դէմքեր: Պ. Մենտէս-Ֆրանս մինչեւ այն տեսակէտն ունի թէ մինչեւ որ արմատական փոփոխութիւններ չկատարուին, կարելի չէ վաւերացում յուսալ:

Դաշինքին հակառակորդներն ալ միշտ վառ կը պահեն կրակը: Հանրապետութեան նախորդ նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիոլ (ընկերվարական) նոր յօդուածով մը յոյս կը յայտնէ թէ Ազգ. Ժողովը «ոչ» պիտի ըսէ: Իր կարծիքով միացեալ բանակի ծրագիրը Գերմանիոյ վերազինման մէկ վտանգաւոր ձեւն է որ Ֆրանսան պիտի անջատէ Ֆրանսական Միութենէն (գաղթավայրեր), մեծ պետութիւններէն, պիտի վտանգէ անոր տնտեսական վերելքը, պիտի խափանէ միջազգային յանձնառութիւնները դաշնակիցներու հետ:

Քանատայի վարչապետը նամակ մը ուղղած է Ֆրանսայի վարչապետին, ըմբռնելով անոր կրած դժուարութիւնները, բայց խնդրելով որ ապահովէ դաշինքին վաւերացումը:

Ծանօթ գրագէտ Ժիւլ Ռոմէն, որ նախագահն է քաղաքական յանձնախումբի մը, նամակ մը ուղղելով Ազգ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի անդամներուն, դիտել կու տայ թէ «միացեալ բանակի դաշինքին մերժումը պիտի կղզիացնէ Ֆրանսան եւ պիտի տապալէ զինակցութիւնները»: Այս առթիւ կը բացատրէ թէ միւս հինգ դինակիցները ամէն զիջում ըրած են համաձայն դաշինքին տրամադրութեանց, թէ կ'ընդունին ապագայ վերաքննութեան մը սկզբունքը, թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները համաձայն են դաշինքին եւ համամտութիւն կը տիրէ արեւմտեան աշխարհին մէջ, խոհեմաբար կառուցանելու համար Եւրոպան: «Այդ միութիւնը, որ խախտեցաւ Պրիւքսէլի մէջ, կրնայ դեռ վերահաստատուիլ. բայց բոլորովին պիտի խզուի, եթէ խորհրդարանը ստանձնէ դաշինքը մերժելու ջախջախիչ պատասխանատուութիւնը: Այն ատեն Ֆրանսան արեւմտեան աշխարհէն մեկուսացած պիտի ըլլայ ինքնակամ: Այն ատեն Գերմանիոյ յարաբերական դիրքը պիտի զօրանայ թէ Արեւմուտքի եւ թէ Արեւելքի հանդէպ: Եւ Ֆրանսան պիտի ստիպուի վերիվայր շրջել իր զինակցութիւնները»:

× *Հանրապետութեան նախագահը, որ ջերմուկը գացած էր կազդուրուելու համար, Փարիզ վերադարձաւ շտապով: Վարչապետը անհրաժեշտ գտած էր իր ներկայութիւնը, Ազգ. Ժողովի վիճաբանութեան առթիւ: Իր ժամանումէն նաք*

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ՈՒՐԻՇ ԳԻՆՈՎՆԵՐ ԱԼ ԿԱՆ...

★

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ ծրագրեալ պայքար մը բացուած է Խ. Միութեան մէջ, խափանելու համար ալքոլամոլութիւնը:

Մասնաւոր հրահանգներ տրուած են վարչական իշխանութեանց, հետապնդումներ կատարելու համար:

Մամուլին ալ յանձնարարուած է աջակցիլ այս փրկարար պայքարին:

Զափազանց պերճախօս է վերջին տնօրինութիւնը:

Խորհրդային թերթերը իրենց առաջին էջին վրայ կը հրատարակեն գինովներու ցանկերը, պատկերազարդ խայտառակութիւններով:

Ոչ մէկ խտրութիւն, այս հրապարակային ցուցադրութեան առթիւ:

Այսպէս, կառավարական պաշտօնաթերթը, «Իզվեստիա» վերջերս առաջին էջին վրայ, ճիշդ մէկ սիւնակ յատկացուցած էր խայտառակելու համար կաշիի գործարանի մը տնօրէնը, Կրեկորի Տրոֆիմով, որ գիշեր մը քաղաքը ծախսած, եւ էւել-պակաս խենթութիւններ գործած էր, խումբ մը բարեկամներու հետ:

Այլեւս կրնա՞ք մարդու երես նայիլ: Բնականաբար պաշտօնանկ եղաւ:

Կառավարութիւնը գրագէտներուն ալ պատուիրած է որ աջակցին պայքարին, նկարագրելով ալքոլամոլութեան չարիքները:

Այդ գրագէտներէն Ֆէոդոր Կլադկով կը յայտարարէ Մոսկուայի «Գրական Թերթ»ին մէջ.

—*Գինովը ղերին է իր ամէնէն ստոր բնազդներուն:*

Արհեստակցական Միութեանց պաշտօնաթերթը, *Թրուտ*, կը գրէ թէ Կոմեյսկի մէջ հողագործական մեքենաներու հաստատութեան մը բանուորները «գործի կ'երթան բոլորովին անբնական վիճակի մը մէջ»:

Դարձեալ «Գրական Թերթ»ը կը պատմէ թէ դպրոցական սրահի մը մէջ տեսան «գինով աշակերտներ, պղտոր աչքերով, որոնք շարուած էին սեղանի մը առջեւ, գինիի եւ վոտկայի շիշերով»:

Կառավարութիւնը մասնաւոր կայաններ հաստատած է ամէն քաղաքի մէջ, ուր կը փոխադրուին բռնուած գինովները, «հականեխուելու համար»:

Կարդալով այս տեղեկութիւնները, յանկարծ յիշեցի այն «պրոգրեսիւ» գինովները, որոնք նոյնպէս բարոյական աւերներ կը գործեն, ամէն տեղ: Գրաւոր թէ բանաւոր:

Պայման չէ որ անպատճառ *գինով* կամ *վոտկա* խմած ըլլան:

Անոնք ունին անսպառ դրամագլուխ՝ արթնցնելու համար իրենց ամէնէն ստոր բնազդները, — քնաքեր սուտեր: Քսութիւն եւ բամբասկոտութիւն: Ցերիւրանք: Մատնութիւն: Թրքաքարոյ կիրք, եւ նիւաղային դաւեր:

Կարելի չէ՞ր հականեխական կայան մըն ալ հաստատել ի պէտս այս կարգի տիպարներուն, Մոսկուայի կամ Երեւանի մէջ: Նոյնիսկ իրենց բարիքին համար...

ՎԱՀԷ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

Այս ալ ուրիշ պատմութիւն:

Փարիզի լեհական դեսպանը Ֆրանսայի արտաքին գործերու նախարարութեան յանձնած է օգոստ. 25 թուակիր ծանուցագիր մը որով իր կառավարութիւնը կ'առաջարկէ զինակցութեան եւ փոխադարձ օգնութեան դաշնագիր մը կնքել: Այդ ծրագրին համաձայն, Ֆրանսա եւ Լեհաստան յանձն պիտի առնեն. —

1. Զմասնակցիլ որ եւ է զինակցութեան եւ չկնքել որ եւ է համաձայնութիւն, որ ուղղուած է իրենցմէ մէկուն դէմ. 2. Խորհրդակցիլ, եթէ նախայարձակման վտանգ մը տեսնուի երկու ազգերէն մէկուն դէմ, «գերման զինապաշտութեան վրէժխնդիր ուժերուն կողմէ». 3. Ուժ տալ փոխադարձ ճիգերուն, ամրապնդելու համար հաւաքական ապահովութիւնը Եւրոպայի մէջ, ինչպէս եւ խաղաղօրէն կարգադրելու համար գերմանական հարցը. 4. Ամէն օգնութիւն եւ աջակցութիւն ընծայել յարձակման ենթարկուած կողմին. 5. Զարկ տալ տնտեսական եւ մշա-

...նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց, որ սկսաւ ժամը 14ին եւ տեւեց մինչեւ 18: Վարչապետը բացատրեց թէ կառավարութիւնը պարտաւոր է համերաշխ մնալ, նկատի առնելով յուզուած խնդիրներուն ծանրակշիռ հանգամանքը: Իր կարծիքով, Ազգ. Ժողովը կրնայ քանի մը քուէարկութիւն կատարել, վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար: «Եթէ որ եւ է համաձայնութիւն չգոյանայ եւ քուէարկութիւնը կատարուի ազգ. պաշտպանութեան յանձնաժողովին տեղեկագրին վրայ, այն ատեն կառավարութիւնը պիտի չմասնակցի քուէարկութեան, պահելու համար իր հաշտարարի եւ իրաւարարի դիրքը:

× *Տեղական թերթերը կը գրեն թէ 58 երեսփոխաններ խօսք ուզած են եւ Ազգ. Ժողովին ամէնէն երկար վիճաբանութիւնն է որ պիտի կատարուի: Տեւողութիւնը՝ առ նուազն 36 ժամ:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՋՕՀՐԱՊԻ ԵՒ ՎԱՐԴԳԷՍԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ

Համաձայն հանգուցեալ Արամ Անտոնեանի հաւաքած նիւթերուն, որոնք սիրայօժար մեզի տրամադրուած են Նուպարեան Մատենադարանի վարչութեան կողմէ:

...կութային գործակցութիւն. 6. Գործել համաձայն Միացեալ Ազգերու դաշինքին:

Յառաջաբանին մէջ լեհական ծանուցագիրը կը պարզէ այն «մեծ վտանգը որ կը սպառնայ խաղաղութեան, եթէ վերահաստատուի գերմանական զինապաշտութիւնը»: Եւ կը բացատրէ թէ միացեալ բանակի դաշինքը փորձ մըն է այդ զինապաշտութիւնը վերահաստատելու եւ «անխուսափելի կերպով պիտի առաջնորդէ Գերմանիոյ ազգ. բանակին վերածնութեան, հրամանատարութեամբ նացի զօրավարներու»: Յետոյ դիտել կու տայ թէ բոլոր հրապարակային յայտարարութիւնները կ'ապացուցանեն թէ Գերմանիա կ'ուզէ վերագրաւել Արեւմուտքի լեհական հողերը: Հետեւաբար կ'առաջարկէ զինակցութեան եւ փոխադարձ օգնութեան դաշինք մը կնքել, «իբրեւ նեցուկ հաւաքական ապահովութեան որուն սկզբունքները ձեւակերպուած են Խ. Միութեան փետր. 10ի եւ յուլիս 24ի ծանուցագիրներուն մէջ»:

Փարիզի քաղաքական շրջանակները կը հաստատեն թէ լեհական առաջարկը չի կրնար լուծել միջազգային խնդիրները եւ չի համապատասխաներ իրականութեան պահանջներուն. հետեւաբար դժուար թէ նկատի առնուի:

ԱԹԷՆՔԻ նահանգապետը մերժեց գործադրել քաղաքապետական խորհուրդին մէկ որոշումը, որ կը պահանջէր փոխել «Չըրչիլ» փողոցին անունը, իբրեւ բողոք Անգլիոյ դէմ (Կիպրոսի հարցին առթիւ):

(Լուրերու շար. ը կարդալ Դ. էջ)

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԽՕՍՔ

ԽՄԲ.— Թեհրանի «Ալիք»էն կ'իմանանք թէ Շ. Նարդունի Պաղտատ մեկնած է օգոստ. 4ին: Իր մեկնումին առթիւ, «Արարատ» Մշակութային Միութիւնը օգոստ. 1ին թէյասեղան մը սարքած էր, ուր Նարդունի հետեւեալ ճառը խօսած է.

Սիրելի հայրենակիցներ, Յիսուս կը գանգատի թէ «յիւրսն եկ եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան»: Այսինքն, Յիսուս եկաւ եւ ուզեց ապրիլ իր հայրենակիցներուն հետ, բայց իր հայրենակիցները չընդունեցին զինքը: Եթէ Հայ ծնած ըլլար Յիսուս, մեր ժողովուրդը ի՜նչ մեծարանքով եւ պաշտամունքով պիտի ընդունէր զինք,— վկայ այն փաստը թէ օտար մըն էր ինք, եւ սակայն մեր ժողովուրդը ընդունեց զինք, դրկեց, իր սիրտին վրայ սեղմեց, իր կեանքը տուաւ, իբրեւ ապացոյց իր սիրոյն:

Արդարեւ, հիւրասէր է մեր ժողովուրդը, ասպնջական եւ անձնուէր: Գիտէ մեծարել, գիտէ սիրել, գիտէ գնահատել: Անարդարօրէն մեր ժողովուրդին վերագրուած է այն մեղադրանքը թէ յետ-մահու միայն ցոյց կուտայ իր սէրը. «Գնա մեռիր, եկուր սիրեմ» խօսքը վկայութիւն մը չէ: Այդ խօսքին մէջ պահանջ մը կայ գոհաբերութեան,— մեր ժողովուրդը կ'ուզէ ըսել. «Մեռնիլ գիտցիր, ու վստահ եղիր որ պիտի սիրեմ քեզ»: Կը պահանջէ անձնուրացութիւն, կը պահանջէ առաքինութիւններ, որոնք սիրելի կը դարձնեն անհատը: Բայց եւ այնպէս պէտք է խոստովանիլ թէ մեր ժողովուրդը դավեստը վայել կը համարի մեռելին,— առոր համար է որ մեռելին վրայ երգուած ողբը կը կոչուի գովք: Չեմ գիտեր թէ այդ գովքը կապ ունի՞ լատինական առածին հետ, զոր Ձեխով եւս կը գործածէ. «Մեռելին եւեւէն կամ լաւ պէտք է խօսիլ, կամ բնաւ երբեք»: Ուրեմն Հայերն ալ, Հռովմայեցիներն ալ սովոր էին գովել միայն մեռելը,— մեծարել, փառաբանել, գովաբանել այն որ բաժնուած է մեզմէ ընդմիշտ:

Ուստի, մի զարմանաք, սիրելի հայրենակիցներ, եթէ երբեմն խաբկանքը կ'ունենամ ինքզինքս դաշտի մէջ կարծելու՝ երբ կը լսեմ ձեր գովեստը, երբ կը տեսնեմ ձեր մեծարանքը, երբ կը զգամ ձեր գուրգուրանքը:

Ես ի՞նչ ըրած եմ, որ արժանի ըլլայի ձեր մեծարանքին, ձեր գնահատութեան, ձեր գուրգուրանքին: Ես, գրագէտ մը, որ նոյնիսկ չէ տուած՝ ինչ որ կրնար տալ, ես՝ վարձակալ մը Վարուժաններու, Մեծարենցներու, Տէրեանններու, Ահարոնեաններու, Սիամանթօններու, Աղբալեաններու, Շանթերու, Օշականներու բընակարանին մէջ, ես՝ տանուտէր կանուխ պարպուած յարկաբաժիններու ինչո՞վ արժանի եմ ձեր ընդունելութեան:

Ինքզինքս կը մխիթարեմ, ինքզինքս կ'արդարացնեմ, սակայն, սիրելի հայրենակիցներ, պատճառաբանելով թէ իմ անձս պատրուակ մըն է, իմ գոյքն աշ- ժողովուրդը, որ իր տաղանդով, իր հանխատանքս առիթ մըն է պանծացնելու այն ճարով եւ ստեղծագործական իր անհուն կարողութիւններով արժանի դարձուց զիս ծառայելու հայ մշակոյթի փառապանծ այգիին մէջ:

Եւ ես, ձեզի հետ ես ալ կ'ընդունիմ թէ հայկական հանճարին հեռաւոր ցոլքն է որ ինկեր է ճակտիս վրայ, եւ ես, բախտաւոր գրագէտ, ցոլացման այդ խաղով արժանի դարձեր եմ ձեր գնահատական արտայայտութեանց: Կ'ընդունիմ թէ ճակտիս վրայ ցոլացող այդ լոյսին աղբիւրը կը գտնուի քու մէջդ միայն, ժողովուրդ Հայոց՝ յաւիտենական եւ աստուածընկեր: Ես գիւղի զաւակ, լեռներու մէջ մեծցած, բոպիկ՝ դպրոց գացած, անօթի՝ ուսում առած, ես ի՞նչ կրնայի ըլլալ, եթէ ոչ հովիւ, եթէ ոչ մուրացիկ, առանց այն ժառանգին, զոր դուն ես տուած ինծի՝ քու ցեղային գանձատունէդ, առանց այդ ցոլքին, որ քեզմէ է ճառագայթեր եւ ինկեր ճակտիս վրայ:

Ով մեծերուն մէջ մեծ ժողովուրդս իմ Հայկազանց, դուն «բաժակ ոսկի ի ձեռն Տեառն, որ արբեցուցանէ զամենայն երկիր ի գինւոյ իւրմէ», դուն՝ ոսկեղէն բաժակ, զոր Աստուած է բռներ իր ձեռքին մէջ, գինիովդ կշտացնելու համար բովանդակ աշխարհը, դուն, արժանի՞ էիր միթէ դուն հեռու ապրելու հողերէդ, զոր պիտի ծաղկազարդէիր հրաշագործութիւններով, հեռու ապրելու Հայրենի տունէդ, զոր պալատի պիտի վերածէիր կամ ապարանքի, ոսկեղէն բաժակը յանձնելու համար ինծի, որ ապշած, չփոթած, ողողհար սպասաւոր մըն եմ, տրուպս ի մէջ յետնոց:

Մի՞թէ վայել չէր, որ մեր ժողովուրդը կանգնէր Արտաշատի այգիներուն մէջ եւ ողկոյզներով իրենց վարսերը հիւսած աղջիկներու պարերէն ետքը, հնձւորներու հողմաձայն երգասացութենէն ետքը, անանուխի եւ ծաթիրի անուշահոտութեամբ օրհնուած բլրան մը վրայէն՝ երկինք բարձրացնէր Աստուծոյ տուած բաժակը այն որ արգս է ընտրեր, Հայկազանց հանճարին ճառագայթը աչքերուն մէջ: Այն ատեն մեծարանքը կը դառնար [illegible] մը, արդար եւ երկնածիր:

Ես, հիմա, ի՞նչպէս չդողդղամ յուզումէս՝ երբ կը պատուէք զիս՝ իբր թէ ձեռքիս մէջ դրուած ըլլար Հայկազանց բաժակը, հանճարափրփուր գինիով լեցուն:

Ահաւասիկ երկու ամիսէ ի վեր կը շըրջիմ Իրանի մէջ, եւ առաջին օրէն մինչեւ հրաժեշտի այս հանդիսական երեկոն, երբեք չդադրեցան գնահատանքի եւ մեծարանքի ձեր արտայայտութիւնները: Ով դուք Թեհրանի Հայեր, ով Ապատանի Հայեր, Ահվազի Հայեր, Մեսջէդ Սուլէյմանի Հայեր, Համադանի Հայեր, Նոր-Ջուղայի Հայեր, Շիրազի Հայեր, ի՜նչպէս յայտնեմ ձեզի իմ շնորհակալութիւնս: Դուք ոչ իսկ մէկ ժամ մինակ ձգեցիք զիս,— շրջապատեցիք գուրգուրանքով եւ մեծարանքով, Նոր-Ջուղայի մէջ ընդունեցիք զիս իբրեւ Ամենափրկչեան Վանքին Վանահայրը, Շիրազի մէջ ընդունեցիք զիս իբրեւ Սաադի բանաստեղծին ընկերը հաւասար տաղանդով, Ապատանի մէջ ընդունեցիք զիս իբրեւ իշխան մը, Մեսջէդ Սուլէյմանի մէջ ընդունեցիք զիս իբրեւ քուրմ մը, Ահվազի մէջ ընդունեցիք զիս իբրեւ մեննիս մը, Համադանի մէջ ընդունեցիք զիս իբրեւ Իպնը Սինայի փրոֆեսորը, Թեհրանի մէջ ընդունեցիք զիս իբրեւ առաքեալ մը: Ցաւ է ինծի որ չկրցայ պատասխանել Ատրպատականի հրաւէրին, որ Արաքսի ձայնն էր կարծես կամ մեր հնօրեայ վանքերուն աղօթքի հեքը, աւելի յուզիչ, աւելի սըրտակէզ: Բայց, կը հարցնեմ դարձեալ ես ինծի, ինչո՞վ արժանի եմ այս ամէնուն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՑ

★

Անձրեւ է, անձրեւ. անվերջանալի, անհատնում: Կը մաղուի շատ թեթեւ, յուսահատական միօրինակութեամբ: Մութ երկինք մը իջեր է այս գորշ շէնքերով քաղաքին վրայ եւ մշուշը գրկեր է էյֆէլը: Կորսուած է ամէն ինչ եւ այս տըխուր լոյսին մէջ իրերը տարբեր կ'երեւին ինծի, բոլոր այս լայն եւ երկար փողոցները, որոնք կը հասնին հորիզոնին վըրայ: Մեծութեան, անսահմանութեան տպաւորութիւնը աւելի կը ճնշէ իմ նեղ ուսերուս:

Օգոստոսի այս առտուն՝ կորսուած բան մըն եմ եւ ես: Այս անձրեւը, այս անժըպիտ դէմքերը, արագ անցնող այս բազմութիւնը կը տխրեցնեն հոգիս: Կը սիրեմ նայուածքին պայծառութիւնը, թէկուզ անծանօթ, ու այս փակ դէմքերը, անհաղորդ, տեսակ մը պարապ կը ստեղծեն շուրջս փողոցի իրարանցումին մէջ: Նայուածքները, հոս չեն փնտռեր երկինքը. շատ հեռու է ան. բարակ մաղուող կայլակներուն տակ կխարպց են աչքերը խոնարհած թարթիչներով:

Չեմ գիտեր ինչո՞ւ, յանկարծ տխրութիւնը կը զգամ բոլոր անոնց, որ օր մը այս անձրեւին տակ եկան երազը փնտըռել: Խանդավառ ու կենսունակ երիտասարդներ, որոնք կորսուեցան գիշերուան մէջ...

Տխուր եղանակ մը: Փողոցի մը դարձուածքին ուշադրութիւնս կը գրաւէ դէմացի անկիւնը, կռնակը պատին տուած պառաւ մըն է: Ճերմակ մազերով խառնակ գլուխ մը: Կին մըն է: Կապոյտ դուրս ինկած աչքեր ունի, ուր ալքոլը տեսակ մը վարագոյր է քաշեր բիբերուն: Կը նայի չմորած: Կը տեսնէ՞: Հին վերարկու մը հագած է խղոտ օձիքով, ուր ժամանակին մուշտակի նման բան մը պէտք է ըլլար: Ոտքը՝ պատռած կօշիկներ, ծուած կրունկներով:

Կ'երգէ միշտ. չես գիտեր որու համար: Կռնակը տուած պատին ու կը մըրլտայ: Բառ չի հասկցուիր: Ձայնը խռպոտ է, բայց գինովի շեշտին մէջ քաղցրութիւն մը կայ, որ տխուր է:

Ձեռք չի մեկներ, ոչ ալ պնակ ունի քովը: Կ'երգէ այնպէս, հաւանաբար ինքն իրեն համար, անձրեւին համար, իր անցած ու կորսուած երազներուն համար: Պահ մը երեսս կը նայի: Ի՞նչ կը խորհի: Ցեառյ, կարծես հարցման մը պատասխանը տար, կը ցնցէ ուսերը ու ձեռքերը կը խոթէ վերարկուին ծակ գրպանները, մինչ եղանակը կ'երկարի, կ'երկարի...

Անծանօթ հնչիւնները դեռ ականջիս կը մտնեմ ճաշարան:

Համեստ ճաշարան մըն է, համեստ մարդոց համար:

Սեղաններու շուրջ, քիչ մը ամէն լեզու: Տիրապետող տարրը սակայն, հոս, Արեւելքն է, իր այլազան լեզուներով, աղմուկովն ու կերակուրներովը: Դուրսի անձրեւը քիչ մը աւելի խճողեր է արդէն պզտիկ սրահը: Դիմացս զոյգ մը կը տեղաւորուի: Սիրուն չէկ կին մը եւ ամուսինը: Այս գրացնութիւնը քիչ մը կը նեղէ զիս: Կը հանեմ տունէն ստացած նամակս ու կը թաղուիմ հայերէնին մէջ, մոռնալու համար շրջապատս: Ինչո՞ւ, չեմ գիտեր, յանկարծ կը խորհիմ, որ պարոնը կրնայ Հայ ըլլալ: Անշուշտ անտեղի է մտածումս, քանի որ ամէն ազգէ մարդիկ կուգան ճաշի հոս: Այո, բայց այսպէս եմ: Եւ ինչո՞ւ չէ: Կը նայիմ: Թխադէմ է, եւ նոյնիսկ խոշոր սեւ ալ աչքեր ունի: Ամէն սեւ աչք անպայման Հայ չէ, պիտի ըսէր Սարոյեան, սակայն հետաքրքրութիւնս արթնցած է արդէն:

Ընթերցումիս մէջ «Տիկին...» կը լսեմ: Յաղթանակած եմ: Արդէն ուրիշ բան չէր կրնար ըլլալ, կը խորհիմ: Այնքան տեսած եմ այսպիսի զոյգեր Փարիզի մէջ:

Կը ճաշենք դէմ դիմաց:

— Գիտե՞ս հիմա ինչ պիտի ուտեմ, կ'ըսէ ի հարկէ Ֆրանսերէն, յանկարծ կնոջը դառնալով,— շիշ քէպապ:

— Համո՞վ բան է, կը հարցնէ կինը:

Լռութիւն: Կը նայիմ երեսը: Տարօրինակ ժպիտ մը կը խաղայ բերնին ծայրը, որ կուգայ հոգւոյն շատ խորէն, մէկ անծանօթ ու մոռցուած անկիւնէն: Կը ժպտի ինքն իրեն, «քէպապ»ին ու անցեալին:

— Գիտե՞ս, կ'ըսէ, ի՜նչ հրաշալի բան է: Եւ, ոգեւորուած կը սկսի բացատրել,— այսպէս, կը կախէին ոչխարը կրակին դէմ ու կը դարձնէին կամաց, կամաց...

Ի՞նչ կը տեսնէ դիմացը: Մոռցեր է ճաշարանը, չէկ կինն ու աղմուկը, կրակին դէմ, ոչխարը, որուն իւղերը կը ճղրտային...

«— Այնպէս կը սիրէի այդ բոլորը...»:

Վար կը նայիմ, կարծես կ'ուզեմ պնակիս մէջ մտնել, ու չտեսնել, չլսել այդ բոլորը:

Շէկ կինը սակայն կը շաղակրատէ թեթեւ, հակառակ «քէպապ»ին անոյշ հոտին: Կը խօսի պտոյտի, գործի, զուարճութեան մասին:

Հիմա կարգը եկեր է անուշեղէնին:

— Վարպետ, «Թուլումպա»...

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՐՍՆՔԱՐԸ

●

(ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Ա.

Ինչպէս մայրութեան ախտը կնոջ մը սրտին խորը անլոյծ է եւ առեղծուածային: այնպէս է անտառին գաղտնիքը այս կիրճին մէջ՝ ուր գետակ մը իր գայբոյթը կը քակէ, ու գիշերուան մթութիւնը՝ կուպրի սեւովը պարեխներէն վեր կը մաղցի:

Փոթորիկներու մոլուցքը կ'իշխէ կիրճին մէջ՝ սիրտը ճանկող ցաւին պէս: Ծառերը քով քովի կը կենան, վերէն մինչեւ վար, կը փախչին կարծես ամայութեան սարսափէն, կ'ուզեն հանդարտ անկիւն մը գտնել՝ պահիկ մը հանգչելու եւ երազելու համար:

Գետակին երկու քովերը երկու մարգագետիններ կան, որոնք՝ եպիսկոպոսի մը փորուրարին պէս զարդարուն են, անոնք՝ կ'ուզեն իրարու մօտ գալ, մէկտեղուիլ համայնական ապրումին նախընտրանքովը, բայց՝ ի զուր: Բարի մարդ մը, տարիներ առաջ, գերան մը երկնցուցեր է գետակին վրայ, գիւղական նեղլիկ կամուրջի մը խոնարհ պարտականութեամբ, ուրկէ հատ ընդ հատ հնձւորներ, քանի մը հատ փայտահատներ կ'անցնին տատու եւ իրիկուն՝ երկիւղածութեամբ ու սրտադողով:

Գերան-կամուրջը միակ երակն է երկու մարգագետինները իրարու միացնող: Կաղնիէ հսկայ ծառի մը բունն է այս գերանը, մէջը փորուած է տաշի պէս, որ գիւղացին անոր մէջէն աւելի վստահութեամբ քալէ, անցնի ուզած կողմը: Գիւղացիին երթեւեկը, փչող հովերը հող ու փոշի կը լեցնեն գերանին ուրտին մէջ, անցնող-դարձող հնձւորները հոն կը թափեն ցորենի, գարիի, սիսեռի եւ ոսպի հատիկներ, ու ահա գարնան անձրեւներէն ետքը կը ծլին անոնք, գերանի եզերքներէն վար կը կախուին, դէպի ջուրը: Օ, ինչ հաճելի է այդ պահուն տեսնել կամուրջին կանաչ բացած, ծաղկած ողնայարը:

Բնութեան այս խորհրդաւոր բեմին վըրայ, ուր ծառերը հեղեղի պէս վար կը հոսին, ուր գետակը իր ուսերը կը թոթուէ առնական հեղնանքով, գերանէ կամուրջին մօտերը կը ցցուին երկու քարաշէն կարկառներ, մէկը բարձր ու իշխող, եւ միւսը՝ ցած, աղաչաւոր ու նկուն:

Բ.

Այն կարկառը որ բարձր է եւ որուն շուքը իրիկուան դէմ գետէն անդին կ'անցնի, երկարող բազուկի մը պատրանքը տալով դիտողին, Հարսնքար կը կոչուի, գլուխը սեղանի պէս, մէջքի վրայ թուփ մը, գագաթին վրայ խճաքարերու բազմութիւն մը, վարը, ոտքին տակ՝ խըճաքարեր, դարձեալ խճաքարեր: Իսկ միւս կարկառը ընկճուած կեցուածք մը ունի, կարծես թէ մօրմէն սաստուած տղեկ մը ըլլայ, չիշխեր վեր նայիլ, գիտես թէ կամչնայ: Ասոր քովէն անցնող հասուն աղջիկները իրենց սեւին յաղթանակը կ'ողեկոչեն, իսկ երիտասարդները՝ տրտում մտածումի մը հետքէն կ'երթան, ուսերնուն վրայ՝ ծանրութիւնը առնականութեան ամօթին:

Ծերուկ մը, մեզմէ դարեր առաջ, եօթ մանչ զաւակ կ'ունենայ, հողի ու քրտինքի մարդիկ, արեւէն թրծուած այտերով ու բազուկներով, եօթ եղբայրներ, եօթն ալ ամուրի: Մեր երկրի չորս եղանակներու եւ չարթուան եօթ օրերու պէս իրարու յաջորդեցին, մեր աշխարհի պատուղներու նման, այս եօթ եղբայրները հասան. ծերուկը որոշեց իր տղաքը ամուսնացնել: Եօթ տարի յաջորդաբար ցորեն ու գարի ցանեց, քաղեց ու կամնեց, քաղաք տարաւ, ծախեց, հարսնիքի պատրաստութիւն տեսաւ: Տղաքը տարաւ Հարսնքարի ոտքը, պապենական սովորութեան մը համաձայն՝ ծնրադրել տուաւ, հրամայեց անոնց մէկ մէկ քար նետել Հարսնքարի գլխուն վրայ, որուն խճաքարը որ կարկառին բարձրութիւնը գլեց ու անցաւ՝ զայն ամուսնացուց, տուն ու տեղ ըրաւ:

Բարի հրաշք մը կարգադրած էր որ՝ ամէն տարի, ծերուկի զաւակներէն մէկը միայն հասնի իր փափաքին..., այսպէս ամուսնացան վեց տղաները, մնաց մէկը. անդրանիկ զաւակն էր ան, ճակատագրէն հալածուած մը, որ վեց անգամ քար նետեց, վեց անգամ իր բախտը փորձեց, բայց՝ չյաջողեցաւ, նետուած քարերը չէին հասներ Հարսնքարին գագաթը, այլ կը զարնուէին մէջքին, կուրծքին, վար կ'իյնային առջեւը...:

Ամչցաւ խեղճը, տունը քաշուեցաւ, հայէ, ջուրէ կտրուեցաւ, տանջուեցաւ ինքնիրմէջ, փեսայութեան յոյսը մոխրացաւ սրտին մէջ...:

Հայրն ալ, եղբայրներն ալ ցաւ զգացին եղածին համար: Կիրակի օր մը, անոնք առին դժբախտ տղան, տարին Հարսնքարին ոտքը, քար մը նետել տուին, նորէն անյաջող, քարը չբարձրացաւ գագաթը, տղան վերջին ծայր ամչցաւ ու յանկարծ քար կտրեցաւ՝ աղաչաւոր ու նկուն:

Անկէ անցնող հովերը գիտեն գաղտնիքը:

Գերանէ կամուրջը, ամէն գիշեր կը լսէ ցաւագին ճիչ մը՝ որ կուգայ քարացած փեսացուէն...:

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

կ'ապաւրէ բարձրաձայն։

— Այդ ի՞նչ է.կը հարցնէ Փրանսուհին։

— Իրաւ որ լաւ չեմ յիշեր։

— Էհ լաւ, ինչո՞ւ կ'ապաւրես։

— Մայրս կը շինէր։ Այնպէս անոյշ էր, այնպէս շաքարոտ...

Կը լռէ կրկին։ Հաւանաբար իր դիմացը մայրիկն է այդ վայրկեանին, գոգնոցը կապած, ալիւրոտ ձեռքերով մայրիկը, որ խմոր կը շաղուէր ու այնպէս անոյշ կը շինէր, այնպէս համով։

Մայրիկն ու ամբողջ անցեալը։

Երեսը կը նայիմ։ Պատառ մը կ'առնէ, կամաց կամաց կը ծամէ։ Ինչե՞ր կը դառնան մտքին մէջ։ Ծխիկ մը կը վառէ շատ հանդարտ, կը մոռնայ անուշեղէնն ալ, ճաշարանն ալ։

— Ինչո՞ւ չես ուտեր, կը մտահոգուի կինը. լաւ չէ՞ր։

Ժպիտ մը. տխուր ժպիտ մը.

— Մայրիկինս տարբեր էր։ Ու յան-կարծ եւ դալով ներկային — բայց դուն ի՞նչ պիտի ուտես։ Կեցիր, հիմա հայերէն պիտի ապսպրեմ։

— Տիկին, կ'ըսէ Հայու իր զօրաւոր ձայնով. տիկնիմն համար պտուղ։

— Ի՞նչդ բռնած է այսօր այդ հայերէ-նով, կ'ըսէ կինը նեղուած։

— Գիտե՞ս, կ'ըսէ, ձայնը այնպէս ցած է, կամաց, կարծես արցունք կայ մէջը, այնպէս տարօրինակ զգացում մը եկաւ յանկարծ, բան մը որ կարծես, կը լեցնէ հոգիդ, պիտի ըսէր. ու ա-ղաչաւոր.

— Զգէ որ խօսիմ, քանի առիթը գտայ։ Այս քանի՞ տարի է հայերէն չեմ խօսած, է՛։ Զարմանալի՛, զարմանալի...

Ինչպէ՞ս հասկնայ սակայն այս սիրուն պուպրիկը այդ զարմանալին։ Ինչպէս տեսնէր իրենց այգին, իրենց գիւղը։ Ինչպէ՞ս տեսնէր անոր անհոգ ու զուարթ մանկութիւնը, ուր հայերէն կ'երգէր ու կը խօսէր, երբ այդ բոլորը զարմանալի չէին։

Կինը կը տեսնէ յուզումս։ Կամաց մը գլխ կը ցուցնէ։

— Զէ, կ'ըսէ Հայը, Փրանսերէն չի հասկնար։

Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար, Աստուած իմ, որ լսած չըլլայի այս բոլորը, ու չտեսնէի մայրիկին ալիւրոտ ձեռքերը, չտեսնէի բոլոր մայրիկները որոնց ձեռքերը մնա-ցին առանց խմորի, որոնց օճախները պարպուեցան... մարեցան...

Դուրս կ'ելլեմ արագ։ Անձրեւը կը շա-րունակուի մեղմ։ Անձրեւ է նաեւ հոգիիս մէջ։

ՆՈՒԱՐԴ

Փարիզ, 20 օգոստ. 1954

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, գնդ. Նասըր, իր մօտ հրաւիրելով խումբ մը սպաներ, բացատրեց թէ Անգլիոյ հետ կնքուած համաձայնութեան համար «ինք երաշխա-ւոր է իր դիրքով եւ կեանքով»։ Համա-ձայնութենէն դժգոհեն ծայրայեղ ազգայ-նականները եւ Իսլամ Եղբայրները, որոնք բազմաթիւ ներկայացուցիչներ ունին բանակին մէջ։

ՏՈՄՍԵՐ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ԱՐԹՆՆԱՍ

★

Ո՞վ պիտի ըլլայ խնամակալը մեր ազ-գային արժէքներուն՝ արտասահմանեան Հայաստանի մէջ։

Ո՞վ է որ սիրտ-փոր պիտի հատցնէ որ-պէսզի, առնուազն, մեր ունեցածը պա-հենք՝ ցնոր տնօրինութիւն եւ թոյլ չտանք որ ոտնձգութիւններ կատարուին մեր գանձարանէն ներս։

Ո՞վ է որ պիտի ստանձնէ ոստիկանի դերը՝ մեր մշակոյթին վրայ եւ աչալուրջ հսկողութիւն պիտի կատարէ, որպէսզի մեր հոգին չխաթարուի, մեր դիմագիծը չճմռթկուի ու մեր բազմութիւնը, մա-նաւանդ Ատլանտեանի զոյգ ափերուն վը-րայ, չխեղդուի՝ զինքը շրջապատող հե-ղեղներուն մէջ։

Տրամաբանօրէն՝ մեր մտաւորականը։

Ազատ ու մասնագիտական ասպարէզնե-րու հետեւողները կամ վաճառականն ու արհեստաւորը, բնականաբար, չեն կրնար ոստիկանի դեր կատարել։ Իրենցմէ կա-րելի է միայն սպասել նիւթական օժան-դակութիւն եւ քաջալերութիւն՝ ի նպաստ այն ճիգերուն զորս մտաւորականը ի գործ պէտք է դնէ, որպէսզի չձուլուինք, չհալինք եւ չկորսուինք։

Եւ սակայն, երեւոյթները ցոյց կուտան որ մեր մտաւորականներու փաղանգը պէտք եղած չափով չի հետաքրքրուիր ի-րեն վիճակուած պաշտօնով ու կարծես թէ մատին ծայրով բռնած է վարժապե-տի իր գաւազանը։

Այո՛, դժբախտաբար, մեր գրոց-բրոց-ներէն շատերուն հոգն անգամ չէ երբ կը տեսնեն կարգ մը ցաւալի երեւոյթներ, ո-րոնք կը սպառնան մեր ինքնութեան՝ այս հիւրընկալ հայրենիքներուն մէջ։ Բա-ցառութիւնները յարգելի են։

Ահաւասիկ մեր Մեծասքանչը՝ Ամերի-կայէն մինչեւ Վոսփոր եւ Իրան։ Գլուխն առեր կ'երթայ, քթին վրայ սեւ-սեւ ակ-նոց մը ու ոտքերը բոպիկ։

Ո՞ւր կ'երթայ։ Դէպի անդունդ։

Ամէն գրող ունի իր քերականութիւնը, իր բառամթերքը, իր ոճը։

Ամէն յօդուած կամ գրական փորձ, որ լոյս կը տեսնէ մեր մամուլին մէջ, իր հեղինակին ինքնութեան վկայականն է։ Անոր անցագիրը։ Անոր լուսանկարը։

Երեսուն տարի թափառելէ ետքն ալ, տակաւին չկրցանք ստեղծել միօրինակ ու միատեսակ քերականութիւն մը կամ բա-ռարան մը։

Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ, ոստիկան չկայ, գործակցութիւն չկայ, իրարու խօսք մը-տիկ ընելու սովորութիւն չկայ։

Մեր մամո՞ւլը։ Կատարեալ Թանապուր կամ Սալատ Ռիւս՝ իր բովանդակու-թեամբ։

Մեր գիրքե՞րը։ Աստուած հեռու ընէ։ Ծաղին, անգին ինկեր, հաւաքէ քանի մը տոլար եւ լոյս ընծայէ հատոր մը։ Եղար գրագէտ, մանաւանդ այն օրը երբ «բա-րեկամ մը» գրախօսական մը գրէ՝ աչքդ մտնելու համար։

Մեր բանաստեղծութի՞ւնը։ Համբերու-թիւն պէտք է՝ կարդալու համար։ Դարձ-եալ բացառութիւնները յարգելի են։

Մեր եկեղեցի՞ն։ Արդէն սկսեր ենք անգլերէն քարոզ խօսիլ և պսակներու բա-ցումը կատարել «Աւէ Մարիա»ներով եւ Լոհենկրիններով։ Եւ սկսած ենք բամբա-սել իր գրաբարը։

Ո՞ւր ես հայ մտաւորական։ Մարեցա՞ւ ճրագդ, որ պիտի լուսաւորէր մեր ղան-գուածին ճամբան։

Ե՞րբ պիտի արթննաս։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՎԱՆԱԿԱՆԸ

●

Այս կամարին տակ
Ողջունել կուգամ
Զարթնումը կեանքին։
Կը քաղեն ձեռքերս

Աղօթքի վարդեր
Տարօրէն խնկոտ։
Շրթունքիս վրայ
Երդումն է սիրոյ

Միշտ անդրժելի։
Եւ աչքերուս մէջ
Տեսիլքն անհունին
Վճիտ խորհուրդով։

Սուրբերն հիւսեցին
Շղթան ոտքերուս
Որ ես մնայի
Յաւիտեան կապուած

Աստուածաքընակ
Վեհ առանձնութեան,
Եւ գիտակցէի
Մահուան գաղտնիքին

Անտրտունջ վիշտով։
Մարմինը՝ իմ ահա՛
Ծածկուած ամբողջ
Վէրքով լուսեղէն։

Բխեցան սրտէս
Մտքիս կշռոյթով
Սրբազան երգեր.
Ու ես մրխացի՛,

Անվերջ հալեցան
Զիները արցունքիս։
Ոգին բարեգութ
Դէմքըս ցոլացուց

Բիւրեղներուն մէջ։
Ես արդէն ահա՛
Մագաղաթն եմ որբ
Միակ Աստուծոյ։

Ես արդէն վաղուց
Նուիրեալն եմ հէք
Սուրբ ողջակէզին...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՅԻՍՈՒՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ԵՂԱՆԱԿ

*

Դադրէ այլեւս սէրն երգելէն,
Երգելէն աստղ ու լուսին,
Մեծաշառաչ մոլուցքն ու քէն
Անբեր ծովուն եւ հողմին։

Ետիդ դարձած, ողջունէ ալ
Անցեալին թովքն ու ժըպիտ,
Սէրերն ազատ ու կիրքն անփայլ
Կամշոտ հոգւոյդ եւ մտքիդ։

Թող կռնակիդ լըռէ ընդհատ
Մրմունջն ափին ժայռէ ժայռ,
Թող բնութեան շողերն հատ հատ
Շիջին տաղիդ մէջ ի սպառ։

Խաւարին մէջ քալէ մեծղի,
Վերեւդ ոչ լոյս, ոչ երկին,
Խոհերուդ մէջ մարմինդ վառի՝
Մորենւոյն պէս Սուրբ Գրքին։

Ու դուն դիտէ կատարներն այն,
Որոնք վըսեմ, շար ի շար,
Կը բարձրանան քու մըտածման
Առանձնութեան մէջ անձայր։

Կանգնած ընդդէմ լեռներուն քար,
Վառէ ջահերդ ծագէ ծագ,
Թող գագաթներն հրդեհին վառ
Երկնի անշարժ մութին տակ։

Ու այն ատեն քաշէ իսկոյն
Վարագոյրներն այգին գով,
Օրն որպէսզի լեցուի փայփլուն՝
Արտոյտներուն թեւերով։

Սուզուած քու մէջ, երգէ անհոգ,
Տէրն եղիր քու մենութեան,
Հոգւո՛յդ կեանքին, ուր կ'ապրի լոկ
Երջանկութիւնն անվախճան։

Միլանօ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ պատկերասփիւռի (թելե-վիզոն) կայանէն օգոստ. 19ին, տրուեցաւ Մարօ եւ Անահիտ Աճեմեան քոյրերու ջութակի - թաշնակի նուագահանդէսը։ Երկու արուեստագէտ քոյրերը իրենց նուագած Պեթհովէնի Սոնատով (Օփիւս. 12 թիւ 3) սքանչելի տպաւորութիւն մը թողուցին։ Իրենց յայտագրին մէջ կար նաեւ Ալան Յովհաննէսի «Շատախ»ը։ Պատկերասփիւռի խօսնակը նուագահան-դէսէն առաջ տեղեկութիւններ տուաւ Աճեմեան արուեստագէտ քոյրերու մա-սին, յիշելով անոնց հայկական ծագումը։ Հայ ունկնդիրները մասնաւորապէս գո-հունակութեամբ ու հպարտութեամբ լսե-ցին ու դիտեցին այս երաժշտահանդէսը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

●

Ե.

Դարձուց էջերը. նորանոր լուսանկար-ներ, երկու սեռի ամէն տարիէ մարդեր, աղջիկ, մանչ, երիտասարդ, ծեր, պա-ռաւ, շատերը գունաթափ, տարիներու ընթացքին մէջ։ Թերեւս անոնցմէ շատե-րը մեռած ալ էին հիմակ։

Վերջին էջերը ալ արագ արագ կը դար-ձնէր, հարեւանցի ակնարկով մը։ Սա-կայն մէկէն ի մէկ կանգ առաւ էջի մը վրայ. ինքնին աննշան լուսանկարի մը առջեւ։ Նայեցաւ։ Զորս հինգ տարեկան տղեկ մըն էր, գանգրահեր, կանգնած մակոյկի մը մէջ, ձեռքը թի մը։ Նաւակի մը զգեստ հագած էր, գլուխը բաց։ Լու-սանկարը թէեւ իր փայլը կորսուած էր, սակայն տղեկին գլուխը անեղծ էր մնա-ցած եւ յստակօրէն կ'անջատուէր հոն իր սիրուն ու համակրելի դէմքը։

Նախ, Բենիամին արտասովոր զարման-քի մը մէջ աչքերը խոշոր խոշոր բացաւ։ Ասիկա ոչ միայն զարմանալի, այլեւ ապ-շեցուցիչ բան էր։ Բայց այդ մակոյկին մէջ կեցող տղեկը իր զաւակն էր, իր Ա-րամը. ան, ճիշդ ու ճիշդ ան։

Ոտքի ելաւ, յուզուած, շնձասպառ։ Պահ մը գլուխը վեր առաւ յիշելու համար թէ Արամին լուսանկարը ե՛րբ քաշուած էր։ Ոչ մէկ ատեն, տակաւին։ Ա՞տ ինչ էր հապա։ Ալպոմը յափշտակեց ու վազեց պատուհանին առջեւ, լոյսին տակ։ Հոդ, պատկերը աւելի որոշ եւ յստակ երեւցաւ։ Օ, այդ տարօրինակ, արտասովոր, ան-հաւատալի նմանութիւնը։ Ահաւասիկ նոյն աչքերը, նոյն քաղցր նայուածքը, նոյն կանոնաւոր ու անթերի ձուաձեւը, նոյն խոպոպները, մարմնի նոյն ձեւաւոր ու վայելուչ կերտուածքը, նոյն կեց-ուածքը, ամէն բան նոյն։

Բենիամին, բնազդաբար խռոված, աչ-քերը կը շփէր. կը գոցէր, կը բանար, նորէն կը նայէր ամէն մէկ անգամուն այդ նմանութեան աւելի համոզուած, մանրամասնութեանց աւելի թափանցած։

— Բայց եթէ Արամը չէ, ո՞վ է, կը հարցնէր ինքնիրեն, ճակտէն վազած քրտինքները սրբելով, մահացու անձկու-թեամբ հեւասպառ։

Իսկոյն, բռնուելու վախէն հալածուած գողի մը պէս, շրջանակէն քաշեց հանեց լուսանկարը, արագօրէն գրպանը խօթեց, գոցեց ալպոմը եւ տեղը դնելէ վերջ, տունէն դուրս ելաւ։

— Ասիկա կարեւոր գիւտ է, կը մրմը-ռար, ասիկա հանելուկ մըն է զոր ես պի-տի կրնամ լուծել։

Շիտակ ճամբան ելաւ արագաքայլ. սիրտը ուժգնօրէն կը բաբախէր։ Հիմակ կը կարծէր խաւարէն մէկէն ի մէկ լոյսը ելած ըլլալ։ Մերթ ձեռքը կը տանէր բաճ-կոնին այն մասին որուն ետեւը լուսան-կարը կը կենար. անոր ձեւը դուրսէն կը շօշափէր։

Թաքսիմի հրապարակին վրայ, շուրջը աչէկ մը դնելէ վերջ, կամաց մը գրպա-նէն հանեց լուսանկարը եւ երկու ձեռքե-րուն մէջ պարփակած՝ նայեցաւ, աչէկ մը, կուշտուկուշտ նայեցաւ։ Զէ, կարելի չէր սխալիլ։ Արամն էր կամ վերջապէս անոր շատ մօտ, չափազանց մօտ բան մը։

Նորէն պահեց նոյն խնամով։ Տակնու-վրայ եղած էր, ինչպէս իրօք մինչեւ այն ատեն չէր եղած. վասնզի ասիկա իրեն կը թուէր վճռական բան մը, գուցէ վախ-ճանը բոլոր տառապանքներուն, հոգիի ու մտքի իր բոլոր տուայտանքներուն։

Կառապան մը կանչեց, յետոյ զղջալով ճամբեց զայն։ Քալելը լաւագոյն էր այդ վիճակին մէջ, ներքին այդ փոթորիկին ատենը։

Բանկալթի գինուորական վարժարանին վանդակորմին առջեւ, զաղտագողի ան-գամ մըն ալ հանեց լուսանկարը։ Տարբեր տեղեր, տարբեր ատեններ դիտուելով՝ լուսանկարը ոեւէ փոփոխութիւն չէր կը-րեր։ Նոյն տղեկն էր, մակոյկին մէջ կե-ցած, նաւաստիի հանդերձանքով, նայ-ուածքը քաղցր, մազերը խոպոպաձեւ, շուրջանակի մէկ ականջէն միւսը։

Ճամբան շարունակեց Բենիամին։ Ի՞նչ կը մտածէր. ինքն ալ չէր գիտեր. ուղե-ղին մէջ խառնաշփոթութիւն մը կը դո-ռար. լուսանկարին վրայ չնայած ատենն իսկ, անիկա իր աչքերուն առջեւ կը խա-ղար, կը դառնար, կը թաւալէր։ Պահ մը կանգ առաւ նոր գիւտ մը ըրածի պէս։

— Աչքերը ի՞նչ գոյն են արդեօք, մրմնջեց։

Հարկ եղաւ նորէն հանել լուսանկարը, պատշաճ զգուշութիւններով։ Ու նայե-ցաւ։ Յայտնի չէր աչքերուն գոյնը։ Ի՞նչպէս կարելի էր հասկնալ ատիկա։ Սե՞ւ էին, կապո՞յտ էին, թխորա՞կ էին։

— Լուսանկարիչները անշուշտ գիտեն, մտածեց։

Օսման պէյի քաղինոյին առջեւ հասած էր. կեցաւ, կառք մը կանչեց եւ նստաւ, ամենամեծ արագութիւնը պատուիրելով կառապանին։ Սեպային լուսանկարչա-տանը առջեւ վար իջաւ ու սանդուղներէն երկուք առ երկուք վեր ելաւ։ Լուսանկա-րիչը ծանօթ էր իրեն. անիկին մը քաշեց զայն խորհրդաւոր ձեւերով եւ գրպանէն լուսանկարը հանելով մարդուն տուաւ.

—Կրնա՞ք ըսել ինծի թէ սա տղուն աչ-քերը ի՞նչ գոյն են, հարցուց շնչահատ ու նուաղուն ձայնով։

Մարդը ուշադրութեամբ քննեց լուսա-նկարը, քիչ մը մտածեց, նորէն նայեցաւ.

— Հաւանաբար կապոյտ, ըսաւ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

Ազգ. ժողովը 122ի դէմ 451 ձայնով վաւերացուց կառավարութեան նոր քա — ղաքականութիւնը Մարոքի եւ Թունուզի մասին: Այս առթիւ մանրամասն տեղե — կագիր մը կազմած էր Հիւս. Ափրիկէի գործերու նախարարը, Պ. Ֆուշէ, որ պա — տասխանեց բոլոր քննադատութեանց: Թունուզի մասին ըսաւ թէ միակ ներկա — յացուցչական կուսակցութիւնն է Նոր Տեսթուրը, ինչպէս կ'ընդունի Պէյն ալ: Կառավարութիւնը պիտի շարունակէ պաշտպանել Ֆրանսայի շահերը Մարոքի եւ Թունուզի մէջ: Կառավարութիւնը կ'աշխատի վանել ամէն բան որ կրնայ վնասել Ֆրանքօ-իսլամական բարեկամու — թեան զարգացման: Թունուզի հետ կնքը — ւած պայմանագիրներով պիտի նուիրա — գործուի Ֆրանսայի զինուորական ներ — կայութիւնը: Ֆրանսացիներու իրաւունք — ներն ալ պիտի պաշտպանուին»:

Վարչապետն ալ խօսք առնելով, մաս — նաւորապէս ծանրացաւ Մարոքի հարցին վրայ: Ըսաւ թէ կառավարութիւնը «բար — ւոքելով հանդերձ նախորդ Սուլթանին եւ ընտանիքին վիճակը, պիտի չվերահաս — տատէ զայն գահուն վրայ. պիտի աշխա — տի հաշտեցնել Մարոքի ժողովուրդին զանազան հատուածները, առաջնորդելով զանոնք վարելու իրենց սեփական գործե — րը: Մօտերս խօսակցութիւններ պիտի սկսին: Համախորհուրդ Սուլթան Արա — ֆայի հետ, կարելի եղածին չափ շուտով ինքնավարութեան պիտի առաջնորդենք Մարոքը»:

Գաղթային նախարարը հաւաստեց թէ ի հարկին պիտի աշխատին Ատլանտեան դաշինքին մէջ առնել Մարոքը եւ Թու — նուզը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

15 ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐ ճամբայ ելան դէպի Նորվեկիոյ ջուրերը: Իրազեկ — ներ դիտել կուտան թէ Բ. աշխարհամար — տէն ի վեր առաջին անգամ է որ այսքան բազմաթիւ խորհրդային մարտանաւեր կ'երեւան իրենց մարզանքի սովորական [illegible]

ԿԱՐՄԻՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ [illegible] 40 զինուորներ արշաւանք մը կատարեցին դէպի Քեմոյ կղզին, որ կը գտնուի չինական ցամաքին դիմացը: Փեքինի ան — թելը կ'ըսէ թէ արշաւողները սպաննեցին 11 ազգայնական զինուորներ եւ մէկ հոգի ալ գերի բռնեցին, մեկնելէ առաջ: Այս գործողութիւնը նախապատրաստութիւն մը կը համարուի Ֆորմոզայի դէմ ծրա — գրուած արշաւանքին:

ԳԱՀԻՐԷԻ ոստիկանութիւնը առջի օր բուռն ընդհարում մը ունեցաւ Իսլամ Եղբայրներուն հետ, Ռոտա կղզիին մէջ: Եօթը ոստիկաններ վիրաւորուեցան, երբ ազգայնական ուսանող մը կը փորձէր ճառ մը խօսիլ կառավարութեան դէմ մզկիթին առջեւ: Տասը ցուցարարներ ձերբակալուեցան: Իսլամ Եղբայրութիւնը որ 500.000 անդամներ կը հաշուէ, անդր — դատ կը գտնէ Անգլիոյ հետ կնքուած համաձայնութիւնը Սուէզի մասին:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ վարչապետը ճառ մը խօսե — լով Խորհրդարանական Միութեան հա — մագումարին բացման առթիւ, խնդրեց պատգամաւորներէն որ Աւստրիոյ ազա — տութիւնը եւ անկախութիւնը պահանջեն իրենց խորհրդարաններուն մէջ, երբ ի — րենց երկիրները վերադառնան:

ԳՈՀԱՐԵՂԷՆԻ եւ մուշտակի գողու — թիւններ յաճախադէպ դարձած են Նիսի Քանի եւ շրջակայ քաղաքներու մէջ: Եր — կու շաբթուան ընթացքին ինը կարեւոր գողութիւններ պատահած են: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ գողերն ալ «ճէն — թըլմէն»ներ են, ինչպէս իրենց զոհերը..

ՕԴԸ ՔԻՉ ՄԸ չակուած է Փարիզի մէջ: Խարուսիկ արեւ մը կ'երեւայ երբեմն: — Հնդկաստանի Գանդէս գետը յորդելով կը սպառնայ ոչնչացնել 90.000 քառ. քլմ. տարածութիւն, ուր կ'ապրին քանի մի — լիոն բնակիչներ:

Այրի տիկին Աստղիկ Գալայճեան եւ զաւակները խորունկ կսկիծով կը ծանու — ցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ օգոստ. 27ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, 47 տա — րեկան հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատար — ուի իր բնակարանին մէջ, Վուա տիւ Մա — ռէշալ, Վիթրի սիւր Սէն, երկուշաբթի, 31 օգոստ. ժամը 10.30ին: Մարմինը պի — տի ամփոփուի Վիլժուիֆի գերեզմանա — տունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրուի մեր գործա — կալներէն և բարեկամներէն Յառաջի չէք — փոստալի թիւին վրայ չղրկել գումարներ որոնք կապ չունին թերթին հետ: Այդ կարգի գումարներուն համար կարելի է մանտա-քարտ գործածել: Վարչութիւն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցու — թիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ կնունքի, պը — սակի, յուղարկաւորութեան եւ հոգե — հանգստեան համար պէտք է կանխապէս եկեղեցիի քարտուղարութեան հետ ժա — մադրուիլ, անձամբ, նամակով կամ հե — ռախօսելով 339, Ավընիւ տիւ Փրատօ: Հեռախօս՝ Փրատօ 84 – 70: Զժամա — դրուած արարողութիւններու համար ե — կեղեցին պատասխանատուութիւն չի ստանձներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ - ՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւննե — րով): Գին 1000 ֆրանք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻի «Պատմութիւն Արեւմտա — հայ արդի Գրականութեան» Գին 800 Ֆր.:

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վճարումները դիւրացնելու համար կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն դիմել հե — տեւեալ հասցէներուն.—

ԱՆԻԷՌ, ՔՈԼՈՄԲ – ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄԲ.— Ընկերներ Յակոբ Հիսայեանի եւ Արամ Ա — ւետիսեանի:

ԻՍԻ. եւ ՄԷՕՍՕՆ.— Ընկերներ Եր — ուանդ Ատանալեանի, Նշան Դարբինեա — նի կամ սրճարանապետ Զատիկեանի:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՌՍԵԼ.— Ընկերնե Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Կարօ Երան — եանի:

ԱՆԿԷՆ – ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ.— Ընկեր Սա — հակ Տէր Թովմասեանի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ընկեր Բարթող Փա — փազեանի:

ՇԱՒԻԼ – ՎԻՐՈՖԼԷ.— Ընկեր Գրիգոր Կիւլեանի:

ՊԱՆԵՕ – ՔԱՇԱՆ.— Ընկերներ Ներսէս Տականեանի կամ ԲարթամՊասմաճեանի:

ՍԵՒՐԱՆ.— Պ. Խլոյեանի:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

- Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ ★ MARDI 31 AOUT 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7458 30e ANNEE խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2869

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՆ Է ՈՒՂԻՂ ԳԻԾԸ

●

Բացասական երեւոյթներ, իրողութիւններ եւ տխտանշաններ կան որոնց մասին յարատեւօրէն խօսիլ՝ կը նշանակէ ծառայել Հայրենիքին, եւ ոչ թէ վնասել անոր իրական շահերուն:

Ողբալի է որ այս տարրական կէտին մէջ ալ իրար չենք հասկնար, երկդիմի եւ ճեղքրտուած ճակատ մը ներկայացնելով:

Օրինակ, երբ կը յիշեցնենք մեր հողային պահանջները, կը նշանակէ թէ կ'ուզենք որ դարմանուին Հայաստանի դէմ գործուած անիրաւութիւնները:

Կ'ուզենք որ, եթէ առ այժմ անկարելի է արտաքին սահմաններու ընդարձակումը, գոնէ ներքինը վերահաստատուի, համաձայն 1914ի քարտէսին:

Ուրիշ խօսքով, կ'աշխատինք որ զօրանայ մեր Հայրենիքը, տիրանալով իր բնական տարածութեան, ինչպէս կը թելադրեն պատմութեան, տնտեսութեան, ռազմագիտութեան եւ ջրագրութեան պահանջները:

Եւ պարտաւոր ենք շատ աւելի բարձր խօսիլ այս տարրական իրաւունքի մասին, քանի որ Հայրենիքին ժողովուրդը ի վիճակի չէ ազատօրէն արտայայտուելու:

Երեւանի սահմանափակ եւ յարափոփոխ իշխանութիւնն ալ չի կրնար գործել այս ուղղութեամբ, «դիպլոմատիկական» հարց նկատելով զայն:

Օգուտ ունի՞ն դուրսէն արձակուած բողոքները եւ պահանջները, կը հարցնեն բարեմիտ մարդիկ:

Այսօր չունին, բայց օր մը կ'ունենան:

Ամէն պարագայի մէջ, երբ միաբերան յիշեցնենք այս տարրական պահանջները, շատ աւելի արժանաւոր դիրք մը բռնած եւ յանդանք ներշնչած կ'ըլլանք:

Օգուտ ունի՞ն, ունեցա՞ն երեսուն տարիէ ի վեր չռայլուած շողոմանքները եւ լորձնաշուրթն փառաբանութիւնները:

Ինչո՞ւ այն տպաւորութիւնը ձգել թէ արտասահմանի մէկ միլիոն հայութիւնը տհաս եւ անճար ամբոխ մըն է որ մանուքներով կը գոհանայ:

Արձանագրենք դրական գործերը, բայց չանտեսենք ժխտականը:

Քաղաքական գործունէութիւնն ալ տեսակ մը տոմարակալութիւն է, իր մուտքի եւ ելքի գլուխներով:

Մուտքը արձանագրած ատեն, տրամաբանական չէ մոռնալ ելքը:

Պատմական «դիալեկտիկա»ն ալ այդպէս կը թելադրէ:

Երբ հոսանք մը ելքը կ'արձանագրէ անկեղծօրէն եւ փաստացի, իսկ ուրիշ մը կը փորձէ պարտկել, ժխտել կամ պաշտպանել զայն, կարելի չէ դատ չահիլ:

Կրնաք տարբեր տեսակէտներ ունենալ այս կամ այն հարցի լուծման մասին. բայց իրաւունք չունիք հակաճառելու բատ [illegible]

Իրաւունք չունիք երկդիմի դիրք բռնելու, ձեռնթափ ըլլալու կամ սուտ [illegible] ձեւանալու:

Սովորութիւն եղած է չարունակ ծաղրել Թուրքերը, իբրեւ յետամնաց:

Մոռցուանինք որ քաղաքական փիտակցութեան տեսակէտով եւ իրատեսութեամբ կը գերազանցեն մեզ:

Անոնք ալ յաճախ մոլեգնութեան կը հասցնեն կուսակցական վէճերը:

Բայց երբ կարգը կուգայ արտաքին քաղաքականութեան եւ ազգային պահանջներու, անմիջապէս միացեալ ճակատ կը կազմեն: Կը խօսին ու կը գրեն մէկ բերանով:

Այդպէս ծնաւ իրենց Ազգային Ուխտը ճակատագրական պահու մը, 1919ին:

Չի բաւեր ըսել թէ Հայրենիք ունինք, հայկական իշխանութեամբ:

Անհրաժեշտ է տեսակէտ ալ ունենալ անոր զօրացման և բարգաւաճման մասին:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԽՆԴԻՐԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԳԻՇԵՐ ՑԵՐԵԿ

★

Ազգ. Ժողովը, որ շաբաթ օր սկսած էր քննել Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքին քննութիւնը, կիրակի օր եւ երկուշաբթի ալ շարունակեց վիճաբանութիւնները: Ելքը անորոշ է տակաւին:

Ստորեւ կ'ամփոփենք շաբաթ եւ կիրակի օրուան անցուդարձը.—

[illegible]արանութիւնը բացուեցաւ արտաքին գործերու, ազգային պաշտպանութեան, դատական, ելմտական, անդրծովեան եւն. յանձնաժողովներու տեղեկաբերներուն եւ նախագահներուն զեկուցումներով, որոնք բոլորն ալ հակառակ են դաշինքին վաւերացման: Ամէնքն ալ մանրամասնօրէն կը պարզեն դաշինքին ժխտական հանգամանքը, մասնաւորապէս շեշտելով թէ անոր միջոցաւ Գերմանիան ոչ միայն պիտի վերազինուի, այլեւ գերակշիռ դիրք մը պիտի գրաւէ: Մեծ տպաւորութիւն գործեց մասնաւորապէս արտաքին գործերու յանձնաժողովին՝ Ժիւլ Մոքի զեկուցումը: Ընկերվարական նախկին վարչապետը, որուն հանդէպ որ եւ է պատասխանատուութիւն չստանձներ իր կուսակցութիւնը, մանրամասնօրէն կը պարզէր դաշինքին անպատեհութիւնները, եղրակացնելով թէ ինչպէս վնասակար է Ֆրանսայի կենսական շահերուն համար: Զեկուցումէն վերջ, Օրանի երեսփոխանը, զօր. Օմըրան, բանաձեւ մը առաջարկեց որ պարզապէս կը մերժէր դաշինքին վաւերացումը: Այս բանաձեւը նախավճռի հանգամանք ունէր եւ մերժուեցաւ: Զեկուցումներուն ընթերցումը շարունակուեցաւ մինչեւ կիրակի: Յետոյ խօսք առաւ Պ. Մենտէս-Ֆրանս, մանրամասնօրէն բացատրելով Պրիւսէլի խորհրդաժողովին ձախողման պատճառները: Վարչապետը այս առթիւ ալ յայտարարեց թէ վստահութեան խնդիր պիտի չյարուցնէ, եւ առաջարկեց որ երեսփոխանները «շատ բացորոշ» պատասխան մը տան միացեալ բանակի ծրագրին: Ինք պաշտօնի վրայ պիտի մնայ, Ազգ. Ժողովը վաւերացնէ թէ մերժէ դաշինքը: Այս յայտարարութիւնը սրտնեղութիւն պատճառեց դաշինքին կուսակիցներուն, որոնցմէ նախկին վարչապետ Ռընէ Մայէր բեմ բարձրանալով, խստօրէն դատապարտեց իր յաջորդին եւ գաղափարական ընկերոջ (արմատական) ընթացքը: Միեւնոյն ատեն մեղադրեց դաշինքին հակառակորդները, որոնք կ'առաջարկեն համակեցութիւն հաստատել Խ. Միութեան հետ, փոխանակ վերազինելու Գերմանիան միացեալ բանակի ծրագրին միջոցաւ: Իր կարծիքով, Ֆրանսան այդ ծրագրին շնորհիւ պիտի կրնայ բանակցիլ Խ. Միութեան հետ եւ յարգանք ներշնչել: «Միացեալ բանակի դաշինքը պիտի ապահովէ մեր ազգային անկախութիւնը: Դաշինքը մերժելով, Ֆրանսա պիտի դառնայ ազգ մը որ այլեւս չուզեր պաշտպանել ինքզինքը, վասն զի չի կրնար մինակը պաշտպանել»:

Պ. Մենտէս-Ֆրանս քննադատութիւնները կը լսէր լուռ ու մունջ: Պ. Ռընէ Մայէր խօսք առած էր երբ դաշինքին կուսակիցները կը փորձէին ընդհատել վիճաբանութիւնները եւ նոր բանակցութիւններ կատարել արեւմտեան Գերմանիոյ եւ միւս զինակիցներուն հետ, իրաւախոհութեան մը յանգելու համար:

Եօթնասուն երեսփոխաններ խօսք առած են այս պատմական վիճաբանութեան առթիւ: Ազգ. Ժողովին նախագահը սկիզբէն յիշեցուցած էր թէ վիճաբանութիւնը պիտի տեւէ մօտ 37 ժամ:

Միեւնոյն ատեն խնդրած էր որ յարգեն զարգապահութիւնը, նկատի առնելով հարցին ծանրակշիռ հանգամանքը: Վարչապետը իր ճառին մէջ բացատրեց թէ միւս հինգ զինակիցներուն կատարած գիջումները բաւական չէին, ապահովելու համար դաշինքին վաւերացումը Ազգ. Ժողովին կողմէ:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Ազգ. Ժողովին գրեթէ երկու երրորդը, մէջն ըլլալով նաև մը ընկերվարականներ, ալ կոլեաններ եւ համայնավարներ, ջերմապէս ծափահարեցին վարչապետին ճառը, մինչ նախկին նախարար Ժորժ Պիտօ եւ դաշինքին կուսակիցներէն շատեր նստած էին, տխրադէմ:

Վարչապետին ճառէն վերջ, հակառակորդները առաջարկեցին մերժել դաշինքը, առանց լսելու անոր կուսակիցները: Նախկին վարչապետ Փօլ Ռէնօ դիտել տուաւ թէ ժողովրդապետութեան հակառակ է այս ընթացքը:

ԵԹԷ ՄԵՐԺԵՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Պ. Մենտէս-Ֆրանս անգամ մը եւս յայտարարեց որ եթէ Ազգ. Ժողովը մերժէ դաշինքը, հաւանաբար պիտի հրաւիրուի քննել և վաւերացնել արեւմտեան Գերմանիոյ գերիշխանութեան վերահաստատումը, յառաջիկայ աշնան: Այս առթիւ յիշեցուց թէ Խ. Միութիւնը արդէն վերահաստատած է արեւելեան Գերմանիոյ գերիշխանութիւնը: «Կը կարծեմ թէ մենք չենք կրնար ընդդիմանալ մեր արեւմտեան դաշնակիցներուն մտադրութեանց, այս հարցին մէջ եւ պէտք չէ որ ընդդիմանանք»: Եւ նորէն շեշտեց թէ միացեալ բանակի դաշինքին ոչնչացումը չի նշանակեր թէ Գերմանիոյ վերազինման խնդիրը մէջտեղ պիտի չգայ ուշ-կանուխ, այս կամ այն ձեւով: Ֆրանսա կը քննէ ուրիշ ձեւ մը, Պրիւսէլի խորհրդաժողովին ձախողումէն ի վեր: Իր կարծիքով կարելի է գտնել զանազան մեթոտներ, հսկելու համար գերմանական բանակին վերակազմութեան վրայ: Ֆրանսայի դաշնակիցները կրկնած են թէ իրենք ալ կը նախընտրեն միացեալ բանակի դաշինքը:

Զօր. Օմըրան, որ կ'առաջարկէր դաշինքը մերժել առանց այլեւայլի, իր ճառին մէջ ըսաւ.

— «Ամէնէն բարեմոյն եւ ընկերվար[illegible] Գերմանը հրէշ մը կը դառնայ, երբ սաղաւարտ մը դնէ գլուխը»:

Իր կարծիքով, ոսեւտամերիկեան պատերազմ մը կրնայ մղուիլ Ալասքայի եւ Սիպերիոյ, ոչ թէ Եւրոպայի մէջ:

Վարչապետը բացատրեց նաեւ որ եթէ

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ՀՈՎԻՆ ԲԵՐԱԾԸ ՀՈՎԸ ԿԸ ՏԱՆԻ...

★

Ամէն անգամ որ գողութիւն կը պատահի միջազգային կրեսոսներու տուներուն կամ ...կառքերուն մէջ, արեւելեան այս առածը կը յիշեմ:

Գիտէք որ աշխարհի չորս կողմերէն մեծահարուստ ջոջեր, միլիոնատէրներ եւ միլիառատէրներ կը հոսին Միջերկրականի գեղածիծաղ ափերը, Քոթ տ'Ազիւր:

Եւ սնապարծութեան, չտեսութեան ցուցահանդէսներ կը սարքեն, ամառնամեռ:

Շատերը ունին սեփական ապարանքներ: Ամառուանը զատ, ձմրանը առանձին: Ուրիշներ կանուխէն վարձած կ'ըլլան ամբողջ յարկաբաժիններ, ամենափարթամ հիւրանոցներու մէջ:

Մեծ մասին տեղափոխութիւնը տեսակ մը արտագաղթ է,— կառքերով, կուռքերով, անհամար գոյքերով, սպասաւորներով եւ տանտիրուհիներու սիրական շնիկներով կամ կատուներով:

Այլեւս իրար կը հրմշտկեն շքեղ ցերեկոյթներն ու երեկոյթները: Շաքաթական ընդունելութիւնները: Խմբական պտոյտները ու խրախճանքները եւ ուրիշ ինչ որ կրնաք երեւակայել, իբրեւ աշխարհիկ վայելք:

Հարուստ մարդիկ ունեն խմեն
Աշխարհի ճոխ սեղանից...

Անշուշտ շոնդալից գայթակղութիւններ ալ կը պատահին, լեցնելով դեղին մամուլին սիւնակները, պատկերազարդ նրկարագրութիւններով:

Իսկ փորձանքնե՞րը, իբրեւ հետեւանք պերճանքի եւ ստացուածքի սարձարձակ ցուցադրութեան:

Երկու շաբաթէ ի վեր, թանկագին գոհարեղէններու, մուշտակներու եւն. գողութեան պատմութիւններ կը հասնին Քանէն, Նիսէն եւ միւս արեւաշող եւ ծաղկազարդ ոստաններէն:

Ինը դղրդագին գողութիւն՝ երկու շաբթուան ընթացքին:

Քանի մը խօսուն օրինակներ, գլխաւորներէն.—

Ամերիկացի միլիոնատէրի մը տիկինը ընդունելութիւն մը կը սարքէ, հրաւիրելով 150 երեւելիներ, որոնց մէջ նաեւ իշխանուհիներ, դքսուհիներ, կոմսեր եւ կոմսուհիներ:

Իրիկուան դէմ, տիկնոջ խելքին կը փչէ եւ բերել կուտայ իր սամոյրէ (զիպլին) վերարկուն:

Քիչ վերջ սեղանի մը վրայ կը դնէ: Եւ երբ մեկնելու կը պատրաստուի, կը տեսնէ որ վերարկուն թռցուցեր են:

Գինը՝ երկու միլիոն փրանք:

Մեծահարուստ Իտալուհի մը ահուդողի կը մատնուի, տեսնելով որ 500.000 փրանքի գոհարեղէն անհետացեր է ձեռքի պայուսակէն, զոր դրած էր սափրիչին խանութը, կիսաբաց պատուհանի մը առջեւ:

Ուրիշ միլիոնատէրի մը տիկինը լուացարանին մէջ կը մոռնայ զմրուխտէ մատանի մը: Գին՝ ութ միլիոն փրանք, մասնագէտներու կարծիքով:

Խեղճ ոստիկանները ստիպուած են քրտինք թափել, որպէսզի այս թափթփած «հանըմ»ները կարենան գիշերները լուացնել անվտանգ:

Զար լեզուներ կ'ըսեն թէ գողերը ներսէն են եւ նոյն դասակարգէն, այր կամ կին:

Կեցցէ՛ ազնուապետական Արշակաւանը իր տաք ու պաղ հովերով...

ՎԱՀԷ

ՄԵՐ ՈՒԺԵՐԷՆ ՎԵՐ ՉԷ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 29 օգոստ.— Խորապէս ազդուած՝ Յառաջի օգոստ. 28ի խմբագրականէն, «ՄԵՐ ՈՒԺԵՐԷՆ ՎԵՐ ՉԷ», ձեր տրամադրութեան տակ կը դնեմ քսան եւհինգ հազար փրանս. փրանք, մաղթելով որ ամբողջ հայութիւնը մասնակցի այս նուիրական ձեռնարկին:

Խաչիկ Կարապետեան

ԽՄԲ.— Այդ խմագրականը կը շօշափէր կենսական խնդիր մը, — Քանդել Պէյրութի «քէմփ»երը եւ վայելուչ բնակարաններ շինել, ինչպէս առաջարկած էր Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահը, Պ. Քամիլ Շամուն, խորհրդակցութեան հրաւիրելով 80 հայ ձեռնկայացուցիչներ:

Կը սպասենք ծրագրուած յանձնաժողովին լուրերուն:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Պ. Մուշեղ Երեւանեան, Ափս-Ալեպայի մեր եռանդուն բարեկամը (Պարտիզակցի), իր քրոջ՝ Տիկին Տէրտէրեանի հետ:

ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿՐԹԱՍԷՐ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐ ՈՒՆԻ՞ՆՔ

●

Որքան ալ համեստ ըլլան մեր կրթական ձեռնարկները, — շաբթուան մէջ մէկ օր, հինգշաբթիէ հինգշաբթի, — տեղին է հարցնել թէ ի՞նչ կը մտածեն ու ի՞նչ կ'ընեն մեր ազգային մարմինները եւ պատասխանատու անհատները:

Շուտով կը սկսի դպրոցական շրջանը, 1954–55, որուն տեւողութիւնն է, ինչպէս գիտէք, 9–10 ամիս, Աւելի ճիշդը ինը ամիս, քանի որ դպրոցները, պաշտօնական թէ անպաշտօն, կը փակուին յունիս ամսուան վերջը, վերաբացուելու համար հոկտ. 1ին:

Փարիզի մէջ կարգ մը թաղեր, արուարձաններ, քիչ մը աւելի ընդարձակելով սահմանները, Փարիզէն հեռու գաւառական կարեւոր քաղաքներ, բոլորն ալ ունին իրենց համեստ դասարանները, ուր մեր պատանիները, երբեմն ալ 5–6 տարեկան մանուկները, ամէն հինգշաբթի կը յաճախեն, մեր մայրենի լեզուին տառերը ճանչնալու, քիչ մը կարդալ ու գրել, լաւագոյն պարագային Հայոց պատմութենէն քանի մը աւանդական դրուագներ սորվելու համար:

Այս աշխատանքին լծուած են մեր ուսուցիչները եւ ուսուցչուհիները, միշտ եռանդուն եւ նախանձախնդիր, եւ որոնք՝ տրուած պայմաններուն մէջ: կը ջանան լաւագոյն եւ առաւելագոյն արդիւնքը ձեռք բերել: Եւ սակայն, ինչպէս մօտաւոր անցեալին մէջ, անոնք անորոշութեան ամիսներ կ'անցընեն: Ծնողները, քիչ բացառութեամբ, արձակուրդի օրերը հեռաւոր լեռներու մէջ կամ ովկիանոսին եզերքները կ'անցընեն, կազդուրուելու եւ վերադառնալու համար:

Եւ սակայն մեր կրթական մշակները, — անկախ մեր ունեցած վերապահումներէն անոնց կրթական–դաստիարակչական կարողութիւններուն մասին, — յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանը վերսկսելու հր– [illegible] մը փոխարէն, զոր յաճախ հազար դժուարութիւններով կը ստանան եւ արձակուրդի ամսավճարներն ալ սակարկութեան եւ մերժումի առարկայ կը դառնան:

Սփիւռքի մէջ ամէն կողմ, պատրաստուած ուսուցիչ կը փնտռուի: Եթէ քանի մը կարող եւ փորձառու ուսուցիչներ ալ ունինք, անոնց հանդէպ եւս նոյն անբարեացակամ վերաբերումը:

Կը ճանչնամ պատրաստուած ու փորձառու ուսուցիչ մը, որ տասնեակ մը տարիներ Փարիզի մէկ արուարձանին մէջ սիրտ հատցուց, աքնեցաւ, յոգնեցաւ եւ քանի մը տասնեակ աշակերտներ հասցուց, եւ որոնք հայերէն կարդալու հաճոյքին տիրացան: Եւ սակայն օրին մէկը այս կամ այն հոգաբարձութեան կամ կրթական մարմինին մէկ քմահաճոյքին հետեւանքով, զրկուեցաւ իր պաշտօնէն, հակառակ նոյնիսկ ծնողներու ջերմ փափաքին՝ նոյն ուսուցիչը իր պաշտօնին գլուխը տեսնելու: Աշակերտները հետզհետէ պակսեցան եւ դպրոցը անկերպարան վիճակի մը մատնուեցաւ:

Շուտով կը վերաբացուին ֆրանսական կրթական բոլոր հաստատութիւնները: Այժմէն ծնողները մտահոգութեան մատնուած են իրենց զաւակները արձանագրելու համար այս կամ այն հաստատութեան մէջ: Որովհետեւ կրնան զրկուիլ տրամադրելի տեղերը: Ծնողները մրցակցութեան մէջ են: Կը մտածեն իրենց պզտիկներուն մասին:

Ի՞նչ կը խորհին սակայն հայ ծնողները իրենց սիրասուններուն համար: Ինչո՞ւ նոյն մրցակցութիւնը մենք ալ չունինանք: Ինչո՞վ պակաս ենք միւսներէն:

Հինգշաբթի օրերուն տարրական դասարաններէն անկախաբար, հայ ունեւոր ծնողները գիտե՞ն թէ Փարիզի մօտիկ, երկու արուարձաններու մէջ երկու երկրորդական վարժարաններ ունինք, մէկը աղջկանց, միւսը մանչերու դաստիարակութեան ու կրթութեան համար բացուած:

Շուտով պիտի վերաբացուին Դպրոցասէր եւ Մուրատեան այդ վարժարանները:

Երկու հաստատութիւններն ալ այս գաղութին համար օրհնութիւն են: Հեռաւոր երկիրներէն իսկ երկու սեռէ աշակերտներ կը փութան, օգտուելու համար անոնց բարիքներէն:

Ֆրանսաբնակ հայ ծնողները ինչո՞ւ չեն ուզեր օգտուիլ այդ վարժարաններէն: Ձե՞ն կրնար օգնել մէկ երկու կարօտ բայց վճարել եւ բարեգործութեան արդար ու ուշիմ աշակերտներու, անոնց թոշակները գերագոյն հաճոյքը վայելել:

Հայ դպրոցը իր պատմութեան էջերուն մէջ արձանագրած է լուսաւոր դէմքեր, ինչպէս նոր ժամանակներուն մէջ Սանասարեաններ, Մելքոնեաններ, Պօղոս Նուպար Փաշաներ, Փալանճեաններ, որոնք կրթական վարժարաններ հաստատեցին, վաղուան Հայը պատրաստելու համար:

Ժամանակակից Հայերէն մեծ զոհողութիւններ չենք պահանջեր: Պիտի չգտնուի՞ն քանի մը կրթասէր բարերարներ, որոնք ազգապահպանման համար ամէնէն դրական, ամէնէն մարդկային բարեգործութիւնը պիտի ընեն վաղուան Հայը պատրաստելու, անձ մը փրկելու, հայ ընկերութեան շէնքին օգտակար անհատ մը աւելցնելու հեռատեսութեամբ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԽՕՍՔ

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աչքի հիւանդութեանս օրերուն, երբ պահ մը կուրութիւնը յուսահատութիւն կը պատճառէր ինծի, կաթողիկոսին մէկ հեռագիրը, որով առողջութիւն կը մաղթէր եւ օրհնութիւններ եւ մաղթանքներ կը ղրկէր, անակնկալ եւ խոր ուրախութիւն մը պարուրեց հոգիս, — ուրեմն, ես, դրչի մշակ մը, լքուած չեմ, անտեսուած չեմ, յետ–մահու սիրոյ դատապարտուած չեմ՝ խորհեցայ: Այս ժողովուրդը, մեծով ու պզտիկով, գիտէ պատուել ու գնահատել իր սպասաւորները: Եւ անգամ մը եւս համոզուեցայ թէ մեծ ժողովուրդ է հայութիւնը, հոգիով մեծ, սիրտով մեծ: Անգամ մը եւս հպարտութիւնը օրօրեց գիս, որ Հայ եմ:

Ահա փոքր ածու մը, որ կը ծաղկի եւ իր դրադէտներով կը հրճուի: Այժմ, ըսէք ինծ, — կը սխալի՞մ՝ երբ կ'արհամարհեմ կարգ մը երիտասարդներու ստորագրութիւնը հոգիս լեցնելով ազգային գերագնահատութեամբ: Գիտեմ, դուք ինծ գիտել պիտի տաք թերեւս թէ չեմ ուզեր տեսնել մեր ժողովուրդին թերութիւնները, մեր գաղութներուն տկարութիւնները, նկարագրի պակասութիւնները: Ինծի կ'ըսեն թէ պէտք է լսել երկու ականջով, եւ ոչ թէ մէկ ականջով, — թէ սխալ է ձախ ականջը փակել ու բաց պահել միայն աջ ականջը:

Սիրելի հայրենակիցներ,

Գեղեցիկի մասին մտածեցէք որպէսզի գեղեցիկ տեսնէք: Քաջալերեցէք ինչ որ լաւ է, ինչ որ դրական է, ու լուռ անցէք այն բոլոր բաներուն վրայէն, որոնք դատապարտելի կը գտնէք: Այսպիսով ձեր հոգին կը սրբագործուի, տկարութիւնները կը մոռցուին ու կը սրբագրուին: Թշնամին կ'աշխատի մեր թերութիւններով կոտրել մեր բարոյական կորովը, յուսահատութիւն պատճառել, զրգուանք սանձել, — դուք ալ մի հետեւիք թշնամիին, որ միայն մեր թերութիւնները կը տեսնէ, կը մեծցնէ, կը քաջալերէ: Թշնամին կ'աշխատի բաժնել մեզ, կոտորակել, պառակտել հազարումէկ ձեւերով — դաշնակցականի դէմ հանելով համայնավարը, արտասահմանի մեր ազգապահպանումի գործերուն դէմ՝ հանելով գանազան խրտուիլակներ: Այսպէս պայքարներ կան մեր մէջ, — դրսեցիի եւ ներսեցիի, Թրքահայի եւ Ռուսահայի, տեղացիի եւ տարագիրի, Թաւրիզցիի եւ Թեհրանցիի, դեռ ո՞ր մէկը թուեմ: Սիրելիներ, — Հայը մէկ է ամէն տեղ, Հայաստանի մէջ թէ արտասահմանի մէջ, արեւմտեան Հայաստանի մէջ թէ արեւելեան Հայաստանի մէջ: Մէկ դաւանանք միայն ունինք, — միութիւն հայութեան: Մենք մէկ լեզու ունինք, մէկ հայրենիք, մէկ իտէալ՝ կարելիութիւն մեր ազգային մշակոյթը զարգացնելու:

Գիտնանք հասկնալ թշնամիին նպատակը, — անիկա կ'ուզէ մեզ պառակտել, Համայնավար ըլլաք թէ Դաշնակցական, պահեցէք միութիւնը ազգային համերաշխութիւնը: Երգեցէք Եղբայր ենք մենք, որ մրրկաւ էինք զատուած: Ուրեմն ունենանք մէկ սիրտ, մէկ հոգի, մէկ իտէալով աշխատիլ՝ հակառակ բոլոր մրրիկներուն:

Երբ լուր կը տրուի Թալէաթի թէ Հայերը կուսակցութիւն են կազմեր, կը հարցնէ, — Եթէ մէկ կուսակցութիւն է՝ վատ նշան է, իսկ եթէ երեք կուսակցութիւն է՝ լաւ նշան է, թողէք որ կազմեն կուսակցութիւններ որքան որ կ'ուզեն, որովհետեւ գիրար պիտի ուտեն:

Ցոյց տանք թշնամիին, որ կարծիքի տարբերութիւնները չեն պառակտեր մեզ, ընդհակառակն կը զօրացնեն:

Այս առթիւ անէքթոտ մը. —

Հրեայ մը կը քննադատէ Հայերը թէ բազմաստուածեան են, բայց կը դաւանին թէ միաստուածեան են:

— Այո, տեսէք, կ'ըսէ Հրեան, դուք կը ճանչնաք Հայր Աստուածը, մէկ: Ցեառն Որդին Սուրբը եղաւ երկուք: Ցեառն Հոգին Սուրբը, եղաւ երեք: Եւ դեռ ունիք Ս. Երրորդութիւն մը, որ թէ երրորդ է, թէ չորրորդ աստուած: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ:

Հայը կը պատասխանէ.

— Պարոն աղբար, ի՞նչ կը կոչուի ասիկա (եւ ցոյց կուտայ բազուկը):

Հրեան կ'ըսէ.

— Բազուկ:

Հայը կը հարցնէ.

— Ի՞նչ կը կոչուի ասիկա (եւ ցոյց կուտայ նախաբազուկը):

Հրեան կ'ըսէ.

— Նախաբազուկ:

Հայը կը հարցնէ.

— Ինչ կը կոչուի ասիկա (եւ ցոյց կուտայ ձեռքը):

Հրեան կ'ըսէ.

— Ձեռք:

Հայը կը շարունակէ.

— Եղաւ երեք: Իսկ ասիկա կը կոչուի ապտակ, (կ'ըսէ ու ապտակը կ'իջեցնէ Հրեային քիթին ու բերնին), բայց կը կոչուի նաեւ Ս. Երրորդութիւն, որովհետեւ միացած են բազուկը, նախաբազուկը եւ ձեռքը:

Նմանօրէն մենք կրնանք ըսել թշնամիին երբ միանանք.

— Ասիկա կը կոչուի Դաշնակցական, ասիկա կը կոչուի Հնչակեան, ասիկա կը կոչուի Համայնավար: Եղաւ երեք: Երբ թշնամին իր ծոծրակին վրայ կը զգայ ուժը, կրնանք ըսել՝ ասիկա ալ կը կոչուի Սուրբ Հայութիւն:

Ես հաւատքն ունիմ թէ Թալէաթներու մարգարէութիւնը պիտի չկատարուի երբեք: Ատոր համար, ով Սուրբ Հայութիւն ցոյց տուր քու գոյութիւնդ այդ ապտակին մէջ, որ միութենէդ կուգայ: Եւ ատոր համար, ճիշդ ինչպէս պիտի խաչակնքէիք ձեր ճակատը եկեղեցիին մէջ, լաւ քրիստոնեայի պէս՝ Յանուն Հօր, եւ Որդւոյ, եւ Հոգւոյն Սրբոյ, ամէն, սորվինք խաչակնքել՝ ըսելով Հայութիւն, Հայ Լեզու, Հայ Դպրոց, Հայ Եկեղեցի, ամէն:

Խաչակնքենք այս դաւանանքով, ինչքան ալ տարբեր ըլլան մեր գիրքերը: Խաչակնքենք Սուրբ Հայութեան անունով:

Մնացէք այս հաւատքով:

Մնաք բարով: Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՓՈԽ ՏՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐԸ

●

Ծամբորդութեանս բերմամբ, սենեակիս մէջ ժողուրտուքի կ'ըլլեմ:

Քանի մը կտոր գիրք ունէի դարակիս մէջ, քանի մը հատ սեղանիս վրայ, եւ խել մը հատորներ մահճակալիս տակը: Թէեւ ամէնքը մէկանց դրադարան մը չէին կրնար լեցնել եւ ընթերցանութեանս ալ յագուրդ չէին կրնար տալ, բայց ասով հանդերձ երեւոյթները կրնային փրկել մարդու մը համար որ կորուսեալ ժամերուն, ինքզինքը գրականութեան տալու յաւակնոտութիւնը ունի:

Ճիշդ հաշիւը չեմ գիտեր, բայց վաթսուն հատոր մը ունենալու էի ձեռքիս տակ:

Հիմա համրելու որ կ'ելլեմ, հազիւ տասներչորս հատ կը գտնեմ անոնցմէ:

Մարդիկ քաղերայով կը պակսին, գիրքերը... փոխ տրուելով:

— «Երբեք ուրիշին փոխ մի տաք, կը պատուիրէ իմաստունին մէկը, ձեր կինը, ձեր ձին եւ ձեր հրացանը»:

Կ'երեւայ որ այդ մարդը կեանքին մէջ գիրքի սատակ չէր տուած, ապա թէ ոչ եռապատիկ այդ ցանկին վրայ գիրքերն ալ կ'աւելցնէր:

Պուրժէէն երեք հատոր ունէի, մէջտեղ չկան. Ալֆոնս Քարի գործերէն երկու հատոր ունէի, չեմ գտներ. Տ'Անունցիոյի վերջին հատորը անհետացեր է, չկայ. Ֆոկացցարոյէն աղուոր գիրք մը ունէի, ի՞նչ եղաւ. Օնէի վէպերէն շարք մը կար, շուքերնին անգամ չեմ տեսներ, հոդ չէ. Մրմրեանի «Ալելուիա»ն ունէի, յաւեւ եղեր է:

Գիրքերն ալ կը սկսին կոր մինակնին քալել...

Ո՞ւր գացին, որո՞ւ տուած եմ, ո՞վ թռցուց այս ամէնքը, եկուր մէջէն ելիր:

Գործ չունիս նէ միտքդ չարչրկէ, ասոր անոր մեղքը առ, ուղածիդ չափ անիծէ գիրք փոխ տալու բարբարոս սովորութիւնը, ասոնց ամէնը բանի մը չեն ծառայեր. գիրքերը գացին, կ'երթան կոր եւ պիտի չվերադառնան, ինչպէս ետ չի գար քսան տարեկան երիտասարդութիւնը:

Խելացի մարդիկ են անոնք որ խոշոր խոշոր հատորներ ծախու կ'առնեն կամ ասպարիսութեան վերաբերեալ եւ կամ քաղաքական տնտեսագիտութեան:

Ասոնք թէ գրադարանին մէջ շատ տեղ կը բռնեն եւ յետոյ, փոխ ուզելու ենթակայ չըլլար:

Բայց պզտիկ, սիրուն գրքեր ունեցիր, ռոման, թատերգութիւն եւ կամ բանաստեղծութեան հատորներ, բոլոր բարեկամներդ գրասէր կը կտրին գլուխիդ. ջերմ ընթերցասիրութեան կուտան դիբենք եւ գիրքերդ կ'առնեն կը տանին:

Ամիս մը կը սպասես, երկու ամիս, առջի օրերը կը բարկանաս քիչ մը ետքը կը հաշտուիս եւ օրին մէկն ալ կը մոռնաս: Երբեք չեմ յիշեր գիրք մը երկու անգամ կարդացած ըլլալս, ոչ թէ անոր համար որպէտք եղած համբերութիւնը չունիմ եւ կամ քովս կը պակսի ենթադրուած գրամոլութիւնը, չէ, ասոնց համար չէ, գիրք մը կրկին անգամ չեմ կրցած թղթատել, սա դերադանց պատճառաւ որ, առաջին անգամ կարդալէս ետքը բարեկամ մը եւ սաէպ բարեկամուհի մը քանըչորս ժամուան համար փոխ ուզած է զայն այդ վայրկեանին իսկ ուխտելով... մէյ մըն ալ ետ չդարձնել:

Դուն այսինչ բարեկամիդ փոխ կուտաս եւ միեւնոյն քրիստոնէական սկզբունքով, բարեկամդ ալ իր ուրիշ մէկ բարեկամին փոխ կուտայ:

Ասոր հետեւանքով ասկէ երկու տարի առաջ Գահիրէի մէջ ծախու առած մէկ գիրքս կամ Պրուսայի ջերմուկները կը գտնուի այս պահուս եւ կամ... Քարնաքի աւերակներուն մօտիկը:

Շատերու համար գիրքի սատակ տալը մեղք մըն է, իսկ ձրի կարդալը... ծեփ մը, գնդախաղ խաղալու պէս կազդուրիչ:

Պատահարար կ'ունենաս բարեկամներ որ խղճահարութիւնը կ'ունենան փոխ առած գիրքերնին քեզ ետ տալու:

Ցոզնած կ'ըլլան, լկած, հոգեմաշ, թափթփած, վիրաւոր:

Վրանին հոգի չէ մնացեր:

Տուած ատենդ գիրքդ նորինոր էր, մաքուր: Հիմա մոմի կաթիլներ կան վրան, իւղի բիծեր եւ մուկի ակռաներու դրոշմներ:

Վաստակաբեկ վիճակ մը, որուն ի տես տարաշէկ երկաթներու մխուիլը կը զգաս սրտիդ մէջ:

Երդում կ'ընես մէյ մըն ալ մարդու գիրք փոխ չտալ, ինքզինքիդ որոշ սկզբունք մը կը դնես, եւ կ'որոշես հաստատամիտ մնալ ապագային մէջ:

Կիրակի առտուն մը ճերմակ գոգնոցով սպասուհի մը, մազերը մարքիզի մը պէս շտկած «Վերա փիոլէթի» հոտ մը վրան, սենեակէդ ներս կը մտնէ այցեքարտ մը ձեռքին մէջ.

Սիրելի բարեկամ,

Զանձրոյթէ կը մեռնիմ: Եթէ աղուոր գիրք մը ունիս, կը խնդրեմ Քաթերինային հետ ղրկէ, երկու օրէն կը վերադարձնեմ:

ԱՐԱՔՍԻ

Մնաք բարով ուխտ, երդում, որոշում:

Փոխանակագիր մը վճարողի փութկոտութեամբ՝ կը շտապես յագուրդ տալ բարեկամուհիիդ փափաքին:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Վերջին շաբաթը եղաւ տօնակատարու – թիւններու համադրոյթ մը, նուիրուած երկու պատերազմներու մէջ զոհաբեր – ուած օտար կամաւորներու յիշատակին եւ ի յանդանս վերապրողներուն :

Կիրակի, օգոստ. 16ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու միութեան տրուած էր պատիւը՝ վերարծարծելու բոցը Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ :

Շաբաթ, 21 օգոստ. հանդիսաւոր արարողութիւններ տեղի ունեցան, կարելի է ըսել ամբողջ օրը : Արդէն մէկ օր առաջ, ուրբաթ, ժամը 2ին, Փիւի տը Լեոմիթի մզկիթին, ինչպէս իրիկուան ժամը 6ին, հրէական սինակոկին մէջ այս առթիւ մասնաւոր աղօթքներ տեղի ունեցան, իսկ կիրակի առաւօտ, ժամը 10·30ին, ուիւ տը Կոընէյի Թամփլին մէջ :

Նոյնպէս կիրակի առտու, օգոստ. 22ին Ռոմանվիլի մէջ բացօթեայ, 1940 – 44ին տեղափոխուած նահատակներու յիշատակին պատարագ եւ զինուորական արարողութիւն : Շատ յուզիչ էր պատկերը, ուր՝ հազարաւոր բազմութիւն մը, անցունքի չիթերէ կազմուած մարգարիտէ պսակ կը դնէր այդ մռայլ ամրոցին մէջ, ուր կը բերուէին պատերազմի ատեն տեղահանուելիքները կամ կը գնդակահարուէին :

Վէնսանի ամրոցին մէջ ալ տեղի ունեցաւ նոյնատեսակ արարողութիւն, նոյն կարգի տեղահանուածներու եւ սպաննուածներու յիշատակին :

Իսկ Ֆոնթէնպլոյի մէջ, մասնաւորապէս ամերիկեան կամաւորներու եւ օդաչուներու հանդէպ յարգանք ցոյց տրուեցաւ :

Բայց ամէնէն վեհաշուքը շաբաթ օրուան տօնախմբութիւնն էր : Առտուն ժամը ճիշդ 9·30ին, հանդիսաւոր պատարագ Էնվալիտի Ս. Լուի եկեղեցիին մէջ, փողահար նուագախումբով եւ օռկով :

Խորապէս յուզիչ էր «Ֆիրիյէ լէ Իսոնը» (Տէր Ողորմեա), որուն յաջորդեց Մոցարդի պատարագը Թաղադրութեան նուիրուած : Հազարէ աւելի բազմութիւն մը ճնշուած սրտով կ'ունկնդրէր այդ հոգեցունց երգեցողութիւնը : Եկեղեցիի ձեղունէն բազմաթիւ պատառատուն դրօշակներ 1870ի պատերազմէն ի վեր, երբեմն դեռ արիւնաներկ եւ յաճախ թելերու վերածուած, ռազմաղաշտին մէջ կրած հարուածներէն :

Վարը, խորանին մօտ, իր երկու կողմերը բարձրացած եւ յարգանքի համար, յաճախ գլխահակ, նոր ժամանակներու՝ 1914 – 1918, 1940 – 1944 հպարտ դրօշակները հարիւրեակ մը կամաւորական խումբերու, խունկին, բոյրին ու ծուխին մէջ կ'ողջագուրուէին ձեղունէն կախուած հիներուն հետ, եւ ցոյց կուտային զոհաբերութիւնը, սուղ գինով գնուած յաղթութիւններուն : Ուրիշ կամաւորական խումբեր, հանրապետական պահակներ, հրացանները, սուրերն ու սուինները բարձրացուցած կամ գլխահակ, իրենց զոհուած եղբայրներու յիշատակը կը յարգէին. հրամանատար Լոփիթալին, ծանօթ հեղինակը Հայերու քաջագործութեան նուիրուած մեծարժէք գրքին, դժբախտաբար դեռ անտիպ, կարգապահութեան կը հսկէր ուրիշ բարձր սպաներու հետ : Թէեւ պէտք իսկ չկար այդ կարգապահութեան հրամանին, որովհետեւ սիրտերը կը զգային ինչ պէտք էր ընել եւ երբ : Այսպէս երբ արարողութենէն վերջ, քաւութեան ծխակատարութիւնը տեղի կ'ունենար, կարդինալ՝ Ֆէլթէնի կողմէ, ամէնքը կը զգային պահին վեհութիւնը եւ ինքնաբերաբար խոնարհած, կը հետեւէին անոր, մինչդեռ քանիներ կ'արտասուէին :

Եկեղեցական արարողութենէն վերջ կը սկսէր զինուորական յարգանքը Էնվալիտի ընդարձակ անդաստակին մէջ : Մէկ կողմ Պատուոյ Ատեանը, դիմացը զօրախումբ և նուագախումբ, որոնց առաջ արձանացած կեցած էին անոնք որ պիտի արժանանային զինուորական Պատուոյ չքանշանին, որոնց մէջ էին նաեւ երեք Հայեր՝ Մկրտիչ Երանեան, Յակոբ Քէհրիպարճեան, Իգմիրլեան, անդամ Պուա–Քոլոմպի Թաղապետութեան :

Բարձրաստիճան զինուորականներ կը կատարէին հարիւրի չափ չքանշանի արժանաւորներուն կուրծքին պսակումը : Յետոյ պսակաւորները կը ներկայանային Մառեշալ Ժուէնի, որ ամէնուն ձեռքը կը սեղմէր եւ իր յանդանքը կը յայտնէր :

Մառեշալին քով կ'երեւային Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացուցիչ՝ զօր. Կանըվալ, զօրավար Նէժըլ, նախկին ռազմիկներու նախարար՝ Էմմանուէլ Թամփլը, Փարիզի քաղաքապետ Պեռնար Լաֆէ, ոստիկանութեան վերատեսուչ Տիւ Պուա, Սէնի նահանգապետ Հաակ եւ ուրիշ բազմաթիւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ :

Այդ հանդիսութեան աւարտումէն վերջ տեղի ունեցաւ յարգանքի ցոյցը իւրաքանչիւր ազգի կամաւորական մասնակցութեան խորհրդանիշ՝ չիրիմներու առջեւ : Փլաս Ռուզվելթըն՝ Ամերիկեան Զինուորին Հայոց Եկեղեցին՝ Հայ Կամաւորի արձանին, Ռիւ Ռօքէֆ արեւելեան Հրեաներու յիշատակարանին, Փէռ Լաշէզ Յոյներու, Չեխոսլովաքներու, Պելժերու, Կառիպալտեաններու վսեմական յիշատակարաններուն, եւ ամէնուն առաջ, թըմբուկ եւ փող՝ կը հնչեցնէին «Մահերու» նուիրուած յարգանքը, դրօշակները, սուրերը վար, մինչդեռ ընդաբետ Պեռնար եւ Օտար Կամաւորներու Միութեան նախագահ՝ Նազար Աղա դեղեցիկ ծաղկեփունջեր կը զետեղէին իւրաքանչիւր յիշատակարանին առջեւ :

Խումբերը կը փոխադրուէին ինքնաշարժով եւ պատուիրակութիւնները կ'այցելէին Քաղաքապետարան, ուր Պ. Պեռնար Լաֆէ գեղեցիկ ներշնչուած զգացումով շեշտեց մասնաւորապէս 120·000 անձնազոհ կամաւորներու ամենագնահատելի դերը երկու պատերազմներու մէջ, որոնց համար բսած էր Մառեշալ Ֆօշ 1914·18ի կամաւորներու համար. «Ռազմիկ կամաւորները ըրին իրենցմէ սպասուածէն եւ իրենց պարտականութենէն աւելի, որոնց մէջ օտարները առաջին տեղը կը գրաւեն» :

Հանդիսութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Կառշ, Լաֆայէթեան զօրագունդի եւ Պոլ. Ժիւլ Ֆեռիի իտալական ռազմադաշտի յիշատակարաններու առջեւ :

Նոյն օրուան բոցարծարծումի պատիւը տրուեցաւ ամերիկեան զօրախումբին, որ՝ առաջնորդութեամբ աշխարհահռչակ արուեստագիտուհի Մառլէն Տիէթրիխի, զետեղեց պսակը Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ : Իրեն վիճակուեցաւ բոցարծարծումը, մինչ 5000է աւելի բազմութիւն մը կը մասնակցէր յարգանքին :

Կիրակի իրիկուն եւս, 52 նախկին դիմադրականներու եւ ռազմիկ կամաւորներու խումբերու պատուիրակութիւններ, մէջը ունենալով Ֆ. Ֆ. Ի., Ալպանեան դիմադրական եւ կամաւորական խումբ, Ռեզօ Լիպէ–Ռօն, Ռեզօ Լիպան, եւլն., Անծանօթ Զինուորին վրայ դրին պրոնզէ փլաք մը եւ ծաղկեփունջ մը որուն Ալզասեան խաչը ծաղիկներով կազմուած, կը պարզէր եռագոյնը եւ ամէնուն ուշադրութիւնը կը գրաւէր. Ռեզօ–Լիպանի տրուեցաւ բոցը վերարծարծելու պատիւը :

Թ. ԳԱՌՆԻԿ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԶԲՕՍԱՆՔ

Ինչպէս գրած էինք, Յունաստանի Թագաւորը եւ Թագուհին զբօսական պըտոյտ մը սարքած են, հրաւիրելով 100 հին եւ նոր Թագաւորներ, գահաժառանգներ, իշխաններ եւ իշխանուհիներ, որոնք այցելեցին յունական կղզիները :

Տրամադրուած զբօսանաւը, «Ակամեմնոն», ճերմակ, երազային գեղեցկութեամբ նաւը, իր առաջին հիւրերը ընդունեցաւ Մարսէյլէն, երեք Թագաւորական ընտանիքներ : Ճաշխումբին երիցագոյն անդամը, Յունաստանի Եօրկիոս իշխանը, որ 80ը անցած է, ստիպուած էր հաշտ աչքով նայիլ օրուան նորոյթներուն նոյնիսկ «չոբթ»երուն :

Հիւրերուն մեծ մասը կը սպասէր Նափոլիի մէջ : Եւրոպա բնակող հին եւ նոր եւ ապագայ Թագաւորներ հոն էին իրենց ընտանիքով, բացի Անգլիոյ եւ Պելժիոյ ներկայացուցիչներէն, որոնք մերժած էին հրաւէրը, իրենց յատուկ պատճառներով : Իսկ Եգիպտոսի Ֆարուքը եւ Ալպանիոյ Զօկուն չէին հրաւիրուած :

Ծովագնացութիւնը քիչ մը քարոզչական հանդամանք ունէր, ինչ որ խրտչեցուցած էր Մեծն Բրիտանիոյ արքունիքը : Բացի «Ակամեմնոն» զբօսանաւէն, մեծահարուստ Յոյն մը, 10 միլիոն Ֆրանք տրամադրած է : Կ'ըսեն թէ հիւրընկալութիւնը արժած է 30 միլիոն :

Նափոլիէն իսկ Ֆրետերիքա Թագուհիին եղբայրը, Հանովրի երիտասարդ իշխանը, Քրիստիան կը կատարէր «առաջնորդող»ի պաշտօնը :

Իրենց առաջին հանդրուանն էր Քորֆու, ուրկէ նաւ կը մտնէր Իտալիոյ նախկին Թագաւորը Ումպերթօ, որուն արգիլուած էր ոտք դնել իտալական հողին վրայ :

Նաւը կը ճամբորդէր գիշերները միայն, իսկ ցերեկները յատկացուած էին այցելութեան եւ պտոյտներու :

«Ակամեմնոն» իր առաջին ճամբորդութիւնն է որ կը կատարէ եւ օժտուած է ամենավերջին նորութիւններով ու հանգըստաւէտ պայմաններով : Ունի 6000 թոն տարողութիւն, եւ 420 ճամբորդի համար խցիկներ : Կրնայ իր կամրջակներուն վըրայ ընդունիլ ուրիշ 600 ճամբորդներ :

Ոչ մէկ բան պակաս է,— լողարան, սինեմա, պարասրահ, նուագախումբ, մանուկներու համար պարտէզ, շքեղ հիւրանոցներ եւ ճաշարան, որոնց պատերը զարդարուած են հելլենական դիցաբանութիւնը ներկայացնող նկարներով :

Ամբողջ պտոյտի ընթացքին բացարձակապէս մէկ կողմ դրուած էր պաշտօնականութիւնը : Թագաւորները հագած էին միայն սեւ տափատներ, կարճ թեւերով շապիկներ, իսկ Թագուհիները ամառնային թեթեւ հագուստներ : Նոյն իսկ ընդհանուր ճաշասեղաններ չէին սարքուեր : Հիւրերը կը ճաշէին փոքր սեղաններու վրայ, ամէն մէկին ընտրութեամբ, մասնաւորաբար իրենց սեղանակիցներու համար :

Եւ որպէսզի արքաներուն դիւրապզպացութիւնը չվիրաւորուի, խոհարարապետը Յոյն մըն էր, ճաշացուցակներն ալ յունական, միայն գինին Ֆրանսական էր :

Քորֆուէն վերջ հիւրերը այցելեցին Պելոպոնէս եւ աստուածներու բնակավայրը, առասպելական Ողիմպոսը, ուրկէ անցնելով Կրետէ, Մինոսի Թագաւորանիստ քաղաքը, նոր ու հին արքաներ նստան անոր պատմական գահուն վրայ, 4000 տարուան հնութիւն մը :

Յետոյ գացին Հռոդոս եւ Տելոս, կղզիներուն ամէնէն փոքրը : Կիրակի կանգ կ'առնէ զբօսանաւը Էփիտոր, որուն պատմական թատրոնին մէջ ի պատիւ արքաներուն կը ներկայացուէր Հիփոլիտը : Երբ Սանթորին կղզին ելան 103 էշեր կը սպասէին այս արքաներու չքախումբը ընդունելու համար, որովհետեւ կղզիին շրջանը միայն այդ խեղօքին անասուններով կարելի էր ընել :

Ամբողջ պտոյտի ընթացքին արքաներու խումբը իրենց ճամբորդելու, ճաշելու, «սովորական մահկանացուներու» հետ իրենց հանդիպումներու պարզութեամբ եւ հագուստ կապուստով զարմանք պատճառեցին գիւղացիներուն, ձկնորսներուն եւ այցելուներուն :

Սեպտ. 2ին «Ակամեմնոն» կը վերադառնայ Քորֆու, Ումպերթօ Թագաւորը հոն ցամաք հանելու համար : Սեպտ. 3ին Նափոլի եւ 4ին Մարսէյլ, ուրկէ իւրաքանչիւրը պիտի վերադառնայ իր մայրաքաղաքը կամ «աքսորավայրը», երջանիկ ինչպէս «Ակամեմնոն»ը, երբ դարեր առաջ կը կատարէր «իր գեղեցիկ ճամբորդութիւնը» :

ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻ...

Ե.

— Կապոյտ, մրմնջեց Բենիամին, պիշ պիշ նայելով փոքրիկ մակուկավարին, որուն աչքերը այդ բոպէին իրաւ կապոյտ թուեցան իրեն, կաս–կապոյտ :

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ Բենիամին եւ մեկնեցաւ :

Թոքաթլեան մտաւ եւ գարեջուր մը ապսպրեց : Կոկորդը կ'այրէր. ստամոքսին մէջ սուր ցաւեր կը զգար :

— Կապոյտ, հէ՞, կը մրմռար չարունակ, այսինքն ճիշդ Արամին պէս :

«Բայց ո՞վ է սա տղան» կը կրկնէր շարունակ, չորս դին նայելով, յաճախորդներուն նայելով զաղտագողի, կարծելով որ անոնք կրնային իր գաղտնիքին թափանցել : Գաւաթ գաւաթի վրայ պարպեց, սիկառ սիկառի վրայ ծխեց եւ անգթօրէն մտածեց, տանջեց իր ուղեղը :

—Ի՞նչ սոսկալի է կեանքս, կը մրմռար :

Յետոյ, կամաց մը լուսանկարը հանեց նորէն, աչքերուն համար : Այո, լուսանկարիչը իրաւունք ունէր. այդ աչքերը կապոյտ էին, կապոյտ միայն կրնային ըլլալ. քանի որ Արամին կը նմանէր, աչքերուն գոյնով ալ նմանելու էր :

Այն իրիկուն, իր թախծագին մտածկոտութիւնը եւ արտասովոր տժգունութիւնը վախ տուին Մալվինէի : Բենիամին իր քով առաւ Արամը եւ ուշի ուշով զննեց անոր դիմագծութիւնը : Ինչ նմանութիւն :

Տղան, զարմացած հօրը այդ անպատեհ քննութենէն, հարցուց.

— Ի՞նչ կայ, հայրիկ :

— Ոչինչ, տղաս :

Իր լռութենէն մտատանջ, Մալվինէ քաղցրօրէն հարցուց.

— Տկա՞ր ես ինչ, Բենիամին :

— Ինչու :

— Տխուր կ'երեւաս :

— Ամենեւին :

Գիշերը, իր օրրաթոռին վրայ երկնցած կարդաց իր օրուան «Սթանպուլ»ը, երկարօրէն, առանց բան մը հասկնալու, յետոյ, սովորական ժամուն, անկողին մտաւ :

Մալվինէ, որ աղէկ գիտէր կարդալ իր էրկանը հոգին, կ'ըսէր մտքէն.

— Անպատճառ բան մը կայ...

Հետեւեալ օրը, կէսօրէն վերջը, Բենիամին առաւ Արամը եւ «պտոյտի կ'երթանք կոր» ըսելով դուրս ելաւ :

Թիւնէլի հրապարակին վրայ, մտաւ Թիրինկի հանդերձեղէնաց վաճառատունը, եւ գրպանէն հանելով լուսանկարը պաշտօնեայի մը ցուցուց :

— Սա տղուն համար ճիշդ ասանկ հագուստ մը կա՞յ, հարցուց :

— Անշուշտ, ըսաւ պաշտօնեան :

Կէս ժամ չանցած, Արամ իր հօրը հետ դուրս կ'ելլէր Թիրինկէն՝ հագած ճիշդ ինչպէս լուսանկարին տղան հագուած էր : Արամ սաստիկ կ'ուրախանար նաւաստիի այդ հագուստին մէջ, որքանչելապէս կը վայելէր իրեն :

Թիրինկէն ետ դարձաւ Բենիամին, Արամին ձեռքէն բռնած, եւ շիտակ Սեպայի լուսանկարչատունէն ներս մտաւ :

— Ո՞ւր կ'երթանք կոր, հայրիկ, կը հարցնէր Արամ :

— Պատկեր տեսնելու, կ'ըսէր հայրը, տղան խաբելով :

Վեր ելան : Բենիամին գրպանէն հանելով լուսանկարը, ցոյց տուաւ լուսանկարիչին, բացատրելով որ ճիշդ ու ճիշդ ատոր պէս լուսանկար մը կ'ուզէր իր տղուն համար :

— Կարելի՞ է, հարցուց :

— Այնքան կարելի է որ, ըսաւ մարդը, կարծեմ այս լուսանկարէն զանազանելը դժուար կ'ըլլայ : Միայն, ներեցէք հարցնելուս, աւելցուց լուսանկարիչը, ուշադրութեամբ փոխն ի փոխ նայելով լուսանկարին եւ տղուն, Արամին, որ հօրը քով կեցած մտիկ կ'ընէր այս խօսակցութիւնը. սա մի՞եւնոյն տղուն պատկերն է աս :

Բենիամին դառնօրէն ժպտեցաւ :

— Այս լուսանկարը առնուազն քսան – երեք տարուան ըլլալու է, ըսաւ, արդէն չէ՞ք տեսներ, գոյնէն ալ յայտնի է :

— Բայց իրարու շատ կը նմանին : Արդեօք, ըսաւ լուսանկարիչը, այս «պէպէք»ին հա՞յրն է...

Արեան կոհակ մը Բենիամինի կոկորդէն վեր խուժեց : Մեքենաբար, ուժգնօրէն սեղմեց պզտիկին ձեռքը զոր բռնած էր : Տղան ճիչ մը արձակեց :

— Ի՞նչ եղաւ, հարցուց լուսանկարիչը :

— Ոչինչ, ըսաւ Բենիամին ինքզինքը զսպելով : Ոչ, ամենեւին, ասոր հայրը չէ. այս տղան իմս է. այնպէս չէ՞, քու հայրդ չե՞մ, Արամ, հարցուց տղուն դառնալով :

— Այո, հայրս ես, հաստատեց տղան :

Լուսանկարիչը ներս տարաւ զանոնք եւ լուսանկարը ձեռքը՝ պատրաստեց մակոյկը, մէջը զետեղեց Արամը, թին ձեռքը, ոտքի վրայ, գլուխ բաց : Եւ լուսանկարեց :

— Տեսնողը պիտի չհաւատայ թէ ասոնք տարբեր ժամանակներու մէջ քաշուած են, ըսաւ արհեստաւորը : Ինչ նմանութիւն :

— Օ, այո, ինչ նմանութիւն, կրկնեց Բենիամին, լուսանկարը առնելով եւ գըրպանին մէջ զետեղելով նորէն խնամքով :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

վերապահ դիրք մը բռնած է միացեալ բանակի դաշինքին դէմ, այդ չի նշանակեր թէ դէպի չէզոքութիւն կը ձգտի եւ կամ կ'ուզէ վերիվայր շրջել Ֆրանսայի կնքած գինակցութիւնները: «Կառավարութեան դիրքը չէ փոխուած: Իր արտաքին քաղաքականութիւնը այն է ինչ որ պարզած եմ, — հաւատարմութիւն արեւմտեան գինակցութեան որ ապահովութիւն կուտայ մեզի. այդ գինակցութիւնը կը նշանակէ սիրալիր գործակցութիւն հաւասար իրաւունքներով: Իւրաքանչիւր գինակից ազատ է հետեւելու իր կենսական շահերուն: Պէտք է աշխատինք ամրապնդել եւ ընդլայնել Ատլանտեան գինակցութիւնը»:

Վարչապետը իր շաբաթական առուլիւին մէջ ալ յիշեցուց թէ ժամանակը եկած է որ Ֆրանսա յստակօրէն պատասխանէ թէ համաձա՞յն է միացեալ բանակի ծրագրին: «Ես պիտի չվարանիմ հրաժարիլ, եթէ ազգային միութիւն եւ համաձայնութիւն պիտի գոյանայ իմ հրաժարումով: Բայց հրաժարման հետեւանքը պիտի ըլլայ հաստ մը եւս աւելցնել այն յետաձգումներուն վրայ որ աղարտեցին մեր համբաւը: Եթէ իմ թելադրութիւններս լսած ըլլային, բոլոր ուժովս պիտի պայքարէի, անոնց յաջողութեան համար: Քանի որ չլսուեցան, կը նախընտրեմ պաշտօնիս վրայ մնալ քան թէ ձգել որ Ֆրանսա նորէն իյնայ անշարժութեան եւ վարանումի մէջ»:

× Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, Փրաւտա եւ անթելը կը թելադրեն Ֆրանսայի մերժել միացեալ բանակի դաշինքը, «որ անյաղթելի խոչընդոտներ կը յարուցանէ գերմանական հարցին կարգադրութեան համար: Չկայ փաստ մը որ սոփպէ խորհրդային ժողովուրդը հաւանիլ Գերմանիոյ զինապաշտութեան եւ որ կարենայ համոզել թէ արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինումը, միացեալ բանակի շրջանակին մէջ կամ անկէ դուրս նախայարձակման նոր բոյնի մը պիտի չվերածէ արեւմտեան Գերմանիան: Այդ ծրագրին մերժումը պիտի մեղմացնէ միջազգային յարաբերութիւնները, դիւրացնելով նոր բանակցութիւններ՝ գերմանական հարցին կարգադրութեան եւ հիւլէական զէնքերու խափանման մասին: Ամէն բան կախում ունի Ֆրանսայի որոշումէն»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽԵ՞Ն ԻՐԵՆՑ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւը արդէն իսկ սկսած է վերաքննել իր քաղաքականութիւնը Եւրոպայի հանդէպ, այն համոզումով թէ Ֆրանսա վճռական հարուած մը պիտի տայ միացեալ բանակի դաշինքին, ուշկանուխ: Այդ վերաքննութիւնը կապ ունի Եւրոպայի ամերիկեան բանակին կրճատման, արտաքին օգնութեան, Գերմանիոյ վերազինման եւ ուրիշ կարեւոր խնդիրներու հետ: Քննութիւնը կը կատարուի անզգուշ, սպասելով Ֆրանսայի Ազգ. ժողովին տալիք որոշման: Բայց այժմէն Ամերիկացիները նոր ծրագիրներ կ'որոճան, հաւաքական պաշտպանութեան համար, ի նախատեսութիւն միաց. բանակի ձախողման: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ դժգոհ կ'երեւան արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինման ձգձգումէն: Այս առթիւ դիտել կուտան թէ արդէն ծչղուած է Գերմանիոյ ըլլալիք զինուորական օգնութիւնը եւ զինամթերք հաւաքուած է թէ Մ. Նահանգներուն եւ թէ Եւրոպայի մէջ, արեւմտեան Գերմանիոյ յանձնուելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ անկախութեան (Իսթիքլալ) կուսակցութեան անդամներէն Օմար Սլաւի ծանրապէս վիրաւորուեցաւ Քազապլանքայի մէկ ամայի փողոցին մէջ, ատրճանակի չորս հարուածներով:

ՆՈՐ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ տեղի ունեցան Գահիրէի մէջ, ոստիկանութեան եւ Իսլամ Եղբայրներուն միջեւ: Երեսուն հոգի վիրաւորուեցան, ցուցարար թէ ոստիկան:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ 250 կասկածելիներ ձերբակալուեցան: Կ'ըսուի թէ դաւ մը սարքուած էր կառավարութեան դէմ, համայնավարներու մասնակցութեամբ:

ԱՆԳԼԻՈՅ Արհեստակցական Միութեանց ութ միլիոն անդամներուն հրահանգուեցաւ չգործակցիլ Սենտիքաներու համաշխարհ. դաշնակցութեան հետ որ կը գտնուի համայնավարներու ազդեցութեան տակ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954-1955 ուսումնական տարեշրջանի համար: Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար:

Մուրատեան վարժարանի այցելութիւնները՝ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի օրերը եւ ժամադրութեամբ:

Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ տիկին Վահան Փաստրմաճեան եւ տէր եւ տիկին Կարօ Փաստրմաճեան, իրենց սիրեցեալ եղբօրորդւոյն եւ զարմիկին՝ յաւէտ ողբացեալ ՀՐԱՆԴ ՓԱՍՏԸՐՄԱՃԵԱՆԻ գառնաղէտ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 1000 ֆրանք կը նուիրեն Յառաջի բարգաւաճման, 1000 ֆրանք ալ Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին: Ստանալ Յառաջէն:

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆՑ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ուսուցիչ Ազգէն Մարտիրոսեան տրամադրելի ժամանակ ունի շաբաթը երկու անգամ դասաւանդելու որ եւ է դպրոցի մէջ:

Հասցէ.—
Mardirossian
13, Bld. de Cazoran, St. Jerôme
Marseille

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայ դպրոցներուն եւ ընտանիքներուն կողմէ փնտռուած գիրք մը, Արմենակ Գրանեանի (Ա. Մանկասէր)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԲԵՄԸ

Պատկերազարդ հատոր մը, որ կը պարունակէ մանկական նոր արտասանութիւններ, ձայնագրեալ երգեր, մենախօսութիւններ, օփերէթներ, տրամախօսութիւններ, առակներ, զաւեշտներ և պատմուածքներ:

350 մեծադիր էջ, գունաւոր պատկերներով, ընտիր թուղթի վրայ:

Գին՝ Սուրիա եւ Լիբանան 8 լիբ. ոսկի: Արտասահման՝ երեք տոլար:

Հասցէ.—
Arménak Kradjian, 11, Rue Kheder
Nor-Hadjine, Beyrouth (Liban)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ խնամակալութիւնը կը յայտնէ պաշտօնապէս, որ աշակերտուհիներու ընդունելութեան արձանագրութիւնները բացուած են արդէն: Ծնողները կ'ընդունուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, մինչեւ կէս օր:

Դիմել վարժարանը,
1, Bd. du Nord, Le Raincy
Autobus 146 de l'Eglise de Pantin.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ կնունքի, պսակի, յուղարկաւորութեան եւ հոգեհանգստեան համար պէտք է կանխապէս եկեղեցիի քարտուղարութեան հետ ժամադրուիլ, անձամբ, նամակով կամ հեռախօսելով 339, Ավընիւ տիւ Փրատօ: Հեռախօս՝ Փրատօ 84 – 70: Չժամադրուած արարողութիւններու համար եկեղեցին պատասխանատուութիւն չի ստանձներ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ողբացեալ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ հետեւեալ գիրքերը, Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքին հրատարակութեամբ.—

ՑԵՂԻՆ ՍԻՐՏԸ — Բագինին վրայ, կրկէսին մէջ, դիւցազնավէպեր (1906 – 1909): Բ. տպ. Երուսաղէմ 1953, Գին՝ 6 շիլին

ՀԵԹԱՆՈՍ ԵՐԳԵՐ, Տպ. Երուսաղէմ, 1950, գին՝ 6 շիլին:

ՀԱՑԻՆ ԵՐԳԸ, տպ. Երուսաղէմ 1950: Գին 3 շիլին:

ՍԱՐՍՈՒՌՆԵՐ, տպ. Երուսաղէմ, 1950 գին 3 շիլին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.—

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէն թարգմանեց Լիւք Անտոէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով): Գին 1000 ֆրանք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «Պատմութիւն Արեւմտահայ արդի Գրականութեան» Գին 800 Ֆր.:

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վճարումները դիւրացնելու համար կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ԱՆԻԷՌ, ՔՈԼՈՄՊ – ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊ.— Ընկերներ Յակոբ Հիսայեանի եւ Արամ Անտոնեանի:

ԻՍԻ. եւ ՄԷՕՏՕՆ.— Ընկերներ Երուանդ Ատանալեանի, Նշան Դարբինեանի կամ սրճարանապետ Զատիկեանի:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՌՍԵԼ.— Ընկերներ Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Կարօ Երանեանի:

ԱՆԿԷՆ – ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ.— Ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Ընկեր Բարթող Փափազեանի:

ՇԱՒԻԼ – ՎԻՐՈՖԼԷ.— Ընկեր Գրիգոր Կիւլեանի:

ՊԱՆԵՕ – ՔԱՇԱՆ.— Ընկերներ Ներսէս Տականեանի կամ Բարթամ Պասմաճեանի:

ՍԵՒՐԱՆ.— Պ. Խլոյեանի:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

-Imp. Araxes 46, rue Richer. Paris